„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXV. évf. 1. szám
2014. február
250,– Ft

Adalékok Sándor István boldoggá avatásához

Interjúk teológusokkal

Körkép a kereszténység helyzetéről

Kongresszus a bázisközösségekről

Moha-mese

Interjú a 80 éves Merza Józseffel

Sík Sándor, a lelkivezető

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Újjáéledés Haitin

A „labdakirálynő”

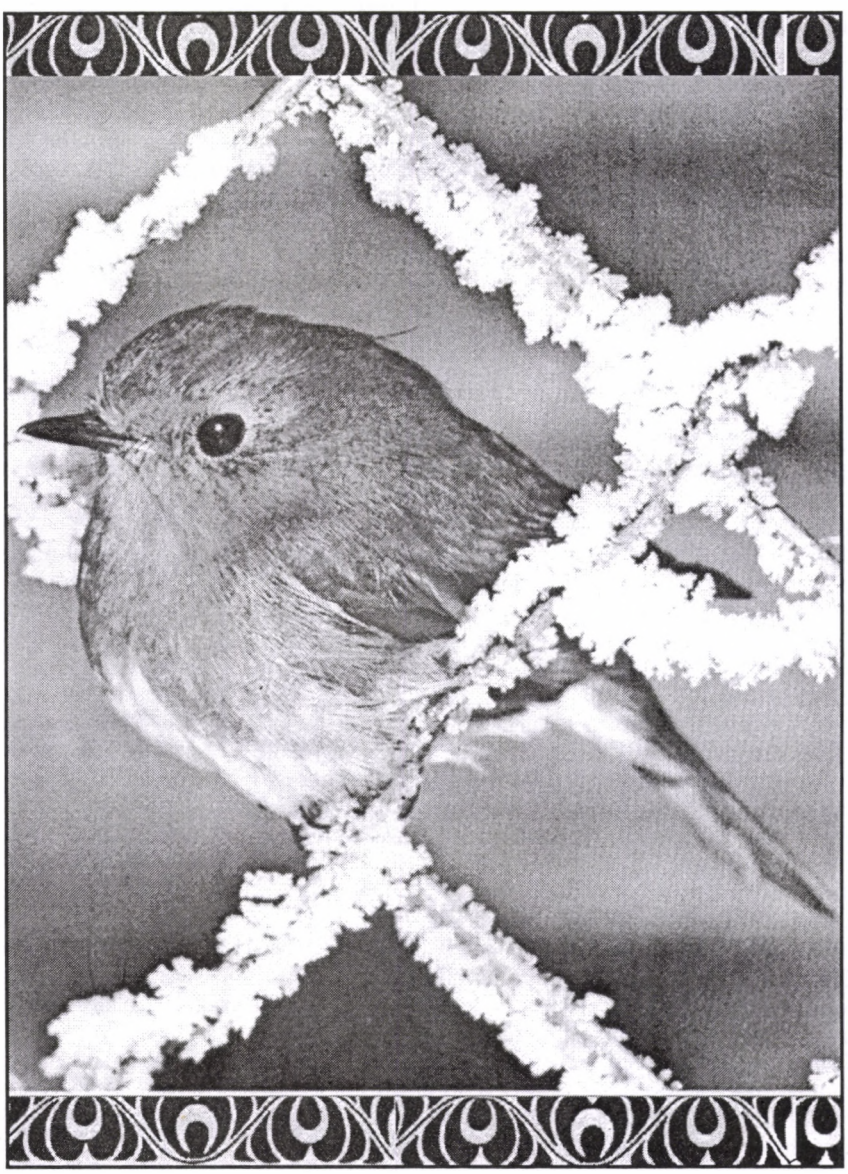

Adalékok Sándor István boldoggá avatásához

2013. október 19-én a budapesti Szent István-bazilika előtti téren boldoggá avatták Sándor István vértanút, szalézi szerzetest, aki kapcsolatban állt a Bokor Közösség első nemzedékének több tagjával is. Az alábbi két írás közlésével emlékezünk meg a nagy eseményről.

Sándor István és a BOKOR

A Vatikán megbízásából érkezett Páter Kolakovich SJ munkásfiú- és leánycsoportokat is szervezett Debrecenben, aztán rábízta őket Bulányi Györgyre, e csoportok folytatói pedig a rákospalotai Clarisseumban felvették a kapcsolatot Sándor Istvánnal. Sándor István szalézi testvér ugyanolyan „megszállottan" hirdette az Igét, és szerette egybe az állami gondozott vagy egyéb nyomorgó munkásfiatalokat, mint Bulányi a maga diákjait – csak Sándor Istvánnak volt módja és mersze a Bulányi által tartott lelkigyakorlatok kinyomtatására.

Ezeket az általa nevelt fiatalokat azután, amikor behívják katonának, társadalmi osztályhelyzetük alapján az államvédelmi hatósághoz osztják be, „kék ávósok" lesznek. Rákosiék úgy gondolják, hogy ezeket könnyű lesz meggyőzni a sztálinizmus igazságáról. Csakhogy ezek a fiúk úgy szeretik clarisseumi csoportjukat, hogy szabadnapjaikon visszajárnak Sándor Istvánhoz, akire ezért a Hatóság ráfogja, hogy a fiúkon keresztül kikémleli az ÁVO szigorún titkos munkáját. Erről önéletrajzi regényének második kötetében, az *Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni* 56. és 57. oldalán ír Bulányi György.

A szaléziak weblapjában, a *szalezianusok.hu*-ban olvasom, hogy egy-egy rendtag halála esetén a provinciális halotti levelet ír róla a világon található összes szalézi háznak. Adám László tartományfőnök, akit szintén belekevertek Sándor István koncepciós perébe és 1952. július 28-tól 1956. szeptember 14-ig politikai fogoly volt, amnesztiával történt szabadulása után szintén megírta *Sándor István halotti levelét*. Ebben írja többek között, hogy amikor a Katolikus Ifjúmunkások Országos Egyesületének (KIOE) első csoportjai szerveződtek, a Clarisseumban István testvér volt a mozgalom lelkes és fáradhatatlan motorja. Rendszeres katekizmusoktatás, hitről és szociális kérdésekről szóló beszélgetések, kilencednapi ájtatosságok, kirándulások, zarándoklatok, játék és sport, örömteli együttlét jellemezte a csoport életét. A fiatalok csak úgy sereglettek köréje.

A háború után kezdetét vette az újjáépítés, és Sándor István ebben is oroszlánrészt vállalt. Jó Pásztorként maga köré gyűjtötte derék fiataljait, és ahogy lehetett, hol a szabad ég alatt, hol kitört ablakok mögött megtartották heti összejövetelüket és a szerény esti tanórákat. Az új idők új problémákat vetettek fel és új módszereket követeltek, de lelkes, fiatal, apostoli lelkületű testvérünk nem hátrált meg. Tanult, lejegyezte a nála tapasztaltabbak előadásait, kielemezte a komoly, nehéz anyagot, majd saját lelkén átszűrve csepegtette azt fiatal barátainak fogékony szívébe. A fiatalok száma napról-napra növekedett, a másik oldal minden propagandája ellenére. Egy szív és egy lélek voltak.

Orbán Sándor

„Inkább kell engedelmeskedni Istennek!"

Sándor István Szolnokon született, 1914. október 26-án; édesapja, S. István MÁV-segédmunkás volt. Iskolai végzettsége: fémipari szakiskola (1931). Az iskola elvégzése után vasesztergályosként helyezkedett el.

1936-ban belépett a szalézi szerzetesrendbe mint laikus testvér; 1936-40 között a szalézi noviciátust végezte; 1940-ben letette a rendi fogadalmat; 1940-49-ig nyomdászként dolgozott a szalézi nyomdában. Közben 1941-45 között kisebb megszakításokkal híradós katonaként a hadseregben szolgált.

1946-tól munkásfiatalokat vezetett a rákospalotai KIOE-ben (Katolikus Ifjúmunkások Országos Egyesülete). 1947-ben beszervezte az akkor még legálisan működő KIOE-be Zana Albert cipészmunkást, akinek a későbbiekben jelentős szerepe lett. 1948 őszétől kezdve megszervezte a feloszlatott rákospalotai KIOE hat illegális csoportját. Ebben a munkában buzdítást és támogatást kapott a titkos KIOE-központtól, valamint a Bokor Közösség első nemzedékének több tagjától: Berényi Dénestől, Balássy Gézától, Szabó Magdától, Orth Mihálytól.

Segítségére voltak Botlik Bence szülei is: édesanyja, Dr. Jakab Teréz a szalézi rend értékeinek mentésével, édesapja, Botlik László mérnök pedig többek között egy vallásról és tudományról szóló előadássorozattal járult hozzá Sándor István működésének eredményességéhez. Az eredményességhez nagyban hozzájárult az is, hogy Dvorszki Magda összekötőn keresztül a Bokor rendszeresen ellátta vallásos röpiratokkal, brosúrákkal az illegális csoportokat, amelyeket ők aztán – sokszorosítva – tovább terjesztettek.

Sándor István lakhelye és működésének fő színhelye a Clarisseum, népszerűen a „Clari" (nevét az alapító, gróf Károlyi Sándorné Korniss Klára védőszentjének nevéről kapta). Az Ybl Miklós által tervezett szép épület az Újpestet Rákospalotával összekötő közúti felüljáró mellett áll. Ebben az épületben volt 1950 tavaszáig a szalézi rendház és a legszegényebb családok iskolás gyermekeit befogadó fiúnevelő intézet, amelyhez annak idején nagy park, egy cserkészotthonul szolgáló ház, nyomda meg több más épület is tartozott.

A Clarisseumban, gyakran az épület kápolnájának sekrestyéjében jöttek össze hetente a munkásfiatalok, hogy előrehaladjanak a keresztény tanítás megértésében. 1949-ben Sándor István sekrestyés lett. Szoros kapcsolatot tartott fenn a „kék ávósokhoz" katonai szolgálatra behívott munkásfiatalokkal.

1950 tavaszán feloszlatták a szalézi rendet. A fiatalok és a „Clari" barátai mindent elkövettek, hogy magánházaknál rejtsék el a rend értékeit.

Egy beszélgetés során Sándor István megtudta, hogy Zana Albert 1945-ben terrorcselekményeket követett el szovjet katonák ellen.

1951 február végén a hatóság tudomására jutott Sándor István illegális tevékenységének egy része. Hogy letartóztatását elkerülje, Kiss István álnéven a Persil gyár dolgozója lett, s bejelentés nélkül lakott rendtársa, Dániel Tibor szerzetes lakásában. Kapcsolatait is részben rajta keresztül tartotta fenn. Ez időben kirándulásokat, magánházakban összejöveteleket szervezett, és hittant tanított.

1952 júliusában letartóztatták. A Budapesti Hadbíróság 1952. október 28-án tárgyalta az ügyet, amelynek 16 vádlottja volt. Az I. rendű vádlott az előbbiekben már említett Zana Albert áv. őrmester, a IV. rendű vádlott Sándor István. További vádlottak még: öt áv. őrmester, két áv. alhadnagy, egy áv. hadnagy, egy főhadnagy, egy polgári egyén és négy szalézi szerzetes. A Budapesti Hadbíróság az I-IV. rendű vádlottakat demokráciaellenes szervezkedés, hűtlenség stb. elkövetése címén kötél általi halálra ítélte. A többi elítélt 5-15 évig tartó börtönbüntetést kapott.

A tárgyalás részletes jegyzőkönyvét nem sikerült megszerezni. A Sándor István ellen felhozott vádak az általa aláírt, de sok részletében nyilván kikényszerített – a halálra ítélést indokolni próbáló – vallomás alapján állnak össze. Sándor István szájába adták azt, amit nem tudtak bizonyítani. Vegyük röviden sorra a vádakat:

1. Illegális röplapokat vett át, sokszorosított és terjesztett annak érdekében, hogy a fennálló rendszerrel szembeni tevékenységre kiképezze bűntársait.

2. A vezetése alatt álló illegális csoportok tagjait gyárakban, üzemekben, a néphadseregben és az államvédelmi hatóságban bomlasztó tevékenység végzésére használta fel.

3. Zana Albertnek ÁVH-ba való bejutása után rendszeresen utasításokat adott az őrszázadban való szervezkedésre. Különböző államvédelmi titkokat szerzett meg Zanán keresztül, amelyeket Ádám László volt szalézi tartományfőnök továbbított Rómába, Angelo Rotta volt pápai nunciusnak.

4. Az évek során Zanával megállapodott abban, hogy az ÁVH-n belüli szervezkedés tagjait számukra kedvező alkalom esetén felhasználja a fennálló hatalom elleni fegyveres támadásra.

A fentiekhez hasonló képtelen vádak és feltételezések, meg az ítélet is rámutat arra a veszett dühre, amellyel a hatalom meg kívánta bosszulni, hogy a megsemmisítésre ítélt vallás követői meg mertek moccanni, és a hitet terjesztő röpiratok gondolatai be tudtak hatolni még az ÁVH soraiba is.

A Budapesti Hadbíróság 1952. október 30-án tartott tanácskozása elvetette a kötél általi halálra ítéltek kegyelmi kérvényét. Ezen a tanácskozáson – meglepő módon – maga az ügyész ajánlotta kegyelemre Sándor Istvánt és két társát. A tanácselnök és az ülnökök azonban szavazataikkal megakadályozták ezt.

A Katonai Felsőbíróság 1953. március 12-én helybenhagyta az elsőfokú ítéletet, s utasítást adott az ítélet végrehajtására. Sándor István esetében az elsőfokú ítélet után valamivel több mint nyolc hónappal, *1953. június 8-án* 21 óra 10 perckor hajtották végre a halálos ítéletet. Egy tiszta, életét Jézusért és embertársaiért áldozó ember lépett át akkor az örökkévalóságba.

Az Igazságügyi Minisztérium politikai államtitkára 1991. január 23-án kelt levelében a hozzátartozók kérésére közölte, hogy a fent ismertetett ítélet az 1989. évi XXXVI. törvény értelmében semmisnek minősül. Közölte még azt is, hogy Sándor István földi maradványainak megtalálása teljesen reménytelen, ti. a kivégzett személyeket a legnagyobb valószínűséggel jeltelen sírokban hantolták el a Rákoskeresztúri Köztemető 301-es parcellájában.

Hogyan vélekednek Sándor Istvánról azok, akik vezetői, rendtársai, vezetettjei, támogatói, ismerősei voltak?

Ádám László szalézi tartományfőnök és *Szitkey Károly* szalézi pap, a szalézi nyomda igazgatója (akik a per XIII. és XV. rendű vádlottai voltak) véleményét közvetve ismerhetjük csak, mivel már nincsenek az élők sorában. *P. Pálos Antal S. J.* volt rendfőnök azonban 1956-ban összetalálkozott velük a budapesti országos börtönben. Neki mondták el – amint visszaemlékezésében írja –, hogy a feddhetetlen jellemű, talpig becsületes Sándor István testvér bitófán fejezte be tartalmas életét.

Dr. Dániel József szalézi pap (akinek Tibor nevű öccse a per XVI. rendű vádlottja) Mezőnyárádon Sándor István noviciustársa volt. Sándor István testvérének, Jánosnak a következőket írta: „Pistát én is, mint sokan mások, vértanúként tiszteljük. Amit tett, lelkiismerete szerint tette, s az Úr Jézus hűséges szolgája maradt. Ismerek papokat, akik vele együtt voltak, s csak a legjobbakat mondották róla. Szerintük ő volt az, aki bár nem volt pap, a börtönben vigasztalta a rab papokat. Nem tartom kizártnak, hogy boldoggá avatása egyszer megtörténik."

Balássy Géza, akinek alkalma volt részt vennie egy-két csoportösszejövetelén, tanúskodik arról, hogy Sándor Istvánnak milyen nagy nehézségekkel (pl. önképzéssel) kellett megküzdenie, hogy csoportjait összetarthassa. A fiúk iránti szeretete oly nagy volt, hogy ez nagyobb összetartó erőnek bizonyult, mint minden más. Ajtaja minden fia számára a késő éjszakai órákig nyitva állt. Csoportjával levél útján a katonaidő alatt is élénk kapcsolatot tartott.

Sándor István letartóztatása után Balássy Gézának alkalma volt beszélni zárkatársaival. Egybehangzó volt a véleményük: Bárcsak minden katolikus pap így viselkedett volna! Halálos ítélete után is vigasztalója volt zárkatársainak. Nagy éhség idején – amúgy is kevés – élelmét megosztotta szenvedő társaival.

Két volt csoporttag: *Sztancsik Ferenc és Himmer Ágoston* állítja, hogy az összejöveteleken Sándor István sohasem politizált. Eszményi vezetőként emlékeznek rá.

Botlik László – amint már szó volt róla – előadássorozatot tartott a csoport néhány összejövetelén. Egy ilyen összejövetelen ismerkedett meg azzal az imával, amelyet Sándor István és fiai reggelenként mondtak. Megható, hogy ezt az imát azóta is fejből tudja, és ő is imádkozza.

Íme az ima:

Uram, Jézus! Néked ajánlom a mai nap minden imádságát, munkáját, örömét, csalódását, szenvedését. Add meg nekem és minden munkástestvéremnek a kegyelmet, hogy úgy gondolkozzunk, mint Te, Veled imádkozzunk, dolgozzunk és Veled éljünk! Add, hogy teljes szívünkből szeressünk Téged, s mindenütt, minden erőnkkel Neked szolgáljunk. Jöjjön el a Te országod közénk, a gyárakba, családokba. Ismerjenek és szeressenek Téged mindenütt és mindenkor! Ments meg minket minden bajtól és bűntől! Legyen kegyelmed azokkal, akik veszélyben forognak! A munkában meghaltak békében nyugodjanak! Ámen.

Elképzelhető-e az, hogy aki ilyen imát mond, és aki tele van minden felebarátja iránti szeretettel, az képes demokráciaellenes, felforgató, bomlasztó tevékenységre, fegyveres szervezkedésre? Nem, ez teljességgel lehetetlen.

Sándor István élete veszélyeztetésével is tette azt, amire hite kötelezte: tanúságot tett Krisztusról. Vallotta azt, amit az apostolok: Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek (ApCsel 5,29).

Jézus mondta: Aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt, de aki érettem elveszíti életét, megtalálja azt (Mt 16,25).

Sándor István nem egyszerűen üldözött vagy áldozat, hanem vértanú. Jutalma: Jézus ígérete.

Emlékét szívünkben őrizzük!

Simon Ernő

Forrás: Akik az első 50 évben hazatértek (1997)

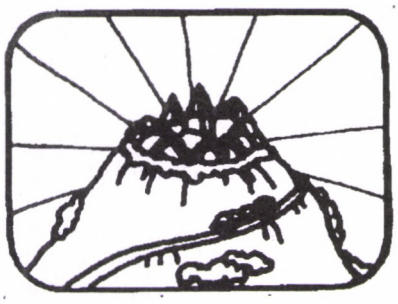

Kovács László

BOKORTÖRTÉNET

II. rész

5.2. Hajós

Ezután következett egy ***újabb botrány***, a kollaboráns egyházi vezetők leleplezése (Hajós). Ezt a bűnt én követtem el.

*A **Bokorral*** való megismerkedésem a Tisztviselőtelepen, a Rezső téren történt. ***Dombi Ferenc,*** majd ***Bulányi György*** titkos lelkigyakorlata után megismertem azt a szeretetközpontú teológiát, amelyben nincs ellentmondás, és azt az életvitelt, amely valóban jézusinak mondható. Mindez olyan felszabadítóan hatott rám, hogy Bulányi lelkigyakorlata után meghirdettem a szószékről, miben is áll a kereszténység.

Másnap beidéztek ***Lékaihoz***, ugyanis kollégám (aki szintén piarista volt) utánunk leskelődve felismerte Bulányit, és feljelentett. Lékai többször hívatott, arra hivatkozva, hogy másképp misézem, mint az előírás, hogy bírálom a hierarchiát, hogy bajom van a szentségekkel stb. Minden alkalommal elmondtam neki, hogy az egyház megújulását akarjuk, a tiszta evangéliumot. Jézus szavait idéztem, mire ő kiabált velem, mondván: „Jó, Jézus azt mondta, de a katolikus egyháznak ez a tanítása.” Azt is mondta, hogy „ha magukra hallgatok, akkor bezárják a templomokat”. Nem is kell mondanom, hogy egy világ omlott össze bennem, hogy ez az ember Magyarország első papja, és nekem ennek az embernek kell engedelmeskednem!?

A pohár akkor telt be, amikor 1981 nyarán meghívtak Hajósra, ***ifjúsági búcsúra***. Előző nap megérkezve a plébános elmondta, hogy hívatta őt az érsek (Ijjas), mert az ÁEH telefonált neki, hogy én nem beszélhetek a búcsún. Kérte a plébánost, hogy oldjuk meg valahogy. A plébános javasolta, hogy majd ő beszél a misén, én pedig szóljak hozzá, és mondjam el, amit akarok. A kiscsoportvezetőknek tetszett a dolog, de rám bízták a dolgot. Éjjel átgondoltam mindent. Másnap a plébános hosszú beszédet mondott, majd hozzászólásra invitált.

Hozzászóltam. Így kezdődött: „Hányingerem van!” Ezután elmondtam, mi van a kulisszák mögött. Tiltakoztam, hogy az állami hatóság beleavatkozik az egyház belügyeibe. És tiltakoztam az ellen, hogy egyházunk felelős vezetői végrehajtó szervei lettek az ateista állam parancsainak, amelyeknek az a céljuk, hogy a vallás elpusztuljon. Elmondtam azt is, hogy Jézus nem kért engedélyt sem Pilátus helytartótól, sem Kaifás főpaptól, hogy beszélhessen az embereknek. „Én is titeket kérdezlek, akarjátok-e, hogy elmondjam, amire készültem.” A több száz fiatal keze felemelkedett. Szünet után elmondtam a szegény Jézus, a szolga Jézus és a szelíd Jézus evangéliumát, és Merza József történetét, a katonaság megtagadását.

A búcsú következményei

Lékai egy héten belül meghozta ***ítéletét***: fél évre felfüggesztett a papi tevékenységtől, kitiltott Budapest területéről, és Márianosztrára (a börtön melletti plébániára) internált. A sors fintora, hogy a „fegyőröm” az a plébános lett, aki évfolyamtársam volt a szemináriumban.

Az esetnek komolyabb következményei is lettek. Egy Bokor-tag Ausztriában beszámolt a ***Kathpress-nek*** az eseményről, a nyugati sajtó pedig egészen a tengerentúlig átvette a hírt. Nemcsak azt, hogy valaki nyilvánosan leleplezte a kollaboráló egyházi vezetőket, hanem ami sokkal fontosabb, hogy Magyarországon katolikusok tagadják meg a katonai szolgálatot az evangéliumra hivatkozva. Ezzel az erőszakmentesség kérdése is nyilvánosságra került.

A hazai következmény, hogy Lékai és társai összezavarodtak, és akaratlanul is a jézusi erőszakmentesség reklámozói lettek. Ugyanis Lékai megszállottan mindenhol a katonaságról prédikált. Az ***esztergomi bazilika*** felszentelésének 125. évfordulóján botrányos beszédet mondott a magyar katonaszentekkel érvelve, és olyan ostoba megkülönböztetést téve, hogy más a „rendezett erő”, és más az „erőszak”. A rendezett erő jogos, sőt erkölcsileg kötelező is.

Lékai esztergomi beszédét pomázi káplánként prédikációban bírálta *Gromon András*, aki ugyanarra sorsra jutott, mint én. Fél év felfüggesztés és internálás.

Egy ***kötetnyi levél*** íródott a felfüggesztés elleni tiltakozás és Lékai esztergomi beszédének bírálata folytán. Megható és megrendítő volt az egységes fellépés, amellyel a Bokor tagjai felléptek az egyházi és állami erőszak ellen. Egyéni és közös tiltakozásokban fogalmazták meg az erőszakkal szemben a jézusi erőszakmentesség eszményét.

A felfüggesztés ellen Rómához fellebbeztünk, de nem kaptunk választ. Felfüggesztésünk fél év után megszűnt. Lékai a BBC-nek azt nyilatkozta, hogy a felfüggesztett papoknak vissza kell vonniuk tévedéseiket és bocsánatot kell kérniük, holott ő semmi ilyet nem kért tőlünk; mindkettőnket egy kis vidéki faluba helyeztek plébánosnak.

5.3. Nagymaros

A „bulányisták” felszámolására indított akciók tovább folytatódtak. Ezek közül néhány, amelyekben személyesen is érintett voltam.

A Dunakanyarban **1970** óta eleinte ***Kismaroson***, majd a hely szűkössége miatt ***Nagymaroson*** évről évre tavasszal és ősszel ifjúsági találkozót szervezett a Regnum, s azokon mi is ott voltunk. **1980**-ban a szervezők meghívták Lékait misézésre. Lékai azért fogadta el a meghívást, mert ki akarta igazítani azt a hibáját, hogy a pápa körlevelét, amely a közösségek mellett szól, azzal ellentétesen fordíttatta magyarra.

1981-ben csak azzal a feltétellel akart elmenni, ha a koncelebráló papok aláírnak egy nyilatkozatot, hogy elhatárolják magukat a bázisközösségek néhány irányelvétől. A papok ezt az aláírást megtagadták, így végül is elállt attól.

1982 tavaszán a rendezők az „egység” jegyében akarták megrendezni a találkozót, Bulányi és csoportjai részvételével. Lékai a mise előtt üzent Bulányinak és nekem, hogy nem óhajt velünk misézni. Későbbi sajtójelentés (Új Ember) szerint azért, mert Bulányi kivizsgálási ügye folyamatban van, velem pedig azért nem, mert felfüggesztésem megszűnt ugyan, de hosszú levélben kifejtettem neki, hogy Jézus szerint a pápának és püspököknek nem uralkodói, még csak nem is atyai tekintélyük van, hanem testvéri, és levelemben „László testvéremnek” szólítottam. A kizárási hír szétterjedt a résztvevők közt, és az egyik Bokor-tag az oltárnál bemondta a mikrofonba: „Bulányit és Kovács Lászlót nem engedik koncelebrálni. Aki ezzel nem ért egyet, jöjjön a plébániakertbe imádkozni.” Bulányi a kertben egy mozgássérült mellett maradt, mi kb. hatvanan a Duna-partra mentünk azzal, hogy nem mi hagytuk ott az oltárt, hanem minket taszítottak el az oltártól.

1983-ban Lékai áthelyezési kampányt indított, főleg azok ellen a papok ellen, akik a plébániájukon kisközösségi lelkigyakorlatokat tartottak. Külön-külön behívatta a nagyoroszi, a nagysápi és az annavölgyi plébánost, akiknek a plébániáján rendszeresen volt lelkigyakorlat, és áthelyezéssel fenyegetőzött, ha megtartják a lelkigyakorlatokat. A lelkigyakorlatok tilalmának nem engedelmeskedő ***„három papok”*** (Tarnai Imre, Havasy Gyula, Kovács László) Rómához fellebbez-

tünk, azt kérdezve a Klérus Kongregációtól, hogy szabad-e lelkigyakorlat tartása miatt a püspöknek áthelyezéssel büntetni papjait? Válasz másfél év múlva érkezett: a püspöknek joga van munkaköri áthelyezésre. Újabb levél Rómába: a munkaköri áthelyezésre természetesen joga van a püspöknek, de lelkigyakorlat miatt büntetnie szabad-e? Fél év múlva ugyanaz a válasz érkezett. A jogászok szerint ez azt jelenti: igazatok van, de Róma nem ítél el egy püspököt. Mivel a fellebbezés halasztó hatályú volt, mindhárman helyünkön maradtunk (H. Gyula a haláláig, én a nyugdíjazásomig, T. Imre pedig a mai napig.)

Szeretném nagyon hangsúlyozni, hogy radikális fellépésünk és megfogalmazásaink nem a harag és szeretetlenség szavai voltak, amint számtalanszor el is mondtuk: „Érted haragszom, nem ellened!” Másrészt azért történt, mert püspökeinket testvéreinknek tekintettük, és úgy ítéltük meg, hogy szólnunk kell az evangéliumi szöveg értelmében: *„Ha vétkezik ellened testvéred, menj, fedd meg őt négyszemközt... tanúk előtt... az egész közösség előtt...”* (Mt 18,15-17). Kiáltásunk és kiállásunk sajnos hiábavaló volt.

6. Dialógus

Térjünk vissza a katonaságmegtagadás miatt kirobbant legfőbb megtorlási akcióhoz.

1981 decemberében Lékai „dialógusra” rendelte be magához Bulányit, ami valójában ***„egyházi törvényszéket”***, vagyis ***inkvizíciós tárgyalást*** jelentett. Abban a helyzetben kézenfekvő volt számukra visszatérni a jól kitervelt eredeti ÁVH-s javaslathoz, hogy az egész Bulányi-problémát morális síkról dogmatikai síkra kell terelni. A katonaságügyet nem kell feszegetni, hanem az eretnekség gyanújával kell eltenni az útból Bulányit és közösségeit.

A „dialóguson” ***Lékai és négy professzor*** vett részt (Gál Ferenc, Rózsa Huba, Vanyó László és negyedikként a jegyző: Erdő Péter). Bulányi is négy közösségi taggal ment, de őket nem engedték be a tárgyalásra. Nyilvánvaló volt, hogy mi a bűnünk: nem kértünk engedélyt a kisközösségek építésére, és a katonai szolgálat megtagadására neveltük tagjainkat. Az is nyilvánvaló volt, hogy a professzorok Lékai, illetve az ÁEH szándékai szerint fognak ítélkezni.

Bulányi nem válaszolt a kérdéseikre, mondván, ő nem fog kapásból válaszolni olyan emberek kérdéseire, akik éjjel-nappal dogmatikával foglalkoznak. Ő maga ugyanis életéből tíz évet börtönben töltött, majd tíz évig szállítómunkásként dolgozott. Engedélyezték, hogy írásban válaszoljon. Egy hónap múlva kiderült, hogy azokról a témákról nem lehet vitatkozni, mert a bíboros és a professzorok képviselik egyház hivatalos tanítását.

Pár hónap múlva Lékai egy írást küldött Bulányinak, amelyben a professzorok megállapították, hogy Bulányi mit tanít, és felszólították, hogy ***vonja vissza*** azokat. Bulányi azt válaszolta, hogy abból, amit a professzorok állítanak, ő semmit sem tanít, ezért azokból semmit sem vonhat vissza. A választ nem fogadták el.

Nem sokkal később a sajtóban közzétették (1982. június), hogy milyen téves teológiai tanai vannak Bulányinak, és ezeket felszólításra sem hajlandó visszavonni, ezért tanait felterjesztik Rómába, a ***Hittani Kongregáció*** elé. Addig is megvonják tőle a nyilvános papi működés jogát, és felszólítják az egész magyar katolikus papságot és társadalmat arra, hogy vele és a hozzá tartozókkal semmiféle kapcsolatba ne lépjenek. Ezt minden püspök közzétette a saját egyházmegyéjében.

Ezzel megkezdődött a ***pingpongozás.*** A magyar hierarchia Rómához utalta a kínos ügyet, és Casaroli keleti politikájának megfelelően el is érte, hogy 1984-ben ***Casaroli*** levelet írt a Püspöki Karnak, s ezt rögtön meg is jelentették az újságokban; ez a levél felszólította „Bulányi atyát és közösségét”, hogy engedelmeskedjen. De azt nem közölte Casaroli, hogy miben kell engedelmeskednünk. Viszont a levél elég volt ahhoz, hogy eláztasson minket a magyar katolikusok, de az egész társadalom előtt is: mert ha Róma is így vélekedik rólunk, akkor tényleg baj lehet Bulányiékkal.

Hátra volt még az utolsó lépés, a Hittani Kongregáció válasza Bulányi írásairól. Később kiderült, hogy az ***Egyházrend*** című dolgozatot vizsgálták, amely Bulányi álmát vázolta föl egy olyan egyházról, amely nem jogrend, hanem szeretetrend szerint épül fel.

1987 áprilisában, öt év után megjelent a katolikus sajtóban Ratzinger bíboros prefektus (a későbbi XVI. Benedek pápa) aláírásával egy levél, amelyben nem kevesebb olvasható, mint hogy Bulányi ***„úgy, ahogy hangzik, veszélyes, téves és félreérthető”*** nézeteket képvisel írásában. Ezzel teljessé vált az eláztatásunk.

Évek teltek el, közben meghalt Lékai (1986), és Paskai lett a prímás, összeomlott a kommunista diktatúra (1989), Bulányi-ügyben pedig semmi változás nem történt.

Tizenöt év után Bulányi levelet írt Ratzinger bíborosnak: „Hazámban 14 és fél esztendő után a gyilkosok is kérhetik büntetésük törlését.” Ennek hatására 1997 tavaszán a bíboros utasította a hazai püspöki kart Bulányi ügyének rendezésére. 1985-ben Ratzingernek a II. Vatikáni zsinat konstitúcióiból készített 12 pontos szöveggyűjteményét Bulányi úgy írta alá, hogy hozzátett egy ugyancsak zsinati szöveget a lelkiismereti szabadságról. Ezt akkor Ratzinger nem fogadta el, mondván, hogy ezzel a mondattal relativizálja az összes előbbieket. 1997-ben azt kérik Bulányitól, hogy ne utolsó mondatként írja be a kiegészítését, hanem a pontok *között*, és akkor visszavonják az 1982-ben elrendelt korlátozó intézkedéseket. Bulányi erre újból aláírta a szöveget.

A Püspöki Konferencia sajtóközleményét (1997. szept. 10.) a hazai és külföldi sajtó úgy kürtölte szét, hogy az ***egyház rehabilitálta Bulányit***. Valójában semmi sem állt helyre, mert a Bokor Bulányi halála után is, mind a mai napig megbélyegzett, perifériára szorított és gyanakvással fogadott közösség a katolikus egyházban. A kollaboránsok közül még sokan élnek, és a magyar hierarchia a mai napig sem vallotta be bűneit, és nem kért bocsánatot. A Történeti Hivataltól egyre-másra napvilágra kerülnek ügynök püspökök és papok nevei és együttműködésük dokumentumai.

Epilógus

Az ismertetés végén szeretném a magam szubjektív véleményét is elmondani. A mi történetünkben igazolva látom azt a tényt, hogy a hatalmi rendszerek mindig megtalálják egymást. ***Nagy Konstantin*** óta a hatalmi egyház előbb-utóbb mindig szövetkezett az államhatalommal, vagy legyőzte azt (pápaság-császárság), vagy legyőzötten (kommunizmus) kiszolgálta a győztest.

Jézus követőjének lenni az Egyházban azzal a kockázattal jár, hogy adott esetben vagy fel kell adni a jézusi eszményeket, vagy vállalni kell a hatalom büntetését: a „Trón” és az „Oltár” részéről is. Meggyőződésem, hogy érdemes inkább ***Kaifás*** (főpap) vagy ***Pilátus*** (helytartó) megtorló ítéletét választani, mert bár gőgösnek, eretneknek és bűnösnek kiáltanak ki minket, közben szándékai ellenére a Hatalom is a mi jézusi eszményeink propagálója lesz.

Csak két dolgot említek. Az egyik: püspökök a rendszerváltás után szinte kötelezővé tették a papoknak, hogy a plébániákon ***kisközösségeket*** hozzanak létre, ami miatt azelőtt büntettek minket. A másik: fiataljaink katonai szolgálatmegtagadása is hozzájárult ahhoz, hogy 1988-ban már törvény biztosította a katonaság helyett a ***polgári szolgálat*** lehetőségét. És ezt az utóbbit érdekes módon állami sugallatra az a Paskai bíboros kérte az államtól (Grósz Károlytól), aki előtte az ellentétes sugallatokat teljesítette.

De hát a Bokor túlélt mindent, és túl is fog élni. Vagy ha nem a Bokor, akkor valami hasonló szerzet újra felüti a fejét a történelem folyamán, és továbbviszi Jézus radikális Üzenetét, a Szeretetnek azt az evangéliumát, amely a vevés, az uralkodás és az erőszak világával szemben az adás, a szolgálat és az erőszakmentesség világát, az Isten Országát hirdeti és valósítja a jézusi Tizenkettő mintájára. Ezért: ***„Ne félj, te kisded nyáj! Mert úgy tetszett Atyátoknak, hogy nektek adja az Országot!”*** (Lk 12,32)

(Vége)

A keresztények meztelensége

Interjú *Tomás Halík* teológussal

Halík úr, az Ön legújabb könyvének címe: Egy gyóntató éjszakai gondolatai. Különleges felismerései vannak-e egy gyóntatónak?

Hetente egyszer jönnek hozzám emberek gyónási beszélgetésre vagy lelki tanácsadásra, s ez többnyire hosszú órákon át tart. Amikor aztán késő este otthon vagyok, még egyszer átgondolom, mint éreznek ezek az emberek. Ekkor valamiféle tendencia bontakozik ki: kevéssé bíznak az életben, mindenekelőtt a fiatalok, és kevéssé bíznak az olyan intézményekben, mint az egyházak. A legtöbben a „posztoptimista korban” élnek. A modern kor nagy ígéretei már nem érvényesek számukra, például az „egyre nagyobb haladás” ígérete. Nem tudnak megalapozott bizalomra támaszkodni. Mély szellemi válság uralkodik. A szórakoztatóipar az életnek szinte minden területét meghatározza és megváltoztatja, még a politikát és a vallást is. A kereskedelmi szórakozás a drogok egyike. Ez a világ áll a szemem előtt olyan gyóntatóként, aki megismeri az emberek lelkét. Új könyvem tehát minden más, csak nem dogmatikai értekezés a gyónásról.

Ha oda az optimizmus, akkor Ön személy szerint miért száll síkra?

Tiltakozom ama vallási optimizmus ellen, amely úgy véli: A Jóisten majd mindent jóra fordít; csak szorgalmasan kell imádkoznunk, és akkor megkapjuk, amit „megrendeltünk” Istentől. Ez mágia! Csehországban él egy mondás, amely szerint „csak az optimista, akinek hiányosak az információi”. Számomra az a döntő, hogy valóban kibírjuk a válságot, például a hiteles hit hiányát, és ne meneküljünk illúziókba. El kellene fogadnunk a bibliai paradoxont: csak a kereszt és a halál révén jön létre valami új, következik be a remény győzelme.

A katolikus egyház és a teológia fejlődését illetően is kevés okunk van az optimizmusra?

Nézetem szerint az európai kereszténység haldoklik. Olykor megkérdezek néhány plébánost a hazámban arról, milyen egyházunk lesz ötven év múlva. S ha meghallgatom a válaszukat, gyakran az az érzésem, hogy egy súlyos beteg családjában vagyok, ahol hallgatólagos megegyezés van érvényben arról, hogy nem szabad beszélni erről a betegségről. A különböző egyházi környezetekben egyenesen azt éreztem, mintha *Jean-Paul Sartre* Zárt társaság című színdarabjába csöppentem volna. A színházban ugyanis a néző egy idő után megérti, hogy minden szereplő halott, jóllehet úgy tesznek, mintha semmi sem történt volna. Egy cseh pap egyszer olyan malomhoz hasonlította az egyházat, amely még zakatol, de már semmit nem őröl.

Érvényes ez Csehországon kívül is?

Európában nagy fáradtság uralkodik a keresztények között. Erre vonatkozóan szívesen beszélek „déli fáradtságról”. Képletesen szólva: a reggel, a kereszténység korai története mögöttünk van; „az érettség ideje”, ahogyan Carl Gustav Jung mondta egyszer, tehát a délután még előttünk áll; most a déli fáradtság uralkodik. El kell fogadnunk ezt a válságidőszakot. Csak így jöhet el a vallási, misztikus mélység új korszaka.

Mit jelent az Ön számára a hit?

A hit nem ideológia, nem valami olcsó tan, amely által valamiképpen biztonságot találunk. Hinni annyit jelent, hogy ki vagyunk téve Isten titkának, azt jelenti, hogy – igényesen – részünk van Isten életében. Együtt élni a titokkal, ezt javaslom életelvként például „ateistáknak” is.

Milyen gyakorlati következtetések adódnak ebből?

Számomra ma már nem létezik a régi határvonal *a* hívő és *a* nem hívő között. Mindkettő nagyon is önelégülten megmerevedhet a saját álláspontjában. Fontosabb, hogy mind a hívők, mind az ateisták lemondjanak önelégültségükről, és keresőkké váljanak. És türelmesek legyenek a keresők iránt! Én magam kereső vagyok, született szkeptikus. Azért jutottam el a hitre, mert következetesen szkeptikus akartam lenni, és még a kételyeimet is kétségbe vontam. Egyre jobban meg akarom tapasztalni a hit mélységét, „le akarok ásni az alapokig”, és aztán meg akarom osztani tapasztalataimat másokkal – a közös keresés során. Számomra döntő jelentőségű a „kenózis”, a kiüresedés Páltól származó fogalma. Ez épp ellenkezője a gőgnek, a hatalomnak és az erőszaknak.

Van-e aktuális jelentősége a kiüresedésnek?

Igen. Nemrég zajlott le zarándoklat a Trierben őrzött Szent Köntöshöz. Ott röviden azt mondtam: Minden tiszteletem ennek az ereklyének – de lehet-e a Szent Köntös ma még az egyház jelképe? Hiszen a köntös a katonák kezében maradt. Jézus meztelenül halt meg. Tehát nem sokkal találóbb képe-e az egyháznak Krisztus meztelensége? A meztelen Krisztus – ez a kiüresedés kifejeződése. Olykor úgy tűnik számomra, hogy – tekintettel például a szexuális visszaélések botrányára – Isten kiszolgáltatta az egyházat a világ színe előtti megszégyenülésnek, részben büntetésként a múltban és a jelenben tanúsított triumfalizmusáért. Büntetés ez azért, mert az egyházból hiányzik a készség, vagy a képesség is arra, hogy minden következménnyel együtt alázatosan bevallja: „zarándokok gyülekezete”, amely úton van, nem pedig a célnál, és semmiképp sem játszhatja a „diadalmas egyházat”.

Könyvében beszél a „szerény, kicsi hitről". Vezet-e innen valamilyen szál az ateistákhoz?

Nagyon is. Mert ha valaki a gyakorlatban mutatja meg, hogy testvéreiként-nővéreiként kezeli a többieket, akkor – tudattalanul – azt a meggyőződést követi, hogy minden ember egy isteni „Atya" gyermeke. Aki meg akarja őrizni ennek a földnek az életminőségét, az közvetve elfogadja a Teremtőt is. A cselekvésben tehát hallgatólagos hit mutatkozik meg. Ez a hit már meggyökerezett az illető személyben, csak még nem fogalmazódott meg tudatosan. Ezért értek szót jól ezekkel a „hitetlenekkel", és kevésbé jól egyes keresztényekkel, akik csupán sokat fecsegnek. Az ateista kritika bizonyos fajtája szövetségese lehet a hitnek: megszabadíthatja a hitet az infantilis vallási elképzelésektől.

Könyvében Ön kifejezetten bírálja bizonyos karizmatikus körök rajongó hitét.

A hitnek nem lenne szabad egyszerű érzelemmé válnia. A hit komoly küzdelem a titokkal, amely előtt elnémul az ember. Isten megközelíthetetlen világosságban lakik! Mindig Isten hallgatásával szembesülünk. A magam részéről szeretném tiszteletben tartani a hitnek ezt az „éjszakáját". A prágai egyetemi templomban megpróbálunk megfelelni ennek. Itt nagyon különböző emberek jönnek össze. Az én mottóm: „Mindenkit meghívunk, de senkit sem kényszerítünk." Örülünk, hogy ottani tevékenységem húsz éve során kereken ezer ember keresztelkedett meg. Ez a nyitott közösség egyfajta otthon sokak számára, mivel igényes meditációkat vagy művészeti kiállításokat is kínálunk.

Mennyire sürgetőek a reformok a katolikus egyházban?

A katolikus egyháznak mindig meg kell reformálnia magát. Meg kellene engednie a sokféleséget saját soraiban. Hiszen a korai egyház mind szervezeti struktúráját, mind teológiáját és liturgiáját illetően sokkal színesebb volt, mint a mai kereszténység. Az egyház teljes egysége sosem volt történelmi tény, és alighanem sosem lesz az. Úgy gondolom, hogy az egyházi reformmozgalmaknak sok tekintetben végül is igazuk van, és az általuk fölvetett témákról nyugodtan és szakszerűen kellene beszélgetni. De határozottan szembefordulok azzal az elképzeléssel – amelyet persze nem akarok e mozgalmak minden képviselőjéről feltételezni! –, hogy a katolikus egyház struktúráinak, fegyelmének vagy némely erkölcsi tanításának demokratizálása és liberalizálása nyomán a kereszténység új tavasza bontakozhatna ki. De a merev hagyományőrzőkkel szemben is megvannak a fenntartásaim: ők vissza akarnak térni a modern kor előtti időkbe, és a hit egészéből azt mazsolázzák ki maguknak, ami tetszik nekik. Ez eretnek magatartás. A hit nem jelent kényelmes bizonyosságot.

Olyan távlatok-e ezek, amelyek az Ön nézőpontjából jelentősek lehetnek a II. Vatikáni zsinat mostanában esedékes 50. évfordulóját illetően?

Messzemenően. Gondoljunk azokra az ünnepélyes szavakra, amelyekkel „az egyház a mai világban" témájú zsinati dokumentum (Gaudium et spes) kezdődik: „Korunk emberének öröme és reménye, bánata és félelme az egyház öröme és reménye, bánata és félelme is." Ezek szavak szinte úgy csengenek, mint egy házassági fogadalom: a katolikus egyház szeretetet, tiszteletet és hűséget fogad a modern embernek, jóban-rosszban. De hűséges maradt-e ígéretéhez? Jó lelkiismerettel ünnepelheti-e „aranylakodalmát" a modern társadalommal? Másfelől persze józanul föl kell tenni azt a kérdést is, hogy a modern ember számára egyáltalán kívánatos volt-e egy effajta „házasság".

Christian Modehn

Forrás: Publik-Forum, 2012/10

A 53 éves Tomás Halík katolikus pap, teológus és szociológus. A prágai Cseh Keresztény Akadémia vezetője, és a szociológia professzora a Károly Egyetem filozófiai karán. A néhai cseh elnök, Václav Havel egyik tanácsadója és barátja volt.

Abszurd

És hogy valami közös vállalkozásra
Szövetkeztünk tudtunkon kívül, nehogy az állambiztonság
Beleüthesse az orrát? A távolban a Nagyfa
Környékén őgyelgő civilek, vagy a párosával
Sétáló járőr gumibottal, kék nadrág, kékesszürke ing:
„– Rajnák elvtárs, jelentem, az Ifjúsági Park fölött,
A sétányon minden csendes, a Vulkán együttes játszhat."

„– Mátyás kővel a nyakukban
Vettette Dunába a huszitákat.
Miksa meszesgödörbe dobatta
A fekete sereg maradékát;
Kinizsi fölfogadott ezret közülük
Nándorfehérvár védelmére, majd
Árulással vádolva éheztette halálra,
Míg egymást falták föl. Ennek az egésznek
Lélekvándorlás nélkül még értelme sincs."

„– Nem Kádár fejét kellett volna ellopni –
Szapolyai szívét a kutyáknak.
Nem a Bakócz-kápolnát dícsérni
– Reneszánsz emlék, stílustörténeti bravúr –,
Hanem hogy a népirtás sosem évül el,
Négyszáz nemesért hetvenezer paraszt halála bőven az,
És Bakócz jussa a pápaságra eleve bűnben fogant.
Majd ha az esztergomi Bazilikában tábla
Figyelmezteti a látogatót: »Vigyázz, az Egyház
Kincseihez vér is tapad!«, tér vissza Jézus
A megtagadott kötésbe, és ha az érsek
Kér az áldozatok utódaitól bocsánatot,
Érkezünk csak a kereszténység küszöbére."

Darányi Sándor

„A keresztény hit állandóan változott”

Interjú *Günter Hegele* evangélikus teológussal

Professzor úr, a Németországi Evangélikus Diplomások Köre a hittételek teológiai reformján fáradozik. Ezek a tételek azonban sok évszázad során jöttek létre. Lehetséges csak úgy egyszerűen reformálni őket anélkül, hogy lerombolnák az egész hitrendszert?

A keresztény hit kezdettől fogva állandóan változott. Vajon magától történik az ilyesmi? Vagy bizonyos személyiségek járulnak hozzá, mint például Pál, Luther vagy Hans Küng? Mi úgy találjuk, hogy tudomásul kellene venni és meg kellene vizsgálni ezeket a változásokat. A mi körünk tagjainak hite szempontjából is egyfajta vizsgát jelentett, hogy megkérdeztük: Mit értünk ma hiten? Most pedig elkezdjük megfogalmazni és vitára bocsátani saját elképzeléseinket. Támogatni akarjuk azokat az új megfogalmazásokat, amelyeket helyesnek tartunk, és azon szeretnénk dolgozni, hogy ezeket a keresztények, de a nem keresztények is megértsék és elfogadják.

Van-e olyan mércéjük, amelyhez igazodnak a hit folyamatosságának szavatolása érdekében?

A hit lényegi kérdéseinek megvitatása során mércéket is keresünk. Az egyik kritériumot már megfogalmaztuk: Jézus, a keresztény hit alapítója és kiindulópontja szerint kell tájékozódnunk. Közben persze annak is világossá kell válnia, hogy Jézus Krisztus vagy a Názáreti Jézus személyének különböző értelmezései léteznek. Számunkra azonban elsősorban nem az eddigiek kritikájáról van szó, hanem egyfelől azt szeretnénk látni, miképpen lehet újraértelmezni és újrafogalmazni a hagyományos tartalmakat, másfelől pedig olyan új formákat keresünk, amelyek „kompatibilisek” a kereszténység eddigi lényegi kijelentéseivel. Közben nyilván háttérbe szorul majd néhány eddigi állítás, mint például a Biblia szó szerinti értelmezése, és előtérbe kerülnek olyan új formák, amelyeknek még nincsenek meg a végérvényes kritériumaik.

Milyen indítékaik voltak ahhoz, hogy megkockáztassák ezt a reformfolymatot?

Saját magunkon vettük észre, hogy a hagyományos hittani kijelentések már nemigen illenek a mai világhoz. Másoknál pedig azt tapasztaljuk, hogy eltávolodnak az egyháztól, kritizálják a Hitvallást, és bizonytalanok abban, hogy manapság például hogyan lehet egyáltalán beszélni Istenről. Ugyanakkor nem voltunk biztosak abba, hogy az egyházi tanítás értelmében úgymond megengedett-e a tervünk, és hogy termékeny lesz-e korunk hite szempontjából.

Önök szerint mi látszik leginkább reformra szorulónak?

A hit 15 lényegi kérdését fogalmaztuk meg. Különösen fontos számunkra az istenkérdés: Hogyan lehet beszélni Istenről, milyen viszonyban áll ő a világgal, össze kell-e kötni az istenhitet a természettudományok felismeréseivel is? Például hisszük, hogy Istennek a világba való beavatkozását ma a modern fizika felfogása alapján is el lehet képzelni, de az szellemi módon, nem pedig közvetlenül, materiálisan történik, így aztán Isten mindenhatóságának más felfogása jön létre. Körünkben az egyik vitatott pont az, vajon csak személyként lehet-e felfogni Istent, avagy használhatók és megengedhetők nem-személyes elképzelések is – esetleg létezik-e a „nemcsak-hanem-is” lehetősége is. Például én magam gyakran közvetlenül megszólítom Istent mint személyt, de azután megtapasztalom a lét alapjaként is, vagy mint minden élet nagyobb összefüggését, beleértve a balul sikerült vagy a sérült életeket is. Sokakat ismerek, akik szintén így vannak ezzel. Aztán itt van a kérdés: Hogyan értelmezzük Jézus személyét és üzenetét? Hiszen manapság például erősen megkérdőjelezik, hogy tekinthetjük-e még Jézust az egész emberiség bűneiért való áldozatnak. Léteznek ezzel szemben álló teológiai felfogások, például Klaus-Peter Jörns-é [vö. „Érted vagyok”, 2012. december – *a ford.*], amelyet nagyrészt mi is képviselünk. És végül az is kérdés, hogyan kell ma felfogni az egyházat: hitközösségként, életközösségként vagy hagyományközösségként, amely azt őrzi és folytatja, amit az elődök gondoltak és hittek – vagy az egyház olyan közösség is, amelyben új felfogásmódok és új hitformák keletkeznek.

Ön az imént Jézus személye kapcsán bűnről és megváltásról beszélt: a teológiában és az egyházban egész hitrendszer épült erre. Nem kell-e attól tartani, hogy a változtatások nyomán összeomlik ez a rendszer?

Igen, biztosan nagyon nehéz vállalkozás ezzel foglalkozni. És kockázatos is, mivel sok minden megkérdőjeleződik, ami eddig értékes volt és sok embernek segített, illetve vita keletkezik róla az egyházban. És persze gyakran előfordul az egyházban, hogy bizonyos dolgokról nem beszélünk, csak nehogy vita támadjon. Másrészt azonban mégiscsak bátorító, hogy mennyi új felfogás születik, amelyeket a hagyomány pozitív kiegészítésének lehet tekinteni, és amelyek továbbvisznek minket – például a más, nem keresztény vallásokhoz való viszonyunkat illetően. Számunkra elsősorban nem kritikáról van szó, hanem a hit sokféleségéről. „Atyám házában sok lakóhely van”, mondta egyszer Jézus. És csodálatos, hogy az egyház évszázadokon át kiállta a teológia változásait és különbözőségeit. Reméljük, hogy most és a jövőben is ez történik. Ezen azonban dolgozni kell, és megfelelően, előrevivően kell értelmezni az eddigi hitbeli elképzeléseket.

Olyan eszmecsere lesz ez, amelyet művelt diplomások folytatnak egymás között, vagy pedig be akarják vonni a gyülekezeteket is?

Ez elsődlegesen mégiscsak a hit iránt érdeklődők és a teológiailag tájékozott résztvevők eszmecseréje, de megpróbáljuk a lehető legjobban bevonni a gyülekezeteket, a nem diplomásokat is, sőt azokat is, akik nem tagjai az egyházaknak. De igen nehéz mindezt a lehető legegyszerűbben megfogalmazni. Ezért reméljük, hogy vitafórumunkon az „alulról jövő teológia” hozzászólásai is megjelennek: egyszerűen megfogalmazott, de a lényeget megragadó hozzászólások. Aztán megkíséreljük majd megfogalmazni és nyilvánosságra hozni a lényeges eredményeket, hogy belevigyük őket az egyházi munka vitafolyamatába és gyakorlatába. Reméljük, hogy ezzel hozzájárulunk a további eszmecseréhez és a hit értelmezésének megújításához.

Johanna Jäger-Sommer

Forrás: Publik-Forum, 2013/12

Günter Hegele 1929-ben született, evangélikus teológus, a gyakorlati teológia nyugalmazott professzora. A Németországi Evangélikus Diplomások Köre kereken 1600 tagot számlál. A hit 15 lényegi kérdésével kapcsolatos téziseiket az alábbi honlapon bocsátották vitára: www.kernfragen-des-glaubens.de

A „valahogyan” vallása

Elpárolog-e a kereszténység Franciaországban?

Úton egy pogány Franciaország felé? 1999-ben így hangzott *Hippolyte Simon* clermont-i érsek könyvének címe. Legfontosabb felismerése ez volt: „Franciaország megszűnt katolikusnak lenni.” Négy évvel később *Daniele Hervie-Léger* párizsi szociológusnő tette közzé a maga előrejelzését: „A katolicizmus – Egy világ vége”. A *Le Monde des Religions* [A vallások világa] folyóirat címlapján pedig ez a kérdés állt 2011 szeptemberében: „Franciaország ateista lesz?”

Mostanában sok francia teljes komolysággal kérdezi: Ezután már csak múzeumként fogják használni a templomokat és katedrálisokat? A *Harris Interactive* nevű intézet legújabb reprezentatív felmérése ezt a fejleményt teszi kézenfekvővé. Eszerint csak minden harmadik francia vallja, hogy hisz Istenben, a megkérdezettek további 33%-a ateistának nevezi magát, a többiek a kételkedés és az ateizmus között ingadoznak.

Az egyház és az állam szigorú szétválasztása okán Franciaországban nem szabad hivatalos vizsgálatokat végezni az emberek vallási hovatartozását illetően. Magánintézetek körkérdései alapján a népesség 55%-a még katolikusnak nevezi magát. Ötven évvel ezelőtt még 90% volt az arányuk. Ha ezt az értéket arra a viszonylag csekély részre vonatkoztatjuk, amelyik hisz Istenben, akkor arra következtethetünk, hogy katolikusok is tartoznak az ateisták és kételkedők csoportjába. A Harris-körkérdés alátámasztja ezt a fölismerést: eszerint a legtöbb francia a boldog párkapcsolatban vagy a jól fizetett munkában találja meg élete értelmét, nem pedig az egyházias hit ajánlatában.

Guy Michelat párizsi vallásszociológus alaposan elolvasta a Harris-tanulmányt, és azt mondja: „Le kell mondanunk a 'hívő vagy ateista' durva alternatívájáról, mert a körkérdésből az is világossá válik, hogy csak minden ötödik válaszoló jelenti ki, hogy sosem tette föl az Isten létére vonatkozó kérdést. Ebből az következik, hogy léteznek spirituális érdeklődésű ateisták is. Egészében véve a népesség 80%-a érdeklődik 'valahogyan' Isten iránt.”

Búcsú a harcosságtól

A „valahogyan” fogalmával egészen jól le lehet írni Franciaország mai vallási helyzetét. A hagyományos vallási tekintélyeknek csekély spirituális befolyásuk van. Mindenki a maga módján keresi Istent, illetve érdeklődik Isten iránt. Ezt a fejleményt a vallási nagykorúság kifejeződéseként lehet felfogni.

Ezzel az irányultsággal foglalkozik *Marcel Gauchet* filozófus, aki Franciaország egyik „mestergondolkodójának” számít, és azt mondja: „Alig vannak már harcos keresztények, és alig vannak már harcos ateisták. Az emberek búcsút vesznek mindenfajta dogmától, terjed a különböző elemekből összeválogatott, ún. Patchwork-vallásosság.” Guy Michelat szociológus pedig kiegészíti ezt: „A fiatalabbak azt mondják: 'Létezik valami a halál után, talán a reinkarnáció.' Ezek az emberek nem tudják elviselni, hogy egyszer végérvényesen eltűnjenek ebből a világból. Számomra mint tudós számára csak azok számítanak valódi ateistáknak, akik elutasítják Isten létét, és egyidejűleg azt állítják, hogy a halállal mindennek vége.” Így tekintve a dolgot, az ateisták „kemény magja” nem lenne nagyobb a népesség 5%-ánál. A franciaországi „vallási forradalom” eltüntet minden bevett vallási elhatárolást.

„Pontosan ez a helyzetünk az egyházi bázison is”, hangsúlyozza *Francois Barbier-Bouvet* kultúrtudós, a párizsi *Centre Pastoral St. Merri* katolikus egyházközség vezetőségének tagja: „Sok katolikus is a valószínűségek vallási kultúrájában él. Például minden második gyakorló katolikusnak meggyőződése, hogy minden vallás egyenértékű. Ehhez jön, hogy azok az emberek, akik a maguk szubjektív módján hisznek Istenben, egyidejűleg ellenséges beállítottságúak az egyházzal szemben.”

Az idegen bolygó

Vannak olyan teológusok, akik szembenéznek ezekkel a fejleményekkel. Közéjük tartozik a nemzetközi tekintélyű, Párizsban élő domonkos szerzetes, *Jean-Pierre Jossua* is. Meggyőződése szerint a katolikus egyház intézményes alakja akadályozza a személyes istenkép kialakítását, és ezért ellenségességet vált ki: „Ahelyett hogy pozitív jel lenne, a katolikus egyház megkeményedik, és ezáltal inkább negatív színezetű jellé válik. A II. Vatikáni zsinaton, XXIII. János pápa idejében ez még másképp volt. Manapság azonban az egyház visszatért a moralizáláshoz, mégpedig olyan hamis teológiai elvek nevében, amelyeket az emberek nem tudnak elfogadni. Ezek a tekintélyi-klerikális tanok hallatlanul elbátortalanítják az embereket.” Jossua szemében tehát létezik olyan ateizmus, amelyet maga a katolikus egyház vált ki.

Francois Barbier-Bouvet még messzebb megy: a liturgikus szertartásokat akadálynak tartja az Istenbe vetett személyes hit útján. Azt mondja: „A katolikus szentmise rituáléja ellentétes mai életmódunkkal: csupa ismétlésből áll, mindent előre lehet tudni. Nagyon sok ember semmit sem tud kezdeni ezekkel a rituális ismétlésekkel, inkább az intenzív és egyszeri tapasztalatok felé fordulnak.” *Gérard Bénéteau*, az Egy városi plébános naplója c., nemrég megjelent könyv szerzője így fejezi ki kritikáját: „Az egyház idegen bolygóvá vált, ahol olyan dolgokról beszélnek, amelyek nem érdeklik az embereket.”

Ezért egyre több francia mond le a jól ismert vallásgyakorlatokról. Például a katolikus keresztelések száma az 1999-es csaknem 400 000-ről 2009-ben 216 000-re süllyedt, noha a születések száma összességében nem változott. A szentségi házasságkötések száma is csaknem felére fogyott ugyanebben az időszakban. A vasárnapi miséken való részvétel mélypontra zuhant: országszerte az összes katolikusok 4,5%-a számít „gyakorló katolikusnak”. A moulini (Közép-Franciaország) egyházmegyében 2011-ben megszámolták a vasárnapi misére járókat, s az eredmény: a kb. 300 000 katolikusból csak mintegy 7000 a „gyakorló”. *Pascal Roland* püspök ezért komor előrejelzést ad: „A korfa alapján tizenöt év múlva ismét 15%-kal kevesebb hívő lesz.”

Feltételezve, hogy az egyházak – tehát ez egyáltalán nem csupán a katolikusra vonatkozik – mindent úgy csinálnak tovább, mint eddig. Ha viszont ajánlataikkal ráállnak az emberek új, szubjektív és kereső vallásosságára, akkor ismét érdeklődés mutatkozhat a bibliai istentapasztalatok iránt. A Harris-tanulmány szerint ugyanis az Isten iránt érdeklődő emberek kétharmada nagyon is szívesen beszélne másokkal erről a témáról.

A beszélgetés mint program

De van-e még terük az egyházakban az ateistákkal és agnosztikusokkal folytatott, fenntartás nélküli beszélgetéseknek? *Jean-Pierre Jossua* kétli ezt. Neki megvannak a magán beszélgetőkörei, és eszmecserét folytat olyan emberekkel, akik az irodalom és a költészet révén foglalkoznak az istenkérdéssel. A domonkos szerzetes azt mondja: „A költészet is elvezet a személyesen megélt transzcendencia kereséséhez. Csak a teljes szabadság légkörében lehet új módon fölfedezni Istent."

Mindazonáltal: a *L'Oratoire de Louvre* nevű párizsi protestáns egyházközségben szívesen látnak ateistákat és kételkedőket is. *James Woody* lelkész így beszél erről: „Gyakran találkozom olyan franciákkal, akik ateistáknak nevezik magukat. Ha aztán arról az Istenről beszélek velük, akit ők elutasítanak, akkor gyakran csak azt mondhatom: abban az Istenben én sem hiszek. Például a 'mindenható' Istenben, a győzedelmes Istenben, aki minden esemény mögött és minden eseményen keresztül hatalmát gyakorolja. Ilyen Istenben – akárcsak az 'ateisták' – én sem hiszek."

James Woody számára Isten az abszolút titok, a mindent megalapozó és hordozó valóság, amelyet nem lehet szavakkal megragadni: „Az én szememben egyedül az számít, hogy a maguk személyes módján milyen tapasztalatot szereznek az emberek a transzcendenciáról." Beszámolója szerint vasárnaponként is az emberek „színes csoportja" jön össze istentiszteletre, hívők és nem hívők egyaránt. Ezeket a „címkéket" azonban nem használják ebben az egyházközségben: mindenki keresőnek tartja magát. „Az istenkérdésben nem a megtérésről van szó, hanem a beszélgetésről, a párbeszédről", mondja a lelkész, de ő is tudja: az ő gyülekezete inkább csak nagy kivétel.

Christian Modehn

Forrás: Publik-Forum, 2012/8

Hogy állsz a vallással?

Németországi helyzetkép

Úgy tűnik, hogy Németországban egyre több embernek semmilyen vallásra sincs szüksége. A zajló hétköznapokban egészen jól meg lehet lenni nélküle, szükség esetén pedig az ember tudja, hová forduljon, ha a vallás mégis hasznosnak tűnik: a sarki plébánoshoz, aki aztán még nagyon rendesen viselkedik is, amikor elmondjuk neki, tulajdonképpen miért találjuk ostobaságnak az egyházat. Na, semmi baj, Plébános úr, *Önnel* minden rendben van!

A németek egyre távolabb és távolabb állnak a vallástól. Aki vallásos szülői házból származik, és gyermekként még hitoktatásra járt, az olyasmiket tett magáévá, amiket ma nem lehet kimondani. Olyan szavak rögzültek az emlékezetében, amelyeket értelmes ember manapság nem képes a szájára venni anélkül, hogy ne érezné idegennek azok radikalitását. „Egyedül Krisztus!" „Jézus a mi Urunk és Üdvözítőnk, aki minden bűntől megváltott minket!" „Isten, a mindenható Atya, az ég és a föld teremtője": három példája a múltból származó és a keresztény hagyományt meghatározó hitbeli kijelentéseknek. Csakhogy ezek nem adnak választ a jelen kérdéseire. Hogyan lehet egyedül Krisztus az üdvösségünk? Helyettesítő halála hogyan törölheti el a bűneinket? Hogyan képes egy mennyei Atya világot teremteni?

A vallás és a vallásosság gigantikus átalakulásának korában élünk. Ami egykor otthonunk volt, ma már nem az. A kereszténység háza szűkössé vált, és a tűzhelyen mindig ugyanaz fő. Holott a zsidó-keresztény hagyomány nagy szakácskönyve alapján egészen mást is lehetne készíteni! Hol vannak azok, akik megtanulták másképp olvasni ezt a könyvet?

Olyan belátásokra, felismerésekre van szükség, amelyek lehetővé teszik a keresztény életet azon az úton, amely más korok felé tart. E belátások közé tartoznak a következők is: A kereszténység nem jobb vallás, mint a többi; gyökerei Görögország, Egyiptom és Mezopotámia hitvilágába nyúlnak, például a terapeuta Aszklépiosz-kultuszba, és a maga módján az élettel szembeni transzcendentális tisztelet csodálatos változatát jelenti. A keresztény teológia nagyvonalúan áttérhetne arra, hogy pozitívan lássa a világ vallási sokféleségét – és ezáltal másokat egyenrangúnak tartva hirdesse a kereszténységet. Tere támadna anak a felismerésnek is, amelyet a kevesek egyikeként *Klaus-Peter Jörns* már megfogalmazott: „Hitünknek meg kell haladnia a zsidó-keresztény kánon körét."

Továbbá: az életre vonatkozó minden hittani kijelentésnek természettudományosan elgondolhatónak kellene lennie. Ez néhány dogma végét jelentené, viszont a hitoktató férfiakat és nőket megmentené azoktól a kínos helyzetektől, amikor fölül kell vizsgálniuk bizonyos abszolút érvényű tételeket.

A más korokba vezető úton mindez lehetővé tenné a keresztények számára annak elfogadását, hogy az ő vallásuk is mindig csak töredékesen képes megmagyarázni a világot, és hogy rájuk is érvényes, mint minden más emberre: Az élet minden szakaszában egyedül a remény segít tovább minket – a holnap felé, amely világosságot hoz a tegnap homályába.

Mennyi vallásra van szükségünk? Mindig annyira, amennyi kell ahhoz, hogy meg tudjuk hallani azt, ami addig hallatlan volt. Vagyis meglehetősen sok vallásra. Sőt meglehetős bizonyossággal.

Britta Baas

Forrás: Publik-Forum, 2013/9

Nagyobb, mint Kálvin Istene

Vallásközi gyülekezet Hollandiában

„Keresztény vagyok, gyakorlom a zen-meditációt, és becsülöm a buddhista spiritualitást; a barátom liberális zsidó, de szoros kapcsolatban áll a muszlim szufi-hagyománnyal is.” Efféle hitvallásokat manapság egyre gyakrabban lehet hallani. Ha az emberek nem valamelyik vallási közösséget követik, hanem különböző spirituális hagyományokat kapcsolnak össze új egységgé, „patchwork-vallásosságról” beszélünk. Hogy aztán valóban patchwork, magyarul foltokból álló dolog keletkezik-e, vagy harmonikus új alkotás, az illető vallási érzékenységétől függ.

„Pontosan ezeknek az embereknek akarok ajánlatot tenni az elmélyülésre és a találkozásra”, mondja *Joan Elkerbout* holland teológusnő. „Meghívom őket, hogy alkossanak gyülekezetet.” A 40 éves teológusnő maga is tapasztalta: családjának protestáns hite nem elegendő ahhoz, hogy választ adjon az élet döntő kérdéseire. „Milyen meditációs gyakorlatuk van például a protestánsoknak?”, kérdezi egy protestáns lelkész lányaként. „És Isten, az élet titka, nem nagyobb-e Kálvin Istenénél?”

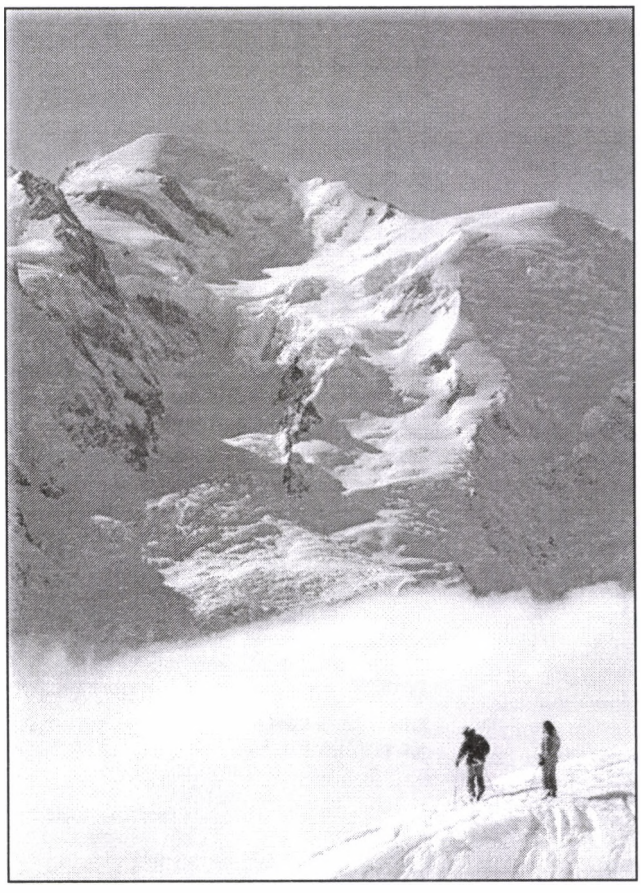

Joan Elkerbout először szociális munkásnak tanult. Sikeres tanácsadási központot alapított az agresszív iskolai és családi viselkedés leküzdésére. De azután valami visszahúzta eredeti vallási érdeklődéséhez: Az *Interfaith Movement* [Vallásközi Mozgalom] keretében, az USA-ban megismerkedett a nagy vallások misztikusaival. A vallásközi párbeszéd mozgalma ott számos meditációs központot, találkozási pontot és kiképzőhelyet tart fenn, és új típusú lelkészek és lelkésznők kiképzése is folyik: a jelölteket megismertetik a nagy vallásokkal, és megtanulják, hogyan tartsanak istentiszteleteket különböző hagyományokból vett elemekkel. A jövendő lelkészeket arra is oktatják, hogy új szertartásokat alakítsanak ki eltérő spiritualitású emberek részvételével.

Az elmúlt évben *Joan Elkerbout*ot is „interfaith”-lelkésszé avatták. „Ez csodálatos esemény volt számomra: a New York-i nagy, gótikus *Riverside Church* zsúfolásig megtelt; egykor itt prédikált Martin Luther King és Nelson Mandela is.” Avatási ünnepségén minden nagy világvallás képviselője részt vett, s az afrikai vallások képviselői is jelen voltak, senkit sem akartak kizárni: „Mert nekünk az a célunk, hogy feltárjuk és támogassuk azt, ami minden spirituális hagyományban közös, és ami összeköti őket.”

Holland közösségének a *Renais-Sense-Movement* nevet adta *Joan Elkerbout* – ami nagyon igényes megnevezés. A tolerancia újjászületéséről, valamiféle vallási „reneszánszról” van itt szó, a „sense” elem pedig arra utal, hogy a sok bölcsességi hagyomány új értelmét keresik. Istentiszteleteiken a különböző szentírásokból vett szövegeket olvas fel *Joan Elkerbout*. „Azután közösen hallgatunk és meditálunk. Vannak fényszertartásaink és a természetben tartott istentiszteleteink, van szakrális tánc. Kizárólag arra törekszünk, hogy közel kerüljünk az élet mindnyájunk számára közös alapjához, akit sokan Istennek hívnak.”

Egyik inspirálójának *Wayne Teasdale* katolikus szerzetest (1945-2004) tartja *Joan Elkerbout*: *Teasdale* nemcsak *Ken Wilber* filozófust ismerte jól, hanem a már szintén elhunyt bencés szerzetest, *Bede Griffith*-t is, aki sok éven át élt az egyik indiai asramban, teljesen átadva magát a hindukkal folytatott párbeszédnek. „*Teasdale*, aki barátságban volt a Dalai Lámával is, és a *Világvallások Parlamentjének* létrehozásáért küzdött, arra tanított minket, hogy az emberiség jövője a párbeszéd, nem pedig a felekezetiség.”

A sokvallású gyülekezet újszerű kínálata egészen sajátos választ is jelent a holland társadalomban bekövetkezett fejleményekre. Hollandiában az embereknek több mint a fele nem tartozik egyetlen egyházhoz sem, de a közvélemény-kutatásokban „spirituális érdeklődésűeknek” nevezik magukat. „A béke azzal kezdődik, hogy megnyílunk a másik világnézete felé is, hogy tanuljunk tőle”, mondja *Joan Elkerbout*. „Csak így győzhetjük le az idegenkedést. A bázist már most megéljük a gyülekezetben: nem tannak és dogmának hívják, hanem együttérzésnek és szeretetnek.”

Az új vallásközi közösség első istentiszteleteit a szabadelvű protestánsok, az ún. *remonstránsok* templomaiban tartották. Minél inkább növekszik azonban a mozgalom, nyilván annál sürgetőbbé válik, hogy saját „templomai” legyenek. A vallásközi gyülekezet fontos kínálattá válhatna abban a társadalomban, amely egyre nagyobb teret ad túlzottan jobboldali politikusoknak és a muszlimok olyan esküdt ellenségeinek, mint Geert Wilders. A gyűlölet és az előítélet légkörének leküzdése sürgető feladat, amellyel eddig nem néztek szembe Hollandia nagy egyházai.

Forrás: Publik-Forum, 2010/16

További tájékozódási lehetőség: www.renaissensemovement.nl

Mit csinálunk rosszul?

A karizmatikus mozgalmak kihívása

A pünkösdisták, a karizmatikusok és az „evangéliumi" (fundamentalista) mozgalmak egészen az 1990-es évekig kizárólag szektáknak számítottak a római katolikus egyház szemében – olyan szektáknak, amelyek érzelmi hangsúlyú és médiahatékony módszereikkel különösen sikeresek a vallási lehetőségek új piacán. Időközben változott ez a felfogás. A hagyományos keresztény egyházak árnyaltabban látják az új vallási mozgalmakat: erőteljes növekedésük kritikus kérdéseket vetett föl saját hiányosságaikkal kapcsolatban, és ez az *Egység Pápai Tanácsának* nagyobb párbeszédkészségét is eredményezte.

A pápai tanács elnöke, *Kurt Koch* svájci bíboros szerint egyfelől teológiai és lelkipásztori kihívásról van szó, másfelől ő részben olyan felekezeti csoportokat lát bennük, amelyek minden ökumenikus törekvést megtagadnak abból fakadóan, hogy elutasítják a hagyományos egyházakat.

Mindenesetre az új mozgalmak erős növekedése abszurddá teszi azt a széles körben elterjedt felfogást, hogy a világszerte terjedő elvilágiasodás a vallások eltűnéséhez vezet. „Az ár minden csónakot megemel": *Philip Jenkins* amerikai vallásszociológus ezzel a képpel írta le az új egyházak gyors növekedését azon a konferencián, amelyet a német katolikus püspöki kar rendezett meg, mégpedig Rómában. A helyszín megválasztásával azt akarták megmutatni, mennyire fontos a Vatikán számára az említett mozgalmak erőteljes térhódítása mindenekelőtt Latin-Amerikában és Afrikában, de nem csupán ott.

A karizmatikus egyházak terjeszkedésének következményeként már nem világos az ökumené célja, panaszkodott Kurt Koch, a Vatikán „ökumenéminisztere", de tudatosan kerülte az új mozgalmakkal kapcsolatosan az általánosítóan negatív ítéleteket. *A II. Vatikáni Zsinat* után a katolikus egyház törekedett a keresztények látható egységének megteremtésére, protestáns részről ma inkább a különböző egyházakként való, kölcsönös elismerésről van szó, mondta, és hozzátette: „Az új mozgalmak pedig radikalizálják ezt a kérdést."

Christoph Raedel protestáns ökumené-szakértő számára a római konferencia annyiban adott pozitív jelzést, hogy azon nem történt „semmiféle kioktatás".

Protestánsok és katolikusok inkább egyetértettek Kurt Kochhal és az általa idézett *Margit Eckholt* teológusnővel abban, hogy a karizmatikusok „a keresztény mivolt negyedik alapformáját" jelentik – a katolikusok, a protestánsok és az ortodoxok mellett, és ez a forma a régi egyházak „pünkösdizálódáshoz" vezet, tehát oda, hogy a Szentlélek jelentőségét hangsúlyozó pünkösdi egyházak hatással vannak rájuk. Például Afrikában a hagyományos egyházak istentiszteletein is megjelennek karizmatikus elemek.

A pünkösdi egyházak, az „evangéliumiak" és a karizmatikusok jelenleg világszerte mintegy 400 millió tagot számlálnak. Ez több mint a harmada a katolikusok számának. Kurt Koch ezért – tekintettel arra, hogy sok hívő vándorol el az új mozgalmakba – nyíltan önkritikára szólította föl a katolikus egyházat: „A katolikus egyháznak föl kell tennie magának a kérdést: Mit csinálunk rosszul, miért hagynak el minket a hívek?" A konferencia résztvevői a paphiányt jelölték meg a hagyományos egyházak fő hiányosságaként, mindenekelőtt a változatlanul katolikus meghatározottságú Latin-Amerikában. Másfelől úgy tűnik, hogy a hagyományos egyházak nem találnak igazi választ a számos migráns, illetve a városokba áttelepülő vidéki népesség kínos élethelyzetére.

A pünkösdi és karizmatikus egyházak viszont erős közösségi és családi élményt nyújtanak azoknak az embereknek, akik elveszítették gyökereiket, a régi vallási hagyományokat, ráadásul a kielégítő szociális struktúrákat nélkülöző országokban olyan orvosi szolgáltatásokat kínálnak, amelyek különben sokak számára elérhetetlenek lennének.

Ugyanakkor az új egyházak sokszor nemcsak túlvilági boldogságot hirdetnek, hanem már ebben az életben is anyagi jólétet ígérnek. A nyugati megfigyelők számára először meglepően csengenek azoknak a vizsgálatoknak a megállapításai, amelyek szerint a beletartozás azokba a keresztény közösségekbe, amelyek aktívan támogatják az anyagi gazdagságot, erősíti a felelős cselekvést és különösen a nők szerepét: például Afrikában a nők örülnek annak, hogy a pünkösdi egyházakban olyan férfiakra találnak, akik nem alkoholba vagy szerencsejátékokba fektetik pénzüket, hanem családjuk boldogulásába.

Christoph Raedel szerint a protestáns egyházak a római katolikus egyházhoz képest jobban felkészültek két olyan lényegi elemre, amelyek megalapozzák az új mozgalmak sikerét. Egyrészt: a pünkösdiekhez és a karizmatikusokhoz hasonlóan bennük is fontos szerepet játszanak a nők és a laikusok – ezért aztán a nők elvándorlásának mindenekelőtt a katolikus egyház számára kell gondot okoznia, mivel eddig főként ők feleltek a hit továbbadásáért. Másrészt: a római katolikus egyház fennmaradását – mindenekelőtt Latin-Amerikában – az nehezíti meg, hogy az eucharisztia megünneplésének feltétele a pap jelenléte, viszont sok egyházközségben nincsen pap. A katolikusok számához viszonyítva Latin-Amerikában lényegesen nagyobb a paphiány, mint Európában.

Noha *Ludwig Schick* bambergi érsek önkritikát is gyakorolt Rómában amiatt, hogy a katolikusok elvándorolnak az új mozgalmakhoz, de mivel azok részben agresszív praktikákkal élnek a hívők toborzásakor, mégis követelte: „Kritikus kérdéseket is föl kell tennünk a pünkösdi és karizmatikus mozgalmaknak!"

Ha az emberek önként csatlakoznak az új egyházakhoz, akkor ez megfelel a katolikus egyházban a II. Vatikáni Zsinat óta elismert vallásszabadságnak. De a törvényes misszionálás és a Vatikán által elutasított „prozelitizmus", vagyis a hitváltásra irányuló erőszakos felszólítás között nyilvánvalóan folyékony az átmenet. Megfigyelők szerint a karizmatikus egyházak egy része kész a párbeszédre, más csoportok azonban alapvetően a hagyományos egyházak ellenzékeként értelmezik magukat.

A német püspöki kar tudományos munkacsoportjának tanulmányai és a különböző országok hozzászólásai azt mutatják, hogy a hit kultúráját a nagy egyházakban sokan erősen racionalistának, józannak, formálisnak és bürokratikusnak érzik, és ez sok embert szó szerint az új mozgalmak karjaiba kerget. A kutatók felismerései szerint ott gyakran enthuziasztikus hitgyakorlatot, illetve erősebb közösségi viselkedést találnak, amely azonban sokszor tekintélyi vonásokat is hordoz.

És hogy fékezzék tagjaik elvándorlását az új mozgalmakhoz, a nagy egyházaknak jobban bele kell bocsátkozniuk az emberek életének tényleges valóságába, és fontosabb szerepet kell biztosítaniuk a nőknek, és egyáltalán a laikusoknak. Mindenesetre Rómában nyitva maradt az a kérdés, miképpen lehet ezeket a követelményeket átültetni a gyakorlatba. A vatikáni kúria várt reformja és Ferenc pápa hangsúlyozottan egyszerű stílusa önmagában nem elegendő.

Bettina Gabbe

Forrás: Publik-Forum, 2013/8

Egyszerűen csak „melegedőszobák”?

Nemzetközi kongresszus a bázisközösségekről

Melegedőszobákat kell létrehozni, tekintettel arra a hidegre és növekvő névtelenségre, amely az új, nagyméretű lelkipásztori terekben keletkezik”, mondja *Albert Bisinger.* A katolikus vallás-pedagógus ezért élénken érdeklődik a *bázisközösségek* és a *Kis Keresztény Közösségek* iránt. A Tübingeni Egyetem professzora medvealkatú férfiú; az ő energiája vitte rá az aacheni *Missio* és az esseni *Adveniat* nevű katolikus segélyszevezetet, valamint a tőkeerős Rottenburg-Stuttgart-i püspökséget arra, hogy megrendezzék Németországban az első *Interkontinentális Bázisközösségi Kongresszust.*

A „bázisközösség” fogalma sajátos kettős színben játszik. A német püspökök sok éven át törvényen kívül helyezték és kerülték ezt a szót, mert érzésük szerint az túlságosan erősen jelentette a prófétai konfliktust, valamint a társadalompolitikai és egyházon belüli tiltakozás mellett elkötelezett kicsi közösségeket, mindenekelőtt Latin-Amerikában. Kereken négy tucat ilyen közösség keletkezett az 1970-es években ***Németországban*** is – és ma személyi (vagyis nem területi) közösségekként elszórtan élnek a nagyvárosokban, többnyire a katolikus egyházjog klerikális falain kívül.

És globálisan? A bázisközösségek és Kis Keresztény Közösségek, amelyeknek a száma százezrekre rúg a katolikus világegyházban, elevennek és nagyon sokfélének mutatkoznak. A kereken 40 000 *Small Christian Communities* ***az USA-ban*** többnyire időleges csoportokat jelent, amelyekben mindenekelőtt fiatalabb keresztények tevékenykednek. *Bernhard Lee* pasztorálteológus (San Antonio, Texas) azt mondja: „Több közöttük a nő, mint a férfi, 18 és 40 év közötti laikusok. Sok bázisközösség a főiskolákon folytatott lelkipásztori munka nyomán jön létre.”

A latin-amerikai bázisközösségek „jó állapotban vannak, fontos tényezőt alkotnak”, jelenti ki *Socorro Martinez Marqueo* szerzetesnő, aki Mexikóból koordinálja számtalan egyházi bázisközösség sűrű kontinentális hálóját. Brazíliában a bázisközösségek „az általánosan elismert lelkipásztori munka egyik vonalát alkotják”, mondja *Oswaldo Scherer*, São Paolo bíboros érseke. Hivatali kollégája, *Oscar Rodriguez* honduraszi bíboros, aki évekkel ezelőtt a globális adósságelengedési kampány védnöke volt, kifejezetten a bázisközösségi kongresszus kedvéért utazott Tübingenbe. Ő „teljesen a bázisközösségek és a bibliaolvasó csoportok mögé áll”, amelyekben, amint mondja, „az egyház élete pulzál”. A helyi bázisközösségek a szomszédos bázisközösségekkel együtt pappal rendelkező nagyplébániává kapcsolódnak össze, és változatos formákban jelennek meg: liturgia-, ima- és bibliacsoportok, városnegyedek gyülekezetei, összetartó halászok vagy szegények, sérültek, betegek önsegélyező csoportjai.

A Vatikán teológiailag-ideológiailag üldözte ezeket a bázisközösségeket, ami az 1970-es és 1980-as években nagy keresztényüldözéshez vezetett: a jobboldali halálbrigádok tömegesen gyilkolták le azokat a katekétákat és közösségi tagokat, akiket *II. János Pál pápa* – a keleti blokkban szerzett tapasztalatait alkalmazva az egészen más dél-amerikai valóságra – kriptomarxistákként támadott hitvédő bíborosa, *Joseph Ratzinger* támogatásával.

Manapság már csak kevesen merészelnek megemlékezni az akkori vértanúkról – és ez érvényes a bázisközösségi kongresszusra is. Róma mostanság már hagyja élni a dél-amerikai bázisközösségeket, mindenesetre azzal a feltétellel, hogy követik az új, engedelmes papi nemzedék tagjait.

A latin-amerikai bázisközösségekénél csöndesebben és meditatívabban zajlik ***az ázsiai*** Kis Keresztény Közösségek élete. A társadalmi szempontból forradalmár közösségek itt csak kivételként találhatók meg. „Nálunk mindig cél a harmónia is”, mondja *Estela Padilla*, manilai lelkipásztori koordinátor. Ázsiában csak a népesség kereken 2%-át alkotják a keresztények. Ázsia katolikusai kicsi kisebbségként élnek ott, kivéve Dél-Koreát, a Fülöp-szigeteket és Timort. A kirívó kisebbségi állapot radikálisan megkülönbözteti helyzetüket a dél-amerikaitól vagy az afrikaitól, ahol a bázisközösségek gyakran zárt katolikus, illetve keresztény szomszédságban élnek.

„Én egy bázisközösségből származom, és mindenütt ezt a közösségi formát reklámozom, mert a lényegi dolgok lent történnek, a hívők körében, az imádságban és a Biblia megosztásában, szemtől szemben”, mondja *Thomas Dabre*, ***az indiai*** Pu-

Bázisközösségek Európában

A II. Vatikáni Zsinat óta több mint 3000 bázisközösség és kritikus keresztény közösség alakult Európában, alulról jövő kezdeményezéssel. Valamennyien a zsinat két forradalmi dokumentumára, a *Lumen gentium*-ra és a *Gaudium et spes*-re hivatkoztak. A legtöbb bázisközösség ma Spanyolországban él, és harmincadik évfolyamában jár bázismagazinuk, az *Alandar*. A spanyol és portugál bázisközösségek kezdetben a katolikus-fasiszta diktátorok, Franco és Salazar ellen küzdöttek, de azokat csak az 1970-es évek közepén tudták legyőzni. A Magyar Népköztársaságban az 1989-es fordulatig üldözték a Bokorhoz tartozó bázisközösségeket, mivel a béke mellett elkötelezett katolikusokként megtagadták a katonai szolgálatot. Olaszországban, Belgiumban, Hollandiában és német nyelvterületen is léteznek kritikus bázisközösségek. Szabadon, többnyire a római katolikus egyházjog keretein kívül, felszabadító üzenetként olvassák a Bibliát, és elköteleződnek a politikailag és közösségileg értelmezett „Isten országa” mellett.

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2014. február végéig*** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára nem változik, tehát az egyes számok ára 250,– Ft, az *éves előfizetés* **1500,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2600,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok” és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl (1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.).

na püspöke. A bázisközösségek iránti lelkesedését nem lehet fékezni. Az ökumené szilárd híveként azt mondja: „Az én indiai világomban kereszténynek lenni annyit jelent, mint vallásközileg elkötelezettnek lenni.” Dabre püspök a bázisközösségek támogatásának felelőse egész Indiában.

Hasonló meggyőződéssel beszél a Kinshasa térségében élő bázisközösségek lelki és politikai-demokratikus erősségéről az ***Afrikát*** képviselő, Kongóból érkezett, dogmatikaprofesszor apáca, *Josée Ngalula* is. Úgy írja le ezeket a közösségeket mint lelki családokat, illetve összetartó csapatokat a háború, az elnyomás, a korrupció és „az összes életkörülmények rettenetes, tartós ingatagsága” elleni, napról napra folyó küzdelemben. Állítása szerint a katolikus egyház, és benne elsősorban a bázisközösségek jelentik a demokratikus civil társadalom lándzsahegyét a Kongói Demokratikus Köztársaságban. Például közülük kerültek ki a választási megfigyelők tízezrei, amikor az elmúlt évben meg kellett akadályozni a fenyegető választási csalást.

Németországban más szempontokat tartanak fontosnak. Elsőként a Latin-Amerikát támogató segélyszervezet, az *Adveniat* tette éves kampányának tárgyává a tabunak számító „bázisközösség” szót. Azóta több egyházmegyében is nő az érdeklődés a téma iránt, de elsősorban a Kis Keresztény Közösségekre vonatkozik, különös tekintettel arra, hogy egyre több helyen „mega-egyházközségekké” akarják összevonni a pap nélkül maradt plébániákat. Manapság az élet minden területe az gazdasági szemléletmód nyomásának van kitéve, a kapitalizmus egyre mélyebben vési bele az emberek életébe az optimalizálás és a verseny kényszerét. Ha ebben a helyzetben keresztény nők és férfiak találnak egymásra a bázisközösségekben és a Kis Keresztény Közösségekben, hogy megerősítsék az egyént, támogassák egymást és együtt olvassák a Bibliát mint felszabadító üzenetet, akkor ezt csak üdvözölni lehet, mert az ilyen összefogás növeli az ellenálló-erőt és a szolidaritást.

Német teológusok gyakran utaznak a Harmadik világba, hogy ott kapjanak ötleteket az itthoni helyzetre vonatkozóan. Csakhogy ez a vágott virág-eljárás nem hoz sokat a konyhára, mert amit a távolban megcsodálnak és levágnak, az az itteni cserepekben sokszor csak nehezen nő meg. Jobb lenne saját utakat találni! Ehhez bátorságra és konfliktuskészségre lenne szükség az intézményi szempontból túlságosan ellátott és sok helyütt aggályoskodó, ellenőrzést gyakorló egyházban.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2013/3

A ribizlitorta

Apánk operaénekesi karrierjének anyánk vetett véget. Ő ugyanis a sok gyerek mellé egy tisztes közgazdászt akart, nem pedig egy bohém művészt. Apánk imádta Istenét, és majdnem annyira a társaságot is, ezért időről-időre összehívta művészbarátait. Ilyenkor mi gyerekek be lettünk terelve a kisszobába, és parancsba kaptuk, hogy viselkedjünk. No már most, amikor a nagyszobában lévők belejöttek az együttlétbe, és Lojzi bácsi kieresztette a hangját, apánk meg rácsatlakozott, mi odabenn úgy röhögtünk, hogy majd bepisiltünk. A kisebbeknek itt-ott sikerült is. Legalábbis bátyánk máig is sérelmezi „nehéz gyermekkorát”, hogy mint a legidősebb még ezért is ő kapott. Egy idő után ugyanis rendszerint berontott hozzánk apánk – gimnazista barátnőm szerint csak úgy lazán a „főhős” –, szétcsapott közöttünk, és tudtunkra adta, hogy ilyen neveletlen kölyköket még nem hordott a hátán a föld, mert folyton szégyent hozunk a fejére. Ilyenkor rendesen szóba hozta anyánk hivatását is, hogy mint pedagógusfajzatok még inkább tudatában lehessünk bűnösségünknek, meg hogy a kiosztásból anyánk se maradjon ki.

Valójában gyerekként engem mindig felháborított az, hogy ezeket az izgalmas, süteményszagú délutánokat, amikor néhány érdekes ember látogatott a lakásunkba, miért kellett mindig – szerintem apánknak – elrontani? Hiszen a kis szobában mi is csak azt akartuk, amit a felnőttek: jól érezni magunkat. Máig is egyazon fiókban tárolja az agyam a szoprán hangot és a ribizlitortát. Halványuló emlékeim szerint ugyanis egy alkalommal egy énekesnő is eljött, aki nagyon szép lehetett, de amit hozott, az még nálánál is szebb volt. Mert a ribizlitorta egyszerűen gyönyörű volt. Ma is a szemem előtt van, ahogyan anyánk kicsomagolja, és látom magunkat, ahogyan rászabadulunk a maradékra, amint a vendégek kitették a lábukat.

Ezek az élmények a minap elevenedtek meg bennem, amikor egy családi bibliaórán az Ige fölötti elmélkedésünk csöndjeit erősen kitöltötték a gyerekek – a felnőttek nem kis aggodalmára. Miközben megértettem a szülők fegyelmezési kísérleteit, az a kérdés is fontossá vált a számomra, vajon jó néhány évtized múltán ezek az „aprószentek” hogyan jegyzik majd szüleik vallásossági gyakorlatát? Mert azt gondolom, hogy a családi bibliaóra műfaji sajátosságának egyszerűen része az, hogy a gyerekek időnként eluralják. Ez úgymond benne van a pakliban. Megtörténik, hogy a társasjátéknál jobban foglalkoztatják őket a megérkező külföldi vendégek, s nem utolsósorban a lakást betöltő, ínycsiklandozó muffinillat, ami – hogy bevalljam – az én figyelmemet sem kerülte el.

Elég sok energiát igényel az összejövetelek szervezése, s bizony mindenre már nekünk sem telik – gyermekvigyázóra és egyebekre. Amikor pedig többnyire fáradtan lerogyunk a székre, ki vagyunk éhezve a csöndre, a magunkkal foglalkozásra. S ha itt-ott még egy-egy bibliai szó is megragad zsúfolt agyunkban, az már igazán nem remélt csoda. Rendszerint másnap, harmadnap történik, amikor a hallottak elkezdenek dolgozni bennünk. S hogy az összejöveteleinkből mi is az a szellemi-lelki maradék, amire a gyerekek is rávethetik magukat – azt tényleg csak a Jóisten tudja. De az Ígéret szerint a maradék is megmarad. S a végén kiderülhet, hogy az nem is kevés. Reménység szerint, akárcsak a legutóbbi jó meleg gyümölcs- és mentatea, a csokoládés muffin meg az együttlét jó íze – nem fog eltűnni bennük nyomtalanul.

Veszettül elmagányosuló világunkban ezek az összejövetelek nélkülözhetetlen minták, amelyeket továbbörökítünk. Ki tudja, talán egyszer majd éppen ez a muffinos délután lesz az ő „ribizlitortájuk”, amiből erőt merítenek saját társaságuk megépítésére, önmaguk testi-lelki jól tartására – az Ige szerinti közösséggyakorlásra.

Vörös Éva

Veszendőben az egyház prófétai dimenziója

Egy USA-beli előadásában ***Martin Werlen***, a svájci Einsiedeln bencés apátja bírálta az egyház prófétai dimenziójának elvesztését, valamint azt, hogy az egyház néma marad korunk számos kihívásával kapcsolatban; védelmébe vette, hogy egyes svájci egyházmegyék beleszólási jogot követelnek a püspökválasztásba, továbbá bírálta, hogy Róma túlságosan szűkösen értelmezi az apostoli kollégiumot mint az egyházi hivatalok betöltését engedélyező testületet.

A II. Vatikáni Zsinat prófétai dimenziója kiveszett a mai egyházból, mondta angolul elmondott beszédében Werlen; noha azóta születtek valóban prófétai dokumentumok, például VI. Pál pápa *Populorum progressio* kezdetű enciklikája vagy II. János Pál pápa *Novo millennio ineunte* kezdetű apostoli irata, de megfeledkeztek arról, hogy a *Lumen gentium* zsinati dokumentum azt írja: „Krisztus nem csupán a hierarchián keresztül működik profetikusan, hanem a laikusokon keresztül is” (35. pont).

Werlen szerint a nyugati egyházat a „túlintézményesülés” veszélye fenyegeti: „Az egyháznak nem hivatása, hogy rendszereket vagy hatalmi pozíciókat védelmezzen”, mondta az apát, majd így folytatta: „Az sem hivatása az egyháznak, hogy párhuzamos társadalmat építsen föl. Az egyháznak az a hivatása, hogy a társadalom kovásza legyen: füle legyen Isten szívén, keze pedig a kor ütőerén!”

„Evangélium és eleven hagyomány”

Werlen utalt II. János Pál pápa *Novo millennio ineunte* kezdetű apostoli iratának első pontjára: Az egyháznak az a hivatása, hogy „hálásan megemlékezzék a múltról, szenvedélyesen a jelenben éljen, és bizalommal a jövőre irányítson minket”. Hol van ma már ez a lelkesedés?, kérdezi az apát, hol a bizalom?

„Legalábbis Európában ma valóban nélkülözzük”, jelentette ki Werlen, s a Róma által kiadott dokumentumokból is hiányzik. A prófétai dimenzióban semmi új nincs. Ismét a *Novo millennio ineunte*-t idézte: „A program már adott: mindig is létezett, az evangéliumból és az eleven hagyományból áll” (29. pont). Ehhez az eleven hagyományhoz hozzátartozik a II. Vatikáni Zsinat is, s a zsinat által világosan megkövetelt liturgiareform.

Az Apostolok cselekedetei bátor egyháza

„Meggyőződésem”, folytatta az apát, „hogy az evangéliumhoz és az eleven hagyományhoz való hűség utakat nyit nekünk a jövőbe.” Mátyás apostolra hivatkozott, akinek emléknapján tartotta előadását. A fiatal egyház bátran döntött, amikor a Júdás öngyilkossága nyomán a Tizenkettőben támadt űrt Mátyással töltötte be – jóllehet a többi apostolt mind maga Jézus hívta meg. Később pedig az egyháznak volt bátorsága tizenkettőnél is több püspök, és nem is csupán halászok megválasztásához.

Werlen apát a továbbiakban Aranyszájú Jánosra hivatkozott, aki hangsúlyozta, hogy Péter nem egyedül döntött Mátyás megválasztásáról, hanem rábízta azt a tanítványok összességére, majd csodálkozását fejezte ki, hogy az egyházjog nem igazolja a püspökök rendelésének szokásos gyakorlatát. Viszont néhány svájci püspökségtől elvárják, hogy igazolja gyakorlatát, amikor is minden megkeresztelt és megbérmált katolikust bevonnak az új püspök megválasztásába. A svájci katolikusok egyáltalán nem eretnekek e tekintetben; az ő oldalukon áll a Biblia, Aranyszájú János és a bencés hagyomány is, amelynek értelmében az apátot a közösség választja.

A fiatalokat meghallgatni, a kritikát gondosan megfontolni

Szent Benedeknek sok mondanivalója van az elvesztett prófétai dimenzióról. Ő meg volt győződve arról, hogy Isten szívesen szól jelentéktelen személyek által, ezért a jellegzetes bencés vezetési mód azt jelenti, hogy különösen ügyelünk azokra, akiktől semmit sem várunk. Éppen a fontos ügyekben kellene meghallgatnunk a fiatalokat. Ezzel szemben néhány újonnan kinevezett bíboros túl van a kilencvenen. „Talán nem kell foglalkoznunk fontos ügyekkel… Vagy talán ez az oka annak, miért vált elfeledett dimenzióvá az egyház prófétai dimenziója.”

Werlen kiemelte: Szent Benedek azt is hangsúlyozza, hogy ha egy vendég valamit kritizál, akkor az apát gondosan fontolja meg az ügyet, mert Isten talán éppen e célból küldte a vendéget. „Rendszerint nem így szoktunk bánni a kritikusokkal. Talán ez is oka annak, hogy a prófétai dimenzió elfeledett dimenzió.”

Forrás: Imprimatur 2011/5

„Jó Hír” a nőknek is, az elváltaknak is

„Hogyan lehetséges, hogy egyházként némák vagyunk korunk oly sok kihívásával kapcsolatban?” – kérdezi az apát. Hiszen az evangélium nemcsak az elmúlt korok számára szóló Jó Hír, hanem a mi korunk számára is. „A nők számára is, az elváltak és újraházasodottak számára is, a bűnösök számára is – a bűnösök számára különösen!”

Amikor 2005 augusztusában az elváltakkal és újraházasodottakkal kapcsolatos egyházi bánásmódról kérdezték, XVI. Benedek pápa elismerte, hogy az egyháznak nincs kielégítő válasza erre. „De mi történt azóta?”, kérdezi Werlen. „Meglepő-e, ha korunk embere már nem tart minket illetékesnek és megbízhatónak ilyen ügyekben?”

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Szemetelés

Amint tudjátok, gyerekkoromban hosszú időn át barátkoztam egy Lala nevű törpécskével. Beszéltem már nektek arról, hogy milyen sokszor csalódtam Lalában. Újból és újból bíztam benne, de ő újból és újból csalafintáskodott, alamuszkodott. Amikor tehát Laláék elköltöztek Törpeházáról, elhatároztam, hogy ezentúl csakis olyan fiúval barátkozom, akiről tudom, hogy nem fogok csalódni benne. Kitaláltam azt is, miként tudhatom meg bárkiről, érdemes-e megkezdenem vele a barátkozást, nem fogunk-e előbb-utóbb összezördülni.

Igen rokonszenves volt nekem akkoriban egy Csókás nevű kistörpe. Egy délben tehát, amikor kijöttünk az iskolából, melléje szegődtem, hogy együtt menjünk haza Törpeházára. Akkor még nem volt iskola Törpeházán, le kellett járnunk a völgybéli falucskába. Lépegettem hát Csókással a falucska főutcáján, s amikor a vegyeskereskedés elé értünk, vásároltam két szem csomagolt cukorkát. Azért hangsúlyozom, hogy csomagolt cukorkát, mert ezúttal nem a cukorka volt fontos, hanem a papiros. Annak a papirosnak kellett tudatnia velem, érdemes-e barátkoznom Csókással. Az egyik szemet neki adtam, a másikról meg magam kezdtem lebontogatni a papírt. De igen lassan bontogattam. Fontos volt, hogy Csókás előbb csomagolja ki a maga cukorkáját, mint én az enyémet, és láthassam, mit tesz a papirossal önszántából. A következő pillanatban már láttam is, és igen elszomorodtam. Csókás ugyanis egyszerűen eldobta a papírost, vagyis szemetelt, én pedig megtudtam ebből, hogy másképp gondolkodik, mint én. Hamarosan összekapnánk. Okosabban teszem hát, ha más barát után nézek.

Igen ám, de Csókás nagyon rokonszenves volt nekem. Vidám és éles eszű törpécske, afféle „jópofa”. Szerettem volna őt választani barátomul. Azt mondtam hát magamban: hátha csak szórakozottságból dobta el a papirost, hátha ő maga is helyteleníti a szemetelést, és így szóltam hozzá: „Jó, hogy nem látta a tanító bácsi, hogy eldobtad a papirost, megszidna érte. Azt mondta, hogy dugjuk zsebre a cukorpapirost, és odahaza dobjuk el, ne az ut-

cán vagy az erdőben.” Csókás felelete azonban nem olyan volt, amilyent szerettem volna. Mert így válaszolt: „Nem ettem meszet! Még azzal is fárasszam magam?” Most már nyilvánvaló lett, hogy nem olyan fiú, amilyent barátomul keresek, de áltattam magam: csak a szája jár, s valójában ő sem riad vissza egy kis fáradtságtól valami helyesnek és szépnek a kedvéért.

Találkoztam hát vele délután is, együtt mentünk haza másnap is az iskolából, együtt mentünk le reggelenként is, és vagy egy hétig azt hittem, hogy barátot találtam. Egy délben azonban, amint hazafelé lépegettünk az erdei úton, Csókás egyszerre csak megfogta a karomat, és ezt súgta: „Bújjunk el gyorsan! Erre gyere!” Berántott a bokrok közé, átvágott velem egy másik útra, s ezen mentünk tovább hazafelé. Csodálkozva kérdeztem: „Miért kellett erre jönnünk?” Ravaszkásan mosolygott: „Mert észrevettem az ösvényen Mályva nénit. Ha arra megyünk, utolértük volna, és cipelhettük volna a rőzséjét. Mert úgy illett volna, hogy felajánljuk, hazavisszük helyette. Nem ettem meszet, hogy még azzal is fárasszam magam.” Megdöbbenve bámultam rá, és eszembe jutott a cukorka igazmondó papirosa. Megmondta az nekem, miközben lelibegett a földre, hogy nem lesz barátság az eldobója között s köztem. Másnap reggel iskolába menet már nem szóltam be Csókásért.

Néhány nap múlva azt mondtam magamban: „Tyuhaj”. Nem „ihaj-tyuhaj”, mint a mulatozók, hanem csak „Tyuhaj”. Azaz, hogy így mondottam: „Talán Tyuhaj…” Ez ugyanis egy törpécskének volt a neve – ő is egykorú volt velem, mint Csókás –, és úgy gondoltam, vele talán barátságot köthetek. Nem volt olyan eszes fickó, mint Csókás, de vidámabb volt, s én úgy láttam, hogy főképpen azért vidám, mert folytonosan örül a tulajdon jóságának. A próbát azonban mégsem engedtem el, s amikor először lépegettünk együtt hazafelé, ismét vásároltam két szem csomagolt cukorkát. A papiros most nem libegett, mint Csókás kezéből, hanem egyéb, nagyobb papírosokkal együtt gombóccá gyűrve, fricska segítségével egy szembe jövő kisfiú orra felé röpült, de e

gyors röpülés közben is tudatta velem, hogy Tyuhaj sem az a fiú, akit keresek. Azonban most sem tudtam belenyugodni az értesülésbe, s megkérdeztem Tyuhajtól: „Miért nem dugtad zsebre a papirost, ahogyan a tanító bácsi tanácsolta? Hiszen tudtommal te tiszteled, becsülöd a tanító bácsit.” Tyuhaj elkomolyodott: „Tisztelem, becsülöm, ez igaz. Az iskolában meg a lakásban nem is szemetelnék. De hát ez utca.” Elmosolyodtam: „A tanító bácsi az utcán is jár, nemcsak az iskolában meg a lakásában, és mások is járnak az utcán. Ha tiszteljük embertársainkat, tisztán kell tartanunk az egész világot. Mindnyájunk lakása.” Tyuhaj vállat vont, s e vállvonás a papírgombóc szavánál is világosabban figyelmeztetett rá, hogy máris kereshetnék más barátot. Azonban nem hallgattam a vállra sem, és álltattam magam: Tyuhaj igenis tiszteli lakótársainkat e nagy világ lakásában, csak maga sem tud róla, mert csacsi. De ezúttal is bebizonyosodott az eldobott papiros igaza. Néhány nap múlva, amint hazafelé baktattunk az erdőben, Tyuhaj egy bicskát talált az úton. Mindketten tudtuk, melyik törpécske vesztette el, Tyuhaj mégis úgy dugta zsebre, mint akinek esze ágában sincs visszaadni. Megdöbbent tekintetemre pedig ezt felelte: „Mit bámulsz olyan nagyon? Nem tudhatja meg, hogy ez az övé volt. Vehettem ilyent én is a vásáron…”

A harmadik törpécskének, akit barátomul kiszemeltem, Hajnali volt a neve. Őt már szégyelltem is próbára tenni a cukorkapapirossal, annyira nyilvánvalónak látszott, hogy egyformán gondolkodunk és barátok leszünk. A rend kedvéért mégis alávetettem a próbának Hajnalit is, és a papiros – miközben Hajnali behajította egy idegen udvarba – ugyanazt mondotta, mint a másik kettő: „Ez sem neked való barát, Moha!” Én azonban most sem akartam hinni a papirosnak, és sajnálkozva kérdeztem Hajnalitól: „Hogyan lehetséges, hogy elhajítottad? Hiszen ez rendetlenség, a szemét nem idegen udvarra való. Pedig látom, hogy szereted a rendet. Vigyázol a ruhádra, a hajadat gyakran fésülgeted. A szemetelő azonban rendetlen. Hogyan tehettél hát ilyent?” Hajnali nevetgélt, én meg ismét hajlandó

voltam olyasmit hinni, hogy aki a külsejét rendben tartja, annak okvetlenül rend van a gondolkodásában is. Ezúttal azonban már másnap meggyőződhettem róla, hogy nem a ruhának meg a fésűnek van igaza, hanem az elhajított cukorpapirosnak. Délelőtt nagy titokban szólt nekünk a kis Kökörcsin, hogy felfedezett egy... – így mondta – krétabarlangot. Mészkőbarlang az tulajdonképpen, van olyan több is a Börzsönyben. Hajnali meg Kökörcsin megbeszélte, hogy hol találkozunk délután, s Hajnali ebéd után értem jött.

Mentünk, mentünk, én meg egyre vártam, hogy elénk bukkanjon Kökörcsin. Úgy tudtam, ő fog elvezetni minket a barlanghoz. De Hajnali egyszerre csak megállt, és a hegyoldalra mutatott: „Itt a barlang. Gyerünk be, szedjük le a kréta javát!” Értetlenül bámultam rá: „De hát hol van Kökörcsin? És te honnan tudtad, hogy itt a barlang? Hiszen Kökörcsin fedezte fel?” Hajnali vigyorgott: „Kökörcsin most vár minket a nagy tölgyfánál. Csak várjon, ameddig jólesik neki. Kiszedtem belőle délelőtt, hogy hol a barlang. Ha ő is itt lenne, ő vinné el a legszebb darabokat.” Rémülten a fejemhez kaptam: „De Hajnali! Hiszen ez gazság! Hogy fog ez fájni Kökörcsinnek!” Hajnali dühösen nézett rám: „Gazság? Ugyan, Moha! Ez csak egy kis huncutság…” Csak bámultam rá, és az eldobott papirosra gondoltam, s arra, hogy aki szemetel, abban valahol rendetlenség van. Ha nem az öltözékében, fésületében, feje külsejében, akkor a feje belsejében, gondolataiban.

Aztán eltelt az ősz, el a tél, és még mindig nem volt barátom. Egy tavaszi napon, amint magamban lépegettem hazafelé az iskolából az erdei ösvényen, egyszerre csak haragosan rám kiáltott valaki a hátam mögül: „Moha! Nem szégyelled magad?! Szemetelsz?! Csodálkozva fordultam hátra. A kis Kökörcsin állt előttem, és a földre mutatott: „Most dobtad el! Láttam! Ejnye, ejnye, Moha!” A földön néhány cukorkáspapír hevert, s már tudtam, hogyan kerültek oda. A jegyzőkönyvecskémet húztam elő, azzal rántottam ki őket észrevétlenül a zsebemből. Kökörcsin már szedte is fel, és nyújtotta őket felém: „Otthon dobd el! Ez nem szemétdomb, hanem erdő!” Mosolyogva és örvendezve néztem Kökörcsint. Zsebre dugtam a papírosokat, és így szóltam: „Köszönöm.” Azzal megindultunk együtt hazafelé. Így jutottam baráthoz.

AZ „Érted vagyok” AZ INTERNETEN

Örömmel tájékoztatjuk Olvasóinkat, hogy lapunk (2001-ig visszamenőleg) már az Országos Széchényi Könyvtár archívumában is megtalálható, és ebben az adatbázisban például nevek, kifejezések, témák alapján a szövegkeresés is lehetséges: http://www.epa.oszk.hu/html/vgi/boritolapuj.phtml?id=02395

A könyvtár tájékoztatása szerint az egyedi cikkek adatai visszakereshetők a http://www.matarka.hu, valamint a http://ehm.ek.szte.hu/ehm adatbázisban.

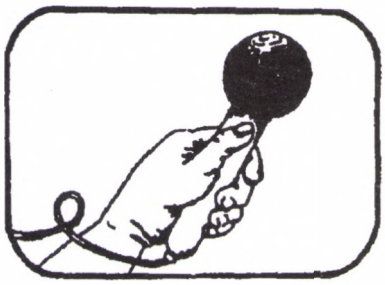

Hat évtized múltán

Simonyi Béla interjúja a 80 éves *Merza Józseffel*

(III. rész)

Nem bántad meg, hogy a katonaság megtagadásával tönkretetted a szakmai karrieredet?

Közéleti karrierem csúcspontja 1944 tavaszán volt, amikor elsős gimnazistaként én tartottam a március 15-i beszédet az osztályban. A sablonosnak tekinthető fogalmazványt az osztályfőnökünk javította fel azzal, hogy beillesztett pár sort arról, hogy újra harcban áll a magyar, de bízunk abban, hogy nagy szövetségesünk oldalán győzni fogunk. Szépen elmondtam, de ettől függetlenül az orosz előőrsök kilenc hónap múlva már megjelentek Miskolc utcáin. Pár évig stagnált az elismertségem, majd a fényes szelek idején folyamatosan csökkenni kezdett. Hosszabb leírástól tartózkodom, hiszen sok hatás ért akkor bennünket a politikai élet goromba változásai miatt. Mivel csalánba nem üt a mennykő, a kellemetlenségek ellenére tudományos pályám töretlenül ívelt felfelé. Addigi nizonyítványaimban 12 éven át kizárólag a legjobb jegyek voltak találhatók, a tornát és az éneket is beszámítva. A katonai ismeretek egy pillanatra bizonytalan helyzetet teremtettek, de makacsságom és az érdekelt felek meglepő jóindulata folytán túléltem a konfliktust.

Túlságosan szép papírformámat Mao elnök politikai munkássága tette tönkre, mivel ő egy cikkében azt írta, hogy bizonyos helyzetben ellentétek keletkezhetnek a nép és a vezetők között. Szorgalmam folytán ezt én tudtam, a vizsgáztató viszont nem, így a kialakult vita végeredménye nem kedvezett nekem 1953 tavaszán. Nagyot nyeltem, mint az a versenyző, aki úgy érzi, hogy a 14. év végén először pontozták le. Addig azonban már összegyűjtöttem annyi politikai tapasztalatot, hogy túl tudjam tenni magam ezen a jelentéktelen kudarcon. Gyűrűt és más effélét amúgy sem viseltem. Vörös diplomával végeztem, gimnáziumi állást kaptam Debrecenben, ami jó dolog volt, mert éppen akkor mondtak fel néhány oktatónak az egyetemen, ami begyűrűzött a középiskolába is. Mint kiváló diáknak, az érettségi előtt moszkvai ösztöndíjat is adtak volna. Nem emlékszem, hogy mivel mondtam nemet kifelé, de azt tudom, hogy határozottan nem kívántam olyan országba menni, ahol nem járhatok zavartalanul templomba.

Ideológiai elmaradottságom más szempontból nem volt hátrányos. Elsőéves egyetemistaként szakmai és társadalmi működésem miatt felajánlották a párttagságot, amit elhárítottam. Másodjára akkor kerültem jó helyzetbe, amikor kezdő oktatóként KISZ-vezető tanárnak akart megtenni az iskola igazgatója. Ekkor újból nyíltsisakos nemet mondtam. Tudomásul vették. Harmadjára 1957 tavaszán lehettem volna pártember, mivel honorálni akarták az „események” idején tanúsított kiegyensúlyozott magatartásomat. Közöltem, hogy eddigi életutam még az újjáalakult pártban sem teszi lehetővé a tagságomat. Az eddigi szöveg alaposabb tanulmányozása bárkit meggyőzhet arról, hogy a futás mellett a szembeúszást is megszoktam. Mindkettő erősíti az izmokat és biztosítja a jó vérkeringést.

Karrier? Bizonyára hallottátok már a karrierdiplomata kifejezést. Az átlagember valamiféle sikeres magasba törekvést ért rajta. Egy jobb szótárból azonban megtudható, hogy a *hivatásos* diplomatát jelenti. Az én karrierem egyáltalán nem tört meg, mert a kollégáim szemében továbbra is a matematika művelése maradt a hivatásom. Műveltem, ahogy lehetett. Kis lábnyom – az ökológusok kedvéért írom így – maradt utánam. A szakma mellett, persze, a fő törekvésem az, amit Thornton Wilder szavaival fejezek ki: *„Heaven is my destination”* [*Sorsom az ég*, később *Menynyei ügyekben utazom* címmel fordították magyarra]. A *career* meg a *destination* – konzervatív formában is – szépen megvan egymás mellett. Ezek nem formális, hanem lényeges dolgok, amint – a nyelvgyakorlást lezárva – a formális szó sem üres beszédet, hanem *hivatalos* tárgyalást jelent. Így olvassunk újságot.

Hogyan látod ma Isten Országának megvalósíthatóságát?

Bárhol létrejön, ahol legalább ketten találkoznak Jézus nevében, megbeszélik az evangélium időszerű tanítását, az abból fakadó tennivalókat, és elhatározzák azok megvalósítását. Minden egyéb már járulékos. Isten országa jelen lehet asztalközösségben, templomban, kolostorban, bidonville-ben [nagyvárosok biztonság nélküli, külterületi szegénynegyedei], slum-ban [túlzsúfolt szegénynegyedek, létminimum alatti lakáskörülményekkel, pl. vízellátás nélkül], cigányputriban, szabad ég alatt, aluljáróban (ha megosztják a közös takarót) és rakparton. Alkalomadtán borozó is megfelel. Cecey Éva és Bornemissza Gergely házasságkötése érvényes volt a népet képviselő Mekcsey tanúskodása folytán. Roger Schutznek megfelelt valamelyik harmadik világbeli bodega hiányos szaniterfelszerelés híján is. Hogy meddig bírta, az nem rám tartozik. Hogy cirkált-e rendfenntartó polgárőrség, az ismét más kérdés. A környezetbe bele nem született civilizált embereknek gondjaik lehetnek. Orgonaművész viszont – megfelelő gondolkodás révén – évekre be tud illeszkedni a járványokkal is megtűzdelt világba, onnan csak politikusok tudják karhatalommal eltávolítani (Albert Schweitzerre gondolok). Platón Akadémiájának kapujára az volt írva: *Ageómetrétosz médeisz eiszitó*, azaz geometriai ismeretek nélkül senki sem léphet be. Stimmel, az okos görögök így beszéltek. Mi mást állítunk, és azt mondjuk, hogy ahol az evangéliumról beszélnek, ott van Isten Országa. Ezenfelül, aki érti Isten geometriáját, annak a szegények között van a helye.

Mit gondolsz a szabad akaratról?

A kérdés váratlan, mert elméletinek látszik, és igen alkalmas arra, hogy vitára indítson. Tegyük felelőssé Szent Pált a predesztinációért, aztán gyűjtsük rendszeresen, korokon át, a teológusok, filozófusok véleményét a kérdésről, végül érkezzünk meg hazánkba a 21. század első évtizedébe, és mondjuk azt, hogy aki szegény maradt, az annyit is ér? Ismétlem, nem akarok nagy tanító lenni. Elég alapos munkát végzett itt Max Weber, aki a *Die protestan-*

tische Ethik und der Geist des Kapitalismus-ban [A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme] megírta a gazdasági érvényesülés és a hit hasznos kapcsolatának mibenlétét. Senki se gondolja magát szakértőnek, de jobb rálátásra tesz szert a kérdésben, ha elolvassa a Wikipédia világos összefoglalását. Ámde jobb világossá tenni és felvetni azokat a kérdéseket, amelyek erősen foglalkoztatják a talajt vesztett társadalmat, illetve, ami engem igazán érdekel, a kereső, tanácstalan, segítségre szoruló szegény embereket.

Szabad akarat? Mire? A gátlástalan uralkodás gyakorlására avagy elviselésére? Mivel nem akarok felszabadítási teológiát prédikálni, amiről új pápánknak testközeli tapasztalatai is lehetnek, én pedig törzskönyvezett pacifista vagyok, azért – ha érdeklődő barátaim többet várnának is tőlem – Babits *In Horatium*át ajánlanám elmélkedésre. „Szabad szolgájuk, állj akarattal a rejtett erőkhöz” – írja, mert az erők, a hatások világa teljességében ismeretlen, de amit megismerek belőle, és aminek teljesítését vállalom, annak szolgálatára szegődöm, és szabadságomat megvalósításának szentelem. Szabadságom ilyetén feladása révén lesz lelkem „könnyű, mint a hab s a felhő, mint a madár ... a szél az.” *„Jucundi acti labores”*: az elvégzett munka jó érzést ad. Meditációs gyakorlatként álljunk ki egy magas sziklára, mondjuk a Tarkőre, és figyeljünk egy mozdulatlan szárnyakkal keringő nagy madarat az előttünk-alattunk-felettünk lévő nagy „semmiben”, amint a láthatatlan rejtett erőkre támaszkodva rója köreit. Nem érezzük az időt.

A harmadik nemzedék

A dialektikus materializmusban azt adták elő, hogy a szabadság a szükségszerűség felismerése. Nekem a mondat második fele teljesen megfelel. Ennyire lezser vagy könnyű vagyok ebben a kérdésben. Csinálom, amit jónak látok, amit meg tudok tenni, és az eredmény igazolni fogja a szabadságomat.

Hogyan látod a közösségek szerepét az egyének problémáinak megoldásában?

Fontosnak tartom. A „Holnap” városában, a múlt század eleji Nagyváradon élő Dutka Ákos mondta, hogy a költő, ha pártja nincs, elvész korával. Profán példa, de igéző. Illyés Gyula is tudta, hogy milyen inspiráló egy közösség krónikásának lenni. Nemcsak azért, mert mesélsz róla, hanem mert egy a lelked másokéval, a barátaidéval, és azzal a gondolattal, amit együtt vallotok. Mert a krónikás élete szívfájdalommal van tele, mert a közösség az, amiből eszmélete, nyelve származik és táplálkozni fog. Szíveskedjetek figyelni, hogy nem papi szöveget szerkesztek, hanem – többek között – azt a költőt idéztem, akit *még lejjebb* kellene ültetni Európa nagy folyója mellé, a legeslegalsó lépcsőre, a rakodópart alsó kövére, a kicsinyek mellé, akinek anyja kún volt, apja félig székely, félig román, és „mikor mozdulok, ők ölelik egymást”. Értjük? *Ölelik, és nem ölik* egymást. A Folyó népeiről van szó, európai népekről, akiket összeköt a földrajz, a történelem, a háború és a béke. A Folyó misztikájáról nemcsak a keleti filozófia nyelvén lehet beszélni, hanem a racionális európai ember fogalmaival is, aki tudja, hogy hány halottat sodortak a tenger felé a nagy háborúk öldöklései. Ne kérdezzük, hogy miért.

A közösség élteti és megóvja az embert. Egyszer majd mesélhetünk történeteket a Bokor fénykorából, a közös munkáról, a barátságról, a veszekedésekről és kibékülésekről, a „marha nagy tisztánlátásról” (*Hommage* à *Lilla Péch*) és a keserves bizonytalanságokról, a görcsösen szorított, de el nem engedett vagy újra megkeresett kezekről. Talán mesélhetnénk, mert az újra fel tudná idézni azt a varázsos légkört, amely az öröm és félelem idején eltöltött minket.

Van-e még szerepe/jelentősége az Egyháznak a mai hívő életében?

Akkora a jelentősége, amekkorát tulajdonít neki. Az eredményét pedig meg lehet nézni. Nem a mai politikusok kezdtek beszélni a vallástalan, öreg Európáról. Spengler *Untergang*ja már 1918-ban megjelent. Elég keserves időben. Ami utána jött, jó évtizedig talán, Max Weber prófétikus elemzése ellenére, még okot adhatott a reményre. 1920 közepén azonban Weber már halott, 1933 végétől Spengler nemkívánatos személynek minősült. Ennyit a történelmi filozófiáról és a demokrácia bukásáról. A kialakuló diktatúrát XI. Piusz és Maurice Thorez kézfogása sem tudta meggátolni, amint a következő pápa, XII. Piusz sem. Örülhetett, aki élve maradt. A politikai reményt eltaposták a dübörgő csizmák.

Maradt a dogmatika világa, a tanítás tisztasága, a *par excellence* hit-tan. Ámde a vallási szekularizáció sem mai dolog. Ha mostani kifejezésére gondolok, akkor azt mondom, hogy a 20. század első fele egyszerre látta a Galilei-per kijózanító valóságát és a 19. századból örökölt hittételek gondját. Ezzel együtt létezett az evangélium nélküli, mindennapi, rideg, külsődleges, vallásosnak mondott vallástalan élet. Igen jó téma az álszentség, embertelenség ábrázolására. Igen jó alkalom önmagunk igazolására, hogy mi nem vagyunk „olyanok”. *To fix the ideas* [a félreértések elkerülésére]: olyanok, mint a vámos (ld. Lk 18, 11). Meg is tesszük. Az ellenféllel ellenkezésben óhajtjuk bemutatni saját elvi és gyakorlati hűségünket. A mi világunk nem viperafészek, a mi szeretetünk nem sivatag. A becsületes egyháztag tehát a lelkiismeretére hallgatva igyekszik megélni azt a kötelességet, amit a hivatalos egyházi dogmatika elfogadandó és gyakorlandó hit gyanánt elébe állít. Ez nagy feszültséget jelent. Nagyon jó, ha ezt a problémaegyüttest nem rakjuk a liberális szabadkőműve-

sek nyakába, mivel az egyházilag kifogástalan Karl Rahner mondta – többször megismételt antimodernista esküje letétele után –, hogy a modernisták olyan erős hittel ragaszkodtak az egyházhoz, „amit ma alig találunk". Az volt csak a bajuk, hogy túl gyorsan haladtak.

A feszültség leküzdésére századunk nagy találmánya az ökumenizmus, amelynek a zászlaja alatt hátizsákot ragadunk, elfogadott találkozóhelyekre járunk, énekelünk és gitározunk, kiváló vallási személyiségeket követünk, nincs útlevélproblémánk, értékes emberi kapcsolatokat létesítünk. Igazolt egyháztagok vagyunk. Ennyi? Van-e degeszre tömött égi erszényünk, szertartások helyett irgalmat gyakorlunk-e? Testvérnek tekintjük-e az embereket a mindennap ismételgetett megkülönböztetések nélkül? Hatalomra törekszünk-e, gátlástalanul gyűjtjük a földi javakat? Nem hallgatjuk meg egymást?

Gyorsan abbahagyom a felsorolást, nehogy valaki azt gondolja, hogy igazolni akarom magamat. Én benne vagyok az Egyházban, anyagilag támogatom, szertartásokon veszek részt, tisztelem a jó papokat, olvasom az egyházi irodalmat és így tovább. Nagyra tartom azokat az erőfeszítéseket, amelyeket a szegények, üldözöttek, kizsákmányoltak érdekében tesz. Nekem nagyon fontos a jó Egyház, hiszen egész életemben közvetlenül vagy közvetve őt segítettem. Ámde megerősítem azt az évtizedekkel korábban megfogalmazott nézetemet, hogy számomra az Egyház elsősorban közösség, Jézusban hívő, történelemben vándorló szociális alakulat az Ő tanításának valósítására. Ami világos számomra, azt igyekszem megtenni, amit homályosan látok, azt képességeim és lelkiismeretem szerint igyekszem feladattá tenni. Hazudni nem fogok, mert Isten után is elfogad.

Mit kellett volna a Bokornak lényegesen másképp csinálnia?

Tökéletlenségeim elismerése, mulasztásaim kinyilvánítása mellett azt válaszolom, hogy semmit. Minden más szépítkezés, kaserolás, történelmietlen, elégedetlenség, keserűség. A vonalvezetés nagyban jó volt. Aki erre az ügyre tett, az Lk 12,29 alapján tudhatta, hogy tündökölni (*meteoridzein*), feltörekedni nem szabad (*nolite in sublime tolli*). Ezzel rendben is vagyunk. A felismert hibákat meg lehet bánni és/vagy javítani. Van azonban néhány említendő dolog.

A név nélküli, majd később Bokor névvel megjelölt baráti társaság – *mostantól a barátaim vagytok, mert mindent elmondtam nektek* – közel hét évtizeden át, az emberek között és Isten ege alatt, a zsinat előtti hagyományos hitvilágból – történelmi és társadalmi változások során – eljutott a zsinat utáni posztmodern világba. Tagjai különféle formában tanúságot tettek szándékukról az evangélium elveinek megvalósítására. Újraértelmezték a szövegeket, gondolkodásuk és cselekvésük alapjának fogadták el. Tehetségük szerint követték Jézust. Közösségeket teremtettek, lelki életet alakítottak ki, isten- és emberközpontú szemléletben töltötték napjaikat. Ha kritikát akarok kimondani, legjobb lesz, ha időrendben haladok.

Biblikus teológiai örökségünket a Szentírás olvasására buzdító korábbi pápai levelek adták. Ez folytatódott a zsinat után Bulányi elemző és szintetizáló munkája nyomán, a görög eredeti szöveg feldolgozásával, majd az új ökumenikus fordítás figyelembevételével.

1968-ra elkészült az ismert ötrészes, Keressétek az Isten Országát! (KIO) nevet viselő összefoglalás. Többszörös közösségi revízió után csak azt lehetett mondani rá, hogy a bibliai helyek elemzésén túl nem tartalmaz „tudományos" teológiai irodalmat. Jobb szót nem tudok erre, de aki kinyitja az utóbbi évtizedek nyomtatott folyóiratainak az irodalomjegyzékét, tudni fogja, hogy miről beszélek. 1968-ban úgy fejeztem ki ezt, hogy a KIO nem „intelligens" könyv, hiszen hiányzik belőle a kor elismert teológusai munkáinak felsorolása. Ezt bármikor fel lehetett hánytorgatni, ámde a Bokor közösségi életének kialakulásához, az újrakezdéshez, az evangélium melletti aktuális tanúságtételhez éppen a bibliai ösztönzésre volt szükség. Ismertük mi a korábbi katolikus tanítást, de – amint a személyi kultusz idejének gyászos eseményei mutatták – kiderült, hogy a „régi" hit nem ad elegendő erőt a tanúságtételre. A Szentírás alapján viszont le tudtuk győzni félelmünket, vállalni tudtuk a nehézségeket. Teljesen új látásmóddal, szellemi frissességgel, hívő lelkülettel indultunk neki a hetvenes éveknek. A KIO megadta azt az erőt, amire szükség volt.

Kritikus hang persze barátaink részéről is elhangzott. A tiszteletreméltó Halász Piusz egy megjegyzéstöredéke a fülemben van. „Hiszen Te is tudod" – mondta Bulányinak –, „hogy nem úgy van." Hogy mi nincs úgy, nem tudom, azt viszont tudom, hogy Bulányit gyakran érte kritika megalkuvás nélküli álláspontja miatt. Elvarázsolt lelkek voltunk az egzegézis eredményei következtében. Lehet, hogy túlzásba is estünk, de magyarázni tudom a dolgainkat. „Bulányi paranoiás" – mondták jóakaróink is, és ilyenkor nagyon jól éreztem magam, hiszen nekem egyenesen papírom van arról, hogy paranoid alkat vagyok. „Tudja maga, hogy ki paranoiás?" – kérdezte egy vizsgáló a Fő utcában. „Az, aki bizonyos dolognak túlzott jelentőséget tulajdonít más dolgokkal szemben." Nagyszerű – gondoltam –, ez jó meghatározás. Majd mindig erre fogok gondolni, amikor a templomban azt énekeljük, hogy „készebb vagyok meghalni, mint téged megbántan

Meg sok más ilyen „őrült" szöveget. Nolai Szent Pál is égre szegezett szemekkel járt, és úgy hitte, hogy tapsol az angyalok kara (*Ad uxorem suam*). A józanok ilyenkor figyelmeztetni szokták a rajongót, hogy nézzen a földre is, mert különben megbotlik. Pedig a *stulti sumus propter Christum*, azaz bolondok vagyunk Krisztus miatt, egyenesen klasszikus katolikus, mondjuk páli szöveg a bolondériáról, ami miatt hülyének, bigottnak nézik az embert. Általában a világban, de a hatalom előtt megalázkodó egyházban is, ha úgy alakul. Ha nagyon erősködik az ember, akkor minden normális keresztény társaság – Európában vagy Amerikában – ejti az illetőt. Hamar rásütik a „fundamentalista" jelzőt. Bulányi nagyon gyorsan veszített az emigránsok körében, amikor kiderült, hogy használhatatlan a revíziós törekvések számára, de vesztett Európában is, amikor az államba beépülni akaró, egyébként jó szándékú társaságok rájöttek, hogy belőlünk nem lehet minisztert csinálni, nem lesz belőlünk bizonyos alakulatok „házi papja". Külföldi barátaink is sorra ébredtek rá, hogy nem akarunk túllépni egy határon, és lemondtak rólunk. Valójában saját maguk növelése volt a céljuk, hiszen örültek volna egy kiváló magyar tagozat létrehozásának.

Minden egyesület szeretne nagy lenni. Mi sem voltunk, és talán ma sem vagyunk kivételek. A kicsi a szép – ismételtük Schumachert –, de amikor új csoportot hoztunk létre, a növekedés öröme miatt elhanyagoltuk azt a szellemi megalapozást, amely jelen volt induláskor, és segítette a

közösségi munkát, tanúságtételt. A szabadabb levegő, a kockázat csökkenése révén többen csatlakoztak hozzánk, és azt hihettük, hogy a nagyobb létszám ellenére nem gyengül az összekötő hit. Ámde a só veszít a hatásából, ha túlhígítjuk. A szociológus gyanakodni kezd, ha egy vállalat nagy székház építését kezdi el. Azt mondják, ilyenkor már túl van pályája csúcspontján. Nagyméretű rendezvényeink azt a látszatot ébreszthették, hogy a résztvevők meggyőződése azonos. Ha azonban valaki csak futólag is végiggondolja azt a rengeteg szellemi áramlatot, amely fél évszázad után válogatás és kritika nélkül megjelent hazánkban, akkor tudnia kell, hogy a meghívottak a legkülönfélébb tudattal töltötték meg a Bokor által nyújtott kereteket. Ha ehhez hozzávesszük a lelkiismereti szabadság feltétlen tiszteletét, akkor időnkint valóban az lehetett valakinek a benyomása, hogy a jelenlévők nem tudnak megvalósításra alkalmas közös nézetet kialakítani.

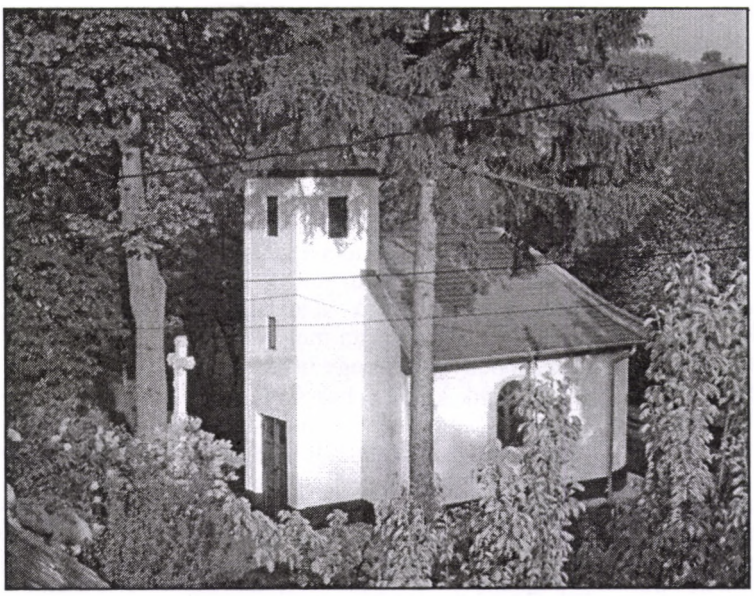

A kicsi a szép

Nagy energiát és sok időt kötöttek le a kommuna megvalósítására irányuló törekvések. A beszélgetések, viták, lelkigyakorlatok nem tudtak eredményt hozni. Az elvek hangoztatása mellett gyakorlati lépésnek vagy lépéseknek kellett volna bekövetkezni. Ezek azonban elmaradtak. Mivel abban az időben már három évtizede ismertem bokorbeli barátaimat, tudtam, hogy koruk, karakterük és társadalmi beágyazottságuk folytán nincs köztük olyan, aki sikeresen belevághatna ebbe a kezdeményezésbe. Katasztrófahelyzetet pedig nem szabad egy álomért létrehozni. Nem egyszer le is írtam a véleményemet. Bulányi nem értett velem egyet, mondván, hogy aki megtagadta a katonai szolgálatot, az nem utasíthatja el a kommuna gondolatát. Nekem az volt az álláspontom, hogy két dologról van szó. Nem *elvileg*, hanem a rendelkezésre álló anyagi, de főleg személyi feltételek miatt nem látom a megvalósítás lehetőségét. A *gyakorlatban* nem bízom, más alkatú és helyzetű emberekre van szükség az ilyesmihez.

Már a hetvenes évektől ismertem az erőszakmentes, katolikus filozófus és költő, Lanza del Vasto tevékenységét, és rokonszenves volt, amit tett. Messzemenően tiszteltem a kezdeményezését, de minden vállalkozásnak ismerni kell a gyökereit, amint a Bokor sem a légüres térben, hanem a magyar valóságban keletkezett. A sorozatos viták ellenére nem került le a napirendről a kommuna kérdése, és végül be kellett látnunk, hogy másfél évtizedet vett el tőlünk a meddő próbálkozás. Bulányi utolsó naplóiból derült ki, hogy ő családos szerzetesrendet szeretett volna alapítani. Ez meglepetés volt, mert közeli barátaim sohasem akartak szerzetességet, és magam is mindig ezt a véleményt hangoztattam. Ha valóban ez volt a ki nem mondott célja, akkor új, fiatal erőkkel kellett volna elkezdeni, nem pedig sok szállal megkötött, többgenerációs családokkal.

Nem volt igazán eredményes az utóbbi évek társadalmi tájékozódása sem. Egyes csoportosulásoktól, pártoktól – jó szándékuk elismerése mellett – idejében el tudtunk válni, mások esetében késett a határozott vélemény kimondása. Kétségtelen, hogy a megpróbáltatások idején mutatott erkölcsi teljesítményünk vonzó volt azok számára, akik szerették volna szalagként zászlójukra tűzni a Bokor nevét. Szerencsére nem valósult meg a szándékuk. Bár igen nagy apostoli buzgóságot fejez ki az a magatartás, amelynek a jegyében mindenhová elmegyünk, ahová meghívnak, de azért mégsem egészen úgy. Heródes is szeretett volna megtudni egyet s mást Jézustól, de nem kapott választ. Szívtelen, gőgös lett volna Jézus, hogy nem állt szóba vele? Ó, nem, csupán realista. Ezt mindenki megerősítheti, akinek van emberismerettel és józan ésszel kombinált biblikus műveltsége. „Ne szórjátok gyöngyeiteket a sertések elé” – prédikálta 1951 őszén Bulányi a debreceni Szent Anna templomban. Akkor kockázatosabb volt ilyesmit szószékről mondani. A prédikátor tudhatta, mivel játszik. Esetleg egy életfogytiglannal. Ez az egyenes beszéd azonban ma jobban elmegy a szellemi zűrzavarban, bár megvalósulása nem látszik reményteljesebbnek, mint a fenyegető személyi kultusz idején. A vegyes relativizmus idején nagy szerencsénk az, hogy a (társadalmilag) alacsony, szegény és szelíd Jézusra gondosan figyelve jól megítélhetjük teendőinket. Ez a magatartás a nyolc évtized eredménye. Nagyon ragaszkodom is hozzá.

„Messze jövendővel komolyan vess öszve jelenkort” – tanácsolja a költő, és az összevetés mindig megtehető, idős korban vélhetőleg több eredménnyel. Lássuk az „első” racionalistát: Descartes elismerte, hogy azért látott messzebre, „mert óriások vállán” állott. Vörösmarty szerint „emlékek nélkül népeknek híre csak árnyék”. Ismerni kell a múltat. Gyorsantológiám eredménye szerint az emlékezés nem tehetetlenség, hanem tudásban gyökerező aktivitás. Búcsúzzunk el a depressziótól! Vannak elődeink, ma is megbízható elődeink.

(Vége)

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2014. február végéig*** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára nem változik, tehát az egyes számok ára 250,– Ft, az *éves előfizetés* **1500,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2600,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok” és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl (1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.).

Az elmúlt év őszén volt 50 éve annak, hogy elhunyt Sík Sándor piarista tanár, tartományfőnök, költő, műfordító, irodalomtörténész, egyházi író, cserkészvezető; az alábbi, halála után tíz évvel megjelent írás olyan oldalát mutatja be, amelyre kevésbé szoktak odafigyelni.

Sík Sándor, a lelkivezető

1963. szeptember 28-án elköltözött közülünk századunk magyar katolicizmusának egyik legnagyobb alakja. Nehéz eldönteni, mit markoljunk ki életének, munkásságának valósággal zavarba ejtően sokoldalú bőségéből. Ebben a kis megemlékezésben talán próbáljuk magunk elé idézni lelkivezetői egyéniségét és gyakorlatát.

Hogy itt is a legnagyobbak és legszélesebb látókörűek egyike volt, annak igazolására elég adventi és nagyböjti konferenciabeszédeinek majd húsz éven át tartó sorozatára gondolnunk. Kezdettől kényesen vigyázott ezeknek a beszédeknek a műfajára: nem „prédikált”, hanem tanított bennük és velük. Így aztán valóban egy kicsit az egész főváros, sőt – kézről-kézre adott lejegyzéseken és egynéhány (sajnos mindmáig igen kevés) nyomtatásban közzétett darabon át – az egész ország lelkivezetőjévé vált. Izgatóan érdekes feladat lenne ezekből a beszédekből gyűjteni össze lelkivezetői egyéniségének alapvonásait, hozzávéve még két imádságoskönyvét, bennük a maga szerkesztette imákat és főleg a keresztény életről, jellemről adott tanításokat. Mi azonban most egy intimebb jellegű és egyszerűbb utat választunk: személyes benyomásokból, jó ismerőseinek, lelkigyermekeinek emlékezéseiből próbáljuk megrajzolni lelkivezetői alkatának arculatát.

A legelső, ami a vele kapcsolatba kerülőt megigézte, természetesen *a nagy egyéniség ereje, varázsa* volt. „Életem legnagyobb élménye volt – vallja róla valaki. – Olyan roppant nagy egyéniség, hogy annak, aki közelébe került, nem egyszerű ismeretet jelent, hanem elsősorban élményt.” A másik: „Mint lelkivezetőben én azt éreztem, hogy lényével és a jelenlétével hat.” És a harmadik: „Miért is jelentettek olyan nagy élményt ezek a beszélgetések? Talán úgy lehetne megfogalmazni, hogy az atya sugárzó egyénisége miatt. Az ember úgy érezte utána, mintha egész nap szebben sütne a nap, mélyebb, teljesen értelmet nyert volna az élet.”

És itt nyomban egy *érdekes ellentmondásra bukkanunk*. Ez a nagy lelkivezető első benyomásra mintha egyáltalán nem is lenne ideális lelkivezetői egyéniség. Legalábbis semmiképpen sem olyan, amilyennek az ide vágó „sablont” sokan elképzelik. Mindenekelőtt volt benne valami nehezen megközelíthető jelleg, valami nem éppen bátorító távolságtartás. Valaki így fogalmazta meg első személyes benyomását egy beszéd után: „Vonultunk kifelé a belvárosi templomból a sekrestyén át; ő ott állt, és fesztelenül beszélgetett. Egészen kedves volt, és közvetlen, ugyanakkor távolságot parancsoló, akit egyáltalán nem lehet »csak úgy« megszólítani…” – „Általában havonta egyszer kerestem fel – mondja egy lelkigyermeke. – Ez nem rajta múlt, hanem rajtam. Többször nem mertem igénybe venni drága idejét.” – Valaki, aki több mint kilenc évig volt gyónója, egyenesen így vall róla: „Úgy éreztem, óriási önmegtagadásába kerül a velem való foglalkozás.” Bizony, semmi sem állt messzebb egyéniségétől, mint holmi „olvatag” kedvesség, nem lehetett vele úgy „feloldódni”, mint ahogyan főleg érzékeny lelkű hölgyek sokszor elgondolják a lelkivezetést… „Ő nem volt szentimentális a vezetésben, az már igaz!” – jelentette ki kategorikusan valaki, aki jó negyven évet töltött irányítása alatt.

Másrészt viszont – hagyjuk csak meg a csorbítatlanul a látszólagos ellentmondásokat – közelről egészen meglepően, egyes „széplelkekre” szinte kiábrándítóan hatott roppant *természetessége, fesztelensége, közvetlensége*. Semmi sem volt benne a hamis emelkedettségű „pap” magatartásából (mai szóval: nem volt „klerikális”…) Már kora ifjúságában sem, amikor pedig ez Magyarországon egyáltalán nem volt közönséges dolog. „Mivel hódította meg az embereket?” – kérdeztük egyik jó ismerőjétől. „Azzal a kimondhatatlan egyszerűségével. Ő volt az első, akivel valahogyan embermódon lehetett érintkezni; neki minden természetes volt, és minden magától értetődő volt.”

Végül még egy egészen mély lélektani nehézség: A papi hivatás nagyon sokoldalú; egyik ebben, másik abban a feladatában tűnik ki jobban. Nos, Sík Sándor egyáltalán nem az a fajta pap volt, aki az egyéni lelkivezetésben „kiéli” magát, akinek ez „vág”. Ellenkezőleg – kitűnő pedagógus létére *szinte húzódozott* tőle. Ő maga mondta egyszer: „A Gondviselés nyilván tudta, mit tesz, amikor nem közvetlen papi, lelkipásztori, hanem inkább irodalmi és pedagógiai munkára szánt.” Mert annyira tisztelte az emberi lelket, hogy valósággal visszariadt attól, hogy irányítólag belenyúljon, ami a lelkivezetőnek sokszor kötelessége. Pedig hát alapjában véve nagyon értett az ilyen irányításhoz. De mindig valósággal ki kellett provokálni belőle. Persze, fogékony lelkek számára ez éppen nem rossz pedagógia. Szívesen és többször fölemlítette nagy tanítványa, Radnóti Miklós esetét. Fényesen sikerült doktorátusa napján állított be hozzá azzal a kéréssel, hogy keresztelje meg. A professzor elképedt: „Hiszen semmi ilyesmiről soha nem beszéltünk!” – „Éppen azért!” – volt a válasz.

Húzódozásában – a diszkréciónak és az egyéniségtiszteletnek ezen a szokatlan méretű adományán túl – természetesen közrejátszhatott roppant *emberi becsületessége és hűsége* is. Hiszen minden új lélek egy életre szóló feladatot és terhet jelentett amúgy is zsúfolt napirendjében és roskasztó lelki elkötelezettségében. És ő hűséges volt ahhoz, amit elvállalt, mindvégig, mindenestül. Most megint mintha az ellenkezőjét mondanánk az előbbinek, de kétségtelenül tisztában volt azzal, hogy a lelkivezetés bizonyos mértékig konkrét, személyes viszonyt jelent. Vállalta ezt, minden felelősségével és következményével. Nemcsak tanácsadójuk, irányítójuk, hanem személyes jóbarátjuk is volt a rábízottaknak. „A barátaim” – mutatta be egyszer egymásnak egész természetességgel két összetalálkozó lelkigyermekét. „Prob-

lémáit hordom" – mondta valakinek, amikor először tárta föl neki lelkét, s ez a két szó egy életre szóló kapcsolat megalapozása lett. Nagy bajban, válságos helyzetben fokozottabban rendelkezésére állt lelkigyermekeinek, de önmagát is jobban bevetette értük Isten előtt. Ahogyan egyszer egyiküknek írta: „Együtt-kínlódást, imát, misét, áldást folytatom." Tehet-e ember többet, termékenyebbet a rábízottakért? És hányszor marad ez az egyetlen tartó- és hatóerő! Amikor egyszer egyik vezetettje messze készült tőle, ezzel vigasztalta: „Maga ott is hallani fogja a hangomat." – „Imaközösségben maradunk" – búcsúzott egy másiktól halála előtt. És amikor egyikük nehéz döntés előtt állt, felsorolta neki a lehetőségeket, és ezzel zárta: „Én mindhárom esetben atyja maradok, és maga mellett állok."

De vállalta azt a hallatlanul nehéz és kényes feladatot is, hogy – tisztéhez híven – megszabja ennek a kapcsolatnak jellegét és határait, Isten szándéka szerint. „Meg tudta éreztetni és el tudta fogadtatni az emberrel, hogy majd ő megszabja azt, ameddig menni lehet, és tud elég tárgyilagos lenni."

Lelkigyermekei egyértelműen kiemelik *abszolút készségét* mindenkinek minden ügye iránt. Ez különben közismert jellemzője volt más téren is. „Nem lehetett másként elképzelni sem, mint teljes odaadással. Nem adhatott elő az ember semmi olyan kis saját ügyet, hogy ne érezte volna, hogy most teljes figyelme az övé, minden más megszűnik, ez a nagy ember most csak vele foglalkozik." – „Isten hozta – mindig így köszöntött, pedig tudatlanságból sokszor mentem alkalmatlan időben hozzá." – Egy rendtársa mondja: „A legnagyobb készséggel folyton rendelkezésre állt. Nem volt olyan időpont, akár dolgozott, akár más egyéb elfoglaltsága volt, hogy ilyenfajta kérdésekkel ne lehetett volna hozzá bejutni." Valakinek életre szóló élménye maradt egy találkozás a rendházban, halála előtt egy évvel. Éppen egy emelettel följebb lakó beteg rendtársánál járt, és szemmel láthatólag holtfáradtan ballagott lefelé a lépcsőn, de amikor látogatóját meglátta, egész természetességgel csak ennyit mondott: „Parancsoljon velem!"

Nézzük mármost, hogy ebből a meglehetősen bonyolult egyéni alapvetésből hogyan alakul ki, a Szentlélek Úristen segítségével, egy kristályosan áttekinthető lelkivezetői gyakorlat.

Aki ennyire *tiszteli az egyéniséget*, hogy ne tisztelné azt mint lelkiatya is! Sík Sándor lelkiségével kapcsolatban gyakran emlegették Szalézi Szent Ferencet, akinek irányát nagyon szerette; ez a diszkréció is igazi szaléziánus vonás, amit azonban neki nem kellett Szent Ferenctől „tanulnia". Ide vágó megnyilatkozások: „A legnagyobb szabadságot hagyta nekem!" – „Soha nem akart betörni valakinek a lelkébe, rákényszeríteni dolgokat, erőszakkal téríteni akár a leghelyesebb irányba is. Mindig mindenkiben mélységesen tisztelte a »mást«, az »egyént«." – A döntés előtt állót nem befolyásolta előre („sohasem ült rá", mondta jellegzetesen valaki), csak megvilágította a helyzetet, megmutatta a lehetőségeket, azután elküldte, hogy néhány napig imádkozzék, és térjen vissza elhatározásával. Valaki konverziója előtti forrongó korszakában hitbéli problémáival fordult hozzá. Nem adott gyakorlati megoldást, hanem a Szentlélek Úristenhez utasította: tartson hozzá kilencedet világosságért. Csak amikor az illető kitartott, és visszatért, akkor bocsátkozott részletekbe. – Igazi nagykorú kereszténynek illő vezetés volt az övé. Erős, önálló, független lelkeket nevelt. Egészen abban a zsinat utáni szellemben, amely felé most olyan erőteljesen haladunk, vagy legalább kellene haladnunk. Olyanokat, akik lelkük gazdagságában szuverénül függetlenek tudtak lenni saját maguktól, és – minden szeretetük, tiszteletük, hálájuk mellett – tőle is.

A másik jellegzetes alapvonás: „Egész vezetésére talán legjellemzőbb *a lelki egyszerűség* volt." Amikor egyszer valaki felkérte vezetőjének, elvállalta, de mindjárt megjegyezte, hogy „női komplikációk" iránt nincs érzéke... Adomaszerűen kedves, hogy lelkigyermekeinek első gárdája – Karinthy Frigyesnek egy akkoriban divatos krokija nyomán – így emlegette: „Egy ember, akinek abszolút semmi érzéke nincs a szimbolizmushoz" (értsd: a csináltsághoz, a mesterkélt problémákhoz). Magát a „probléma" szót sem nagyon szerette. „Ez nem probléma, csak nehézség. Nincs más, mint elviselni." Ez a kifinomultan intelligens és művelt ember szívből szerette és méltányolta az egyszerű lelkeket. Varrónők, munkások keresték fel levelükkel. Amikor valaki panaszkodott, hogy nagyon butának érzi magát doktorátusra készülő társai között, azt felelte : „Örüljön, hogy olyan egyszerű, az ilyeneké a mennyek országa!"

Egyáltalán *nem „beszélte agyon" a rábízottakat*, ami pedig közel álló kísértés lett volna a szó adományát oly bőségesen bíró papnak; igen kevés szóval irányított – kevés, egyszerű, de telített, kiforrott, kegyelmies szóval. „Hisz tőle a kevés is igen mélyre ment. Olyan mélyre, hogy a legtöbb még ma is eleven forrás maradt bennem, amiből bármikor meríteni tudok." – „Meghallgatott. Ez a meghallgatás és a rákövetkező rövid gyónás után mondott néhány mondat elég volt ahhoz, hogy fölemeljen, erőt és világosságot adjon a következő lépésekhez." Igen, *művésze volt a meghallgatásnak*. „Neki nem is kellett beszélni, csak ott kellett ülni, és fölvenni, amit az ember mondott, az tökéletesen elég volt" – a fájdalom lecsillapult, a kínzó probléma nemegyszer már meg is oldódott. „Nálánál megértőbb és együttérzőbb gyóntatóval még nemigen találkoztam" – mondta egy paptársa. És valaki más: „Mint lekivezető szigorú volt, de annyira megértő, hogy talán az ember maga sem érti önmagát annyira, mint ahogy ő megértette. Többször is volt, mikor gyónás után kijöttem tőle, hogy azt gondoltam: Milyen jó lehet az Isten, ha az ember ilyen jó tud lenni! De ezt nemcsak gondoltam, hanem reálisan éreztem, mintha megcsapott volna az Isten őrajta keresztül."

Vezetésének további jellegzetessége volt: *nagy realizmus, gyakorlatiasság, józanság*. Konferenciabeszédeiben is „a hétköznapi kereszténységet" tanította, aprópénzre váltva, a kisember életviszonyaiba beállítva a krisztusi tanítást vagy egy nagy szent életének tanulságát. Ugyanezt tapasztalták egyénileg lelkigyermekei. „A lehető leggyakorlatibb lelkivezető volt. Nagy tudással, tapasztalattal, mélységes lelkiismeretességgel áttekintette a gyónás anyagát, osztályozta: »evvel ne törődjön, ez fontos, erre tartson«, és utána tudott olyan lendítő utasítást adni, hogy az ember avval kelt fel: ha szá-

zadszor is, de megint megpróbálom újrakezdeni, és sikerülni fog."

Nagyon *fontosnak tartotta az úgynevezett „természetes erényeket"*. Hogy akarjon keresztény lenni valaki, ha embernek sem jó? A pontosságra például a saját példájával nevelt: percnyi pontossággal jelent meg a megbeszélt időpontban. Amikor egyszer a bejelentett késett egy-két percet, ez elég volt ahhoz, hogy megjegyezze: „Már azt hittem, hogy nem jön." Soha többé nem késett el az illető... Ragaszkodott a józan értékrendhez. „A különleges imagyakorlat nem kötelesség, az alvás igen! Első a kötelesség, aztán a többi!" Valakinek a beszámolójára, aki az évek során nem eléggé természetes irányban fejlődött, ezzel a ragyogó képpel reagált: „Nem istenes a rózsának tölgyfa módra, vagy a tölgyfának rózsa módra fejlődni." Mindenfajta túlzást az egészségtelen lelkület jelének tartott. „Hogy nincsenek radikális megoldások, az Isten gondolata." – „Majd ha Isten többet akar magától, érthetően meg fogja mondani." – Nagyon szerette, kultiválta, ajánlotta a lelkiélet „ellenőreiként" a négy sarkalatos erényt. Egyszer egy pedagógus vezetettje tévedésből rosszabb osztályzatot írt be egy bizonyítványba, és azzal védekezett: most már úgysem segíthet rajta. „Miért ne? – volt a felelet. – Az igazságos osztályozás mindennél fontosabb. Velem egyszer az igazgatóm egy egész bizonyítványt átiratott egy osztályzat miatt." Kedvelt mondása volt, amikor elbocsátott valakit, a homlokára írt keresztjel mellé: „Legyen okos és jó!" Külön-külön még csak hagyján... de együtt bizony nagy művészet. Ő nem érte be kevesebbel.

Realizmusának fontos oldala volt, hogy *sohasem akart Istennél többet követelni* a lélektől. „A Szentlélek Úristen nemcsak ott fú, ahol akar, hanem olyan tempóban is fú, ahogy akar, és nincs módomban előírni neki, hogy gyorsabban fújjon." Tudott bölcsen várni, míg a dolgok kiérlelődnek. És főleg – eléggé alig becsülhető tulajdonság! – végtelenül megértő volt a szenvedő, megpróbált, megkísértett lelkek, s ugyanúgy a „peremen állók" és a „távol állók" iránt. És a maga gazdag emberi tartalékából józan logikával és egyszerű szeretettel olykor életre szóló útravalót tudott adni nekik. Valaki, amikor családjával együtt igen keserves helyzetben volt, keserűen kérdezte: Mit vétettek, hogy Isten ilyen kegyetlenül bünteti őket? Ő „nem szisszent föl erre", hanem azt mondta, hogy teljesen megérti a panaszkodót – de azért az Isten szenvedéseken keresztül nevel bennünket, és nem ad többet, mint amennyit elbírunk. „Én azt feleltem: bizony nekem sokszor volt olyan érzésem, hogy sokkal több súly van rajtam, mint amennyit elbírok. És akkor azt mondta a Tanár Úr – soha senki, egy lelkivezető sem mondott ilyet –: »Ugye ilyenkor, amikor az ember már csak hangosan mondja azt, amit nem hisz és amit nem érez, ezt a fohászt kell elmondani: Istenem, hiszek tebenned, remélek tebenned, szeretlek téged, bár e pillanatban sem nem hiszek benned, sem nem remélek benned, sem nem szeretlek téged«? És ez engem akkor teljesen meghatott." – Máskor egy tanítványa, aki elég messze állt a gyakorló vallásosságtól, elmondta neki: életének egyik nagyon nehéz pillanatában eszébe jutott, hogy imádkoznia kellene, de azt gondolta, aljasság lenne most fordulni az Istenhez, és nem tette. Mire Sík Sándor: „De hiszen maga akkor imádkozott. A maga lelki beállítottságával csak így imádkozhatott." Mélységesen pozitív lelkületével minden szikrát fel tudott fedezni a lélekben, és tudta, hogy ami jó van benne, az mind az Istentől való.

Lássunk most valamit *ennek a vezetésnek a módszeréből*. Nem az aprólékos analizálás embere volt. „Ugye az elvekkel tisztában van?" Ezt úgy tudta kérdezni, hogy az illető azonnal tisztában volt velük. Egyenesen ingerelte, ha valaki kicsinyes apróságokkal fordult hozzá, vagy a formalizmusnak csak az árnyékát is tapasztalta valahol. Példájával, bánásmódjával is minden formaságtól való függetlenségre nevelt. Gyóntatásának külső formája is messzemenően „szabad" volt. Sokszor a beszámolót már gyónásnak minősítette, és megadta rá a feloldozást. Máskor zsúfolt templomban, üres gyóntatószék híján, az oltár előtt térdelt le gyónójával, és így gyóntatta meg. Jó érzékkel állapította meg az érdekelt: „Valahogy azt az emléket vittem magammal, hogy nem kell olyan nagy »esetet« csinálni egy gyónásból..." Sohasem adott sablonos elégtételt. Szívesen tűzött ki valami lelkiolvasmányt (pl. a Filótea egy fejezetét), a gyónó lelkiállapotához vagy a liturgikus időszakhoz illő imádságot a saját imakönyvéből, esetleg szentséglátogatást, önmegtagadást vagy szeretetszolgálatot. Amikor egyik lelkilánya férjének elvesztése után ment hozzá gyónni, tudott vele együtt sírni, mert fiaként szerette az illetőt – de elégtételül a Te Deumot adta föl, hálából, hogy ez a nagyszerű ember az övé volt. Egyik pap gyónóját életreszólóan megrendítette az a páratlan szokása, hogy többször megmondta neki: a feladott elégtételt, például önmegtagadást, segítségképpen ő maga is elvégzi vele együtt.

„Megalázni" a rábízott lelket szándékkal sohasem akarta – ez teljesen összeférhetetlen lett volna egyéniségével. De persze – mondják lelkigyermekei – ettől a nagy embertől elég volt csak egy szó (pl. „Ugye tudja, hogy ez hallatlan önzés?"), vagy talán csak egy elégedetlenséget kifejező kézmozdulat, hogy az ember átérezze saját semmiségét. Különben ha azt tapasztalta, hogy nem fogadják meg utasításait, és látta, hogy ennek nem önfejűség, hanem emberi gyöngeség az oka, inkább szomorú volt, mint haragos. „Negyven éve mondom magának ezt, és még mindig nem csinálja!" *Az alázat alapvető erényére* főleg a „ne legyek fontos magamnak" szellemében nevelt. „Az Úristennek nincs szüksége a maga munkájára. Ő maga nélkül is megtehet mindent. Az engedelmességére és az áldozataira van szüksége." És szokás szerint átlendült a pozitívumba: „Ha látja az ember, mennyire sehol sem tart, sőt el sem kezdte még, annak egy nagyszerű következése van: el kell kezdeni valahol!"

Aminthogy sohasem tudott úgy figyelmeztetni, hogy egyúttal ne *emeljen* is. „Minden beszélgetés után úgy éreztem, hogy nőttem egy cseppet." – Egyik rendtársa vallja: „Az ember többnek és különbnek érezte magát a közelében. Az ő jelenléte, mosolya, reagálása kihozott olyan dolgokat az emberből, amelyek legfeljebb csak csírájukban voltak meg, de abban a napsütésben, amit ő jelentett, ki tudtak bontakozni." Tudatosan irányította is a fogékony lelket a nagylelkűségre, mint az istenszolgálat egyetlen méltó módjára: „Aki a nagy dolgokban helytáll, ahhoz méltatlan lenne, hogy kicsiségek elhomályosítsák benne azt az arcot, amelynek Krisztust kell tükröznie." – Egyik gyónója egyszer azt találta mondani valamire, hogy nem bírja. „Ez pontosan annyit jelent, hogy nem akarja. Különben is a »nem bírom« erkölcstelen kifejezés egy keresztény ajkán."

A vallásgyakorlatokban *a szolidságot és a „minőségi" jelleget hangsúlyozta*. Ha kellett, vaskövetkezetességgel behajtotta például a napi félórás lelkiolvasást, hogy egy gazdag képességekkel megáldott lelket megóvjon a szétszóródástól; de jobban szerette hangsúlyozni, hogy nem az ima időtartama, hanem a milyensége a fontos. „Minden nap szánjon rá legalább egy percet arra, hogy egészen bekapcsolódjék az isteni áramkörbe! De akkor aztán egészen húzza le a függönyt!" A lelkiélet egyetlen iránytűje – tanította –: Isten akarata. Hogy ezt teljesíthessük, sokszor a legszentebb dolgoktól is függetleníteni kell magunkat, „elhagyni az Istent az Iste-

nért”. Egyik lelkigyermekének egyszer hosszabb ideig nélkülöznie kellett az Oltáriszentséget, és nagyon fájlalta ezt. Azzal válaszolt neki, hogy szítsa fel a hitét. „Olyan mindegy, hogy egy ajtó vagy a szentségi színek takarják-e el előlem Krisztust! Az a fontos, hogy gondoljak rá, hogy életem körülötte forogjon. Jobban át kell élni azt, hogy egyetlen szentmise és szentáldozás is végtelen értékű – és a kegyelmi jelenlétet.”

Talán furcsállja valaki, hogy *a szeretetről* mindeddig nem esett szó. A középpont ez volt, a hangsúly mindig ezen volt, de nem úgy, hogy sokat beszélt volna róla, hanem mint irányító szemponton és következetesen végigvitt gyakorlaton. „Jófeltétele a szeretet? – kérdi meglepődve. – De hiszen az nem egy jófeltétel! Az »a« jófeltétel!” – Mikor valaki hosszabb beszámolót írt neki a szeretettel kapcsolatos nehézségeiről, ezzel a zseniális félmondattal intézte el: „…mind igaz és becsületes elemzés, de tán elég is az elemzésből, menjünk a gyakorlatba: circumire benefaciendo…” És az istenszeretet természetesen konkretizálódik a teremtett világ szeretetében, meg az emberek szolgálatában. A világ megvetése – mondja – kivételes út, a rendes út a megtestesült Igéé: a világon át szolgálni Istent. Ez a szeretet, mint világnézeti alap, mindenestül nyitott, pozitív beállítottságot ad. Hogy a katolikum kiteljesedést, befogadást, igazán „egyetemességet” jelent, nem pedig bezárkózást vagy elzárkózást, azt kézzelfoghatóan élte a rábízottak elé – és ez sem volt közkeletű az ő idejében.

Egy pedagógusnak így foglalta össze a gyerekekkel való boldogulás titkát: „Nagyon kell őket szeretni, és leleményesnek kell lenni!” Máskor: „Sohasem tudtam olyan gyereknél célt érni, akivel nem tudtam magamat megszerettetni.” – „Szeretik magát ott?” – tette föl egyszer a kérdést valakinek munkahelyével kapcsolatban. Egy lelkigyermeke, maga is elöljáró, kijelentette: az ő irányítása ébresztette rá, milyen óriási hatalom a szeretet, vezetőnek nem lehet ennél nagyobb, hatásosabb eszközt a kezébe adni. – Mindennél jobban sürgette *a szeretet konkrét, apró szolgálatait,* akár napsütésben, akár borús ég alatt, elvszerű, fegyelmezett következetességgel, nem szétfolyó érzelmességből. S hogy az igénytelenségnél fontosabb a szeretet, arra így tanított meg valakit: „Inkább meginnék egy kád feketekávét, mint hogy szomorúságot okozzak annak, aki szeretetből készíti és kínálja.” Hogy a természetes micsoda magától értetődéssel lendül át nála természetfölöttibe, arra csak egy kis levélrészlet legyen példa. Arról van szó, hogy szünidei programja még bizonytalan. „Ami azonban biztos: hogy a jó Isten szeret bennünket, és hogy mi is szeretjük a jó Istent, és ezért nagyon bízunk.”

Hatóerejének titka kétségtelenül egyéniségében rejlett. De nemcsak, és nem is elsősorban nagy természeti adottságaiban – ebben igen kevesen tudnák utánozni –, hanem *természetfölötti kiforrottságában.* Egyik legnagyszerűbb, nemrég elhunyt neveltje és lelki társa mondta róla: „Sokszor gondolkoztam róla, és nem tudom megmagyarázni, mi volt az ő nevelésében az a csodálatos képesség, az a belső hatóerő. Amit ő mondott, abban az ember föltétlenül hitt, azt nyugodtan megcsinálta, az biztosan úgy volt jó, ahogyan ő mondta. Nem tudom, hogy mi volt ennek a titka. Nyilván az ő belső elrendezettsége.” Egy másik így fogalmazza ugyanezt: „Ő és az elvei annyira egyek voltak, hogy avval kormányozta az embert.” És egy harmadik: „Rezonálunk. Miért? Mert aki az evangéliumot a szószékről ugyanúgy elénk éli, mint onnan lelépve a sekrestyebeli diskurzustól a gyóntatószékig és a komoly, dolgos, kemény, egyszerű szerzetesi hétköznapokig: az egész ember, és ugyanakkor Istentől ihletett, egészen krisztusi személyiség.”

Csoda-e, ha az ilyen jellegű kapcsolat a halállal inkább kiteljesedik, mint megszakad? „Előrement azon az úton, amelyen engem is vezetett, az Istenhez vezető, magasba nyúló, gyönyörűséges úton. Ő már eiérte a célt, ebben biztos vagyok. S én kezemet kezébe téve, most is teljes bizalommal követem.”

Kardos Klára

Ezt az írást Mikecz Tamás főszerkesztő, a Magyar Piarista Diákszövetség engedélyével, a Sík Sándor Emlékszoba weboldal felhasználásával közöltük.

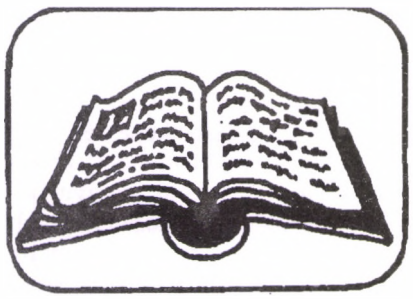

BIBLIA

A februári elmélkedéseket a székesfehérvári közösség tagjai (sorrendben Magyar László, Singer József, Magyarné Pál Laura és Deli József), a márciusiakat Várnai László (Balatonboglár) készítette.

Február 2. — Évközi 4. vasárnap — Lk 2,22–40 — Jézus bemutatása a templomban

Számomra ennek az evangéliumi résznek egyik kiemelkedő alakja Simeon, aki élete ajándékának éli meg, hogy megláthatja, kezébe foghatja Jézust. Ki is ez a Simeon?

Igaznak tartott személy, tehát a magatartása, cselekedetei megegyeznek azzal, amit gondol, amit a lelkiismerete diktál. Istenfélő, mert félti, óvja, vigyázza, keresi Istent és az ő közelségét, de a félelme talán leginkább abból ered, hogy mi lesz, ha elszakítja, elveszti Istenével a kapcsolatot, ha hibázik, ha bűnbe esik, ha elbukik. Ember is, egy a többiek közül, hiszen semmilyen különleges képessége, csodatévő ereje nincs. Várakozó, aki saját maga és Izrael számára azt a vigasztalót várja, aki majd felszabadít a rabságból. Mind a római elnyomásból, mind pedig a bűn rabságából.

De Simeon idős kora ellenére nem ül tétlenül, hanem aktívan keresi Istent. Figyel felfelé és befelé, hogy a benne élő és megszólaló Lélek hangját meghallhassa, megérthesse. És lám, egyszer csak ott van a templomban, és kezébe veheti a Világosságot Hozót, az Isten Küldöttjét. Teljesen megnyugszik, szíve megtelik hálával, dicsérettel Szerető Istene iránt.

Vajon mit kell tennünk, mi kell ahhoz, hogy mi is ilyen Simeonok lehessünk?

1.„Istenfélőnek” kell lennünk, keresnünk kell őt, az igazgyöngyöt, és ha megtaláltuk, féltve vigyázni, nehogy később elragadjanak bennünket olcsó tünemények, múló vágyak, hibáink, bűneink. 2. Ismernünk kell az igazságot, az eszményt, amelyet Jézus bemutatott, elénk élt, és amelyhez igazítani akarjuk magunkat. 3. Cselekedeteinknek harmóniában kell lenniük ezzel az eszménnyel. Ez kemény dió, de a mi döntésünkön múlik, hogy életünk minden napján törekszünk-e előrelépni ebben – hogy mind magunk számára, mind pedig közösségünk, népünk számára építeni, növelni tudjuk Isten Országát. Az országot, ahol a szeretet erejében meg tudjuk osztani azt, amink van, hogy megszűnjön a nélkülözés; ahol segíteni, szolgálni tudunk, hogy a gyengét, a kicsit, az elesettet, a kiszolgáltatottat magunkhoz öleljük, magunk mellé ültessük, ahol békességet tudunk teremteni, barátkozni, hogy egymásnak ne farkasai, hanem testvérei legyünk.

Nem kis feladat ez, de a Lélek minket is megerősít, irányít, biztat, és egyszer csak azt vesszük észre, hogy a mi kezünkben is ott van a Szeretet Országának jövője.

Február 9. — Évközi 5. vasárnap — Mt 5,13–16 — „...lássák jótetteiteket...”

Ezek a mondatok a Hegyi beszédben hangzottak el. Már a helyszín hangsúlyozásával is azt akarja kiemelni a szerző, hogy milyen fontos, messzeható tanításról van szó, amit mindenkinek észre kell venni, senki sem mehet el mellette úgy, hogy tudomást sem vesz róla. Ezeknek a szavaknak az előzménye, a nyolc boldogság felsorolása már jelzi, hogy itt nem az élet köznapi értelemben vett dolgairól van szó, hanem másfajta életszemléletre, másfajta gondolkodásmódra van szükség.

Már a megszólításból is látszik, hogy Jézus a hallgatóiról, illetve kései tanítványaiként rólunk beszél. Tehát ránk gondol Jézus a föld sójaként. A sónak a gyakorlatban kétféle szerepe van: megóv a romlástól, és ízt ad, élvezhetővé teszi az ételt. Tehát nekünk kell a földet megóvni a romlástól, és élhetővé, sőt örömmel élhetővé kell tennünk azt. Mi ennek a módja? Sokféle dologra gondolhatunk. Például fel kell emelnünk a szavunkat a másoknak ártó cselekedetek ellen, még ha ez népszerűtlen, olykor veszélyes is. Nem szabad részt vennünk azokban a dolgokban, amik pusztítják, rombolják a földi életet, és magának a földnek az élhetőségét veszélyeztetik, gondolok például a környezetrombolásra, környezetszennyezésre. Segíteni kell embertársainknak, hogy megismerhessék a boldog élet titkát, azaz megérezhessék Isten szeretetét. A második kép még drámaibb. Az ízét vesztett, széttaposott só azt mutatja, hogy a feladatát nem teljesítő tanítvány nem teljesítette küldetését, és nem nagyon számíthat Istentől dicséretre. És itt nincs is szó arról, hogy lenne kibúvó, magyarázkodási lehetőség, mentség a küldetés elszabotálására, mint ahogy sokan gondoljuk.

A következő képben a világossághoz hasonlít bennünket Jézus. Miért is? A fény utat mutat a sötétben levőknek. Ezt kell nekünk is tennünk: a körülöttünk élőknek utat mutatni a boldog, tartalmas életre. Sőt úgy kell világítanunk, mint a hegyre épült városnak, tehát közelről-távolból látható legyen a jézusi út. Jézus jól ismer bennünket, ezért is mondja, hogy nem szokás a fényt a véka alá rejteni, tehát nekünk sem szabad eltitkolni, elrejteni a Jézustól tanult örömhírt, hanem bátran kell hirdetnünk, megvallanunk. És ezt az útmutatást kell alátámasztanunk jócselekedetekkel, karitászmunkával, hogy igazoljuk szavainkat. Tehát nem az a fő cél, hogy karitászkodjunk, az csak az eszköz a hitvallásunk, hithirdetésünk szolgálatában, hogy a közösségbe gyűjtési erőfeszítéseink hitelesek legyenek. Ezt a mások felé fordulást, segítést úgy kell tennünk, hogy azok is magasztalják Istent, akik látják, s ne csak azok, akikkel a jót tettük. Tehát a feladat nem kicsi, szóval nekünk való, jó kihívás.

Segíts, Istenem, hogy a tőled jövő kihívásokat megértsem, és igyekezzem azoknak életemben megfelelni! Ámen.

Február 16. — Évközi 5. vasárnap — Mt 5,17–37 — A törvény teljessége

Törvény (17-20. v.). – Az Ószövetség számára a törvény az egész vallási és közösségi élet kinyilatkoztatott vezérfonala. Jézus nem azért jött, hogy megszüntesse a törvényt, hanem hogy teljessé tegye. Az igazzá válás nem a törvény formális gyakorlásából fakad. A Jézust követők megszabadulnak a törvény szolgaságából, és eljutnak Isten gyermekeinek szabadságára. A törvény számtalan rendelkezése helyett a hívő embert Jézus törvénye köti, amely a szeretet parancsában – adásban, szolgálatban, szelídségben – teljesedik ki. A törvények mindennapi életünkben is fontosak, hiszen nélkülük nem tudnánk harmóniában élni. De megvalósításuk csak akkor hiteles, ha nem elvárásból, illemből, kényszerből, hanem belső meggyőződésből, önazonosan gyakoroljuk azokat.

Harag (21-26. v.). – „Egy autó egy másikat próbált megelőzni egy vidéki mellékúton. De egyik vezető sem akarta elengedni a másikat. Egymás mellett haladva versenyeztek, küzdve a győzelemért, haragtól fűtve. Egyikük sem vette észre a harmadik autót, amelyik szemből közeledett, csak akkor, amikor már túl késő volt.”

Mindennapi életünkben talán nem túl gyakori az ilyen végzetes harag. A harag egyébként természetes érzés, amely csak néhány másodpercig tart, aztán elpárolog. A baj akkor kezdődik, ha felfújjuk vagy elfojtjuk. Az elfojtott harag lezáratlan üggyé válik, és általában nem a megfelelő helyen bukkan fel. Gyakran annyira félünk saját haragunktól, és annyira mélyen tagadjuk, hogy már nem is vagyunk tudatában. A haragnak nem kell rettenetes szörnynek lennie, amely felemészti életünket, csupán érzelmeink egyike. Fel kell szabadítanunk a haragot, hogy emlékezzünk arra, ami jó nekünk és bennünk, és az is fontos, hogy a másik iránti jó érzéseket is kihozzuk magunkból. Ez ad lehetőséget arra, hogy a békességteremtés eszközeivé váljunk.

Házasság (27-32. v.). – „Aki szeret egy embert, mindörökké remél benne.” (Gabriel Marcel). Ha szeretünk egy embert, mindig remélünk és bízunk benne. Ha egy feleség azt hiszi, ismeri férjét, ha mintegy felvette a leltárba, leletei vannak róla, osztályozta és kategorizálta, akkor már nem szereti. És ha egy férj azt hiszi, ismeri feleségét, ha már nem tartja szükségesnek, hogy figyelmesen megnézze, meghallgassa, ha beszél, és beszéltesse, ha hallgat, ha már semmi újat, váratlant nem vár tőle, akkor már nem szereti.

Mit ígértünk egymásnak házasságkötéskor? Hogy együtt maradunk akkor is, amikor már nem szeretjük egymást? Vagy hogy mindig szeretni fogjuk egymást? Vajon személynek vagy intézménynek ígértünk-e hűséget? Házasságunk élő, építő-e még?

Eskü (33-37. v.). – Az eskü a régi népeknél a bizonyításnak az a módja, amikor valaki rosszat kíván magának arra az esetre, ha nem mondana igazat, vagy nem tartaná meg a szavát. Izrael fiai körében ezért nemegyszer ugyanazzal a szóval utaltak az esküre és az átokra. A hamis eskü nem tartozott a ritkaságok közé, de ezt a törvény tiltotta. A rabbik igyekeztek az esküvel való visszaéléseket meggátolni, aprólékosan kidolgozták az eskü érvényességének feltételeit. Velük szemben Jézus azt tanította, hogy egyáltalán ne esküdjünk. „Beszédetek legyen: igen, igen, nem, nem!” Jézus teljes egyenességet kíván tanítványaitól és mindnyájunktól. Amit gondolunk, mondunk és teszünk, legyen tiszta, őszinte és egyértelmű.

Vizsgáljuk meg lelkiismeretünket, és legyen bátorságunk mindennapi döntéseink igaz megfogalmazásához, megcselekvéséhez, hiszen a mai világ „talán”, „lehet”, „esetleg”, „még nem tudom” stb. mentalitása közepette Isten példamutatásra hív minket.

Február 23. — Évközi 7. vasárnap — Mt 5,38–48 — „Szeressétek ellenségeiteket!”

Csak a megtért, az Istennek odaadott ember tud helyesen szeretni. Az, akiben élő, gyakorló módon jelen van Jézus tanítása. Ehhez az élő, gyakorló hithez kapunk ma útmutatást.

Ebben a szakaszban Jézus nagyon pontosan megfogalmazza a megtért ember viselkedését: „Ne szállj szembe a gonosszal, hanem ha megütik jobb arcodat, fordítsd oda a másikat is!” Nem is az a lényeg, hogy hogyan modellezzük a különböző szituációkat és azok megoldásait, hanem az a legfontosabb a számunkra, hogy a Jézustól tanultak feltörnek-e belőlünk különféle élethelyzetekben. Túl tudjuk-e haladni ösztönös válaszainkat? Ma is az az emberiség nagy kérdése, hogy át tudjuk-e lépni a régi parancsot: „Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet!” Jézus adja meg a megoldást, amellyel ebben a szakaszban erőteljesen felszólít bennünket: „Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért!”

Ezt a döntést mindenkinek személyesen ki kell érlelnie és meg kell hoznia önmagában. Ennek nemcsak a személyes életünkre, hanem a társadalomra is hatása lesz. Ma már egyre inkább értjük, hogy a gyűlölet nem vezet megoldásra. Jó megoldásra csak a mindenek ellenére való szeretet, az irgalmas, adni tudó, anyai szeretet vezet. Ez a jézusi szeretet folyamatos fejlődésünk záloga, ami egyben a Jézus által megadott cél eléréséhez is vezet: „Ti olyan tökéletesek legyetek tehát, mint mennyei Atyátok.”

Az élet nap mint nap „helyzetek” elé állít bennünket. Legyenek ezek banális vagy életbe vágó helyzetek, tudjuk-e őket jézusi módon megélni?

Március 2. — Évközi 8. vasárnap — Mt 6,24–34 — Gondtalanság, nem pedig gondatlanság!

A mai vasárnapon könyörgőnap van a világ éhezőiért, szerdán pedig Hamvazószerda szigorú böjti előírásával elkezdődik a nagyböjti időszak az egyházi évben. Napjainkban a jólétben élők számára a böjt, az éhezés legfeljebb a fogyókúra céljából vállalt lemondást jelenti. Vagyis önző, a testkultuszt szolgáló magatartás ez. Ezzel szemben Jézus felhívása az éhezők iránti szeretetből történő segítésre irányul. A magamtól megvont javakat a rászorulókhoz kell eljuttatnom.

Jézus evangéliuma egyértelmű döntés elé állítja hallgatóit. Szerinte csak az istenszolgálat méltó az emberhez. Ez az emberszolgálatot jelenti – viszont a mammonszolgálat, a pénz istenítése Istentől és embertől egyaránt elfordít.

Jézus biztosítja az Isten Országát, igazságát, akaratát keresőket, hogy nem maradnak szükségben, ha őrá hagyatkoznak. Ahogy a Teremtő biztosította az ember alatti világnak, az állatoknak és a növényeknek létezésük feltételeit, a munkára képes ember sem marad megélhetés nélkül. Akkor miért van munkanélküliség és éhezés a világon? – kérdezhetjük. Nyilván nem Isten hibájából, hanem az ember önzése, bűne, szeretetlensége miatt. Szabad döntése alapján képes az ember a javak igazságtalan elosztására, kevesek túlzó birtoklására és sokak kifosztására. Gandhi szerint mindaddig tolvajok vagyunk, amíg fenntartjuk az egyenlőtlenséget.

Jézus követőinek azért nem szabad aggodalmaskodniuk a megélhetés és a holnap miatt, mert olyan közösségben lehetnek, amelyben az egymás iránti szeretet által megvalósul Isten gondviselése. Ez a gondtalanság azonban nem menthet fel a világ éhezőiért való gondban levéstől. Vagyis nem mehetünk el segítő tettek nélkül a kitaszítottak mellett, ahogy az irgalmas szamaritánus példabeszédében a pap és levita tette, hanem a gondoskodó „idegen” példája a követendő. Böjtöt, önmegtagadást, lemondást tehát értük és érdekükben kell gyakorolnunk. Nemcsak a Nagyböjtben, hanem valahányszor csak találkozunk az éhezőkben és minden más szükségben levőben minket megszólító Krisztus királlyal.

Március 9. — Nagyböjt 1. vasárnapja —Mt 4,1–11 — Az emberi Jézus

„Gondolkodom, tehát vagyok” – hirdeti a filozófus Descartes. Vagyis az emberi létezés alapvető tulajdonsága az ismeretszerzés mellett a kételkedés, a választási és döntési képesség. A vallás nyelvén ez a megkísértettség, amely megszemélyesítve a sátán műve. Ebből Jézus is részt vállalt emberré levésével. Arról nem írnak az evangélisták, hogy nyilvános fellépése előtt milyen kísértések érték. Ám Lukács megjegyzi, hogy a mostani próbatétele után csak egy időre hagyta el a vádló = szétdobáló = sátán (vö. Lk 4,13). Azaz nem szűnt meg gondolkodni, kételkedni, döntéseket hozni, még akkor sem, amikor biztos volt útjában. Amikor Péter apostol szembeszállt vele szenvedésbejelentése okán, megkapta tőle a „sátán” minősítést, mert nem Isten tervei szerint gondolkodott (vö. Mt 16,23).

Jézus 40 napos böjtje végén történő megkísértésének szemléletes bemutatása azt a szellemi küzdelmet ábrázolja, mely küldetése végrehajtásának lehetséges módjairól szól. Jézus Atyjával megbeszélt célja Izrael népének, majd apostolai révén az egész világ Isten Országává alakítása volt.

Hogyan lehet ekkora közösséget létrehozni? Gondolatvilágában nyilván felmerült a korabeli világi, királyi-császári minta. A római birodalom urainak alapelve a „kenyeret és cirkuszt” adás volt.

Kézenfekvő megoldásnak tűnt az éhség ellen a test táplálása, akár a kövek kenyérré változtatásával is. Ő azonban fontosabbnak tartotta a lélek táplálását Isten akaratának tanításával. Döntésének helyességét igazolta a kenyérszaporítás kockázatos csodája, amely után a jóllakottak királyukká akarták kiáltani.

A cirkuszt egy bibliai zsoltáridézet is alátámasztotta. Vakmerő látványos tettével tapsot és csodálatot kiváltott volna ugyan, de követőkre nem számíthatott. Isten elgondolásával szembeni próbatételnek élte meg ezt a lehetőséget. Későbbi számos csodája ellenére sem álltak ki mellette Pilátus előtt. A hatalomtól való félelmükben Barabást választották!

A római világ országait, népeit a légiók megfélemlítő hadereje tartotta össze. Jézus nem borult le az erőszak előtt, hiszen a szeretet Istenét imádta és szolgálta. Elűzte a sátáni gondolatokat, és méltán részesült Isten angyalainak szellemi szolgálatában. Így adott példát és lelki erőt a szeretet isteni útján járásra, és más utak kísértésének elutasítására.

Március 16. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mt 17,1–9 — Az isteni Jézus

Napjaink szépségkultuszának varázsszava a kisugárzás. A szépségversenyeken megmérettetők a testi adottságokon túl az intellektusukkal és a lelki harmóniájukkal nyerhetik el az első helyet. A külső és belső megelégedettség összhangja teremti meg a jó és vonzó kisugárzást. A pozitív gondolkodás és az empátia mellett a szeretet adása teljesíti ki az embert. Vagyis „értsük meg a másik embert, és sugározzunk feléje szeretetet. A szeretet a legnagyobb erő az univerzumban, ugyanis erre születtünk. Segítsünk másokon! Minél többet segítünk, annál többet kapunk majd vissza az életben. Persze az adás örömért segítsünk, ne azért, hogy visszakapjuk” (internet-cikk a kisugárzásról).

A kisugárzást az aura biztosítja, amely a fizikai testet körülölelő energiamező. Ezt szabad szemmel nem látható, de érzékelhető fénygyűrűk alkotják. A legkülsőbb, a legfinomabb rétege az isteni test.

A mindent megérteni és megmagyarázni akaró modern emberhez talán ilyen tudományosnak tűnő nyelven lehet közel hozni Jézus színeváltozását. Hiszen a hegyen történő átváltozása: sugárzó arca és ragyogó ruhája – három tanítványa számára – istenségének megnyilvánulása volt. A fényes felhő az Ószövetségen felnőtt hívőknek az Egy Isten közelségét jelentette. Imádságában Jézus ebbe a mennyei fénybe öltözött, és szeretett Fiának nevezte őt a Mennyei Atya szózata. Mózes és Illés megjelenése pedig arról tesz bizonyságot, hogy az imádkozónak a szellemvilág is átjárhatóvá lesz. Az imádkozó Jézus istentapasztalatának kisugárzása örömmel és félelemmel töltötte el tanítványait. Azzal a jó érzéssel, hogy a mennyei világ részesei lehetnek, ahol szeretnének örökre lakni. Ugyanakkor Jézus isteni nagysága mellett a saját emberi kicsiségük tudata félemlíti meg őket. Jézus megérintő gesztusa és bátorító hangja gyógyító szeretetenergiaként sugárzik rájuk, és visszahelyezi övéit az isteni világból az emberi szenvedés és mulandóság világába. Az örök isteni szeretet megtapasztalása mint életük végső célja maradhatna meg bennük, ha így tudnának imádkozni, és adna erőt Jézus követéséhez, ha elfogadnák szenvedésének tényét. A halálon győztes Krisztusban való hitük növeli majd fel Pétert és társait az isteni Jézus megvallására.

Hol tartok az istentapasztalat útján? Vannak mestereim, akiknek fényében jó megfürödnöm? Szívesen tartózkodnak környezetemben embertársaim?

Március 23. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Jn 4,5–42 — Az Istenhez vezető Jézus

Az őskeresztények Húsvét éjszakáján az ünnepi liturgia keretében keresztelték meg a Jézus-követésre előkészült felnőtteket. Manapság – égő gyertyával a kézben – ekkor újítjuk meg a keresztségi fogadalmat. Ha vannak jelen keresztelendők, itt részesülnek a beavató szentségekben. A húsvétot megelőző Nagyböjt III., IV. és V. vasárnapján kerül sor nyilvános vizsgájukra. A szentmisék kezdőénekében Ezekiel prófétát idézzük: „Tiszta vizet árasztok rátok, és megtisztultok bűneitektől, és új lelket öntök belétek – mondja az Úr” (36,25-26). A III. vasárnap első könyörgése pedig így kezdődik: „Készítsd fel választottaidat, Istenünk, neved méltó és értelmes megvallására…”

Az evangéliumban szereplő Jézussal találkozott szamariai asszony megváltozása mintát ad a katekumeneknek a megtérésre és a hitvalló életre. Aki nyitottan szóba áll Jézussal és igaz képviselőjével, az eljuthat az istenhitre és apostoli küldetése felismerésére. Hogyan is cselekedett Jézus? És mit vár el követőitől?

Fáradtan, éhesen és szomjasan is kapcsolatot keres, és szóba áll az idegen, sőt ellenséges érzületű asszonnyal. Ráadásul – kisebbé téve magát – kér tőle: „Adj innom!” Ezzel elindítja a beszéd fonalát. Nem hagyja abba céliránYos mondanivalóját akkor sem, amikor a nő az anyagvilág szintjén igyekszik megmaradni félreértéseivel: „Zsidó létedre hogyan kérhetsz tőlem… vödröd sincs… Honnan volna élő vized?” Jézus pedig következetesen lelki magasságokba emeli: „Ha tudnád, ki az, aki kér… élő vizet adna… az örök életre szökellő vízforrás lesz benne.” Így kelti fel benne az őszinte megnyílás és az újjászületés iránti vágyat. Megtudjuk, hogy kerüli az embereket, mert szembesíthetik bűnös kapcsolataival. Jézustól elfogadja életmódja kritikáját, de még megpróbál kitérni a zsidók és a szamariaiak eltérő istenimádási helyét felemlítve. Jézus feltárja előtte közössége jövőbeli imádását: „Lélekben és igazságban imádják az Atya-Istent”, és saját messiási voltát: „Én vagyok az…!” Az asszony az új felismerés örömében otthagyja múltját jelképező korsóját, és apostola lesz háza népének. A Jézussal való megismerkedés után ők is meggyőződnek arról, hogy „Ő a világ Megmentője!”.

Az első vizsganap áldozás utáni könyörgése így kezdődik: „Kérünk, Istenünk, tedd eredményessé bennünk megváltásod művét, hogy akiket majd a keresztség örök életet adó szentségében részesítesz, segítsd azokat kegyelmeddel, hogy arra el is jussanak, Krisztus, a mi Urunk által.”

Március 30. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 9,1–41 — Megvilágosodás és világítás!

A felnőtt keresztségre készülők második vizsganapján az Egyház így imádkozik: „Mindenható, örök Isten, gyarapítsd Egyházadat mindnyájunk örömére, hogy azok, akik a földi életre megszülettek, kegyelmedből újjászülessenek a mennyei életre!”

A vakon született kétszeresen is hátrányos helyzetűnek számított. Hiszen nemcsak a napvilág volt elzárva előle, hanem kortársai bűnösnek, azaz Istentől megvetettnek is tartották. Jézus tanítványai is ilyen előítéletesen gondolkodtak, noha Jézus munkálkodásának ideje hamarosan lejár, és nekik kellene folytatniuk művét: a hit világosságára elvezetni minden embert. Jézus már nem magyarázkodik, hanem cselekszik. Ő, a „világ világossága” – mint Isten küldötte – megadja a látást a testi-lelki sötétségben levőnek. A szombaton tilos munkával (sarat csinál, megkeni vele a vak szemét) ismét aláhúzza, hogy a szombat van az emberért, és nem fordítva. A „küldött” nevű tóban való megmosakodás megnyitja a vak szemét, és az megvilágosodottá, látóvá és világítóvá válik. Utalás ez a vízben való bemerítés (= keresztelés) szertartására, amelyben megtisztulás, megvilágosodás és hitvallásra felszólítás („Most világosság gyúlt benned Krisztus által. Úgy élj ezután, mint a világosság fia!”) történik.

A továbbiakban megtudjuk, hogyan terjed el a csodás gyógyulás híre, kezdve a szüleitől a szomszédokon át a farizeusokig. A kihallgatások nyomán egyre jobban megvilágosodik értelmileg is, és mind bátrabban száll szembe a kételkedő és vádaskodó vallási hatalommal. Prófétának tartja, és Istentől igazoltnak mondja Jézust. Még a kiközösítést is vállalja érte, vagyis hisz annak, aki ilyen jót tett neki.

Jézus nem hagyja magára az érte szenvedést vállaló hitvallót. Megkeresi, és kinyilvánítja neki személyének titkát. Ezzel elvezeti a benne való hitre, ahogy majd a követői is ezt teszik a megkeresztelt új tanítványokkal. Ugyanakkor nyilvánvalóvá teszi a megvilágosultak Vele való sorsközösségét, az üldözések vállalásának szükségességét, hiszen az idők végéig lesznek a látókkal szemben elvakultak, a sátán vakságában megmaradók.

Mindenesetre értük szól a keresztelendők második vizsganapjának könyörgő imája: „Jóságos Istenünk, lelkesítsd mindig családodat: te vezesd jó útra, ha tévelyeg, te óvd kegyesen, ha jó úton jár, és te kormányozd örök szeretettel, hogy elérje az üdvösséget, Krisztus, a mi Urunk által.”

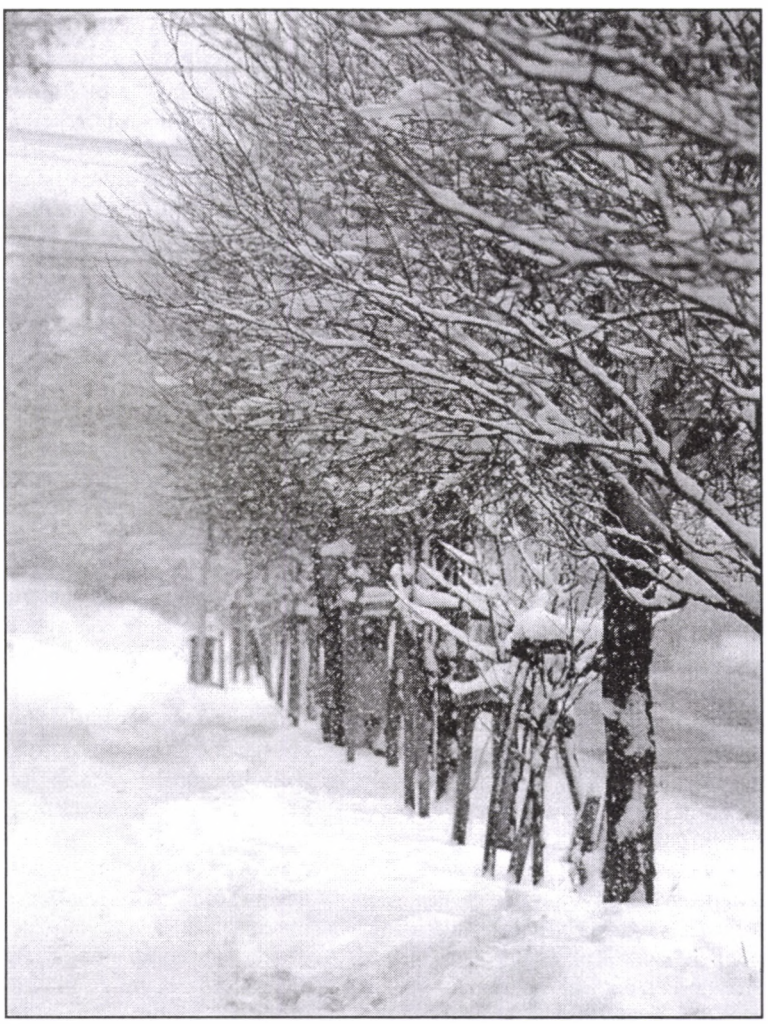

Újjáéledés Haitin

Pandiassou, egy falu Haiti letarolt, ökológiailag tönkretett hegyvidékén, nyomorúságos hely volt. Sok gyerek halt éhen a porban – amíg meg nem érkezett barátaival *Armand Franklin testvér.* A haiti származású szerzetes, *Jézus Kis Testvére*, most az új, „feltámadott” Pandiassou-ban van otthon.

„A *Pandiassou* kreol helységnév, a spanyol felfedezők által adott 'Pan y Azúcar'-ból ['Kenyér és cukor'] származik; tehát azért dolgoztunk, hogy ismét legyen kenyér és cukor, először Pandiassou-ban, azután Haiti sok más, teljesen elsivatagosodott helyén is”, mondja a 71 éves, ősz hajú, sovány férfi. Az 1980-as évek óta már csak néhány éhező család ragaszkodott a pandiassou-i zsebkendőnyi földek kiszipolyozott talajához, meséli Armand, aki öko-úttörőként elsőként ültetett fákat, és alakított ki kis tavakat.

A Haiti-szerte híres mezőgazdasági forradalmár kreatív szerzetes – és misztikus. „A felszabadítási teológia útján járok”, mondja. Haladó haiti püspökök támogatásával megalapította a *Petits Frères et Petits Sœurs de l'Incarnation* [A Megtestesülés Kis Testvérei és Kis Nővérei] nevű rendi közösséget, amelyhez ma 42 testvér és 27 nővér tartozik. „Spirituális szempontból *Charles de Foucault* (1858-1916) szerint tájékozódunk, aki az alulról induló utak misztikusa volt, mivel otthagyta tiszti karrierjét, hogy a megvetett tuaregek oldalán, mélyen a Szaharában, teljesen szegényen éljen”, mondja Armand testvér. Amikor 1985-ben Pandiassou-ba érkezett, a nincstelen kisparasztok fiai és lányai már elvándoroltak, abban a reményben, hogy a fővárosban, Port-au-Prince-ben jobb életet találnak, mint az elsivatagosodott hegyvidéken. Az egykori pusztaság ma ismét táplálja az embereket. Armand testvér ismét felvirágoztatta Pandiassou-t.

A sikeres mezőgazdasági és telepítési program egyedülálló Haitin, mert teljesen saját erőből történt, külföldi pénzek, szakértők és befolyás nélkül. Armand és barátai a parasztok közreműködésével 200 hektár erdőt telepítettek, és az egész szigetállamban 75 kis tavat alakítottak ki ponty- és sügértenyésztésre, illetve a zöldségeskertek öntözésére.

„Isten és az emberek dicsőségére tyúkokat, disznókat, békés juhászkutyákat tenyésztünk, továbbá konyhakerteket művelünk. Projektünk ezer embernek ad munkát, Port-au-Princeben is”, mondja Armand testvér, mosolygós arccal és büszkén.

Késő délután van már, amikor Armand Franklin körbevezet engem közösségének településén a földrengés pusztította fővárosban. A több hektáros zöld oázis egyike az összesen öt hasonló központnak, amelyet a Kis Testvérek és Nővérek Haitin fönntartanak. A poros romváros közepén elhelyezkedő természeti tünemény területén esti dalukat zengik a Port-au-Prince-i madarak. Gyorsan sötétedik.

Amikor teljesen beesteledik, a szerzetes gyengéden kézen fogja a látogatót: „Az én lábaim tudják az utat”, mondja. Nem törmeléken és cserepeken járunk, hanem rövid, puha füvön, néhány tanműhely és nagyra nőtt, jó árnyékot adó fák mentén: ezek alatt folyik 600 utcagyerek iskolai oktatása, ha nem esik az eső.

Armand testvér Haiti mélyen megosztott kultúráiról mesél, és arról, hogy kereszténykent nem tudja elítélni a népszerű vudu-néphitet. „Afrikai őseink vallása évszázadokkal ezelőtt elkísérte a rabszolgákat az óceánon át Amerikába, erősítette a közösséget, és sok katasztrófában adott erőt.” Majd így folytatja: „Mégis feltételezem, hogy a vudu nem olyan vallás, amely lépést tudna tartani a korral. Az a veszély fenyegeti, hogy haladásellenességbe és naiv babonaságba süllyed.”

Armand testvér fájdalommal beszél Haiti népességének változatlan megosztottságáról: vannak az uralkodó kreolok, akik a korábbi rabszolgák mellett fehéreket is számon tartanak őseik között, és vannak az ún. *bossales*, a szökött rabszolgák falusi leszármazottai. Ezek nagyon sötét bőrű emberek, ahogyan maga Armand is. „Még az egyház is megosztott”, mondja, „többnyire a mulattok állnak magasabban, miközben a *bossales*nek csak morzsák jutnak.”

A nap végén az eucharisztiát ünnepeljük a központban. A rendalapító és fekete rendtársainak csapata megtölti a dísztelen kápolnát. Valamennyien teológiailag képzett laikusok, foglalkozásukra nézve tanítónők és gazdálkodók. Egy idős pap, *Robert Royal* misézik. „Spiritualitásom és erőm legfontosabb forrása az eucharisztia”, mondja Armand testvér az áhítattal megtartott mise után. „Mert a kenyértörés a legerőteljesebb kifejezője annak a hitünknek, hogy Isten feltétel nélkül szolidáris minden emberrel – s a legerőteljesebb felszólítás arra, hogy osztozzunk és igazságosságot teremtsünk.”

Armand Franklin bosszankodik a pünkösdista prédikátorok miatt, akik a 2010. januári pusztító földrengést, sőt Haiti egész szociális nyomorát Isten büntetéseként értelmezik. „Mi, haitiak, sajnos olyan társadalomban élünk, amely bolondul a büntetésért”, magyarázza. Ezért felvilágosításra van szükség: „Isten nem örül a szenvedésnek, Isten szolidáris. A kolerajárvány nem Isten büntetése volt, hanem a szennyezett víz okozta.” Armand testvér „őrültségként” ítéli el, hogy a kolerajárvány idején boszorkányság és kútmérgezés vádjával meglincseltek vudu-hívő nőket, és hozzáteszi: „A bűnbakkeresés sajnos nagyon mélyen gyökerezik a haiti kultúrában.”

Vajon visszhangra talál-e Armand testvér felvilágosító üzenete? „Igen, nagyon is”, feleli. „Mert nincs sok olyan nép, amely oly erősen hinne, mint a szenvedésektől gyötört haitiak. De ez a hit problematikus, mivel a nyomornak és a felszabadító bibliai hitnek semmi köze egymáshoz. Jézus mesterember volt, nem koldus. Szabadon választotta a szegénységet. Nem éhezett, mint a haitiak milliói. Nem magasztalta a nyomort.” Ellenkezőleg, teszi hozzá Armand Franklin: „Országunk nyomora sérti Krisztust, a kiáltó szegénység pofon magának Istennek.”

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2012/2

A „labdakirálynő”

Találkozás *Fatuma Abdulkadir Adan* békeközvetítővel, akinek a futball a megbékélés eszköze

Tudja, hogy a futball gyakran több puszta játéknál. Tudja, hogy egyszerűbb a labdát elrúgni, mint hosszas tárgyalásokat folytatni. A kenyai jogásznő, Fatuma Abdulkadir Adan kapta meg a Stuttgarti Alapítvány békedíját Marsabit konfliktusokkal terhelt régiójában kifejtett tevékenységéért.

Örömét hatalmas mosollyal fejezi ki. Ezzel a rá jellemző nevetéssel, amely őt a legnehezebb helyzetekben sem hagyja el. Szerencsére még Kenya nehezen megközelíthető északi részén is van *skype*. És ily módon ez a semmivel össze nem téveszthető Fatuma-mosoly Stuttgartban is látható, ahogyan Fatuma Abdulkadir Adan a távoli Marsabitban kitüntetésének örül. Nem a pénzről beszél. Nem magáról beszél. Az önkéntesekről és a sok gyerekről mesél, akikkel 35 évesen évek óta együtt dolgozik, és arról, mit jelent neki ez a távoli Németországban megítélt díj. Mesél szülővárosáról, Marsabitról, ahonnan inkább háborús, mint békeüzenetek hallatszanak. „Köszönjük, hogy hangot adtatok”, mondja a 35 éves nő a skypeon keresztül, és együtt integet a 15 éves Annával.

Anna, akit teljes lelkesedéssel „Francesca Fabregas”-nak neveznek, mert ő Fatuma jobb keze. Anna az egyik ok, amiért Fatuma Abdulkadir Adan a női jogokért és a békéért harcol.

Anna jövője 2009 egyik vasárnapján ért véget. A 13 éves marsabiti lány a templomból tért haza. Édesanyja még meg akarta látogatni egy beteg barátnőjét. Az út utolsó szakaszát a leány egyedül tette meg. Néhány méterre a védelmet nyújtó kapu előtt megtámadták: az öt férfi az autóba tuszkolta a sikítozó leányt. Bekötötték a szemét, és két nap, két éjjel fogva tartották. Anna a mai napig sem tudja, hol. Nem beszél róla, mi minden történt a két nap, két éjszaka során. Ezután terhes lett, egy kétszer olyan idős férfival kényszerházasságot kötött – és a továbbiakban szó sem lehetett iskolalátogatásról. Ugyanakkor Anna tanulni akart, hogy majd egyszer támogathassa édesanyját.

Marsabitban mindennapiak a hasonló rablások. „A kényszerházasság szörnyű tradíció”, mondja Fatuma. Olyan tradíció, amely ellen, s amelynek tisztázásáért az ügyvédnő harcol. A lányokkal focizik, minden kritika ellenére. A fiatal focista lányok önbizalma pedig minden alkalommal növekszik. Annak ellenére, hogy egy muzulmán imám azzal mennydörgött, hogy a rúgással elveszítik a szüzességüket.

Először megijedtek. De amikor Fatuma elmesélte, hogy ez milyen ostobaság és nevetett, rúgni kezdték a labdát. Aki fiatal nőként megtanulta a sértéseket megmosolyogni, elkezdhet a jogaiért harcolni. Marsabitban a futball több, mint egy egyszerű játék. Fatuma pedig több mint egy egyszerű edző.

Marsabitban, ebben a 20 000 lakosú észak-kenyai városban, amely viskóival és kis házaival inkább hasonlít egy nagy falura, mindenki ismeri a 35 éves nőt. Ahol a templom és a mecset csak néhány méterre fekszik egymástól, és ahol a *borana*, a *gabbra* és a *rendile* törzs véres harcot folytat a legelőhöz és vízhez való jogokért. 2007-ben a turbi-i mészárlásban borana harcosok 70 gabbrát öltek meg.

Ellenséges törzsek között

Fatuma, akinek szülei különböző törzsekből valók, elérte, hogy az ellenséges törzsek asszonyai a marsabiti templomban összejöjjenek. Az akkor 29 éves fiatal békeharcos a következő szavakkal lépte át az árkokat: „Hogyan beszéljek hozzátok? Boranaként, gabbraként vagy emberként?” És ma, hat évvel később, a különböző törzsek fiataljai együtt fociznak a következő jelszóval: „Célzunk, mert gólt akarunk lőni, nem pedig ölni.” Aki látta a vidám futballedzést a poros falusi udvaron, megérti ezt a békeüzenetet.

Őket nehezebb megtalálni, mint a gyémántot: a béketeremtőket a világ konfliktussal teli régióiban, akik a legnehezebb körülmények között és legtöbbször titokban működnek. Tevékenységük nem olyan átványos, mint a háborúé, amit meg akarnak akadályozni, de sokkal fontosabb. Fegyverük az állhatatosság, amellyel fáradhatatlanul gyógyítják a sebeket. Fegyverük a kitartás és a kreativitás, új lehetőségek feltárása, ha régi módon nem lehet megakadályozni az erőszakot. A békét nem lehet mennydörgő gránátokkal megszerezni. A béke halk hangokat igényel. Ezek gyakran szertefoszlanak a világ ordító képeiben és iszonyú zajában. Marsabitban törékeny képződmény a béke.

Fatuma Abdulkadir Adan ezen a poros helyen nőtt fel, ahol a vulkán krátere a pusztákig nyúlik, és ahol az életet jelentő eső egyre gyakrabban várat magára. Édesanyja gyerekként az ágy alá rejtőzött, amikor odakinn lövések dördültek. És ezt tette vele is. Fatuma az erőszak és bosszúállás ördögi körét akarja megtörni. A béke szó nem volt idegen a családjukban. Nagyapja elismert imám volt Marsabitban, és unokájának a vallások toleranciáját tanította. Édesapja nyugdíjba vonulásáig szenvedélyes tanító volt, aki diákjaival makacsul a békéről beszélgetett, és lányát is ezzel is fertőzte meg. Mit sem ért, hogy a szülők legidősebb lányuknak, Fatumának rizikómentes, jól fizető állást kívántak a távoli Nairobiban.

Mosoly a félelem ellen

Lányuk már tanulmányai alatt önsegélyező csoportokat hozott létre szülővárosában. Aztán takarékegyesületeket és ingyenes jogi tanácsadást szervezett nők számára. Később, vizsgái után, visszatért, hogy megteremtse a békét. „Tudjuk, hogy nem lehet megállítani”, mondja az apa büszkeséggel és félelemmel teli érzésekkel. Fatuma: „Amikor egyeztető tárgyalásokra utazok vidékre, nem mondom el a szüleimnek.”

A mobiltelefonján időről időre megjelenő halálos sms-fenyegetésekről is hallgat. „Ha nem hagyod abba, meg fogsz halni.” – gyakran ilyen és még véresebb verziókat olvas. Megvonja a vállát. Fatuma Badulkadir Adan biztos benne, hogy helyesen cselekszik. És irodájában újra e széles mosollyal nevet, amely olyan megejtő, és amely oly sok súlyos szót megszelídített már.

Fatuma tudja, hogy a mosoly szabaddá tesz és korlátokat bont le. És néha még a félelem ellen is segít. Marsabitban ez a nő a remény hangja. A reményé, hogy másként is lehet.

Megalapította a *„Horn of Africa Development Initiative”*-et *(Kezdeményezés Északkelet-Afrika Fejlődéséért)*, azt az alapszervezetet, amelyben különböző projektjeit fogja össze. Béketárgyalásokat kezdeményezett a törzsek között, mikor a férfiak nem akartak többet egymással beszélni. Focizik a gyerekekkel. Drogos fiatalokat hozott el az utcáról, és a labdához kötötte őket. Fatuma, a „labdakirálynő” energiaforrásai kimeríthetetlennek tűnnek – és egyre több támogatót nyer meg az ügynek. Talán a legismertebb támogatója *Auma Obama*, az amerikai elnök nővére.

Fatuma Abdulkadir Adan csak egy Afrika asszonyai közül, aki határozottan, kitartóan és magabiztosan a kezébe veszi ennek a földrésznek a sorsát.

Forrás: Publik-Forum, 2013/7

TARTALOM

Megemlékezés
Adalékok Sándor István boldoggá avatásához 2–3
Tanulmány
Kovács László: BOKORTÖRTÉNET (II. rész) 4–5
Kardos Klára: Sík Sándor, a lelkivezető 22–25
Interjú
Christian Modehn: A keresztények meztelensége (Tomás Halík) 6–7
Johanna Jäger-Sommer: „A keresztény hit állandóan változott" (Günter Hegele) 8
Simonyi Béla: Hat évtized múltán (Merza József) (III. rész) 18–21
Világegyház
Christian Modehn: A „valahogyan" vallása 9–10
Britta Baas: Hogy állsz a vallással? 10
Nagyobb, mint Kálvin Istene 11
Bettina Gabbe: Mit csinálunk rosszul? 12
Thomas Seiterich: Egyszerűen csak „melegedőszobák"? 13–14
Martin Werlen: Veszendőben az egyház prófétai dimenziója 15
Meditáció
Vörös Éva: A ribizlitorta 14
Gyerekeknek Moha-mese
Szemetelés 16–17
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–29
Harmadik világ
Thomas Seiterich: Újjáéledés Haitin 30
A „labdakirálynő" (Fatuma Abdulkadir Adan) 31
(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

AZ „Érted vagyok" AZ INTERNETEN

Örömmel tájékoztatjuk Olvasóinkat, hogy lapunk (2001-ig visszamenőleg) már az Országos Széchényi Könyvtár archívumában is megtalálható, és ebben az adatbázisban például nevek, kifejezések, témák alapján a szövegkeresés is lehetséges:

http://www.epa.oszk.hu/html/vgi/boritolapuj.phtml?id=02395

A könyvtár tájékoztatása szerint az egyedi cikkek adatai visszakereshetők a http://www.matarka.hu, valamint a http://ehm.ek.szte.hu/ehm adatbázisban.

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb **2014. február végéig** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára nem változik, tehát az egyes számok ára **250,– Ft,** az éves előfizetés **1500,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a postaköltséggel együtt **2600,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok" és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl (1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.).

Helder Camara

Ritmusok

Ne sirasd
azokat a ritmusokat,
amelyek – látszólag – elvesznek:
a szelek ritmusát,
a vizekét,
a fák susogásáét,
a madarak énekéét,
a csillagok mozgásáét,
az emberek lépteiét...

Mindig akad egy zenész,
vagy egy költő,
vagy egy szent,
vagy egy bolond,
aki azt a megbízást
kapta Istentől,
hogy elkapja azokat
az illékony ritmusokat,
amelyek különben elvesznének.

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXV/1. (143.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromonandras@gmail.com

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS ÉS TERJESZTÉS:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Előfizetést *belföldi rózsaszín postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2013-ra (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2600,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4500,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXV. évf. 2. szám
2014. április
250,– Ft

„A kereszt kísérlete”

Jézus erőszakmentességének gyökerei

Japán felszabadítási teológia

A jóság erejének hatékonysága

Erich Fried emlékezete

Búcsú Gyombolai Mártonné Mojzes Évától

Ferenc pápa forradalmat csinál

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Az esőerdők csodája

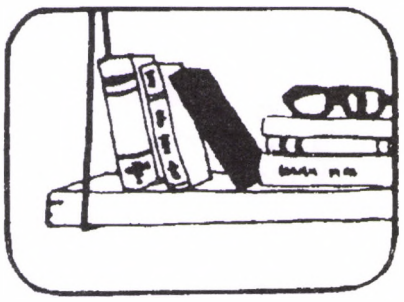

Sárdy Péter

A kereszténység és az erőszak

Jézus halála mint „experimentum crucis”

Az erőszak uralkodik a világon

Ha elfogulatlanul nézünk körül, az emberek között mindenütt erőszakot látunk: már a játszadozó gyerekek között is, a házasságokban és a családokban, az iskolákban és az üzemekben – erőszakos bűncselekmények, államok közötti háborúk, polgárháborúk, terrorista akciók. Ha a gazdasági hatalom könyörtelen kihasználását is erőszakalkalmazásnak tekintjük – ami kézenfekvő –, akkor úgy tűnik, hogy az erőszak az emberi viselkedés egyfajta alaptörvénye, amely evolúciós múltunk maradványa. Az állatvilágban még egyszerű a helyzet: minden állatnak csak *egy* gyomra van, és emellett még gondoskodnia kell utódairól, így általában elég számára a természetes ösztön: „Érvényesülj, és vedd el, amit el tudsz venni!” Ezt az egyszerű alaptételt szívesen nevezem „ragadozóparadigmának”[1]: alkalmazásakor az állatoknak nemigen kell tekintettel lenniük más élőlényekre. Az ember azonban nem magányosan vadászó ragadozó, amely életben maradása érdekében másokra való tekintet nélkül elveszi, amire szüksége van, de azután jóllakik. Az ember egyrészt társadalmi lény, aki csak más emberekkel szövetkezve tud életben maradni, és így kénytelen tekintettel lenni másokra, másrészt olyan értelme van, amely a világuralom elképzelhetetlenül gazdag lehetőségeit nyitja meg számára. Ráadásul nem csupán *egy* gyomra van, mint a ragadozóknak, hanem határokat nem ismerő vágyai is.

Korunk problémái egyre nyomatékosabban mutatják, hogy az állatvilágban szükséges és elégséges „ragadozóparadigma” – amely „biológiailag” még valamiképpen ott rejtőzik bennünk, emberekben is – nem sok jót ígér a jövőre nézve, ha viselkedésünk vezérfonala marad. Lemondok arról, hogy itt közelebbről is leírjam a mai emberiség válságos helyzetét, amelynek elemei általánosan ismertek olyan címszavak révén, mint a túlnépesedés, az erőforrások szűkössége vagy a tömegpusztító fegyverek megléte. Minden jel arra utal, hogy a folyamatosan növekvő problémák és feladatok mindinkább olyan kritikus pont felé űznek minket, ahol – drámaian szólva – az emberiség élete vagy halála fog eldőlni. Felvetődik a kérdés: „Az erőszak alaptörvényének”, a „ragadozóparadigmához” való ragaszkodásnak meg kell-e pecsételnie az emberi faj sorsát? Vagy tudunk-e majd megmentő stratégiát találni, és benne kitartani?

Itt arra a kérdésre szeretnék összpontosítani, hogy a kereszténység hogyan járult hozzá – vagy lenne képes hozzájárulni a jövőben – az erőszak uralmának megszilárdításához, illetve legyőzéséhez. Ezzel nem szeretnék sem végleges ítéletet hozni, sem biztos receptet felkínálni „a világ megmentéséhez”, csak arra szorítkozom, hogy gondolkodásra ösztönözzem az olvasót.

A keresztény hitet jó okkal ábrázolják többnyire a kereszt jelképével, amely azonban igen sokféle értelmezésre ad lehetőséget. A kereszt értelmezése döntő jelentőségű az erőszak szempontjából is. ***Mit tartunk Jézus kereszthaláláról?*** Isten műve volt-e ez a halál (ez a szélsőségesen kegyetlen kivégzés!), vagy az erőszak megszállottjainak bűncselekménye? Csupán egy kiemelkedő ember tragikus kudarca volt ez, vagy maradandó és fontos üzenete van a saját életünk számára? Jézus kereszthalálának értelmezése dönti el, hogy a keresztény „hit” egyedül egy *„kicsi nyáj”* (Lk 12,32) öntudatát tartja-e szem előtt, vagy pedig az egész emberiség (és ezzel az egész bioszféra) javára irányul. Ezen a kérdésen fordul meg az egyes keresztény csoportok vagy egyházak istenképének minősége is. Itt dől el, hogy ezek a keresztények az élet valódi Teremtőjéről beszélnek-e, vagy egy ősrégi hagyomány által bár elkendőzött, de nagyon is emberi kívánságok és lelkiállapotok kivetítéséről, avagy egyenesen egy eszközként használt Istenről, akit ilyen-olyan emberi célok szolgálatába állítottak.

Az erőszakmentesség kísérlete

Emlékezzünk vissza röviden arra, hogy az egyetlen Istenbe vetett hit (a monoteizmus) annak az izraeli népnek a maga harcias védőistenébe vetett hitéből keletkezett, amely úgy gondolta, hogy ez az isten az összes népek közül „kiválasztotta” őt. Ennek a hitnek kezdettől fogva „államhordozó” szerepe volt, ami szükségszerűen az állami hatalom pozitív értékelését hozta magával (befelé és kifelé egyaránt). Itt csak röviden utalhatunk arra, hogy az „erőszak” szó nem egyértelmű fogalmat jelöl, mert egy-egy emberi csoport összetartását (és ezzel fenmaradását) ősidők óta nem lehetett elképzelni erőszak nélkül. *Egyrészt* a vezető tagok erőszakra való készségével (rangsor) kellett biztosítani a csoport együttműködését, *másrészt* az egyes tagok önkényétől és erőszakos tetteitől, illetve idegen csoportok túlkapásaitól is meg kellett védeni a csoportot. Az erőszak tehát nemcsak valamiféle „ősbűne”, hanem alkotóeleme is az emberi társadalmaknak, mégpedig poláris alkotóeleme: egyrészt mint a közösség számára szükséges *„rendező erőszak”*, másrészt mint az adott közösséget veszélyeztető *„pusztító erőszak”*, amellyel az emberek között – állati örökségként („ragadozóparadigma”) – mint megfékezendő realitással mindig számolni kell. A vallásnak kezdettől fogva az volt az egyik szükséges feladata, hogy az élet érdekében biztosítsa e kétfajta erőszak egyensúlyát.

Ezért a Biblia istenképét annak az emberi uralkodónak a képe határozza meg, aki féltékenyen vigyáz a becsületére, és mindig kész arra, hogy feltétlenül érvényre juttassa akaratát, és erőszakkal verje le ellenségeit. Izrael Istenének „befelé”, a kiválasztottai számára megvolt ugyan a jóságos oldala, és hűségét ígérte arra az esetre, ha a nép megtartja a „szövetsége” iránti hűséget, de mindig könyörtelen úr maradt, nem csupán „kifelé”, az ellenségeivel szemben, hanem saját alattvalóival szemben is: a jót megjutalmazta, a rosszat megbüntette – de tetteiért senkinek sem tartozott számadással.

Az erőszak értékelését illetően egyszer *nagy kísérlet* történt ebben a vallásban, amikor egy olyan „próféta” lépett

föl, aki figyelemreméltó magabiztossággal beszélt Istenről – mintha saját tapasztalatából ismerné őt. Ez a próféta, Jézus, addig ismeretlen módon beszélt Istenről. „Abbának" (Atyának) nevezte, és arra bátorította az embereket, hogy határtalanul bízzanak meg abban az Istenben, akitől addig féltek, akit alapjában véve kiszámíthatatlannak és megközelíthetetlennek tartottak, és imádságukban teljes bizalommal egyenesen „Papának" szólítsák őt. Csak röviden összefoglalva: Jézus istenképe azért volt lényegileg új, mivel az ő „mennyei Atyjából" teljes mértékig hiányzik az erőszakosság minden vonatkozása; ő minden emberrel egyformán bánik, jókkal és rosszakkal egyaránt. – Kiállhatta-e ez az elképzelés a való élet szigorú próbáját?

Hogy megmutassa Istenről szóló tanításának komolyságát és következményeit, Jézus még arra is felszólította hallgatóit (a „hegyi beszédben", Máté-ev. 5. fejezete, mindenekelőtt a 38-48. v.), hogy a maguk részéről is mondjanak le minden erőszakról. Amikor Jeruzsálemben lelkesen fogadták, és mintegy messiásnak kiáltották ki, akkor sem ragadta meg azt az esélyt arra, hogy „átvegye a hatalmat". Az erőszakról való totális lemondását a végén még saját halálával is megpecsételte. Az erőszakmentességről szóló üzenetében és kivégzésének ellenállás nélküli elfogadásában látom azt a mindent eldöntő kísérletet, az *„experimentum crucis"*-t[2], amely ma, az emberi történelem egyik döntő szakaszában az elé a kérdés elé állít minket, hogy miképpen kell (miképpen szabad) értékelnünk az erőszakot. Jézusnak az erőszakmentes és minden határon túl szerető Istenről elmondott üzenete – az „államhordozó" Isten akkoriban általánosan érvényes képével szembeállítva – kétségtelenül forradalom volt!

A kísérlet kudarcba fullad

És hogyan végződött Jézus e „teológiai forradalma"? Úgy végződött, ahogyan minden más forradalom. Az uralkodók igen hamar felfogták, hogy a társadalmi alapok „destabilizálásának" veszélyével van dolguk; beavatkoztak, és elhallgattatták Jézust, mert *„jobb, ha egyetlen ember hal meg a népért, mint ha az egész nép elpusztul"* (Kaifás főpap kijelentése Jn 11,50-ben). – Noha a szóvivő e mondatában „nép" helyett konkrétan és pontosabban „a mi hatalmi állásunk"-nak kellene állnia, de ez mit sem változtat azon, hogy a cselekvők kötelességüknek tarthatták, amit tettek. Ebben az esetben aligha tehettek mást, mint hogy hatalmi állásukat a nép javával azonosították. „A kereszt kísérlete" tehát – első pillantásra – csak újra és hatásosan dokumentálta az erőszakalkalmazás szükségességét, és tovább erősítette azt a meggyőződést, hogy az emberi társadalom nem tud meglenni strukturális erőszak nélkül.

Az erőszakmentesség Jézus által képviselt programjának vereségét azután végérvényesen megpecsételte az, hogy halála után hívei az ő eredeti üzenetétől egészen eltérő dolgokat hangsúlyoztak. Minden valószínűség szerint még csak észre sem vették, hogy Jézus számára mi volt döntően fontos. Mindenesetre – mintegy magától értetődően – ragaszkodtak hagyományos vallásuk erőszakos elemeihez. Amikor azután egyházként kellett megszervezniük mozgalmukat, sem kívánatosnak, sem lehetségesnek nem tűnt számukra egy olyan modell megvalósítása, amelynek nincs szüksége erőszakra. Pál apostol például semmi kivetni valót nem talált abban, hogy korinthusi gyülekezetének egyik tagját – annak eltérő szexuális viselkedése miatt – halálra szánta (1Kor 5,1-5). Az Apostolok cselekedeteinek beszámolója szerint Péter pszichológiailag kivégezte Ananiást és feleségét (ApCsel 5,1-11), Máté evangélista szerint pedig Jézus maga is elrendelte, hogy a nem „vonalas" közösségi tagokat ki kell zárni, ami ellentmond Jézus életgyakorlatának (Mt 18,15-17)[3]. Ebben a szociológiailag szükségszerű, strukturális erőszakban persze mindig megvolt az elrejtőzés hajlama annak érdekében, hogy az emberek együtt tudjanak élni vele. E célból a fiatal egyház számára sem maradt más hátra, mint „Mesterének" erőszakmentes kísérletét *oly módon* definiálni, hogy az ne robbantsa szét az emberi erőszakosság megszokott (és bevált) rendszerét. Nézzük meg, hogyan történt ez!

A már Jézus által megfogalmazott és követői számára döntő kérdés – *„Ti kinek tartotok engem?"* (Mk 8,27-30)[4] – önmaga számára nem tűnt olyan fontosnak, hogy világos válaszról gondoskodott volna. Működésének keserű vége után viszont ez előtt a sokkal égetőbb kérdés előtt álltak tanítványai: *„Mit tartotok Jézus haláláról?"* Mivel ennek a halálnak a tényét egyáltalán nem illett bele elképzeléseikbe, egzisztenciálisan fontos volt számukra, hogy megtalálják „a kereszt kísérletének" „helyes" értelmezését. Ezt a kérdést illetően az Újszövetségben több, eltérő és egymással versengő választ (hipotézist, értelmezési modellt) hagytak ránk; ezek valamennyien tapogatózó kísérletek arra, hogy alkalmas magyarázattal feloldják a várakozásaik és az események közötti ellentmondást. Itt csak a legszélsőségesebb kísérletre térek ki, mert ez gyakorolta a legnagyobb hatást a keresztény gondolkodásra: nevezetesen Pál apostol válaszára, amely „a rendszerbe legjobban beleillő" hipotézist tudta nyújtani, és ezért mértékadóvá vált.

Pál magyarázata: Jézus isteni áldozati állat!

Pál válasza rendkívül „teo-logikus", vagyis ***meghatározott istenképen*** nyugszik, mégpedig azon, amelyik a Biblia nagy részében uralkodik. Ez az istenkép mindenütt jelen volt abban a hitvilágban, amelyben Pál felnőtt. Ennek alapján nem tudott mást elképzelni, mint hogy minden történés mögött Isten áll, és az egyes részletekig menően mindent meghatároz. Ez az Isten nemcsak megengedte az emberek közti erőszakot, hanem ő is állt minden földi erőszak mögött[5], úgyhogy ezt az Istent következetesen AZ EGYEDÜL ERŐSZAKOS-nak lehetett tekinteni. Ez az „Isten" (mint az emberek elképzelésvilágának egyik istenképe!) természetszerűleg fejlődésnek volt alávetve, az erőszakhoz való viszonyát illetően is. Egy igen korai korszakban, amikor ez az „Isten" látta, hogy *„a föld tele van erőszakkal"*, még nem ismert más választ, mint hogy a vízözön által kiirtsa az embereket; tette után azonban hamarosan meggondolta magát, és megbékélt azzal a ténnyel, hogy *„gonosz az ember szívének szándéka ifjúságától fogva"* (1Móz 6,13; 8,21).

Ez az „Isten" – Pál gondolatvilágában – mértéktelenül meg volt sértve, és haragudott az emberek „gonoszsága" miatt. A *mi* nyelvünkre lefordítva ez csak azt jelentheti, hogy agresszivitásuk miatt az embereknek bűntudatuk volt, ami azzal a veszéllyel járt, hogy bűntudatukat kénytelenek saját erőszakos tetteikkel elhallgattatni. Létezett ennek egy rituális útja, a véres áldozat, amelynek az volt a célja, hogy megbékítse az „isteni haragot". A vér archaikus és mágikus felfogásának visszhangja az is, amikor a Zsidókhoz írt levél – mint valami magától értetődőséget – megállapítja: *„Vérontás nélkül nincs megbocsátás"* (9, 22). Ez a szakralizált erőszak arra szolgált, hogy helyreállítsa és biztosítsa az (erőszak által fenyegetett) társadalmi

békét. Pál elképzelésében Jézus sokkoló kivégzése összekapcsolódott „Isten” becsülete mélységes megsértésének gondolatával, s ez a sértés megfelelően nagy és méltó áldozatot követelt. Ilyen áldozatról csak maga „Isten” gondoskodhatott, mégpedig azáltal, hogy bűnbakká tette és feláldoztatta Fiát, Jézust (az „Isten bárányát”). Pál ezekkel a szavakkal írta le spekulációját: *„Isten bűnné tette őt”* (2Kor 5,21), s a bűn természetesen halált érdemel, így Isten *„tulajdon fiát sem kímélte, hanem odaadta őt értünk”* (Róm 8,32), mégpedig egy szélsőségesen erőszakos kivégzésre. Aligha kell magyarázni, hogy Jézus halálának ez az értelmezése teljességgel összeegyeztethetetlen mindazzal, amit ő maga hirdetett Istenről.

Ez a hipotézis azonban megfelelt Pál és sok kortársa lelki szükségleteinek; szemmelláthatóan *igen jól bele is illett* a kor kulturális környezetébe, mert képes volt egy új (akkoriban „modern”) misztériumvallást megalapozni a hellenista világ számára – misztériumkultusszal, szentségekkel mint kegyelmi eszközökkel és az ehhez tartozó papi renddel. Ezt az áldozati elméletet össze lehetett kötni a zsidó Biblia istenképével, és mellesleg arra is képes volt, hogy az emberek bűntudatának megszilárdításával biztosítsa az „egyház” közösségének szociális stabilitását. A kereszténység ily módon gyorsan tudott terjedni az ókorban.

Jézus halálának mint megváltó áldozatnak ez az értelmezése azonban nemcsak előnyökkel járt, hanem „kockázatokkal és mellékhatásokkal” is. Mindannak ellenére, amit Jézusról, az „egyszerű emberről” („emberfiáról”) és az ő törekvéseiről még áthagyományoztak, a keresztény teológia számára végül is csak a halálának lett jelentősége. Pál számára ez egyenesen tudatos döntés volt: *„Úgy határoztam, hogy nem tudok közöttetek másról, csak Jézus Krisztusról, mégpedig mint a megfeszítettről”* (1Kor 2,2; vö. Gal 3,1). Ily módon határozottan el kellett halványulnia mindannak, ami magának Jézusnak fontos volt, amire törekedett és amit hirdetett. A megváltás Pál által fölvázolt nagyszerű képének összefüggésében a szerény „valódi” Jézus már csak mint Izrael vallásának egyik buzgó prédikátora jelenhetett meg, olyanként, aki „Abbának” („Papának”) szólította a mindenható Istent, akinek a „túlzásait” azonban magától értetődően még összhangba kellett hozni a Biblia egészével, és ezért egyáltalán nem lehetett szó szerint komolyan venni őket! Az így létrejött keresztény „hitvilágban” a határtalanul szerető és erőszakmentes Istenről szóló, radikálisan új kinyilatkoztatás következésképpen egy prédikátor szimpatikus istenképévé zsugorodott, amelyet éppenséggel még lehetett képviselni, de amelyet egyoldalúsága miatt feltétlenül ki kellett egészíteni. Ezért az első keresztény nemzedékek még csak észre sem vették, hogy az evangéliumok hamarosan bekövetkezett följegyzésében Jézus igehirdetését olyan pótlólagos elemekkel „javították föl”, amelyek az ő istenképével tulajdonképpen összeegyeztethetetlenek.

Egy „nem áldozati” értelmezés

Ha most megállapítjuk, hogy az általánosan elfogadott keresztény „megváltástan” Pál gondolatvilágából származik, és nem fér össze Jézus „jó hírével”, akkor jogunk van ahhoz, hogy „a kereszt kísérletéhez” más magyarázatot

keressünk, olyan hipotézist, amely számunkra, a „posztmodern" kor emberei számára is elfogadható lehet, mivel beleillik a *mi* világképünkbe. Egy olyan Istennek az eszméje, akinek előbb *föl kell áldoznia*, vagyis kegyetlenül le kell öletnie *„szeretett fiát"*, hogy engedni tudjon az emberek iránti vonzalmának[6], nos, ez az eszme beleillett ugyan a hellenista ókor mágikus és mitikus elképzelésvilágába, ma azonban már nem lehet hihető módon képviselni.

Az emberek mítoszai és meséi, amelyekre kétségtelenül szükségük volt és van ahhoz, hogy megbirkózzanak problémáikkal, ősidők óta tele vannak erőszakkal. E mítoszok és mesék az ókorban sokak számára éppolyan „reálisak" voltak, mint hétköznapi tapasztalataik. Korunknak is megvannak még a mítoszai, csakhogy gyakran nem tudatosul bennünk, hogy ezek mítoszok, olyan könnyen összetévesztjük őket a „realitással"[7]. Az „Élet"[8] természetesen mítoszokat használ, hiszen az emberek érezve gondolkodó lények, akiknek a képek egész világára van szükségük: ezek a képek nemcsak tájékozódásukat szolgálják, hanem az is a rendeltetésük, hogy a „létért vívott küzdelemben" mindig új reménnyel és erővel töltsék el őket. Ma már tudatában vagyunk annak, hogy Jézus keresztjének *általunk adott* értelmezése a *mi* „eszmevilágunkon" belül játszódik le, de ez a belátás nem értékeli le ezt az értelmezést, ellenkezőleg: éppen csak ezáltal válik életképessé. Biztos vagyok abban, hogy Jézus haláláról alkotott hipotézisünknek nem szabad többé visszanyúlnia a bűnbak feláldozásának ősrégi mítoszára, vagyis nem lehet „áldozati" értelmezés, így aztán persze el kell térnie az Újszövetség nem egy értelmezésétől. Ez azonban nem ok a bizalmatlanságra, hiszen ezáltal igen jó társaságba kerülünk: csupán Izrael „fogság előtti" prófétáinak határozott áldozatkritikáját követjük, és egyúttal annak a Jézusnak a társaságában vagyunk, aki minden jel szerint éppen a templomi áldozatbemutatás kritikájával érdemelte ki a halálos ítéletet (Mk 11,15-18; 14,58)! A Jézus által hirdetett Istennek nem volt szüksége semmilyen áldozat bemutatására.

Ezért a mi értelmezésünk, amelyet itt csak vázolni tudunk, nem mitológiai, hanem – az evangéliumkutatás „történeti-kritikai" felismeréseiből kiindulva – inkább történeti elemeket fog összefűzni. Annak az „emberfiának", azaz „egyszerű embernek" az elképzeléséből indulunk ki, aki nyilvánvalóan egy lenyűgöző istenélmény után lépett a nyilvánosság elé, hogy „Isten közelségéről" („Isten uralmáról/országáról") szóló „jó hírét" terjessze (Mk 1,9-15). Korának embereként olyan képekkel kellett közvetítenie „jó hírét", amelyeket népe képes volt megérteni. Akkoriban kézenfekvő volt, hogy „Isten elközelgett országáról" beszéljen, de ma éppoly kézenfekvő, hogy ne ezt a képet[9] hangsúlyozzuk lényegi mozzanatként, hanem azt keressük üzenetében, ami *számunkra* lényeges, ezt pedig az erőszakmentes Isten képében találjuk meg, illetve abban, hogy az emberi erőszakmentesség révén ezt az Istent kell „követnünk". Ha vallástörténeti összefüggésben szemléljük Jézus üzenetét, akkor joggal nevezhetjük „teológiai forradalomnak". Hogy még egyszer röviden jellemezzük: Jézus csak a „korlátlan szeretetet" látta Istenben, ezért nem használta „Isten hatalmának" mitológiai motívumait. Emiatt saját kivégzését sem tekinthette áldozatnak, tehát számára az „áldozati értelmezés" szóba sem jöhetett.

Hogy mennyire új, és egész környezete számára menynyire felfoghatatlan és érthetetlen volt ***Isten*** Jézus által hirdetett ***teljes erőszakmentessége***, legjobban az „ő" legnagyobb apostola mutatja, Pál, aki teljesen ellentétes istenképet propagált: *„Enyém a bosszúállás, én majd megfizetek – mondja az Úr"* (Róm 12,19)[10]. A Pál által ábrázolt Istennek mint a gonosztettek megbosszulójának minden valószínűség szerint olyan fontos társadalmi szerepe volt, hogy az emberek egyáltalán nem voltak képesek megérteni Jézus e szavainak horderejét: *„Atyátok fölkelti napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek"* (Mt 5,45). És Jézus éppen ebben a tulajdonságban akart hasonlítani „Atyjához". Nyilvánvalóan nemcsak az emberek ellen alkalmazott bármiféle erőszakot tartotta haszontalannak, hanem az Isten erőszakával való minden fenyegetést is – egyébként összhangban azzal a tapasztalattal, hogy az erőszak vagy az azzal történő fenyegetés nem képes biztosítani az emberek közötti valódi békét.

Amikor ezt hangsúlyozzuk, persze azt is el kell ismernünk, hogy nagyon nehéz csak elképzelnünk is, hogy egy erőszakmentes Isten erőszakmentes hívei hogyan érhetnének el valamit a való világban. Azt a tényt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy Jézus tanítása akkoriban sem volt képes erőszakmentességre indítani az embereket, hanem csak „a rend őreinek" gyanakvását keltette föl, és erőszakos fellépésüket váltotta ki, úgyhogy aztán – amint már vázoltuk – véget vetettek ennek a „destabilizáló rajongásnak". Ezzel kielégítő módon érthetővé tettük a mai ember számára Jézus kísérletének halálos kimenetelét, és nincs szükségünk arra, hogy valamiféle áldozati mítosszal további értelmezést nyújtsunk. Mindazonáltal nem elégedhetünk meg ezzel a józan megállapítással, mert ez csak Jézus emberi kudarcát magyarázza meg, amely azonban egyáltalán nem zárta le az ő történetét. Folytatnunk kell a keresést, amíg meg nem értjük, hogy *számunkra* ma *mit ér* Jézus e kísérlete. Erre a kérdésre hamarosan még visszatérünk.

(Folytatjuk)

[1] Paradigmának nevezzük (Ludwig Wittgenstein nyomán) azokat az általános gondolkodási mintákat vagy szabványokat, amelyek alapján az emberek elrendezik és megítélik tapasztalataikat.

[2] A kifejezés [„a kereszt kísérlete"] Francis Bacontól (1561-1626) származik, és azt a kísérletet jelöli, amelynek kimenetele (egy kereszt formájú útjelző táblához hasonlíthatóan) egy fontos kérdés eldöntését teszi lehetővé.

[3] Ezt a kiközösítést – *„legyen számodra olyan, mint a pogány vagy a vámos"* – egészen biztosan nem rendelhette el az a férfi, akinek szemére vetették, hogy *„vámosokkal és bűnösökkel együtt eszik"* (Mk 2,16).

[4] Péter válaszát – *„Te vagy a Messiás"* – Jézus nem erősítette meg, viszont ezután megtiltotta nekik, hogy bárkinek is beszéljenek őróla.

[5] *„Nincsen olyan (állami) erőszak, amely nem Istentől származik":* Róm 13,1-7.

[6] Mintha *Istenre vonatkozóan* meg „kellett volna törni valamilyen átkot"; mintha Jézus keresztre feszítése által tulajdonképpen *Istent* kellett volna *megváltani* a szeretetre való képtelenségétől.

[7] Ezek a mítoszok, amelyek még alapos vizsgálatra várnak, „objektív" természettudományos világképünk hallgatólagos előfeltevéseivel kapcsolatosak.

[8] Az „Élet" *itt* arra a *teremtő erőre* akar utalni, amely az evolúcióban nyilvánul meg, de amelyet az „ismeretlen Isten" iránti tiszteletből – a Jézus beszédeiben előforduló „passivum divinum"-hoz hasonlóan – nem szeretnénk néven nevezni (még az „Isten" névvel sem).

[9] Ennek helyes értelmezése ma komoly előtanulmányokat feltételez.

[10] A Biblia gyakran ismétli ezt az 5Móz 32,35-ből származó motívumot, az Újszövetségben a Zsid 10,30 is.

Jézus erőszakmentességéről sok szó esik köreinkben (vö. „Érted vagyok”, 2013. április), de ennek gyökereiről ritkán gondolkodunk el. 1987-ben megjelent doktori disszertációja (Gewaltverzicht. Grundlagen einer biblischen Friedenstheologie [Lemondás az erőszakról. Egy biblikus béketeológia alapjai], Verlag Weber, Zucht & Co) 2. fejezetében ennek járt utána Egon Spiegel; *alaptétele szerint Jézus erőszakmentességének mintája és mozgatórugója Isten erőszakmentessége, tágabban: Istennek azok a tulajdonságai, amelyekből erőszakmentessége következik. Az alábbiakban ezeket az isteni tulajdonságokat ismertetjük, mert Jézus ezeket szánta tájékozódási pontként számunkra is.*

Jézus erőszakmentességének gyökerei

A szerető Isten

Az Ó- és az Újszövetségnek is egyik alaptémája az, hogy Isten szereti az embert. Az Ószövetség már a világ megteremtését és az ember megalkotását is Isten szeretetének és jóságának kifejeződéseként írja le (vö. Ter 1-2), majd szövetségkötését Noéval, Ábrahámmal és az ősatyákkal hasonlóképpen (Ter 9,1-17; 15, 18; 26,2-6). A próféták is Isten szeretetét hirdetik. Nem kevésbé hangsúlyozza az Újszövetség is Istennek az ember iránti szeretetét. Jézus mindenekelőtt egy szerető apa szeretetéként írja le Isten szeretetét (Mt 5,45; 6,9), amely Jézusnak a szegények, a betegek és a bűnösök iránti szeretetében válik nyilvánvalóvá. Az egész Újszövetség felfogását foglalja összse így az első János-levél: „Isten a szeretet” (4,16).

A Biblia tanúsága szerint Isten szeretete felebaráti szeretetre motiválja az embert. Isten szeretete felhívás az ember számára: „...ha Isten így szeretett minket, nekünk is szeretnünk kell egymást” (1Jn 4,11). Amikor a legfőbb parancsról kérdezték, Jézus egyenrangúan állította egymás mellé az Isten és a felebarát iránti szeretetet (Mk 12,29-31), s a Hegyi beszéd (Mt 5,7-10.21-26; 6,12.14-15; 7,1-2) vagy a gonosz szolgáról szóló példabeszéd (Mt 18,35) ugyancsak a lehető legszorosabban kötötte össze az embertársaink iránt tanúsítandó viselkedést, illetve Isten irántunk tanúsított magatartását.

Isten irántunk való szeretete tehát az embertársaink iránti szeretetre kötelez minket.

Az irgalmas szívű Isten

Jézus nem „előírja” az ellenségszeretetet, hanem felhív rá, és megindokolja, mégpedig kifejezetten Isten irgalmasságával indokolja meg: „Legyetek irgalmas szívűek, ahogyan a ti Atyátok irgalmas szívű” (Lk 6,36; vö. Mt 5,48). Isten jóságos, türelmes, elnéző és irgalmas szívű: Jézust ezt a képet rajzolja meg Istenről. Számos példabeszéde közül különösen az alábbi négy fejti ki ezt.

A „tékozló fiúról”, helyesebben *az irgalmas apáról* szóló példabeszéd (Lk 15,11-32) arra az Istenre irányítja figyelmünket, aki irgalmasságával túllép az igazságosságon. Hűtlen fiát örömmel fogadja vissza házába. Az otthon maradt, „engedelmes” fiú a jogi álláspontot képviseli; képtelen felfogni apja irgalmasságát, de felháborodása csak még jobban aláhúzza az apai irgalom nagyságát. A példabeszéd így fejezi ki, hogy Isten irgalmasságban megnyilvánuló szeretete túllép az igazságosság pontos és gyakran túlságosan szűkre szabott normáin.

A jóságos munkaadóról szóló példabeszéd (Mt 20,1-15) témája is Isten irgalmassága. Arra akar ösztönözni minket, hogy viselkedjünk úgy, ahogyan az a gazda, aki részvéttel volt a munkanélküliek és családjuk iránt, ezért az utolsó órában munkába állttaknak is annyi bért fizetett, amennyire megélhetésükhöz szükség volt.

A „gonosz szőlőmunkásokról”, helyesebben *a jóságos szőlősgazdáról* szóló példabeszéddel is (Mk 12,1-11) Isten irgalmasságát és türelmét húzta alá Jézus. A bérlők brutálisan bánnak a termés megfelelő részét beszedni akaró szolgákkal: egyeseket megvernek, másokat megölnek, végül még a szőlőtulajdonos fiát is meggyilkolják. A szőlőtulajdonos azonban nem erőszakkal válaszol az erőszakra, hanem türelemmel, meg-megújuló törődéssel, lehetőségeinek végső kimerüléséig: erőszakmentes akciói Isten irgalmasságára és türelmére utalnak.

Aki irgalmasságot tapasztalt, vajon nem fogja-e továbbadni? Sajnos nem szükségszerűen. *Az irgalmatlan szolgáról* szóló példabeszéd (Mt 18,23-35) épp az ellenkezőjét ábrázolja: akinek az imént engedték el óriási adósságát, kimegy, fojtogatni kezdi egyik szolgatársát, és irgalmatlanul követeli tőle annak jelentéktelen tartozását. Ez azonban éppen azt is mutatja, hogy Isten irgalmassága mérhetetleneül nagyobb az emberénél, és minden teremtményére kiárad (vö. Zsolt 145,9-16).

Az anyai Isten

„Irgalmas szívű” az, akinek „van szíve” mások szerencsétlensége, nyomorúsága, szükséghelyzete iránt. Az azonban, hogy Isten „irgalmas szívű”, ennél többet is jelent: azt, hogy anyaian viszonyul az emberhez. Az irgalmas *Atyáról* való beszéd (vö. Lk 15,11-32) azonban elfedi Isten anyai vonásait. Csakhogy a héber nyelvben a lehető legszorosabban összefügg az irgalom és az anyaiság. Az irgalmasságot kifejező *rahamim* szó ugyanis az „anyaöl” jelentésű *rehem* többes száma. Ennek megfelelően a *rahamim* azt az összetartozást fejezi ki, amely az anyaság területén mutatkozik meg: összetartozás egy tehetetlen lénnyel, akinek az élete teljesen tőlünk függ. Ez arra az érzésre utal, amelyet az anya érez méhe gyümölcse iránt: vagyis azt a szeretetet, amely lényegéből fakadóan gyengéd. Az irgalmasság héber szava tehát magában foglalja a melegséget, a közelséget, a bizalmasságot, a létközösséget is. Izajás próféciájában Jahve ahhoz a törődéshez hasonlítja a maga törődését az emberekkel, amelyet az anya tanúsít gyermeke iránt: „Megfeledkezhet-e kisgyermekéről az aszszony, méhe gyermekéről az anya? És még ha megfeledkeznék is, én nem feledkezem meg rólad” (Iz 49, 15). „Ahogyan az anya vigasztalja fiát, úgy vigasztallak én titeket” (Iz 66, 13; vö. Ozeás 11,14). Tehát Jahve egyszerre apa és anya. Jézus pedig így panaszkodik a megátalkodott Jeruzsálemre: „Hányszor akartam összegyűjteni gyermekeidet, ahogyan a tyúk szárnyai alá gyűjti csibéit; de ti nem akartátok” (Mt 23,37).

A gyengéd Isten

A Szentírás nemcsak a szerető, irgalmas szívű és anyai Istenről tesz tanúságot, hanem a gyengéd Istenről is – az Ó- és az Újszövetség könyveiben egyaránt.

Gyengéd barátság szólal meg Jahve és Mózes találkozásában: „Az Úr színről színre beszélt Mózessel, ahogyan az egyik ember beszél a másikkal” (2Móz 33,11). Izrael prófétái is nyomatékosan beszélnek Istennek az

ember iránti gyengédségéről, még az az ember hűtlensége esetén is (vö. Oz 3,1; 11,8; Jer 31,20). Az Újszövetségben János első levele azt mondja: „szeretet az Isten” (4,8.16), márpedig a szeretet a gyengédség által válik igazivá, nélküle hiányos. A gyengédség egységet hoz létre, ugyanakkor azonban merészség is, mert kiszolgáltatottá tesz. Mivel pedig Isten tökéletesen gyengéd, mindig gyengébb marad, mint mi, emberek, akik csak alkalmilag, csak részlegesen, csak tökéletlenül vagyunk gyengédek. Másrészt a gyengédség nem egyeztethető össze az erőszakossággal, legyen az mégoly kifinomult is.

Kétségtelen, hogy az Ószövetség csak nagyon halványan villantja föl Isten gyengédségét, amely viszont teljes fényével ragyog föl Jézusban – akár gyermekeket ölel át, akár betegeket gyógyít vagy peremre szorítottakkal ül egy asztalhoz. Ezen túlmenően Jézus olyan férfi, aki nemcsak nyújtani tudja a gyengédséget, hanem elfogadni is: nagy hálával engedi, hogy a „bűnös asszony” könnyeivel öntözze és illatszerrel kenje meg a lábát (Lk 7,36-50). Jézus gyengédségnek legtanulságosabb megnyilvánulása, ahogyan a kor társadalmában elnyomott nőkkel viselkedik (pl. Lk 10, 38-42; Jn 4,7-26).

A megbocsátó Isten

Az evangéliumi hit egyik alapmeggyőződése, hogy Isten megbocsát. Megbocsátási készsége végtelen, ezért ilyen legyen az ember megbocsátási készsége is (vö. Mt 18,23-33): „Még ha napjában hétszer vét is ellened testvéred, de hétszer jön hozzád, és azt mondja: Bánom – bocsáss meg neki” (Lk 17,4). Olyannyira igaz ez, hogy Isten megbocsátása is csak akkor érvényesülhet, ha az ember kész megbocsátani embertársának (ld. Mt 6,14), noha természetesen igaz, hogy Isten megbocsátása feltétel nélküli, sem ellenszolgáltatást, sem elégtételt nem kíván (vö. Lk 15,11-32). Az az elképzelés, hogy Isten elégtételt követel, „pogány” eredetű: a „pogányok” tesznek jót ellenszolgáltatásért, és csak a közéjük tartozókkal (vö. Mt 5,43-48). Isten áttörte a mimézis (utánzás) ördögi körét, és még Jézus meggyilkolására sem válaszolt megsemmisítő csapással.

A megbocsátás erejében rejlik „a Hegyi beszéd forradalma”. A kereszténység újdonsága nem abban áll, hogy testvériségre és kölcsönös segítségnyújtásra szólít fel, hanem abban, hogy a bántások megbocsátására hív föl. Az a követelmény, hogy tökéletesen megbocsássuk az ellenünk elkövetett rosszat, valóban új alapelv, amelyet (a buddhizmus mellett) az evangélium hozott el az emberiség életébe.

Az erőszakmentes Isten

Isten nem erőszakolja meg az embert, még az ember boldogsága és emberségének teljes kibontakozása érdekében sem. „A tékozló fiú” példabeszédében szereplő apa nem tartja vissza erőszakkal gyermekét (Lk 15,11-13). Bár a Biblia Istene mélységesen szenved az ember elvetemült állapotától, mégsem kényszeríti rá az üdvösség útját. Erőszakkal nem érne célt: a bizalmat nem lehet kikényszeríteni. Isten barátként közeledik az emberhez: nem „rendelkezik” vele, hanem megszólítja, kéri és hívja. Az Isten és az ember közötti viszony bibliai ősképe nem az uralom, hanem az uralkodástól való teljes mentesség: ez az Isten kiszolgáltatja magát az embernek, ahogyan a szeretet kiszolgáltatja magát (ha valóban szeretet). Noha „megparancsolja” szavának hívő elfogadását, de nem kényszeríti ki. Minden, ami Istentől jön: ajánlat, meghívás, ígéret, ajándék. Isten szava nem kényszerít, hanem meggyőz; nem erőszakol meg, hanem hív, és nem szünteti meg az ember szabadságát. Isten nem erőlteti rá magát az emberre, hanem „útitársa” akar lenni.

Már Illés próféta is megtapasztalta Isten lemondását az erőszakról. A Királyok első könyve lenyűgözően beszél erről: „Amikor elvolnult az Úr, nagy és erős szél szaggatta a hegyeket, de az Úr nem volt ott a szélben. A szél után földrengés következett, de az Úr nem volt ott a földrengésben. A földrengés után tűz támadt, de az Úr nem volt ott a tűzben. A tűz után halk és szelíd hang hallatszott. Amikor Illés ezt meghallotta, palástjával eltakarta az arcát, kiment, és megállt a barlang bejáratánál. Egy hang pedig így szólt hozzá: Mit csinálsz itt, Illés?” (1Kir 19,11-13). Aztán Illés új feladatot kap.

Isten nem alkalmaz erőszakot: szabadságra akarja elvezetni az embert. Erről a tapasztalatáról írt *Carlo Carretto* is: „Ha elgondolkodom arról, amit végbeviszel bennem, akkor határozottan érzékelem, hogy sosem akarsz kényszeríteni engem... Felkínálsz, hallgatsz, vársz, hogy ne kényszeríts minket. Azt akarod, hogy elébed menjünk, azt akarod, hogy szabadok legyünk. Szabadságra akarsz elvezetni minket. Az egyetlen kísértés, amit mi Istennel kapcsolatban el tudunk képzelni, az, hogy érvényesítse a hatalmát. De éppen ennek a veszélynek nem akarod kitenni magad.”

Egon Spiegel

Mit hiszek Jézus Krisztusról?

A BIBLIA AZÉRT ZSENIÁLIS KÖNYV, mert lehetőséget ad erre a „lebegésre”, hogy személyes kereséssel beszálljak ebbe a „lebegő ügybe”, és valamilyen Krisztus-képet formáljak magamnak. Itt kezdődik a személyes vallomásom.

Először is idézem azt, amit Pál apostol mondott, mert reám is áll. Azt mondja Pál: „Megragadott engem a Krisztus, ezért én megragadom a Krisztust.” Az én történetem is ez. Megragadott a Krisztus, és most már én is szeretném megragadni, és összekapaszkodom Vele. Ez a keresztény élet. Szerintem az a hiteles beszéd Jézusról, ahol ez történik. Egy megragadott ember megragadja Krisztust, és elmondja a többieknek, hogy engem megragadott Krisztus. Olyan jó dolog Krisztus megragadottságában élni. Mostantól azt mondom, ami szubjektív. Hiteles, így igaz, ahogy mondom, de nem kötelező. Mindenkinek lehet saját krisztológiája, és legyen is. Ismét mondom, hogy többet ér, ha valaki akár a tévedés kockázatával is, de felépíti személyes krisztológiáját, mintha bebifláz egy dogmatikakönyvet. A dogmatika Krisztusa nem érvényes, halott. A személyes Krisztus-vallomás érvényes akkor is, ha benne foglaltatik a tévedés kockázata. Ez a hitvallásom.

MIT HISZEK ÉN JÉZUS KRISZTUSRÓL? Hiszem, hogy ő a világ Megváltója. De nem doktrinálisan, hanem egzisztenciálisan a világ Megváltója. Nem úgy, hogy hozott egy tant, azt átadta, és azt valljuk. Ez volna a doktrinális megváltás. A végső igazságok gyűjteménye. Hegyi beszéd stb. Nem. Jézus a világ Megváltója, de nem doktrinálisan, hanem egzisztenciálisan, azaz ő rálépett egy útra, és azt az utat végigjárta. Azt mondta: Kövess engem! Én ebben a Krisztusban hiszek, és abban az útban, amelyett Ő végigjárt. Jézus megmutatta az utat. Én vagyok az út – mondta. Jézus végigjárt egy utat, és azt mondta: Kövess engem, mert az életre vezet, ez az élet útja. Ez a megváltás. Jézus követése. Mi ez az út, amelyet Jézus végigjárt? Itt modern, ha tetszik, filozófiai fogalmakat használok, hogy közel hozzam a csodálatos Jézus-misztériumot. *Jézus belépett az emberlét alapkonfliktusába.* Megszületett, gyermek lett, felnőtt. Belépett az emberlét alapkonfliktusába. Végigjárta ezt az utat, az emberlét alapkonfliktusából indult el, és jutott valahova.

Mi ez az alapkonfliktus? Az, hogy be vagyunk szorítva, keretek között élünk, és a keretek szűkek, szorosak, fojtogatnak. Úgy érezzük, hogy emberlétünket ezek között a keretek között nem lehet megélni, innen túl kell lépni, el kell jutni valahová. A kulcsszó itt: *túllépni.* Az emberlét szűkösségéből túllépni az élet felé. Túlnőni az emberi kategóriákon, és belenőni az isteni kategóriába. Ez a misztérium.

TÚLNŐNI, EZT CSINÁLTA JÉZUS. Túlnőtt az ácsmester foglalatosságán; kilépett a családból, ment a zsinagógába, olvasta az Igét. Aztán túlnőtt a zsinagógán; akkor jött Mózes, a csodálatos Tóra. Jézus túllépett a Tórán is, és jött a zsidó nép közössége, de Jézus túllépett a zsidó kötöttségen is. Kilépett az alapstruktúrából. Ezt nem lehetett büntetlenül csinálni, megölték. Ezt nem lehet, a társadalom nem tűri, hogy valaki túllépjen a kategóriáin. Jézus meghalt a kereszten, mert túllépett. Mi is meg fogunk halni, ha túllépünk a kereteken. Kisebb-nagyobb halált biztosan el fogunk szenvedni. Jézus túllépett, meghalt.

És itt jön a csodálatos folytatás: Isten nem engedte, hogy „rothadást lásson az ő szentének teste”, és feltámadott. Nem tudjuk, hogyan, de biztos, hogy valóságosan feltámadt. Túllépett a halálon, és belépett az isteni világba. Ez az út, „én vagyok az út”. Ez az emberlét útja, ez a megváltás útja. Ehhez *segítség* kell, hogy az ember tudjon meghalni, még jobban meghalni. Itt van a Szentlélek szükségessége, de ez benne van a „pakliban”.

A lényeg, hogy mindnyájan keretek között szorongunk, érezzük, hogy nem tudjuk igazán megélni az életünket. Jézus előttünk jár: Igen, barátom – mert ő barátjának tekint minket –, igazad van. Túllépni. Most jön a jaj, jaj: a dogmatikusok és a morálteológusok hangja: Ez nagyon veszélyes út. Tényleg veszélyes út, nagyon nagy buktatói vannak ennek a bizonyos túllépésnek. Mindjárt mondom az egyik veszélyt. Ha valaki úgy lép túl a kategóriákon, hogy a semmibe lép ki, az halálos. Őket nevezik úgy, hogy anarchisták. Az anarchisták tudvalevően túllépnek, de nem tudják, hová lépnek. Csak az a lényeg, hogy felrúgni a régit, és kilépni. Ez nem Jézus követése. Túl kell lépni, de úgy, hogy az *emberiből kinőni, s az istenibe belenőni.*

Itt mondom el azt, hogy mi a legnehezebb túllépés. Mert az, hogy az ácsmesterségből kilépni, a zsidóságból

kilépni, a Tórát háta mögé tenni, nem nehéz. Komoly döntés, és Jézus is komolyan csinálta, de ez semmi ahhoz képest, ami az igazi. Mi az? Az egóból, az Énből túllépni, kilépni. Ez valami. A híres zsidó teológus tudós, Martin Buber egész rendszert épített arra, hogy az emberré válás azáltal történik, hogy kilépek az egóból, és megérkezem a Te-hez. Ez nagyon nehéz. Kilépni az egóból, és odalépni a másikhoz, áttenni a súlypontot a másikra: ez olyan „egzisztenciális” döntés, amihez kevés az emberi erő. Felülről való, túlnani segítségre van szükségünk.

A TÚLLÉPÉS GYÖNYÖRŰ PÉLDÁJA A BIBLIÁBAN a lábmosás. Jézus megmosta a tanítványok lábát. Ez túllépés volt, ilyet rabszolgák szoktak csinálni. Ez mutatja a túllépés irányát, tendenciáját. Túllépni lefelé. Túllépni felfelé, igen, az kívánatos. De az nem Jézus útja. Túllépni kereteken, kötelékeken lefelé, a lábmosás irányába: ebben benne van Jézus etikája. Jézus etikája ilyen egyszerűen elmondható: túllépni az állatin. Az állati az agresszivitás: a nagy hal megeszi a kis halat, és így tovább. Túllépni az állatin azt jelenti, hogy *erőszakmentesen* élni. Ez Jézus etikájának a tengelye: erőszakmentesen élni. Túllépni az állatin, az erőszakon. Ennek százféle lebontása, alkalmazása van. Az emberi az, hogy „aki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel a keresztjét”, vagyis az egót megtagadva, a *Te* világába, a társaság, a gyülekezet, a nép világába lépjen be.

Végül életünk utolsó órájában is túllépünk. Az is egy túllépés lesz, igazán túllépünk a földi élet kötelékein, és folytatódik az életünk egy magasabb rendű világban, de ez is túllépés. Ezt a nagy túllépést *elővételezhetjük* a hétköznapokban is: Ne nekem legyen igazam, neked legyen igazad! Ez az enyém? Nem, a tiéd is, meg az enyém is.

Túllépni. Jézus a világ Megváltója. Ő túllépett a szorosságokon, de nem a szabadosságba, a semmibe, hanem a szeretet mélységébe. Feláldozta, *odaáldozta* magát. Mindenkinek ez a sorsa: nincs más lehetőség, túllépni úgy, hogy belehalunk. Kicsiben, nagyban, végül egészen. Isten nem hagyja, hogy megsemmisüljön az életünk a halálban, hanem az lesz majd az igazi túllépés.

BEFEJEZÉSÜL elmondom, hogy az első számú keresztény élményem, az első igazi találkozásom Krisztussal az volt, hogy összeakaszkodtam egy nagyon durva, erőszakos emberrel. Az volt várható, hogy bosszút áll rajtam. Nagy meglepetésemre azt mondta, hogy régebben úgy is lett volna, de megismerte Jézust, és most nem csinál semmit, nem üt vissza. Egy durva, vad ember megszelídülésében éltem át először, hogy Krisztus itt van közöttünk. Ebben az emberben benne volt Krisztus. Tudott túllépni saját régi önmagán. Ez volt az első Krisztus-találkozásom. Azt is elmondom, hogy az első vizsga, amikor nekem, a családomnak kellett vizsgázni ebben a tudományban, 1944-45 fordulóján, a budai bombázások idején volt. Kicsi gyülekezetünk volt ott, ahol laktunk. Volt lehetőség arra, hogy elmeneküljek onnan. Kicsi gyerekem volt, és lehetőségem volt, hogy otthagyjam azokat az embereket, és bebiztosítsam az életemet. Amikor dönteni kellett, ez volt az Ige: „Mentsd meg magadat, és szállj le a keresztről” (Máté 27,40)! Az volt az igazi egzisztenciális döntés, hogy *nem szállok le,* ott maradok. Isten megáldotta, hogy nem szálltam le. Ilyesmi a kereszténység. Krisztus követése, túllépés, mindig szabadabban lépni, mindenféle köteléket túllépni, de mindig lefelé, a több, a teljesebb szeretet felé.

Farkas József

Rettenthetetlen lány

Malala Yousafzai küzdelme a lányok oktatásáért

A BBC-nek már korán feltűnt a bátor pakisztáni lány: Az akkor 12 éves *Malala Yousafzai* egy blogban már 2009 elején leírta a brit rádió- és tv-adónak, ami a pakisztáni Swat-völgyben történt: az ország egyik legkellemesebb vidékére, amely egykor a jómódú pakisztániak kitüntetett üdülőhelye volt, betört a tálibok terrorja.

Malala gyakran gyerekes szavakkal ábrázolta, amit látott: „Furcsán hosszú hajú és szakállú férfiak nőket támadnak meg”, lerohannak olyan iskolákat, amelyekben hozzá hasonló lányokat oktatnak, és „legszívesebben azt szeretnék, hogy mi, lányok egyáltalán ne járjunk iskolába”. A 12 éves lány szemtanúi beszámolói az északnyugat-pakisztáni rettenetes változásokról nem maradtak észrevétlenül: Malala tv-show-kban lépett föl, és hazai, valamint nemzetközi újságok készítettek vele interjút. Egy amerikai újságíró egyenesen dokumentumfilmet forgatott a kislányról.

Malalát hamarosan fenyegetni kezdték a tálibok. A hatóságok támadás veszélyére figyelmeztették apját is. De senki sem hitte, hogy valaki elkövethetne valamit egy 15 éves lány ellen. Egészen 2012. október 9-éig.

Ezen a napon, mint más napokon is, Malala az iskolabuszban ült, amikor két fegyveres férfi szállt föl, és megkérdezték: „Melyikőtök Malala?” Amikor jelentkezett, az egyik tálib közvetlen közelről fejbe lőtte. Malalát súlyos fejsérülésekkel vitték repülővel a pesavári katonai kórházba. Az első sürgősségi műtét után a pakisztáni kormány az angliai Birminghamnek abba a kórházába vitette, amely háborús sérülésekre specializálódott. Onnan számos agyműtét és intenzív terápia után ez év elején bocsátották el.

Malala a támadás ellenére tovább küzd: „Azt gondolták, hogy a golyók elhallgattatnak minket. De ez nem sikerült nekik”, mondja. Az ENSZ ifjúsági ülésén tartott megindító beszédében hangsúlyozta: „Azért vagyok itt, hogy minden gyerek számára követeljem a tanulás jogát. Szeretném, ha tanítanák a tálibok, valamint minden terrorista és szélsőséges fiait és lányait is. Egy gyerek, egy tanító, egy alapítvány, egy könyv megváltoztathatja a világot.” Önéletrajzában is azt írja, nem az a lány akar lenni, „akire a tálibok rálőttek”, hanem az, „aki az oktatásért harcol”.

Ezt az oktatás értékébe és hatalmába vetett szilárd hitet Malala az apjától örökölte. *Ziauddin Yousafzai* egy évvel ez előttig magán lányiskolát vezetett a Swat-völgyben, és ismételten azt prédikálta, mennyire fontos az írás-olvasás a lányok és a fiúk számára egyaránt. Missziójának legfontosabb követévé a lányát tette. „Orvos szeretnék lenni, ez a saját álmom, de apám azt mondta nekem, hogy politikusnak kell lennem”, mondta Malala egy dokumentumfilmben.

A most 16 éves lányt még Nobel-békedíjra is jelölték. Noha ezt nem kapta meg, megkapta az Európa Parlament Szaharov-díját, amelyet 2013. november 20-án adtak át neki – annak a lánynak, aki az oktatásért harcol.

Andrea Teupke

Forrás: Publik-Forum, 2013/20

A töviskorona vigasza

Japán felszabadítási teológia

Az utóbbi évtizedekben Japán gazdasági nagyhatalomként vált elismertté. Az ország azon fáradozik, hogy kifelé olyan képet fessen magáról, amely abban különbözik a többi ázsiai országétól – ahol etnikai, vallási és társadalmi feszültségek uralkodnak –, hogy gazdaságilag erős, etnikailag egységes, demokratikusan kormányzott és jómódú társadalmat ábrázol.

A gazdasági siker csillogó homlokzata mögött azonban Japánban is repedések, törések rejtőznek. A kifelé oly egységesen „Japán Részvénytársaságként" fellépő gazdasági hatalom sikertörténete a nyertesek mellett a veszteseket és a gazdasági terjeszkedés áldozatait is magában foglalja. Ezek egyfelől a sok ázsiai és latin-amerikai országból érkezett vendégmunkások milliói, valamint a Japán gyarmatosító terjeszkedésének korából való koreai kényszermunkások utódai. Másfelől – amiről külföldön kevésvé tudnak – a „burakumin"-ok által alkotott kisebbség. E kifejezés szó szerint azt jelenti: „az elkülönített falvak lakói". Ezek olyan emberek, akik az általuk gyakorolt, törvényen kívül helyezett foglalkozás miatt (hóhér, mészáros, bőrkikészítő, mutatványos, prostituált vagy koldus) évszázadok óta sokféleképpen diszkriminált csoportot alkotnak. Ha manapság nem laknak is szigorúan elkülönített falvakban, a kereken három millió *burakumin* mégiscsak a japán néphez nem tartozó, hátrányos helyzetű peremcsoportot alkot a társadalomban – noha etnikai szempontból ők is japánok.

Az ennek a népcsoportnak – amelyet Japánban „etá"-nak [„tisztátalanok"] is hívnak, és amely önmagát gyakran „hinin"-nek [„nem-emberek"] nevezi – az elismertetéséért folyó harc jó 400 éve zajlik. Noha hátrányos megkülönböztetésüknek 1871-ben papíron véget vetettek, és a *burakumin*oknak megengedték, hogy elhagyják elkülönített lakhelyeiket, a Japánban oly fontos és szigorúan vezetett családi névjegyzékek – amelyeknek házasságkötéskor, álláskereséskor és sok más alkalommal utánanéznek – ma is gondoskodnak arról, hogy a *burakumin*ok ne tudjanak megszabadulni a rájuk sütött bélyegtől, nevezetesen attól, hogy ők nem „valódi japánok".

A burakuminok 1922 óta a *Zenkoku Suiheisha* [szó szerint: Nemzeti Társaság az Egyenjogúságért] nevű nemzeti szervezetben szerveződnek, hogy föllépjenek a kormányzati és gazdasági intézmények által gyakorolt hátrányos megkülönböztetésük ellen. Még ha keresztények csak kicsi kisebbségben vannak is a *burakumin*ok körében, a nemzeti szervezet programjában sok biblikus és keresztény vonás található. Az egyik korai nyilatkozatban például ez áll: „Szervezetünk megalapítása emlékeztet minket Izrael népére, amelyet Egyiptomban megvetettek, és amely megpróbált megszabadulni az elnyomás alól, s nappal felhőoszlop, éjjel pedig tűzoszlop vezette. Keresztülvágva a sivatagon, elérték az Ígéret Földjét, Kánaánt. A történelem a felszabadulás folyamata. Elnyomott burakuminok, három milliónyi testvér és nővér, egyesüljetek a töviskorona zászlaja alatt!"

A töviskorona mozgalmuk emblémájául való átvétele azt mutatja, hogy a burakuminok olyan Isten képét ismerték föl az ószövetségi próféták és a Hegyi beszéd által, aki síkraszáll a szegények és jogfosztottak mellett. Számukra a töviskorona olyan jelkép volt, amely különleges módon tükrözte saját tapasztalataikat az elnyomásról és a kirekesztettségről.

A *burakumin*ok soraiból származó keresztény teológus, *Kuribayashi Teruo* Izrael kivonulástörténetének korai vonásaihoz nyúlt vissza, amikor 1985-ben megírta doktori disszertációját a New York-i *Union Theological College*-on. Munkája 1991-ben jelent meg japánul, ezzel a címmel: A töviskorona teológiája – A burakuminok és a kereszténység felszabadítása. *Kuribayashi* arra a számára is meglepő felismerésre jutott, hogy a burakuminok újra fölfedezték a töviskorona radikális jelentését, amely a kereszténység hagyományos vallásosságában sokáig el volt temetve: a töviskorona ott a szenvedő Jézussal való együttszenvedés jelképe volt, a *burakumin*ok viszont a szabadságért és az igazságosságért folytatott küzdelem jelképének ismerték fel, mert Jézusban azt látták, aki megszabadít a fogságból és az elnyomatásból. *Kuribayashi* teológiája felszabadítóként és a burakuminokkal együtt szenvedő testvérként ábrázolja Krisztust.

Kuribayashi eleinte vonakodott „felszabadítási teológiának" nevezni teológiai vázlatát. Attól félt, hogy majd ráfogják: csak a latin-amerikai felszabadítási teológia elképzeléseire támaszkodva alakította ki a töviskoronával kapcsolatos teológiáját. Ezért nagy súlyt helyez arra a tényre, hogy a *burakumin*ok már évtizedekkel a latin-amerikai felszabadítási teológia létrejötte előtt megtalálták és helyzetükre alkalmazták annak az Istennek lényegi vonásait, aki Jézus személyében síkraszállt azért, hogy az emberek megszabaduljanak a bajból és az elnyomatásból.

Kuribayashi hangsúlyozza, hogy a *burakumin*ok megvetett kisebbsége újabban a japán társadalmon belüli problémák kiküszöbölésére irányuló tényezőként értelmezi önmagát, és tanúságot tesz arról a felszabadító erőről, amely a szenvedésben rejlik – tehát már nem tekintik magukat pusztán áldozatoknak. Japánban ez nagy kihívás a keresztény egyházak és a keresztény teológia számára.

A keresztény egyházak a múltban kevéssé törődtek a *burakumin*ok sorsával. *Az Egyházak Nemzeti Tanácsa* csak 1976-ban hozta létre azt a bizottságot Japánpan, amely ezeknek az embereknek a problémáival foglalkozik. Az ezen bizottság által ajánlott egyik gyűjtést még mindig nem végzik el minden egyházban.

A töviskorona teológiájáról kialakított elgondolásaival *Kuribayashi* a Biblia „újraolvasására" („relecture") szeretné felszólítani a Japánban élő teológusokat, vagyis arra, hogy az elnyomottak és hátrányos helyzetbe szorítottak szemével olvassák újra a szövegeket. Véleménye szerint ez megerősítené a keresztény egyházak hitelességét a japán társadalom szemében – mert csak akkor lesznek képesek kijönni gettójukból, ha elsősorban nem a saját ügyeikkel foglalkoznak, hanem a japán társadalom problémáival és kihívásaival.

Georg Evers

Forrás: Publik-Forum, 2013/18

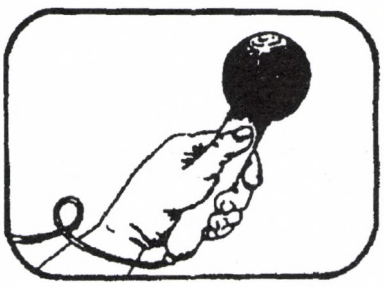

Erősnek lenni a jóság erejéből

Interjú *Martin Arnold* békekutatóval

Arnold úr, ön hatalmas, 1000 oldalas tanulmányt írt „A jóság ereje” címmel. Mit rejtőzik e fogalom mögött?

Az a tapasztalat, hogy bizonyos aktivitásokkal lehetséges nem csupán barátokat, hanem ellenfeleket is rávenni arra – mégpedig fenyegetések nélkül –, hogy elálljanak az erőszaktól vagy a jogtalanságtól.

Miféle aktivitásokról van szó?

Jóindulattal viseltetni mások iránt. Bátran és állhatatosan képviselni az igaz ügyet – anélkül, hogy megsértenénk a másikat, még szavakkal vagy lekezeléssel sem. És egyidejűleg számolni azzal, hogy a másik sértően fog viselkedni velünk. Aki tudja ezt, az fölkészülhet arra, hogy ne üssön vissza, hanem továbbra is jóindulatúan lépjen föl. Ez olyan határozottan történhet, hogy arra ösztönzi a többieket: ők is jóindulatúan és helyénvalóan reagáljanak.

Ez úgy hangzik, mint az „aktív erőszakmentesség”. „A jóság ereje” tehát a régi bor új tömlőben?

Kutatásaim szerint a sikernek egyáltalán nem az a legfontosabb eleme, hogy nem alkalmazunk erőszakot.

Hanem?

Az a legfontosabb, hogy keressük saját lehetőségeinket: Mennyiben vagyok részese annak, amit elutasítok? Aki megtalálja a saját részét-szerepét egy visszás helyzetben, az maga tehet valamit, tudniillik leépítheti ezt a részt. Ez bizonyos hatalmat ad: nem egyszerűen az tesz hatékonnyá, erőteljessé, ha másokra hivatkozunk. Csak az hat „fertőzően”, ha mi magunk válunk tevékennyé a nagyobb szabadság, igazságosság és emberiesség érdekében. A sikerhez vezető út további eleme: időben és jóindulatúan fölvenni a kapcsolatot a visszás helyzet többi résztvevőjével, hogy őket is cselekvésük megváltoztatására mozgósítsuk. Fontos, hogy ne maradjunk meg az ellenállásban, hanem pozitív dolgokat mozdítsunk elő, és konstruktív példával nyerjük meg a többieket.

Mindez nagyon kedvesen hangzik.

Valóban „kedves” is, de nem csupán az! Nagyon kemény dolog lehet ily módon küzdeni olyan ellenféllel, aki valóban ártani akar nekünk.

És aztán mégiscsak jóindulattal reagálni – ez azért meglehetősen sokat követel.

Senki sem követeli. Ez egyszerűen csak erősebb dolog, mint ártani másoknak. Lehet edzéssel növelni ezt a jóindulatot oly módon, hogy a hétköznapokban is gyakoroljuk. A támadásokra való fölkészülésben hasznosak lehetnek a szerepjátékok. Például gyakoroltuk azt, hogyan keressük a barátságos szemkontaktust olyan rendőrökkel, akik brutálisan akarnak feloszlatni egy élőláncot.

Ez a modell olyan koncepciókra épül, amelyeket diktatúrák ellen alkalmaztak. Mit kezdhetünk velük ma Németországban?

Jó kilátás van a sikerre mindenütt, ahol hiányos a szabadság, az igazságosság vagy az emberiesség. És ilyen visszás helyzettel tömegesen találkozunk nálunk is.

A jóság erejével el lehet-e érni valamit a kapitalizmus visszásságaival szemben is?

Sőt azt gondolom, hogy ez az egyetlen, aminek egyáltalán van esélye. A jóság erejét elvileg minden konfliktusban alkalmazni lehet, a két személy közötti legkisebbektől a nemzetközi síkig. Belül jóindulatra és igazságosságra hajlik az ember. A konfliktusokban mindig emberekkel van dolgunk. Az embertelen rendszerek is csak akkor működnek, ha emberek fönntartják őket.

Vannak erről saját tapasztalatai?

Első politikai tapasztalataimat az 1980-as években szereztem erről, miután megalapítottam Essenben az Éljünk fegyverkezés nélkül! nevű akciócsoportot. Elértük, hogy elűzzük Essenből azt a katonai szemlét, amelynek során gyerekek fölmászhattak a páncélosokra.

Hogyan nyilvánult meg ekkor a jóság ereje?

Elkezdtük kinyitni a szánkat, és írogatni a városnak. Nyilvánosságra hoztuk a kérvényeinket. Kiállítást rendeztünk a társadalmi védekezésről mint a szövetségi hadsereg alternatívájáról. Senkit sem támadtunk, aki más véleményen volt. Kitartottunk azután is, hogy nem értünk el azonnali sikert.

Ön teológus. Tanulmánykötetének egyik célja azonban az volt, hogy vallási háttér nélkül is bemutassa ezt az elképzelést. Miért?

Mivel hiszem, hogy Isten az egész világ Istene. Ha Isten azt akarja, hogy a gyengék védelemben részesüljenek, s hogy az emberek együtt, ne pedig egymás ellen dolgozzanak, akkor léteznie kell lehetőségnek arra, hogy szembeszálljunk az ártással, a megsebzéssel és az öléssel anélkül, hogy mi magunk hozzájárulnánk az erőszak spiráljához. Ennek a támadó idegenekkel szemben is ígéretesnek kell lennie, és minden kultúrában-vallásban megtalálhatónak kell lennie. Különböző világnézeteket vontam be, hogy ily módon olyan modellt fejlesszek ki, amely sokak számára követhető.

Miriam Mahler

További információk: www.martin-arnold.eu
www.guetekraft.net

Forrás: Publik-Forum, 2013/13

Példák a jóság erejének hatékonyságára

Egy példa az ókorból

A történetíró *Josephus Flavius* számol be arról az eseményről (Zsidó háború, II,9,2), amelyben zsidók ezrei vettek részt Kr. u. 26-ban. A római „isten-császár” kárhozatos képmásairól volt szó, amelyeket Pilátus az éjszaka leple alatt vitetett be Jeruzsálembe, hogy annak tiszteletére ösztönözze a zsidókat.

„...együtt felkerekedtek, és Pilátushoz mentek Caesareába. Könyörögtek: távolítsa el Jeruzsálemből a képmásokat, és ne háborgassa ősi vallási hagyományaikat. Mivel Pilátus elutasította kérésüket, földre vetették magukat, és öt nap s öt éjjel mozdulatlanul ott feküdtek.

Harmadnap Pilátus a nagy stadionban helyet foglalt az emelvényen, és összehívatta a népet, mintha kérésükre akarna felelni, de a katonáknak magadta a már előre megállapított jelet, hogy fegyveresen fogják körül a zsidókat. Miután a katonák három sorban körülzárták őket, a zsidók a váratlan látványra először megriadtak; de amikor Pilátus fenyegetőzött, hogy valamennyiüket lemészároltatja, ha nem hajladók megtűrni a városban a császár képmásait, és egyúttal odaintett katonáinak, hogy rántsanak kardot, a zsidók – mintha összebeszéltek volna – egyszerre letérdeltek, lemezteleníttették nyakukat, és hangosan kiáltoztak, hogy inkább megöletik magukat, de nem szegik meg a törvényt. Pilátus meghökkent, hogy a nép ily hősisesen védelmezi vallását, és parancsot adott, hogy a hadijelvényeket azonnal távolítsák el Jeruzsálemből.” (Révay József fordítása)

Támadás az erdőben

Egy fiatalember, aki a katonaság megtagadásával kapcsolatban kért tőlem tanácsot, ezt mesélte el nekem az apjáról:

Alkonyatkor az erdőben járt, amikor hirtelen három fiatal férfi állta el az útját: „Ide a pénzt!” Apja megállt, és elébük dobta a pénztárcáját. Azok fölemelték, és kinyitották. Nem volt benne sok pénz. Ott álltak, aztán egyikük hirtelen előhúzott egy kést, és így szólt: „Ha ez beköp minket...” – és a késsel az apa ellen indult. Az megállt, magasra húzta az ingét, odatartotta eléjük meztelen mellkasát, és azt mondta: „Megölhettek. De tudnotok kell: Feleségem van, és három gyerekem. Őket is érinti a dolog.” A másik leengedte a kést, odahajították neki a pénztárcát, és leléptek. (Martin Arnold)

Az őr lelkiismerete

Az alábbi eset Németországban történt a II. világháború idején, egy fogolytáborban.

A foglyoknak kemény életük volt. Éheztek, fagyoskodtak, szenvedtek a kényszermunkától. Esténként visszatértek barakkjukba. Egy őr várta őket, hogy tréfát űzzön velük, ami persze kizárólag neki jelentett élvezetet. Az egyiknek megcsavarta az orrát, a másikat hasba rúgta. A foglyok sokszor kérdezgették egymástól, vajon aznap ki lesz soron.

Egy este azonban az egyik fogoly magától odament az őrhöz, és azt mondta: „Mivel Önnek muszáj mindennap megvernie valakit, azt szeretném kérni, hogy ma érje be velem.” Mire az őr: „Nana, kis franciácska! Mivel ilyen pofátlan vagy, adj tanácsot, hányszor sújtsak rád a lovaglóostorommal!” A fogoly: „Nem az én dolgom meghatározni, hány ütést érdemeltem meg. Ezt ráhagyom az Ön lelkiismeretére.” Az őr: „A lelkiismeretemre, a lelkiismeretemre? Nekem nincs lelkiismeretem.” „De igen”, szólt rövid szünet után a fogoly. „Igenis, Önnek van lelkiismerete. Habozása bizonyítja, hogy van lelkiismerete, hiszen még mindig nem ütött meg engem.” És miközben továbbmenni készült, még hozzáfűzte: „Sőt azt hiszem, hogy ma este már nem is fog megütni.” Aztán megfordult, és elment. Az őr mereven bámulta maga előtt a földet, sápadtan, könnyekkel a szemében és remegő ajkakkal. Korábban sosem beszélt senki ennek a szerencsétlennek a lelkiismeretéről. Talán ez volt az oka durvaságának. Ettől a naptól fogva soha nem vert meg egyetlen foglyot sem. (Lanza del Vasto)

Medellini nők az ivóvízért

A kolumbiai Medellin völgyben fekszik: a modern nagyváros a völgyfenéken, a hegyoldalakon pedig nyomornegyedek, helyi kifejezéssel barriók kapaszkodnak föl. Az 1960-as években az egyik igen nagy barrióban mintegy 30 000 ember élt katasztrofális körülmények között: sem áramuk nem volt, sem útjaik, a munkanélküliség mellett pedig az volt a legrosszabb, hogy nem létezett ivóvízellátás; ez többek között magas gyermekhalandósághoz vezetett.

A nőknek a völgyben lévő vízcsapokból kellett vizet venniük, s aztán két kilométernyit fölcipelniük a hegyre. Ráadásul még fizetniük is kellett a vízért.

Ebben a barrióban egy pap bázisközösségeket hozott létre. Az emberek együtt olvasták a Bibliát, így fölfedezték emberi méltóságukat, és azt, hogy vannak jogaik. Megtanulták, hogy nem muszáj egyszerűen elfogadniuk a helyzetüket, hanem van lehetőség arra, hogy a jogtalanságot ne újabb jogtalansággal győzzék le, hanem azzal az erővel, amelyet Isten evangéliuma ajándékoz, vagyis szeretettel, igazságossággal, igazsággal. Egy jóságerő-szeminárium megerősítette őket, és megmutatta nekik a módszertani lehetőségeket, hogyan vethetik be az újonnan fölfedezett erőt. A nők egy csoportja erre elhatározta, hogy először az ivóvízellátásért fog föllépni.

Előbb a párbeszéddel próbálkoztak. Medellin gazdag város, több mint egymillió lakossal. A nőknek sikerült eljutniuk a városvezetéshez, hogy ott előadják problémájukat. Kérték, hogy vezessék el az ivóvizet a barrióba. Azt felelték nekik, hogy pillantnyilag nincs rá pénz, de néhány hónap múlva ismét beszélnek velük a tervről, nyugodtan menjenek haza. A nők hazamentek, vártak, de nem történt semmi.

Aztán fölismerték, hogy ennek oka a hatalom aránytalan megoszlása a néhány szegény nő és a városvezetés között. Hogy tárgyalópartnerként nagyobb súlyuk legyen, azzal akarták javítani hatalmi helyzetüket, hogy szolidaritásra hívnak meg befolyásos csoportokat. Töprengtek, kiket szólíthatnának meg és nyerhetnének meg leginkább. A város jómódú asszonyaira építettek, feltételezve, hogy azok

kiállnak majd mellettük, ha tudomást szereznek a szegény nők helyzetéről.

A barrió asszonyai tíz csoportot alakítottak. Meghatározott napon, legkisebb gyermekükkel a karjukon, valamennyien lementek a város régi szép főterére, amelyet olyan butikok vettek körül, ahol a jómódúak vásároltak. A tér közepén nagy szökőkút van, amelyben éjjel-nappal folyik a víz. A szél kifújja a vizet a kút peremén túlra, úgyhogy tócsák keletkeznek körülötte az aszfalton.

Az első csoport közeledik a kúthoz. A nők elkezdik mosdatni a gyerekeiket, de nem a kút vizében, hanem a tócsákban. Rögtön megáll néhány jómódú nő, és azt mondják: „Megbolondultatok! Ostobák vagytok! Hogyan mosdathatjátok gyerekeiteket a koszos vízben? Meg fognak halni!" Itt az alkalom: a szegény nők beszélhetnek szenvedéseikről a gazdag nőknek. Azt mondják: „Ez jelkép. Mi fönn élünk a barrióban, ahol van ugyan esővíz, de nincsen ivóvíz. Kértük a városvezetést, de mindmáig nem gondoskodtak arról hogy elvezessék hozzánk az ivóvizet." Alig kezdődött meg a beszélgetés, rendőrök érkeznek, és elhajtják a szegény asszonyokat: „Itt nincs gyerekmosdatás!"

Tíz perc múlva érkezik a második csoport. Ötször-hatszor megismétlődik a jelenet: Újabb csoport érkezik, egyre több rendőr jön, és egyre több nő áll meg a csoport körül. Amikor egy rendőr gumibottal sújt az egyik szegény asszonyra és a gyerekére, egy jómódú nő közbelép: „Uram, ha az ön felesége lenne ebben a helyzetben, ugyanezt tenné?" Ez hat!

Végül a szegény és a jómódú nők közös kis csoportot alakítanak, amely néhány alkalommal találkozik. Néhány hét múltán együtt mennek el városvezetéshez, ahol beszélgetés kezdődik. A szegény asszonyok időközben megnyerték a férjüket is, hogy aktívan lépjenek föl ivóvízellátásukért: azok kijelentik, hogy készek kiásni a vízvezetékhez szükséges árkokat, és ily módon csökkenteni a városvezetés költségeit.

A vízvezeték megépült.

Fönn a hegyoldalban egy kő emlékeztet az eseményre. Felirata: „A Santo Domingo barrió asszonyainak tiszteletére, akiknek volt bátorságuk a vízvezetékért küzdeni." Ezen első tapasztalat alapján, amelyet ezek a nők a bennük rejlő erőről szereztek, további kezdeményezések születtek. Amikor a papot (egy feljelentés alapján) elhelyezték, a barrió szegényei már képesek voltak önállóan továbbdolgozni. (Hildegard Goss-Mayr)

Fejszés randalírozás

Barátaink az éjszaka közepén telefonon kértek tőlünk segítséget: egy csapat szélsőjobbos fiatal fenyegette őket, és megpróbáltak behatolni a házukba. Amikor megérkeztünk, még egészen tűrhetően tudtunk beszélni velük, és vissza tudtuk tartani őket attól, hogy belépjenek a házba. A legtöbbjük ittas volt, két szóvivőjük pedig erősen részeg. Nyilván valami osztálybuliról jöttek, és most ki akartak egyenlíteni egy régi számlát egy baloldali fiatallal, az egyik barátunkkal. Amikor megpróbáltak hátulról bejutni a házba, az egyik szóvivő a fáskamrában talált egy fejszét. Magával hozta a ház elé az utcára, és lóbálta a levegőben. A hangulat megfagyott; nemcsak magamban, hanem a többiekben is nagy félelmet éreztem, hogy esetleg vérontásra kerül sor.

Az erősen részeg fejszés fiatal felé indultam. Csoportjából néhányan vissza akartak tartani, mert féltettek. Ebben a helyzetben még ők sem mertek nyugtatóan hatni szóvivőjükre. Mégis odamentem hozzá, és nyugodtan megszólítottam: „Megijesztesz, ha a fejszével szaladgálsz. Ez másokban is félelmet kelt, és megtörténhet, hogy valaki félelmében meggondolatlanságot követ el. Ki tudja, hová vezethet ez! Azt szeretném, ha senki sem sérülne meg – sem te, sem senki más itt. Kérlek, tedd el a fejszét."

Habozva nézett rám. Nem beszélt, nem bocsátkozott beszélgetésbe. Talán alkoholos állapota miatt nem lehetett szót érteni vele? De aztán fogta a fejszét, és nagy ívben behajította a bokorba. Nem tudom megmondani, mit gondolt, mit váltottak ki belőle a szavaim – mindenesetre egyértelmű volt a reakciója, és az segített.

Egészen nyugodt voltam ebben a helyzetben; ott volt bennem a félelem, de nem az határozta meg cselekvésemet. Világos volt számomra: Most ez az egyetlen lehetséges lépés. Csak utólag tudatosult bennem igazán a félelem – a következő este, amikor fölvetődött bennem a kérdés, vajon visszatérnek-e a fiatalok, és közben éreztem, mennyire félek a helyzet megismétlődésétől. (Ulrike Laubenthal)

Megakadályozott gyilkosság

A jóság ereje Mexikóban megakadályozott egy gyilkosságot. Ez 1971-ben történt, amikor férjemmel a Kiengesztelődési Szövetség érdekében tevékenykedtünk Mexikóban. Egy este az egyik kocsmában ültünk. A szomszédos asztalnál nagyhangúan társalgott két férfi. Pálinkát ittak. Az élénk beszélgetés során egyikük valami sértőt mondott a másikra. Veszekedni kezdtek. A sértett heves mozdulattal, hirtelen felugrott, kést rántott elő, és megindult a társa felé.

Közvetlen közelről láttuk mindezt. Mit tehettünk? Férjem gyorsan cselekedett. Fölállt, és kezével fölülről úgy ütött rá a támadó csuklójára, hogy a kés a földre esett. Ezzel magára vonta a férfi támadását. Úgy állt szembe vele, hogy ránézhessen, kezét annak vállára tette, és rögtön megkérdezte: „A kollégád biztosan valami nagyon rosszat tett veled, hogy ilyen hevesen reagáltál! Miről is van szó?"

Az átérzésről tanúskodó kérdés világossá tette, hogy a csuklóra mért ütés nem a férfi személye ellen irányuló támadás volt, hogy férjemnek egyáltalán nem állt szándékában valamiképpen ártani neki, hanem az volt a célja, hogy magára vonja a támadó dühét, és megakadályozzon egy gyilkosságot. Az ezt követő beszélgetésben sikerült megnyugtatni a férfit, és elvenni a helyzet élét. (Hildegard Goss-Mayr)

A fenti példák forrása: www.guetekraft.net

A tábornok enged

Mi volt az elmúlt 50 év legnehezebb esete az Ön számára?

Andrija Rašeta tábornokkal folytatott tárgyalásom 1991-ben, amikor négyezer-ötszáz vukovári lakos élete múlt azon, megengedi-e, hogy a segítségünkkel szabadon elvonulhassanak. Amikor lementünk a bunkerbe, átfutott az agyamon, hogy talán föl már nem jövünk. Nagyon kétséges volt az is, hogy képes leszek-e eredményesen tárgyalni, a felelősség tudata óriási súllyal nehezedett rám. De győzött Krisztus. Amikor jeleztem a tábornoknak, hogy legyőzhetetlen szövetségesem van, kíváncsi lett. Megkérdezte, ki az. Jézus Krisztus, volt a válaszom. ... Egy könnycsepp jelent meg a szemében. Az a könnycsepp a győzelem üzenete volt: elengedte az embereket.

(Interjú Kozma Imrével: Új Ember, 2013. július 7.)

A béke útjelzői

Egy horvát-magyar teológus-házaspár erőfeszítései

Az európai korforduló évében, 1989-ben kötötte össze életét Zágrábban a *Raffai* házaspár, *Ana* és *Ottó*. Ana horvát származású, Ottó magyar parasztok fiaként Szerbiában nőtt föl. Egyházában egzotikus alaknak számított azután, hogy kilépett a papi szemináriumból, és mégis ragaszkodott ahhoz, hogy laikusként teológussá legyen. Más foglalkozás? Inkább nem. Ana a teológián kívül germanisztikát is tanult, és tanári állást talált. A diktatúrák összeomlásának évében egyikük sem sejthette, hogy hamarosan drámai döntés előtt állnak majd.

Mert szűk két évvel később Horvátország a függetlenséget választja. A jugoszláv hadsereg és a szerb milíciák háborút indítanak Horvátország ellen. Mivel feleségével Horvátországban él, Ottó, a szerbiai magyar is megkapja az új horvát állampolgárságot, s melléje a behívót a milíciába. „Elmentem tehát a hivatalba, és megkérdeztem, létezik-e számomra fegyver és egyenruha nélküli szolgálat", meséli. „Nem létezett." Hát akkor? Miközben körülöttük magától értetődőnek tűnik katonaként harcolni Horvátországért, Ana és Ottó közösen úgy dönt, hogy számukra nem jön szóba a katonai szolgálat. A Galata-levél egyik mondata válik mércéjükké: „Nincs többé zsidó és görög, rabszolga és szabad, férfi és nő, mert valamennyien egyek vagytok Krisztusban."

„Ha komolyan veszem ezt, akkor nem ölhetek embert", mondta Ottó. Így válik Horvátország első katonaságmegtagadóinak egyikévé, akit a fiatal állam bizalmatlanul mustrál, olykor zaklat, de végül is megtűr. Mert Horvátország az Európai Unió elismerésére vágyik, és ezért kénytelen szavatolni a katonai szolgálat megtagadásának jogát.

Azóta ez a döntés határozza meg a Raffai házaspár életét. Még a háború idején megalapítják azt az ökumenikus békecsoportot, amely rövid imatalálkozókat rendez Zágrábban, hol egy katolikus, hol egy ortodox vagy protestáns templomban. Németországban megismerik a *Békediakonátusi Ökumenikus Szolgálatot*, az erőszakmentes kommunikációról szóló tanfolyamokat végeznek, és elhatározzák, hogy a békemunkát választják főfoglalkozásul – ami persze anyagi szempontból kockázatos.

Azóta csaknem húsz éve azzal foglalkozik a házaspár, hogy összehozza azokat az embereket, akik a háborúban ellenségek voltak, vagy gyermekként azt tanulták, hogy ők ellenségek. Ifjúsági csoportok találkozói, vallásközi tréningek tanítónőknek vagy beszélgetőkörök szerb-horvát szomszédok számára – csupa olyan találkozás, amelyet gondosan és kitartóan szerveznek. Egy kis szervezetet is létrehoztak, neve: *Az erőszakmentes cselekvés regionális címei*. Gyakran utaznak, például Bosznia-Hercegovinába, ahol szemináriumok és konferenciák tartására hívják meg őket; Szerbiába mostanság ritkán.

Magában Horvátországban gyakran vonzódnak Kelet-Szlavóniába, ahol a horvátországi szerb kisebbség súlypontja található. Például Vukovárban, ahol különös hevességgel dúlt a háború, jelenleg vita zajlik az utcanévtáblák körül: a szerb kisebbség azt követeli, hogy a helységnévtáblák és az útjelzők felirata cirill betűkkel is megjelenjen; a horvát háborús veteránok nagy része ellenzi ezt. Ana és Ottó megpróbálja beszélő viszonyba hozni a vitatkozó feleket. Megkérdezik a háború résztvevőit: „Miért harcoltak önök akkoriban Vukovárban?" Az általános válasz így hangzik: „Horvátország szabadságáért." „Rendben van", mondja Raffai Ottó, „de ma hogyan képzelik el a szabadságot és a demokráciát? Vonatkoznak-e a jogok a szerbekre is, akik korábban ellenségek voltak?" Ana olykor úgy érzi az ilyen megbeszéléseken, „mintha egy időgép húsz évvel korábbra röpített volna vissza". Erőszakoskodás ma már nincs. „De ebbe a kávéházba csak szerbek mennek, a másikba csak horvátok."

Saját programjaik kiscsoportokban zajlanak. Ezek egyikének neve: *Hívők a békéért*, és éppen tizenegy tagja van a régi Jugoszlávia minden vallásából. „Különben nemigen létezik ilyen rendszeres eszmecsere az értékekről és a párbeszédről", mondja Raffai Ottó. A baráti kör modellül szolgálhatna. Ami katolikus egyházukat illeti, mindkettőjüket bosszantja, hogy az nem használja ki a lehetőségeit: „A püspökök miért nem teszik az egész régióra irányuló stratégiájukká a kiengesztelődést?" Ehelyett az egyház és a pártok egyaránt az áldozat szerepét játsszák. Vitathatalan, hogy a háború nem Horvátországból indult. Az is, hogy a szerbek nagyobb háborús bűncselekményeket követtek el, mint a horvátok és a muszlimok. És Szerbia ortodox egyháza – a nacionalizmus foglyaként – nem éppen fogékony beszélgetőtársa a katolikusoknak. Ana és Ottó azonban saját egyházuk bátor első lépését hiányolja. Történelmi példa mutatja, hogy az ilyesmi lehetséges: A lengyel püspökök, köztük Karol Wojtyla krakkói érsek, 1965-ben levelet írtak német kollégáiknak, s a szenvedésekkel teli lengyel-német történelem évszázadai után, és mindösze húsz évvel a második világháborút követően e levél a következő bátor mondatot tartalmazta: „Megbocsátunk és bocsánatot kérünk." Ez a levél volt a németek és a lengyelek kiengesztelődésének nyitánya.

2013. július 1-én az Európai Unió 28. országként tagjai közé fogadta Horvátországot. Ana és Ottó reméli, hogy kormányuk a szomszédok találkozási programjaira is fordítja majd az EU-ból érkező pénzeket. „Bosznia vagy Szerbiában sokan félnek, hogy most majd hátat fordítunk nekik", mondja Ana.

Abban a korban, amikor Európában szinte kizárólag a pénzügyi politikáról vitáznak, az olyan béketeremtők, mint Ana és Ottó, fontosabbak, mint valaha – és nem csupán az EU legfiatalabb államában.

Forrás: Publik-Forum, 2013/12

Az emberbarát

Erich Fried emlékezete

„Mit gondolsz? A mennybe jutok?”, kérdezte gunyorosan mosolyogva egyik látogatójától, amikor már érezte, hogy a rák hamarosan halálát okozza. „Akkor viszontlátom majd Heinrich Böllt és Rudi Dutschkét.” Az önfejű individualista, *Erich Fried* éppoly kevéssé hagyta, hogy lebeszéljék az emberi élet mélységi vonatkozásait feszegető kérdésekről, mint arról, hogy politikai ősellenségeivel beszélgessen. Az antifasiszta és bevallottan baloldali férfi, akinek apját a nácik agyontaposták, nem kerülte azokat az iskolatársait, akik beléptek a Hitlerjugendbe; ellenkezőleg, megpróbálta meggyőzni őket az új üdvtan ostobaságáról. Az 1980-as években felkereste a börtönben a neonáci Michael Kühnent, hogy megérthesse annak motívumait.

Ennek ellenére a különben oly komoly *Frankfurter Allgemeine Zeitung* a terroristák elleni hajtóvadászat csúcspontján fertőző „gyilkosköltészetet” vetett a hóbortos fickó szemére (1977. október 28.): amikor ugyanis a Vörös Hadsereg Frakció egyik különítménye 1977. április 7-én lelőtte Siegfried Buback szövetségi főállamügyészt, Erich Fried ezt alkalomnak tekintette a versírásra:

Ez a darab hús / egykor gyerek volt / és játszott / Ez a darab hús / egykor apa volt / telve szeretettel (...) Ez a darab hús / ember volt / és valószínűleg / jobb ember lett volna / egy jobb világban (...) Az iránta érzett undor / segített megkeményíteni / a szíveket (...) Már ezért sem / mondhatok igent / a halálára (...) Jobb lett volna / ha egy ilyen ember / nem hal meg / Jobb lett volna / ha egy ilyen ember / nem így élt volna.

Ama hónapok hisztérikus légkörében az ember önmagát is szabad prédává tette efféle szavakkal. A CDU brémai frakcióvezetője velősen azt javasolta, hogy égessék el Fried műveit (1983-ban Fried irodalmi díjat kap majd ugyanebben a városban). A bajor kultuszminisztérium töröltette szövegeit a tankönyvekből. Fried ellenfelei nem voltak képesek fölfogni, hogy elgondolkodtató soraival a költő meg akarta menteni a terror egyik áldozatának emberi méltóságát, azét az emberét, akinek politikai magatartását kénytelen volt megvetni.

De a baloldali dogmatikusok részéről is záporozott a felháborodott kritika, amikor a parlamenten kívüli ellenzék házi költője egy alkalommal ismét megbízhatatlannak bizonyult. Henryk M. Broder – egy német nyelvű zsidó, akárcsak Erich Fried – akkoriban már nem volt különösebben tapintatos ítéletalkotásaiban; néhány évvel később a Spiegel c. lapban úgy gúnyolódott rajta, mint valami Teréz anyán, aki a szocialista diákszövetségben szerezte kritikus tanfelügyelői tapasztalatait.

A hóhérok átlagos emberek

Aki 25 évvel Fried halála után a szerző terjedelmes művével foglalkozik – versek, rövid történetek, irodalmi pillanatfelvételek és józan politikai nyilatkozatok ezreit írta –, csodálkozva állapíthatja meg, mily kevéssé fejezik ki a valóságot az elsietetten ráragasztott címkék. Jó példa erre Erich Fried egyetlen regénye, az 1960-ban keletkezett *A katona és a lány*. Az emberbarát Fried ebben azt a már-már őrült kísérletet teszi, hogy megértse a gyilkos ellenséget: Egy zsidó az amerikai hadsereg egyenruhájában tér vissza emigrációjából Németországba, és beleszeret a haláltáborok egyik halálra ítélt, egykori felügyelőnőjébe. A hóhérok átlagos emberek.

Amikor Fried az 1980-as években fölkereste a börtönben a neonáci Michael Kühnent, Kühnen 22 éves volt, és négy évre ítélték el náci propaganda terjesztéséért. Az antifasiszta Fried felháborodott ezen: „Meggyőződésem, hogy e propaganda minden egyes lapját gyűlöltem volna, de egy 22 éves fiatalt négy évre ítélni olyan propagandaanyag terjesztése miatt, amelyben ostoba módon hitt, ez semmit sem hoz a konyhára. (...) Csak megkeményíti őt, és mártírrá teszi hívei szemében. (...) Ő is ember, akit nagyon is meg lehet szólítani abban a pillanatban, amikor emberiességbe és emberszeretetbe botlik.” – Naiv illúziók? Aligha, mert e beszélgetés után Kühnen meghatottan jelentette ki: „A hatmillió zsidó meggyilkolása stimmel. Erich Fried mondta ezt, és ő nem hazudik.”

Fried azon mélyenszántó kérdezők közé tartozott, akik bűnnek tartották, ha valaki „a késői születés kegyelmével” hivalkodott. „Ne szokjak hozzá” – ezt a címet adta köszönetét kifejező beszédének, amikor 1983-ban megkapta a Brémai Irodalmi Díjat.

Emlékezni akarok / mindenre, amit elfelejtenek / mert nem menthetem meg magamat / anélkül, hogy ne emlékeznék. / Sem magamat, sem gyermekeimet.

Röviddel azután, hogy 1938-ban apja rettenetes halált halt egy Gestapo-kihallgatás során, a 17 éves Erich Belgiumon keresztül Angliába menekült. Londonban kétségbeesetten próbált vízumot szerezni anyjának és nagyanyjának, barátoknak és ismeretleneknek, akik még életveszélyben forogtak Németországban. Nyomornegyedek bontásra ítélt házaiból kitépte az ólomcsöveket, elcipelte őket egy használtfém-kereskedőhöz, s a pénzen kusza utakon megvásárolta az áhított kiutazási engedélyeket. Pontosan megszámolta: 73, azaz hetvenhárom embert tudott így megmenteni a haláltábortól. De miért nem többet? Ő miért maradt életben, és mások miért nem?

Ne gratuláljatok nekem / ehhez a szerencséhez / hogy élek / Mit ér az élet / ennyi halál után? / Miért viseli / az ártatlanság felelősségét?

Vietnam és Stammheim

Az emberek iránti szeretetből lett és maradt Erich Fried politizáló, pártos, dacos és akadékoskodó ember. Az 1960-as években ismertté, kiemelkedővé és már gyűlöltté is tették dühös Vietnam-versei. Fried nem tudta elhinni, hogy az amerikaiak számára a szabadság és a demokrácia eszménye volt a tét, amikor napalmbombákat dobtak Vietnamra, és megkínozták a foglyokat:

Húst főznek / kétféle módon / Vagy lassan, napalmmal / vagy gyorsan, benzinnel / Az utóbbi barbárságnak számít / az előbbi nem (...) Való igaz, hogy / gyerekeket / szerfelett kelletlenül / ölünk meg / Előnyben részesítjük / apjuk és anyjuk megölését.

A terroristahisztériával folytatott vitája aztán végképp vörös agitprop-költővé pecsételte. Nem lehetett eltéríteni attól, hogy kétségbe vonja, hogy Ulrike Meinhof öngyilkos lett Stammheimben. „Nagyszerű embernek” tartotta Meinhofot mint újságírót, és mély szomorúsággal töltötte el, hogy „a kétségbeeséstől eltévesztette a mértéket”, ahogyan fogalma-

zott. De amikor egy tekeklub köteleket küldött Stammheimbe, és az ott börtönben ülő terroristákat felkérte, hogy akasszák föl magukat, majd egy marburgi adótanácsadó „a rokon érzelmű adófizetők nevében" gyászjelentésben mondott köszönetet Ulrike Meinhofnak azért a döntéséért, hogy megválik az élettől, Erich Fried számára világos lett a végkövetkeztetés: ez „ugyanaz a szadizmus", amely lehetővé tette Hitler rémtetteit.

Ugyanakkor azonban Fried nem fáradt bele abba, hogy óvja militáns barátait: nehogy kritikátlanul átvigyék a városi gerillákról alkotott elképzelést a Harmadik világ felszabadítási harcairól Nyugat-Európára. Lemondott a BBC-nél politikai kommentátorként betöltött biztos állásáról, mivel az adó túlságosan elhamarkodottan állt rá a hidegháború irányvonalára. A kelet-berlini Humboldt Egyetem jó jövedelmet kínáló ajánlatát pedig azért utasította el, mivel idegenkedett a sztalinistáktól. Inkább megelégedett a segédmunkási éhbérrel ez az önfejű individualista, aki síkraszállt a liberális szocializmusért, és elítélte a berlini fal fölépítését – és akinek a verseit hamarosan már csak név nélkül nyomtatták ki az NDK-s olvasókönyvekben.

Amikor az a veszély fenyegetett, hogy az emberi jogokért, a szabadságért, a forradalomért folytatott küzdelemben maga az ember bukik el, akkor Fried egy irgalmasság nevű erény ódivatú prédikátorává vált. Amikor a hatnapos háborúban az izraeli hadsereg is elkövette a háborúkban szokásos rémtetteket, a győzelem után kétségbeesetten kérdezte zsidó testvéreitől: *Amikor üldöztek minket / egy voltam közületek. / De hogyan maradhatok az / ha ti üldözőkké váltok?*

„Hány ajtaja van az életednek?"

Újból és újból izgatták az emberi élet mélységei, a mélyreható egzisztenciális kérdések, amelyek persze mérföldnyi távolságra voltak a megütközés divatos kultúrájától, s annak visszavonulásától a magánéleti kényeskedésbe: *Milyen nagy az életed? / Milyen mély? / Mibe kerül neked? / Meddig fizetsz? / Hány ajtaja van? / Milyen gyakran / kezdtél új életet?*

Erich Fried nem hitt a személyes Istenben. De minden idegszálával zsidónak érezte magát. Föltette azokat a kérdéseket, amelyeket vallásos emberek tesznek föl, osztotta azok vágyakozását egy igazságos világra, és akárcsak amazok, ő sem akart megfeledkezni az elhunytakról, és hozzájuk hasonlóan kereste az élet végső értelmét, és azt a fórumot, amely szavatolja az emberi méltóságot és szentesíti az igazságosságért folytatott küzdelmet.

Úgy hangzik, mint egy rossz regényből vett sablon: 1938-ban, amikor Angliába menekült, a tizenhét éves fiatalember útipoggyászában három könyv volt: egy német-angol szótár, Goethe Faustja és a Biblia. És amikor megkérdezték tőle, melyik könyv volt rá a legnagyobb hatással, akárcsak Brecht, ő is a Bibliát nevezte meg. Apja, egy nem éppen hithű zsidó, mulatott a kis Erichen, amikor az már az elemi iskola első osztályában falta az imakönyveket és a haszid legendákat; tudós fiának gyöngéd csúfolódással a „Zock rabbi" gúnynevet adta, bármit jelentsen is ez.

Verseiben Fried szívesen használ bibliai idézeteket, de egyáltalán nem fokozza le kartotékdobozzá a jámbor történeteket. Belebocsátkozik a bibliai gondolatmenetekbe, és persze gyakran folytatja őket szokatlan módon, elhagyja a szentírás-magyarázat kitaposott útjait, tiszteletlenül beszél Istenről, kétségbe vonja a vallásos bizalom értékét – de nem tartja értelmetlennek, hogy erről beszéljen. Szembenéz a hívő magatartás kihívásával, érzékeny antennája van arra a provokációra, amely a bibliai történetekben rejlik.

A testvérgyilkos Káinról és Ábrahám vendégbarátságáról szóló ősi hagyományokat izraeli honfitársai modern politikájához intézett kínos kérdésként értelmezi: *Ábrahám meghajlását / amellyel házába hívta / a vándorokat / még ma is / felfedezhetjük / de nem a mi köreinkben.*

„Egyfajta ellenségszeretet"

Az 1940-es évek végén verset írt arról a római századosról, akit őrségbe állítottak Jézus keresztjéhez, és aki bajtársaival sorsot vetett a Názáreti köntösére. A vers címe: Ima a centurióért: *Aki megnyeri / köntösömet / az sebzett meg / Most egy mozdulattal / magára veti köntösömet / és többé / nem tekint vissza / Elviszi a köntöst a nőkhöz / hogy megörvendeztesse magát / és megszabaduljon a rettegéstől / Atyám, engedd, hadd örüljön / a céda nők körében / és szabadítsd meg / az iszonyattól / Atyám, ne vess átkot / leplemet hordó testvéremre!*

Természetesen kitalált dolog, amit Fried itt a Megfeszített szájába ad, de pontosan beleillik abba a Jézus-képbe, amelyet az evangélisták rajzolnak meg. Fried szövegeiben ismételten fölbukkannak olyan fogalmak, mint a botrány, kétség, vétek, részvét, és olyan bibliai alakok, mint Káin és Ábel, Mózes vagy Heródes; átveszi, és elidegenítve továbbszövi a bibliai elbeszéléseket. De olykor egészen közvetlenül, elfogulatlanul hivatkozik a Szentírásra, például az ellenségszeretetre – ami nem éppen kedvelt témájuk a harcos baloldaliaknak. Erich Friedet ez annyira foglalkoztatta, mint semmi más. Számára a gyakorlati ész parancsa volt az ellenségszeretet, mert a gyűlölet és a bosszú mindig csak irtózatos következményekkel jár – de azt az erényt is jelentette, amelynek gyakorlásától válik egyáltalán emberré az ember.

Egy évvel halála előtt az Egyfajta ellenségszeretet címet adta ezeknek a soroknak: *Részvéttel lenni / azok iránt is / akikben a fájdalom / rosszformán / semmi helyet / nem hagyott / a részvétnek.*

Teljesen nyilvánvaló, hogy Erich Fried nemcsak irodalmi ösztönzésekre lelt a zsidók és a keresztények szent könyveiben, hanem válaszokat is remélt tőlük az őt szorongató létkérdésekre: Hogyan lehet kitörni az erőszak és a gyűlölet ördögi köréből? Minek kell történnie ahhoz, hogy az emberek jobbakká és a társadalmi struktúrák igazságosabbakká váljanak? Mi teszi olyan vonzóvá a rosszat? Mi teszi az embert olyan erőssé, hogy minden nyomasztó tapasztalat ellenére sem hajlandó megválni a küzdés bátorságától?

Én élek, élj hát te is! (...) / Élet! Ölni nem akarni! / Élni annyi mint / szembeszállni a halállal / (...) Élni az árral szemben / élni a gyűlölettel szemben / Nem az ellenség a halál / hanem a halál az ellenség.

Amikor 1988-ban, 67 évesen közeledni érezte halálát, minden felindultságot nélkülöző higgadtságával lepte meg környezetét. Vajon mi marad meg? – kérdezte, és elhatározta, hogy összekapcsol néhány gondolati szálat: *Hölderlin néhány strófáját a Marseillaise-zel / Hegel és Marx / vagy Bloch és Schönberg mondatait / a közeli erdőből fújó őszi széllel / vagy néhánnyal ama szavak közül / melyeket a zsidó Názáreti Jézusnak / tulajdonítanak / Közbe-közbe képek / Rosa, Ulrike, Rudi / Romero érsek, Che / a névtelenek árnyai / Auschwitz füstje / és Hirosima fényárja / Szavak maradnak, érzések, gondolatok / tudás és félelem / Megmarad a düh és az ellenállás / és semmi nyugalom.*

Christian Feldmann

Forrás: Publik-Forum, 2013/21

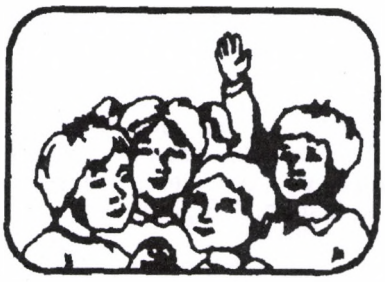

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Anyák napja

Nemrégen egy szép tavaszi délelőtt sövényt nyestem kertecském utcai kerítése mögött. Vasárnap lévén odahaza voltak a kistörpék, és egyszerre csak hallom, hogy Cirmos, baloldali szomszédomék kisfia szomorúan kérdezi odakünn az utcán: „Eltaláltad?” A válasz csúfondáros volt: „Talán potyog érte a könnyed? Kártékony!”

Kikukucskáltam a lombok között. Az erős kis Ünnep állt a közelben. Egyik kezében gumiparittya, a másikban egy élettelen veréb. Cirmos elgondolkodva vizsgálgatta Ünnep fölényes mosolyát, aztán lassan kimondta, amire rájött: „Nem azért csúzlizol, mert kártékony, törődöl is te azzal! Ez csak ürügy! Azért csúzlizol, mert élvezetet szerez, ha eltalálod, és ott marad.” Ünnep elvörösödött, de hamarosan leküzdötte zavarát, és így szólt: „Tudod mit, hagyjuk ezt a témát, megtanítalak inkább célba lőni csúzlival. Ne félj, nem verébre, jó?” Cirmos örömmel felelte: „Jó.”

Ekkor azonban odaért hozzájuk három másik kistörpe. Sajnos olyanok, akikről tudhatta Ünnep, hogy az ő pártján lesznek a veréb ügyben. Amióta nagyobbacskák, így nevezi őket Törpeháza: Mozibolond, Gólkirály, Fürgeszájú. Fürgeszájú ezt kérdezte: „Min veszekedtetek?” Cirmos sietett felelni: „Nem veszekedtünk. Ünnep most célba lőni tanít engem.” De Ünnep nem bírta megállni, hogy ilyen egyetértő közönség előtt ne folytassa a csúfolódást, azt mondta hát: „Nem veszekedtünk, csak bámulom ezt a csodát: egy Cirmos, akinek potyog a könnye ezért a kártékony verébért.” A három kistörpe nevetett. Cirmos csodálkozva nézett Ünnepre: „Miért mondod ezt, hiszen én csak azt mondtam, hogy nem azért csúzlizod a verebeket, mert kártékonyak, hanem azért, mert...” Ünnep azonban nem engedte, hogy a közönség is meghallja a többit, gúnyosan villódzó mosollyal közbevágott: „Tudod, hol hibáztad el?” „Hol?” „Ott, hogy nem születtél kislánynak. Neked kislánynak kellett volna születned!” Mozibolond, Gólkirály és Fürgeszájú hahotázott. Ünnep meg folytatta: „Akkor énekelhetném neked: „Bözsi, ne sírjon, Bözsike drága...” Még nagyobb nevetés. Cirmos arca egyre komorabb. Ünnep belenevet ebbe a komorodó arcba: „Hiszen most is majdnem sírsz!” Cirmos ezt feleli: „Nem sírok!” – de megbicsaklik a hangja.

Ünnep arcán zsírosan fénylik a gúny: „Dehogynem sírsz! Nesze a zsebkendőm!” Előveszi vasárnapi tiszta zsebkendőjét, és Cirmos orrához nyomja. A másik három dülöngél a nevetéstől. Cirmos félrelöki a zsebkendős kezet, most már az arcán is látszik, hogy fojtogatja torkát a sírás. Ünnep könnyedén nevetgél: „Hallja, Bözsike, ne gorombáskodjék, a kislánynak szelídnek kell lennie!” A három kistörpe egymás vállába kapaszkodva visít nevettében. Ünnep újra Cirmos orrához nyomja a kendőt: „Tessék, Bözsike!”

Cirmos most már vadul megragadja a kendőt, ki akarja csavarni Ünnep kezéből, és már omlik is a könnye. Ünnep nevet: „Hű, de erős kislány maga!” Dulakodnak. Ünnep hátrafeszíti Cirmos derekát. Le akarja nyomni a földre, és énekli közben: „Bözsi, ne sírjon, Bözsike drága!” Cirmost a sírás is akadályozza az erőkifejtésben. Ünnep könnyen ledönti a kocsiútra, dulakodnak és hemperegnek. Amikor Cirmos zokogva és kifáradva abbahagyja a küzdelmet, Ünnep diadalmas arccal feláll: „Megkaptad, amit kerestél, te verébrajongó!” De meghökkent, hogy a másik három félig ijedten, félig vigyorogva bámulja Cirmos ruháját. Egyiküknek sem jutott ugyanis eszébe, sajnos nekem sem, hogy előző nap kátrányozták és olajozták a törpeházi kocsiutat. Egy pillanatig Ünnep is megdöbbenve nézte, milyen lett Cirmos fehér ruhája, aztán beszaladtak mind a négyen az erdőbe. Csak Fürgeszájú kiáltott vissza „Most már nemcsak te vagy Cirmos, hanem a ruháid is!” Néhány perc múlva a baloldali sövény mögül, Cirmosék portájáról sírást hallottam. Azt hittem, hogy még mindig Cirmos sír, de aztán ráeszméltem, hogy nem ő, hanem az édesanyja. Fel-felbukott a sírás felszínére egy-egy panaszos mondat is: „Éjfélig mostam! Hogy kértelek, ne piszkold össze! Hát még ennyire sem törődöl velem?”

Volt persze abban a sírásban bosszúság is, a kárba veszett és újból végzendő munka miatt. De nem lett tőle kevésbé szívet szorító a fájdalom, hogy az ő kisfia semmibe veszi az ő éjszakai fáradozását. Mert szívbe markoló volt azon a gyönyörű tavaszi délelőttön az üdezöld sövény mögül hallatszó pintyőkék vidám csivogásával keveredő keserves édesanyai sírás.

Vagy félóra múlva megint Ünnep hangját hallottam az utcáról: „Tavasz, nézd meg odabenn, hogy hány óra! Délre otthon kell lennem. Fontos dolgom van.” Tavasz a velem szemben lakó törpecsalád kislánya. „Tizenegy múlt öt perccel!” Ünnep komolykodott: „Akkor még van időm. Mutasd a babádat, hozd ide!”

Most néhány másodpercig csak a fiúk beszélgetését hallottam. Már csak Mozibolond és Fürgeszájú volt Ünneppel. Aztán Ünnep megint kiáltott: „Na mi az, nem mered a kezembe adni, nem eszem meg!” – és egy kis csönd után: „Ez az a híres Hófehérke?” Tavasz sértődötten tiltakozott: „Nem ez, hanem ő! Ő a Hófehérke, igen. De gyöngédebben fogd!”

Fürgeszájú már az előbb is egy játékcsónakot szorongatott a kezében, most is nála volt. Bizonyára ez adta az ötletet Ünnepnek: „Tudod mit, Tavasz? Megcsónakáztatjuk Hófehérkét!” De Tavasz megrémült: „Hogyisne, hogy beleessen, nem engedem!” Ünnep azonban nevetett: „Nem engeded? Akkor most szófogadatlan lesz Hófehérke!” Már szaladt is a három fiú az erdőbe, a Szuvatos patak felé. Utánuk meg kiáltozva Tavasz: „Tessék ideadni! Ünnep, álljatok meg, akarom!”

Most már figyelésre ösztönzött Cirmos esete, meg az is, hogy a patak felé futnak, és Tavasz csak nemrégiben épült fel hosszabb meghűléséből. Loholtam hát utánuk az erdőbe, és már messziről hallottam Tavasz kétségbeesett kiabálását: „Beleér a lába a vízbe, ne engedd el a csónakot!” De mire

odaértem, már vitte a sebes víz. A három fiú szaladt mellette a parton, és Ünnep kiáltotta: „A kanyarnál majd elcsípjük!”

De Tavasz azonnal vissza akarta szerezni Hófehérkéjét. Sietve belépegetett hát, kőről-kőre ügyetlenkedve, a meder közepére. Ott azonban, ahol várta, a túlsó part közelébe vitte az áramlás a csónakot. Tavasz, hogy mégis elérje, belelépett fél lábbal a vízbe. Hófehérkét ugyan sikerült megragadnia, de elvesztette egyensúlyát, másik lába is lecsúszott a kőről, és beleült a patakba.

Szerencsére csizma volt rajtam. Tüstént belábaltam hát hozzá. Elkaptam a vízből Hófehérkét, a parton gyorsan bebugyoláltam a zekémbe Tavaszt, és futottam vele haza. Nevetve állítottam be hozzájuk, hogy meg ne ijedjen az édesanyja: „Törülje csak meg gyorsan, szomszédasszony, ezt a kis hableányt!” De nem sokat segített a nevetésem. Vitte ugyan tüstént a szobájába, koppantak a padlón a lerántott cipőcskék, lebbent a bolyhos törölköző, és lebbentek a fájdalmas és aggodalmas szavak is: „Hogy megmondtam, hogy egyelőre még a közelébe se menj a pataknak! Attól féltem, hogy beletottyansz, és te még bele is ültél! Most aztán megint reszkethetünk!” Egyszerre csak akkorára duzzadt a bosszankodás, aggodalom, félelem és fájdalom, hogy nem is fért már bele a kicsiny koppanó szavakba, nem tudta már egyéb kifejezni, mint a hirtelen kitörő édesanyai sírás.

Újabb félóra múlva, amikor már a jobboldali sövényt nyestem, megint felhangzott az utcán Ünnep hangja: „Mindigjó! Nézd meg, hány óra?” A kis Mindigjó, jobb oldali szomszédomék kisfia azt mondta: „Háromnegyed tizenkettő.” „Akkor még ráérek. Hozd ki a kocsit!” Egy kis csönd, aztán Mindigjó válasza: „Nem szabad ródlizni, el is törhetik a szerkérke!” A kistörpék ugyanis kitaláltak egy játékot, a nyári ródlit. Így nevezték el. De minden szülő megtiltotta. A kocsiút lejtős részének a tetején beültek a szekérkéjükbe, és száguldoztak a lejtőn. A járművek miatt persze veszélyes mulatság volt. Mindigjó nem is akarta megszegni a tilalmat, no meg a szekérkéjét is féltette. Ünnep azonban így felelt: „Ródlizni? Hát ki akar ródlizni? Burgonyát akarok hazavinni Bolgár bácsitól.” Mindigjó megnyugodott. „Az más! De vigyázzatok rá!”

Átnéztem a lombok között. Már csak Fürgeszájú volt Ünneppel. Hadarta is a kocsiért menő Mindigjónak: „Vigyázunk, vigyázunk, ne féltsd annyira!” De mihelyt megragadhatták a szekér rúdját, harsányan felkacagtak, és nem jobbra, Bolgár bácsi kertje felé fordultak vele, hanem balra, a lejtő felé. Úgy futottak, hogy zörögve ugrált mögöttük a szekér. Mindigjót annyira megdöbbentette a becsapás, hogy nem is jött szó a szájára. Megbántott, dühös arccal loholt a szekér után, és kapkodott, hogy megragadja a végét. Mire a kertajtóba értem, már ott is voltak a lejtős út részénél, és elhangzott egészen kertem ajtajáig, amint

Ünnep rábeszélni igyekezett Mindigjót, hogy üljön mögéjük, száguldjon le velük ő is. Veszélytől most nem tartottam, a járművet hallanom kellett volna, és biztos voltam abban is, hogy Mindigjó nem cáfolja meg a nevét. De nem így történt. Szerette ő is a nyári ródlizást, és ha már úgyis ott volt a szekérke, nem bírt ellenállni, leszáguldott velük. Másodszor azonban nem ment le, már fölfelé is ő húzta szekérkéjét, és hiába szidta a másik kettő, nem állt meg, hazahúzta. Fürgeszájú elvált tőlük. Ünnep a kapuig jött, ott azonban, minthogy megkondult a völgybeli falucskában a déli harangszó, felkiáltott:

„Jaj, már otthon kellene lennem!” – és elrohant. Mindigjó bekászálódott a kapun szekérkéjével. Édesanyja meg kiszólt a konyhából: „Hol voltál a kocsival, kisfiam?” Egy pillanatnyi csend után Mindigjó ezt felelte: „Ünnep kölcsönkérte, azt mondta, burgonyát akar hazahúzni Bolgár bácsitól.” Most az édesanyja hallgatott egy kicsit, aztán figyelmeztető, komollyá vált hangon így szólt: „De hát, kisfiam, nem arról jöttetek!” Mindigjónak megélénkült a szava: „Nem arról, mert becsaptak. Csak mondták a burgonyát, de ródliztak a kocsival a lejtőn.” A hang, amelyen az édesanyja a következő kérdést feltette, tele volt könyörgéssel, őszinte válaszért: „És ugye, sajnos te is ródliztál velük, kisfiam?” Egy kis csend után így szólt Mindigjó: „Én nem!” Most már rémült volt a hang: „Kisfiam! Igazán nem? Egyszer sem?” Édesanyja most már lassan leült a tornác lépcsőjére. Ott állt a közelben a padocska, mégis a lépcsőre ült, és ezt mondta: „Hát, vége! Mindmáig boldog lehettem, hogy nekem olyan kisfiam van, aki sohasem hazudik. Most ért véget a boldogság.” Szomorú arca előbb pityergős lett, aztán sírós, bele is temette mindkét tenyerébe, és temette gondolatban kapcsolatuk tiszta fehérségét is.

Zsongtak a kertben a májusi méhek, zengett a völgyben a harangszó, tele volt a világ a tavasz szépségével, és a méhdongásba, harangszóba, tavaszi szépségbe, bele-belecsuklott a szívszorító, keserves édesanyai sírás.

Néhány perc múlva Ünnep portája felé lépegettem. Ideje volt, hogy beszélgessek vele egy kicsit. De olyan ünnepi eseménybe csöppentem bele náluk, hogy jobbnak láttam elhalasztani a beszélgetést. Az első percben észre sem vették, hogy megállok szobájuk ajtajában. Én meg nem szóltam, mert Ünnep éppen egy óriási csokor tulipánt nyújtott át ragyogó arccal az édesanyjának. Édesanyja örvendezett is, csodálkozott is:

„Miért kapom én ezt, kisfiam?” Most Ünnep csodálkozott el: „Hát nem tetszik tudni? Mert Anyák napja van ma!” Édesanyja magához szorította, összecsókolta: „Anyák napja! És te gondoltál rá! Drága kisfiam, te vagy a legjobb gyerek a világon! Köszönöm, köszönöm, nagyon szépen köszönöm!” – és még könnyezett is örömében.

Amint a zsebkendőjét keresve észrevett engem az ajtóban, így szólt: „Nézd csak, kisfiam, ki van itt! Moha bácsi! Milyen jó, hogy itt van, legalább látja, hogy te milyen jó gyerek vagy, nem feledkezel meg az Anyák napjáról. Meg is kérjük mindjárt, mondja el egyszer a rádióban is, hogy te milyen jó vagy.” Törölgette a szemét, csókolgatta Ünnepet, és kérdezte tőlem: „Ugye elmondja egyszer, Moha bácsi?”

Örültem a kérésnek, megígértem hát szívesen, hogy elmondom, és most el is mondtam.

Olvasók fóruma

A figyelem minősége

Nagy örömmel és várakozással vettem kézbe az *„Érted vagyok”* 2013. decemberi számát. Nem is kellett csalódnom – ahogy eddig szinte sohasem –, hiszen a közölt írásokban, ha most nem tartalmaztak is magas szintű teológiai gondolatokat, ott volt minden, ami méltó a Bokor-lelkiség gyakorlatához.

A számot olvasva két dolog tűnt fel. Az egyik az volt, hogy hiányoztak a számból a németből fordított teológiai cikkek. Ennek következtében megszaporodtak a hazaiak. Nyilván más műfaj a kettő, de az előbbi most – az advent hangulatában – valahogy nem is hiányzott nekem.

A másik az volt, és tulajdonképpen erről gondolkozom el, hogy olvasva a cikkeket, milyen sokszor és sokszínűen jelent meg a *figyelem* szó, fogalom, és annak különböző minőségei. Mivel nem áll rendelkezésemre a szám elektronikus formája, csak néhány helyet említek meg ebből.

Horváth József az útkészítés – a talajelőkészítés –, a szívünkben egyre nagyobb és nagyobb helyet igénylő, de folyamatosan elmosott jézusi eszményhez igazodás *hogyan* kérdésére adott válaszában hozza fel a púpos királyfi példáját, akinek az idegen a róla készült hibátlan kép naponkénti szemlélését javasolta. „Ilyen egyszerű lenne, ha naponta vennénk a fáradságot, s nem engednénk, hogy bármi is elterelje a *figyelmünket*. Szemlélnénk a jézusi eszményt.” Vagyis úgy csinálnánk, mintha... Mintha már jézusiak lennénk. A javasolt módszer nagyon régi és nagyon egyszerű: teremteni egy ideált, és lehetőleg mindent alárendelni neki, mindent belőle származtatni. És furcsa módon ez a világi dolgokkal kapcsolatban működik is: diplomás akarok lenni, olimpiai bajnok akarok lenni, sikeres vállalkozó akarok lenni, jó kisfiú akarok lenni stb. El sem képzelhető e nélkül az akarat nélkül. És mégis, van ezen a területen egy nagy nehézség. Minden és mindenkor eltereli a *figyelmünket* erről az egyetlen szükségesről. Számunkra a jézusi eszmény a jócselekedetek világa. Az ő eszménye pedig a Mennyek Országa megnyilvánulása volt itt, ebben a földi világban. A kettő lehet egységben, ha van rá *figyelmünk*: az intéző „naponta venné a fáradságot”, hogy várja az ajtóban a ház gazdáját, miközben enni ad szolgatársainak. Ehhez azonban az intézőnek ismernie kell a szolgatársakat, és azoknak el kell fogadniuk az intézőt ideiglenes főnöknek. Sorrend és minőség.

*Garay András*nak a mamutfenyőről szóló, gyönyörű kis tanmeséjében a már öreg óriás „... *figyelmesen* hallgatott. Mindig az ég felé tört, és kicsit tán be is látott az égi világba... Mégis mindent tudott a földi világról”. A jézusi történetet szerette, benne keringett a nedvekkel együtt. Igen, ő is mindennap az ég felé törekedett. De ő nem is tudott mást tenni. Ha letört az egyik erős ága, új hajtást indított az ég felé. Nem felejtette el, hogy miért van itt. Minden ágacska vége emlékezett a feladatára. *Figyelmes* volt. Közben pedig a gyökértől a csúcsig számtalan sejt támasztotta őt, és táplálta. Olyanok, akiknek a feladata nem a növekedés volt.

Kovács László írásában nem találkoztam magával a szóval, de úgy érzem, nagy baki lett volna a részemről, ha nem fedezem fel A kezdet című részben: „A Bulányi-féle kisközösségi mozgalom Róma indítására indult...” Eljött Páter Kolakovich, Páter Bulányi tolmácsolt neki. Páter Kolakovich *felfigyelt* Páter Bulányira, és rábízta egyik diákcsoportját. Mire *figyelt* fel? Talán sok mindenre kellett előtte *figyelnie*, mire döntött. Azokról, akikre a többi csoportját bízta, nem hallottunk. Az egyik, amire *felfigyelt*, számomra nyilvánvalóan Páter Bulányi *figyelme* volt.

Amikor az interjúban Simonyi Béla megkérdezte *Merza József*et belső feszültségkezelési és külső konfliktuskezelési módszeréről, ezt válaszolta: „Akár írunk, akár csendben maradunk, szellemünk akkor is jár. Ez nagyon titokzatos dolog. Így születnek a semmiből ’új világok’ ... Ne akarjuk megmagyarázni belsőnk titokzatos munkálkodását, inkább használjuk... Ne kapkodjunk, ne csapkodjunk, ne vágjunk bele a mondókájába... Páros kapcsolatban egy életre elromolhatnak az értelmi és érzelmi lehetőségek. Ennek a ’finom szerkezetnek’ a látszólag ’gyenge kölcsönhatások’ világában van katasztrófaelméleti jelentősége.” Igen. Számomra itt semmi másról nincs szó, mint a *figyelmes jelenlétről* és annak minőségéről. Rendszeresen – amikor csak lehet – ott áll az intéző az ajtóban. Várja a ház urát, és közben elégedetten és *figyelemmel* szemléli szolgatársai szorgoskodását és jóllakottságát. Ez az ő dolga: emlékezni, várakozni és *figyelem* lenni. Majd később, amikor a bizalomról és az óvatos bizalomról kérdezik, ezt mondja: „A hit területe kényesebb. Itt azt kell *figyelni*, hogy a következményei az életet szolgálják-e...” Minden az Életet szolgálja, még a halál is. Viszont nem mindegy, hogy mire *figyelünk*: csak a formára, vagy a formára és arra is, ami a formát élteti. Ahogy Merza József mondja: „... mindig hasznos a józan észre támaszkodni...”

Mintha *Vadas Éva néni* sem beszélne – számomra – másról, mint erről a *figyelemről*: „Megkötsz engem, hogy én is megköthessem magamat, és megkötöm magamat, hogy Te is megköthess engem – hogy megvalósulhasson az, amire teremtettél...” Megkötni magamat: *figyelni* Rád. Amikor megkötsz, *figyelsz* rám.

„Ma van maradék életem első napja” – mondja a 17 éves, pattanásos fiú *Doris Weber* vallomáscikkének első mondatában. És az utolsóban: „Hirtelen világossá vált számomra, hogy akkoriban, tizenhét évesen elszalasztottam maradék életem első napját.” Elszalasztottam, vagyis nem *figyeltem* rá, pedig ma már tudom, hogy kellett volna. És itt egy csoda nyilvánul meg – számomra. Harminc év után – ahogy írja – ismét megkapja a lehetőséget erre az *odafigyelésre*, és most már sikerül. Nem a kapcsolat a fiúval, hanem a kapcsolat a „maradék életével”. A lehetőséggel. Lehetőséggel az intézővé válásra. Az egyetlen szükségesre *figyelés* szándékos „megkötözöttségére”, ahogy Éva néni mondta.

Farkas István
Budapest

Gyombolai Mártonné Mojzes Éva

2013. november 17-én,
életének 77. évében
az Örök Hazába költözött.

Éva (néni) a Bokor nagy öregjei közé tartozott, tiszta és tiszteletre méltó életet élt. Akik ismerték, tudják, hogy saját magát mindig háttérbe szorítva segített a környezetében élőknek éppúgy, mint a távoli rászorulóknak, mindig „a másik” érdekét nézte. Élete végéig hűséges volt: férjéhez-családjához-barátaihoz-közösségeihez-Bokorhoz-Egyházhoz-rászorulókhoz.

Hamvainak nyugalomba helyezése és az életéért hálaadó szentmise 2013. november 30-án a váci Fehérek templomában volt. A zsúfolásig megtelt templomban sokan köszöntük meg, hogy ismerhettük, barátunknak tudhattuk, tanulhattunk tőle.

Elkötelezett, odaadó, hitében állhatatos élete mindannyiunk számára világító példa – most és mindörökké.

A Bokor nevében ***Tarnai Imre*** *búcsúztatta testvérünket:*

Amikor Éva és Marci testvéreink egymásra találtak, dinasztiát alapítottak. Se vége, se hossza azok sorának, akik nekik köszönhetik az életüket. Legendás hírűen nagy család jött összse erre a szentmisére, hogy megköszönjék Istennek édesanyjukat.

De összegyűlt itt egy másik, még nagyobb család is, amelynek testvérünk ugyancsak tagja. (Szándékosan nem tettem hozzá, hogy „volt”!). Több mint 30 esztendeje annak, hogy Éva rátalált Marcival együtt egy testvérbaráti közösségre. Ez a közösség annak a közösséghálózatnak volt a tagja – és tagja azóta is –, amelyet jelenleg Bokor néven ismernek. Hát ez a Bokor az a bizonyos még nagyobb család, amely most itt felsorakozik a vér szerinti rokonság mellé, hogy velük együtt köszönetet mondjon. Mert van miért. Ahogyan Éva e három évtized során nem tudta volna elképzelni életét a Bokor nélkül, ugyanúgy a Bokor is elképzelhetetlen lett volna őnélküle. Ennek a Bokornak a nevében szólaltam most meg. Elsősorban az „Öregek 2” nevű közösség nevében, amelyben együtt imádkoztunk, tanultunk, és töltekeztünk erővel, kegyelemmel. Azután egy másik közösség nevében is, amelyet tréfásan „Pótkávénak” szoktunk nevezni, amely a közös felüdülést, szórakozást szolgálta.

Éva kezdettől fogva magáévá tette a Bokor eszményeit. Köztudott, hogy kis pedagógusi nyugdíjukból meglehetősen szerényen éltek. Mégis mindig megtalálta a módját, hogy a harmadik világ éhezői számára hónapról-hónapra eljuttassa a nem csekély összeget tartalmazó borítékot. Erről közvetlen tapasztalatunk van. Megalkuvás nélkül vállalta Jézushoz tartozását akkor is, amikor ez emberi mércével mérve hátrányt jelentett számára. Azt pedig legszebben Marci fogalmazta meg, hogy „két lábon járó szeretet” volt, akinek mindig az képezte legfőbb gondját, hogy segítsen mindenkin, akin csak tud. Ezért vállalt hosszú időn át aktív tevékenységet a helyi karitászban is. És amikor mindenféle különcködő vélekedések ütötték fel fejüket a jézusi tanítással kapcsolatban, ő mindig hűségesen kitartott a mellett, amit akkor tett magáévá, amikor a Bokrot megismerte.

A földi életből való távozása alkalmat ad arra, hogy mindezt megköszönjük Istennek, de valójában lényeges változást nem jelent ez az esemény. Hiszen közösségünk nemcsak akkor élt, amikor éppen fizikailag is együtt voltunk. Együtt voltunk és vagyunk mi folyamatosan, a közösség tagjai, sőt bizonyos tekintetben az egész Bokor. Együtt vagyunk szeretetben és egymásra figyelve egy nagy, – hogy úgy mondjam – „virtuális szobában”, amelyiken van egy ajtó: ez az ajtó időnként kinyílik, hogy egy-egy testvérünk átmehessen a szomszédos titokzatos szobába. Tárt karokkal várja őt ott mennyei Apácskánk, hogy most már minden zavaró körülménytől mentesen folytathassa azt, amit itt elkezdtünk. Kezdte a sort a nemrég boldoggá avatott Sándor István, aki annak idején Gyurka testvérünk lelkigyakorlatos beszédeit kinyomtatta, és egyébként is ezer szállal kötődött akkor alakulgató közösségeinkhez, aztán folytatódott Andival, a Hampel házaspárral, Gyurkával, hogy csak a nevezetesebbeket említsem (hiszen a neveket vég nélkül sorolhatnám), míg most Éva testvérünk számára nyílt ki az ajtó. Nem számoltam meg, de az az érzésem, hogy lassanként többen vannak odaát, mint ahányan még mi toporgunk az ajtó előtt, várva, hogy számunkra is megnyíljék. Így hát közösségi találkozóink nem szűnnek meg, csupán súlypontjuk helyeződik át.

Nekünk most egy ideig rossz lesz, hogy nélkülöznünk kell Éva kedves közelségét. Kérjük őt, imádkozzék értünk, itt maradottakért: tudjuk őhozzá hasonlóan intézni itteni életünket, hogy elérkezhessék számunkra is a boldogító találkozás napja Apácskánkkal, övele és többi testvérünkkel.

***Dénes Klári** 5, **Péch Lilla** 30 éve távozott közülünk az örökkévalóságba, az alábbiakban rájuk emlékezünk: Klárira Gyurka bácsi soraival, amelyekkel halálhírére reagált, Lillára pedig egyik saját kis írásának közlésével.*

Dénes Kláriról

Istenünk magához hívta Klárit. Este álomra hajtotta fejét, és Gyuri reggelre már csak a testét találta annak, aki az éj folyamán hallhatta már Tőled: „Menj be urad örömébe!” Így hát már nem érte könyörgök, hanem Hozzá: Készítse nekünk az utat oda, ahol ő már szállást kapott!

Nem én vagyok a Bokorban a legöregebb, hanem az egri Kocsis Gizike, aki e földi létben négy hónappal megelőzött engem, s akinek úgy udvaroltam, hogy ő a Bokor legrégebben fiatal kislánya. S hogyan távudvarlok most Klárinak? Te vagy az, akit a Bokorban a legrégebben ismerek, mert 1949-ben lelkigyakorlatot tartottam Szolnokon, ahol ott találtam egy 16 éves békéscsabai kislányt. S Klári a következő két évben is eljött budapesti lelkigyakorlataimra: az angolkisasszonyok meg az örmény katolikusok templomába. Vannak a Bokorban nála korábban születettek is, a Ratzinger-évfolyamúak, az 1927-esek – Szabó Márti, Tarnai Imre –, de azok mind később csatlakoztak hozzánk. Klárié a legrégebbi – nem létező – Bokor-tagsági könyv. Merza Jóskáé csak a 2-es számú tagsági igazolvány, mert ő 1951-ben érkezett Miskolcról a debreceni egyetemre.

Azután, hogy megjártam a hadak útját, Klári jött hamarosan, s bekerült a Pót-KV-ba is, és egyházi elítélésem után, 1985-ben már ő is rakosgatta a téglát Balaton-felvidéki lelkigyakorlatos házamhoz Budaváriban, ahova várom júniustól szeptemberig a testileg és lelkileg üdülni akarókat – a csabaiakat is meg a nem-csabaiakat is. Klárit már nem, mert ő közben különb nyaralót talált magának.

Istenem, tudom, hogy megbecsülöd szerelmetes lányodat, Klárit, akinek jó dolga van már Nálad. Kérünk, használd őt Magadnál is, hogy ki-ki a Tőled rendelt időben eljuthasson Hozzád az örök hajlékokba. Add meg, Uram! Kérünk Téged, hallgass meg minket!

Bulányi György

A Betlehemben született öntudata

Betlehem azt bizonyítja: Isten is lohol utánunk, nemcsak az ember lohol Isten után. Embernek és Istennek találkoznia kell. Egy ilyen találkozás az ember igazi öntudatra ébredését jelenti. Erről szeretnék most elmélkedni.

Az embernek régóta van fogalma a Legmagasabbról. Öntudatra ébredése kettőt jelent: a Legmagasabb felfedezését, illetve annak a tudatát, hogy köze van a Legmagasabbhoz. Hasonlít Hozzá. Képmása. Rokona. Leszármazottja. Ábrahám nem ismert emberhez méltóbbat a Legmagasabb szolgálatánál. Mekkora öntudat! Igen, ekkora öntudat, úgy látszik, csak ekkora öntudat képes népet teremteni... olyat, mint „a csillagos ég és a tenger fövenye”. Ez az öntudat kb. 1500 esztendőre meghatározója volt egy nép gondolkodásának – és öntudatának is. Hozzá igazodtak a próféták: Ábrahám atyához és Ábrahám Istenéhez. Ez az igazodás tengernyi energiába került. Viták, elhajlások, birkózások az őrzésért, a tisztántartásért vagy megtisztításért. És ezek a próféták, Abrahám igaz fiai, ugyancsak nagy öntudattal vallották magukat Abrahám Istene tolmácsának – a Legmagasabb tolmácsának.

Aztán született Valaki, aki még az övékénél is nagyobb öntudatot hordozott. Tizenkét évesen az ő Atyja házának tekintette a Legmagasabb dicsőségére épített legszentebb helyet – és úgy gondolta, neki ott a helye, ott kell serénykednie. Később pedig még elképesztőbb öntudatról tanúskodtak kijelentései: „Mondatott a régieknek..., én pedig azt mondom nektek...; én az Atyában vagyok, és az Atya énbennem van; én és az Atya egy vagyunk; aki engem lát, látja az Atyát; nálam nélkül semmit sem tehettek; én vagyok az Igazság, én vagyok az Út és az Élet! Engem kövessetek!...”

Bár kortársai ugyancsak igyekeztek letörni ezt az öntudatot, egészen a kiirtásáig menően, ez az öntudat mégis képes volt még nagyobb népet teremteni – nagyobbat, mint Ábrahámé –, immár 2000 esztendőn át.

Most nem arról akarok elmélkedni, hogy vajon mennyire Isten népe ez a nép; hanem arról a nagy öntudatú Valakiről, aki kétezer esztendővel ezelőtt született, és aztán elég fiatalon – 40 évesnél nemigen lehetett idősebb – kiirtatott.

És azóta nemzedékek adják át nemzedékeknek az Ő nevét. Ő azóta izgat, felháborít, botránkoztat. Mások meg bizalmat szavaznak Neki, ma is, kétezer esztendő múltán is – lázasan keresik, botorkálnak vagy loholnak utána, segítségül hívják a nevét, asztalánál emlékeznek, hálát adnak és erőre kapnak. Az Ő köntösét akarják magukra ölteni, az Ő arcát akarják arcukká tenni, az Ő tekintetével akarnak látni és az Ő szavaival beszélni, és azt akarják, hogy ha mások érintik a ruhájukat, akkor az Ő ereje távozzék belőlük.

A Betlehemben született öntudata népet fakasztott. Nem maga alá gyűrt egy népet, hanem: fakasztotta, életre hozta – és fakasztja és életre hozza ma is. Nem uralkodói öntudat volt ez, hanem szolgáló öntudat. Ő kell nekünk, szükségünk van rá. Az a jó nekünk, ha mindenét megosztja velünk, ha egész Önmagát odaadja nekünk: átadja magát, ránk ruházza önmagát, hogy egészen Ő legyünk. „Aki titeket hallgat, engem hallgat...” Ne egyedül Ő legyen, hanem sokan legyünk Ő!

Szolgáló öntudata határozott volt. Semmi bizonytalankodás nem volt Benne. Azt mondta, hogy az ember nem adhatja lejjebb az Ő mércéjénél. Vagy-vagy! Nem lehet két úrnak szolgálni: az igaz Legmagasabbnak is, meg a hazug „legmagasabbnak” is. A kettő közül csak az egyik jó: ahogyan Ő csinálta. Az a teljes emberi, a többi mind zsákutca!

Szolgáló öntudata állandóan cselekedetekre inspirálta. Lázas tevékenységre, amelybe olykor bizony belefáradt. Aztán egy kevés alvás a viharos tengeren... és megint fölkelt, és szolgált.

Szolgáló öntudata szelíd és békés volt. Nem rohant követelőzve a gazdag ifjú után.

Szolgáló öntudata olykor az éjszakát is feláldozó beszélgetésekre indította az Atyával.

Szolgáló öntudata nem tűrt keveredettséget sem önmagában, sem maga körül. Csak a tiszta Istennek-tetszésről beszélt. Nem beszélt mellé, határozottan különböztetett.

A Szolgáló Öntudat mérhetetlenül bízik az emberben: Legyetek ti is tökéletesek, miként a mennyei Atya! Barátaim vagytok... testvéreim vagytok... istenek vagytok!

Péch Lilla

Ferenc pápa forradalmat csinál

Gondolatok *Az evangélium öröme* c. apostoli iratról

Ferenc pápa új tanító iratával a túlnyomó többség egyetért, mindenekelőtt a Harmadik világ katolikusai. De kritika is éri, elsősorban a piacgazdaság védelmezői részéről. Alig halkult el kissé a pápa *Evangelii gaudium* [Az evangélium öröme] kezdetű „kormánynyilatkozatának” vatikáni mennydörgése, máris fölvetődik az izgalmas kérdés: A római főpap forradalmi felhívásából mi következik a keresztények, mindenekelőtt a katolikus egyház számára?

Ferenc pápa radikális irányváltást akar. 2013 márciusi megválasztása óta alig múlt el olyan nap, amelyen ne mutatta volna meg jelképekben gazdag gesztusokkal és beszédekkel, hogy szakítani akar a római egyház tekintélyi és önkényes alakjával – nyolc hónappal hivatalba lépése után pedig bemutatta a világnak az első terjedelmes dokumentumot, amelyért kizárólag ő vállalja a felelősséget. Ő maga „alapvető jelentőségűnek” minősítette, mert az pápaságának lényegét és átfogó vízióját tartalmazza. A 180 oldal terjedelmű „apostoli irat” hatalmas igényt támaszt az „egyházi üzem” megváltozásával szemben.

Ez a szerényen és megnyerően fellépő férfi azt akarja, hogy a keresztények elinduljanak, és a világtársadalom „kerítéseinél és sövényeinél” meghirdessék a keresztény üzenet felszabadító vonásait – koránt sem minden dogmatikai tételt –, mégpedig mindenekelőtt az eltaposottak, a gyengék és félrevetettek számára. Írása azt jelenti, hogy a római katolikus egyház elindul a bizonytalan jövőbe.

Ferenc pápa üzenetének gyújtó hatású lényege: A jövőben minden egyházi cselekvésen át kell ragyognia Isten minden ember iránti szeretetének.

Ezért hirdeti meg ez a pápa egyházának radikális reformját a fő és a tagok számára egyaránt. Óriási lépést jelent előrefelé, hogy kifejezetten lemond az elődei körében szokásos pápai igazságbirtoklási és tévedhetetlenségi igényekről, és a reformokkal kapcsolatos vita tárgyává teszi pápai hivatalát. Ferenc pápa nem hiszi, hogy „minden kérdésre végérvényes és tökéletes választ kellene várni a pápai tanítóhivataltól”.

Az általa sürgetően követelt reformot és dinamikát elsősorban mégsem „aggiornamentóként”, az egyházi doktrína és az elavult struktúrák modernizálásaként értelmezi. Számára a belső hozzáállásról van szó: irgalmasságot akar kirekesztés helyett, a hatalomról való lemondást hatalmi politika helett, nagyvonalúságot kényszerítés helyett. A szeretetnek a tanítással szembeni feltétlen elsődlegességét követeli. Számára az együttérzés lelkületéről, a radikális emberszeretetről van szó, amely Isten szeretetéből és a megfeszített Krisztusból „árad ki”. A szegények lelkipásztori alkatú püspöke szemében iszonyatos az az egyház, amely a hibázástól és a többértelműségtől való félelmében változhatatlannak vélt szerepekből, társadalmi formákból és rítusokból álló teológiai páncéllal veszi körül magát.

De a tanítással és az egyházi struktúrával kapcsolatos fesztelenségével ez a Harmadik világból jött pápa kissé elnagyolja a dolgokat. Két példa: Megerősíti a nők kizárását a papságból – meggyőző érvek nélkül. Aki ilyen meggondolatlanul átlép azon a tényen, hogy az aktív hívők többsége nő, az ne csodálkozzék, ha világszerte folytatódik a nők elvándorlása az egyházból. Ami pedig a papi nőtlenséget illeti: e kínzó problémát nem lehet megoldani anélkül, hogy el ne fordulnánk a háttérben meghúzódó nőellenességtől.

A szenvedélyes lelkipásztor és emberhalász pápa szívesen látná az irattárba helyezve a részben emberellenes egyházi tanítást; ebbéli érdektelenségében számos dél-amerikai püspökkel közös nevezőn van. Ezt az összefüggések alapján lehet megmagyarázni: A brutális kizsákmányolás és erőszak világában értelmes dolog teljes mértékben az igazságosság szerint tájékozódó politikai gyakorlatra és a prófétai lelkipásztorkodásra összpontosítani. A Dél-Amerikához viszonyítva sokkal összetettebb világegyház vezetése szempontjából kétségtelenül nagyon fontos ez a felszabadító lelkipásztori kezdeményezés, de hosszú távon önmagában nem elégséges, mert sok nyitott kérdést – például az orvosi, a szabadság- és a tudományetika területén – nem lehet megfelelő módon megközelíteni az igazságosság és igazságtalanság azon paradigmája alapján, amelyet a felszabadítási teológia képvisel.

Egy pápa azt mondja: „én”

A Harmadik világból jött pápa szakít a hagyománnyal, amikor nem bonyolult és homályos teológiai fejtegetéseket közöl, hanem közérthető módon ír. Apostoli iratának fontos szakaszaiban úgy fogalmaz: „én”, és ezzel elhatárolódik a korábbi pápáktól, akik szinte mindig az uralkodói „mi”-stílust alkalmazták. A jezsuita José Bergoglio által használt „én” a kulcs, ha meg akarjuk érteni kormánynyilatkozatát: nagyon személyes, igazi Ferenc-féle szöveget tesz közzé.

Aki megválasztása óta követte a pápának a Szent Márta Házban reggelenként, szűk körben elmondott beszédeit, illetve nagyobb hallgatóság előtt elhagzott prédikációit, az sok ismerős mondattal találkozik az *Evangelii gaudium*ban, de ebben a pápa rendszerezte és összefüggő egységbe állította a már ismert kijelentéseket.

Nem ringatja magát illúziókban annak a kritikának a jelentőségét illetően, amelyet a hatalomba szerelmes egyház klerikális torzulásain gyakorol. Ezért kijelenti, hogy szavai programadó jellegűek, és radikális következményekkel kell járniuk – mindenekelőtt az egyház és a gyakorlati lelkipásztorkodás „decentralizálásával”. Vajon az egyházi közösségek világszerte elkezdik-e közösen olvasni a pápa írását? Lapról lapra? Olyan kérdéseket feltéve, mint: Min kell változtanunk? Konkrétan mit tehetünk? – Erre lenne szükség.

Ferenc pápának sietős a dolga: dinamikát és új kezdeményezéseket akar egyházában. Ezért fordul szembe a tradicionalistákkal, akiket elődei támogattak, és akiknek a szélsőségeire Benedek pápa túl sok időt és erőt pazarolt el.

Ferenc pápa erős pártfogókat keres egyházi forradalmához. II. János Pál pápára hivatkozva propagálja a pápai hivatal egyszerű és ökumenikusabb formáját. A középkori egyháztanítót, Aquinói Tamást hívja „az igazságok hierarchiájának” koronatanújául, ami azt jelenti: nincs szükség arra, hogy az egyházi tanítás összességét ráborítsák az egyszerű hívőkre. Elsősorban és mindenekelőtt Isten feltétlen szeretetéről van szó – éppen a vesztesek és az elnyomottak iránti szeretetéről. Ferenc pápa a késő ókori egyházatyát, a milánói Ambrust idézi, nevezetesen annak minden elvált és

újraházasodott ember számára még ma is csodálatos mondatát: „A szentáldozás nem jutalom a tökéletesek számára, hanem táplálék és az üdvösség nagyvonalú eszköze a gyengék számára."

Következmények minden egyházközségre nézve

Milyen következményekkel járna a pápa forradalmi programja az egyház, az egyházközségek és az egyének számára – föltéve, hogy komolyan vennék azt? Ha az egyházjogot tekintjük mércének, akkor világszerte katolikusok milliói élnek „szabálytalan" családformákban. Immár fellélegezhetnek? E pápai irat után nincsen teológiai érv ahhoz, hogy az újraházasodott elváltakat elzárják az Úr asztalától. A pápa azonban egyidejűleg ragaszkodik a házasság felbonthatatlanságának tanához. Tisztázni fogja-e ezt az ellentmondást?

A német püspökök jelenleg is dolgoznak az újraházasodott elváltak problémájának megoldásán. A munka vezetőjét, *Robert Zollitsch* freiburgi érseket a minap írásban bírálta és hidegen elintézte a Hittani Kongregáció prefektusa, *Gerhard Ludwig* érsek. Ferenc pápa viszont nem régiben szembefordult az efféle praktikákkal, amikor bátorította a püspökségek és a szerzetesrendek vezetőit, hogy „a Hittani Kongregációtól érkező levelek ellenére" ne törjenek meg, hanem haladjanak tovább az úton híveikkel.

A pápa minden egyes egyházközség számára kihívást jelent. Irányváltásról van szó. Mindaz, ami sok egyházközségben eddig központi dolognak számított – önfenntartás, szabadidős kínálat, ünnepek, építkezések, pénzügyek –, most a peremre kerül. Központi helyre lép viszont az, ami polgári vonalon peremjelenségnek számít: a rabok és betegek meglátogatása, a szükséget szenvedők önsegélyező csoportjai, a politikai elkötelezettségű tevékenység, a menekültek, csavargók és munkanélküliek támogatása...

A római egyház feje kihívást jelent a jómódú német egyház számára is. Igaz, hogy egyházi adójukkal és adományaikkal a német hívek finanszírozzák a szegény országokban végzett katolikus egyházi munka nagy részét, de Ferenc pápa többet akar: a túlnyomóan a középosztályhoz tartozó, jól megfizetett főállásúak által meghatározotott egyház induljon el a teljesítményi és fogyasztói társadalom peremén élő emberek felé.

Ha a katolikusok komolyan veszik a pápát, akkor most tanulási és megtérési folyamatnak kell megindulnia – az ún. laikusok körében éppúgy, mint a főállásúak között. A *Wir sind Kirche* [Egyház vagyunk] nevű reformmozgalom és *A Német Katolikusok Központi Biztottsága* egyaránt dicséri a pápai iratot, „felrázónak" és „bátornak", „a hit újbóli felfedezésére szóló meghívásnak" nevezve azt. *Georg Hupfauer*, a németországi *Katolikus Munkavállalók Mozgalma* elnöke mélyebbre tekint, és igazságosabb elosztási struktúrákat követel. Ő és más, inkább „baloldali" katolikusok azonosulnak a pápa átfogó kapitalizmuskritikájával, amely szerintük „messze meghaladja II. János Pál kiállását a munkások mellett".

Politikai szempontból liberális világegyházi stratégák, mint például a bencés rend vezetője, *Notker Wolf* prímás apát, ellene vetik, hogy bár a pápa érzékeny pontot érint, de „elvárásai" politikai és egyházi szempontból is „túlzottak". A liberális piacgazdaság teológiai szószólói – például a *Németországi Evangélikus Egyházban* vagy olyan gazdaságközeli tömegtájékoztatási eszközökben, mint a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* – bírálják a pápa maró kapitalizmuskritikáját, mondván: a pápa kőkemény vádjai argentínai tapasztalatából erednek, és nem felelnek meg a magasan feljett tudás- és teljesítményi társadalmak gazdaságetikai viszonyainak; felpanaszolják, hogy a nem kreatív Argentínához kötődő pápa figyelmen kívül hagyja az olyan harmadik világbeli országok sikereit, mint Brazília, ahol szerintük sok millió ember szegénységét győzték le politikai megoldásokkal – vagyis társadalmi haladást értek el a piac segítségével, miközben a pápa ékesszólóan a piacgazdaság elutasításának zsákutcájába kormányozza egyházát.

Ferenc pápa hívei a Biblia Istenével fogják megvédeni őt, hiszen Jahve pártosan a szegények oldalán áll. A bibliai érzékenységű kereszténység nem lehet sem semleges, sem liberális a féktelen piacgazdasággal szemben.

A pápa szólt, világosan és részletesen. Vajon új korszak kezdődik-e az egyházban? Új utakra indulnak-e a keresztények? Még nyitott kérdés, hogy az a lökés, amelyet a hit számára adott a pápa, füstbe megy-e, vagy pedig megváltoztatja a világot a katolikus egyházzal együtt.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2013/23

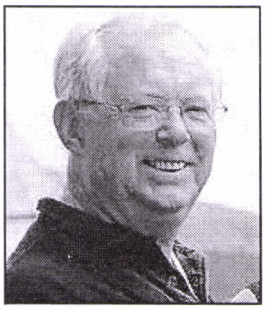

Az élet legjobb neve: Isten

Interjú a 80 éves *Fulbert Steffenskyvel*

Fulbert Steffensky, akinek írásait viszonylag gyakran közöljük (az utóbbiakat ld. 2006. február és december, 2009. október és december, 2011. augusztus), 1933. július 7-én született a németországi Rehlingenben. Élete során több hazája is volt – nem csupán földrajzi értelemben, de ő ezeket nem hagyta el egyszerűen, hanem megtartotta, és összekapcsolta őket.

Miután katolikus és evangélikus teológiát tanult, tizenhárom éven át bencés szerzetesként élt Maria Laach-ban. Ezután áttért az evangélikus hitvallásra, anélkül hogy száműzte volna szívéből a katolikust, és feleségül vette Dorothea Sölle evangélikus teológusnőt. Vele együtt indította el Kölnben a „politikai esti imádságokat” (1968-1972). Számos spirituális cikk és könyv szerzője. Előbb a neveléstudomány professzora volt a Kölnben, majd 1998-as nyugdíjazásáig a valláspedagógia professzora Hamburgban. Tíz évvel Dorothea Sölle halála (2003) után Luzernbe költözött, és ismét megházasodott. Legutóbb Dorothea Söllével 1995-ben közösen írt könyvét adta ki ismét a Kreuz Verlag: Wider den Luxus der Hoffnungslosigkeit [A reménytelenség luxusa ellen].

„Minden út Rómába vezet”?

Minden utam elkerüli Rómát, de sok utam vezet a katolicizmushoz, annak szépségeihez és erősségeihez.

Vannak-e olyan pillanatok az életében, amikor Isten jelenlétét éli meg?

Vannak olyan időszakok és események, amelyeket így értelmezek. Amikor valamelyik unokámat tartom a karomban, akkor ez az élet iránti mély vonzalom pillanata. Amikor egy régi templomban ülök, és mérlegelem, milyen sokan mondtak itt köszönetet boldogságukért, siratták el a halottaikat, bánták meg vétkeiket és nevezték néven félelmeiket, akkor egy vagyok az élettel és annak legjobb nevével: Istennel. Ha képes vagyok felháborodni valamilyen igazságtalanságon, akkor ez olyan pillanat, amelyben Isten jelenlétét élem át.

Csodálkozik-e olykor Istenen?

Csodálkozni? Minél idősebb leszek, annál inkább megrettenek Isten titkától és Isten sötétségétől. Istenképeink összetörnek, és hitünknek naponta fel kell támadnia a hitetlenség sírjából. A hit útja talán olyan út, amelyet összetört istenképek szegélyeznek.

Meghalhat-e Isten?

A bálványok halnak meg. Alkalmilag talán saját istenképeink is azon bálványok közé tartoznak, amelyek meghalnak. Isten él, erre fogadni mernék. Mindazonáltal tudom, hogy az ember elveszítheti egy fogadást.

Mi egyszerűbb: hinni vagy kételkedni?

A kételkedés egyszerűbb. A kételkedés magától az élettől kapja bőséges eledelét. Ha kívülről szemlélem magamat mint hívőt, akkor csodálkozom magamon: Hogyan hihetek annak az Istennek az irgalmasságában, akinek tudomása nélkül állítólag egy hajszál sem vész el a fejemről, amikor az agresszió és az ellenségesség a természet önfenntartásának egyik lényeges alapelve? Példaként megemlítem a más élőlények megsemmisítésének szolgálatában álló szépség egyik csodáját, a pókhálót. A pók „ért hozzá”, hogy úgy szője meg hálóját, hogy az építmény egésze sértetlen maradjon akkor is, ha a szálakat bizonyos helyen súlyos zsákmány vagy heves szél tépi meg. Ez a háló még egy hurrikánnak is képes ellenállni. Ezt a csodát azonban azzal a céllal szövi, hogy megsemmisítsen egy másik életet. A legmagasabb szintű célszerűség a legnagyobb mértékű agresszióval jár együtt. Mi hát az egésznek az értelme? Céljai világosak számomra. De az értelme? A 104. zsoltár magasztalja Isten és az ő bölcs rendje dicsőségét. A föld telve van Isten jóságával, állítja. Valójában csupán a természet hideg szuverenitását írja le, amellyel mosolyogva osztja kegyeit, és hideg mosollyal semmisít meg életeket. A zsoltár dicséri a fiatal oroszlánt, amely zsákmányért ordít, és Istentől várja táplálékát. Ez az „Istentől jövő táplálék” a halálfélelmében bégető bárány vagy a halálos harapástól menekülni próbáló kecske.

„Mindenki rád vár, hogy kellő időben ételt adj neki”, áll a zsoltárban. A történelem során a legtöbb élőlény számára elmaradt a „kellő időben” érkezett étel, vagy „kellő időben” más teremtmények számára szolgáltak eledelül. Milyen ostobának és tébolyultnak, milyen kétségbeesettnek vagy milyen bátornak kell lennie valakinek, aki ezt nyitott szemmel látja, és mégis azt mondja: „Áldjad, én lelkem, az Urat”? A jóságban hinni munkát kíván. Alkalmilag le lehet olvasni az életről, de gyakran csak beleolvasni lehet.

Mit hiányol Jézusban?

Egyáltalán semmit.

Szívesen hozzáfűzne-e a Tízparancsolathoz egy tizenegyediket, és ha igen, mi lenne az?

Te, pap, lelkész vagy lelkésznő, ne beszélj olyan sokat a templomban!

A Jézus szájából elhangzott mondatok közül melyiket kedveli a leginkább?

Máté 27,26: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?”

És melyiket hagyná ki a legszívesebben?

Máté 18,9: „Ha megbotránkoztat a szemed, vájd ki, és vesd el magadtól!” Nem tudok rájönni e mondás értelmére. De az effajta vallási radikalitás által tengernyi szenvedés zúdult a világra.

Mire törekedett Jézus: megjavítani a világot, elviselni a világot vagy elfeledni a világot?

Elfeledni a világot – ez olyan istenkáromlás, amelyet nem feltételezhetünk Jézusról. Az „elviselés” szép szó. Aki a világban él és szeret, annak el is kell viselnie a világot. Aki szeret, az nem úszsa meg ép bőrrel, éppoly kevéssé, mint ahogy Isten sem úszta meg ép bőrrel. Engem erre tanít a kereszt. A világ megváltoztatása egyike Jézus alapvető céljainak. Ezt tanítja nekünk a Hegyi beszéd. A kicsi ne maradjon kicsi, a nagy ne maradjon nagy! Az elsők legyenek utolsókká, az utolsók elsőkké! A bénák táncoljanak, a némák daloljanak! A zsarnokok zuhanjanak le trónjukról, a megalázottak emelkedjenek föl! A bűnösök üljenek oda ahhoz az asztalhoz, amelyet tulajdonképpen nem számukra terítettek meg! Mi ez, ha nem mindennek a megváltozatása? De megváltoztatás helyett szívesebben fogalmaznék így: Jézus meg akarta gyógyítani a világot.

Illik Jézushoz a boldogság?

„Jézus volt a legboldogabb ember”, írta egyszer Dorothea Sölle. Igen, boldog volt, ha boldogságon nem individualista önmegvalósítást értünk. Méltóság, szabadság, ér-

telmes élet – én ezekkel a szavakkal szeretném meghatározni a boldogságot. És kinél találhatnánk meg ezeket a legvilágosabban, ha nem Jézsunál?

Ha Isten sötét oldalairól beszélünk, melyiket nevezné meg elsőként?

A hallgatását.

Az emberi történelem melyik alakja áll a legközelebb Jézushoz?

Sokat lehetne megnevezni; én Gandhit említeném: igazságosságot akart, békét akart, elviselte az erőszakot anélkül, hogy visszaütött volna. Jézus arcvonásait viselte.

Ön imádkozik-e Jézussal, vagy hozzá is?

Jézushoz nem imádkozom, de vele imádkozom, amikor belebújok az ő imáiba, a Miatyánkba, a zsoltárokba vagy az ő „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?"-jébe.

Hogyan tapasztalja meg Ön Szentlelket?

Elég kevéssé tapasztaltam még meg, de hiszek benne. Szkeptikusan tekintek a ma általános tapasztalatkeresésre. Hiszek Jézus Lelkében, amikor dadogó imáimat a Lélek sóhajtozásába öntöm bele (vö. Róm 8,26), és amikor Frankfurtban a Deutsche Bank előtt tüntetek az igazságtalan pénzügyi rendszer ellen.

Pál azt mondja: „Már nem én élek, hanem Krisztus él bennem" (Gal 2,20). Ki vagyok én akkor?

Szerencsére én nem csupán én magam vagyok, nem vagyok bebörtönözve a saját identitásomba. Egy régi szerelmes dal azt mondja: „Te az enyém vagy, én a tied vagyok, / légy ebben bizonyos! / Szívembe zártalak, / a kulcs elveszett, / örökre benne kell lenned!"

Ez identitáscsere, amit a szeretet mindig megvalósít. Identitásom nem csupán önmagamban áll. Isten a mi szívünkben látta meg magát, és mi magunkat az ő szívében. Ez nem olyan kisajátítás, mint ahogyan a rabszolgákat sajátítja ki uruk akarata. Ezek a szeretet kisajátításai. Boldogság, hogy Istenben inkább otthon vagyunk, mint önmagukban.

Ha valaki el akarna menekülni Isten elől, mit tanácsolna neki, hová meneküljön?

Istenhez.

Ki mellett szeretne ülni a mennyei lakodalmas asztalnál?

Elhunyt feleségem, Dorothea Sölle mellett. S aztán még néhány eretnek mellett, akiket az egyház megégetett a századok folyamán. De ekkora tisztességben aligha lesz részem.

Az Ön számára mit jelent egyszerűen élni?

Úgy élni, hogy életmódommal ne zabáljam föl unokáim jövőjét. Egyszerűen élni azt jelenti, hogy megszabadulunk minden fölöslegestől, mert „a fölösleges dolgok fölöslegessé teszik az életet" (Pasolini).

Mindent egybevetve mi a legfontosabb az Ön számára?

Isten – és a szegények kenyere. Több fontos dolog nem létezik.

Forrás: imprimatur, 2013/6

Női bíborosok?

Felhívás Ferenc pápához

Helen Schüngel-Straumann bázeli teológusnő kezdeményezésére európai és amerikai katolikus teológus nők és férfiak az alábbi felhívást írták alá; ebben azt kérik Ferenc pápától, hogy aktívan vonja ba a nőket a központi döntésekbe. Ennek egyik megnyilatkozása lehetne nők bíborosi kinevezése.

Ferenc pápának a szegények és elnyomottak felé fordulása különleges örömöt ébreszt, de várakozásokat is kelt. Éppígy az a kijelentése, hogy a nőknek sokkal nagyobb szerepet kellene játszaniuk a katolikus egyházban, és részt kellene venniük a döntésekben.

A nőket szinte mindenütt a világon különösen is érinti a szegénység, a háttérbe szorítás és az erőszak. Az egyház tagjainak több mint fele nő, de ezt a többséget kisebbségként kezelik, holott számos elhivatott és magasan képzett nő van itt: szerzetesnők, teológusnők, felelős állásokat betöltő, az Egyház iránt erősen elkötelezett nők. Lelkipásztori vagy karitatív területen dolgoznak, a bázison, iskolákban, egyházi szervezetekben – gyakran önkéntesként. Elvi síkon és gyakorlatilag is síkraszállnak az evangéliumért, a fontos döntésekbe azonban nem vonják be őket, így aztán rendkívül egyenlőtlen és igazságtalan helyzet áll fönn a katolikus egyházban. A nők azonban többé nem tárgyak akarnak lenni, hanem alanyok, és a nők nélkül nem lehet egyházat építeni.

Az egyenlőség és az igazságosság a bibliai próféták központi követelése: ismételten különös figyelmet követelnek a „szegények, özvegyek és árvák" számára. Jézus is teljesen ennek a nagy prófétai hagyománynak a talaján állt, és nőket is meghívott tanítványként a maga Isten Országa-mozgalmába.

Az igazságosság jézusi üzenete okán azt javasoljuk, hogy megfelelő számú nőt nevezzenek ki bíborossá.

Sem a Bibliában, sem a dogmatikában és az egyházi hagyományban nincs olyan érv, amely akadályozhatná a pápát abban, hogy a lehető leghamarább valóra váltson egy effajta intézkedést. Szabadon felmentést adhat az egyházjog által feltételezett felszentelés alól, ahogyan ez a múltban ismételten megtörtént. Alkalmilag egészen a 19. századig laikusokat is neveztek ki bíborossá a pápák.

Az egész egyház egységének és vezetésének felelőseként a pápa rögtön megtehetné az első lépéseket annak érdekében, hogy az egyháztagok „nagyobbik fele" aktívan részt vegyen a fontos döntésekben és a következő pápaválasztásban. Igen okos és diplomatikus döntés lenne, ha – saját köreiben valóra váltva a nők egyenjogúsítását – megmutatná, hogy a katolikus egyház nem olyan nőellenes, mint amilyennek gyakran ábrázolják.

Ismételten ajánlják a nőknek, hogy használják ki az adott játékteret. A bíborosi kinevezés kitűnő példája lenne az effajta cselekvésnek. De célunk nem az egyház további klerikalizálása, hanem az, hogy a nők aktívan részt vehessenek a központi döntések meghozatalában.

Nem arról van szó, hogy a kétes „korszellemhez" alkalmazkodjunk, hanem arról, hogy hallgassunk „az idők jeleire" (XXIII. János pápa), amelyek több mint ötven év múltán még mindig nem kaptak elég teret a katolikus egyházban. Ha az egyház felelősei nem győzik le elméletileg és gyakorlatilag is a patriarchalizmust, és nem teszik lehetővé, hogy döntő pontokon a nők is szóhoz jussanak, akkor a katolikus egyház egyre több hozzáértő és elkötelezett nőt fog elveszíteni.

Forrás: Publik-Forum, 2013/17

13. stáció: Jézust leveszik a keresztről

Jézust keresztútja egyben Mária keresztútja is. És nemcsak ez a 14 stáció, hanem egész élete az volt, hiszen Máriának semmi sem sikerült, ami egy názáreti lány álmaiban szerepelt. Miről álmodozott Mária 15 évesen, ahogy szinte minden zsidó lány 2000 évvel ezelőtt?

Férjhez megyek, szüleim majd gondosan kiválasztják a nekem megfelelő párt, és lesz nagy, négy napig tartó esküvőm, születnek gyermekeim, felnevelem őket, békében hosszú életet élek a férjemmel, gyarapodunk anyagiakban és bölcsességben. Majd valamelyik gyerekem családjával élem meg a tisztes időskort, ők gondoskodnak rólam. Közben ápolom népem és vallásom hagyományait. A családban és városomban hallgatnak a szavaimra, és tekintély övez. És nagyon remélem, az én időmben jön el a Messiás, aki felszabadítja országomat a rómaiak alól.

Ebből semmi nem lett igaz. Mária minden álma összetört. Csak annyit tudott, hogy különleges módon kisbabája lett – amit a tisztességes József elfogadott –, nem született több gyereke, nem lett nagy családja, életében menekülnie kellett, férje a hagyomány szerint Jézus 15 éves korában egy összeomló állványzat alatt a közeli római város egyik építkezésénél meghalt, fia, Jézus nem alapított családot, nem lettek unokái. Fia különleges volt, már 12 éves korában elveszett, majd elment otthonról, vándortanító lett, és ő egyedül maradt. Názáreti környezete elmebetegnek tartotta fiát, Jézust, saját városában nem fogadták szívesen. Majd összeveszett a főpapokkal, a rómaiakkal, önmagát királynak tekintette, és végül mi maradt? Itt ez a véres test az ölében, és élete végig kegyelemkenyéren él majd egy idegen, János otthonában. És a Messiás? Hol maradt a Messiás? Továbbra is itt vannak a rómaiak, a centurio és a katonák most is gúnyosan néznek, szeretnének már túl lenni az egészen. Még jó, hogy ez az arimathiai elintézte, hogy Jézus testét ne vessék be a szemétgödörbe – a Gyehennába –, ahogy azt a két latort már el is vitték. És ott a vadállatok már talán csemegéznek is belőlük.

Ölből az ölbe. A betlehemi jászoltól a jeruzsálemi Koponyák hegyéig. Ahogy minden anya legfőbb vágya és feladata, hogy gyermekét életben tartsa – kezdve a várandósság és kisbabalét megpróbáltatásain. Majd a nevelésben, a hagyományok és a vallásosság átadásában, a féltésben. Felnőttként a tanácsokkal, intelmekkel. Az életben tartás: ez sem sikerült. Hét tőr járja át – jövendölték neki Jézus születésekor, és lám-lám, beteljesült.

De van egy másik vonulat is, amely túlmutat a fizikai történéseken. És szenvedésén túl ez is eszébe jutott. Az angyalok, az ígéretek, a különlegesség és nem szokványos élete, a fiával való beszélgetések még a názáreti otthonban, és később is, amikor találkoztak. Majd a három év tanítói szerepének nyomon követése. Mária nemcsak a történetnek volt a tanúja és az egyik főszereplője, hanem közeli ismerője is annak a világnak, amelyet Jézus képviselt: a tanításnak Isten országáról. Hogy Isten nem olyan, mint eddig gondoltuk és hittük, és az embereknek sem úgy kellene élniük, ahogy most élnek. És ezek a szavakat ott hordta a szívében, belül a vágyaiban, álmaiban. És pontosan tudta, hogy fiának ezért kell meghalnia. Mert mást gondolt, hitt és tanított, mint amit az ottaniak gondoltak, hittek és tanítottak. És – ahogy Ady is írja – „titkon érzi”, hogy itt még nincs mindennek vége. Nemcsak azért, mert Jézus beszélt a „harmadnapon”-ról. A születés körülményei különlegesek voltak, és egy másik világ létezéséről is szóltak. A halál körülményei is különlegesek voltak, és ha éberen figyelünk, ugyanúgy szólnak egy másik világ létezéséről, amely felülírja a hétköznapi emberi tapasztalás kereteit, és kimutat világunk zárt rendszeréből. És ahogyan volt Máriának fájdalma, úgy volt reménye is. És ez csak az övé volt, hiszen ezek intim és nehezen megosztható tapasztalatok és érzések, a szív, nem pedig az elme szavai.

Igen, aki mást gondol Istenről és az emberi élet addigi kereteiről, az könnyen így végzi.

És vajon mi, 2000 év utáni, különböző élethelyzetekben lévő utódok, hogyan állunk ezzel a kérdéssel? Kérdés-e ez egyáltalán? Vagy minden tökéletes már? Ha nem is az életünkben, legalább a vágyainkban?

Így ez a stáció felveti a kérdést: Isten olyan-e, amilyennek hisszük, és úgy él-e immár ez a 7 milliárd ember, ahogy kellene? És ez ma különösen aktuális, mert a világot uraló hitek, trendek és történések figyelmen kívül hagyhatalanul bizonyítják, hogy ezeket a kérdéseket kötelességünk újra és újra átgondolni. Mert nem a gazdaság van válságban, nem az erkölcs van válságban, hanem maga az ember. Az ember válságának kivetülései ezek. És mivel az embert az istenképe határozza meg, végső soron az istenkép van válságban.

Ha az istenkép nem mondja azt, hogy élj testvériségben, az emberek nem fognak abban élni. Ha az istenkép nem mondja, hogy osztozni kell, az emberek önzők maradnak. Ha az istenkép nem mondja azt, hogy légy szelíd, az emberek erőszakosok maradnak. Ha az istenkép nem beszél arról, hogy a személyiségformálás egyik eszköze a barátság és a közösség, az emberek magányosak maradnak. Persze nem mondani kell, hanem megcsinálni. És a jó példa ragadós lesz. Jó látni az új pápa egyszerű, közvetlen, pátosz és kegyességek nélküli megnyilvánulásait.

Mária feltette ezeket a kérdéseket, és válaszolt rájuk. Ezért írja azt az Apostolok cselekedetei, hogy Máriánál gyűltek össze az apostolok. Mert érezték a folytatást Mária szavaiban és életében. Akkor és ott benne tükröződött Jézus, és nemcsak az arcvonásaiban, hanem egész lényében is. És ahogy Mária kiválasztott volt földi életében, örök életében is az. Ezért különös módon bátorítást ad a mindennapjainkhoz, figyel ránk, sőt megjelenik itt-ott a világban, üzeneteket küld, emberi kőszíveket alakít át érző szívekké. Mert ő kiválasztott a mindenkori mai napig. És nemcsak abban, hogy anya lehetett, és megélhette az öltől az ölig drámáját Jézussal.

De most itt, ennél a stációnál dráma zajlik, és minden drámának az a lényege, mondanivalója, hogy amit kívül látsz és tapasztalsz, mit gyújt meg, mit éleszt fel benned belül. Ott a belső várkastélyban, ott a hetedik ajtó mögött. Mivé alakít téged ez a kép? Mivé alakít, ha anya vagy? Mivé, ha egy egyszerű templomba járó keresztény? Mivé, ha te vagy a családtagom, barátom, munkatársam, a szomszédom, vagy egy ember a városból?

Húsvétkor Isten is ünnepelni szeretne. Nemcsak mi ünnepeljük az ő adományát, szeretetét, hanem ő is ünnepelni szeretné a mi adományunkat, szeretetünket. Tegyünk meg mindent, hogy ez az Ő ünnepe is lehessen!

Garay András

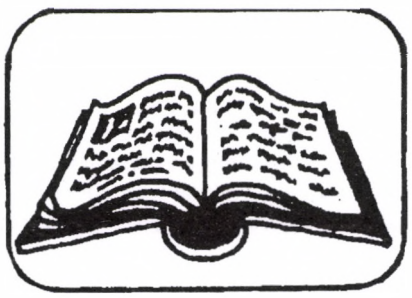

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket a soproni „Cs” közösség tagjai írták, sorrendben: Németh László, Schaul Árpád, Csizovszki Zsóka, Szabó András; a májusiakat Lipien Mihály (Budapest).

Április 6. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 11,1–45 — Test és lélek feltámasztása

Azt gondolom, hogy jobbára annak idején is, és ma is a test feltámasztása jelentette/jelenti a legnagyobb szenzációt a leírt történetben, mint ahogy Jézus fizikai valójának feltámadása sem véletlenül alaptézise hitünknek. Mindezeken túl e pár gondolattal mégis arra irányítanám a figyelmet, hogy a test feltámadásával együtt jár a lélek feltámadása is! A modern orvostudománynak köszönhetően mi is vissza tudunk már hozni „holtakat” az élők világába, speciális újraélesztések, speciális műtétek, donorok – és hadd ne soroljam tovább – segítségével. Mindezen szenzációk természetesen címlapokra kerülnek, s a csodával tartják határosnak az adott eseteket.

A lelkek feltámasztása mindezen túl teljesen más feladat, amelyhez teljesen más „szakemberekre” és eszközökre van szükség. A halott lélek számomra azt is szimbolizálja, hogy olyan emberrel állhatok szemben én magam is, aki nemcsak az Isten országa ügyének szempontjából halott, de még az e világot is halottként szemléli. Ezeket az embereket feltámasztani, ezekbe „lelket önteni”, „lelket verni beléjük” már lehet az én feladatom is. Hit kérdése – nem pedig szakértelemé –, hogy el tudom-e hitetni először is magammal, hogy képes vagyok megmenteni egy lelket, valamint a kiszemelt személlyel is el tudom-e hitetni, hogy többre, jobb sorsra érdemes, mint eddigi életében. Hinni valamiben és elhitetni azt a valamit – csodákra tesz képessé önmagamat és az „áldozatot” illetően is.

Elhiszem-e, hogy a legmélyebb szakadékokból is, a halál torkából is van kiút? Elhiszem-e, hogy amíg él a hitem, addig él a remény is? Mindezeket el tudom-e hitetni esetleg másokkal is..., még akkor is, ha ezen „hőstettemmel” nem kerülök egyetlenegy címlapra sem...?

Április 13. — Virágvasárnap — Mt 21,1–11 — Felismerni a valódi Jézust

A mai vasárnapon az Egyház Jézus jeruzsálemi bevonulására emlékezik. Ez az utolsó vasárnap Húsvét előtt. Amikor az elmélkedést írom, éppen Advent van, Karácsonyt várjuk…

Első gondolatom az volt, hogy nem könnyű Karácsonyt várva a Húsvétkor történtekről elmélkedni. Sokat töprengtem arról, hogy mit írhatnék, mi az a közös pont, ami mindkét időpontban aktuális üzenet. Próbáltam elképzelni mindkét esemény történéseit, próbáltam belehelyezkedni a cselekménybe… Arra jöttem rá, hogy mind a karácsonyi Gyermekben, mind a Jeruzsálembe bevonuló „Királyban” nehéz felismerni a valódi Jézust. Nagyon könnyen szem elől téveszthetjük a lényeget.

Így történt ez a virágvasárnapi tömeghisztériában is. A tanítványok és a nép az önmaguk által elképzelt, megálmodott királyt látták bevonulni Jeruzsálembe. Végre minden összeállt: a tömeg ujjong, a farizeusok nem mernek fellépni, végre most elhozza Izrael számára a szabadulást, és – nem mellékesen – bizonyára ők is fontos pozíciót kapnak majd az új királyságban… Az ünneplés ennek az ideának szólt, és – mint ahogy azt néhány nap múlva tapasztaljuk – a kiábrándultságuk, álomból ébredésük „jutalma”, hogy keresztre feszítik a ma még ünnepelt „királyt”.

Ha a tanítványok megértették volna Jézus tanításának a lényegét, ha felismerték volna, hogy milyen országról, milyen királyságról beszélt az előző három év során, nem lett volna ez a nagy bevonulás…

A mi életünkben is veszélyes, ha a saját elgondolásunkat akarjuk „ráhúzni” Jézus személyére. Gyakran előfordul, hogy megszületik a fejünkben, szívünkben egy – gyakran jó szándékú – elmélet, és ehhez keressük a különböző mondatokat a Bibliából, ehhez próbáljuk igazítani Jézus-képünket. Így teszi ezt minden egyház, minden kisebb-nagyobb keresztény közösség… és így tesszük gyakran mi is. Mégis, ha körbenézünk, azt látjuk, hogy bár ugyanahhoz a Jézushoz tartozónak mondjuk magunkat, nagyon fontos dolgokban különbözünk, és – ami a nagyobb baj – ujjal mutogatunk a másikra.

Fontos lenne felfedezni – ahogy Karl Herbst nevezi – a valódi Jézust! Fontos lenne megtisztítani a sok rárakódott elmélettől, hagyománytól, mítosztól, és felfedezni, hogy ki is ő, mit is akart elmondani nekünk az Atyáról!

Úgy gondolom, hogy ehhez nem kis bátorságra és nyitottságra, valamint sok-sok átimádkozott, átelmélkedett időre van szükségünk. Nekem is, Neked is, mindannyiunknak... Segítsen ebben minket Jó Atyánk!

Április 20. — Húsvétvasárnap — Mt 28,1–10 — Asszonyok a sírnál

Az élet nagy pillanatai: a születés és a halál az asszonyokra van bízva. A bábákra és a siratóasszonyokra. Talán ők képesek leginkább elfogadni a megváltoztathatatlant, amikor nincsenek érvek, meg akarat, meg „csak azért is”, meg „majd én megoldom”. Ezekben a pillanatokban csak a teljes jelenlét és odaadás lehetséges. Az átmenet pillanatai ezek. A nem-létből a létbe, illetve a létből a nem-létbe. Kísérők ők, a megtestesülés és az átlényegülés kísérői.

Így érthető, hogy Jézus sírjánál is ők jelentek meg először. A test gondozása, ellátása a halál után legalább olyan fontos, mint a fürdetés és a pólyázás a világrajövetel után. A végső gondozást akarták elvégezni, a test utolsó rendbetételét. Vitték könnyeiket és olajos edényeiket. Szótlanul, lehajtott fejjel, már megkezdve magukban a sirató dalokat, lépkedtek a sír felé. Három év élményeit, tapasztalatait, tanítását vitték magukkal. Fájdalmukat akarták kisírni, csalódottságukat, reményvesztettségüket.

És ebben a kiüresedett lelkiállapotban mi az, ami megtörténhet? A csoda! Egy angyal egy hírrel, és már repült is a lélek. Elmúlt a csalódottság, a fájdalom, a reményvesztettség. Egy villanásra átváltozott minden. A jelenlétet megtöltötte az öröm. És az örömben létrejött a találkozás. A Feltámadott lépett eléjük.

Az asszonyok a sírnál nagy utat jártak be. A teljes elveszettség állapotából átléptek a túláradó öröm állapotába. És ezt a hírt vitték, vitték, vitték... és ma is így hisszük. Az Úr feltámadott!

Április 27. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–31 — Kétely és hűség

Eredetileg ezzel a szakasszal ért véget János evangéliuma, a további versek utólagos betoldások. Ennek megfelelően formailag szépen kidolgozott, fontos mondanivalót hordozó szakasszal van dolgunk. János evangéliuma különben is kiemelkedik irodalmilag a többi közül, számtalan csodás történettel és Jézus szájába adott, szerethető gondolattal ajándékozza meg olvasóját, olyanokkal, amelyek egy életre az ember lelkébe vésődnek. Ezekből itt is akad bőséggel, elég, ha csak az „amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket” mondatra gondolunk, vagy a „Boldog, aki nem lát, és mégis hisz”-re, amelyet szellemesen olykor kilencedik boldogságnak is mondanak. Azt is megtudjuk, hogy az apostolok féltek, és bezárkóztak. Együtt féltek, egymást erősítve/gyengítve.

Ebbe a reményvesztettséggel átitatott enteriőrbe lép be Jézus, és a Közel-Keleten elterjedt legszebb köszöntéssel – „Békesség veletek!” – köszönti barátait.

A történet egyik főszereplője Tamás apostol, akinek a karakterét János evangélista rajzolta meg a számunkra, az ő írása nyomán emelkedik ki a többi apostol közül. „Az iker”, „a hitetlen”. Ez utóbbi különösképp rajta ragadt, közszót is képeztünk belőle: tamáskodik, amit arra mondunk, aki kételkedik valamiben. Kaphatott volna más jelzőket is, a bátort és a hűségest, mert korábban ezzel tüzelte elbizonytalanodott társait: „Menjünk mi is, haljunk meg vele együtt” (Jn 11,16)! Az utókor azonban így bánt el Tamással.

Sokan ma is úgy gondolják, hogy nem helyénvaló a kételkedés. Azt is gyakorta tapasztalhatjuk, hogy már egy-egy kérdés feltevése is gyanút kelt. Mindig voltak, ma is vannak olyanok, akik szívesen birtokolják a válaszadás jogát, legtöbb esetben a kérdezését is. Jézus azonban nem ilyen.

Tamás példája arra mutat rá, hogy a kételkedés távolról sem azonos a hűtlenséggel. Az apostol minden bizonnyal csalódott (de ezzel aligha van egyedül), mégis kitart, nem válik árulóvá, még abban az értelemben sem, hogy csendesen hazamegy a családjához, holott ezt nyilvánvalóan megtehetné. Tamás marad, mert hűséges, mert szereti az Urat, akiért meghalni is kész volt, és akit a többiekkel együtt neki sem sikerült maradéktalanul megértenie.

Jézus tudja mindezt. Ahogy azt is, hogy nemcsak Tamásban támadt kétely, de egyedül ő volt az, aki mert ennek hangot is adni. És az Úr utánamegy, mint a jó pásztor az elveszett bárányának. Neki ő is épp olyan fontos, mint a többi apostol. Az ő országában neki is helye van. Milyen különös, hogy a magdalai Mária, a leghűségesebb nem érintheti meg, de Tamás, a „hűtlen” igen. Ha ez az ára az ő útra találásának, hát legyen!

Tamás Jézus-élménye ezért radikálisan személyes. Övé a tizedik boldogság: Boldog, aki olykor kételkedik, kérdezni bátor, mégis hűséges marad urához (övé lesz a megtapasztalás).

Május 4. — Húsvét 3. vasárnapja — Lk 24,13–35 — „... hogyan ismerték föl a kenyértörésben”

Minden reggel 4 óra körül szoktam felébredni és felkelni. Feleségem és a kislányunk még alszik, amikor megkezdem hajnali lépcsőimámat: „Szívem első gondolata hozzád száll fel, internet és koffein...” Miután sikerült életképessé tenni magamat, jöhet a kaland. Rosszabb esetben bizonyságtétel következik, amelyben bebizonyítom (csak azt nem tudom, kinek), hogy 57 évesen is fiatalokat felülmúló munkateljesítményre vagyok képes, ezért nekiállok a hivatali laptopon dolgozni. Jobbik esetben – kihasználva a hajnali csendet és nyugalmat – útra kelek.

Mostanában a XX. század kezdetére megyek vissza olvasmányommal, mégpedig egy Bolle nevű csavargó társaságában, aki korábban kiváló szivarkészítő volt, de a gépesítés a csavargók sorsára juttatta. Svédországi csavargásaink során ő tanított meg arra, hogy ne pálcát törjek, hanem kenyeret. Bolléval mi már ismerjük egymást, összeszoktunk az úton. Nem az első alkalommal vagyunk együtt, közel tíz éve egyszer már bejártuk ezt az utat. Akkor is és most is „Messzi volt Klockrike” (Harry Martinson). Időnként azért mérges vagyok rá, mert minden másról elvonja a figyelmemet. Ha együtt vagyunk, teljesen kisajátít magának. Mondom is neki: „Bolle! Már negyed hét van!”

Elindulok hát az emmauszi úton, mert nekem korábban meg kell érkeznem, mint a lányoknak. Teát főzök, gondosan megterítem az asztalt, mindenkinek a helyére odateszem a megszokottat és kedvenceket. Az asztalterítés legvégén kezembe veszem a kenyeret (ha lehet, akkor lipótit), szeletekre vágom, és mint az asztal legszebb díszét teszem oda. Közeleg a mindennapi ünnepi találkozás. Szólok a lányoknak, hogy jöhetnek az emmauszi asztalhoz. Jólesik a közös reggeli étkezés. Napi rendszerességgel elhangzik feleségem felszólítása: „Egyél, kislányom, mert nem lesz erőd a Patronában!” De neki van ereje. A 880 grammal született tnek. Talán azért, mert attól a közös asztaltól indul el nap mint nap, amely visszavár mindenkit.

Wille Marxsen teológus írja, hogy az Újszövetség az egyház legrégibb megmaradt prédikációs kötete, amelyben fontos szerephez jutott a közösségi eucharisztia. Nálunk is eucharisztia van minden reggel. Ezeken a napi kenyértöréseken Valaki mindig ott van velünk.

Május 11. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,1–10 — „Én vagyok az ajtó!”

Nekünk dupla bejárati ajtónk van. Pontosabban kétszárnyú ajtó, no meg egy hatalmas vasrács. Szerintem majdnem szép. Néhány éve betörtek hozzánk, feltúrták az egész lakást. Siralmas volt látni a szekrényekből kidobált ruhákat, a mindent elborító felfordulást. Nem annyira az elvitt értékek miatt rendültünk meg, hanem azért, mert valakik hívatlanul és váratlanul beléptek intim világunkba. Nem vagyunk zarándok típusú család! Szeretünk odahaza lenni. Az „akol” biztonságos, meghitt közege összetart minket. Ha délután fél hatkor nincs mindenki odahaza, akkor izgatottak vagyunk. De aki eljön hozzánk, és megtiszteli otthonunkat, mindig jól érzi magát.

A mai vasárnap evangéliumi részlete a jó pásztor példabeszédét állítja elénk. A történet hivatalos egyházi tanítás szerinti szereposztása könnyen azonosítható: Akol = Egyház; Juhok = a Jézust követők; Ajtó = Jézus; Béres = aki csak kényszerűségből van a juhokkal; Tolvaj, rabló = aki félrevezet, és pusztít az akolban. Ezen a vasárnapon felerősödik a katolikus egyház és a katolikus hívek identitása, mert a szentmiséken tudatosul egy továbbfejlesztett szereposztás, amely szerint Akol = római katolikus egyház; Juhok = katolikus hívek; Ajtó = Jézus, pápa, püspök, pap; Béres = rossz egyházi vezető; Tolvaj, rabló = szekták, nem katolikusok, liberálisok.

Ezek mellett a szereposztások mellett azonban van egy egyéni, ha úgy tetszik családi, közösségi értelmezésű szereposztás is: Akol = a család, a közösség ahová tartozom; Ajtó = a valódi Jézus megismerése, hogy ne rossz ajtón át

közlekedjem; Béres = akik körülöttem élnek, de ha bajba kerülök, elhagynak; Tolvaj, rabló = akik időt, pénzt és szeretetet lopnak tőlem és a családomtól.

Este van, feleségem hazakísérte a gyereket a Patronából. Én is hazaérek. Mielőtt közösen megbeszélhetnénk a mögöttünk hagyott napot, mielőtt németből foglalkoznánk a kislánnyal, mielőtt leülhetnénk a közös vacsorához, megérkeznek az időt rabló, véget nem érő, értelmetlen telefonhívások. A nap végén beletörődünk kifosztott sorsunkba, és szélesre tárjuk a rablók előtt az ajtónkat: bekapcsoljuk a televíziót.

Lefekvéskor nap mint nap letesszük a szent fogadalmat, hogy holnaptól (talán) másként lesz. Úgy legyen!

Május 18. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 14,1–12 — „Atyám házában sok hely van!”

Ötven év felett az előrelátó ember megkezdi a tudatos csomagolást. Ez nem jelent pesszimizmust, elkeseredettséget vagy lemondást a biológiai és szellemi élet örömeiről. Eddig is tudtuk, hogy ha egyszer megszülettünk, akkor el fog jönni az a pillanat is, amikor biológiai életünk befejeződik. Eszembe jutnak két éve elhunyt apósom tréfás szavai: „Milyen jó, hogy az ember nem tudja, mikor fog meghalni, mert akkor előtte fél évig mást sem csinálna, mint búcsúzkodna.” Pedig annak is megvan a jelentősége, ha eltávozásunk időpontja már aránylag pontosan meghatározható orvosilag. Ez a helyzet lehetőséget ad a tudatos felkészülésre. Szétválaszthatjuk életünkben az értékes búzát a haszontalan konkolytól, hogy rátaláljunk arra, ami fontos és értékes. Él egy számomra kedves felszámoló hölgy, akinek a NAV-ban halálhírét keltették. Megkönnyeztem, mert rendes és kedves volt. Rá egy évre szembetalálkoztam vele. Látta rajtam, hogy valami nincs nálam rendben, ezért elmondtam, hogy a halálhírét keltették. Elmondása szerint valóban nagyon súlyos beteg volt, és megfogadta: ha meggyógyul, nem a munkájának, hanem csak a családjának fog élni. Meggyógyult, de fogadalmát nyugdíjasként sem tudta megtartani.

A mai vasárnap evangéliumi részlete Jézus búcsúbeszédének nyitánya. Felkészülés az elkerülhetetlenre. Azért mond búcsúbeszédet a tanítványoknak, hogy békesség legyen bennük (Jn 16,33). Ez a szerkesztett beszéd a mennyei hazáról, a Vigasztaló elküldéséről, a békesség ajándékozásáról, a világ részéről megnyilvánuló gyűlöletről és legfőképpen a szeretet parancsáról szól.

Jézus nem egy gyógyíthatatlan betegség közeledő befejezésének, nem is hosszú évtizedek sikeres életének ágyban és párnák közti lezárására készül. Az ő búcsúbeszédének más az élethelyzete. Nála a politikai körülmények és az igazsághoz való hűséges ragaszkodás határozza meg életének nagyon gyorsan bekövetkező időpontját. Tudja, hogy halála után a tanítványoknak mindent újra át kell gondolniuk. Erősíti apostolait a jelenben („elküldöm a Vigasztalót”), és a vele sorsazonosságot vállalókat a jövőben („Atyám házában sok hely van”).

Ötven év felett az ember már búcsúbeszédeken is gondolkodik. Amikor eljön (ha eljön) a nyugdíj ideje, a nyugdíjas búcsúztatón vajon beszélhetek-e hitelesen arról, hogy életünknek nem célja a munkának élés, ha időm jelentős részét a munkahelyi munkával töltöttem el. Még van időm az életem átgondolására. Elbúcsúzni annak könnyű, aki mögött olyan hiteles élet van, amelyben a szó és a tett egymást támogatva válik jákobi létrává, amelyen az Atya házába lehet feljutni.

Május 25. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 14,1–21 — „Vigasztalót ad nektek, az igazság Lelkét.”

Amikor a mai vasárnap szentírási részletéhez kezdtem el összeszedni gondolataimat, nem nagyon akart megszólalni a szöveg. János evangéliumával különben is gondban vagyok, mert ez a nyelvezet nem olyan egyszerű, mint a szinoptikusok („együttlátók”) által elkészített szöveg. Nála erőteljesen érvényesül korának meghatározó szellemi áramlata, a gnoszticizmus. A jézusi eseményeknek sokfajta megközelítése született meg az első század második felében, de végül hivatalosan elfogadottá és elismerté a Máté, Márk, Lukács és János szerinti evangélium lett. Áttekintve a szinoptikusokat (Máté, Márk, Lukács), nem találtam rá olyan határozott és egyértelmű részre, amelyben Jézus megígérte volna a Paraklétoszt (ügyintéző, ügyvéd, buzdító, vigasztaló, segítő). Ez a leírás János evangélista sajátos megközelítése. A szinoptikusoknál a Lélek a szentháromságos Isten egyik részeként jelenik meg, Jánosnál viszont jelentős szerepet, feladatot kap.

Kíváncsi voltam, hogy amikor a hetvenes évek közepén Bulányi Gyurka bácsi által írt Keressétek az Isten Országát! (KIO) olvastuk – az átütőpapírra indigóval, 10 példányban gépelt szöveget –, mit tanultunk erről a szentírási részről. Legnagyobb meglepetésemre és örömömre a KIO mind az öt kötetét megtaláltam a Magyar Elektronikus Könyvtárban (http://mek.oszk.hu/katalog). János evangéliumának 14. fejezetéhez kapcsolódóan a következő olvasható: „Ez a világ nem ismerte meg az Atyát (Jn 17,25). A Szentlelket sem képes sem látni, sem megismerni, sem megkapni (Jn 14,17). Ez a világ nem látja Jézust (Jn 14,19), és nem is hisz Benne (Jn 16,8-9)” – KIO, V. könyv, 791. oldal. A következő fejezetcím fájdalmasan foglalja össze a valóságot: „Ez a világ áthidalhatatlan ellentétben van Jézus tanítványaival.”

Az elméleti megközelítések után felvetődnek a gyakorlati kérdések. Velünk van-e a Vigasztaló? Milyen tények bizonyítják ezt? A Vigasztaló ott van jelen, ahol Jézus tanítása megértésre és befogadásra talált. Ahol keveset értettek és fogadtak be belőle, ott a Vigasztaló szerény mértékben, esetleg eltorzított formában van jelen. Ahol pedig Jézus (valódi, nem pedig félremagyarázott) tanítása a maga teljességében befogadásra talál, ott egyértelműen megtapasztalható Isten jelenléte. Ki-ki nézzen magába, és nézzen szét maga körül!

Elmosolyodom, amikor az elmúlt 50 év pápáit nézem. Aranyosak, okosak, népszerűek. De foglyok. A Vatikán és a népszerűség foglyai. Ebből a kettős börtönből nincs szabadulás. Nagycsütörtökön fiatalkorú elítéltek lábát mosni, a vatikáni közös menzán étkezni, hajléktalanokkal együtt ünnepelni a születésnapot, és sorolhatnám azokat a szimbolikus tetteket, amelyek Ferenc pápának a fogságból való kitörés őszinte, de reménytelen kísérletei. A népszerűség új formáival marad a Vatikán foglya. Pedig szerintem érzi, hogy mit kellene tenni. Ma is nagy szükség van a Vigasztalóra, a Segítőre, az Igazság Lelkére. Mindannyian saját elképzeléseink és megszokott kényelmes életünk foglyai vagyunk. Szembesítenünk kell magunkat, hogy mi mennyire távolodtunk el a példát és utat mutató Jézustól. Vissza kell találnunk az Útra: Isten Országának szünet nélküli keresésére. Csak így lesz közöttünk és bennünk a Vigasztaló, az Igazság Lelke.

Küzdelem a kamat nélküli pénzrendszerért

Margrit Kennedy portréja

Amikor *Margrit Kennedy* körúton van Japánban, és előadásokat tart alternatív pénzrendszerekről, mindenütt jól ismerik. Először nem is tudta megmagyarázni váratlan népszerűségét, de aztán eszébe jutott az a japán forgatócsoport, amely nem sokkal *Michael Ende* író halála után érkezett hozzá, s ő a dokumentumfilmből szerzett tudomást a híres íróról – és arról a szerepről, amelyet ő maga játszik az említett filmben. Így aztán megértette: „A japán emberek Momót látják bennem.”

Momo? Aki leül a 72 éves, elegánsan öltözött Margrit Kennedyvel szemben, első pillantásra semmiféle hasonlatosságot nem fedez föl Michael Ende regényének hősével, azzal a koromfekete hajú kislánnyal, aki elnyűtt férfizakót visel, s egy amfiteátrum romjai között tanyázik. És mégis van valami, ami összeköti kettőjüket.

„Egyetlen könyv sem teszi kézzelfoghatóbbá életem témáját, mint a Momo”, mondja Kennedy az irodájában, amely egy Hannoverhez közeli ökofaluban, Steyerbergben található. Az építészprofesszor asszony harminc éve támogatja azt a mozgalmat, amely új pénzrendszert akar. Meggyőződése szerint „a pénznek áramolnia kell, egyformán kell szolgálnia mindenkit, nem pedig a gazdagokat kell még gazdagabbá tennie a kamatok révén”. Olyan gondolat ez, amely Michael Ende fejében is megfordult, amikor a Momót írta, azoknak a „szürke uraknak” a történetét, akik ellopják az emberek idejét, és titkos bankszámlákon befagyasztják azt. Amikor azt kérdezem, mi a legnagyobb hasonlóság Momo és közte, Margrit Kennedy mosollyal reagál: „Az a képességünk, hogy megkérdőjelezzük azt, ami látszólag magától értetődő.”

Az önálló gondolkodás élvezete és a szokatlan eszmékhez való bátorság már fiatal építész korában megmutatkozott: 37 évesen azzal a tézissel provokálta szakmáját, hogy a nők másképpen terveznek épületet, mint a férfiak. Később férjével, az ír származású, szintén építész *Declan Kennedy*-vel együtt a fősodorral szembeszállva küzdött az ökologikus építkezés víziójáért. Abban az időben gyakran hallhatott ilyen mondatokat: „Nem éri meg! Nincs értelme! Nem fizetődik ki!” Az építésznő kezdi sejteni: „Pénzrendszerünk nem az embereket vagy a környezetünket szolgálja, hanem csupán egyetlen célt: hogy valakik még több pénzt csináljanak a pénzből.”

Negyvenkét éves, amikor először hallja előadni a szabad pénz teoretikusát, *Helmut Creutz*ot, és az előadás lebilincseli: „Megértettem, hogy pénzrendszerünk döntő szerkezeti hibája a kamat.” Akkori fölismerését ma így magyarázza: „A pénzvagyon mindig exponenciálisan nő a kamat és a kamatos kamat révén. Ezért idővel egyre nagyobb szakadék támad a gazdaság és a pénzértékek között, így aztán rendszeresen spekulációs luftballonok és válságok következnek be. Csak 1970 és 2007 között 127 bankválság, 326 valutaválság és 64 államadósságválság volt.”

Margrit Kennedy hangsúlyozza, hogy Németországban csak a népesség leggazdagabb 10%-a húz hasznot a kamatokból, a többiek viszont valamennyien ráfizetnek az árakba és az adókba rejtett kamatok miatt. „Pénzrendszerünk olyan, mint egy gigantikus polip, amely kiszipolyozza a föld szegényeit.” Az az összeg, amely a gazdag kisebbség zsebébe vándorol, csak Németországban 600 millió euróra rúg – naponta!

A kamat a fő oka a növekvő egyenlőtlenségnek és a válságoknak: Helmut Creutz által találja meg Margrit Kennedy azt a puzzle-darabot, amely sokáig hiányzott neki. „Ennek ellenére további fél évre volt szükségem ahhoz, hogy biztos legyek abban: amit ott néhány perc alatt megértettem, valóban helytálló.” Az építésznő bizonytalankodott, vajon képes lesz-e megbirkózni a pénzügyi témákkal. „Hiszen nem voltam szakértő”, mondja.

Férjével együtt nem sokkal korábban költözött Steyerbergbe, hogy közösen váltsák valóra egyik álmukat: permakultúra-projekttel akarják bebizonyítani, hogy a természetközeli körfolyamatok sikerrel járnak a mezőgazdaságban. Így aztán további öt évig tart, amíg Margrit Kennedy terjeszteni kezdi a pénzzel kapcsolatos gondolatait: egyik szabadsága idején mindössze négy nap alatt megírja első könyvét, amelynek címe: Kamat és infláció nélküli pénz, s amelyet azóta 24 nyelvre fordítottak le.

Margrit Kennedy azonban régóta ugyanazt tapasztalja, mint Momo és barátai, akik kudarcot vallottak, amikor megpróbálták felvilágosítani a felnőtteket az időtolvajok szándékairól: „A fejekben lévő korlátok tartanak vissza minket attól, hogy megváltoztassuk a pénzrendszerünet”, mondja homlokát ráncolva. Amikor a pénzről van szó, messzemenően a félelem és a tudatlanság uralkodik, s a pénz még mindig tabutéma: „Arra akarom bátorítani az embereket, hogy kitörjenek a megszokott gondolkodás börtönéből!”

De hogyan működhet egyáltalán egy pénzrendszer a kamat nélkül? Lesznek-e még egyáltalán olyanok, akik készek kölcsön adni a pénzüket? „Természetesen”, mondja Margrit Kennedy, és az 1930-ban elhunyt közgazdász, *Silvio Gesell* egyik javaslatára utal: ebben a modellben a fizetőeszközökre kirótt használati illeték váltja föl a kamatokat. Ez azt jelenti: Minél hosszabb ideig tart valaki készpénzt vagy banki vagyont, az annál többet veszít az értékéből. Aki viszont hosszú lejárattal takarékbetétbe helyezi a pénzét, az sem kamatot nem kap, sem veszteség nem éri. „Mert ha nincs kamat, akkor infláció sincs”, vallja Margrit Kennedy, szemben némely közgazdászokkal.

Az alternatív pénzrendszerek példájaként elsőként a japán *Fureai-Kippu*-rendszert nevezi meg Margrit Kennedy: ebben fiatalabb emberek idősebbeket gondoznak, s az állam jóváírja nekik a ráfordított órákat, majd megemlíti a svájci párhuzamos valutát, a WIR-t, amelyet már 60 000 kis- és középvállalkozás használ, valamint a svéd JAK-Bankot, amely 1965 óta nyújt kamatmentes hiteleket. A gazdasággal foglalkozó professzorok többsége azonban nem vesz tudomást erről a koncepcióról. Margrit Kennedynek meggyőződése: a szakemberek egyszerűen nincsenek abban a helyzetben, hogy elképzeljenek egy kamat nélküli világot. „Viszont nagyon is jó társaságban vagyok a nézeteimmel”, mondja vigyorogva, „hiszen végtére is Mózestől kezdve Jézuson és Mohameden át Lutherig és Zwingliig minden vallási vezető elítélte a kamatot”.

Annak kutatására, hogy a kiegészítő valuták mennyiben járulhatnak hozzá a jelenlegi problémák megoldásához, Margrit Kennedy 2003-ban megalapította a *MonNetA Egyesületet*. Az internet segítségével beszéli meg elképzeléseit az egész világon szétszórt, hasonló nézeten lévő emberekkel. „A 2008-as pénzügyi válság óta az emberek hirtelen odafigyelnek ránk, s ez reményt kelt bennem”, mondja.

Azt, hogy nem közgazdász, Margrit Kennedy ma már előnyként könyveli el. S ezzel nincs egyedül. Michael Ende sem akarta a szakértőkre hagyni, hogy elgondolkodjanak a pénzről. Momo c. regényében fölteszi a kérdést: „És mit számít, hogy mindez benne van-e egy tudós könyvben, vagy sem? Mert ki mondja meg nektek, hogy a tudós könyvek történetei szintén nem pusztán kitalációk-e, csak talán senki sem tudja már ezt!?”

Teresa Schneider

Forrás: Publik-Forum, 2012/21

Margrit Kennedy 2013. december 28-án, 74 éves korában elhunyt a németországi Steyerbergben.

Az esőerdők csodája

Aki a dzsungelben életben akar maradni, annak értenie kell valamilyen ravasz trükkhöz, jól kell tudnia futni vagy mászni, szépnek kell lennie vagy éppenséggel bűzlenie kell. Az a legjobb, ha olyasmihez ért, amihez senki más – mint például az ***aguti****, a* ***pompás méh*** *vagy a* ***paradió****. A növények és az állatok zseniális szimbiózisban léteznek az Amazonasz mentén, a Föld fajokban egyik leggazdagabb életterében.*

A dél-amerikai Egyenlítő trópusi erdőire minden este 6 órakor leszáll az alkonyat, és sok szólamú zörejkórus szólal meg. Az állatok hangos koncertjét hirtelen becsapódás zaja harsogja túl. Egy *paradiófa* koronájából levált egy kókusz nagyságú gyümölcs, és 50 méterrel mélyebben recsegve csapódott be az őserdő talajába. Az *aguti* épp erre a pillanatra várt. A fa csak évente egyszer veti a terület legnagyobb rágcsálójának éles fogai elé annak kedvenc eledelét. Az aguti ügyesen a sűrű bozótba görgeti a golyót, és felnyitja a gyümölcsöt. Ez nagyon nehéz munka, hisz ez az óriási golyó végül is csaknem olyan súlyos, mint ő maga, ráadásul a héja kőkemény – de az aguti éppen ehhez alkalmazkodott: rajta kívül másnak nincs olyan éles harapása, hogy felnyithassa a gyümölcsöt. A benne lévő magokat is könnyűszerrel feltöri; néhányat rögtön elfogyaszt, a maradékot pedig egyenként elássa egész vadászterületén – és azonnal el is felejti, hol vannak az egyes rejtekhelyek. Ez viszont a paradiófa fennmaradási stratégiája: magjai ily módon eloszlanak az őserdőben, és így új telephelyeket tud meghódítani.

Minden beavatkozás veszélyezteti az egyensúlyt

A paradiófának a beporzáshoz is állati segítségre van szüksége – a *pompás méhekre*. Csak ők elég nagyok és elég erősek ahhoz, hogy megemeljék a paradióvirágok fedelét, és lemerüljenek a virágba. A nektár táplálja őket és ivadékaikat, s amikor fölkeresik a következő virágot, továbbviszik a virágport. Miután beporozták a virágkelyheket, 15 hónapig tart, amíg az új gyümölcsök megérnek, és az aguti orra elé esnek. Így járul hozzá két kicsi állat ahhoz, hogy az Amazonasz óriása ne haljon ki – ő pedig ellátja azokat nektárral és dióval.

Az esőerdő zseniális körforgás segítségével tartja fenn magát. Örökzöld övként az Egyenlítő mentén körülfonja az egész Földet. A legnagyobb egybefüggő esőerdőterületek Amazóniában, a Kongó medencéjében és Dél-Kelet-Ázsiában találhatók. Intenzív napsugárzás, magas hőmérséklet és évente négyzetméterenként legalább kétezer liter eső teremti meg a Föld legnagyobb fajgazdagságának előfeltételeit. A trópusi erdők egészen a 20. századig bő 14 millió négyzetkilométernyi területet fedtek be, a teljes földfelület szűk 10%-át. Ebből mindössze 5,4 millió négyzetkilométernyit hagytunk meg.

A súlyos gépek dübörgése egyre gyakrabban harsogja túl az Amazonasz menti természet hangjait. Olcsó nyersanyagszükségletünk kielégítésére hatalmas pumpák hozzák föl a kőolajat az őserdő talaja alól, ásványi kincsek után kutatva bányaipari cégek túrják föl a folyók üledékes kőzetét, buldózerek csinálnak helyet szója- és cukornádültetvényeknek – vagy óriási duzzasztógátak és országutak számára. Kiirtják az Amazonasz-vidék esőerdőit – becslések szerint évente mintegy 7000 négyzetkilométert [ez Magyarország területének 7,5%-a]. Mindazonáltal ezeknek a területeknek az ötöde már állami védelem alatt áll, és további ötödüket elismerték az indián népek területiumának.

Forrás: www.regenwald.org

TARTALOM

Tanulmány
Sárdy Péter: A kereszténység és az erőszak 2–5
Egon Spiegel: Jézus erőszakmentességének gyökerei 6–7
Farkas József: Mit hiszek Jézus Krisztusról? 8–9
Georg Evers: A töviskorona vigasza 10
A jóság erejének hatékonysága 12–13
Interjú
Erősnek lenni a jóság erejéből (Martin Arnold) 11
Az élet legjobb neve: Isten (Fulbert Steffensky) 24–25
Portré
Rettenthetetlen lány 9
A béke útjelzői 14
Küzdelem a kamat nélküli pénzrendszerért 30–31
Megemlékezés
Christian Feldmann: Az emberbarát (Erich Fried) 15–16
Tarnai Imre: Gyombolai Mártonné Mojzes Éva 20
Bulányi György: Dénes Kláriról 21
Péch Lilla: A Betlehemben született öntudata 21
Gyerekeknek Moha-mese
Anyák napja 17–18
Olvasók fóruma
Farkas István: A figyelem minősége 19
Világegyház
Thomas Seiterich: Ferenc pápa forradalmat csinál 22–23
Női bíborosok? 25
Meditáció
Garay András: 13. stáció: Jézust leveszik a keresztről 26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–29
Környezetvédelem
Az esőerdők csodája 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

AZ „Érted vagyok" AZ INTERNETEN

Örömmel tájékoztatjuk Olvasóinkat, hogy lapunk (2001-ig visszamenőleg) már az Országos Széchényi Könyvtár archívumában is megtalálható, és ebben az adatbázisban például nevek, kifejezések, témák alapján a szövegkeresés is lehetséges:

http://www.epa.oszk.hu/html/vgi/boritolapuj.phtml?id=02395

A könyvtár tájékoztatása szerint az egyedi cikkek adatai visszakereshetők a http://www.matarka.hu, valamint a http://ehm.ek.szte.hu/ehm adatbázisban.

MEGJELENT

Gromon András: *Jézus evangéliuma Máté tolmácsolásában*
(320 oldalas evangélium-kommentár).
A könyv megrendelhető a szerzőtől
(tel.: 26/334-155; e-mail: gromonandras@gmail.com).
Ára: 2000,– Ft (+ 400,– Ft postaköltség).

Fohász

Ámulva nézem a lávalámpa komótosan vándorló viaszgömbjeit: a parányiakat, a közepeseket, a diónyiakat. Mindegyik járja a maga útját, alászállva, majd mindig újra és újra nekiveselkedve a felemelkedésnek. Útjuk során számtalan találkozásban van részük. Van, amikor csak finoman érintik egymást; van, amikor kicsit taszajtanak egymáson, ami csak csöppet változtat útirányukon; van, amikor egymáson áthatolva folytatják vándorlásukat; s van, hogy egymásba bonyolódva együtt hömpölyögnek tovább. A lényeg: minden találkozás hat rájuk, engedik magukat alakítani, de nem térnek el attól az iránytól, amit természetük kiszabott a számukra.

Add, Uram, hogy találkozásaim hatásait örömmel tudatosítva, a többiek által hozott új istenarcokat befogadva járjam Hozzád vezető utamat!

Kőszeginé Rihmer Melinda

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXV/2. (144.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromonandras@gmail.com

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS ÉS TERJESZTÉS:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Előfizetést *belföldi rózsaszín postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2013-ra (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2600,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4500,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.

„Érted vagyok”

25

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXV. évf. 3. szám
2014. június
250,– Ft

25 éves az „Érted vagyok”

A kereszténység és az erőszak

Emóciós hit és zsigeri politika

Megemlékezés Bulányi Györgyről és Dombi Ferencről

Moha-mese

Meditáció a nyári napfordulóról

Jubileumi „olvasók fóruma”

Páduai Szent Antal portréja

Vasárnapi szentírási elmélkedések

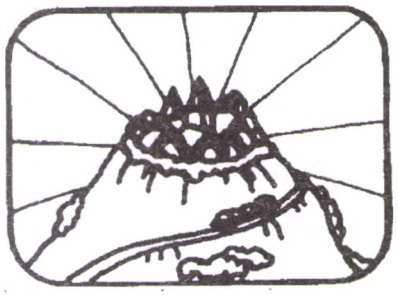

Merza József

Sajtómunkások

A 25 éves *„Érted vagyok”* tiszteletére

Megszólal az ébresztőóra, bekapcsol a hozzákötött kávéfőző, és a rádióból friss hírek ömlenek. Az ember felöltözik, zsolozsmát mond, elolvassa az elmélkedési szövegeket, reggeli misére megy, vagy helyette csupán félálmosan, kába fejjel sóhajt az ég felé röpimát. Nyitnak az újságos standok, fürge fiatalok osztják az ingyenes napilap példányait a reggel népének tereken, autóbusz- és villamos-megállóhelyeken, pályaudvarokon. Indul az élet. Az olvasók büfékben, gyorséttermekben, közlekedési eszközökön temetkeznek bele megszokott újságlepedőikbe, tabloid vagy még kisebb méretű, politikai vagy bulvárlapjaikba.

Csodálatos a hírközlés világa. Akik benne élünk, ismerjük egymást. Kérés nélkül, soron kívül kapom meg szokott újságomat a Keletiben pénteken reggel 9-kor, a Ferenciek terén csütörtökön fél 11-kor. Jani, Misi, Erzsi, Irén és mások manapság a pult felett nyújtják át a példányokat, az átkosban alulról húztak elő – néha csak kölcsönzésre – tiltott kiadványokat. A tapasztalt eladó bizalmas társa régóta vásárló kliensének. Mondom, csodálatos ez a világ. A tényfeltáró újságírótól kezdve a szerkesztőkön, a nyomdászokon, a terjesztőkön és az árusokon át mindnyájan a Hír közvetítői vagyunk. Sajtómunkások.

Sokan, sokfélét akarnak. A taxisofőrt a nagybetűs címek érdeklik, mások rejtvények kockáinak kitöltésével frissítik elméjüket. Vannak, akik már reggel óhajtanak az emberiség nagy problémáival foglalkozni, mások beérik még vibráló idegrendszerük megnyugtatásával. A gazdaság emberei, a brókereknek nevezett alkuszok, árfolyamok oszlopait nézegetik, a várható nyereséget becsülik. Mások a *Napi* vagy *Heti Világgazdaság* lapjait forgatják. A politikusok a közvélemény-kutatások számait vizsgálják, választási esélyeket latolgatnak. Lenint is látom, amint dolgozószobájában elmélyülten olvassa a *Pravda* reggeli számát, és világforradalomról álmodik. Simone Weil zubbonya zsebéből kitüremkedő *L'Humanité*vel vág át a Sorbonne udvarán, míg a *Wall Street Journal* kapitalistái új piacok után néznek. A hívő emberek felekezetük tudósításait, elmélkedéseit olvassák hetente bőségesen megjelenő újságjaikban. Kezemben érzem a *L'Osservatore Romano* egy régi példányát a lengyel pápa első enciklikájának szövegével, amely egy jó lelkigyakorlat alapjául szolgált, és büszke vagyok gépelt szamizdat füzeteinkre, amelyek kiérdemelték, hogy egy ködös adventi hajnalon a belügy külön akcióban kobozza el őket Érd ritkás házai között.

Nem lennénk azonban teljesen reálisak, ha elfelejtenénk, hogy egy tapasztalt, gyakorlatias háziasszony számára időnkint fontosabb a fejes saláta, a hónapos retek vagy a zöldbab nagycsarnokbeli felhozatali ára a reggeli gazdasági hírek között. Ilyen sokoldalú a hírközlés világa. Valóban elbűvölő változatosság, és akkor még szinte semmiről sem beszéltem.

De hogy a sajtó vonzására visszatérjek, eszedbe jutnak-e azok a forró percek, amikor történelmi fordulóponton, egy váratlan esemény miatt, ismert és ismeretlen polgártársaiddal együtt álltál késő este a lapkiadó székháza előtt egy újság rendkívüli kiadását várva? Kíváncsiság és remény kavargott benned, szomszédoddal találgattad, vitatgattad életünk lehetséges és sejtett alakulását. Megérezted a Hír óriási vonzerejét, amely nem hagyott közömbösen, időtől, időjárástól függetlenül utcára, aluljárókba vitt, villanyújságok elé láncolt. Vártad, hogy álljanak már meg a dübörgő nyomdagépek, tóduljanak ki végre a kapukon a fürge lábú terjesztők, és te is megszerezhesd a neked oly fontosnak látszó példányt.

Így volt? Igen, így, de nem mindig volt, és nem is lesz mindig így.

Pár ezer évvel korábban, Ábrahám a sátra előtt ült, és nyugodtan méregette a feléje közeledő három férfit. A kor szokása szerint megvendégelte a vándorokat, és beszédbe elegyedett velük. Amit hallott, az oly meglepő és egyben hihetetlen volt, hogy sem ő, sem felesége nem tudta leplezni derültségét. A Hír azonban igaznak bizonyult. Nép született belőle, Tízparancsolat és törvénykönyv, amely meghatározta a Föld egy részének életét. A nép meghallgatta, és jónak találta a Törvényt. Új világvallást teremtett. A zsidó hagyomány azt hirdeti, hogy maga az Úr jelent meg két angyalával, és állt szóba jövendő szövetségeseivel. Fontos Hírt közölt, angyalai voltak tanúi a találkozásnak. Az angyal szó hírnököt jelent, és Isten angyalai a jó hírt, az evangéliumot hozzák. Ez a találkozás abban az időben történt, amikor még közel volt egymáshoz Föld és Ég. Amikor minden nagyon személyes volt, amikor közvetlenül érintkezett a Szent és a Profán.

Ábrahám kora után sok év következett, tele várakozással az Ígéret beteljesülésére, majd egészen váratlanul ismét égi hírnök jelent meg, Gábriel személyében. Új korszakot jelentett be, amely nem egyezett meg a szövetséges nép elképzeléseivel. A názáreti szűz himnusza volt az új kor nyitánya, az Istenben bízó, őt szolgáló kicsinyek örömhírét hirdetve. Anna és Simeon boldogan fogadta a gyermeket, bár megérezte az eljövetelben rejlő drámát. Nemsokára felhangzik a pusztában új utat hirdetve a Keresztelő hangja, és Jézus is elmondja a Hegyi Beszédben örömhírének alapjait.

Hírhozók és hírtartalmak, tolmácsok és hírmagyarázók állnak az újnak nevezett szövetség indulásánál. Pál is hozzákezd, hogy megmagyarázza a konzervatív zsidóknak a Jézus életében és halálában megmutatkozó paradox történet valódi értelmét. Levélirodalom keletkezik, a régi hagyományt értelmező, az újat bemutató hit kibontására. Bár sajtó még nincs, csak szájhagyomány és írás, de Pál már munkálja a régi és új lehetséges szintézisét, mint egykori művelt farizeus, a korábbi írások és önálló munkája alapján kidolgozva a mába is átnyúló teológiáját. Hírek, hírnökök, tolmácsok, alkotó gondolkodók jelzik annak a kornak a kezdetét, amelyben kivirágzik az ókeresztény irodalom, és Isten népe vitatkozni kezd arról, hogy miért is jött Isten Fia a világba. Másolók terjesztik a régi tekercsek és az új levelek szövegét. Ráskay Lea és Sövényházi Márta gondozza a magyar vallási irodalmat a Nyulak Szigetén, Klára nővér faggatja Jancsi frátert, hozott-e új imádságokat Szent Bernát, Ágoston és Ambrus imái mellé. A kö-

zépkori költemények között, olasz földön felhangzik egy posztókereskedő másként gondolkodó fiának Naphimnusza az igazi boldogságról. Bővül a vallásos szövegek tára, és Gutenbergnek kellett jönnie, hogy ne legyen határa az új irodalom gyors terjedésének. Nyomdák váltják fel a másolók pulpitusait, gépek írják kézi munka helyett a könyveket. Megkezdődött az új világ.

Életem során abban a szerencsében volt részem, hogy kisgyerekként figyelhettem az utcáról az első szedőgépek különös működését, felnőtt koromban, szerkesztőként, megbeszélhettem a nyomdásszal egy-egy bonyolult szedés megoldását az ólombetűktől súlyos nagy asztalok mellett. Ezután néhány évtized alatt megváltozott a szerkesztőségek berendezése, és a nyomdászok szekrényeit könnyű asztalok váltották fel. Az asztalokra számítógépek kerültek, és azokon újságírók, szerkesztők, hirdetők, grafikusok állították elő a nyomtatásra szánt anyagokat. A mai hírtovábbítás szempillantás alatt elviszi a világ bármely pontjára a kész sajtóterméket, megszűnt a hely és az idő szerepe a hírközlés világában. A hír az elektronika angyalainak szárnyán repüli be a Föld kerekségét. A hírközlés valóban angyali tevékenységgé, angyali hivatássá vált. De hát mit tudnak az angyalok, miről beszélnek az angyalok? Sokkal többről, mint amit egy újság 25. évfordulójára el tudnék mondani.

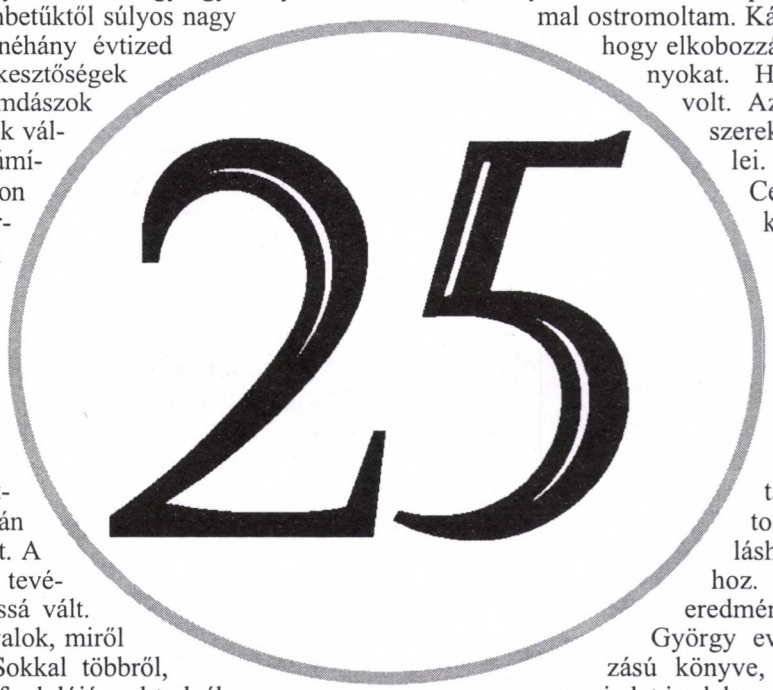

1978. október 16-án este a pesti ferencesek templomának folyosóján voltam, amikor megkondultak a harangok, és hírül adták a történelem első szláv pápájának megválasztását. Nagy élmény volt, éppen a Karácsonyi Ajándék szerkesztésének idején. Csak annyit tudtam tenni, hogy a kezemen átment füzetekbe beragasztottam Karol Woytila gyorsan publikált képét, és a jövőről gondolkodtam. Harminc év telt el addigi kisközösségi életemből, és önkéntelenül egybevetettem a múltat a lehetséges jövővel. Mit tekinthetek örökségemnek, ha visszanézek a nem túl távoli időre? Eseményekre, tényekre, tanulságokra emlékeztem. Örökségünk egy romhalmaz. Varsó és Budapest, Drezda és Berlin és a szovjet uralom. A házakat azonban a „tömpeujjú mesterek” elkezdték építeni, az elnyomás ellenére újból sarjadt a hit, a 3–4 példányos, lila indigós, kézírásos „publikációról” tíz példányos, géppel írt lapokra térhettünk át. A hit nem az állami támogatástól újult meg. A hitnek nem az állam a szövetségese, jótevője, hanem a Lélekből él. A hit nem pusztítható el, a hit élni akar, minden nehézség ellenére. Istenről beszélni mindig lehet. A lélek éjszakájában, a börtönök sötétjében, az elcsábított egyház és a hazug próféták idején is. Ha kell, új emberek állnak a hivatalnokok helyére, és korábban laikusoknak mondottak lesznek az örömhír angyalai. A jó irodalom, a jó sajtó ezt az örök megújulást hirdeti. Erre az új stílusra kaptunk bátorítást 1962-ben a tízgyermekes bergamoi parasztcsaládba született Angelo Roncallitól is, aki meg akarta szabadítani az elméleti teologizálás súlyos terhétől és tévutaitól az életének második évezredébe forduló egyházat.

Még bennünk éltek a háború borzalmai, még maradék reményünket is megsemmisíteni látszott ’56 erőszaka, a bebörtönzések, a kivégzések. Valakiket kiengedtek a fogságból, másokat újból becsuktak. Folytak törekvések az Egyház felszámolására, a Hivatal foglyul ejtésére, korrumpálására, a hívő emberek megfélemlítésére, amikor hozzákezdtünk a zsinat okmányainak latinból magyarra fordításához és a szentírási szövegek újraolvasásához. Külföldön már indult az új sajtó, a nemzetközi *Concilium* folyóirat, amelyhez kalandosan vagy keservesen hozzá tudtunk jutni. Ma is megvannak valahol azok a reklamáló levelek, amelyekkel a hazai Hírlapirodát sokadik alkalommal ostromoltam. Kádár Jánosnak is írtam, hogy elkobozzák az előfizetett példányokat. Hasztalan próbálkozás volt. Az önkényuralmi rendszerek a sajtó ádáz ellenfelei. Jóval később még a Ceausescu Romániájába küldött *Vigilia* vagy *Teológia* tíz százaléka érkezett csak célba, nyilván az ellenőrzés figyelmetlensége miatt. Mi azonban tudtuk, hogy az egyház megújulásáról szóló hírek, az új hangú és tartalmú sajtó létfontosságú a hitben megálláshoz és az újraindulás-hoz. Közösségi munkánk eredménye volt Bulányi György evangéliumi megalapozású könyve, majd a rákövetkező szamizdat irodalom.

A hetvenes évek elején felismertük, hogy az élő közösség szükségképpen jelt ad magáról, irodalmat hoz létre. Olyat, amilyent. A körülményektől függően naivat, kezdetlegeset, vagy szűkebb, helyi jellegűt. Összegyűjtöttük írásainkat, és karácsonykor egymásnak ajándékoztuk a gépelt példányokat. Az évente körülbelül három tucatnyi füzet jelentette a Bokor szamizdat irodalmát, és érdemes megjegyezni, hogy ezzel egy évtizeddel megelőztük a hasonló, ismert világi kiadványokat. Közösségünk mérete, a kiadvány kezdetleges megjelenése, antipolitikus jellege, pártoktól függetlensége folytán kevéssé ismert termék jött létre. 1990 májusában azonban ismét előre léptünk, és nyomtatásban megjelent a most 25 évessé vált *„Érted vagyok”*.

A lap címe, az Exodusból vett kifejezés Isten és népe kapcsolatára utal, és természetes az a gondolat, elhatározás, hogy a nép válaszol Isten indító nyilatkozatára. A kölcsönösség napirendi téma, feladat lett. A mi feleletünk a párbeszéd felvétele, megjelenési formája az *„Érted vagyok”* évi 6 füzete. Válaszunk folytán a párbeszéd kiszélesedett. Egymás szavára is figyelni kezdtünk, hozzáfűztük saját gondolatainkat, saját életünk tapasztalatait. Vallottuk, hogy istenkapcsolatunk folytán egymásért is vagyunk, és ezt ki is akarjuk fejezni személyességgel, emberi közelséggel. A sajtómunkásokból a kölcsönös szeretet munkásai lettek, a jóhír munkásai, a jóhír angyalai. Meggyőződtünk arról, hogy az újságunkba írni, a leírtakat szerkeszteni angyali foglalkozás, angyali feladat az emberek világában. A jóhírt keresni, meghallani, továbbadni, a jóhír szerelmesének lenni égi és földi szerelem az emberekért.

Kezdeti számaink alcíme 12 éven át „Közösségi és családi folyóirat" volt, majd 2002-ben váltottunk, és „A jézusi tájékozódás folyóirata" névvel folytattuk publikációnkat. Szélesebb látókörre, gondjaink alaposabb megbeszélésére, a kereső emberek bátorítására, a tévhitek eloszlatására törekedtünk őszinte, tiszta beszéddel, megbízható, egyenes vonalvezetéssel. Kerestük és ismertettük a világ időszerű vallási kérdéseivel foglalkozó külföldi irodalmat, amennyire szerény eszközeinkkel megtehettük. Továbbra is független, objektív, önfenntartó újságot írtunk, *sans but lucratif*, azaz haszonszerzés nélkül. Szamizdat voltunk minden tekintetben. Szerzőink a mai napig is ingyen írják cikkeiket, az előállítás költségeit az előfizetők segítségével a közösség fedezi. Amíg így van, addig a sajátunk, a mi fórumunk. Minket nem finanszíroz senki, szabadok vagyunk a lelkiismeretre. Ez is evangéliumi boldogság. Hatalmas érték, még ha elődeink nagy árat fizettek is ezért a felismerésért.

Gondolkodunk. Szellemi tevékenységünk munkaterápia. Őrzi egészségünket, vidítja lelkünket, oldja a levertséget, a mozdulatlanság, a tehetetlenség lelki bilincseit, a jelenkor depresszióját, időnkinti kétségbeesését. Olvasunk és írunk. Írástudóknak tartjuk magunkat. Ma is. Olvassuk és magyarázzuk a jelenkor végtelenül egyszerű karácsonyi és húsvéti üdvözleteit, a múlt Lélektől sugallt, kőbe vésett, cserépbe égetett, fába faragott hívő közleményeit, a szájhagyomány révén ránk maradt és később leírt örökségünket. A Pál sajtómunkásainak jóvoltából ismert, tanulságos kezdeti közösségi életet.

Az írás a mi igazi örökségünk, a múltból a jelenbe vezető örökség. Tele induló hittel, megszülető panasszal, kétkedéssel és megújuló hittel. Jób panaszával, Kis és Nagy Teréz fekete éjszakáival és valami tagadható, bár kioltha-tatlan reményből. Örök kísérőnkből, égi és földi angyalok örökségéből. Szentek látomásaiból. Hit és nem-hit örök küzdelméről, írott tanuságtételeiről. *Nagy feladat írni*! Tisztán, szépen, szeretettel. Kinyitni lelkünket a Léleknek, és ami talán nehezebb és kockázatos is, őszintén megmutatni magunkat az embereknek. Létrehozni önmagunkban Ég és Föld találkozását.

Álmodunk is. Nem balgán, önző ostoba álmokat kergetve, amelyek miatt szegények és nyomorultak lesznek az emberek, nem a shakespeare-i harcosok vad öldökléseit dicsérve. A politikusok álmaiba nagyon sokan belehaltak. A mi huszadik századbeli álmodóink között Gandhit, Kinget és Desmond Tutut találjuk, Mandela pedig sikeres államférfi, aki 27 év börtönélet után nem az igazságtételt, hanem a megértő türelmet tartotta legfontosabbnak. A jó sajtó ezeket az embereket mutatja fel. Egyikük sem volt fehér ember. A fehér ember huszadik századi történelme a véres verekedések, rablások története, mintha a fehér ember alkalmatlan lenne a keresztény életre. *Se non è vero, è ben trovato.* [„Ha nem igaz is, jól van kitalálva."] Annál inkább, mert jó lelkiismeret-vizsgálati anyag. Tükröz ebből valamit jelenkori sajtónk? Megszabadultak-e sajtómunkásaink a gyűlölet bilincseitől? Kavargó világunkban olvassuk-e még Pál szeretethimnuszát? Vagy legalább hozzá hasonlót?

Mi az Országról akarunk álmodni, a szelídek és irgalmasok világáról. Ismeretünk gyakorta az ébrenlét partján lép át, és válik az álomból tudatossá. Őseink bíztak az álomban, a benne fogant hírben, ami valóság lesz. Hírben, amely oázist teremt a sivatagban. Bízni kell az álomban, és a napfényben kell igaz hírré kovácsolni, sajtótermékké alakítani álmainkat. Nem tudom, honnan jönnek az álmok, nem tudom, hogyan és kitől. De kizavarnak az ágyamból. Fel kell kelni a sötétben, az éjszakában, nem is egyszer, az asztalhoz kell lépni, feljegyezni néhány szót, hogy el ne veszítsük, amit kaptunk. Hiszen a hír törékeny, elmúlik, mint a szellő. Figyelni kell, odafigyelni, mint Sámuel, hogy munkásai lehessünk az Úrnak, és társai testvéreinknek, akikkel együtt építjük az Országot.

Megbízható társak és munkások. A megbízhatóság egyszerre nagyon ősi és ugyanakkor mai erény. Amit tőlem hallottál, add tovább megbízható embereknek – mondja Pál. Számos közösség megalapítójaként és gondozójaként, sokféle embert ismerve jól tudta, miért fontos a hűséges tanítvány, akire rábízhatja szellemi örökségét és többi követőjét. Ma ugyanúgy keressük és összegyűjtjük a megbízható tanítványokat, hírnököket és hírmagyarázókat, tolmácsokat és tanúkat, újságírókat és kommentátorokat. Az igaz híreket közlő újságokat, a hiteles forrásokat. A több, független oldalról megerősített állításokat. A mi újságunkat azért szeretjük, mert bízunk abban, hogy ezt teszi. Íróink, szerkesztőink oly érzékenyen igyekeznek figyelni az igazságra, mint a Siloe tavánál összegyűlt emberek az angyal szárnyától megérintett víz mozdulására. A figyelmesség és gyorsaság az üdvösséget jelenti. Lélektől küldött angyal száll le hozzánk. Mai világunkban angyali sajtómunkás hozza a tiszta, evangéliumi üzenetet.

Mi is ilyenek szeretnénk lenni. Egyszerű hírhozók, gondolkodók, írók, kiadók. Nem képzelünk sokat önmagunkról, csak azt, ami megilleti az egyszerű, útszéli kék katángkórót. Azt, ami kijár Isten sajtója szerény, amatőr munkásainak. Helyi dialektusban, tájszólással hirdetjük az Ország örömhírét. A tájszólás emberi hang, szükség van rá. Ezen kell szétszórni a világban a megérett, megírt gondolatokat. Egyszerű feladatnak látszik, talán mennie kellene ennek magától is. Kavargó világunkban azonban vállalnunk kell a cselekvés kockázatát. Becsületbeli kérdéssé válik, amely meghatározza életünket.

A sajtómunka azonban közösséget is teremt. Az ötgyermekes, lelkiismereti tiltakozó spanyol Pedro Arrias és a szintén spanyolul beszélő Jorge Mario Bergoglio, azaz Ferenc pápa egyként kedves nekem. Nem érzem magam egyedül, amikor megtudom, hogy a pápa anya- és pásztoregyházról álmodik, amelyben Isten szolgái irgalmasak, törődnek az emberekkel, jó szamaritánusokként kísérik őket, megtisztítják és felemelik felebarátaikat. Van idejük arra, hogy meg tudják különböztetni a dolgokat és eseményeket. Keresik az új utakat az örömhír megvalósítására. Isten ma a város forgatagában él együtt velünk, elvegyülve az emberekkel. Ő adja a reményt a jövőre, amely több, mint optimizmus.

Nos, kedves olvasóim, ezek után üljünk metróra, és ne csodálkozzunk, ha azt vesszük észre, hogy Isten is ott ül valahol a vonaton, és éppen az *„Érted vagyok"* legújabb számát olvassa. Ha jól végezzük a dolgunkat, akkor jóváhagyólag bólint. *Nihil obstat* – mondja –, érdemes volt kinyomtatni. Mi pedig egy időre vegyünk búcsút egymástól, a helyzethez illően mondva: *Hasta la vista* – viszontlátásra!

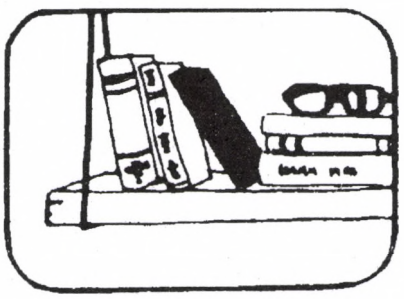

Sárdy Péter

A kereszténység és az erőszak

Jézus halála mint „experimentum crucis”
II. rész

Az istenkép dilemmája

Jézus halálának két ellentétes értelmezését vettük szemügyre az imént: Pál „áldozati” értelmezését (amelyet a kereszténység megfontolás nélkül átvett) és egy mai, „nem áldozati” értelmezést (amelyet Jézus üzenetében ismerünk fel). Ha valaki megkérdezi, lényegében mi különbözteti meg ezt a két értelmezést, hamar rátalál összegyeztethetetlenül ellentétes istenképükre: Pál ószövetségi istenképek segítségével küzd saját problémáival (bűntudatával), a „nem áldozati” értelmezés pedig arra tesz kísérletet, hogy keresetlenül alkalmazza Jézus Istenről szóló egyszerű üzenetét. Alapjában véve csak ez a két alternatív modell lehetséges, és ezek kölcsönösen kizárják egymást, még ha a vonatkozó hipotézisek részleteit különbözőképpen lehet is megfogalmazni. Vagy ragaszkodunk a „régi jó” bibliai istenképhez, és ezzel viszonylagossá tesszük Jézus üzenetét, vagy megfordítva: radikálisan komolyan vesszük Jézus üzenetét, és ezzel viszonylagossá tesszük a Biblia többi istenképét. Harmadik lehetőség, a kettőnek „nemcsakhanem-is” jellegű harmonizálása logikailag nem lehetséges.

A történelmileg létrejött kereszténység persze ezt a – logikailag megengedhetetlen – „harmadik utat” választotta. A következmények ma nyilvánvalóak, és nem hízelgőek a kereszténységre nézve. Az „Atya” Jézus által leírt istenképének ebben az összefüggésben már csupán egy prédikátor kevéssé realisztikus túlzásának kellett tűnnie. A „hegyi beszéd” totális lemondása az erőszakról – ami eredetileg Jézus istenképének gyakorlati alkalmazása volt – excentrikus szentek „különútjává” változott, amelyet tulajdonképpen nem lehetett egészen komolyan venni. Az egyház ennek értelmében – összhangban az áthagyományozott bibliai istenképpel, és szociológiailag nézve kifogástalanul – a hatalom elvére épült. Magát Jézust is – mintegy az egyház uralmának (azaz a benne élő, önmagukat „egyházzá” nyilvánító „hatalmasok” uralmának) megalapozásaként – olyan uralkodóvá stilizálták, aki az erőszak teljességével jön majd el *„ítélni eleveneket és holtakat”* (Apostoli hitvallás). Az ilyen módon hirdetett Isten aztán „természetesen” élni is tudott „egyházának” hatalmával, amely minden „elhajló” ellen irányult, kezdve Pál fellépésével, aki minden tőle eltérő gondolkodást megátkozott (Gal 1,8-9), később a bizánci államegyház intoleranciáján keresztül a középkori inkvizíció visszaéléseiig, amelyek helyébe azóta vértelenebb eljárások léptek ugyan, de azok még mindig kényszerítő eszközök. Az „egyház” mindmáig gyakran és könnyelműen lép szövetségre földünk hatalmasaival is, politikai és gazdasági téren egyaránt. A kereszténység ily módon az emberiség egyik legerőszakosabb vallásává vált.

Mi tette mindezt lehetővé? Mivel Jézus tanítványai zsidók voltak, az Istenükhöz való hűség annyira magától értetődő volt számukra, hogy egyáltalán nem voltak képesek észrevenni, hogy Jézus üzenete milyen lényeges ellentétben állt a Bibliából merített istenképükkel. A Bibliára épült hitükkel nem tudták másként értelmezni Jézus megfoghatatlan halálát („experimentum crucis”), mint ahogy azt tették: *„Nem ezeket kellett elszenvednie a Messiásnak, hogy bemehessen dicsőségébe?”* (Lk 24,26). Ezáltal Izrael Bibliájának függelékévé tették Jézust az ő *„jó hírével”* együtt. Ezért maradt mindmáig tisztázatlan a zsidóság és a kereszténység viszonya is. A keresztények mind a mai napig nem tisztázták, hogy az ember Jézus csupán egy zsidó rabbi volt-e, aki bár kissé túlzóan, talán ügyetlenül leegyszerűsítve is fogalmazta meg Istenről szóló üzenetét, de egészében véve ragaszkodott „az atyák Istenéhez” – vagy pedig olyan valaki volt, aki tapasztalata alapján radikálisan megkérdőjelezte, és ezzel végső soron hatályon kívül helyezte az Ó- és Újszövetség jelentős részének Istenről szóló tanítását.

„A kereszt kísérlete” leleplezi az erőszakot

Mit mond hát nekünk ma Jézus erőszakmentességének „kísérlete”? – Senki ne várjon egyszerű választ! Mindenesetre Jézus keresztje ama kultúra fejlődésének döntő pontján áll, amelyben élünk, és érdekünk, hogy az erőszak kérdésében világosabban lássunk. Nézetem szerint keresztényekként ragaszkodnunk kellene tájékozódásunk kettős alapjához: *Egyfelől* komolyan kell vennünk a történelmi tényeket, *másfelől* azonban Jézus *„akcióprogramját”* is, erőszakmentes *„jó hírét”*, amelyért kész volt meghalni.

Jézus erőszakmentességi kísérlete a kereszten végződött. Ha ez a Jézus – a kereszténység kétségtelen történelmi szerepe révén – már eddig is jelentős volt az emberiség fejlődése szempontjából, akkor – egyfajta „próbakőként” („experimentum crucis”) – talán erőszakos halála is szolgálhatná még az erőszak kérdésének megoldását. Ez a próbakő megmutathatná nekünk az erőszak igazi természetét, az erőszakét, ami az evolúció tényezőjeként az emberi társadalmak szervezeti elve volt, és ma is az. Jézus keresztje kettős választ ad az erőszak problematikájára:

Halálával Jézus ***elismeri az erőszakot*** *mint olyan tényt*, amely kétségtelenül uralkodik a világon, s amelyet nem lehet kimagyarázni. Mindenesetre azzal, hogy vonakodik vállalni a politikai messiás szerepét, és erő-

szakkal harcolni az idegen megszállók erőszaka ellen, *elutasítja az erőszakot mint uralkodó elvet.* Ehelyett *„a halálig engedelmesnek”* (Fil 2,8) mutatkozik, és így szolidáris marad azokkal az emberekkel, akik ebben a világban alá vannak vetve az erőszaknak. Hűséges marad küldetéséhez akkor is, ha ez a kivégzést eredményezi számára. Ezzel további választ nyújt nekünk:

Jézus halála ***ledönti trónjáról az erőszakot***, *megfosztja bűvös erejétől*, mert Jézus nem hajol meg az erőszakkal való fenyegetés előtt. Ezzel megmutatja, hogy Isten egyáltalán nem „szenteli meg” az erőszakot, hanem az teljességgel az emberek felelősségi körébe tartozik: képesek ugyan rosszat tenni, de azután viselniük is kell a következményeket. Jézus keresztje azt szemlélteti, hogy többé nem az erőszaké az utolsó szó: Isten nem az erőszakot támogatja, hanem a mögött az ember („a fia”!) mögött áll, aki radikálisan lemond minden erőszakról. Jézus azért volt képes kiállni ezt a próbát, mivel biztos volt abban, hogy halálával nincs mindennek vége, és Isten „hamarosan ismét talpra állítja” a megöltet (Mk 8,31). Az *ő* hitéhez ragaszkodtak a keresztények, amikor azt mondták, hogy e próbatétel után Isten *„mindenek fölé magasztalta”* a megölt Jézust (Fil 2,6-11). Ez a felmagasztalás azonban *már* megtörtént, és egyáltalán nem muszáj – ahogyan az apokaliptikusok képzelték – „az utolsó nap” e világi szempontból kissé elhalasztott, de majd annál erőszakosabb „visszavágásának” lennie, hiszen ez csak újabb misztifikálás, az erőszak istenítése lenne. Hogyan gyógyíthatná be Isten az emberi erőszak által okozott sebeket a *saját* erőszakának ultimátum jellegű „végső győzelmével”? A János-evangélium nagyon lényeges dolgot mond ki, amikor ott Jézus azt mondja bírája előtt: *„Az én királyságom nem innen való”* (Jn 18,36).

A kereszt kísérlete nem dőlt el abban az értelemben, hogy egyértelműen meg lehetne állapítani kimenetelét. Kimenetelének értelmezése – álláspontjuknak megfelelően – eltérő lehet az egyes emberek számára. Vannak olyanok, akik nem kaphatók Jézus üzenetére; ők bukásnak fogják nyilvánítani kísérletét, és azt mondják: Ebben a világban a legnemesebb és legjobb szándékú ember is kudarcra van ítélve; még az a legokosabb, ha „együtt úszunk az árral”, és ha ez saját előnyünkre lehetséges, akkor szintén alkalmazzunk erőszakot, vagy legalábbis alkalmazkodjunk az idegen erőszakhoz. De vannak más emberek is, akiket Jézus meggyőzött, vagy éppenséggel elbűvölt; ők sem kudarcnak, sem egy történet végének nem tartják kereszthalálát; „megfertőzte” őket Jézus gondolkodásmódja, és készek továbbvinni az *ügyét*.

Jézus kísérlete folytatódik

Az „egyház” néven meglehetősen hamar létrehozott hatalmi képződmény sajnos az erőszak oldalára állt. Azóta, hogy átvette a Római Birodalom államegyházának szerepét, kifelé is láthatóan lemondott arról, hogy egy erőszakmentes Isten erőszakmentes „gyermekeinek” szószólója legyen. De a „hivatalos” egyház minden korban csak egy történelmi áramlat felszínét mutatja meg. A mélyben – és ezért kevésbé láthatóan – hat a kereszténység tulajdonképpeni vonzereje, amely kezdettől fogva nem a szervezet, hanem Jézus üzenete volt. Ezt az üzenetet kezdettől fogva sokan megélték, ismételten kifejtették és továbbadták, mert meggyőzte az embereket, és erőt adott nekik az élet megpróbáltatásaiban. Ily módon az egyházon belül mindig eleven és hatékony maradt Jézus istenképe *is*; tiszteletteljesen áthagyományozták, és így a keresztény gondolkodás állandó „ösztökéje” maradt. A Jézus követésére törekvés az elevenség maradandó forrásává lett – persze a számtalan eretnekség, a hivatalos egyház által elvetett „téves tanítás” elevenségének forrásává is. Idővel a Jézusért való lelkesedés már magában is az eretnekség gyanúját váltotta ki, mert az egyházi felsőbbség igen hamar saját tekinélyét látta veszélyben, ha valaki merészkedett „tőle függetlenül” közvetlenül Jézusra hivatkozni. Így aztán Jézus ügye, az erőszakmentes Isten követése egyre inkább levált az „egyházi szervezetről”.

Tragikus fejlemény, hogy *Jézus üzenetének ez a magva* szemlátomást feledésbe merülhetett híveinek közösségében. A „hivatalos” egyház egyre inkább arra össz-

pontosította erőfeszítéseit, hogy szükség esetén vallási türelmetlenséggel és erőszakkal is biztosítsa az *„igaz hitet"* (az „ortodoxiát"), s ennek áraként háttérbe szorította a *valódi hitet*, ami nem más, mint ráhagyatkozás arra az Istenre, akinek a szeretete nem ismer határokat.

Isten erőszakmentes *„fia"* a következő szavakkal írta le saját küldetését és azt az utat, amelyet másoknak is ajánlott: *„Boldogok a békességteremtők* (a „békülékenyek", az „erőszakmentesek"), *mert Isten a fiainak fogja hívni őket"* (Mt 5,9). A kereszténység képviselői gyakran elfeledkeznek rámutatni arra, hogy Jézusnak ez a kijelentése egyáltalán nem korlátozódik a „helyes hitvallású" emberekre. Ellenkezőleg: ő itt egyszerűen *mindenkit* „Isten fiai" közé számít, aki a legkülönbözőbb emberi konfliktusok erőszakmentes megoldásáért száll síkra. Olyan emberekről beszél, akik nem kérdezik aggályoskodva, vajon reális kilátás van-e arra, hogy „ebben a világban" elérjünk valamit a béke, a környezet, az elnyomott vagy szenvedő emberek érdekében; olyanokról, akik egyszerűen belső ösztönzésüket követik, és nem kétlik, hogy *„béketeremtő"* akcióik helyesek. Az ilyen embereké a *valódi hit*, annak az Ábrahámnak a hite, akinek nem valamiféle „hitigazság" járt a fejében, hanem egy teljesen reménytelen helyzetben, úgyszólván *„minden remény ellenére"* (Róm 4,18) reménykedett vágyának beteljesülésében. A Jézus által hirdetett Isten nemcsak teremtő, hanem meg is szabadít mindenfajta erőszak szolgaságából. Bárki, aki erőszakmentesen folytatja ennek az Istennek a felszabadító művét, őhozzá tartozik, „az ő fia", függetlenül attól, hogy tudatában van-e „istenfiúságának", vagy sem. Aki *Jézussal* belebocsátkozik az erőszakmentesség kalandjába, ezáltal az *ő* kísérletét folytatja, kétségtelenül ugyanannak az Istennek az „akaratához" igazodik, és ezáltal Jézus *„testvérének és nővérének"* számít.

Az egyház kísérlete

A kereszt mint „experimentum crucis" alkalmas arra, hogy tisztázzuk az egyház viszonyát is az erőszakhoz, és ennek ismét két oldala van. Az *egyik* vonatkozás azt az egyházat mutatja, amelynek az emberi társadalmak szabályai szerint kell működnie, és ezért nem boldogulhat „rendező erőszak" nélkül. Egy tökéletesen erőszakmentes módon szervezett egyház utópia lenne. Jézusra való hivatkozással ezt követelni nem jelentene kevesebbet, mint „Isten országát" összetéveszteni az egyházzal. Mivel azonban az emberek különben is hajlanak arra, hogy érvényre juttassák saját akaratukat, az egyház felelőseinek sokkal erősebben a *második* vonatkozásra kellene fordítaniuk figyelmüket, vagyis arra, hogy Jézus keresztje ledöntötte trónjáról és megfosztotta bűvös erejétől az erőszakot: meg kellene fontolniuk, hogy Jézus célelképzelése, az *„Isten országa"* semmiképp sem valósulhat meg egy szilárdan szervezett egyházban. Ezt az *„istenuralmat"* Jézus szellemének megfelelően inkább abban kellene látnunk, hogy az emberek *az ő* példája nyomán és a *saját* (!) magatartásuk által *„Isten fiaivá"* és lányaivá válnak (vö. Mt 5,45.48).

A kereszt kísérlete arra hívja meg a kereszténeket, hogy mondjanak le az erőszak mindenfajta misztifikálásáról. Magukévá kellene tenniük, hogy az emberi társadalmakban tapasztalható erőszak biológiai-szociológiai tény, és semmiképpen sem „Isten erőszakából" ered. Az *isteni* hatalomnak nem lehet semminemű „helytartója" az emberek között. És nemet kellene mondaniuk az erőszak egyik további misztifikálására is, azaz a csábító fekete-fehér látásmódra: *Emitt* az Istenhez tartozó erőszakmentesek és „szentek" közössége – *amott* az erőszakosok uralma alatt álló gonosz világ. A *„világ"* – minden sötét és világos vonatkozásával együtt – éppúgy Istenhez tartozik, mint *„Isten fiai"*. Az erőszak a teremtett világ alkotóeleme, de Jézus által új értékelést kapott: amióta ő meghirdette „jó hírét", többé semmilyen erőszakosság nem hivatkozhat Istenre. Noha szabad emberek szervezeteit nem lehet elgondolni „rendező erőszak" nélkül, senki sem láthat önértéket a hatalomban. Ezért nem kell (és nem szabad) törekedni célként még a társadalmilag szükséges hatalomra se: az csupán eszköz, funkcionáriusai pedig csak szolgák, akik valamennyien egy magasabb cél, az élet szolgálatában, és végső soron minden életmegnyilvánulás „csúcsteljesítményének", *„Isten gyermekei"* tudatos szeretetének szolgálatában állnak.

Az egyház – mint társadalmi képződmény – természetesen nem lehet arra hivatva, hogy maga valósítsa meg Jézus „hegyi beszédét". Mindig az egyes emberek (ideális esetben persze az összes keresztények) azok, akik képesek követni a felhívást, hogy váljanak *„Isten fiaivá* és lányaivá". (A félreértések elkerülése érdekében hangsúlyozzuk, hogy a „fia" és „lánya" szavak ebben az összefüggésben semmiképp sem jelentenek kiskorúságot és önállótlanságot, hanem éppen ezek ellentétét, hiszen Jézus úgy jellemzi ezeket a „fiakat és lányokat" mint akik *„tökéletesek, mint mennyei Atyjuk"*.) Ennek ellenére mindenkire érvényes, akinek tekintélyi pozíciója van az egyházban: a hatalméhség és Jézus követése („hegyi beszéd") kölcsönösen kizárják egymást. Az egyház csak szolgálója egy nemes feladatnak, biztosítania kell azt a keretet, amelyben az emberek meghallják és megélik, nagy kincsként őrzik és továbbadják Jézus hívását. És ez elvileg nem fér össze az erőszak alkalmazásával, még akkor sem, ha az állítólag csak „Isten népe egységének" biztosítását szolgálja. Aki hatalmi eszközökkel kényszerít másokat – nem ritkán azok lelkiismerete ellenében –, az semmiképpen nem hivatkozhat Jézustól eredő igazolásra. Jézus igehirdetésének célja nem egy szervezet egysége, hanem a szeretet volt. De lehet-e a szeretet egységének megvalósulását várni attól, hogy az önfejűeket, engedetleneket és tévelygőket megbüntetik vagy kizárják?

Ha bármiféle erőszak alkalmazásáról van szó (még ha az „lelki" erőszak is), minden egyházi vezetőnek meg kellene fontolnia, hogy ő – szociológialag nézve! – Kaifás főpap oldalán, Jézus viszont a kizártak között áll. Jézus mint népéből kizárt személy vált az erőszak áldozatává, és koránt sem egy erőszakos Isten követelésének áldozataként (ahogyan Pál sajnos félreértette), hanem azon *vallási* vezetők elvakultságának és erőszakra való készségének áldozataként, akik „csak" népük érdekeit tartották szemük előtt. Aki ezt a Jézust „Urának" vallja, annak oly mértékig kellene magáévá tennie az erőszakmentesség üzenetét, hogy meglegyen erőszak nélkül. Ezért az „egyháznak" – ahelyett hogy a „normális" emberi szervezetekhez igazodna – kötelezően azon eszménykép szerint kellene tájékozódnia, amelyet már Pál állított tesszalonikai gyülekezete elé (mégpedig az Újszövetség legősibb iratában: 1Tessz 5,19-21):

„Ne oltsátok ki a Lelket!
Ne vessétek meg a prófétai beszédet!
Mindent vizsgáljatok meg, és a jót tartsátok meg!"

(Vége)

Emóciós hit és zsigeri politika

A baráti körben zajlott ***„Jézushűség és egyházhűség"***-vitában keserűen állapítottam meg magamban, hogy a józan és racionális jézuskövetés mindig vereséget szenved a mitikus, vallási, emóciós hittel szemben. Eszembe jutott egy régi olasz film, amely arról szólt, hogy a város polgármestere vízvezetéket akart építeni a kisvárosban, de semmire sem jutott a lakosok ellenállása miatt. És akkor jött a polgármester segítségére a pap. *Szent Januarius* (de lehet, hogy más) vérének körmenetét hirdette meg, hogy kérjék a szentet, segítse a vízvezeték építését. A vízvezetéket határidő előtt megépítették. *„A mai ember nem racionális, hanem emocionális"* – írja *Csányi Vilmos.* Hogy miért baj ez? Mert az emocionális ember könnyen „megvezethető", és a józan ész csak alárendelt szerepet tölt be az értelmes ember életében.

Az ember egyik definíciója: *„Homo est animal rationale"* („az ember eszes állat"). Sejtem, hogy az állati eredet megmásíthatatlan, de hinni szeretnék a definíció másik felében, az emberi racionalitás erejében. Laikusként próbáltam tájékozódni az emóciók és zsigerek világában, és amit le tudtam szűrni magamnak, leírom, hátha segíthetek vele valakinek.

1. Az emóciós hit és a ráció

Érdekes ajándékkönyv került a kezembe: *Friss elmével egy életen át* (Reader's Digest Kiadó Kft., Budapest 2011). A hatalmas, franciából átvett kötet 11 fejezetben az agyról szól, annak működéséről, betegségeiről, terápiákról stb. Ebben bukkantam rá az emóciók tárgyalására a 10. fejezetben.

A szakirodalom szerint hat elsődleges ***emóció*** létezik az emberben: *1. félelem, 2. szomorúság, 3. düh, 4. undor, 5. öröm, 6. csodálkozás.* Az érzelmek színes változata kötődik ezekhez: pl. *1. félelem:* aggodalom, iszony, rémület, *2. szomorúság:* keserűség, bűntudat, *3. düh:* bosszúság, mogorvaság, ingerlékenység, *4. undor:* ellenérzés, utálkozás, irtózat, *5. öröm:* üdvözültség, boldogság, derültség, *6. csodálkozás:* bárgyúság, döbbenet.

Az emóció és az érzelem különbözik egymástól. A folyamat úgy írható le, hogy egy inger észlelése mozgásba hozza a testet, ezt a belső változást azután az agy feltérképezi, és tudatossá teszi. Eszerint az ***emóció*** egyfajta spontán testi reakció (biokémiai folyamat), az ***érzelem*** pedig tudatos szubjektív érzés (testünk és agyunk üzenete), amelyet tudnunk kell ***értelmezni*** (érzelmi intelligencia).

Egy konkrét példával megvilágítva: A szerelem érzését megelőzi egy inger, amelyet követ egyfajta testi vonzalom, az ***emóció,*** amely két embert egymáshoz közelít anélkül, hogy tudomást vennének róla vagy megfogalmaznák azt. A testi vonzalom működésbe lépése után, amikor az emóció eléri a tudatosulást, szubjektív ***érzelemmé*** válik, a szerelem élményévé, amelyben többek között emberfeletti tulajdonságokkal ruházzuk fel a szeretett személyt. Ezt az erős érzelmi töltetű állapotot (amely bizonyos pszichiáterek szerint másfél év!), a józan értelmi mérlegelésnek, a ***rációnak*** kell követnie, hogy abból tartós kötődés következhessen.

Mindezek alapján próbálom értelmezni az ***emóciós hit*** (vallás) és a ***racionális hit*** (tiszta istenhit) problematikáját, mert úgy gondolom, hogy a történelem (vallástörténet) és az egyén (személyes történet) ismeri a fent vázolt folyamatot az istenhit vonatkozásában is.

A vallások történetét nagy leegyszerűsítéssel három fejlődési szakaszra osztják a vallástörténészek: a primitív népek vallási hiedelmei, a kultúrnépek vallásai és a világvallások. A ***primitív vallások:*** mana-hit (természeti erő), fetisizmus (tárgyak), totemizmus (állatok), halottkultusz (halottak és ősök), samanizmus (varázslók), animizmus (szellemek), égitestek imádása (asztrolátria). A ***kultúrvallások:*** politeizmus (sokistenhit), henoteizmus (főistenhit), panteizmus („világisten"). ***Világvallások:*** a monoteizmusok (egyistenhitek).

Talán nem erőltetett, ha az emberiség, de a mindenkori egyedi ember hitbeli fejlődéstörténetét is ezzel a három szinttel vetem össze.

Így a ***primitív vallások*** és a kisgyerek hite is az emberi emóciók szintjén mozog. A félelem és a vágy emóciói jellemzik. Félelem a nagy „Ismeretlentől", amely megnyilatkozik a természeti erőkben, tárgyakban, állatokban, élő és meghalt emberekben, égitestekben és szellemekben. Ezekhez vegyes érzelmekkel viszonyul az ember: aggodalom, rémület, keserűség, bűntudat, ellenérzés, irtózat, düh – ugyanakkor vágyai teljesülését is átéli az öröm, a csodálat, az üdvözültség és boldogság érzete által.

Az sem lehetetlen, hogy a fejlődés következő fokozatán lévő ***kultúrvallások,*** de a serdülőkor utáni fiatal hitét is a testi emóciók tudatosulásának szintje jellemzi. A megszemélyesesített és személytelen istenségek hite, sőt imádata, ami a tudatosult szerelmi állapotnak felel meg, és a felfokozott kultuszokban nyilvánul meg (állat- és emberáldozatok, orgiasztikus istentiszteletek vagy éppen az érzelmektől és vágyaktól való radikális szabadulás törekevése).

A ***világvallások*** – illetve a felnőtt emberek hite is – ma már az istenség iránti „szerelem" tudatos és józanabb formáit mutatják tanaikban (egyistenhit és tisztességetika). A gyakorlatban azonban valahol az alsó szinten van ez a hit. A távoli múltban még máglyák, keresztes háborúk, vallásháborúk folytak, de „szent háborúk", öngyilkos merényletek dúlnak a jelenben is, vagy kulturáltabb formában pusztán egyházi átkok és kiközösítések jelennek meg az egy Isten (sőt a Jézus-hit) nevében.

Itt válik személyessé az elemzésem. Annak idején megismertem annak a Jézusnak képét, aki nem ismer más Istent, csak a ***Szeretet Istenét,*** aki csak adni, szolgálni és megbocsátani tud. Ezt a Jézust és az ő Istenét lehetne igazi „szerelemmel" hinni és szeretni, s ez a „szerelem" a józan értelmi mérlegelés után tartós kötődést jelenthetne egy emberi élet Isten által elgondolt leélésére. De kegyetlen valóság, hogy a hitbeli félelmek (büntető Isten) és vágyak (varázsló, manipulálható Isten) emóciói sokkal erősebbek, mint az érzelmi intelligenciánk. Emócióinkon úrrá lehetnénk önismerettel, szabad akarattal, belső motivációkkal, kellő empátiával, helyes kapcsolatkezeléssel, és így az emóciók szövetségeseink lehetnének. Ám az ártó emóciók uralmának sajnos az Istennel és az emberekkel való kapcsolatunkban sem tudunk, és talán nem is akarunk véget vetni. Zsarnoki emócióink ezért a sírig elkísérnek.

2. A zsigeri politika és az értelem

A zsigeri politizálás témában kutakodva találtam rá *Boldogkői Zsolt: Politikai nézetekkel születünk?* c. írására (Index, 2013. febr. 20.). Ebben olvasom: eddig elfogadott általános álláspont volt, hogy az ember politikai álláspontjára a neveltetés és a környezet hat, de a gének nem játszanak szerepet. Az utóbbi évek friss kutatá-

sai azonban azt mutatják, hogy az öröklött tényezők is fontosak.

A kutatások körébe a politikai értékrendek vizsgálata tartozik. Ezek a klasszikus kategorizálás szerint a ***konzervatív*** és ***liberális*** értékrend.

A kutatások azt mutatják, hogy a politikai nézeteknek vannak agyi lenyomataik, de csak egy részük vezethető vissza genetikai okokra, más részüket a szociális környezet határozza meg.

A klasszikus viselkedés-genetika kedvelt vizsgálati alanyai az olyan *egypetéjű ikrek*, akiket elkülönülten neveltek. A vizsgálat eredménye szerint az általános politikai nézetek (konzervatív, liberális) erős genetikai gyökerekkel rendelkeznek, a konkrét politikai pártokkal való azonosulást pedig szinte kizárólag a környezeti hatások alakították ki.

A kutatások irányát az egyes ***politikai gének*** (öröklés) és ***politikai attitűdök*** (környezet) agyi megfeleltetése és az agyterületek vizsgálata követte. A kétfajta politikai hozzáállás, a konzervatív és a liberális gondolkodás agyi lokalizálása során kiderült, hogy a félelmet irányító egyik agyi központ, az *amygdala* (stresszközpont) jobboldali része a konzervatívoknál fejlettebb, viszont a liberálisoknál a bal *inzuláris kéreg* (konfliktuskezelő központ) aktívabb. Mivel az amygdala jellemzően a félelem és idegenkedés agyi központja, ezért a konzervatív beállítottságú ember politikai gondolkodásmódját ezek az alapérzelmek irányítják, a liberális beállítottságú emberek pedig a konfliktuskezelő központ aktivitása miatt toleránsabbak a másság iránt.

A *pszichológiai tesztek* egyéb jellemző tulajdonságokat (hajlamokat) is kimutattak a konzervatív és a liberális gondolkodású embereknél.

A ***konzervatívokra*** jellemzőbb a változásoktól való félelem és az idegenekkel szembeni tartózkodás mellett a zártság, a tekintélyelvűség, a szabályokhoz ragaszkodás, a rend szeretete, a megbízhatóság, az önérdek-érvényesítés és a kudarckerülés.

A ***liberálisok*** kevésbé rendpártiak és szabálytisztelők, a tekintéllyel szemben fenntartással élnek, érvekkel könnyebben meggyőzhetők, a szociális igazságosságra érzékenyek, idegenekkel szemben toleránsak, az új iránt nyitottak, kreatívak és sikerorientáltak.

Egy 2011. évi kutatás (*Haterni* csoport) eredményei azt valószínűsítik, hogy egyes kromoszómák szerepet játszhatnak bizonyos politikai állásfoglalások kialakulásában. A kutatók ***négy géncsoportban*** találtak megfelelőséget a konzervatív és liberális ideológiákkal. Ezek a *glutamat* (gondolkodás), a *szerotonin* (érzelmek), a *dopamin* (a jutalmazó rendszer) és a *szaglás*. (A politika és a szaglás összefüggése meglepte a kutatókat).

A viselkedés genetikai elemeinek vizsgálata napjainkban nagy iramban halad. Maguk a kutatók hívják fel a figyelmet arra, hogy az eredményeket *óvatosan* kell kezelnünk. Annyi biztosnak mondható, hogy a genetika és a környezet együtt hat ránk, pontosabban a környezet a géneken keresztül hat. De az is biztos, hogy a gének hatása *nem végzetszerű*.

Annál is kevésbé, mivel a konzervativizmusra vagy liberalizmusra való öröklött hajlandóságunkat olyan genetikai mechanizmusok hozták létre, amelyek az ***evolúciós siker*** érdekében dolgoznak. A körülményektől függ, hogy mikor melyik gondolkodásmód szükséges inkább. Stabil helyzetben inkább a konzervatív, változó helyzetben a liberális, de minden helyzetben egyértelműen szükség van mindkét típusra. Annál is inkább, mert az egyénekben keverten van jelen mindkét forma.

Itt érek el ismét a személyes problémámhoz. Az említett szerző megemlíti, hogy nálunk a politikai ideológiában az elmúlt húsz évben feléledt a ***„törzsi ösztön"***, amely felülírja magát a politikai gondolkodást is. Az ősidőkben lehetett szerepe az idegen törzsekkel való szembenállásnak, de a mai kulturált és felvilágosult világban érthetetlen, hogyan lehet egy természetes ösztön a politika játékszere. Józan ésszel hogyan lehet engedni, hogy a mi életünkbe és világunkba ilyen mély szakadékot vájjon? A szerző állítja, hogy a törzsi ösztön másik gombja is bekapcsolható lenne, vagyis az ***„összefogásé"***. Szabad akarattal ellenállhatnánk mind a géneknek, mind a környezetnek. Normális országokban az eltérő gondolkodásmódok nem ütik, hanem kiegészítik egymást. Egy olyan közösségben pedig, amelyben még az ellenségszeretet parancsa is érvényes, miért ne lehetne elérni, hogy szociális intelligenciánkkal keményen ellenálljunk a tudatalattiból és a környezetből jövő zsigeri indulatoknak?!

Befejezésül két kérdés:

1) Mit kezdjünk emóciós hitünkkel?
2) Mit kezdjünk a zsigeri politikával?

Kovács László

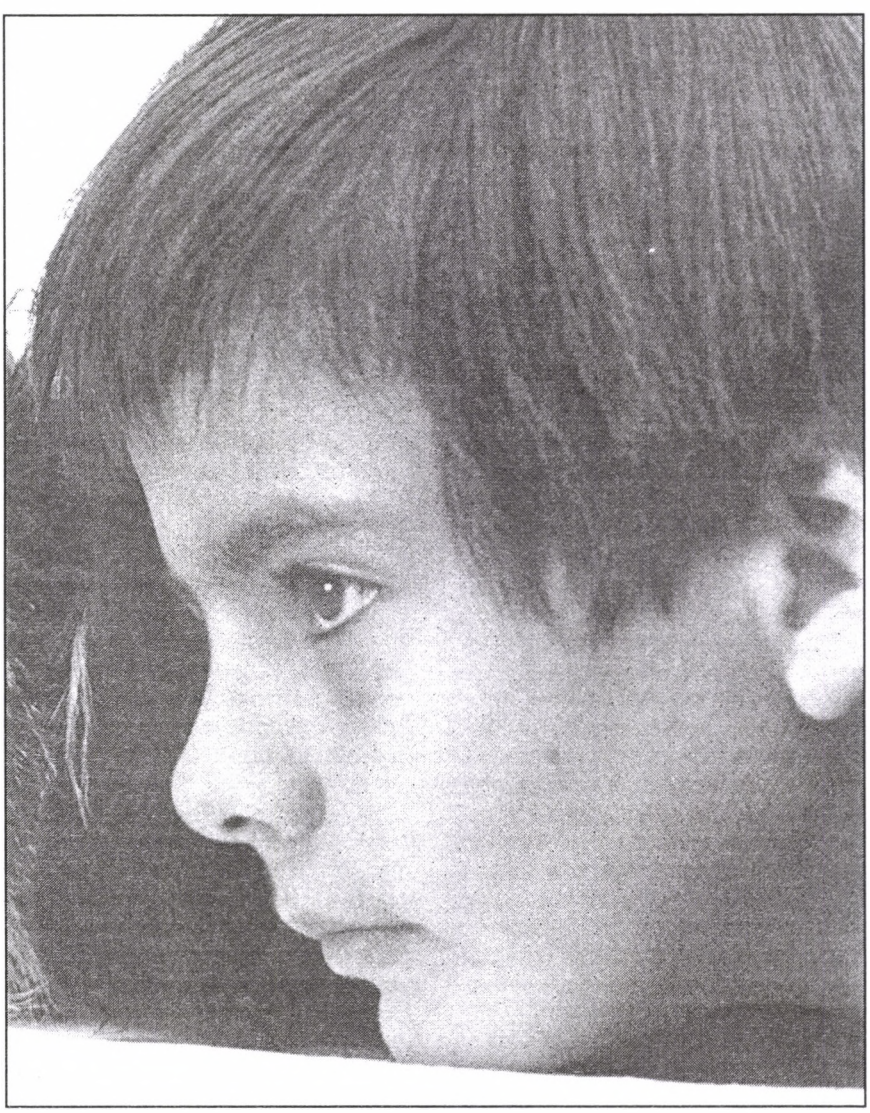

ETIKUS POLITIKUS

„ANNYIRA BONYOLULT LETT MINDEN, hogy csak a kivételes értelem képes úrrá lenni rajta: mert immár nem elég jól játszani a játékot, hanem minduntalan felmerül a kérdés: Ezt a játékot kell-e egyáltalán játszani, és melyik a helyes játék” – írja *Wittgenstein* már vagy 100 évvel előttünk. A nagy filozófus megérezte a posztmodern életérzést, amely korunkra uralkodóvá vált, és egyben kiutat is mutatott. A posztmodernben nincs kánon, sem a művészetben, sem az erkölcsben, sem a társadalmi lét egyéb területein. Mindent szabad, mindent az egyénre, az élethelyzetre kell szabni. De érezzük ennek csapdáját. A kánon hiánya, a dolgok relativizálása mára katasztrofális közállapotokat teremtett – lassan az egész világon. Visszasírjuk Pinokkió egyszerű őszinteségét. Ma, ha hazudik valaki, nem nő meg az orra, nem nőnek csacsifülei, sőt... Az orwelli világ, amelyben az igazság és a hazugság szabadon felcserélhető, közel került hozzánk.

Közben nem vesszük észre, hogy a kialakított káosz egyfajta gumicsont a mindennapok emberének, hogy a háttérben szabadon lehessen formálni egy új világrendet. *Pat Robertson* már vagy 30 éve figyelmeztetett erre, és hogy a formálódó új világrenddel szemben a keresztény patriotizmus az igazi válasz. Azaz csak lenne, ha volna. De még nyomokban sincs, sőt letéteményeseinek sem gondolatuk, sem cselekvési programjuk nincs, sőt még azt sem veszik észre, hogy az ő bőrükre is megy a játék. Mi meg jól elvagyunk a gumicsontokkal, amit tovább hergel a média.

A kiút az, hogy a feltett kérdésre – Milyen játékot kell játszanunk? – az élet minden területén érdemben válaszoljunk. Itt és most a politikai etika, az etikus politikus kérdésére.

Platón a politikát olyan eszköznek (tudománynak és művészetnek) tekintette, amelynek segítségével a társadalom állammá válik, aminthogy az egyén az etika gyakorlása által válik emberré. De ettől valóban messze vagyunk. Mind a politika, mind az etika elfogulatlan gondolkodást feltételez. Ennek hiányában csak a sárdobálás és az egyre növekvő demokráciadeficit lehet a részünk, ahogy ezt számos országban tapasztaljuk.

Ma a társadalmi értékítélet alapja alapvetően a pénz, a befolyás és a médiaérték. Ezek egyéni és közösségi megszerzése – a legtöbb esetben – az etikán kívüli módon jött, jön létre. Így elmondható, hogy ma olyan emberek/közösségek vezetik a társadalmat és az államot, olyanok uralják a médiumokat, a közbeszédet és ezen keresztül az állampolgárok életét és vágyait, adnak mintákat a felnövekvő nemzedéknek, akiknek/amelyeknek az erkölcsi mércéje megkérdőjelezhető.

MINDANNYIAN ÉREZZÜK, HOGY EZ NINCS JÓL ÍGY. De a problémák még mélyebbek. Nincs egyértelmű beszédünk az erkölcsi érettségről. Nincs – legalábbis a közbeszédben nincs – erkölcsi jellemmeghatározásunk vagy fokozataink, pedig a társadalomtudományok, és köztük az etika tudománya elég szemléletesen leírja az erkölcsi érettség fokozatait.

1. Erkölcsi viselkedés:
   - o nincs erkölcs;
   - o önmagára irányuló erkölcs;
   - o elismerés vágya és elmarasztalás félelme;
   - o általános érvényű elvek szerinti élet.
2. Viselkedést irányító szabályok:
   - o vasszabály: szemet-szemért, fogat fogért;
   - o bádogszabály: mindenkinek úgy, ahogy megérdemli;
   - o ezüstszabály: amit nem akarsz, hogy mások veled tegyenek, azt te se tedd mással;
   - o aranyszabály: amint akarjátok, hogy az emberek veletek bánjanak, úgy bánjatok ti is velük.
3. Erkölcsi ítélet:
   - o tilalmak erkölcse;
   - o egyezmények megtartásának erkölcse;
   - o ami jó, az elkötelez – az aranyszabály következetes betartása.

HA EGY KICSIT BELEHELYEZZÜK AZ ELŐBB ELMONDOTTAKAT A MAI POLITIKÁBA, vagy csak a mindennapok élethelyzeteibe, akkor láthatjuk, hogy milyen nagy bajok vannak. Az emberek erkölcsi szintje és az erre felépülő politika erkölcsi szintje – finoman szólva – megkérdőjelezhető. De valljuk, be a miénk is. Így igaz az a bölcsesség, hogy minden országnak olyan vezetése van, amilyen ő maga, amilyet megérdemel. És – van egy rossz hírem – lesz ez még lejjebb is. De van egy jó hírem is: az, hogy már beszélünk róla, hogy már fáj, hogy már elegünk van a birkaságból, az engedelmességből, az alattvalóságból. És nemcsak mi vagyunk torzak, sőt nem is mi vagyunk a hibásak. Mi csak egy játszma részesei vagyunk. Mert vannak felelősök is. Újra és újra érvényes az írástudók árulása.

Eltorzultunk. A torz emberek aztán torz viszonyokat teremtenek, torz társadalmat hoznak létre, torz vallásokat és torz isteneket. És ez fordítva is igaz. A torz istenek, torz társadalmakat teremtenek és torz embereket formálnak. Ezek messze vezető témák, de előbb-utóbb megkerülhetetlen az ezekkel történő szembenézés is. Tehát itt nemcsak a politikát kell helyrehozni, hanem mindannyiunkat.

Tudomásul kell vennünk, hogy az emberek sokfélék. Mégis, az ország – politikai, gazdasági, kulturális, tudományos, egyházi – vezetésétől, és akik képviselnek bennünket vagy reprezentálják az országot, önkormányzatokat, intézményeket, jogosan várhatjuk el, hogy magas etikai szinten éljék az életüket.

A kérdés az, hogy felállíthatók-e etikai mércék, illetve hozzárendelhetők-e etikai, életmódbeli, felelősségvállalási szintek az egyes betöltendő funkciókhoz, például a politikai szerepvállaláshoz vagy egyéb vezetéshez.

A kérdés másik része, hogy mi a mérce, és ki határozza meg azt. Az egységes etikai kánon kialakításakor vissza kell lépni az „aranyszabályig”, amelyet szinte minden vallás és etikai rendszer megfogalmazott: „Tedd azt mással, amit magadnak is kívánsz!”

Reálisnak kell lenni. Az ember gyarló, elesik, vonzódik a bűnhöz, a rosszhoz; ahogy a jóhoz is. A feladat így sokkal nagyobb, mint gondolnánk, és sokkal sürgetőbb is. De ne is beszéljünk etikáról, beszéljünk az ember érettségéről, a személyiség kibontakozásáról, az érett, elkötelezett személyiségről. Beszélhetünk erényekről, erények harmóniájáról. Mert az etikusság önmagában – ha mérhető is – kevés. Attól még lehet az ember – elnézést! – mulya, vagy nem tud kommunikálni, vagy nincs jó megjelenése.

A FEJE TETEJÉRŐL A TALPÁRA KELL ÁLLÍTANI EZT A KÉRDÉST: nem a politikusnak, tisztséget betöltőnek kell megígérnie, hogy erkölcsös lesz, hanem nekünk, a társadalomnak kell megítélnünk – lehetőleg minél jobb szempontrendszer alapján –, hogy ki „méltó” arra, hogy azért a posztért versenybe (akár politikai versenybe) szálljon. Ki lesz a príma, és ki a prima primissima?

Meg kell határozni, hogy a tisztességes életnek milyen lépcsőfokai vannak, és kinek-kinek fel kell mérnie önmaga számára, hogy hol is áll ezen a lépcsősoron. A lépcsőfokok meghatározása szakmai kérdés, vannak erre hivatottak (tudósok, egyházi emberek, civil szervezetek, egyének). Egyértelmű kontúrok vonhatók a lépcsőfokok közé. És ez nem is újdonság. Számos vallásban, például a Mithras-kultuszban, a beavatások (tudás + feladatvállalás) meghatározott etikai, emberi szintekhez kötődtek, amelyek nyilvánosak voltak a társadalom számára.

Bizony, jó lenne tudni, hogy a magánéletben, az üzletben, a politikában, az élet egyéb bizalmi szintjein hol állok, és hol áll a másik. Transzparencia, átláthatóság. Egyfajta sajátos emberi minőségbiztosítás ez, és aki vállalja a megmérettetést, az nemcsak állampolgári felelősségéről és érettségéről tesz tanúságot, hanem egy nyitott társadalom jó ügyét is szolgálja.

Ki minősít? Ez is módszertani kérdés. Ha egy kritériumrendszer nyilvános, akkor mindenki elhelyezheti magát a saját lépcsőfokán. Például azt mondhatja, hogy én egy 3-as szintű (de lehetne ezt színekkel, szimbólumokkal stb. is jelölni) ember vagyok, tehát minden olyan állami, politikai, vallási vezetői szintre „pályázhatok”, ahol kritériumként ez szerepel. Ha nincs meg a korreláció, vagy „feljebb tornászom” a saját szintemet, mondjuk 4-esre, akkor már más funkciókra/beosztásokra, bizalmi szintekre is alkalmas leszek.

Így aztán tudom a szintemet, s mások is tudják rólam. Ha többet szeretnék, növekednem kell. A növekedés segítése alapvetően fontos társadalmi feladat. De a cél az, hogy a jobb emberek jobb társadalmat hozzanak létre, igazságosabbat, élhetőbbet, és az esély mindenkinek megmaradjon. Ha túlértékeltem magamat, a társadalom lassan, de biztosan a helyemre tesz.

A VILÁGOS KRITÉRIUMRENDSZER MEGFOGALMAZÁSA KÉNYES ÜGY, hiszen a megfogalmazók érintettsége is fennáll. De milyen szempontrendszer szerint lehetne mérni, lehetne egy kitöltendő (önfelmérő) kérdőívet vagy szociometriát készíteni?

Aminek szerepelnei kellene:

- *erkölcsi érettség;* itt van a helye az erkölcsi függetlenségnek, az adott garanciáknak (pl. visszahívhatóság), az önzés kizárásának, a korrupcióellenességnek, a fizetési fegyelemnek, az állampolgári kötelességek betartásának stb.;
- *érzelmi érettség;* itt van helye a tekintélynek, ellentétes neműek megbecsülésének, a szolidaritásnak, a társadalmi érzékenységnek, a problémák kezelési módszereinek, az erőszakmentes konfliktusmegoldás ismeretének, az empátiának stb.;
- *erények megléte és harmóniája;* itt van helye az érzelmi, gondolati, akarati erények egyensúlya finomra hangolásának;

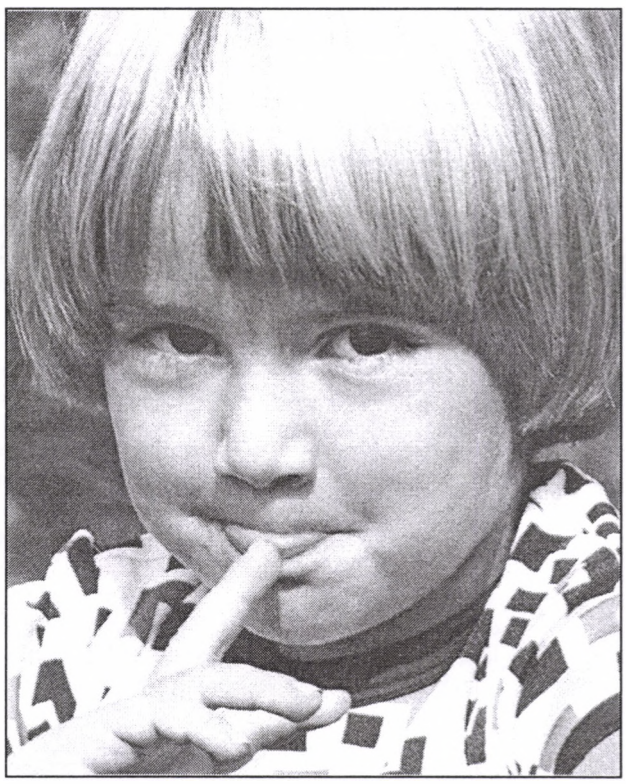

- *nemzeti elköteleződés;* itt van helye a nemzeti érzületnek, ismeretnek, a mindennapokban megjelenő nemzeti identitás megélésének, a határon túli magyarságnak, a hűségnek;
- *elköteleződés a szegények, elesettek, sérültek mellett;* itt van helye az önkéntességnek, a személyes szolgálatnak, az érdeklődésnek, a szolidaritásnak;
- *elköteleződés a fenntarthatóság iránt;* itt van helye a fenntartható személyes életnek, az ökolábnyomnak, a több generáción átívelő felelősségnek, a jövő nemzedékek sorsának, a teremtés megőrzésének, a globális és lokális viszonyának, a lokalitások elsődlegességének;
- *családi rendezettség;* itt van helye a generációkba ágyazódásnak, a belső harmóniának, a családban átadott értékeknek, a párkapcsolati harmóniának, a család társadalmi beágyazódásának;
- *kommunikációs készség;* itt van a helye az értő figyelésnek, az egyszerű fogalmazásnak, az őszinteségnek, nyitottságnak, a párbeszéd képességének, a kulturált viselkedésnek;
- *intellektuális képességek;* itt van a helye a logikának, a minden oldalról való megvizsgálásnak, az ismereteknek, a holisztikus látásnak, a szakmai ismereteknek, a szakmai gyakorlatnak, az elismeréseknek;
- *ápoltság;* itt van helye a megjelenésnek, az öltözködésnek, a belső és külső rend megjelenítésének.

Ez rögtön 10 x 10 = 100 pontot jelenthet.

Ezeket a kérdéseket nagyon okosan, civil kurázsival kell megfogalmazni. És például hozzá lehet rendelni őket feltételként egy-egy pályázati jelentkezéshez, vagy egy ember politikai küzdőtérre „engedéséhez”, a pozícióhoz arányítva.

PERSZE RENGETEG GYAKORLATI KÉRDÉS MERÜL FEL. Van itt tennivaló bőven, de a tömegtájékoztatási eszközök segítségével felelős párbeszédet kell indítani erről.

Nem vagyok naiv. A politika ma nem igényli ezt. A politika a hatalom megszerzéséről, gyakorlásáról és megtartásáról szól. Az elvek machiavellisták. Saját maguktól semmit nem fognak engedni. Miért tegyék? A társadalom vagy kikényszeríti ezt, vagy minden marad a régiben. Az a kérdés, akarjuk-e ezt?

A politika ma és holnap is – el akar altatni bennünket. Kenyérrel és cirkusszal. Ne legyen illúziónk: amit fölvázoltam, munkát, sok munkát kíván. És lépésről-lépésre lehet csak haladni, először a magunk portáján söpörve.

A nyilvánosság itt sokat jelent. Önmagunk átlátszóvá tevése (nem kell aggódni, elég titkunk marad még) segít bennünket az önfejlesztésben, a kapcsolatokban, az üzleti életben és a nyilvánosság terein. A jó példa ragadós.

A beszélgetést nekünk kell irányítanunk, akik fogékonyak vagyunk a platóni szóra: az etika gyakorlása által válunk emberré. Emberré, mert „az egyre kevesebb van”.

Garay András

Vörös Éva

Müncheni levél

Go West, avagy irány a Nagyvilág! Ki van adva jelszó, s mint annak idején a harmincas évek nagy gazdasági válságában, most is, aki csak tud, csomagol. Először lélekben, azután pedig már visszavonhatatlanul a bőröndökbe. Aki meg nem, az itthon kezdi roszszul érezni magát, és röstelli „abnormalitását”. Mert hát ugye az a normális, hogy el innen. Tévedés ne essék, én nem a szent röghözkötés zászlaját lengetem, magam is Münchenből írom e sorokat, ahol hitmélyítő alkalmakat tartok a külföldre szakadt nagymagyarországiaknak, egy maroknyi kis csoportnak, hiszen alig vagyunk tízen-húszan. De döbbenetes emigrációs adatokat hallok itt. Például, hogy csak a müncheni repülőtéren kétszáz magyar dolgozik.

Egy ismerősömmel szájtátva csodáltuk a csodálatos müncheni ékszerdobozt, a városházát, aztán beültünk a szemközti étterembe. Magyarul rendelhettünk, mert a (köldökig dekoltált) dirndli-ruhás pincérnő felvidéki volt, s amikor megkérdeztem, nincs-e valami öntet a zöldségkörétre, ő nagyon készségesen, csak nekem, merthogy magyar vagyok, hozott valamiféle fokhagymás varázslatot, s közben elárulta, hogy az egész konyhai személyzet szakácsostul magyar. Rögvest leesett a tantusz, miért is volt olyan otthoni íze a rántott csirkecombnak. (Pontosabban, amilyet még régen otthon lehetett vendéglőben kapni.)

Hazafelé a müncheni metrón egy fiatal, bogárszemű anyuka székely tájszólással próbálta az ülésekre gyömöszölni kicsinyeit, akiknek inkább mozoghatnékjuk, mint ülhetnékjük volt. Miközben az iránt érdeklődtem, honnan jöttek, a harmadik mondat után beszélni is alig tudott a zokogástól. Néhány hónapja jöttek csak ki, s a férje egész nap dolgozik, ő meg egyedül a kicsikkel összezsúfolva pár négyzetméteren. A lakásbérletek mostanság Münchenben a csillagos égbe szöktek. A kicsik nem engedték, hogy tovább beszélgessünk, mert felváltva követelték anyjuktól, hogy menjenek a mamához, mert ott a nagy kertben akarnak játszani. Nem értették, mit is jelent az a nagyon messze, ami miatt most mindez nem lehetséges. Mit mondhatnék, hívom őket a gyülekezetbe.

De arról nem is akarok mesélni, milyen sokszor „bejött” az is, hogy a tübingeni koldusoknak viccből magyarul köszöntem. Ezt aztán néhány euróm bánta, mert cserében megkaptam tőlük már-már kaptafára húzható élettörténeteiket, és a kéréslistát, amit a gyülekezetnek – magyar híján a németnek – továbbíthattam.

De nemcsak a nyugat felé vivő útjaim tanulságosak. Gyakran járok Kolozsvárra busszal – lévén, hogy ott van a lakásom –, s a hosszú úton a sofőrök szívesen mesélnek. Nekik aztán igazán van mit. Évtizedes praxisuk van a „go west”-láz kárvallottjainak utaztatásában. Az is tény, hogy Kelet-Közép-Európában a magyaroknak van a leghosszabb ún. „mobilitás-történetük”, hiszen hozzánk kezdtek először erdélyi munkások átjárni, akik azóta továbbvándoroltak Olaszországba, Spanyolországba. S így Erdélyben felnőtt már egy generáció csonka családban, amely csak vendégként ismerte apját vagy anyját, s most már ezeknek a fiataloknak nem is akaródzik elkezdeni velük az ismerkedést. Pedig most lehetne, mert azóta az idősödő szülő hazakerült. Ha még volt hova, és a feleség közben nem szeretett meg mást, s nem adta el a lakást. Ismerek olyan hajléktalan alkoholistát Kolozsváron, aki valaha kitűnő szakmunkás volt. Csak hát elindult nyugatra a jobb megélhetésért. Pedig az csak Magyarország volt. Meg is kapta egy ideig. Valójában iszonyú nagy árért, mert hazajőve már nem várta sem család, sem lakás. S nem akadt más „fogódzó”, mint a pohár.

„Higgye el – győzködött a kolozsvári sofőr –, én már húsz éve ingáztatom ezeket az embereket, ezeknek a családoknak a nyolcvan százaléka tönkremegy. Lehet, hogy húsznak bejön, csak hát azoknak a többsége szupergyorsan elfelejti a magyarságát.” Megpróbáltam tiltakozni ez ellen a szám ellen, de azt be kellett látni, hogy hozzánk leginkább csak a sikertörténetek jutnak el. Igaz, az is eszembe ötlött, hogy akitől megkérdeztem, meg tudott-e itt szokni, a válasz leginkább az volt: csak az első tíz év volt nehéz, majd bizonytalanul hozzátették: Meg az utána következők.

A sofőr azonban nem hagyta, hogy ezen meditáljak, mert rögvest belekezdett a történeteibe.

– Meséljek arról a fiatalasszonyról, aki itt Kolozsváron felült a buszra, s indult Spanyolországba öreget ápolni? Ketten integettek sírva utána: a férje meg a hároméves kisfia. Egy pár hét után a férje küldött ki valamilyen iratot az asszonynak. Én meg alig akartam hinni a szememnek, amikor megláttam ezt az asszonyt egy kocsiban, s mellette egy fiatal férfi simogatta. Kérdezte, hogy elvinnék-e egy kis csomagot, amit küldene. Na, hát én aztán megmondtam neki, hogy van posta is. Még mit képzel, hogy nézzek a férje szemébe, aki itthon kérdezné, hogy van a felesége… Persze, mit is tudnak csinálni ezek a fiatalasszonyok. Felveszik a családok a nagy kölcsönöket, hogy kiutazhassanak ismeretlen helyekre, aztán ott meg nemcsak öregápolásra kellenek. Pénz nélkül haza nem jöhet, de odakinn az utcára se mehet.

– Azért ez nem mindenhol van így – tiltakozom. Tübingeni lelkész ismerősömhöz havonta felváltva jönnek Magyarországról az idős édesanyját ápolni, s alig akarnak hazajönni egy-egy hónap után.

– Adja meg a címét!

– Miért, kiküldené a feleségét?

– Azt már nem. Keresek annyit én, hogy meg tudjunk élni. Igaz, nem nagy lábon, és az is igaz, hogy nagyon fárasztó a pedált nyomni már annyi éve egyfolytában, hőségben vagy hóban, fagyban egyaránt. De tanulja meg becsülni a fiam is, amije van, én nem engedem elpuhulni. De talán a nagynénémnek nem jönne rosszul ez a cím. Bár ki tudja. Higgye el, szétzúzza ez a kinti munka nemcsak a házasságokat, de a testvéri kapcsolatokat is. Míg élek, el nem felejtem azt a nagy melák férfit, aki olyan hatalmas bőrönddel szállt fel, hogy ketten is alig tudtuk feltenni. Egyfolytában arról beszélt, hogy őt a főtéren várja a nővére. Én meg csak biztatgattam, hogy azért csörögjön rá. Aztán amikor átléptük a spanyol határt, csak elővette a mobilját. Semmi válasz. Már a végén a magaméról is hívtam a számot, de hiába. Míg élek, nem felejtem el azt a jelenetet. Kitettem a főtéren, hát az a nagy ember úgy zokogott, hogy ne mondjam, bőgött, mint a barmok vágóhídon. Máig sem tudom, hogyan került haza.

Én azért meg akartam említeni a sofőrnek, hogy az a szerencsés konstelláció, amikor családok nem válnak el, hanem együtt kerülnek ki, de aztán csak elhallgattam. Eszembe jutott, hogy a napokban kaptam drótpostán egy imarendelést, egy fiatal erdélyi családért, ahol az egyetemet végzett férfinak a szakmájában nagyszerű állása sikeredett ugyan nyugaton, csak hát két év után szívinfarktusban meghalt. Agyondolgozta magát. A felesége meg a fia hozta haza – urnában.

„Értsd meg, csak egy életem van”, magyarázta egy fiatal heidelbergi teológus, akinek az anyja német, az apja francia. „Korábban rendszeresen átjártam Franciaországba. A nyelv miatt is, a rokonok miatt, és vonzott az a tökéletesen más. Mert ott minden más: a politika, a kultúra, a mentalitás, a barátság, a család. Mondhatom, hogy élveztem, nagyon is. De rengeteg energiát elvett tőlem. Rájöttem, hogy nem tudok két világban élni. S arra kell összpontosítanom, hogy a tanulmányaimat befejezzem végre, s elkezdjek dolgozni, mégpedig itt, ahová tartozom. S azt a zsebkendőnyi területet művelni és őrizni, amit az Isten rám bíz az enyéim között. Mert rengeteg a magányos, a senkihez nem tartozó ember, legalább lelki családjuk legyen.”

Bólogattam, még akkor is, ha ez nekem is szólt, hogy ezek után már nem tud belemerülni még a magyarság keserveibe is, és ne rá zúdítsam a német multik kizsákmányolása miatti dühömet, akármennyire nyitottnak tűnt is ő – társai nagy részével ellentétben – a multikultúrára. Mindenesetre azt megértettem, hogy nekünk itthon talán többet kellene beszélni arról, hogy az ún. kapcsolati tőke, a baráti, a rokoni szálak összetartó ereje vetekszik a bankbetétekével. Sőt láss csodát – még pótolni is tudja. Talán nekem fennhangon kellene dicsekednem azzal, hogy mi még összejövünk karácsonykor, van úgy, hogy harmincan is. Rám is szólnak az ismerőseim, hogy ne merészeljek panaszkodni a magányosságról, mert még ha nincs is mindennapi kapcsolatom a családommal, azért az életem eseményei mégis egyfajta láthatatlan, de mindig jelenlévő fórumon zajlanak. Ahol számon tartanak, és persze kérés nélkül is mérlegelnek, értékelnek. Egy évben egyszer biztosan, azzal, hogy karácsonykor a családi színpadra mindenki felkerül a maga „Nekem mi volt a legjobb ebben az évben?” mondatával, és a „Boldog karácsonyt!” meglapogatás embermelegével. Hirdetnem kell ezt akkor is, ha még a nagycsaládon belül is érzem, hogy a váratlanul ránktört mélyszegénység mennyire kapcsolat-, erkölcs- és jóérzésromboló, és olykor milyen abszurd helyzeteket generál akár a családon belül is.

Szerencsére a jézusi kezdeményezés jóvoltából meg tudok nevezni magam körül lelki családtagokat is, akik nem csekély megtartó erővel bírtak és bírnak az életemben. Igaz, számukra lementem a térképről azzal, hogy 2004. december 5. után átköltöztem Budapestről Kolozsvárra. Még csak nem is egyházi meghívásra „misszionálni”, hanem „csak” közöttük élni. Mint ahogyan az a bizonyos *settlement* mozgalom hirdeti, amely nem a szavakban, hanem a jelenlét, az életvitelszerű együtt-lét erejében hisz, és ezzel próbál a marginalizált helyzetben lévő népcsoportokon segíteni.

Nem a vállalásomat bánom, hanem most itt, Münchenben az riasztott meg, hogy akikért keletre mentem, azoknak a száma vészesen csökken, a nyugatra menőké pedig szélsebesen nő.

Ha a folyamatokat ellenkező irányra váltani nem tudjuk is, de legalább valami védőhálót fontos lenne kialakítani – valamiféle lelki nagycsaládot – azoknak, akik nem is tudják, milyen necces életutat választottak. Mert a „go-west-kisiklottak” történetei riasztóan dagadnak. S mit tagadjam, én sem sietek bevallani, hogy az ismerőseim, akivel Münchenben vacsoráztam, Erdélyből elszakadt, tehetséges, értelmes orvos, aki nyugaton helyettesítéseket vállal. Valójában rabszolgamunkát végez ideig-óráig, igaz, tízszer annyi pénzért, mint otthon. De a feleség és a gyermekek tőle már régen elmaradtak, s a folytonos létbizonytalanság, az állandó városról-városra költözés emberidegen közege szükségszerűen nyomasztja. Nem is veszi komolyan azt, mekkora a veszélye annak, hogy észrevétlenül csúszszon bele az alkoholizmusba. Pedig már ő is jönne haza, s nemcsak a csomagjait hozná, hanem kinti orvosi tapasztalatait is, mégis elutasításra talált. Érti ezt valaki, amikor nálunk nem titok az orvoshiány?

Egy másik németországbeli hazánkfia pedig azzal gyógyítgatja a depresszióját – amiért tisztességesen megdolgozott évtizedeken át odakinn tanítván, s a gyerekeit felnevelvén –, hogy most német betegnyugdíjasként Magyarországon egy Isten háta mögötti kis faluban vett egy elhagyatott gaztengert egy roskadozó parasztházzal. Aztán a szabadidejében – és az mostanság elég sok akad – ott kubikol, s úgy tűnik, a hazai levegő, s a paraszti munka valóban kitűnő antidepresszánsnak bizonyul.

Mert legyen szabad arról is írni, hogy miközben fennen hirdetjük, hogy tőlünk mindenki elmegy, aközben nincs fogalmunk arról, hányan érkeznek külföldről Magyarországra, akár naponta is. Pedig de nagyon meg kellene kérdezni őket, hogyan képesek ők nálunk mégis talajt fogni, s akár tőlük ezt el-, vagy újratanulni.

A müncheni hitmélyítő hét kezdetén azzal fogadtak: „Tőlünk ne várj el semmi olyan normális dolgot, ami egy hazai vagy egy erdélyi gyülekezetben evidencia. Ezeknek a mindenhonnan összeverődött embereknek itt háromszor annyit kell teljesíteniük, hogy ki ne csússzon a talaj a lábuk alól, s a közösségtől sokat várnak, de – tisztelet a kivételnek – adni többnyire csak keveset tudnak. S ha valami nem tetszik, nagyon gyorsan sarkon fordulnak. Azonkívül már több, mint egy évtizede nincs is lelkészünk.” Ilyen-olyan helyettesítésekkel cserkészik be az erre járó igehirdetőket. A gyülekezeti élet pedig a fej nélküli lovas abszurd alakja. „S ha azt akarjuk – folytatták az önbemutatást –, hogy valami mégis legyen, a presbitereknek szakadásig kell dolgozniuk. Amit bizony előbb-utóbb feladnak, s jó, ha nem örökre.”

Vannak dolgok, amelyek nekem túl magasak ahhoz, hogy megértsem őket. Nálunk túlképzés van lelkészekből. Egy ilyen, a magyarság szempontjából stratégiai helyen, mint München, ahová naponta számolatlanul érkeznek magyarok, ne lenne pénz lelkészi állásra? De itt van a közeli Augsburg. Egyre többen jelezték, hogy az utóbbi évben érezhetően megugrott az ottani magyarok száma. De ott is csak katolikus gyülekezet van, ráadásul papváltásban, amit ugyancsak megsínylettek még a református tagok is. Vajon itt Münchenben kinek kedvez ez a folyvást „haknizó” református igehirdetés? Az ittenieknek szemlátomást nem.

De hát én ebben a helyzetben mit is tehetnék? Elballagok a Marienplatzra – pechemre nyári cipellőben a márciusi hóesésben –, és beviszem az étterembe a gyülekezeti meghívót. Hátha megtalálom a magyar pincérnőt. Tudom, hogy fennáll a veszélye, hogy megkapom: „Nem azért jöttem el otthonról, hogy még itt is buggyant magyarok között legyek.” Azért a biztonság kedvéért viszek egy cd-t is a húsvéti meditációimból. Ha nem is jön el senki húsvétkor, hátha valamelyik magyarnak mégis segít a sátoros ünnepen egy kicsit lelki életet élni. Mert hát ugye nemcsak kenyérrel és beiglivel él az ember!

Ui. A levelekhez többnyire jár utóirat is. Már szálltam fel a vonatra, hogy induljak vissza Heidelbergbe, ahol a tanulmányaimat végzem, amikor búcsúzóul még utánam szólt annak a korábban említett fiatalasszonynak a férje, aki segített a csomagokkal: „Tudja meg, hogy ez a hét a feleségemnek többet használt, mint egy többhónapos terápia.” – „Hát nem is tudom, ki adott, kapott többet” – szóltam vissza, mert valóban egymás hite által épültünk.

München, 2013. március 19.

Négy évvel ezelőtt távozott közülünk Bulányi György

Emlékezés Gyurka bácsira

Kedves Barátaim!

Joggal kérdezhetitek: Hogy kerül a csizma az asztalra? Mit keres az evangélium felolvasása után egy laikus a szószéken? Elárulom, hogy hozzátok hasonlóan én is meglepődtem, amikor a mai ünnepet szervező Gyökér Közösség fölkért, hogy mondjak emlékező beszédet Gyurka bácsi hazaköltözésének harmadik évfordulóján. Mondanom sem kell: sosem csináltam még ilyet. Még a formabontásra gyakran hajló Bokor Közösségben sem jellemző, hogy az ünnepi prédikációt ne felszentelt pap mondja, hanem családos ember. Ám ha ezen az apróságon fölülemelkedünk is, akkor sem kétséges, hogy számosan vannak most jelen, akik nálam sokkal régebbről és jobban ismerték Gyurka bácsit. Százszor méltóbb lenne, hogy ők álljanak most itt, hiszen én hosszú életének csak utolsó mintegy tizenöt évében voltam (jóllehet valóban szoros) kapcsolatban az ünnepelttel. De ha már mégis itt vagyok, igyekszem emlékezni, ahogy tőlem telik.

Azon gondolkodom, hogy minek örülne Gyurka bácsi, miről szóljak most? Miről ne? Eszembe villan egy ideillő német szóvicc, amit tőle hallottam először: *Worüber darf man nicht predigen?* És a válasz: *Über eine Viertelstunde*...[Mi az, amiről/aminél többet nem szabad prédikálni? – Egy negyed óra...] Hát első tanácsként ez most nekem is megteszi, próbálom negyed órába szorítani a mondókámat. Azt pedig tényleg csak zárójelben jegyzem meg, hogy Gyurka bácsi vasmisés prédikációjában, amelyben szintén elsütötte ezt a viccet, a válasz már nem *Viertelstunde,* hanem *halbe Stunde* [fél óra] volt. (Ellenőrizhető az interneten.) Így működik az infláció...

Ha ő állna most itt, hogy az olvasmányokról és az evangéliumról prédikáljon, azt hiszem, tudom, miről beszélne a legtovább. Nem a naimi ifjú vagy a száreptai özvegyasszony fiának föltámasztásáról, hanem Pálról, akivel rengeteget küszködött („Ő vette el a legtöbb időt az életemből. Húsz évet foglalkoztam vele egyfolytában” – írta róla), és akinek most olvasott sorairól (Gal 1,11–19) sokszor és hosszan beszélgettünk az általa vezetett görög tanfolyamon. Erről szóló gondolatait bárki elolvashatja a Pálszintézisben (vagy a nem sokkal a halála előtt írt, Merre ne menjek? című könyvecskében), de én ma nem Pálról szeretnék beszélni, hanem Gyurka bácsira kívánok emlékezni.

Először is, a legkevesebb, amit mondhatok róla, hogy megragadó személyiség volt. A családom egész életét meghatározó kisugárzással bírt, amely lenyűgözte a nagyszüleim nemzedékét a Bokor indulásakor, a negyvenes évek második felében, majd ugyanígy a közösség újraindulásakor a hatvanas évek végén, aztán lenyűgözte a szüleim nemzedékét is a hetvenes-nyolcvanas évek „hőskorában”. Mire az én korosztályom eszmélni kezdett a rendszerváltozás környékén, ő már hetvenéves múlt. Tanárként láttam már, milyen nehéz egy ilyen korú pedagógusnak kapcsolatba lépni a tizenéves korosztállyal. Neki mégis újra sikerült, és mi fiatalok lelkesen jártunk az ifjúsági miséire, a lelkigyakorlattal felérő óbudavári húsvétokra. Nem tudom, másokat mi, de engem az fogott meg igazán, hogy ez a nagy tekintélyű, Istennek egészen odaadott ember milyen őszinte érdeklődéssel fordult felénk, olykor idétlen kamasz gyerekek felé. Fontosnak tartotta, hogy háznál tartott ifjúsági miséin mindenki elmondhassa a véleményét, ezért minden alkalomra előre megbeszéltünk egy kérdő mondatban megjelölt témát, és az erről folyó beszélgetés helyettesítette a prédikációt. Ilyen kérdésekre emlékszem vissza: „Fontos-e a feltámadás?” „Szabad-e nem jó szívvel adni?” „Volt-e olyan tulajdonsága Jézusnak, amelyben nem helyes őt követnünk?” És ehhez hasonlók... A hozzászólások sorrendje mindig a legfiatalabbtól haladt az idősebbek felé, nehogy az „öregebb rókák” olykor nyomdakésznek tűnő válaszai elriasszák az ifjabbak önálló gondolatait. E gyakorlat ellen persze sűrűn berzenkedtek a mindenkori legifjabbak, és nem is állítom, hogy mindig mindenkinek jólesett a megszólalás szelíd kényszere, mégis, Gyurka bácsi időről időre gondolkodásra ösztökélt minket. Számomra tizenévesként hihetetlen érzés volt, hogy egy idős ember kíváncsi a gondolataimra, és nem tartja sértőnek, ha egyikünk-másikunk vitába is száll vele. Az ő véleménye mindig hangsúlyos volt (hiszen rendre ő szólt hozzá utolsóként – hacsak nem tartotta fenn magának ezt az előjogot a témát benyújtó személy), de lehetett érvelni ellene.

„Együgyű” ember volt. Értsük ezt jól! Egyetlen ügye volt, ami kitöltötte az életét: az Isten Országa. Ez nem valami szirupos álmodozás volt a halál utáni létről, a mennyországról, ahová hitünk szerint három éve hazatért. Számára és a Bokor számára az Isten Országának ígérete a földi életre vonatkozó feladat: ezt kell keresnünk Jézus felszólítása nyomán – és ahogy utolsó éveiben, a halál közeledtétől végképp türelmetlenné válva mondogatta: Végre meg is kéne találnunk... Ha azt hisszük, az Isten Országa csupán földi jótetteink és állhatatos hitünk túlvilági jutalma, akkor nem értjük jól Jézusunk szavát. Az Isten Országa az a hely, ahol a másokat kifosztó és szolgaságba vető erőszak hatalma helyett olyan rend érvényesül, amelyben egymást szolgálva szerető, visszaütésre sem hajlandó, a többieknél gazdagabbá lenni nem akaró emberek élnek együtt. Azt hiszem, minden egészséges család ilyen helynek számít: tagjai egymást szolgálják, nem akarják viszonozni a bántást, és vagyonukkal sem versengenek, hanem segítik egymást. Minden ilyen család egy kicsi Isten Országa. De ezért küzdeni kell (leginkább önző kis magunkkal), és ha meg is éljük, hogy sikerült, a szeretetlégkör fenntartása akkor is embert próbáló feladat. Mert a földi Isten Országa nemcsak megtalálható, de el is veszíthető, ha azt hisszük, hogy erőfeszítés nélkül a miénk marad. Küzdeni kell hát e szeretetrend létrejöttéért, és nemcsak a családban, hanem tágabb közösségeinkben is, a Bokorban is, az egyházban is, nemzetünkről vagy az egész emberiségről már nem is beszélve.

Sokan gondolják, hogy Gyurka bácsi nagyon racionális ember volt. Biztos, hogy az evangéliumok szóanalízisét nem is lehet másképp végezni, mint alapos, ésszerű megfontoltsággal. E racionalitás mélyen beépült a Bokorba, talán túlságosan mélyen – „agyaskodunk”, vallottuk be magunknak többször is. Ezért én most arra szeretnék emlékeztetni, hogy Gyurka bácsi nem csak agyaskodni tudott. Iro-

dalomtanárként mély érzékenységgel bírt a szépirodalomban, különösen pedig a költészetben kifejezett isten- és emberképek iránt. Mindnyájan sokszor hallottuk kedvenc verseit, s mind közül a neki legkedvesebbet, Sinka Virág-balladáját, amely a jézusi sorsot mutatja be Eső Virág András tragikus történetében, akit azért gyilkolnak meg a kondások, mert különbül dalol náluk. Máig fülemben visszhangzik, ahogy halála előtt 2-3 héttel Gyurka bácsi szinte teljesen lebénulva szavalja, kiáltja könnyektől remegő hangon: „Hát mért játszik sokkal szebben, s más húron a bolond!” A KIO megírása után, csaknem évtizedes börtönnel és hosszú, keserűn viselt egyházi büntetéssel a háta mögött Gyurka bácsi élettapasztalata lett, hogy a világ elhallgattatja Isten prófétáit, mert nem viseli el a szeretet üzenetét – pedig ez az üzenet az emberiség túlélésének egyetlen záloga. „Én nem bűvésznek, de mindennek jöttem” [Hunn, új legenda] – Adynak ez a sora is Gyurka bácsi hangján szól bennem. A költészetben is mindig Jézust kereste, akit mindenben követni próbált.

Az ún. irracionalitás iránti fogékonysága abban is megnyilvánult, hogy csodálatosan tudott beszélni Istenről. Nem tartotta magát sem misztikusnak, sem karizmatikusnak, még kevésbé ezoterikusnak, mégis érezhető volt, hogy nagyon közel van Istenhez. Jó volt hallgatni azt is, ahogy imádkozott. Isten keveretlen képe nyilvánult meg a szavaiban. A történelmi kereszténység egyik legnagyobb problémája, hogy kevert istenképen alapul: Isten nemcsak irgalmas és szerető atya, de a bűnösök megbüntetője is egy személyben. De hogyan lehet a tékozló fiú apja a bűnösök megbüntetője? Az istenkép keveretlensége abban nyilvánul meg, hogy Jézus Istenét nem ruházzuk föl saját emberi lúdtalpasságunkból eredő, tőle idegen jegyekkel. A csak szeretni és megbocsátani tudó, magához hazahívó atya képét nem rontjuk meg a hadúr isten attribútumaival, a boszszúval, a büntetéssel, a pusztítással. „Az a véres Isten nincsen. Kard ha csörren, vér ha csobban, csak az ember vétkes abban” – idézte Gyurka bácsi Babitsot (*Zsoltár gyermekhangra*). De jó volna, ha én is tudnék olyan lelkesítő és hiteles szavakkal szólni Istenről, mint Gyurka bácsink tudott, nem okoskodva, hanem mély átélésből, imádságos lélekből.

Sokszor hangoztatta, hogy neki nincs kétféle szövege, egy a „kezdőknek”, és egy másik a „haladók” számára. Ez igaz volt. Mindig és mindenkor ugyanazt mondta, akárki hívta is, pártállásra, vallási irányultságra való tekintet nélkül. Ez a magatartása természetesen nem aratott osztatlan sikert, és bizony számos pedagógiai érv hozható föl ellene, mégis el kell ismerni, hogy ez az egyféle szöveg leegyszerűsítette számára Jézus üzenetének hirdetését. Nem kellett mások fejével gondolkodnia, azt méricskélve, hogy vajon mi számít elfogadhatónak, és mi nem – azt mondhatta, ami lelke legmélyén volt, és nem zavarta, hogy milyen képet vetítenek ki rá az őt hallgatók. Címkék, politikai oldalak, vallási irányzatok – ez legyen az ő problémájuk! Tanítását az élete hitelesítette.

Ahogy egy ember a halála után távolodik tőlünk, úgy válik alakja mind egyszerűbbé, sematikusabbá. Vagy a hibáit nagyítja fel az emlékezet, vagy az erényeit. Hogy Gyurka bácsinak mindkettőből volt elegendő, azt sokan tanúsíthatják a jelenlévők közül; leginkább persze Kovács Teri néni számolhatna be ezekről, ha még itt volna velünk. Gyurka bácsi sokszor volt türelmetlen (különösen az utolsó években), és biztosan sokan éltünk meg bántást a részéről, de nem szabad, hogy ezek az emberi hibák vagy tévedések elhomályosítsák az általa képviselt eszmei tisztaságot: a szerető Atya képét, Isten Országának szüntelen keresését. Tanításából mit sem von le, hogy – piarista zsargon szerint – „gyarlandó” ember volt. Rátette az életét arra, amit hitt és amit tanított. Ezt kell megértenünk, ezt nem szabad elfelednünk – és ezt kéne követnünk. Ahogy egy vele éveken át egy fedél alatt élő családanya fogalmazta vasmisés köszöntésekor: „Ha tökéletes lettél volna, akkor csodáltalak, ámde nem szerettelek volna – de én nagyon szeretlek, Gyurka bácsi!” Így legyen!

Bajnok Dániel

Elhangzott a Duna-parti piarista kápolnában, 2013. június 9-én.

Tíz évvel ezelőtt távozott a földi életből a Bokor Közösség egyik legeredetibb és leghatékonyabb egyénisége, Dombi Ferenc nyugalmazott plébános, akiben a Hang Közösség tagjai ihlető alapítójukat tisztelik. Rá emlékezve közöljük az általa készített válogatást az 50 évvel ezelőtti II. Vatikáni Zsinat egyik dokumentumából, illetve e válogatáshoz fűzött rövid kommenrtárját: mindkettő hitelesen idézi föl alakját.

A Zsinatot olvasva

Határozat a püspökök pásztori tisztségéről az Egyházban

1. „Amint az Atya küldte őt (Jézust), úgy küldte ő is apostolait, hogy felépüljön Krisztus teste (Ef 4,12), vagyis az Egyház.” „Feladatuk, hogy Krisztusnak, az Örök Pásztornak a művét mindenkor folytassák.”

6. „Különösen legyen gondjuk azokra a vidékekre, ahol a keresztény hívek abban a veszélyben forognak, hogy elhanyagolják a keresztény élet feladatait, vagy netán magát a hitet is elvesztik.” „Ezért minden erejükkel arra törekedjenek, hogy az evangélium hirdetésének és az apostolkodásnak a műveit a hívek lelkesen felkarolják és előbbre segítsék.” „Ügyeljenek, hogy erejükhöz mérten enyhítsenek azokon a bajokon, amelyekkel más egyházmegyék vagy vidékek küszködnek.”

7. „Tanúsítsanak testvéri együttérzést főképpen azok iránt a főpapok iránt, akik Krisztus nevéért rágalmakat és zaklatásokat szenvednek el, börtönben raboskodnak vagy szolgálatukban akadályozva vannak; így enyhítse és csillapítsa fájdalmaikat a testvérek imája és tevékenysége.”

10. „Nagyon hasznos lenne, ha a tudásban és tapasztalatban és erényekben kiváló híveket jobban meghallgatnák.”

11. „Apostoli tisztségüket úgy lássák el a püspökök, mint Krisztus tanúi az összes emberek előtt.”

12. „Tanítóhivataluk gyakorlásában – ez a püspökök legelső kötelességei között is az első – Krisztus evangéliumát hirdessék az embereknek. Tárják eléjük Krisztus teljes titkát, vagyis azokat az igazságokat, amelyeket nem tudni annyi, mint Krisztust nem ismerni.”

13. „Különös gondjuk legyen a szegényekre és az alacsony sorsúakra: azért küldte őket az Úr, hogy nekik vigyék meg az örömhírt.”

14. „Őrködjenek azon, hogy mind a gyerekek és a serdülők, mind a fiatalok, de még a felnőttek részére is szorgos buzgósággal tartsák meg a hitoktatást. Ez a tanítás a Szentírásra támaszkodjék.” „Legyenek azon is, hogy a felnőtt katekumenek oktatását újra bevezessék.”

15. „Tartsák emlékezetükben, hogy az emberekért vannak.” „Szüntelenül fáradozzanak azon, hogy az imádságnak és az ige szolgálatának szenteljék magukat” (ApCsel 6,4). „Mint a tökéletesség mesterei, nekik példát kell adniuk az életszentségre szeretetben, alázatosságban, egyszerű életmódban.”

16. „Atyai és pásztori feladatuk betöltésében legyenek a püspökök övéik körében, mint akik szolgálnak, jó pásztorok, akik ismerik juhaikat, de akiket azok is ismernek; igazi atyák, akiket a mindenki iránti szeretet és a mindenkiről való gondoskodás lelkülete különböztet meg.” „Vegyék körül mindig különös szeretettel a papokat, hiszen azok az ő feladataik és gondoskodásuk egy részét vállalják, és végzik oly odaadással a mindennapos lelkipásztorkodásban: fiaiknak, barátaiknak tekintsék őket; ezért mindig készségesen hallgassák meg őket, és törődjenek a velük való kölcsönösen meghitt jó viszony által az egész lelkipásztori munkát előbbre vinni.” „Támogassák az olyan kezdeményezéseket, összejöveteleket, ahol a papok különösen a Szentírásban és a teológiában mélyebb ismereteket szerezhetnek.”

19. „A püspökök természetszerűleg teljes és tökéletes szabadságnak és bármely világi hatalomtól való függetlenségnek örvendenek.”

21. „A püspökök elaggott koruk vagy más alapos ok miatt, ha már nem egészen alkalmasok hivataluk betöltésére, nyújtsák be tisztségükről való lemondásukat.”

28. „Hogy a lelkek szolgálata mind jobban és jobban célt érjen, a püspök szívesen hívja megbeszélésre a papokat, különösen lelkipásztori kérdésekben.”

30. „Ha a plébánosok a személyek bizonyos csoportjait nem tudják megközelíteni, hívjanak segítségül másokat, világiakat is, hogy azok nyújtsanak segítséget az apostolkodás területén.” „Tanítói tisztségük betöltésére a plébánosok a világiak közreműködését is kérjék.” „Lelkipásztori kötelességük ellátásában mindenekelőtt arra törekedjenek a plébánosok, hogy nyájukat megismerjék, látogassák tehát a házakat, törődjenek odaadóan a szülőkkel, és azon fáradozzanak, hogy a hívek az apostoli munkálkodásban segítséget nyújtsanak.”

31. „A plébánosok számára legyen meg plébániájukon az az állandóság hivatalukban, amelyet a lelkek java megkíván.” „Azokkal a plébánosokkal szemben, akiket komoly ok akadályoz kötelességük kielégítő és gyümölcsöző teljesítésében, fennáll a sürgető kérés, hogy mondjanak le hivatalukról.”

Ne zavarjon meg senkit az a tény, hogy a fentieket olvasva egyetlen püspök atyánkra sem ismerünk rá. A zsinati határozat a fenti szövegnél kb. 25-ször terjedelmesebb anyaggal gondoskodott arról, hogy püspök atyáink aránylag nyugodt lelkiismerettel tegyék éppen az ellenkezőjét annak, amit a fenti szöveg javall. Például a FŐHATALOM, MÉLTÓSÁG, FELSŐBBSÉG és hasonló tartalmú szavak megközelítő pontossággal 53-szor fordulnak elő a 44 pontból álló határozatban.

Dombi Ferenc

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Tucattörpe

Egy tavaszi napon, amikor bementünk délután a szobánkba, hogy tanuljunk, Gyopár bátyám üvölteni kezdett: „Hová lett a cserebogaram?” Nyilvánvaló volt, hogy Ugri Bugri, az öcskösünk szabadon engedte, és ő tett kavicsot is a pohár alá a bogár helyére. Mondta is tüsténT: „Olyan sokáig tartottad fogva, hogy megkövesedett.” Gyopár dühöngött: „Ez bűncselekmény egész Törpeháza ellen is, mert a cserebogár kártékony!” Ugri Bugri elmosolyodott: „Törődöl is te ezzel! Szórakozásból ütötted le, szórakozásból tartottad fogva. Ha bántana a kártékonyság, segítenél édesapának irtani őket. De az persze munka.” Gyopár elvörösödött: „Hát tudod, öcskös, ne légy te olyan biztos abban, hogy különb vagy, mint a többi kistörpe. Mondogatsz ugyan hangzatos szólamokat, de alapjában véve ugyanolyan egy kaptafára szabott tucattörpe vagy, mint a többség.”

Az öcskös mindig elsőnek készült el a tanulással. Ezen a napon azonban Gyopár már el is ment hazulról, de ő még mindig mozdulatlanul ült az asztalkája mellett. Vállára tettem a kezem: „Nem kell komolyan venni, amit csak azért mond valaki, hogy bántson vele.” Nagyon szomorúan tekintett fel rám: „De talán éppen azért fáj ennyire, mert igaz.” Erre kiszaladtam az utcára, szétnéztem, és az öcskös osztálytársával, a kis Kétfülüvel tértem vissza. „Tudod-e, Kétfülü, hogy te ugyanolyan egy kaptafára szabott tucattörpe vagy, mint a többség?” Kétfülü elégedetten elvigyorodott: „Hát persze, hogy tudom. Nem is szeretnék olyan külön utakon járó lenni, mint te.”

Miután elment, az öcskösre mosolyogtam: „Na látod, aki valóban olyan mint a többi, örül neki, hogy olyan; biztonságérzést ad neki a tudat, hogy a többség ugyanúgy gondolkodik, mint ő.” Ugri Bugri hálásan nézett rám, és most már megkönnyebbülten szintén elmosolyodott. De ez a megkönnyebbülés, mint minden hangulata, csak rövid ideig tartott.

Vacsora után már ki sem ment játszani a pajtásaihoz. A kertünkben találtam rá, a cseresznyefa alatt ült a sötétben, a padon. „Mi bánt megint?” Szégyenkezve motyogta el: „Hátha nem biztos, hogy aki nem akar tucattörpe lenni, az csakugyan nem az.” Nevettem: „De biztos. Legfeljebb még nem derült ki, miben fog kiválni a többiek közül. De hiszen még kicsike vagy. Várj türelmesen!” Hosszas hallgatás után, szinte sóhajtva mondta: „Ajaj, nagyon nagy baj, hogy éppen most nincs itthon Földigszakáll bácsi. Ő meg tudná mondani, hogy ha csakugyan nem vagyok tucattörpe, akkor mi bizonyítja, hogy nem vagyok az.” Földigszakáll bácsi ugyanis Belgiumban volt, csillagász nagygyűlésen.

Másnap estére elborították Ugri Bugri asztalkáját a délután készített színes rajzok. Kipirult, ujjongó arccal mutatta őket, különösen az egyiket: „Ez a legjobb, de holnap még javítok ezen is.” Csodálkozva tudtam meg, hogy önarckép. De már másnap reggelre úgy láttam, maga is gyanította, hogy nincs festőművészi hajlama, mert nagyon szomorú ábrázattal nézegette a képeket. Délután még küszködött velük, vacsora után azonban megint a cseresznyefa alatt találtam rá a sötétben. „Csak nem a rajzok miatt búsulsz? Az életkorodhoz képest jók.” Meglepett az okossága: „Az nem elég. Érzem, hogy olyan igazi nagy festőművész sose lenne belőlem.” Vigasztaltam: „Válhatik belőled nagyszerű gépészmérnök is. De egyelőre ne is törődj vele, mi leszel. Várd meg, amíg jelentkezik a hajlam.”

Másnap délután rémülten szaladt ki hozzám a játszórétre: „Légy szíves, gyere most rögtön haza! Nagy baj van.” Abban a hiszemben, hogy össze is tudja majd állítani, szétszedte szüleink ébresztőóráját. Szerencse volt, hogy a szomszédunkban lakó, nagyobbacska Erdő Csöndje az órásmesterséget tanulta. Összeállította, és Ugri Bugri megkönnyebbült.

De este megint ott búslakodott a cseresznyefa alatt. „Meg tudnám tanulni a gépészmesterséget is, de nem érzem, hogy olyan igazi nagy feltalálóvá lennék. Úgy érzem, mégiscsak a művészet emel ki engem a tucattörpeségből, ha ugyan kiemel valami. Mert nagyon vágyom alkotni. Földigszakáll bácsi meg tudná mondani, melyik művészet az.”

Másnap este fülig agyagosan találtam asztalkája mellett. Megint bizonyosság sugárzott ujjongó tekintetéből: Szobrászművész lesz. A szobrocska azonban mindössze azzal jelezte, hogy Földigszakáll bácsit akarja ábrázolni, hogy majdnem a csizma orráig ért a szakáll. Megtudta ezt még aznap este az öcskös is, főképp Gyopár csúfolódásából: „Hát ez mi akar lenni? Felöltöztetett szakállas keselyű?” De még nem nyugodott bele, hogy nincs hajlama a szobrászművészethez. Elszökött a szobrocskával másnap délben is. Este azonban megint oda kellett ülnöm mellé a padra: „Semmi okod a szomorkodásra. A te életkorodban az nagyon jó szobrocska, még akkor is, ha nem hasonlít.” Mélységes bánatában még a tulajdon beszéde is terhére volt. Lassan, nehézkesen felelte: „Hasonlítani hasonlít, csak a jóság nem látszik az arcon, és nem érzem, hogy valaha is rá tudnám formálni.”

Másnap vasárnap volt. Az öcskös rögtön reggeli után kiült a cseresznyefa alá a padra, a szobrocskát az asztalra állította, és egész délelőtt nézte. Tízórai után is, ebéd után is rögtön visz-

szament. Édesanyánk meg is kérdezte tőlem délután: „Mi történt Ugri Bugrival? Ma semmit sem mesterkedik.” Pedig többet mesterkedett ezen a napon, mint egész eddigi életében. Valamivel uzsonnaidő előtt lejött a ház elé, és úgy mosolygott rám, mint aki súlyos betegségből felgyógyulva először sétál ki a szabadba. Uzsonna után a verandán maradtunk szüleink mellett. Ugri Bugri édesapánk képes ismeretárát, lexikonját olvasgatta. Egyszer csak, amikor már nyugovóra hajlott a nap, bejött kertünkbe az öcskös barátja, Fujóska: „Gyere ki egy kicsit az erdőbe!” Édesapánk nem szerette, ha ilyenkor még elmegyünk. De azt szoktuk mondani, hogy ott maradunk a közelben, és aztán elmentünk. Mindnyájunkat meglepett hát az öcskös válasza: „Ilyenkor már nem megyek, itt játszunk a kertben!” – és ettől kezdve egymást érték ámulataink. Vacsorakor felszólítás nélkül nyakába kötötte asztalkendőjét. Mosáskor, ahogyan édesanyánk megkívánta, tiszta vízben is lemosta magáról a szappanosat. Lefekvéskor meg párnája alá tette a zsebkendőjét. Miután Gyopár elfújta a lámpát, és ő is ágyába bújt, halkan átszóltam Ugri Bugrihoz: „Úgy látom, elhatároztál valami nagyon szépet.”

A következő pillanatban ott ült az ágyam szélén. Dőlt belőle a szó, és minden szóból az öröm: „Óriási fölfedezésem van! Megtaláltam azt a foglalkozást, amely kiemel a tucattörpeségből, és nem kell hozzá sem művészi, sem mérnöki tehetség, mert csak annyi az egész, hogy önmagamat kell folytonosan jobbá és jobbá formálnom. Földigszakáll bácsi is biztosan ezt tanácsolta volna.”

Másnap reggel már nem ücsörgött az ágya szélén, gyorsan, frissen öltözködött, és nevetett: „Még az öltözködés is lehet egyszerű alkotás. Nem az a remek benne, amit csinálok, mert hiszen csak felöltözöm, hanem az a mód a remekmű, ahogyan csinálom.” Az iskolába is másképp jött el. Nem ácsorogva és félrecsatangolva. Az iskolakert ajtajára nem kapaszkodott fel, hogy lendítgesse, hintáztassa magát, és örömmel újságolta az első szünetben: „Nagyon figyeltem, hogy már itt is tanuljam a leckét.” Ugrott is egy nagyot örömében, és Kétfülü, akit csupán véletlenül meglökött, rákiáltott: „Mafla!” Az öcskös meg a szokásos „Aki mondja!” helyett nevetett: „Én véletlenül löktelek meg, de te nem véletlenül mondtad a maflát. Vigyázz, mert így te lettél a rosszabb!”

Délután érte jött Fujóska, de az öcskösnek még meg kellett oldani egy számtanpéldát. Hiába tanácsolta Fujóska, hogy hagyja estére, nem ment el vele. Fujóska haragudott: „Ne légy már ilyen akkurátus!” Ugri Bugri szemrehányóan nézett rá: „Neked is ilyennek kellene lenned!” – és rögtön a kijelentés után ijedten pillantott énrám, és ami-

kor együtt lépkedtünk a játszórét felé, megint szomorú és gondterhelt volt, s egyszerre csak így szólt: „Tévedtem, Moha. Az igyekvés, hogy minél jobb legyek, nem emel ki engem a tucattörpeségből, mert hiszen ez különben is kötelessége mindenkinek, akár tucattörpe, akár nem.”

A játékban is csak ímmel-ámmal vett részt, és amikor láttam, hogy csüggedten elkullog a rétről, csatlakoztam hozzá. Könyörgő tekintetéből még jobban megértettem, mennyire kínlódik. Ezt mondta: „Gyerünk fel Földigszakáll bácsihoz!” Megijedtem. Csak nem zavarodott meg a nagy belső küszködéstől? „De hiszen tudod, hogy nincs itthon!” „Persze, hogy tudom, de gyerünk fel akkor is!” Engedélyt kértem hát édesanyánktól, hogy vacsora után hosszasabban sétálhassunk, és felballagtunk a holdfényes estében a törpeházi hegy gerincére, Földigszakáll bácsi házához. Önkéntelenül lábujjhegyen mentünk fel a tornácra. Leültünk a padra a kupolás csillagvizsgáló szoba mellett, és néztük a csillagokat. Ugri Bugri egyszer csak majdnem elpityeredve, mintegy felszólt hozzájuk: „Földigszakáll bácsi csillagai, segítsetek! Úgy félek, hogy csak tucattörpe vagyok. Mi bizonyítja, hogy nem vagyok az?”

Ezután legalább fél óra hosszat ültünk szótlanul. Az öcskös az eget nézte, és Törpeháza meg a többi falucska ablakának apró fényeit. Ugri Bugri egyszer csak lassan rám tekintett, és csodálkozás is, megdöbbenés is volt a hangjában, amint suttogta: „Te Moha, egyetlen egy csillag sem panaszkodik, hogy ő csak tucatcsillag.” Hallgattam, hadd találja meg zavartalanul a megnyugtató gondolatot. Folytatta is tüstént: „Egyik sem azért ragyog, hogy kiragyogjon a többi közül” – és hirtelen eltakarta az arcát. „Jaj, de szégyellem magam! Ha csupán azért vagyok jó, hogy ne legyek tucattörpe, akkor egészen bizonyosan tucattörpe vagyok. Önző és parányi.” Felugrott a padról, és most már nevetett: „Láttam tegnap a lexikonban, milyen rengeteg nagy ember meg lángész élt már a földön, és Földigszakáll bácsi azt mondja, lehetséges, hogy még nagyon sok föld és nagyon sok emberiség van a világűrben. Miért volna hát akkor olyan nagy dolog, ha valaki nem tucattörpe? Hiszen ha ezer meg százezer számra élt már, él és élni fog lángész, akkor a lángész sem más, mint tucatlángész.”

Karon ragadott: „Gyerünk haza!” De mielőtt lementünk volna a tornácról, megállt: „Olyan jó leszek, Moha, amilyen csak bírok lenni, és ha tucattörpe vagyok, vállalom. Legyek!” Bármilyen lelkesült meg átszellemült volt is, nem bírtam megállni, hogy barackot ne nyomjak a fejére: „Érzed, te csibész, hogy nem vagy te tucattörpe, azért vállalod ilyen könnyen. De megállj! Elmondom mindenkinek, hogy jósággal kiemelkedhetnek a tucattörpeségből, és mindenki olyan jó lesz, mint te. Akkor majd meglátjuk, nem fog-e bántani, hogy nem vagy több, mint ők.” Nevetve kiáltotta: „Bántani?! A boldogság? Mondd meg, Moha, mindenkinek! Mindenkinek! Egész Törpeházának, az egész világnak!”

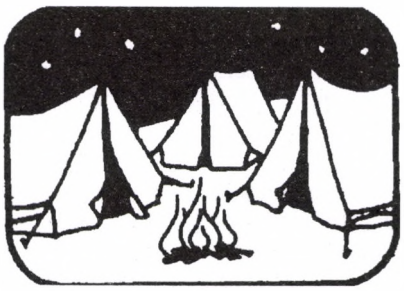

Nyári napforduló

„A kör kifejezi a Háromság tökéletes egységét, de azt is mutatja, hogy ez a tökéletesség nem statikus. Lénye középpontjában Isten szüntelen élet, mely állandóan folyamatban lévõ teremtõ adás és átvétel a Három között.”

(Eckhart mester)

Így nevezi a magyar nyelv – talán más nyelv is, nem tudom – ezt a napot. Ilyenkor, ezt követően fordul vissza a Nap hajnali, kelési pontja a horizonton, a maga pályáján a legtávolabbi, az északi foktól. Persze már a legkisebb iskolás is tudja – Galilei óta –, hogy nem a Nap kel, hanem a Föld fordul feléje a maga tengelye körül forogva és pályáján haladva. És nem is a Nap vándorol a horizonton, hanem a Föld tengelye nem merőleges a pályájára. Ezért tűnik úgy, mintha. A nyelv azonban, sokszor helyesen, nagyon ősi, elveszett tapasztalatokat őriz; máskor meg olyan elveket őriz meg, amelyek egy ugyancsak ősi, de éppen szemlélete miatt a hétköznapi életben meghaladásra váró világ-nézetet konzervál. Ami elvész, az rendszerint a tengely látása.

A NYÁR TALÁN LEGMELEGEBB HETE UTÁN, ma végre sok felhő borította a hajnali eget. A Nap vörösen és már egészen a Prédikálószék felett kelt. Innen a kilátóból nézve ez volt a legészakibb pont, a Nap fordulópontja. Aztán lassan, majd egyre gyorsulva elindul délnek, hogy talán valahol Szentendre felett érje el majd téli fordulója helyét, és kezdje elölről az egészet. De ez még messze van. Most itt, a vékony párarétег felett ott egy vékony felhőréteg, így sokáig lehetett nézni a kelését. Nem vakított úgy, mint tegnap vagy előtte napokig. A szem alkalmazkodni tudott a fényhez. Aztán megérkeztek délről a nagyobb felhőtömbök, és a Nap elbújt mögéjük. Lenn a maróti réteken, és fenn a Börzsöny oldalában is már sárgállottak, beértek a búzamezők. Különös volt világos foltjuk a sok zöld közepett, pedig nemrég még pontosan beleillettek a kép harmóniájába. Itt is elért valami egy fordulóponthoz. Beérett a termés, és kihull a mag. Valami új kezdődik. Fenn a kilátóban a hársfák levele megpödörödött a szárazságtól. A virágbimbók ott lógtak már, de zárva maradtak. Vártak. Várták a lehetőséget, a fordulópontot. Néhány feltétel még hiányzott. Ha teljesül, az állandó hívás hatására magától megtörténik a virágba borulás, a fordulat.

EZEK A KEZDÉSEK, FORDULÓPONTOK LÁTVÁNYOSAK. Szemmel láthatóak bárki számára, akinek van szeme rá. De a legtöbb, szinte az összes fordulópont számunkra láthatatlan, mert nincs rá érzékszerv, amely tapasztalná. A láthatóknak nevet adunk – napkelte, napforduló, aratás, virágba borulás –, a láthatatlanoknak nem. Negyven éve ismerek egy hangyabolyt a Disznósárok oldalában. Ez meglehetősen hosszú idő – számomra. A hangyaboly, mint építmény számára – ha éppen nem építenek rá utat – nyilván csak néhány pillanat ez a negyven év. Amennyire háborítatlan az a rész, talán már nagyapám nagyapja korában is ott volt. Ugyanakkor a hangyák – egyenként – nem élnek tovább néhány óránál vagy napnál, vagyis ez a negyven év sok tízezer generációnyi. Visszakonvertálva emberi léptékre, ez sok tízezer évet jelent. Ebben nem az időtávlat a különös, mert annak nincs jelentősége. Az állandóság, a törvény, a működés, a cél állandósága az, ami mellbevágó ebben az emberi szem számára értelmetlen kavargásban. Különös fordulatszámok. Ha a fordulatszám az időszámításomhoz viszonyítva elég nagy, fel sem merül a fordulópont kérdése: másodpercmutató járása, elektronok forgása, sejtjeim vagy az egerek élete a kertben. Ha túlságosan lassú, akkor sem: csillagok járása, fák élete, kultúrák élete, földrészek élete. Csak akkor lép be a fordulópont élménye, kérdése, ha egy bizonyos figyelemküszöb megnyílik számára. Sok ilyenről tudunk, de tudásunk iskolában szerzett, legtöbbször nem kapcsolódik hozzá igazán átélt fordulópont-élmény. Más tudni a naplementéről, és más a kenesei löszfal tetején átélnie az embernek, vagyis egész lényével megéreznie saját semmiségét, ugyanakkor annak a látásnak felfoghatatlan nagyságát, ahogy a vörösen izzó őszi nap belemerül a Balatonba – ahogy a Föld azon pontja elfordul a Naptól. Leélheti valaki az egész életét Kenesén úgy, hogy egyszer sem élte át ezt a naplementét. Más tudni a nyári napfordulóról, és más átérezni a különbséget az előző napi élmény és a mai között, amikor is egy érzékelhetetlen, de átélhető fordulópont van: egy tavasszal több mögöttem, és egygyel kevesebb előttem. Minden nap odafordul a Föld a Naphoz, hogy az eláraszthassa fényével. Táplálja a bioszférát azzal az energiával, amely éjjel nem képes azt közvetlenül elérni. Nappal belélegzés, éjszaka kilélegzés – és a belélegzett, hasznosítható energia tárolása és felhasználása. Ma is ez történt – kezdett történni. Mégis, valami láthatatlan megfordult. A fej tudhatja, a test átélheti. A természetben élők ezt átélik. A búza, a hárs, a hangya, a róka – ha valaki veszi fáradságot, megfigyelheti! – érzékeli ezt a fordulópontot. A reggeli napfelkeltét például sok madár, így a rigók is várják. Megfigyelhettem őket a Gellérthegyen. Megérinthet embert is – ezt is megfigyelhettem. De bárki megkérdezheti: Miért kellene átélni olyasmiket, amihez a természet nem rendelt számunkra érzékszervet? És a dolog ettől kezdve kezd izgalmassá válni. Dr. Czakó Kálmán Dániel, a neves bencés biológiaprofesszor így ír csodálatos biológiakönyvében: „Nem akármilyen nagyságú részek között, nem akármekkora energiájú, nem akármennyi ideig tartó kölcsönhatás hozza létre azt a jelenséget, amit életnek nevezünk.” Vagyis azokat a jelenségeket, amelyeket látunk, hallunk, tapasztalunk velünk született és általunk létrehozott földi eszközeinkkel. És hozzáteszi, hogy ez csak töredéke az élettel kapcsolatos jelenségeknek, már akkor, teszem hozzá, ha az élet fogalmát egy kicsit kiterjesztjük – amit persze egy természettudós, egy biológus nem tehet meg.

MINDENNAPI ÉLMÉNYEM, hogy számomra lényeges dolgokat nem veszek észre, vagy ha észreveszem is, nem látom kellő mélységben, kellő részletességgel és kellő előrelátással az összes kapcsolódó körülményt. Vagyis döntök, teszek-veszek, csinálom a dolgomat, de abban a szűk látókörben és abban a hatáskörben, amelyre korábbi tapasztalataim birtokában rálátok. És ez működik. Még élek – bár több kísérlet volt rá, hogy ne így legyen. Valamit tehát jól csinálok. Jól van így. És mégis… Ott az állandó kétség. Jól van így? Kezdj már bele valamibe – mondta egy pap barátom egyszer, amikor éppen a sok elfoglaltságomról, tennivalóimról beszéltem neki. Elképedve néztem rá. Belekezdeni – mondta –, úgy értem, hogy saját elhatározásból, saját céllal, szánt szándékkal és megcsinálni. Ne gondolj nagy

dolgokra! Kezdd egészen kicsikkel! Látni fogod, hogy a sok elfoglaltságod és tennivalód még ezt a kicsi sajátot sem teszi lehetővé. Elhatározni, körültekintően megtervezni, majd meg is csinálni, ez valami egészen más, mint a szokásos dolgaiddal elfoglalni, hagyni elfoglalni magadat – még a legszentebbek és legemelkedettebbek esetén is. Nincs érzékszervünk, nincs szabad figyelmünk a saját életünk forgására. Igen, tudjuk, hogy reggel van, és… ez és ez a dolgunk: nyolckor jön…, aztán 11-kor el kell intézni…, majd délután négykor…, és aztán este hétkor az a találkozó… De miért vagyok itt, most?

A FÖLD ODAFORDUL A NAPHOZ, mert „tudja” a dolgát: valamilyen kozmikus cél érdekében fenn kell tartania – több más feladat mellett – a földi bioszféra vékony filmjét. A Nap megvilágítja a Földet, mert „tudja” a dolgát: többek között a Föld csak az ő segítségével képes betölteni kozmikus feladatát. A forgás szabályos. Minden nap, minden évben, minden két napforduló között – itt az északi féltekén. A lehetőségekhez képest minden erőből, minden értelemmel, bármilyen közbejött változáshoz alkalmazkodva – az egyetlen cél érdekében. Nyilvánvalóan nem tudhatunk a Nap vagy a Föld feladatáról, nem ismerhetjük lehetőségeit, csak azokat a megnyilvánulásaikat figyelhetjük meg, amelyek a látókörünkbe esnek. Életüket nem tudjuk végigkövetni, mert fordulatszámuk szembeötlően lassabb, mint a miénk. Szinte állnak a mi pörgésünkhöz viszonyítva. Nem indulhatunk el máshonnan, mint ahol vagyunk. Csak önmagunkra kérdezhetünk rá, miközben megtesszük mindazt, ami az életünk – és a körülöttünk lévők élete – fenntartásához szükséges. Miközben. Talán ez a szó a kulcs ahhoz a kérdéshez, amelyet említett pap barátom feltett. Valami nagy fordulatszámmal pörög: végzi a maga feladatát. Például minden sejtem pontosan tudja a dolgát, amíg él. Aztán meghal, és jön az újabb sejt ugyanarra a feladatra. Aztán ott van például a májam. Ha nem akadályozom, elvégzi a számára „kozmikusnak tűnő” feladatát. Ha akadályozom, akkor is, az „utolsó leheletéig”, szinte mindenhez alkalmazkodva küzd a feladata betöltéséért. Aztán meghal, és jön a következő, hasonló szerv és szervezet ugyanarra a feladatra. És itt vagyok például én. Végzem a mindennapi – esetleg igen szélesre bővített – létfenntartási feladatot. Minden váratlan körülmény és mindenki akadályokat gördít ez elé, de nem felejtem el. Elvégzem. Élek, és élnek azok is, akik rám lettek bízva, és akiket e mellé még vállaltam. Akkor miről is beszélt a barátom? Nem csupán ennek a forgásnak a fenntartása a legfőbb cél?

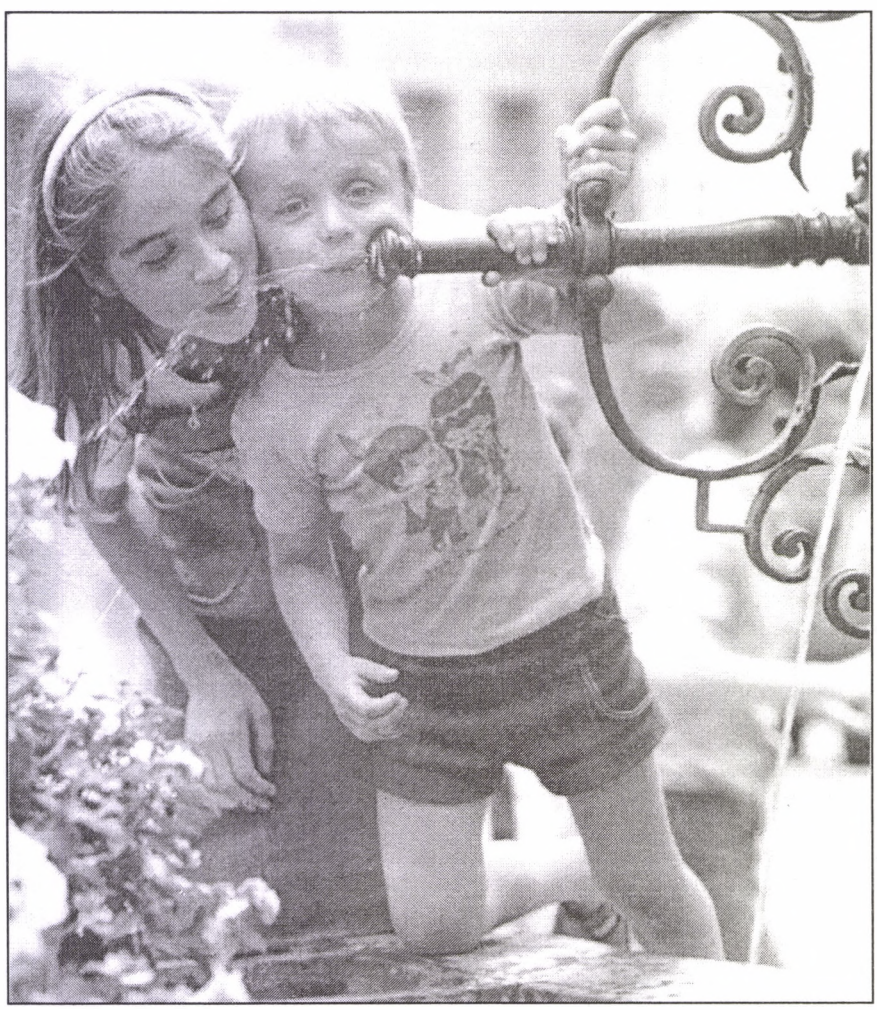

A ZEN-BUDDHIZMUSBAN VAN EGY MONDÁS: Az még érthető, hogy egy csepp benne van a tengerben, de hogyan lehet felismerni, hogy minden cseppben benne van az egész tenger? Mit értett vajon Jézus azon, amit tanítványainak mondott, hogy „az Atya és én egy vagyunk, benne vagyok az Atyában, ahogy ti is bennem”? Öntudatlanul tudni ezt, és pörögni, mint egy sejt, mint egy hangya a megfelelő fordulatszámon? Vagy talán öntudattal? Lehetséges ez? Átlátni, átérezni az egészet és benne a szerepemet, helyemet, vagy tényleg „csak” hangyaként, szervezetlen hangyaként? A Föld odafordul a nagyobbhoz, amely élteti: a Naphoz. Nem felejti el egy „pillanatra” sem, hogy ez a legfőbb feladata. Miért nem „mondja”: „Ó, ez csak egy tüzes golyó, amely ugyanúgy megszületett és meg is hal, ahogy a többi csillag!” Már nemcsak a Napot látjuk, már a Tejutat is – részletesen. És a galaxisok milliárdjait is. Meddig kell még ellátnunk, hogy meglássuk a „tengert” a legkisebben: önmagunkban? Mit is kellene látnunk, amikor elvarázsol, elvakít az, amit látunk, mint a hirtelen erős fény, ha a Napba nézünk? Akkor nem nézhetünk a Napba, és nem nézhetünk a Nap által megvilágítottra sem, mert az elvarázsol. Akkor mire nézzünk, és mivel?

HAMVAS BÉLA a Scientia Sacrában beszél egy szent „anyagról”; *haoma, asha, frasha* perzsa szavakat említ, mint olyan „közeget”, amelyből, amelyben, amelyet összegyűjtve – mert folyamatosan itt van: „benne élünk és létezünk” – létrejöhet az emberekhez méltó, vagyis közvetítői élet: az aranykor, ami mindenkor az emberi tevékenység célja volt és lesz. Miután a papkirályok kora leáldozott, akik ezt az „anyagot” közvetítették a nép felé – mondja Hamvas –, ez a feladat átszállt a papra, majd végül a családapára. Ma átéljük, amikor a családapák kora is leáldozik, és nem marad más, mint az egyén – ahogy Buddha és Jézus is megjövendölte –, hogy ezt a mindenkor jelenlévő, éltető „anyagot” összegyűjtse – nem megtartsa, mert az így megromlik –, és környezetének önként odaáldozza, közvetítse. Az a környezet, azok a feltételek, amelyek ehhez a munkához szükségesek, ma már talán nem a templomokban vannak meg, hanem az utcán, a hétköznapok életében. Ezt Buddha még nem látta, Jézus viszont nagyon határozott volt e tekintetben. „Menjetek szét a világba,

és hirdessétek az örömhírt!” Ma már – kétezer év után újra – csak a „hogyan” a kérdés. Hamvas – közvetlenül nem Jézusra, hanem az ősi hagyományra hivatkozva – az imában jelöli meg azt a formát, ami összegyűlve „ashává” – Istennek tetszővé – teszi a Földet. Az imában, ami lehet minden gondolatom, érzésem, tettem, mozdulatom, munkám, pihenésem, lélegzetvételem, ha megfordul. Ha megfordul, odafordul. Hová?

FORDULÓPONT. MOST KEL A NAP, itt van előttem. A nagy szoláris népeknél – mondja Hamvas –, a mexikóiaknál, inkáknál, egyiptomiaknál, görögöknél, és bár Hamvas nem fedezte fel, a magyaroknál is – a Nap „asha”-jelkép. Emlékeztet. Minden nap, amikor felkel – vagyis felkelek, amikor lenyugszik – vagyis lefekszem, minden héten, amikor ünnep a vasárnap, minden negyedévben, amikor napforduló van, de minden lélegzetvételkor, minden szívdobbanáskor, minden kanál levesnél és minden felkapott szamócaszemnél, minden szívből és saját elhatározásból, emlékezve megjelenő gondolatban, kiejtett szóban, megtett mozdulatban ott van, összegyűlhet, ha talál bennem helyet. Miért nem imádság az életünk úgy, ahogy tanultuk, hiszen akkor „asha” lenne a világ körülöttünk? – kérdezhetjük. Eckhart az „állandóan folyamatban lévő teremtő adás és átvétel a Három között” cselekvésben jellemzi Isten életét. Képére és hasonlatosságára lettünk teremtve. Hol van bennem ez a Három, hogy egymásért legyen – és ezen át a világért, az egészért?

MA REGGEL MÁR TÚL VAGYUNK A FORDULÓPONTON. Lenn a maróti réteket a sok esőt követően hajnali pára fátyolozza el. Csak sejteni lehet a Duna vonalát. Nem látom, de már tudom: alatta ott a Duna, és sárgállanak a búzamezők. A Nap viszont a mélykék égen vakítóan kel fel. Néhány másodperc múlva már nem lehet belenézni. Talán már nem is kell. Hiszen már minden visszatükrözi. Minden emlékeztetne, ha nem lenne tele a fejem a mindennapi dolgokkal, fülem a természet hangjaival, az orrom a hársfavirág illatával, talpamat nem nyomná a tornacipőmön keresztül a murva. És vajon miért nem emlékeztetnek éppen ezek a mindennapi dolgok, hiszen ezért vannak, lennének, lehetnének? Sok a fátyol. Minden érzékszerv egy fátyol. A fejemben fátyol. A tanultak: fátyol. A tapasztalatok: fátyol. A Napot takarja a felhő, a Dunát a pára. Elbújnak. Bújócskáznak. Valamiért nem láthatjuk a valóságot, és ezért nem vagyunk képesek ember módjára létezni – ahogy a hangyák erre a maguk módján képesek. Kell, hogy legyen értelme ennek a bújócskának, hiszen ha nem lenne, nem is tudnánk a sötétről. Messze vagyunk valamitől, ami mégis – valamilyen formában – jelen van. Olyan, mint a homeopátia. Milliószoros hígítás szükséges ahhoz, hogy gyógyszer legyen abból, ami töményen méreg. Lassan kell megszokni a fényt, mondják a szemoperáltaknak, és leragasztják a szemüket, majd lassan, fokozatosan sötét szemüveg, majd napszemüveg. A biológiai folyamatok lassúak. A pszichikaiak még lassúbbak, ha egyáltalán elindulnak.

EGYIK NYÁRON, amikor ismét kiballagtam a kilátóba, egy család tanácstalankodott ott. Megkérdezték, hogyan jutnak le a Rám-szakadékba. Elmagyaráztam a jelzett utat, és azt is, hogy mi az előnye az alulról felfelé megközelítésnek – gyerekekkel – a felülről lefelé történővel szemben. Majd az asszonyka megkérdezte: És vissza? Hogyan jutunk vissza? Hát az egyszerű, mondtam, mindig csak felfelé kell jönni, és egyszer csak ideérnek. Milyen egyszerű is! Csakhogy az életben minden fordítva van, mint a Rám-szakadék megközelítésében. Lefelé nagyon egyszerű: magától megy minden lefelé. De felfelé – vissza –, hát ott számtalan az akadály. A tékozló fiú történetében számomra nem az a fordulópont a legfontosabb, amikor végszükségben eszébe jut az atyai ház, bár anélkül semmi sem történt volna, hanem az, hogy utána nem felejti el. Már akkora a hiány, a szükség, hogy semmi más nem fontos, és minden arról beszél – míg haza nem ér. A nepáli serpák évszázadok óta ott éltek a Himalája lejtőin anélkül, hogy megmászták volna a legmagasabb csúcsokat. És amikor megjelentek az európaiak, elkísérték őket a csúcsokra – a pénzükért. Mint a szarvasok a BM-üdülőben. Régen a dobogókői gerinc ligetes fennsík volt. Aztán bekerítették a tetejét, és a harmincas években egy biztosítótársaság felépített rá egy üdülőt. A szarvasok, amelyek a mai napig itt élnek az erdős oldalakban, rendre ledöntik a kerítéseket, és naponta feljárnak az üdülőbe a ma már nyírt, kaszált rétekre. Folyamatos a harc. A szarvas nem felejt. Tudja, mire van szüksége – már néhány millió éve. Azonban sem a serpák, sem a szarvasok nem mennek sem a jeges északi oldalakra, sem a meredek jeges falakra, hanem a „kényelmes”, lankás gerinceket szeretik. Nem rövidítenek, nem törekednek újabb nehézségekre, rekordokra. Tudják a céljukat, takarékoskodnak az erejükkel, és ezért az eltávolítható akadályokat eltávolítják, ha útban vannak, a többit megkerülik. Honnan ez a bizonyosság a hangyák, a szarvasok és a serpák életében?

NEMRÉG egy barátom a hagyományról, a beavatásról és a szellemi hierarchiáról beszélgetve azt mondta: „Amit itt látsz, abból semmi sem valóságos, semmi nem létezik, minden csak káprázat. A valóság látása viszont nem tanítható, csak beavatás útján érhető el.” Igen, már akkor is, ha csupán a tudomány, a kvantumfizika eredményeire tekintünk, láthatjuk, hogy ez valószínűleg így van. Azonban ezután mindig kimarad egy mondat: minden csak káprázat – még én is, aki itt és most veled beszélek. Pedig ez az egy kis kiegészítés, ha átéreznénk, önmaga felérne egy beavatással. Rámutathatna arra a csodára, ami két emberi lény beszélgetése folyamán történik. Két semmi, két káprázat a Mindenség törvényeiről beszélget egy presszóban, a Nagy Világmindenség egy elenyészően kis bolygóján, egy folyótól nem messze, a Nap egy felfoghatatlan helyzetében, a Föld évmilliók óta folyamatos forgásának egy pillanatában. Micsoda nagyság nyilvánul meg két „szélfútta nádszálon” keresztül! Minden megnyilvánulás: szavak, mozdulatok, attitűdök, a bőr, a tekintet minden kis rezdülése a maga során fordulópont lehetne. Érezhető lehetne, hogy emel vagy lefelé húz – ha lenne rá érzékszerv, érzékenység. Egyáltalán rezonál-e valami szokatlanra, vagy hatására csak a szokásos válik egyre erősebbé? A szarvasok és a hangyák – bár nap mint nap ugyanazon az útvonalon járnak életükben – mindennap nagyon éberek, nincs rutin, nincs pazarlás. Gondolom, a serpák is így közlekednek a magas hegyeken.

EZ AZ ÉRZÉKENYSÉG az, ami vagy kialakul vagy sem, ha összegyűlik az a bizonyos „anyag”. Az ember leélheti egész életét úgy, hogy nem gyűlik össze, csak annyi, ami a létfenntartáshoz szükséges. Sokaknál még az sem. Ha ez egy becsületes emberi élet, akkor a hagyomány Családapának nevezi, Gurdjieff „obivajtyel”-nek, vagyis kárpitosnak. Egy hangya vagy szarvas nem engedheti meg magának ezt az érzékenységhiányt. Gondolom, egy serpa igen, de akkor nem megy hegyi vezetőnek, hanem kelmefestő – vagyis nem serpa – lesz, amiben nagyon is elegendő a szakmai rutin. Ismét a „hogyan” a kérdés. Hogyan gyűlhet össze, alakulhat ki és egyáltalán, kialakulhat-e? Szükség van-e rá? Vagy tényleg csak el kell égetni mindent, amit kapok – ahogy egy barátom mondta. Jól elégetni, és a salakot eltávolítani. Ezért vagyok? Ki vagyok, és mit keresek itt? Sokat kérdezel, mondta egyszer egy

másik, igencsak aktív barátom. Nem az említett pap volt. Ő – a pap – szerette a kérdéseket. Tudta, hogy azok egy bizonyos részünk érzékenységéről árulkodnak. De nem elég a fej vagy az érzelem vagy az idegek érzékenysége. Valaminek együtt kell működnie. Együtt, harmóniában az egész szervezetnek. Csak akkor, és csakis akkor jelenhet meg az egésznek egy magasabb érzékenysége: az a bizonyos „asha", amiről a perzsák – és valljuk be, Jézus minden szava és mozdulata – beszélnek. Igen, régen talán ezt segítették elő a kiválasztottak esetében a beavatási szertartások. Szolgálat, előkészítés, harmónia, tapasztalás, felébredés, szolgálat. Teljes kör – felfelé az érzékenység visszaszerzésének útján. Ma erre talán már a kolostorokban is kevés az esély. Egy másik lehetőség nyílt meg. A hétköznapi beavatás lehetősége. Az érzékenység megszerzése a mindennapi életben – a hangya, a szarvas és a serpa módszerével. Erősebb szagnyomot gyengébbért el ne hagyj – hallja a hangya a belső hangot. Maradj itt, mert a rétek elérhetők – mondja a szarvas belső hangja. Tartsd el a családodat abból, amit a nyugatiak hoznak, hiszen csak sétálnod kell kedves hegyeid közt, ahogy apád és nagyapád is tette – gondolja a serpa. És az én belső hangom mit mond? Hallom egyáltalán? Mond valamit egyáltalán?

VAN EGY MÓDSZER, amely az érzékenység kifejlesztésének módszere – legalább is az agykutatók szerint. Ez a rendszeres, egyirányú, kis sokkok, hatások, feszültségek módszere. Így alakul ki kapcsolat két idegsejt között, amitől a szervezet érzékenyebb lesz: megtanul valamit, mondjuk. Az idegsejtek számtalan új kapcsolatra alkalmasak. Ha nem éri őket ilyen hatás vagy a meglévő kapcsolatok ellenállása elhárítja, akkor nem jön létre új kapcsolódás, új érzékenység. Erre az újra a mindennapokban alig van esély. Drogok hatására az ellenállás felszámolódik, de nem jön létre szerves kapcsolat, tanulás, érzékenység, sőt! Lerombolódik még az is, ami kialakult. Csak a gátlás megszűnése ad pillanatnyi kellemes érzést. Van egy ősi forma, amikor is „kettenhárman" rendszeresen összejönnek, és együttlétük során, ha kellően éberek – vagyis nem nagyon egyetértőek, elnézőek egymással, de figyelmesek, türelmesek, kellően őszinték önmagukkal szemben – biztosítva lesz az az enyhe, ismétlődő kis feszültség, ami egy új kapcsolatot, érzékenységet kifejleszthet azzal, hogy a szokásos hatás és reakció belső ellenállását lassan legyőzi. Itt van ama bizonyos Hármasság számos megjelenése közül az egyik. Ez minden rendszeresen összejáró, „önfejlesztő" csoport működésének lényege is. A fejlődés pedig, ha létrejön, nem marad csoporton belül. Eredménye kisugárzik a környezetre. Azt mondhatnánk, hogy ez manapság luxus. De sohasem volt másképpen. Mindig luxus volt, ha valaki nem elégedett meg a puszta megélhetésével, a családja megélhetésével, és valami szélesebb kör, minél több ember „jóléte" lebegett a szeme előtt. Éppen erre a luxusra van ma a legnagyobb igény világunkban, ahol semmire sincs idő.

ARANYNAPOK című esszéjében Hamvas Béla a nyilvános és a „nevezetesen névtelen" élet különbségéről ír. De van egy harmadik is. Ez a „kiscsoportos" élet, a lassú, szerves fejlődés élete – de mint minden fogalom és tartalom, ez a fogalom is leépült. Ma más forma, cél és módszerek alkalmazását jelenti. Ma már nem büntetik ezt a formát. Ma azt gondolják, hogy nincs jelentősége a nagy, intézményes, tudományos és vallási rendszerek mellett, vagy a forma önmagában biztosítja az érzékenység fejlődését. Pedig a „műhelyek", a „kisközösségek" mindig, minden emberi alapját adták és adják – bármennyire láthatatlan is, vagyis nem-látványos a tevékenységük. Talán éppen az együtt-nem-tevékenykedésük adja minden későbbi tett alapját, ha jól csinálják a rendszeres együtt-létet. Ha türelmes, figyelmes, szívós munkával harmonikussá csiszolódik bennük és közöttük az a szerves működés, amely a külső életben legtöbbször diszharmonikus, mert mechanikus – akkor összegyűlik az a bizonyos „anyag", és ekörül kialakul egy atmoszféra, amely gyógyít, növel, fejleszt, és amelynek az íze megmarad akkor is, ha el is veszik a napi gondokban. Emlékezni lehet rá. Vezet. Lassan megfordít, beavat abba, ami természetes – az emberi természetnek megfelelő. Hazakísér. Itt, most, az élet során. A tengely.

Farkas István

Dobogókő, 2012. június 21.

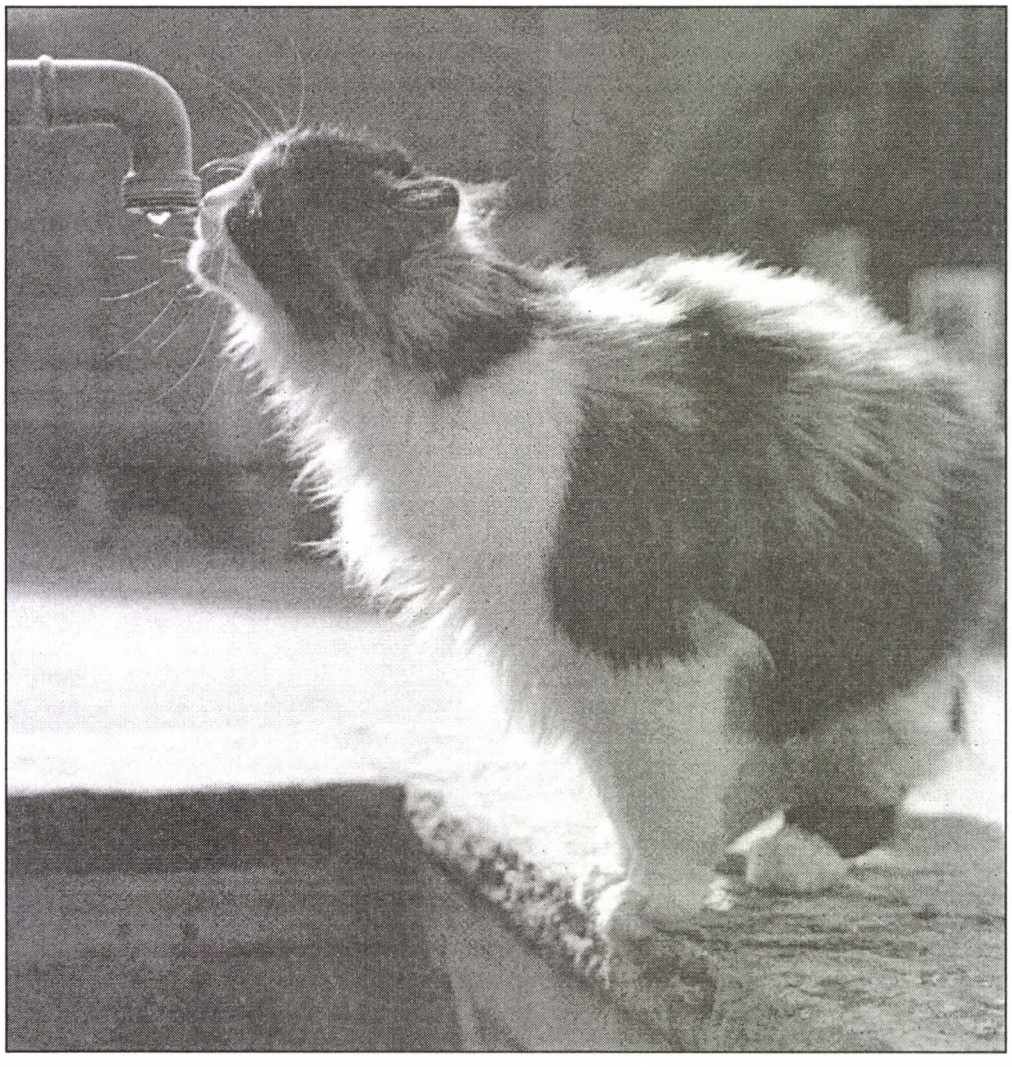

Olvasók fóruma

Az „Érted vagyok" 25 éves fennállása alkalmából megkértük 25 olvasónkat, valljanak arról, mit jelent számukra az „Érted vagyok" – jelezve, hogy szívesen vesszük kritikájukat, hiányérzetük megfogalmazását vagy javaslataikat is. Íme, a válaszok – ABC-rendben.

Értem is van az „Érted vagyok". Az *„Érted vagyok"*-hoz elsősorban személyes szálak fűznek; írásai olyan levelek, amelyek nekem (is) szóltak, szólnak. Szerzőik olykor keserves, sokszor példaadó és felemelő életsorsa saját életem hasonló eseteivel, illetve tartozásaival szembesít. Elsősorban Gyurka bácsi rejtett személyes önvallomása, de munkatársaié, a szerkesztőké is – és épp ezért sajátos „egyénisége" van (mint minden jó folyóiratnak).

A legsúlyosabb üzenet az erőszakmentesség körül forog, egyházon belül és kívül.

További kiemelkedő jellegzetességei *az igényesség*, az eltérő nézetű *megnyilatkozások „együttélése"* szeretetben, *a kisközösségi kultúra*, a *testvériség („demokrácia az egyházban"*). A folyóirat a mai környezetvédelem, a mai világgazdasági folyamatok súlyponti kérdéseit is bevonja a keresztény spiritualitás központi elemei közé; ebben szinte egyedülálló a magyar vallási folyóiratok palettáján. – És nem mellesleg: minden számot egy-egy művészi grafika, vers, személyes vallomás, interjú, Moha bácsi meséje tesz színessé, meleggé.

Ám egy (számomra) fontos „ellenérzés" éppen az erőszakmentesség körül forog. Erőszakot ugyanis nemcsak fizikai, nemcsak szellemi, jogi vagy hatalmi eszközökkel lehet elkövetni, hanem az egyoldalú kritikával is. Ha valaki a mienktől lényegesen eltérő (nem-jézusi) véleményt, magatartást képvisel, annak (rész)igazságait, hátterét – egy keresztény környezetben – elsőként és szinte ügyvédként kell képviselni, és csak utána bíróként ítélkezni. Még ha a kritikánk teljesen helyénvaló is, felháborodásunkat csak „tisztára mosott" lélekkel, belső tisztelettel, megértéssel szabad (és kell is) nyilvánosságra hozni. Néhány ilyen jellegű következetlenséget bizony az *„Érted vagyok"*-ban is találtam, főként a régebbi számokban.

Aszalós János
Budapest

*

Az *„Érted vagyok"* 25 éves történetét sajnos csak viszonylag későn, a 20. év környékén kezdtem el követni. Ekkor váltam időszakos olvasóból rendszeres olvasóvá. Négy dolgot emelnék ki, amelyek miatt mindig várakozással tekintek a következő lapszámra. Az első, hogy rengeteget megtudhatok belőle a Bokor értékeiről, történetéről és belső életéről; minthogy a Bokorról felnőtt fejjel hallottam először, ez igen lényeges számomra. A második a Publik-Forumból fordított írások és interjúk, amelyek kiváló érzékkel vannak kiválasztva. A harmadik a globális társadalmi és környezeti problémákkal foglalkozó blokk, amelyhez nekem is volt szerencsém hozzájárulni egyszer egy rövid írással. A negyedik pedig a Moha-mesék. Valójában szinte mindig ezzel kezdem az olvasást.

Bajmócy Zoltán
Szeged

*

Mit jelent nekem az *„Érted vagyok"?* Gyerekkoromat végigkísérte a lap, minden alkalommal becsületesen elolvastam a Moha-meséket. Nem volt könnyű, mert hosszúak voltak, de szerettem őket. Ma már a legnagyobb lányunk tart ugyanitt.

A lap tulajdonképpen kőszikla a szemében. Az évek alatt nem változott a minősége, tartalma, külleme, biztos pont a szellemi életemben.

Az interjúkat tartom a legszemélyesebbnek, és ezáltal a leginkább példaértékűnek, kézzelfoghatónak, közösségünkkel pedig szoktunk időnként egy-egy tanulmányt is együttesen feldolgozni.

Nagyon örülök, hogy az interneten is elérhetővé vált, sőt nagyon praktikus keresési rendszere van.

Bajnokné Kiss Gyöngyvér
Budapest

*

Mit jelent nekem az *„Érted vagyok"*? Milyen öröm volt annak idején, mikor megjelent az első szám. Már ilyen lapunk is van. Az első időkben ott volt a templomunkban az újságos asztalon. Nem is emlékszem, hogyan szorult ki onnan. Talán úgy, ahogy sajnos mi is eltávolodtunk a templomban hallható disszonáns tartalmaktól.

1991, pápalátogatás, Debrecen. A Református Nagytemplom előtti tér zsúfolásig emberekkel, a karomon vagy harminc-negyven *„Érted vagyok"*. Nem kellett hazavinni.

A legkitartóbb olvasók az ötvenes évek „bulányistái". Sajnos, lassanként elfogynak. Tőlük lehetett hallani kritikát és dicséretet is. „Hű, de jó szám volt a múltkori! Olvastad …?" A szigorúbbtól: „Ne hozz belőle, nem tetszik a beállítottsága." Két héttel később: „Van még az *„Érted vagyok"*-ból? Egy barátom felhívta rá a figyelmemet, házi feladatnak adta, hogy olvassam el az egyik izgalmas írást."

A Keleti Szél közösségben rendszeresen a lapból választunk témát. A kiválasztáshoz viszont majd minden cikkbe bele kell nézni, nem ajánlhatok olyat, amit nem ismerek. Így pedig garantált, hogy egy szám sem kerül olvasatlanul a polcon sorjázó többiek közé.

Balogh László
Debrecen

*

Nézem a 25 éve szolgáló folyóirat címét: *„Érted vagyok"*. Tegezel. Köszönöm. Tényleg értem vagy? Tényleg nekem segítesz élni? Igen! 62 év, 44 év „bokros" múlt, 41 év házasság, 4 gyerek, 3 unoka, 25 év *„Érted vagyok"*-olvasás. Köszönöm Néked, hogy kíséred, hogy „kísérted" az életemet.

Kérni is szeretnék! Keress és vállalj fel egy konkrét ügyet, egy kézzelfogható vállalkozást, egy projektet, amely most indul, vagy már valamennyire fut. Állj mellé, és minden számod néhány hasábjával szolgáld! Légy érte! Persze, hogy ennek meg kell egyeznie a jézusi tájékozódással, az Isten Országa-építés kritériumaival, álmoddal. Ilyet keress belföldön vagy külföldön, és vigyél engem, vigyél minket, olvasókat a közelébe, hogy általad én is „érte lehessek", mi is „érte lehessünk"! Minden számod tartsa számon az Ügyet! Számon tartom, azaz beszélek róla, közüggyé teszem, feléje fordulok, forgatom az eszem, forgatom a nyelvem érte.

Mondok egy példát: a kistarcsai Internáló Tábor területén a kistarcsai plébános, Görbe József általános és középiskolát szeretné létrehozni három erősséggel: matematika, zene, sport. A kommunizmus áldozatainak szenvedése, ott, Kistarcsán, az internáló táborban kiömlő vére legyen magvetés! Fakadjon belőle élet! Ez szép gondolat, és most jön a kemény dió: mindez a cigány gyermekek és családjaik számára. Az egyházi hierarchia jelenleg hárít. No! Ezt az álmot is lehetne nézegetni, simogatni, sorsát követni, és a Te hasábjaiddal és olvasóiddal Érte Lenni, Érte Tenni. Köszönöm, hogy Vagy!

Szeretettel:

Bisztrai György
Budapest

Mottó:

„Megtöltöm szívemet Ország igéjével.
Szabadságom, Uram, Néked visszaadom,
Csak a szeretetre formáld át tudatom."

Vallomást kér tőlünk a már „ezüstlakodalmassá" lett *„Érted vagyok"*, azaz *a jézusi tájékozódás folyóirata*!

A Bokor hőskorában (amikor még nem tudtuk, hogy Bokor vagyunk!) a Gyurka bácsi által fordított és közreadott Concilium-cikkek jelentették reformteológiai kitekintésünk pallérozását. Ennek elhalását követően szerencsére megjelent a Publik-Forumtól „fertőzött" ÉV, hogy ne rozsdásodjunk be a magunk körül forgolódásba.

A szerkesztőség – hála Istennek – komolyan veszi szerkesztői elveit *(„Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.")*, és közli a konvencionális határokat feszegető, új szemléletmódokat tálaló, hibáinkkal szembesítő írásokat is. Mára már szinte csak az ÉV az egyetlen magyarul olvasható ilyen lap a keresztény kiadványok közt. (Persze a magunkfajta renitens reformereknek sokszor visszafogottnak tűnik, de elfogadjuk, hogy a *fontolgatva haladók* számára is akar fogódzót nyújtani.)

Kívánjuk, hogy a – szerkesztői szabadságot megőrizve – még sokáig formáljátok olvasóitok tudatát, megtöltve szívüket az Ország igéjével!

Köszönettel:

Bulkai Tamás & Margit
Budapest

*

Az *„Érted vagyok"* folyóiratot eddig nem úgy olvastam, hogy kritikus véleményt mondjak róla. Inkább jóleső érzés és büszkeség, hogy létezik ez az újság. Köszönet, hogy néhány elkötelezett ember sajátjának érzi, és teszi a „dolgát".

Olvasási szokásom szerint gyorsan átlapozom az újságot, és néhány cikket azonnal kizárok az olvasnivalók közül. Például a Moha-meséket, a szigorúan teológiai értekezéseket, amelyek – tudom – mások számára fontosak, érdekesek. Alapvetően inkább az informális, visszaemlékező, személyes hangvételű írásokat keresem.

Fontosak a vasárnapi elmélkedések, főleg hogy közösségi társaink írják. Jó lehetőség arra, hogy megismerhessük a Bokor sokszínű tagjainak a gondolatait. Az írások mögött az ismeretlen vagy ritkán látott/hallott testvérek is megjelennek a nyilvánosság előtt.

Nagy erénye az újságnak, hogy mindig van benne saját írás; a Bokor még most is rengeteg szellemi gazdagsággal rendelkezik. Az átvett írások is értékes gondolatokat közvetítenek. Az *„Érted vagyok"* egészére jellemző az értékközvetítés, és ez a sok év alatt sem változott.

Mindenképpen fenntartanám a nyomtatott, fűzött formátumot, mert megkönnyíti a napi olvasást.

Összefoglalva – sajnos – kijelenthetem, hogy e folyóirat nélkül biztosan nem jutnék hozzá, nem olvasnék ilyen cikkeket.

Cseh András
Székesfehérvár

*

Mit jelent nekem az *„Érted vagyok"*? Azt jelenti számomra, amit ígér: a jézusi tájékozódást. Kéthavonta izgatottan veszem kézbe, mert mindig érdekel, hogy a (nemcsak római katolikus) világegyház sajtójában tájékozódó bokros testvéreim milyen híreket, véleményeket, olvasnivalókat akarnak megosztani velünk. Sokszor előfordult, hogy közösségi találkozón megvitatni érdemes cikket találtunk benne, vagy más fórumon felhasználható, meggyőző bibliaértelmezést. Nagyon örülök a mostani, több cikket egy téma köré csoportosító szerkesztői koncepciónak. Szemnyitogatóak a „némaságba kényszerítettekkel szolidaritást vállaló" és az „életpéldával hitelesített" írások. (Ezek az idézetek a folyóirat 1990-es beköszöntő számából valók, és nem a polcomon, hanem az interneten találtam őket.) Nem mondom, hogy minden szám minden betűjét mindig elolvastam, és mesét sem innen olvasok a mesefogyasztóknak, de szegényebbnek érezném magam, ha nem lenne. Ezért köszönöm a szerzők, fordítók és szerkesztők ellenszolgáltatás nélkül végzett, keveset méltatott munkáját!

Fiers Márta
Budapest

*

Hálásan köszöntünk 25. születésnapodon. Örülünk, hogy értünk vagy! „Házi feladataink" nagy részét szolgáltatod az „Öregek 2" közösségében.

Vasárnapi otthoni igeliturgiánk fontos része a Biblia-rovat, esti meseként pedig gyakran olvassuk Moha bácsi meséit a gyerekeknek.

Régebben az első oldalakat automatikusan átugrottuk (fölösleges szószaporításnak találtuk a hosszú, lelkizős cikkeket), mostanában már egyre nagyobb érdeklődéssel olvassuk…

Istenünk áldását kívánjuk a munkatársakra – kiemelve a főszerkesztő és az örökifjú tördelőszerkesztő áldozatos munkáját!

Köszönettel a hálás olvasók:

György Zoli + Gabi
Ajkarendek

*

XXIII. János pápa idejében az „aggiornare" ige különböző alakjai a levegőben kavarogtak; most megnéztem a szótárban a jelentését: sokféle jelentése van, de számomra ezek a fontosak: korszerűsít; felfrissít, átdolgoz; hajnalodik.

Tehát nem forradalmasít! Csöndesen kinyitja az ablakot, s friss levegőt enged be közénk.

A magyar katolicizmus úgy él, mint egy királyfi a csodavárban: mindene megvan; játszhat a belső kertben, azzal foglalkozik, amihez kedve van, barátai vannak – de nem hagyhatja el a várat. De nem is nagyon akarja, miért is akarná? Minden kérdésére kap feleletet!

Mégis, egyszerre csak valami hiányérzete támad, valami megérinti, de az ablakokat a külvilág felé tömör fatáblák zárják; mégis, ember mivolta tágulni szeretne, valamit megérez a „transz-cendenciá"-ból, abból, ami a falakon kívül lehet, abból, ami az egész világot magába öleli.

Mi a belső várban élünk, de tudjuk, hogy létezik még egy külső fal is, s néhányan szeretnénk még azokon is túllátni. Ehhez igazi barát az *„Érted vagyok"*!

Hollai Keresztély
Pomáz

*

Kedves Értem Vagy!

Nagy szeretettel köszöntelek születésnapodon. Az első évfolyam 2. számától várlak évente 6-szor. Abban föltetted a kérdést: Miért jelenik meg az ÉRTED VAGYOK? Aztán válaszoltál is rá:

Az ÉRTED VAGYOK segíti megőrizni a teremtést gyermekeink számára!

Az ÉRTED VAGYOK fölmutatja az erőszakmentesség eszményét erőszaktól szenvedő világunkban!

Az ÉRTED VAGYOK rá akar ébreszteni: Isten az éhezők oldalán áll!

Az ÉRTED VAGYOK törekszik a közösségeket összekapcsolni, és szolgálatukat hatékonyabbá tenni!

Úgy gondolom, mindez nagyon is jól sikerült.

Azt kívánom, hogy még sokáig LÉGYÉL ÉRTEM!

Baráti szeretettel egy emigráns ortodox:

Incze Kálmán
Gyermely

Kedves ÉV-Szerkesztők! Nagyon örülök, hogy 25 évvel ezelőtt én is ott voltam azon a feszültségtől sem mentes megbeszélésen, amelynek a végén megszületett a döntés egy a jézusi értékeket képviselő lap beindításáról. Azóta ti rengeteget dolgoztatok az egyes számok tartalmának írásával, cikkek fordításával, tartalmi és formai szerkesztésével, egyéb nyomdai munkákkal, a kész példányok postázásával és sok egyéb feladattal, hogy eljussanak a példányok hozzánk, az olvasókhoz.

Hálás köszönet mindannyitoknak, akik ezt csináljátok!

Nagyon jó, hogy mindig vannak önkéntes és a felkéréseket vállaló, időre teljesítő, jó tollú alkalmi vagy rendszeres íródeákok, akiknek az írásait olvashatjuk. Mi nagyon élvezzük több évtizede ismert testvéreink interjúalanyokként elmondott vallomásait, Bokor-történelmünk megörökítőit, a tartalmas vasárnapi és nem vasárnapi elmélkedéseket. Őszinte elismeréssel adózunk a mindig igényes, tartalmában elveinket megerősítő vagy kiegészítő fordításoknak, amelyekkel tájékoztatjátok az olvasókat a határainkon kívüli történésekről is. Nagyra becsüljük azt a törekvéseteket, hogy évtizedek óta egyháztól és vallástól függetlenül tudjátok közvetíteni több korosztály részére a megbízhatóan igényes tartalmat.

Mindezek következményeként mi nagyon gyakran választjuk az *„Érted vagyok”* egyes írásait a baráti-testvéri havi találkozóink közösen megbeszélendő témájául, hogy ezen megbeszélések eredményeként gazdagítsuk egymást, és biztassuk magunkat az értelmes gondolatok megvalósítására és továbbadására.

Hálás köszönettel és elismeréssel:

Kaszap István
Pécel

*

Ha átlapozom a frissen érkezett ÉV-et, az első érzés mindig a büszkeség. Azt gondolom, hogy számos cikk sehol máshol nem jelenhetett volna meg, csak a mi kis újságunkban.

Szeretem a friss teológiai témájú írásokat, bár ezek olvasásába este 11 után már nem kezdek bele. A vasárnapi igemagyarázatokat van, hogy egyvégtében elolvasom, csodálatos érzés az is, hogy közben szerzőinek arcát is magam előtt láthatom.

Legjobban persze a riportok, interjúk, tanúságtételek érintenek meg. Különösen örülök a harmadik világból való híreknek vagy a magyarországi peremre szorultakkal foglalkozó cikkeknek.

A Moha-mesék tancélossága felnőttként kicsit idegesít, de ha lenne óvodás vagy kisiskolás korú unokám, biztosan elolvasnám neki.

Ha olyan cikkbe botlok, amelyet én nem tettem volna bele, akkor eltöprengek, hogy az elmúlt időszakban hány olyan írást küldtem be a szerkesztőségbe, amely méltóbb lett volna a közlésre...

Örülnék, ha néha lenne benne beszámoló bokros evangelizáló vagy karitászmunkánkról, más lelkiségek minket is tettre buzdító szolgálatairól.

A megrendelt 25 példányból 22-nek fix előfizetője van, a maradék hármat az éppen aktuális találkozásaim során ajándékozom el.

Az elmúlt negyed évszázadban sok örömet okozott az újság, számtalan egyéni eltöprengés, közösségi vita tárgyát képezte. Hálás vagyok mindenkinek, aki ehhez régen vagy most bármilyen kicsivel is hozzájárult.

Szeretettel:

Kőszeginé Rihmer Melinda
Pécs

*

Kedves ÉV! Nagy szeretettel gratulálok 25. születésnapod alkalmából! Ennyi idő testvérek között is negyed század, ami nagyon szép teljesítmény fennállásod szempontjából. Ennyi idő már egy generáció felnőtté válásához is elég, Te pedig erősen tartod magad, egészségesen táplálkozol, és próbálsz utat mutatni, jézusi tájékoztatást adni a hozzád fordulóknak. Bölcsődnél voltak más szüleid is, akiknek más téma lett fontosabb az érdeklődési körükben, de jelenleg egy stabil és kitűnő gárda figyeli további fejlődésedet, és lát el nyersanyaggal. Ez a jó csapat időnként agyon van terhelve, és kérnek is segítséget, de ennek ellenére a javasolt anyagot nem mindig fogadják el. Mit lehet tenni? Már a görögök, akarom mondani a latinok is megmondták: De gustibus non est disputandum!!!

Kedves ÉV! Kívánok Neked további szép éveket, jó, igaz és gondolkodtató tartalmakat! Azt mondják, egy-egy jó szokás, tradíció, egyes tudósok szerint „mém”, kb. 25 év alatt idegződik be a társadalomba. Éppen ennyi ideje vagy közöttünk, részünkké lettél, a miénk vagy. Kívánom, hogy továbbra is küzdj az igénytelenség és a butaság ellen, a jézusi tájékozódás érdekében!

Isten éltessen még nagyon sokáig!

Kramm-Hampel Mária
Törökbálint

*

Mit jelent nekem az *„Érted vagyok”*? Szeretünk olyan híreket hallani, olyan cikkeket olvasni, amelyek közel állnak a saját látásmódunkhoz. Ilyenkor kicsit megerősítve érezzük magunkat, megnyugtató, hogy lám, mások is úgy látják a világot, úgy ismerik fel benne a Teremtő Szeretetet, mint mi. Részben ezért is szeretem olvasni az újságban a különböző cikkeket, elmélkedéseket, életbeszámolókat. De a lelki érés szempontjából talán még fontosabb, hogy vannak olyan írások, gondolatok is, amelyekkel nem tudok azonosulni, számomra idegen a megközelítés, furcsa a látásmód. De milyen érdekes, hogy pont ezek a számomra furcsa, újszerű gondolatok „indítanak be”, hoznak mozgásba, késztetnek arra, hogy újra és újra felülvizsgáljam életfelfogásomat, keressem Isten új arcát, megjelenését a világban. Nem kell attól félnünk, hogy számunkra idegen, kritikus, sok mindent megkérdőjelező felvetésekkel szembesüljünk. Hiszen ezek csak ösztönöznek bennünket, hogy megerősödjünk addigi felfogásunkban, elköteleződésünkben, vagy változtassunk, ha szükséges. Ezt a szabad, korlátozásoktól, előírásoktól mentes légkört, és ezt a motiválást is jelenti számomra az újság.

Magyar László
Székesfehérvár

„A jézusi tájékozódás folyóirata" mottó igen bátor a lap címoldalán, elég magasra téve a lécet. Törekvésként értelmezve, a gyökerekhez módszeresen visszanyúlva azonban jól megkülönbözteti a lapot a többi vallási/keresztény folyóirattól. A Mérleg, az Egyházfórum valamint az Egyház és Társadalom forrásokat együtt figyelve, az *„Érted vagyok"* kitűnik Bokor-fókuszával, ökológiai hangsúlyával, a német nyelvű források kedvelésével. A nagyobb terjedelmű, kevésbé tagolt cikkek visszavesznek az olvasási motivációból. Egyes cikkeit olvasva időnként elbizonytalanodok következetességében, leginkább pedagógiai, illetve közgazdaságtani területeken. Az internetes elérhetőség viszont megkönnyíti az egyes anyagok elérését. A webes felület fejlesztése feltehetően tervben van. Számomra legnagyobb erénye a lapnak – a Nyugaton megszokott – kritikai szemlélet. Olykor még a Bokorral kapcsolatban is.

Mikulás Gábor
Kecskemét

*

Az egykori szegedi ministránsfiúból biblikus korú fővárosi felnőtt lett, aki a XX. század egyre sivárabb valóságában lett apa, majd nagyapa. Szavak, fogalmak ürültek ki fél évszázad alatt, és lettünk nagyon sokan – ha nem is hitehagyottak, de – elbizonytalanodott „érzelmi fogyatékosok". Egy antihumánus rendszer módszeresen rántotta ki a lábunk alól a szőnyeget, amely a kötődést jelentette az Anyaszentegyházhoz. Sokakkal együtt elvadultam én is. Aztán gyönyörű véletlen folytán egy barátom jóvoltából kezembe került egy addig ismeretlen folyóirat, amely alcímében Jézusra hivatkozott. Napokig halogattam az elolvasását. Amikor aztán az utolsó oldal aljára értem, olyan érzésem támadt, mintha egy lelkigyakorlaton jártam volna.

Immár öt éve várom a postást, hogy hozza már az ÉV-et, mert abban mindig találok valami szellemi izgalmat jelentő témát. Olyat, ami méltó a továbbgondolásra. A Bokorról meg Gyurka bácsiról még mindig csak szórványos ismereteim vannak, maradtam pályaszéli megfigyelő, egyes itt, a lapban felvetődő problémák megoldásának dilettáns szurkolója, de amikor *általános emberi ügyeink* (szeretet, szolidaritás, tolerancia, békesség) kerülnek terítékre – mondhatnám: az emberiség szellemi és lelki értékei, akkor mindig hálával gondolok a szerkesztőkre.

„Hiszen ezt a lapot muszlimok, buddhisták, zsidók és keresztények egyaránt haszonnal forgathatnák" – gondolom magamban –, mert az egyházak túl bonyolult és néha ijesztő szókincse helyett köznapi nyelven szól mindenkihez, és olyasmiről olvashatunk benne, ami naponta ötlik föl bennünk: Ugyan mi végből is vagyunk ezen a Földön?

Kívánom a lapnak és olvasótáborának a további együttrezdülést a szeretet hullámhosszán.

Radnóti László
Gödöllő

*

Miért szeretem az *„Érted vagyok"* folyóiratot? Azért, mert mindig találok benne számomra nagyon érdekes írásokat, mert a közölt cikkek szellemisége, hangvétele modern, friss, mentes bármiféle vallási fundamentalizmustól. Egyébként szívemhez és gondolkodásomhoz legközelebb Gromon András írásai állnak. Remélem, hogy a folyóirat a továbbiakban is tartja megszokott, magas színvonalát.

Sándor Pál
Budapest

*

Magyarországon, ha egy folyóirat 25 éve folyamatosan meg tud jelenni, akkor bizony van ok az ünneplésre. Különösen, hogy az ÉV esetében nem egy egyszerű sajtótermékről van szó. Nem állnak mögötte állami vagy egyházi finanszírozók, és nincsenek reklámbevételei. Az ÉV, sok minden mellett, az identitásom része. Jól tükrözi azt a radikális sokféleséget, amely mindig is jellemezte a Bokor Közösséget. Külön köszönet a szerkesztők munkájáért, különösen a főszerkesztő német fordításaiért, amelyek ablakot nyitnak a mi kis alkóvunkra. Én talán elviselnék több személyes írást: Ki, mikor, hogyan élte túl élete nagy kríziseit, hogyan, mi alapján hozta meg a fontos döntéseit? Tudom jól, nem a szerkesztőség állja útját az ilyen írásoknak! És talán jó volna külsőben is megújulnia valahogy, valamiből...

Kívánhatnék további szép huszonöt évet a lapnak, de ahogy mondani szokás, ne szabjunk határt az Úr kegyelmének...

Szabó András
Sopron

*

Mit jelent nekem az *„Érted vagyok"* című folyóirat? Engem először a folyóirat önmegjelölése ragadott meg, amely így szól: „A jézusi tájékozódás folyóirata". De ez nemcsak mottó, hanem ez érvényesül a folyóiraton, és ezzel egyedülállóvá teszi azt. Ez tehát nem az egyházon való tájékozódás folyóirata, vagyis nem a hagyomány határozza meg jellegét, hanem új és merész régióiba vezet a hitnek és gondolkozásnak a szabadságában. Mindent Jézusra vezet vissza, elmegy egészen a forrásig, és ezért hiteles. Nem az egyház hagyományos sínein halad, hanem Jézus merészsége és forradalmi gondolatai ragadják meg az embert. Mer a fennálló viszonyokkal szemben kritikus lenne, merész és új ajánlatokkal előállni. Egyszóval lényegében és cikkeiben érdekes és megmozdító.

Kérdőjelek csak ott adódnak, ahol a páli teológia alapjait is magyarázza: Jézus halála és feltámadása értelmezésében új hermeneutikai szemlélet jelentkezik olykor. De ezek inkább új elgondolásra indítanak, és értékük így is vitathatatlan.

Áldást kérek a következő 25 évre.

Dr. Szathmáry Sándor
ref. teológiai egyetemi tanár
tanszékvezető professzor
Miskolc

*

„Érted vagyok" – Értünk van. Az *„Érted vagyok"* újsággal való találkozásom szinte sorsszerű. Életem egyik legnehezebb szakaszában sodródtunk össze. Kollégám lett Gromon András főszerkesztő, innen már egyenes volt az út. A lapszámok eleinte „csak" komoly intellektuális élményt jelentettek, később kapaszkodót is. Néha csak egy sor, néha egy egész cikk.

Rövid ideig segíthettem is a lap munkáját, gépeltem a Moha-meséket.

Bevallom, sokszor szembesülök tudásom sekélyességével, egy-egy tanulmányt kétszer is el kell olvasnom, hogy megértsem. Jó kis agytorna, nem bánom. A jézusi tájékozódás egyébként sem könnyű.

25 éves lett az *„Érted vagyok"*. Ilyenkor természetesen valamiféle méltatás szokott következni. De nekünk, törzsolvasóknak ez felesleges. Mindnyájan tudjuk, hogy ez az újság a minőséget képviseli. Nem tudják eltakarni a harsogó, színes pletykalapok, a méregdrága magazinok.

Én az „ünnepelt" legnagyobb erényének a korát tartom, ezt a 25 évet. Hiszen számtalan kiadvány van, amely az első szülinapi gyertyát sem éri meg.

Tiszteletreméltó az a kitartás és szelíd elszántság, amellyel a sorok mögött dolgozó emberek életben tartják, terjesztik a szép szót, a tudást, megfényesítve ezzel valamennyiünk lelkét.

S mivel születésnapról van szó, illik kívánni is valamit. Legyen még sokáig szellemi táplálékunk ez az újság, mert tényleg értünk, olvasókért van. Nekünk okoz örömet.

Érje meg a nyugdíjas kort, hogy az utánunk jövők is forgathassák! Isten éltesse sokáig!

Szvitil Ila
Piliscsaba

Mit jelent nekem az *„Érted vagyok"*? Egy olyan helyet, ahol otthon lehetek. Ha azt is tekintem, hogy a 25 év alatt én mennyit változtam, a folyóirat egyik legszebb erénye, hogy mégis, mindvégig örömmel tértem be ide, végigolvastam valamennyi szám összes cikkét. Indítást és megerősítést kaptam, számomra fontos, merőben új dolgokról értesültem a világ minden tájáról. Persze, egyes írásokkal kapcsolatban akár ellenvéleményem is volt, de ezek is alkalmat adtak az új nézőpontból való átgondolásra. Hálásan köszönöm a szerzők és szerkesztők áldozatos és bátor munkáját, nyitottságát, helytállását.

Tegzes István
Budapest

*

Amikor megkapok egy új számot, kíváncsian lapozom, és rögtön belefogok egy-egy cikk olvasásába. Mert érdekel, mert foglalkoztat az, amit találok. Mondanivalót találok, üzenetet, aminek örülök. Örülök a színvonalas írásoknak, és örülök a ritka lelki találkozásnak olyanokkal, akiknek szívében a lelki szomjúság, az istenkeresésre indító nyugtalanság megfogalmazódik. Az *„Érted vagyok"* olvasása közben komoly lelki közösséget érzek keresztény testvérekkel, akiket hitük és imádságos keresésük összetart, és akik a *szentek* egyik alig látható, de valódi *közössége*. Akik ugyan kicsit más vallásosságban élnek, mint az evangélikus-református vallásosságnak az a fajtája, amelyben én nevelkedtem, amelyet megszoktam, amelyhez emberi módon kötődöm, de akik elkötelezett hívők, és életükben sajátos szolgálatot is vállaltak, életre szólóan. A hitből fakadó szolgálat nemes dolog, emberség, de szembenállást válthat ki azokból, akik a civilizált társadalom rossz törvényeit is megkövetelik tőlünk, és eltér azoknak az útjától is, akik az egyházak hagyományos emberi struktúráit, előírásait, rendjét tartják meghatározóan fontosnak vallásos életükben. Köszönöm az *„Érted vagyok"* munkásainak, hogy ebben a nemes szolgálatban segítenek bennünket.

Testvéri köszöntéssel:

Thurnay Béla
evangélikus lelkész
Piliscsaba

*

Az *„Érted vagyok"*-kal való kapcsolatom történetének két jól elkülöníthető része van. Az első az az időszak, amikor még a szüleim „járatták" a lapot: engem főleg a Moha-mesék érdekeltek belőle. Később szélesedett a horizontom, és elkezdtem olvasni a többi cikket is. Emlékszem például egy tárcára, amely a rasszizmusról szólt – jó volt olyasmit találni tizenévesen, ami pont nekem szólt, nem mese, de nem is felnőtt hangú esszé az egyház átalakulásáról. A másik időszak pedig a mostani, amikor pár év kihagyás után rájöttem, hogy tulajdonképpen nem a szüleimnek szól a lap, és felelős felnőttként én magam is megrendelhetem. A legjobban a Bokor múltjával foglalkozó írások és interjúk érdekelnek, de szeretem, hogy a témák változatosak, és azt is, hogy végre nem a neten olvasok egy újságot. Hogy a kör teljes legyen, most már a kislányom olvassa a Moha-meséket. Köszönjük, ÉV!

Végh Veronika
Budapest

*

Mit jelent nekem az *„Érted vagyok"*? Egy mondatban összefoglalva: azt, amit az alcíme jelez: a jézusi tájékozódáshoz kapott segítséget.

Részletesebben kifejtve: annak bizonyságát, hogy

hitbéli kérdésekben is lehet – sőt fontos és jó – szabadon gondolkodni,

ezerféleképpen él köztünk-bennünk Krisztus szeretete (genitivus obj./subj. együtt!),

s hogy ez az ezerféle Krisztus-élmény – a hitbéli diverzitás – gazdagabbá teszi a világot.

Szeretettel küldi:

Victor András
Budapest

Prédikáció a diófán

Páduai Szent Antal portréja

ÁLLÍTÓLAG KEDÉLYESEN EGY DIÓFÁN ÜLVE PRÉDIKÁLT – ott, Pádua [Padova] közelében, ahol még ma is áll a *Sant' Antonio di Noce* titulust viselő templomocska. Azt is beszélik, hogy más alkalommal Rimininél, az Adria partján egy sereg hal hallgatta, szép rendbe sorakozva és nyitott szájjal dicsérve Istent.

Aztán a csoda a Kisjézussal, aki hirtelen ránevetett az evangéliumoskönyvből! Számtalan falusi kápolnában, illetve katedrálisban örökítették meg Antalt, amint gyengéden ringatja karján a Kisjézust.

„A SZENT”-RŐL, AHOGYAN AZ OLASZOK NEVEZIK, LÉGIÓNYI LEGENDA KERING. Valamiképp mindenki szereti őt – de alig akad, aki bármit is tudna róla.

Ez már a nevével kezdődik: Antal nem olasz volt, hanem portugál, és csak röviddel halála előtt érkezett Páduába. 1195-ben született Lisszabonban, előkelő szülők fiaként. Az ágostonos kanonokok körében alapos teológiai képzést kapott, de azután átment a szegény ferencesekhez, akik éppen akkor váltak jelentős reformmozgalommá az önelégült és kifáradt egyházban.

A szaracénok [afrikai arabok] misszionálásának nagy szenvedéllyel végbevitt kísérlete szánalmas kudarcot vallott; Antal halálosan megbetegedett Afrika forró éghajlatában, s a visszafelé vezető úton hajója egészen Szicíliáig sodródott. Csüggedten húzta meg magát ott egy ferences remeteségben, mígnem valami véletlen folytán fölfedezték szónoki tehetségét, és vándorprédikátort csináltak belőle.

Bárhová érkezett, a férfiak kifutottak műhelyükből, a nők meg a konyhából; a templomok pillanatok alatt annyira megteltek, hogy Antal sokszor a szabad ég alatt prédikált. A beszámolók szerint szavai annyira megérintették az embereket, hogy megátalkodott ellenségek ott helyben kibékültek, utcanők és zsebtolvajok abbahagyták foglalkozásukat, uzsorások zokogva fizették vissza nyereségüket.

Alighanem igen egyszerű és népies tartalommal beszélt, szemléletes stílusban, olykor maró iróniával. A fösvényeket ganajtúró bogarakhoz hasonlította, a karrieristákat csont után kapkodó kutyákhoz.

KEMÉNY TÁRSADALOMKRITIKÁT GYAKOROLT: megrótta a gazdagok kötődését „mocskos pénzükhöz” és közönyüket „Krisztus szegényeivel” szemben.

Attól sem félt, hogy megbélyegezze a hatalomittas és fennhéjázó főpapságot, mondván: Ha egy püspök vét valamilyen pápai rendelet ellen, rögtön beidézik, és legrosszabb esetben leváltják. „Ha azonban súlyosan vétett Krisztus evangéliuma ellen, amelyet mégiscsak elsősorban kellene követnünk, akkor senki sincs, aki vádolná, senki, aki megróna, mert mindenki a saját hasznát keresi, és nem törődik Krisztus ügyével!” Ezért volt Antal „eretnekprédikátorként” is oly sikeres Franciaországban és Felső-Itáliában, noha lemondott a megfélemlítés és a terror bevált eszközeiről, és a népszerű szegénységi mozgalom szószólóit sem máglyára, sem börtönbe nem küldte.

De mivel nem a kúriai hivatalnokok biztos pozíciójából küzdött az egyházi hierarchia luxusát bíráló elhajlók ellen, hanem szegény vándorprédikátorként vonult városról városra, és mivel úgy osztotta eszményeiket, hogy közben nem szakította meg a közösséget a pápával és a püspökökkel, az emberek elhitték neki, amit mondott.

„Az eretnekek kalapácsa” – ahogyan csodálattal nevezték – saját maga valósította meg a legjobban, amit egyik prédikációvázlatában tanácsolt a tanítványainak: „Hiszen életünk annyira tele van szép szavakkal és annyira hiányoznak belőle a jó tettek. (...) Ezért könyörgöm, némuljon el a szátok, és a tetteitek beszéljenek!”

Rendalapító atyjának, Assisi Ferencnek olyan bizalomraméltónak tűnt ez az egyszerű vándorszerzetes, hogy visszavonta régi fenntartását az egyetemi teológiával szemben – Ferenc nagy tisztelettel viseltetett a tudósok iránt, de nem alaptalanul félt attól, hogy a tanulmányok és a tudományos megbecsülés gőgre csábíthatja a szerzeteseket –, és arra kérte Antalt, oktassa szentírás-magyarázatra és szónoklattanra a testvéreket.

Antal Arles-ban, Toulouse-ban és Montpellier-ben tanított, továbbá Bolognában és Páduában, mégpedig nagyon lelki természetű, spirituális teológiát, amely az evangéliumokban gyökerezett és a gyakorlatra irányult.

AMIKOR MEGÉRKEZETT PÁDUÁBA, a csak 35 éves Antal már beteg és elnyűtt volt. Nagyböjti prédikációi, amelyeket naponta egy-egy emberekkel túlzsúfolt téren tartott, még egyszer átalakították egy egész város életét. A *Codice statuario repubblicano di Padova* akkoriban végrehajtott reformja még ma is érvényben van: a fizetéssel késlekedő adósoktól szabad ugyan zálogot venni, de nem szabad börtönbe zárni őket.

1231. június 13-án Antal meghalt. Egy szűk évvel később már szentté avatták. Aztán gigantikus méretű bazilikát emeltek a sírja fölé – óriási vártemplomot, amilyen Assisiben is fedi a szegény Ferenc csontjait.

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2013/6

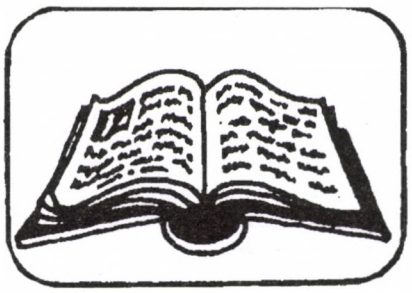

BIBLIA

A júniusi elmélkedéseket az EK közösség tagjai készítették (sorrendben Kovács László, Demeczky Péterné Makai Ágnes, Bajnok László, Bajnokné Benyhe Judit, Schanda Beáta), a júliusiakat Tóth Miklós plébános (Fertőd-Eszterháza).

Június 1. — Mennybemenetel ünnepe — Mt 28,16–20 — „Tegyetek tanítványommá minden népet…”

Elmélkedhetnék a mennybemenetel csodálatos freskójáról, amelyet az Ószövetség ecsetvonásaival rajzoltak meg az evangélisták. Csodálhatnám, hogy mint ragadtatott az égbe Hénokh és Illés próféta, vagy gondolkodhatnék Mózes mennybevételéről és Izaiás mennybemeneteléről. Kinek lehet kétsége afelől, hogy ezek a szellemi és lelki óriások csak a mennybe juthattak. Hát még Jézus, aki minden prófétánál nagyobb volt! Valaki okosan mondta egyszer: ahhoz, hogy egy képet megértsünk, nem a festék anyagát kell kapirgálnunk, hanem a mondanivalót kell a képből kiolvasnunk.

A legfőbb mondanivaló azonban nem is a képben van, hanem Jézus szavaiban. Azok közül is a leglényegesebben: a tanítványok missziós küldetésében. Mivel Jézus maga sohasem keresztelt (Jn 4,2), így még Máté szövegéből is kiemelten a kétségtelenül Jézus szájából való mondatban van az üzenet: *„Tegyetek tanítványommá minden népet!”*

Valamikor egyértelművé vált bennünk, hogy a „hirdetés”, „tanítás” nemcsak a papok dolga, hanem minden Jézus-tanítványé. Hiszen azért tanítvány, hogy tanítóvá váljon. Azt hiszem, ezt mindannyian tudjuk. Csakhogy más dolog tudni valamit, és megint más dolog annak megfelelően cselekedni is.

Most azon gondolkodom, hogy miért nem tesszük azt, amit igaznak ismerünk fel. Sokszor az alkalmatlanságunkra vagy az egyéb irányultságunkra stb. hivatkozunk. Sajnos ez mellébeszélés.

A napokban világosodott meg bennem, hogy mi is lehet a baj. Egy pszichológus beszélt arról, hogy a tudás a fejben van, de attól még bármit cselekedhetünk. Ha azonban a felismert jó a szívünkbe kerül, akkor nehezen tudunk azzal ellenkezőt cselekedni. Az „interiorizációról” (bensővé tevésről) eddig is tudtam, de most esett le a húszfilléres, hogy a jézusi üzenetnek tényleg a személyiségembe kell épülnie (parázsként beleégnie), hogy „ne tudjak hallgatni tovább”…

Június 8. — Pünkösd vasárnapja — Jn 20,19–2 — „Az Úr láttára öröm töltötte el a tanítványokat”

A tanítványok félnek. Mitől? Veszélyben volt az életük, a becsületük, az állásuk? Jézus három éven át járt velük, tanította őket, példát mutatott nekik. Minden hiába, a Mestert megölték, mindennek vége. Reményvesztetten ülnek együtt. Mire várnak? Miért nem mennek haza a családjukhoz, dolgozni? Mária Magdolna már megvitte a hírt a tanítványoknak, hogy él az Úr, de ők csak akkor hiszik el, amikor saját szemükkel látják.

Az Úr láttán minden megváltozik, öröm tölti el őket. Jézus egész élete, tanítása értelmet, tartalmat, jelentőséget kap. A tanítványok megkapják a Szentlelket; és vele a küldetést. Jézus elküldi őket az emberekhez, vigyék el az örömhírt mindenkinek.

Mi is tanítványok vagyunk, mi is megkaptuk a Szentlelket. Érezzük erejét, támogatását? Érezzük azt az örömöt, amit a tanítványok akkor éreztek? Végrehajtjuk a küldetést, amit Jézus ránk (is) bízott? Vagy kifogásokat keresünk? Könnyű megmagyarázni magunknak, hogy mit miért nem teszünk. Nehéz megvinni az örömhírt másoknak, megélni kisebb és nagyobb körben. Ehhez kérjük a Szentlélek segítségét! Ámen.

Június 15. — Szentháromság vasárnapja — Jn 3,16–17 — „...hogy üdvözüljön általa a világ”

János evangélista a Nikodémussal folytatott beszélgetés végére szerkeszti be Jézus tanításaként: „Úgy szerette Isten a világot”… Bennem ez további gondolatokat és kérdéseket indított el. Miért teremtette Isten a világot? Volt ezzel valami célja? És miért ilyen világot alkotott? Egyértelműen jó-e ez a világ? Mik a saját tapasztalataink?

És ha már az Édenkert után a Jó mellett a Rossz is része lett a világnak, miként áll hozzánk az Isten? Úgy, mint egy birkáit bottal verő juhász, vagy inkább úgy, mint egy szerető szülő, aki tévedéseivel, minden fogyatékosságával együtt szereti gyermekét?

Vagy valójában mégsem annyira kudarc az ember? Lehet, hogy mégis javultunk valamennyit az állatvilágból való kiemelkedésünk óta? Mert az emberiség mégis képes volt a csodára, hogy az önzés világi törvényének dacára, időről időre mindig kineveljen új, Istenre figyelő embereket? Akik felismerik embertársaikban az őket is szerető Istent! És egyre többen ismerik fel a Létezés törvényeként, hogy ne csak a saját önzéseddel törődj, légy tekintettel a másik emberre, sőt *„Szeresd felebarátodat, mint önmagadat”!* A világban a szociális gondolkodás történelmi térnyerése elvitathatatlan. A jézusi búzaszem hasonlat még ennél is tovább megy, amikor azt mondja, add tovább magadat, és cserébe megnyered a Létet, az Életet. Én hiszem, hogy végül az ilyen emberek alakja marad meg az emberiség kollektív emlékezetében!

A Teremtéstörténet szerint az ember vétkezett, az Isten terve ellen cselekedett. Azonban ez nem abszolút döntés volt az ember részéről, így végül az ember kettős tudata lett a végeredmény: Jó és Rossz egyszerre van jelen bennünk. És ez a Jó és Rossz egy egész életen át küzd egymással. Mondhatnám úgy is: valamiféle skizofrénia épült be az emberbe, aki lelkiismerete révén érzi, tudja, mit kellene tennie, de mégis gyakran az ellenkezőjét csinálja.

Isten a Fiát küldte a világba, és azóta is mindig küld embereket, akik Jézust tekintik mintájuknak. Megfordítva is igaz a tétel: azóta is születnek időről időre olyan emberek, akik felismerik, hogy csak az Isten terve szerint való élet tehet boldoggá.

Június 22. — Úrnapja — Jn 6,51–58 — „Aki ezt a kenyeret eszi, örökké él”

Életünkben a mindennapi kenyér megléte minden időben létfontosságú volt. Az emberiség vágyakozik rá, hogy el nem múlóan birtokolja az életet biztosító kenyeret. Így volt ez Jézus korában is, amikor a napi túlélés megteremtése talán még nehezebb volt, mint ma. A kenyér fontosságát, életünkben játszott szerepét mutatja, hogy része Jézustól tanult egyetlen imádságunknak, a Miatyánknak, és a Sátán is ezzel kísértette meg elsőként Jézust a pusztában. Nem csoda tehát, hogy Jézus ismét a kenyér hasonlatához fordul, amikor az Atya világát akarja érthetővé tenni hallgatósága számára. Tudja, hogy a nép számára központi, a kelleténél is sokkal fontosabb kérdés a mindennapi betevő falat megléte. A pusztában megimádkozott igazságot, a *„Nemcsak kenyérrel él az ember”* fölismerését szeretné továbbadni az őt kérdezőknek. Saját magát, saját testét, saját sorsát kínálja el nem múló kenyérként.

Hasonlata azonban botrányos. A bibliai manna, az égből hullott kenyér csak a test túlélését biztosította. De az ember szíve mélyéből elutasítja az elmúlást, hiszen örök életre vágyó lények vagyunk. Jézus megismerte az örök élet titkát, az Atyával való találkozás örömét. Ez a találkozás életre szóló küldetést eredményezett. Jézus tehát világosan látja az Atya világának teremtő erejét, szerető jóságát, az Ószövetség istenképével ellentétes megbocsátó, hívogató, átölelő lényét. De azt is tudja, az Atyához a régi úton nem lehet eljutni. A bosszúálló Istennel fenyegető tanításon fölnőtt nemzedék, a nemzeti függetlenségért áhítozó, az ezt dicsőséggel elhozó Messiásra időtlen-idők óta várakozó nép számára egyelőre botrány a szerető, méghozzá *mindenkit* szerető Atya képe. Pedig nincs más út, akár tetszik ez hallgatóságának, akár nem! A Jézus által megélt élet, az Ő teste által átélt sors, az életodaadásig tartó megbocsátó szeretet az egyetlen módja, hogy örök életünk legyen.

Át kell gondolnom, számomra mit jelentenek Jézus szavai! És mit jelent számomra az egyház Oltáriszentség-ünnepe, más elnevezéssel Krisztus titokzatos testének ünnepe (Corpus Christi Mysticum)? Van-e szándékom és erőm az egyházi hagyomány mellett (vagy azon túl?) a jézusi tanítás megvalósítására?

Június 29. — Évközi 13. vasárnap, Péter és Pál apostolok ünnepe — Mt 16,13–19 — „Én erre a sziklára építem egyházamat”

Imponál Jézus nyitottsága, érdeklődése. Neki nyilván világos képe volt arról, hogy kicsoda ő. De nem erről tart „kiselőadást”, hanem kérdez és meghallgat. Tudja, hogy nehéz erről beszélni, hogy a tanítványok fejében sok vélemény kavarog. Először nem is az ő véleményüket kérdezi, hanem azt: „Kinek tartják az emberek...?” Mint amikor valaki fontos és intim beszélgetésbe kezd: kell a „bemelegítés”, a téma közelítése; nem lehet rögtön a közepébe belevágni, mert az csak megbénítaná a kapcsolatot, a mély megnyílást. És a tanítványok élnek is a felkínált lehetőséggel, mások vélekedéseit sorolják, nem a sajátjukat. Így aztán elhangozhat többféle vélemény – és közben nyilván lesik, melyik vélekedésre hogyan reagál a Mester.

Ugye mi is sokszor vagyunk így?! Amikor a saját véleményünket nem merjük vállalni, vagy talán nincs is kiforrott véleményünk, akkor próbálkozunk: „hátha valamelyik bejön”, hátha valamelyiket elfogadja, nyugtázza a kérdező. Akár igen, akár nem, mi semmiképpen nem kerülünk kínos helyzetbe, hiszen csak mások vélekedését idéztük! „Megúszási” stratégia ez!

Amikor már belemelegedtek a témába, akkor Jézus tovább kérdez. Most már tanítványai, közeli barátai, életének közvetlen tanúi véleményét tudakolja. Most már nem lehet kitérni, vagy legalábbis nem mindenkinek. Mert azért a többség még most is „elbújik” a nagyhangú Péter háta mögé: „Beszéljen csak ő, a szóvívő! Úgyis ő szokott... Ha rosszul válaszol, ha a Mester mérges lesz, legalább majd csak őrá haragszik, ránk nem.”

Péter nem volt hibátlan ember. Néha tényleg előbb járt a szája (pl. letagadta, hogy ismeri Jézust), a keze (pl. kardot rántott a Getszemáni-kertben), a lába (pl. húsvét után is inkább visszament halászni), mint az esze. Szenvedélyes ember volt. Jézus mégis meglátta – megérezte! – benne az istenképűséget, az isteni gondolat tükröződését: azt, hogy képes – és talán akarja is! – összekötni az égit és a földit, az istenit és az emberit. Azt, hogy oszloppá lehet: építeni lehet rá, mert képes terhet hordozni és magasba emelni! Önmagában az oszlop még nem épület, nem (egy)ház; de oszlopok nélkül nem szöknének felfelé a boltívek, nem borulnának fölénk kupolák, nem magasodna elénk timpanon.

Vajon énrám mit lehet építeni? Mekkora terhet – mit és kit, kiket? – tudok hordozni, magasba emelni, megtartani? Biztonságban érezheti-e magát az, aki rám támaszkodik? És támaszkodhat-e rám maga az Isten a saját álma valóra váltása során?

Július 6. — Évközi 14. vasárnap — Mt 11,25–30 — „...kinyilatkoztattad a kicsinyeknek”

Az ég és a föld Ura az Isten. A ma embere kezdi ezt elfelejteni. Rabjai vagyunk a világnak. Ezt tartjuk az egyetlennek, a kizárólagosnak, a tulajdonképpeninek. Megbabonáz bennünket e világ ragyogása és látszólagos értéke. Nem tudunk szabadulni tőle. A tudós ki akarja kutatni, a gazdag élvezni akarja gyümölcseit, a hatalmaskodó meg akarja hódítani és a markában tartani. Csak a kicsinyek képesek megnyílni az Isten világa előtt.

Miért rejtőzködő a mi Istenünk? Sőt. Elrejti titkait a bölcsek elől. Talán arra akar rámutatni, hogy érthetetlen módon sokszor mi is rejtőzködünk Isten elől. Nem könnyű Érte élni, Érte tenni, és az emberekért. Ezért keressük a kifogásokat. Hová rejtőzködhetnénk előle? A tagadás, a rejtőzködés oka: lusták vagyunk, nem akarunk tenni sem Jézusért, sem az emberekért. Ennek oka: meg kellene változtatni életemet, elhagyni a bűnt, tenni az emberért. Közöny, közömbösség: nem érdekel a másik ember élete, küzdelme, nyomorúsága. Nem akarok segíteni rajta.

Fedezékek mögé vonulunk, s azt gondoljuk, hogy ott biztonságban vagyunk tagadásunkkal. Aztán előbb-utóbb megrendülnek a fedezékek alapjai. Egy kis „földrengés” ledöntheti a biztosnak hitt fedezéket. Ez a fedezék nem kősziklára épült, hanem homokra. Hány ember élete került így romok alá?

A kicsinyek nem rejtőzködtek, nem vonultak fedezék mögé, hanem találkozni akartak Jézussal. Meghallották hívását, követték őt, mert jó vele lenni. Vele lenni az imádságban, az elmélkedésben, a jócselekedetekben. A kicsinyek mindig megőriznek valamit a csodálkozásból, a másokra szoruló gyermeki lelkületből. Ezért bízunk mi, kicsinyek, Jézusban, mint gyermek a szüleiben.

Az elfáradt ember különféle helyeken keres menedéket, felüdülést. Van, aki a szórakozóhelyen, vagy a hosszú hétvégén. Mi a templomban, a közösségben, az elcsendesedésben és az imádságban. Ilyen „hely” lehet számunkra még a másik ember. Jólesik kiönteni a szívünket, elmondani panaszainkat és örömeinket. Halló fülekre, együtt érző szívre, megértő tekintetre találunk. Az ilyen találkozások és beszélgetések erőt öntenek belénk. Érthető és nagyon emberi ez a törekvésünk. Az is előfordulhat, hogy a közöny, az érdektelenség vagy a részvétlenség falába ütközünk. Ne keserítsen el ez bennünket!

Forduljunk Jézushoz! Nála keressük lelkünk vigaszát! A nevünkön szólít. Neki mindig van ideje, hogy velünk foglalkozzék. Leülhetünk a lába elé, nézhetjük és hallgathatjuk őt. Ezen a héten találjuk meg lelkünk nyugalmát Jézusnál!

Július 13. — Évközi 15. vasárnap — Mt 13,1–23 — A magvető

Jézus a magvető munkálkodása alapján fölmérte igehirdetése jövőbeli eredményét. Nem kergetett délibábot. Ismerte az embert, azt az eleven földetlelket, amelybe elvetette tanítása magvait. Ez sem tántorította el feladatától, küldetésétől. Szeme előtt nem a magot összeszedő égi madarak, a sziklás talaj, a tövis képe lebegett, hanem a jó föld, a százszoros termést ígérő emberi lélek. Jézus azokat az embereket nézte, akik értékelték, akik érdemessé tették igehirdető tevékenységét.

Siker és sikertelenség. Megtaláljuk az élet minden területén. A szülők fölnevelik gyermekeiket. Igyekszenek átadni nekik keresztény meggyőződésüket, hitüket. Példaadóan nevelik őket. Reménykedhetnek abban, hogy amikor felnőnek, a gyermekek lelkében elvetett evangéliumi tanítás megfogan, kikel és jó termést hoz. Mi, lelkipásztorok is hasonlóképpen vagyunk. Éveken keresztül tanítjuk az iskolásokat a hittanra, felkészítjük őket az elsőáldozásra és a bérmálkozásra. Igyekszünk kisközösségekbe összegyűjteni őket. Elvisszük a gyermekeket ministránstalálkozókra, hittanversenyekre, kirándulásokra. Jézus tanítását akarjuk a lelkükbe belevinni, elültetni. Néhányuknál kikel a mag, sokaknál alig hoz termést. Azt is megtapasztaljuk, hogy a buzgó ministránsok közül páran megmaradnak diákként és felnőttként is gyakorló, hitvalló kereszténynek. Ők bekapcsolódnak az egyházközség életébe, és segítenek a lelkipásztorkodásban.

Hiába gondoskodunk kiváló vetőmagról, és készítjük elő, munkáljuk meg alaposan a földet, ha kedvezőtlen az „időjárás.” Ezen azt értem, hogy a ma embere öntörvényű. Az akarat szabadságát hirdeti. Neki szabad bármit megtennie, őt senki ne korlátozza szabadságában! Semmilyen törvény ne parancsoljon neki! Mi ne essünk ebbe a csapdába! Az állandó istenkapcsolattal, imádsággal, elmélkedéssel, közösségi találkozókkal legyen mindig készen lelkünk talaja az Ige befogadására!

A példabeszédből végül azt is megtanulhatjuk és kiolvashatjuk, hogy első megtérésünk és buzgó Krisztus-követésünk nem jelent lezárt, befejezett állapotot életünkben. Fejlődnünk kell, előre kell haladnunk a krisztusi életben. Előfordulhat, hogy néha a mi lelkünkben is útszélre hull a tanítás. Máskor a kövek és tövisek közé. Ilyenkor napról napra, szívós munkával, imádsággal, lelkiélettel kell helyrehoznunk bűneinket, hibáinkat, hűtlenségeinket. Újra és újra előkészíteni a jó termőföldet az Ige befogadására. Hozzon az életünk százszoros termést!

Július 20. — Évközi 16. vasárnap — Mt 13,24–43 — Konkoly

Körültekintve a világban, gyakran támad olyan érzésünk, hogy több a konkoly, mint a jó mag. A gaz szinte elfojtja a termést. Könnyen bele tudunk helyezkedni az evangéliumi példázatban szereplő szolgák lelkivilágába. Ide vehetjük a gazda lelkivilágát is, akit talán nem lep meg annyira a konkoly jelenléte a búza között. A szolgák joggal háborognak, csodálkoznak és értetlenkednek. Gondosan megművelték a talajt, mindent előkészítettek. Mennyit fáradoztak a vetéskor. Lelkiismeretesen dolgoztak, abban a reményben, hogy munkájuk eredményes lesz. Nem kell csodálkoznunk, hogy türelmetlenkedve kérdezik a gazdát: Kigyomláljuk-e konkolyt?

Örök kérdés: Honnan a rossz a világban és az emberek között? Miért az a tapasztalatunk, hogy a gonosz, az ártó, a rossz emberek (hatalmasok) zavartalan nyugalomban élnek (legalábbis látszólag), és még lelkiismeret-furdalásuk sincsen. Ezt élhették át, ezt érezték életükben az őskeresztények, Jézus első követői is. Segítettek másokon, megosztották kenyerüket a szűkölködőkkel, mégis bántást és üldözést szenvedtek hitükért. Érthető az elkeseredettségük. Úgy érezték, késik az ítélet. Várták a szerintük jogos és igazságos ítéletet azokra, akik bántották és üldözték őket.

Más alkalommal is megmutatkozott ez a fajta türelmetlenség. Keresztelő János szerint Jézus szórólapáttal kitakarítja szérűjét, a pelyvát elégeti. A tanítványok tüzet akarnak lehívni az égből Szamaria lakóira. Jézus válasza erre: „Nem tudjátok, milyen lelkület van bennetek.”

A példabeszédben Jézus választ ad mind a türelmetleneknek, mind a kétkedőknek. A válasz reményt keltő. Az ő tanítványai kövessék életpéldáját: legyenek egymás testvérei! Gyakorolják az ítélettablóban elmondottakat! Az ítélkezés nem a mi dolgunk. Azt hagyjuk a Mennyei Atyára és a végidőkre. Jussanak eszünkbe Jézus szavai: „Képmutató, vedd ki előbb a magad szeméből a szálkát…” Vegyük észre előbb a magunk bűneit, hibáit, mulasztásait, és akkor kevésbé akarunk elhamarkodottan mások fölött ítélkezni. Minden igyekezetünk ellenére mi is követünk el bűnöket. Bűnbánatot tartunk, a Mennyei Atya pedig türelmes és megbocsát. Mi is egyszerre gyakoroljuk az irgalmat, és ítéljük el magát a bűnt. Minket, keresztény embereket ez különböztessen meg kortársainktól, akik a bűnöst ítélik el, és nehezen tudják kiemelni a bűnből. Butsy Lajos atya mint börtönlelkész bevitt bennünket a sopronkőhidai fegyházba. Végigjártuk a börtönt, és szomorúan állapítottuk meg, hogy az elzárással nem lehet jobbá tenni az embereket. Ha a gondolkodásuk és a lelkük belülről nem változik, hiába az elzárás. Mi arra törekedjünk és adjunk példát a világnak, hogy szívünkben minél kevesebb konkoly legyen, és tiszta búzát teremjen életünk!

Július 27. — Évközi 17. vasárnap — Mt 13,44–52 — Isten Országa mint kincs

Milyen jó, ha ismerünk egy vagy két idegen nyelvet, mert így külföldön is könnyebben boldogulunk. Ha nem, kézzel-lábbal kell magyaráznunk. Jézus is ezért beszél nekünk hasonlatokban. Sokszor még az írás és a beszéd sem tudja igazán és egyértelműen kifejezni gondolatainkat és érzéseinket. Mennyi félreértés adódik! Nem értik, félremagyarázzák gondolatainkat. (Jézus nem is írt.) Thomas Mann ezzel kapcsolatban azt mondja: „Ki az igazi író? Akinek nehezebben megy az írás, mint a többi embernek.” Jézus is átélte mindezt. Ezért is beszélt hasonlatokban, képekben, példabeszédekben. Isten Országa titkairól ő sem igen tudott másként beszélni.

Ezen tapasztalatokból kiindulva, az Isten Országa ott nyílik meg előttünk, ahol fölfigyelünk Jézus szavaira és tanítására, befogadjuk azt életünkbe, és tettekre is váltjuk. Jézus elrejtett kincshez hasonlítja az Isten Országát. Mit akar ezzel mondani? Olyan kincs, amit keresnünk kell. Ha azután megtaláltuk, a megtalálás örömével vehetjük birtokunkba. A megtalálás öröme mindig megemeli az ajándék, a kincs értékét. Az ember különben is kereső, kutató lény. Személyiségünk gazdagodik és teljesedik ki ez idő alatt. Az erőfeszítés, a ráfordított idő teszi még értékesebbé a megtalált kincset. Csak a keresett Isten lehet megtalált Isten számunkra. Csak a keresett Ország lehet megtalált Ország számunkra. Igazgyögy.

A szellemi-lelki értékekért, „kincsekért” lelkesedő ember folyton kutat és keres. Nem akar belefáradni a keresésbe. Vajon lesz eredménye keresésének? Megtalálja az Isten Országát? Jézus biztat bennünket, hogy vállalkozásunk nem fog kudarccal végződni. Megtaláljuk kincsünket, az Istent, sőt már meg is találtuk.

Az Egyház kezdetektől fogva közösségekbe gyűjtötte tagjait. Ez a közösség és kisközösségeink segítenek bennünket, hogy megtaláljuk éltünk igazi, maradandó, el nem porladó kincsét, az Istent. Mi Jézus Krisztuson keresztül már rátaláltunk életünk értelmére és céljára. Követjük a szolgáló Jézust. Akik még nem találtak rá, ne irigykedjenek azokra, akik már megtalálták! Ne legyen gyűlölet a szívükben irántuk! Inkább keressék továbbra is kitartóan!

Segítsünk azoknak, akik keresnek és törekednek megtalálni ezt az Isten Országabeli kincset: a hitet, megbocsátást, szolgálatot, az Isten és az embertárs iránti szeretetet. Köszönjük meg Jézusnak, ha mi már megtaláltuk őt!

TARTALOM

Köszöntő
Merza József: Sajtómunkások 2–4
Tanulmány
Sárdy Péter: A kereszténység és az erőszak (II. rész) 5–7
Kovács László: Emóciós hit és zsigeri politika 8–9
Garay András: Etikus politikus 10–11
Meditáció
Vörös Éva: Müncheni levél 12–13
Farkas István: Nyári napforduló 19–22
Megemlékezés
Bajnok Dániel: Emlékezés Gyurka bácsira 14–15
Dombi Ferenc: A Zsinatot olvasva 16
Christian Feldmann: Páduai Szent Antal 28
Gyerekeknek Moha-mese
Tucattörpe 17–18
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 23–27
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 29–31
(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jelöltük, **Gergely G. András** fordította.)

AZ „Érted vagyok" AZ INTERNETEN

Örömmel tájékoztatjuk Olvasóinkat, hogy lapunk (2001-ig visszamenőleg) már az Országos Széchényi Könyvtár archívumában is megtalálható, és ebben az adatbázisban például nevek, kifejezések, témák alapján a szövegkeresés is lehetséges:

http://www.epa.oszk.hu/html/vgi/boritolapuj.phtml?id=02395

A könyvtár tájékoztatása szerint az egyedi cikkek adatai visszakereshetők a http://www.matarka.hu, valamint a http://ehm.ek.szte.hu/ehm adatbázisban.

MEGJELENT

Gromon András: *Jézus evangéliuma Máté tolmácsolásában*
(320 oldalas evangélium-kommentár).
A könyv megrendelhető a szerzőtől
(tel.: 26/334-155; e-mail: gromonandras@gmail.com).
Ára: 2000,– Ft (+ 400,– Ft postaköltség).

Állam és erőszak

„Hazugság az, hogy a törvényeket és az államokat a kisebb rablók és tolvajok megfékezése céljából találták fel. A történelem bizonyítja, hogy ellenkezőleg, az államokat hatalmas bűnözők alapították, akik, ha sikerült nekik egész országok lakosságát megfélemlíteniük, akkor rablóbandájuk törvényét országos törvénnyé alakították át.

A valóság az, hogy az alacsony, barbár, embertelen gondolkodásmód, mely az erőszak alapja, egyúttal a kisebb bűntettek forrása. A törvényes társadalmi rendszer törvényes rablása, amely szülőoka a nyomornak, és a társadalmi bűntett: a gyilkosság és a tömeggyilkosság törvényes dicsőítése és szentesítése a közerkölcs romlásának alapforrása."

(Schmitt Jenő Henrik: Állam nélkül).

„Sohasem leszek hajlandó egyetlenegy indokot, érti, egyetlenegyet sem szolgáltatni ehhez az undorító mészárláshoz... Elhatároztam, hogy visszautasítok mindent, ami készakarva vagy akaratlanul, helyes vagy helytelen indítékból öl, vagy igazolja, hogy ölnek."

(Albert Camus: A pestis)

„A történelmet látszólag mindig az erősek csinálják, és mégis a gyöngék, az alázatos igazak formálják ki az emberiséget, századról-századra, a maguk valószínűtlen képére, mert az erősek harcolnak és megsemmisítik egymást, míg az igazak csöndesen, korszakról-korszakra ugyanazon a csapáson haladnak mindig, és jelük kitörölhetetlenül bevéső dik a földbe."

(Vercors: Amerre a szél fúj)

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXV/3. (145.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromonandras@gmail.com

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS ÉS TERJESZTÉS:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Előfizetést *belföldi rózsaszín postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2014-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2600,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4500,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXV. évf. 4. szám
2014. augusztus
250,– Ft

A spiritualitásról

Vallásokon túli spiritualitás

Csak engedni...

A szentségekről

Gautama és Jesua útja

A szépség spiritualitása

A csúnyaság őrülete

Moha-mese

Locsmándi László költészete

Bergoglio listája

Búcsú Szabó Mártától

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Környezetvédelem

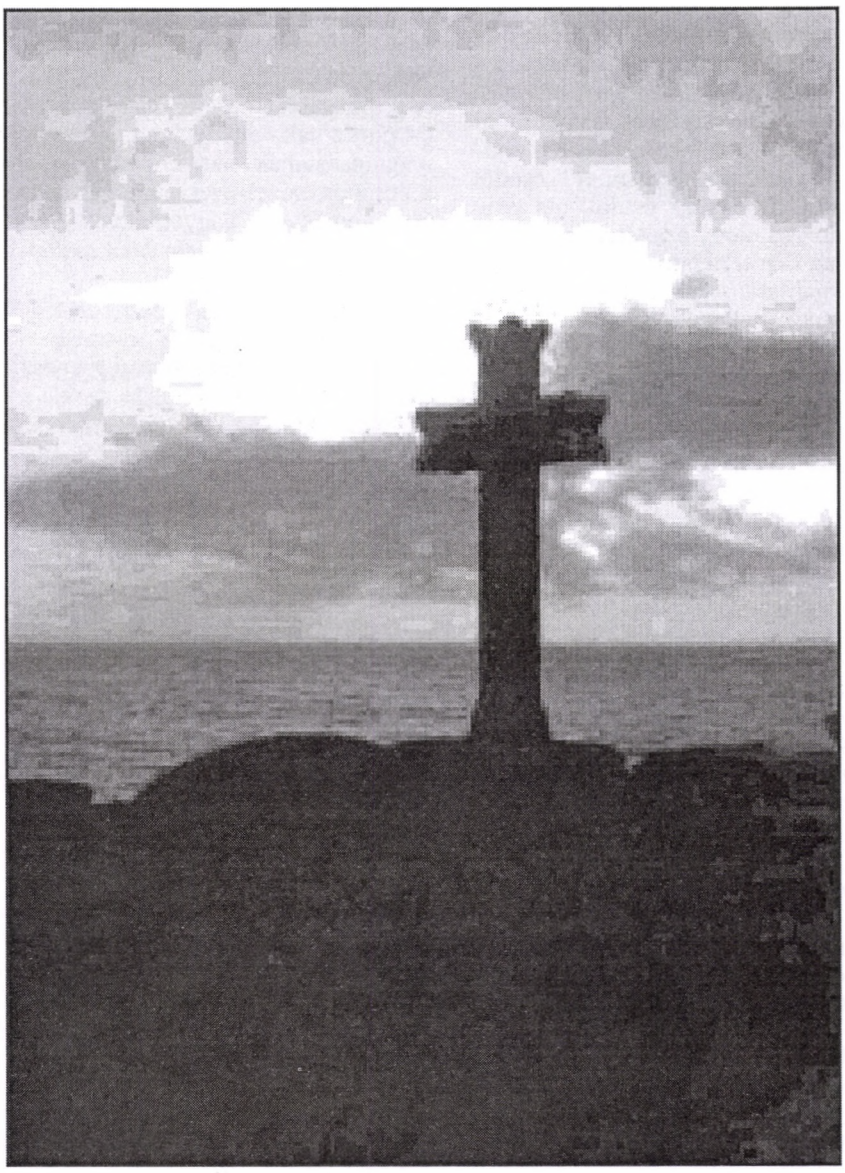

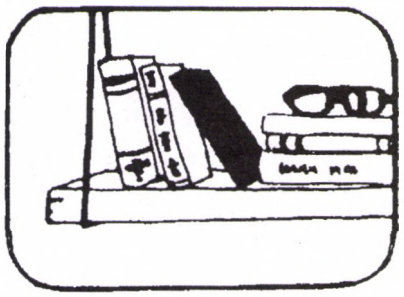

Tomáš Halík

A spiritualitás – a vallás mélységi dimenziója

I.

„Mondd csak, hogy állsz te a vallással?” Sok kortársunknak Gretchen kérdésére adott válasza sokkal ködösebb, mint Goethe Faustjáénak: „A szervezett vallásra gondol? Templomba nem járok, az egyházi dogmákban nem hiszek, de nem vagyok sem ateista, sem materialista. Megvan a személyes Istenem és a személyes spiritualitásom.”

Az európai vallás ahhoz a folyóhoz hasonlít, amelynek sok ága kiszáradóban van. A spiritualitás nevű ágban azonban olyan dinamikus az áramlás, hogy még a régi, túlságosan szűk partot is magával ragadja. Azért van-e ez így, mivel a spiritualitást manapság – a globalizáció és „a világok egymást áthatása” következtében – távoli tengerek egész sor folyócskája táplálja? Azért van-e ez így, mivel csődöt mondott az egyház ősidők óta tartó fáradozása, hogy szabályozza és szigorúan őrzött határok között tartsa a spiritualitást? Azért van-e ez így, mivel a modern kor extravertált civilizációjának lármája kifárasztotta az embereket, és ezért arra vágyakoznak, hogy a kifelé irányuló terjeszkedést saját bensejükbe való behatolással egyensúlyozzák ki? Azért van-e ez így, mivel kortársaink olyan vallási formát keresnek, amely rendkívüli élményeket és tapasztalatokat kínál, és nem terheli meg az embereket túlzott erkölcsi igényekkel?

Egyes szociológusok azt állítják, hogy Nyugaton a vallás spiritualitássá alakul át. Miután a protestantizmus megpróbált minden „szerzetesi jellegű dolgot” kűzni a kereszténységből, a vallási élet kontemplatív dimenziója spontánul a zenébe, Bach és Schütz oratóriumaiba áramlott át. Ma – abban a korban, amikor az egyházi intézmények veszítenek vonzerejükből és hitelességükből, a templomok egyre inkább kiürülnek, és sok keresztény úgy érzi, hogy az egyház erkölcsi előírásai már nem kötelezik – vajon nem arról van-e szó, hogy a „vallási energia” a nem szabályozott spiritualitásba áramlik, amely több szabadságot, spontaneitást és kreativitást kínál?

Úgy tűnik, hogy a spiritualitáshangsúlyú vallás megfelel korunk emberének, aki féltékenyen őrzi az egyéni úthoz való jogát, egyúttal azonban el akar menekülni magánya elől. A spiritualitás *a hit személyes, bensőséges megélése*, és mint ilyen, más vallási formáknál jobban kivonja magát az egyházi intézmények szabályozása és fegyelmezése alól – viszont gyakran torkollik bizalmas kommunikációba azokkal, akikkel az ember saját elhatározásából osztja meg effajta tapasztalatait és élményeit. Ennek ellenére a spiritualitás egyúttal *igen élénk kommunikációs forma* – mindenekelőtt „közvetlen kommunikáció Istennel”. A spiritualitás iránti érdeklődés egyáltalán nem csupán a csendes magányba vezet el, hanem bölcsője és forrása új, befolyásos mozgalmaknak is, vagy kisebb csoportoknak, amelyekben a tagok megtapasztalják azt a bensőséges, kölcsönös közelséget, amelyet sokszor nemcsak a hagyományos egyházközségekben, hanem saját családjukban is nélkülöznek.

A spiritualitás – és különösen legradikálisabb formája, a misztika – gyakorlatilag a kereszténység egész történelme folyamán átlépte azokat a partokat és határokat, amelyeket az egyházi intézmények és hagyományok jelöltek ki a vallási élet számára. A misztikusok csak nagyon ritkán feleltek meg annak az ortodoxiának, amelyet a hierarchikus egyház „tanítóhivatala” rögzített. Kétségtelen: néhány nagy teológus (példaként szolgáljon Ágoston) misztikus volt, és néhány misztikus (Eckhart, Keresztes János) sok filozófust és teológust inspirált és inspirál, manapság talán még inkább, mint korábban, az ortodoxia őrei azonban mindig óvatosak voltak a misztikusokkal szemben: gyakran (és talán nem mindig igazságtalanul) bizonyos szinkretizmussal gyanúsították őket, különösen azzal, hogy gnosztikus elemeket visznek bele a kereszténységbe. *Ernst Troeltsch* úgy vélte, a misztika a vallásnak valamiféle „harmadik formáját” alkotja az „egyház” és a „szekta” mellett – egyfajta univerzalista vallásfilozófiát jelent, amely érvényre jut az egyes vallásokon belül.

A különböző vallások misztikusai között valóban sok hasonlóságot lehet találni. Ez a tény is igen vonzóvá teszi a spiritualitást – éppen korunkban, amely nagyon nyitott a távoli kultúrák sokfélesége iránt, és hódol azoknak, ugyanakkor azonban egyetemességre és egyesülésre vágyik. A vallásközi párbeszéd számos védelmezője azt állítja, hogy éppen a spiritualitás – például a közös meditáció vagy a lelki tapasztalatok megosztása – az ideális helye a találkozásoknak és a párbeszédnek. Miközben az egyes vallások teológiai tanai (a vallási doktrínák) és rituáléi jelentősen különböznek egymástól, mivel a mindenkori kulturális rendszerhez tartoznak, a spirtitualitás és a misztika gyakran túllép ezeken a rendszereken, és (az etikai alapszabályokhoz hasonlóan) valami közöset és egyetemeset mutat föl. Ma azt látjuk, hogy minden vallásban vannak, akik a szerzetesek és a kontemplatív gyakorlatot folytatók „nagy ökumenéjéért” fáradoznak. Számos keresztény, buddhista és hinduista (de az iszlám és a zsidóság misztikus áramlatainak nem egy híve is) állítja, hogy ahol a különböző vallások hívei nem képesek egyezségre jutni (azaz a hitvallás és a tanok területén), mégis képesek közösen hallgatni és meditálni. Ebben az összefüggésben új jelentést kap *Wittgenstein* híres mondata: *„Amiről az ember nem tud beszélni, arról hallgatni kell.”*

II.

Hogy megértsük azokat a felhívásokat és dilemmákat, amelyek elé a spiritualitás iránti érdeklődés állítja a mai kereszténységet, röviden át kell tekintenünk a kereszténység történetét. A kereszténység spirituális áramlatainak egyik jellegzetes forrását vitathatalanul a „sivatagi atyák” jelentik, ezek a remeték, a keresztény szerzetesség későbbi megalapítói. Véleményem szerint az, hogy a 4. században és később is sok keresztény kivonult Palesztina, Szíria és Egyiptom pusztáiba, egyfajta tiltakozást és ellenkezést jelentett a többségi kereszténységgel szemben, amely túlságosan otthonossá vált a Római Birodalomban, az új szabadságban és a kiváltságokban – tehát tulajdonkép-

pen radikális keresztények ama kísérletéről volt szó, hogy alternatív kereszténységet valósítsanak meg a pusztában. Ez a pusztai kereszténység megőrizte a korai közösségek „eszkatologikus euforiáját” [*eszkatológia* = az emberiség és a világ végső sorsát tárgyaló bibliai, ill. teológiai tanítások összessége]. Eltérően a többségi, az „e világgal” tekintélyes mértékben kiegyező kereszténységgel, amelyben az új ég és új föld várása individuális (az egyén lelkének sorsa iránt érdeklődő) eszkatológiává változott, a korai szerzetesi közösségek megőrizték a világtól való eszkatologikus távolságtartást, ami az aszketikus életstílusban és a szerzetesi fogadalmakban fejeződött ki (főként a szegénységben és a házasságról való lemondásban).

Az ókori egyház egyik leginkább figyelemreméltó teljesítménye abban áll, hogy elejét vette a nyílt egyházszakadásnak azáltal, hogy szervesen beépítette és a szerzetesrendek alakjában intézményesítette ezt a radikálisan alternatív kereszténységet. A szerzetesség és a rendek az egész történelem folyamán nemcsak a spirituális megújulásnak voltak a forrásai, hanem gyakran az egyház és a társadalom azzal összekapcsolódó reformjának is. (Sok más helyett csak a clunyi reformra emlékeztetek, amely az állam és az egyház közti hatalommegosztást eredményezte, illetve Luther reformját, amely az egyház, majd később az állam demokratizálásához járult hozzá.) Az egyházi tekintély folyton a spirituális radikalizmus szabályozásán és megfegyelmezésén fáradozott – különösen az olyan esetek tapasztalata után, amikor e radikalizmus szikrái a kolostorokból átugrottak a laikus rétegekre, és forradalmi tüzeket gyújtottak. Nem csoda hát, ha a misztikusokat – beleértve azokat is, akiket később szentté avattak és egyháztanítókká emeltek – gyanú övezte az egyházban, és gyakran üldözték őket.

III.

A spiritualitás hosszú időn át olyan robbanóanyagnak számított, amelyet csupán kipróbált specialistákra lehet rábízni, és túl erős borként csak azoknak szánták, akik (szinte kizárólag a kolostorokban) a „nagyobb tökéletességre” törekvésnek szentelték magukat. Az ő dolguk volt meghatározni, hány csepp vagy milyen hígítású bort lehet megadni a többi kereszténynek, akiknek inkább az erkölcsi rendelkezésekből és a szertartásokon való passzív részvételből kellett táplálkozniuk. A spiritualitásnak csak kevés formáját kínálták föl a széles néprétegeknek, azok viszont hamar népszerűekké is váltak. A domoskosok a rózsafüzért népszerűsítették, a ferencesek pedig Krisztus ember voltának érzelmi megközelítéseként a karácsonyi jászolt és a nagyböjti keresztútjárást.

Fontos helyet foglal a spiritualitásban a *Devotio moderna* [„modern lelkiség”: lelkiségi irányzat a 14-15. században amely a katolikus egyház lelki és erkölcsi megújulását tűzte ki célul; ld. Kempis Tamás: Krisztus követése]. Úgy tűnik, ennek létrejöttéhez a középkori laikusok gyakran fellépő szükséghelyzete járult hozzá. A középkorban mértéktelenül alkalmazott interdiktum [egyházi tilalom, kiközösítés], az egyházi intézmény afféle általános sztrájkja ugyanis oda vezetett, hogy a szentségektől, s egyáltalán a liturgiától megfosztott laikusoknak saját, közvetlen és bensőséges istenkapcsolatot kellett találniuk. Nem csoda, hogy ez a módszer, amellyel az intézményes egyház közvetítő szerepe nélkül segítettek magukon, előkészítette a talajt a reformáció számára.

Meglehet, a mai odafordulás a spiritualitáshoz szintén bizonyos keresztények „szükséghelyzetének” kifejeződése; azokénak, akik számára az intézményes egyház hiteltelenné vált, akik számára az egyházi nyelvezet – a liturgikus és a teológiai kifejezésmód egyaránt – érthetetlen és „lélektanilag megközelíthetetlen”, mivel messze távol áll az ő nyelvezetüktől és valóságfelfogásuktól.

A teológiai értelemre támaszkodó hitet a felvilágosodásban (különösen *Kant*nál) fölváltotta az udvarias agnoszticzmus [„a valóság nem ismerhető meg megbízhatóan”]. A romantikával aztán az érzelem és a „vallási tapasztalás” lép be a szabaddá vált térbe, ezeket tartják a vallás tulajdonképpeni lényegének, az intézményt, a dogmákat és a szertartásokat pedig pusztán e lényeg védőburkának vagy másodlagos értelmezésének.

A hit és az értelem skolasztikus házasságából származó, lázongó ivadék „a puszta értelem határai között maradó vallás”. A már a középkori skolasztikában is egyre nagyobb szerepet játszó értelem a modern korban önmagát isteníti, és csak azt hagyja meg a kereszténységből, ami megáll a felvilágosult értelem bírói széke előtt.

A felvilágosodás „természetes vallásának” a rendeltetése immár az, hogy helyettesítse a hagyományos, a kinyilatkoztatásra, hagyományra és tekintélyre épülő („pozitív”) vallásokat. A felvilágosodás előzi a „pozitív” történelmi vallásokat az értelemnek hódoló műveltek szalonjaiból, és legfeljebb azok esztétikai és értelmi értékét ismeri el. De a szépség és az értelem éppen az a két oszlop, amelyre aztán a romatika a vallás rehabilitálását alapozza majd. A felvilágosodás az értelem és a morál vallásává alakította át a kereszténységet; a romantika újraértelmezte a kereszténységet, és a szépség és az érzelem vallásává változtatta.

IV.

A 18. század felvilágosult vallása a tudomány álvallásos kultuszát, a szcientizmust szülte meg. A 19. század romantikus kereszténysége két, még ma is élő utódot hagyott hátra. Az egyik az esztetizáló tradicionalizmus a maga konzervatív ideológiájával és utópiájával, valamint a középkor iránti nosztalgiájával (pontosabban az iránt, ahogyan a romantika elképzelte a középkort). A másik a pietista odafordulás a szív csöndes szentélyéhez, ahol az ember menedéket keres a modernitás lármája elől. „A romantikus vallás e két utóda” olykor kiegészíti és kíséri egymást. Gyakran mindkettő undorral fordít hátat a modern „világias” társadalomnak, „a fogyasztás világának”, a technikai civilizációnak és így tovább. E két irányzat csupán két arca annak a katolicizmusnak, amely 1848 és 1958 között uralkodott, amikor az egyház ellenségek által ostromolt bástyának látta magát. A katolicizmusnak ez az alakja az európai modernitással szembeni ellenkultúra, az „antimodernista harc” katolicizmusa, amelyben a neotomizmus uralkodik hivatalos ideológiaként.

Ez a mentalitás édeskés, szentimentális spiritualitást hoz létre, s haladéktalanul ezen olcsó, szentimentális giccs szellemében értelmezik még a rendkívül figyelemreméltó személyiségeket is, például *Lisieux-i Terézt*. Ezenkívül továbbra is életben marad a Jézus szenvedése által kiváltott szadomazochista bűvölet – amelynek példája a késői romantika kultikus könyve, *Anna Katharina Emmerich* látomásai, amelyeket Jézus Krisztus szenvedései [nálunk A passió] címmel írt át filmre a tradicionalista *Mel Gibson*, hollywoodi akciófilmek szerzője.

V.

Ezen a ponton szeretném idézni a kortárs író, *Thomas Moore* találó kijelentését, mégpedig *Dark Eros* c. könyvéből. Azt mondja: A Szent, amely meghátrált a felvilágosodás „értelem- és morálvallásának” diadalmas menetelése elől, azon a két területen telepedett le, amelytől a felvilágosult értelmet mindig szédülés fogta el: a szexualitásban és az erőszakban. Nekem úgy tűnik, ez a meglátása a magyarázata annak, miért éppen a szexualitás és az erőszak alkotja manapság a kereskedelmi tömegtájékoztató eszközök „spiritualitásának” uralkodó témáját. Egyetértek azzal a tézissel, hogy a tömegtájékoztatási eszközök lettek „korunk vallásává”, miközben a kereszténység megszűnt vallásnak lenni. Manapság a médiumok töltik be a vallások jellegzetes társadalmi-kulturális szerepeinek egész sorát: ők értelmezik a világot, ők döntenek arról, mi igaz és fontos (igaz az, amit az ember „a saját szemével” lát a TV képernyőjén, és fontos az, ami a hírekben az első helyen áll), ők kínálnak fel nagy jelképeket és részvételt az eseményekben, ők gyakorolnak erős befolyást emberek millióinak gondolkodás- és életmódjára. Vajon itt csupán a vallás formális oldaláról van-e szó, vagy a tartalmiról is? Korunk tömegtájékoztatási eszközei nyilván nem közvetítenek egységes *doktrínát*, a véleményeket tekintve sokfélék és színesek – de ez a színes „szórakoztatóipar” nem kínál-e egy bizonyos és igen befolyásos spiritualitást? Csak egyetlen példát említsünk: Igen sok ember számára – akik üresnek, banálisnak és értéktelennek érzik saját életüket – a televízió gazdag kínálatot nyújt ahhoz, hogy „titkos, titokzatos módon részt vegyenek” (*participation mystique* = misztikus részesedés) a celebek vagy a tv-sorozatok hőseinek virtuális életében.

A II. Vatikáni zsinaton az egyház lemondott „ostromlott erődítmény”-mentalitásáról, és meghirdette készségét a párbeszédre: az ökumenikus párbeszédre, a vallásközi párbeszédre és a „világias” világgal való párbeszédre. A zsinat utáni megújulás változásokat hozott a liturgia területén, valamint az egyházi intézmények bizonyos struktúráiban, teret nyitott a teológia és a lelkipásztori gyakorlat új irányzatai számára. Érzésem szerint azonban ez a megújulás nem eredményezte a spiritualitás kifejezett megújulását – föltéve, hogy spiritualitáson nem pusztán az általános egyházi „légkört” értjük.

A katolikus spiritualitás újabb áramlatai csak később jelentkeztek, mégpedig ökumenius és vallásközi kapcsolatok révén. Egyes katolikus körökben őszinte érdeklődés nyilvánult meg a keresztény Kelet, annak spiritualitása, liturgiája és művészete iránt. Protestáns oldalról, különösen az amerikai egyetemek fundamentalista imaköreiből katolikus környezetbe is átcsapott a pünkösdista spiritualitás szikrája, és később a karizmatikus megújulás mozgalmának alakjában vált elfogadottá. (Az erős érzelmi töltetű összejövetelek, látványos „gyógyítások”, „nyelveken imádkozás” és az „ördögűzés” pünkösdista stílusa mellett bizonyos katolikus karizmatikus csoportok a fundamentalista teológia némely jellegzetes vonását is átvették, mindenekelőtt a kereszténységen kívüli spiritualitás démonizálását.) Az viszont, hogy egyes katolikus misszionáriusok kapcsolatba kerültek a Távol-Kelet kultúrájával, magával hozott olyan kísérleteket, amelyek a kereszténységen kívüli spiritualitásokból, a hinduizmusból és a buddhizmusból átvett elemekkel akarták gazdagítani a kereszténység lelkiségi gyakorlatát. Az „interspiritualitás” vagy az ún. „mélyökumenizmus” kísérletei a „sokrétű vallási identitás” általánosabb vonulatába tartoznak. (Úgy tűnik, ezen a területen jelenleg a buddhizmus és a judaizmus kombinációja a legelterjedtebb, különösen az USA-ban kedvelik.) Kétségtelenül jogos azonban az a kérdés, hogy a „világok egymást áthatásának” ezen eseteiben mennyire van szó a különböző civilizációk „ajándékainak cseréjéről” (ahogyan II. János Pál pápa nevezte a keleti és a nyugati egyház kapcsolatainak összefüggésében), avagy inkább csak a „vallási eszperanto” megteremtésére irányuló utopisztikus fáradozások újabb változatával van dolgunk. [...]

Carl Gustav Jung azt állította, hogy a kereszténység túlságosan az erkölcsre, illetve „Krisztusnak mint erkölcsi példaképnek a külsőséges követésére” összpontosított, és elhanyagolta Krisztus követését mint saját énünk krisztusivá alakításának művészetét. Jung a „jóga” valamiféle megfelelőjét kereste a keresztény hagyományban, és úgy vélte, hogy az alkímiában találta meg azt. Egyébként ő volt az egyik keresztapja a posztmodern spiritualitásnak, tudniillik a New Age-nek, annak az okkultizmus és az ezoterika általi elbűvöltségével együtt. [...]

A kereszténység nagy kritikusai, például *Nietzsche* vagy *Jung*, nem találták meg koruk kereszténységében azt, ami különösen a szívügyük volt: azt a lehetőséget, hogy mind *a nappal igazságában*, mind *az éjszaka igazságában* jelen legyenek, hogy az értelem és a rend világát, illetve a tragikum és a szenvedélyek világát egyaránt komolyan vehessék, és kiszabadulhassanak „az értelem pókhálójából”. [...]

Az én egész teológiám tiltakozás a kereszténység ellaposítása ellen, az ellen, hogy megelégedjünk a természetben és a történelemben megmutatkozó harmónia, értelmes rend és „intelligens terv” miatt érzett csodálkozó örömmel. Az effajta „apollói”, illetve „esztétikai” hitet felszínesnek, alapjában éve pogánynak és kereszténytelennek, egyoldalú leszűkítésnek tekintem. Az isteni rend harmóniáján

érzett örömnek csak hitünk egyik vonásának kellene lennie; egyoldalú és „eretnek” ez a viszonyulás, ha kiszorítja a tapasztalat másik oldalát, amely – főleg elszakítva az előbbitől – sötét, kaotikus, abszurd és tragikus. Egyetértésünket csak az életnek az a felfogása érdemli meg, amelyben mindkét oldal, a „világos” és a „sötét” is teljes joggal érvényesül, amely tehát nem válik áldozatává a leegyszerűsítő egyoldalúságnak, hanem teret ad a világról és az életről szerzett mindkét tapasztalatnak.

Nietzschének igaza volt, anmikor szemére vetette kora kereszténységének, hogy túlságosan aláveti magát a nappal, a világosság, a jó és az értelem „apollói” lelkületének. [...] Az újkor keresztényei sokszorosan összetévesztették (és egyesek még ma is összetévesztik) a bibliai történetek és a keresztény hagyomány istenhitét a felvilágosodás naiv-optimista előfeltevésével; ez az előfeltevés azt mondja ki, hogy van „valami fölöttünk”, aminek igenis törődnie kell azzal, hogy a világ a mi elképzeléseink és elvárásaink szerint működjék. Amikor ateisták azt állítják, hogy ilyen Isten nem létezik, a keresztény teológusoknak kellene elsőként kifejezniük egyetértésüket.

Mély meggyőződésem, hogy a kemény történelmi tapasztalatok – a külső üldözések és a belső válságok –, valamint a kritika „acélfürdője”, amelyen a kereszténység átment a modern korban, e kettő megteremti a keresztények számára annak *lehetőségét*, hogy elmélyítsék hitük értelmezését és megélését. A felnőtt kereszténység (amelyről Dietrich Bonhoeffer, a „vallás nélküli kereszténység” és a „drága kegyelem” prófétája a börtönben álmodott) nem lesz sem „a népnek szánt platonizmus”, sem altatószer ahhoz, hogy túlvilági jutalmakról álmodozzunk. Arra vagyunk hivatva, hogy ne csak „együtt örüljünk az örvendezőkkel”, hanem „együtt sírjunk is a sírókkal”.

Számomra arról van szó, hogy a triumfalizmus és a kieszelt apologetika olcsó trükkjének vonzásában ne feledkezzünk meg azoknak a „részigazságáról”, akik elutasítják a hitet mint vigaszt, mert valamilyen nagy szenvedés keresztjét hordozzák. A szenvedés mint „az élet értelmének elvesztése”, a világ abszurd káoszként való megélése (ahogyan ez például a kortárs művészet nagyobbik részében kifejeződik) értékes tapasztalat a megváltatlan világról.

VI.

A könnyedén mosolygó kereszténységet, amely azonosul a jó folytonos haladását és növekedését hirdető ideológusok evolúciós optimizmusával, valójában inkább meg kellene vetni mint az emberek „ópiumát” vagy más fájdalomcsillapítóját, mivel hosszú távon hatástalan, és inkább árt, mint használ.

Ha nem ismerjük föl az *éjszaka* megtapasztalásának nagy teológiai és spirituális értékét (és ehelyett megmaradunk csupán „a nappal logikájánál”), akkor teológiánk és spiritualitásunk sekélyes lesz. Az igazsághoz nem azáltal jutunk el, hogy ellentmondásmentes és mindent megmagyarázó elmélet létrehozásán fáradozunk – hanem csak színes mozaikként fedezhetjük föl, amelyből a színtelen kövecskék sem hiányozhatnak (és egyetlen kövecskét sem dobhatunk el csak azért, mert az nem felel meg az ízlésünknek vagy szálka a szemünkben). A becsületes filozófiai és teológiai munka alapjában véve a szimfóniakomponáláshoz hasonlít, annak során ugyanis nem szabad eleve kizárni a diszharmóniákat vagy szokatlan hangmeneteket sem.

A keresztény remény kívül áll az optimizmus és a pesszimizmus közötti vitán, ezek egyikével sem azonos teljesen. A felvilágosodás hagyományának optimizmusa csak a remény keresztény erényének kiüresedett, elvilágiasodott karikatúrája. Persze a pesszimizmus és a nihilizmus is csak „tévútra futott igazság”, ha az eredeti bűnről és következményeiről szóló tanítás veszélyesen egyoldalú értelmezéséből adódik. Mindenesetre a mai keresztény nem arra hivatott, hogy győzelmesen megállapítsa: teológiája képes áthidalni a régi illúziók aktualizálása által újonnan megnyíló szakadékokat. Inkább arra van szükség, hogy mi is átéljük, és hittel hordozzuk korunk emberének tapasztalatait, és így teljesítsük az egyháznak a legutóbbi zsinaton tett ígéretét, vagyis hogy „korunk emberének öröme és reménye, szomorúsága és félelme Krisztus tanítványainak öröme és reménye, szomorúsága és félelme is”.

A szerző katolikus pap, teológus és szociológus. A prágai Cseh Keresztény Akadémia vezetője, a szociológia professzora a Károly Egyetem filozófiai karán.

Forrás:
„zur debatte”, 2013/7 (*csekély rövidítéssel*)

Olvasók fóruma

Tisztelt Szerkesztőség!

Mióta csak ismertem, mindig nagy tisztelője voltam Dombi Ferenc testvéremnek. Nagyra értékeltem elkötelezettségét, világos látását, radikális életvitelét, és azt a bensőséges kapcsolatot, amely Jézushoz fűzte őt. Azt hiszem, nyugodtan mondhatom, hogy nem akadt a Bokorban még egy ilyen nagy hatásfokkal evangelizáló testvérünk. Ezért is voltam hálás a T. Szerkesztőségnek, hogy halálának 10. évfordulója alkalmából újságunk legutóbbi számában (2014. június) megemlékezett róla, és közölte egy írását. Ebben rá jellemző alapossággal kivonatolta a II. Vatikáni Zsinat egyik határozatát, és fűzött hozzá kommentárt.

Ezzel a kommentárral kapcsolatban azonban támadt némi gondom. Azt írja ebben, hogy a kivonatot olvasva „egyetlen püspök atyánkra sem ismerünk rá”. Elképzelhető, hogy életében ő valóban nem találkozott ilyen püspökkel, de ha tárgyilagosak akarunk lenni, azt kell mondanunk, hogy ma már nem érvényes ez a panasz. A magam részéről nem egy püspököt ismerek, akire bizony ráillenek a szóban forgó határozat tételei, köztük mindenekelőtt saját püspököm, Beer Miklós, aki Istennek adott, világos látású és megfelelő kritikai érzékkel rendelkező ember, és az élete harmóniában van az elveivel. Ha úgy hozza a sora, nem riad vissza semmiféle szolgálattól, és nyoma sincs viselkedésében semmiféle hatalomnak vagy méltóságnak. Úgy gondolom, hogy az igazság szolgálatában ezt szóvá kellett tennem.

Tarnai Imre
nagyoroszi plébános

„Kápolnák nélküli hit”?

Vallásokon túli spiritualitás

A „kápolnák nélküli hit” *Rainer Maria Rilke* egyik költeményéből származik. Ezzel a sorral kezdődik: „Oly csodás fehérek az éjszakák”, és ezekkel a sorokkal ér véget: „...s álomszerűen szökik a szívekbe / a kápolnák nélküli hit, / mely csendben teszi csodáit”. Amikor először olvastam ezeket a szavakat, mintha áramütés ért volna. Hogyan foglalhatta szavakba Rilke már kereken száz évvel ezelőtt azt, amit manapság sokan keresnek – a „kápolnák” nélküli hitet.

Személyes vallomással kezdem. A magas katedrálisokban és a tágas templomokban már régen nem érzem magam otthon. Egy kis kápolnát rendeztem be magamnak egy sötét erdő szélén, szabad kilátással a messzi vidékre. Misztikussá vált hitem ott otthon érzi magát. Egy üres oltár egyik oldalán egy (kereszt nélküli) Krisztus-kép függ, másik oldalán egy mosolygó Buddha. Amikor betérek elmélkedni vagy meditálni, gyertyát gyújtok. De kápolna nélkül?

És mi a helyzet abban a társadalomban, amelyben élek? Kétségtelen, hogy itt Közép-Európában az emberek nagy többsége rég kivonult a hagyományos egyházakból. Egyesek másfajta istentiszteletre járnak, de a legtöbben nem kívánják többé, hogy falak vegyék körül őket. A kereszténység központi hittételei – az égben egy személyes Isten, aki világunkat teremtette, Jézus Krisztus, az Isten Fia, akit föláldoztak értünk, a halottak föltámadása, az utolsó ítélet – annyira konfliktusba kerültek a természettudományok felismeréseivel és így az újkori világképpel is, hogy már nem lehet hinni őket. Éppenséggel az egyházak történelmi működése sem járult hozzá ahhoz, hogy a modern ember tájékozódni tudjon. Azt, hogy emiatt az emberek elfordultak az egyházaktól, már régóta szekularizációként, „elvilágiasodásként” írják le. Ennek ellentmondani látszik, hogy a legtöbb ember valamiképpen még mindig hisz Istenben, sőt angyalokban vagy a halál utáni életben is. És mindenekelőtt: a spiritualitás iránt ismét van érdeklődés. Lehet az buddhista, ezoterikus, indián vagy keresztény színezetű, de ne kötődjék meghatározott valláshoz. Lehtséges ez egyáltalán? Nem vallási jelenség-e a spiritualitás?

Ennek tisztázásra számomra hasznosnak látszik megkülönböztetni a vallást és a vallásosságot. A vallástudósok és vallásfilozófusok nyilván százszor is megvitatták és meghatározták már e két fogalmat, mégis bátorkodom megfogalmazni a saját egyszerű körülírásaimat, hogy itteni fejtegetéseim egyértelműek legyenek. „Vallásosságnak” nevezem azt a jelenséget, hogy az emberek minden történelmi korban és minden kultúrában keresték a közvetlenül megtapasztalható valóságon túli tájékozódást, fogódzót és értelmet. A „vallás” pedig a vallásosság egy-egy formája lenne, amely szent iratokhoz, dogmákhoz, normákhoz, szertartásokhoz és intézményekhez kötődik. „Spiritualitáson” azt a tudatállapotot értem, amely arra a szellemi világra vonatkozik (hiszen a latin *spiritus* szó szellemet jelent), amelyet a materiális, objektiválható valóságon túlinak hiszünk, s amelyet meg is lehet tapasztalni. Ezt a „túli”-t nem muszáj térben vagy időben felfogni, csak azt jelenti, hogy átlépjük az érzékeinkkel eddig megismert valóság határait. Ebben az összefügésben még egyes teológusok is szívesen beszélnek „immanens transzcendenciáról”. Az effajta tudat alighanem a vallásosság modern formája, mert nem feltételez meghatározott világképet. Gyakran ölt vallási nyelvezetet, képeket vagy formákat – de boldogulhat-e vallás nélkül is? Létezhet-e vallásokon túli spiritualitás (transzvallási spiritualitás)? Ez lenne-e az, amit a modern ember keres, amikor – gyakran ködös módon – spiritualitásról beszél?

A magam keresését az a misztika határozza meg, amelyet a zenmeditáció révén fedeztem föl újra. Hiszen misztika mindig létezett a kereszténységben is, és nem csupán a középkor csúcsán (például Eckhart mester, Avilai Teréz, Keresztes János vagy Johannes Tauler életében), hanem már korábban is, a sivatagi atyáknál, Ágostonnál és Assisi Ferencnél, meg a kontemplatív rendekben, a reformátorok körében is (pl. a fiatal Luther, Jakob Böhme vagy Tersteegen), sőt a modern korban is (Dorothee Sölle, Jörg Zink vagy Willigis Jäger). Létezett és létezik a misztika minden nagy vallásban: a jóga a hinduizmusban, a zen a buddhizmusban, a haszidok a zsidóságban, a szufik az iszlámban. Jóllehet minden misztikát színez az a vallás, amelyből megszületett vagy amelyben otthon van, de vannak meghökkentő közös vonások. Ezek egyike: minden misztika szkeptikus a dogmákkal, a szent iratokkal, képekkel és elképzelésekkel szemben – saját eredeti vallásuk vonatkozásában is. Ezért a misztikus férfiakat és nőket mindig üldözték, elnyomták, sőt gyakran megölték saját vallásuk tekintélyei. De a tőlük kiinduló mozgalmakat sosem tudták teljesen megszüntetni.

A misztikus spiritualitás ma csodálatos reneszánszát éli a mi tájainkon, részben a kereszténységen belül, de a templomok falain kívül is. Ez feltehetően attól van, hogy határozott távolságot tart a hagyományos vallásoktól, illetve lehetővé teszi ezt a távolságtartást. Nem kíván régi írásokba vagy észellenes dogmákba vetett hitet, mentes a megmerevedett formáktól, és nem terhelik történelmi vagy intézményi torzulások. És a misztikát jól össze lehet egyeztetni azzal a posztmodern, holisztikus világképpel, amely néhány évtized óta terjed a természettudományok felismerései alapján. Másfelől a misztika szívesen látott ellensúlya annak a materializmusnak, amely manapság még uralkodik a legtöbb tudományban és az emberek hétköznapi életében is.

Ily módon a misztikus spiritualitás lehetővé teszi a búcsúvételt az örökölött, intézményes vallásoktól, jóllehet a misztika maga is vallási jellegű. Az effajta búcsúvételnek nem muszáj törésnek lennie, hanem fokozatos folyamat lehet, és valószínűleg soha nem is lesz totális. Sokan már elbúcsúztak, mások azonban nem akarják ezt a búcsúzást, még akkor sem, ha új spiritualitást keresnek. Ami engem illet, ehhez a búcsúvételhez az eddigi vallások iránti hála kapcsolódik, mégpedig mindazokért az értékekért, amelyeket évezredeken keresztül áthagyományoztak. Különleges hálával tartozom éppen az összes kultúrák és korszakok misztikus férfiainak és nőinek azért, mert volt bátorságuk és belső szabadságuk ahhoz, hogy megkérdőjelezzék vallásukat, és így szabaddá tegyék az utat „az igazság” egyéni megtapasztalása felé.

Ekképpen a misztika „kápolna nélküli hit” lenne. De mit is hihetne? Hiszen az összes vallásokon túli szűz-

föld felfedezéséről és felderítéséről van szó. Az ilyen utazásra megbízható dolgokat kell magunkkal vinnünk, és persze nem a senkiföldjén kell kezdenünk. Egyszer megpróbáltam megfogalmazni egy vallásokon túli spiritualitás lehetséges tartalmait. Ez a kísérlet egyáltlán nem csupán „újdonságokat" tartalmaz, de azon fáradozik, hogy új, lehetőleg egyetértésre számot tartható nyelvezetet találjon. A következő tartalmakra gondolok:

- o ***Meggyőződés*** arról, hogy bolygónkon, a földön minden élő és élettelen létforma, tehát az emberek, az állatok, a növények, a víz, a levegő és az ásványok mind kapcsolatban állnak egymással és az egész kozmosszal. Ezt a belátást egyre inkább alátámasztják az új, rendszerszerű természettudományok.
- o Annak ***sejtése***, hogy ezt az átfogó élethálózatot egy egyetemes, isteni energia hozta létre, az hatja át és tartja össze, és hogy az egyre újabb válságok ellenére minden lét a nagyobb összetettség és szépség felé bontakozik ki – és hogy csak *egyetlen*, mégpedig anyagi-szellemi valóság létezik, körülöttünk és bennünk.
- o Annak ***tapasztalata***, hogy ez a valóság nemcsak fényt és világosságot, hanem sötétséget és rejtélyt is tartalmaz számunkra, és hogy gyakran az a helyzet, hogy ki kell bírnunk a dolgok nem-értését.
- o Az a ***hit***, hogy mi, emberek képesek és hivatottak vagyunk arra, hogy – tudatosan vagy tudattalanul – kapcsolatba lépjünk az isteni energiával, hogy az ihlessen és alakítson át minket, és így annak eszközeivé is legyünk. Ez majd eltérít minket attól, hogy uralkodni akarjunk más embereken és a természeten, és arra ösztönöz, hogy lényegünknek megfelelően szolgáljuk az élet hálózatát, ahogyan az idegsejtek szolgálják a szervezetet.
- o Annak ***bizonyossága***, hogy az olyan értékek, mint minden élet tisztelete, hála az életért, igazságosság, erőszakmentesség, őszinteség, kiengesztelődési készség, együttérzés, tolerancia és figyelmesség, minden helyzetben képesek motivációt és irányt adni cselekvésünknek, hogy megfelelhessünk az effajta spiritualitásnak.
- o Az az ***érzés***, hogy a boldogságot és az élet értelmét éppen a nem-anyagiakban, például a szeretetben, az örömben, az elégedettségben és a szépségben lehet megtalálni.

Számomra fontos, hogy a vallásokon túli spiritualitásról alkotott elgondolások ne maradjanak meg pusztán gondolati építménynek, hanem tapasztalhatóvá legyenek a gyakorlatban is. Évtizedes tapasztalataim alapján ugyanis azt állítom, hogy a spiritualitás hosszú távon életképtelen, ha nem gyakorolják. A spirituális tudatnak nyilvánvalóan szüksége van a begyakorlásra, s az ki akar fejeződni, legalábbis akkor, ha közös jellemzője akar lenni az emberek bizonyos csoportjainak, legyenek azok tízen vagy ezren. Ma bizonyára sok olyan ember van, akik mind a maguk sajátos spiritualitását tapasztalják és élik meg, különösen a természettel való szoros kapcsolatban. De az ilyen „magánspiritualitás" nehezebben fogja legyőzni a restséget, a kételyeket és a kudarcokat, és kibírni az egyre szélsőségesebbé váló globális válság horrorját. A spiritualitásnak különösen is egyének fölöttinek, közösséginek kell lennie akkor, ha sugárzó és vonzó akar lenni, hogy lehetőség szerint tartósan hozzájáruljon az emberi kultúra továbbfejlődéséhez. Mindenesetre ehhez kifejeződési formákra van szüksége.

E tekintetben sem kell mindennek kizárólagosan újnak lennie, hiszen a transzcendálás nem azt jelenti, hogy szakítunk minden eddigivel, és elítéljük azt, hanem hogy túlmegyünk az eddigi határokon, s ami érték, azt magunkkal vihetjük. Aki elindul a vallásokon túli spiritualitás szűzföldje felé, annak elővigyázatosan és körültekintéssel kellene keresnie az utat. Egyrészt tekintetbe kell venni, hogy az útitársak gyakran nagyon is eltérő hazákból jönnek, és hogy közülük egyesek vallási sérüléseket hordanak magukban. Másrészt a kísérletezéshez való bátorságot és fantáziát kell tartalmaznia a poggyásznak. Amiket most felsorolok, azoknak legtöbbje azokból a tapasztalatokból származik, amelyeket egy ökologikus-spirituális életközösségben, illetve számos szemináriumon személyesen szereztem.

Leginkább a *csöndes meditálás* számíthat egyetértésre; de kötelező és rendszeres *közös* meditáció nélkül a meditálás nem tudja kifejezni megerősítő képességét. Mindenesetre ezt a kötelező jelleget nehéz elérni (ha az ember nem valamilyen szerzetes rendhez hasonló közösséghez tartozik vagy nem olyat akar alkotni). Az *éneklés és a körtánc* nagyon össze tud kötni, és ennyiben „bennfoglalt" spiritualitást tartalmaz. Kisebb-nagyobb szertartások, illetve ünnepek alkalmából *felolvasott szövegek* összeállításában úgy segíthetünk magunkon, hogy különböző vallási hagyományokból merítjük őket. Mielőtt *imádságokat* mondunk, tisztázni kell a résztvevők között, hogy mit jelentsenek azok, és mit ne. Az imádságnak nem kell feltétlenül egy személyesnek elképzelt Istenre irányulnia. Például hálaadó ima esetén nem kell feltételezni, hogy a mi emberi világunkon kívül létezik Valaki, aki meghallgathatja az efféle imákat. Tudatomnak szüksége van rá, vagy szeretné kifejezni a hálát, és megvallani azt, hogy naponta végtelenül sok olyasmit kapunk, amit mi nem tudunk megadni magunknak. Ha ekkor az „Egészet" „Te"-nek szólítjuk, ez elidegenítő lehet egyes spirituális keresők számára. De talán éppen ez a személyes mozzanat és a belőle áradó melegség és védettség az, amivel a kereszténységből fakadó misztika járulhat hozzá a vallásokon túli spiritualitáshoz. Viszonylag egyszerű *az étkezések kezdetének* spirituális megformálása. Ez sajátos hétköznapi alkalom arra, hogy megálljunk, és tudatosítsuk mélységes, egisztenciális összetartozásunkat a növényekkel és az állatokkal, a vízzel, a levegővel és a napfénnyel. Misztikus pillanat a hétköznapokban! Kifejeződhet egy énekben, szabadon megfogalmazott meditációban az élelmiszerekről vagy egy percnyi közös hallgatásban, miközben egymás kezét fogva állunk az asztal körül.

És mi a helyzet a *szertartásokkal*? Ezek különböző alkalmakra készült stilizált, többnyire ismételhető ceremóniák: gyermek születésekor, ifjúvá váláskor, esküvőn és – ha az érintettek kívánják – váláskor, végül pedig valakinek a halálakor és a temetésén. A tavasz kezdete, az aratási hálaadás vagy a téli napforduló is méltó arra, hogy újfajta spirituális öltözetet kapjon. A rituálékra ugyanaz érvényes, mint az imádságokra: a résztvevők tudatában hatnak, nem pedig valami külsőség révén. Mindenesetre a vallásokon túli rituáléknak kísérleti jellegűeknek, nem-dogmatikusaknak és változtathatóknak kell lenniük.

Mindez együtt végül mégiscsak ismét egy „kápolnát" alkot? Lehetséges, hogy az egyének fölötti hit nem lehet „kápolna nélküli"? Ha így van, akkor a kápolnának szélesre tárt ajtajúnak kell lennie, nagy, világos ablakokkal, és nem lehet benne oltár.

Gerhard Breidenstein

A szerző evangélikus teológus. Különböző alternatív mozgalmak aktív tagja volt, jelenleg nyugdíjasként él egy Murrhardt nevű kisvárosban; több mint húsz éve gyakorolja a zen-meditációt.

Forrás: Publik-Forum, 2013/12

Csak engedem...

Most nem sietek, most nem rohanok,
Most nem tervezek, most nem akarok,
Most nem teszek semmit sem,
Csak engedem, hogy szeressen az Isten!

Most megnyugszom én, most elpihenek,
Békén, szabadon, mint gyönge gyermek,
És nem teszek semmit sem,
Csak engedem, hogy szeressen az Isten!

S míg ölel a fény és ölel a csend,
Árad belém és újjáteremt,
Nem teszek semmit sem,
Csak engedem, hogy szeressen az Isten!

Új gyümölcs terem, másoknak terem,
Érik csöndesen erő, győzelem,
Ha nem teszek semmit sem,
Csak engedem, hogy szeressen az Isten!

Az éneknek ezek a szavai nem egy karizmatikus csoport, nem is egy pünkösdista közösség és még csak nem is a híresen zenélő taizéiek közösségében hangzottak el. Nem, ezek az idei Bokorünnep első énekeként hangzottak fel vagy százötven torokból, gitárkísérettel a Piarista kápolnában. És nem először hangzottak fel, hanem jól ismert énekként. Hányszor elénekeltük már...? És mindig együtt, legtöbbször közös alkalmakkor, ünnepeken. És ez így helyes is, mert ezek az alkalmak tényleg különlegesek a Bokor-testvérek életében. Leszámítva a nagyszámú szervezőt, gyerekfelügyelőt, könyvárust, segítőt, zenészt és előadót, akik nem engedhették meg magunknak, hogy ne siessenek, ne rohanjanak, ne szervezzenek, ne tegyenek semmit sem; többségünknek – nekik köszönhetően – tényleg nem kellett sietnünk, rohannunk, szerveznünk, akarnunk, hanem engedhettük, hogy szeressen az Isten.

Az volt akkor, és azóta is az az érzésem, hogy ott, akkor szeretett az Isten. Nemcsak azért, mert láthattam azt a sok kis, éppen totyogó csöppséget, akik még semmit sem tudva, szabadon vándoroltak a kápolnában az előadások alatt; nemcsak azért, mert annyi régi, évtizedes baráttal, testvérrel, ismerőssel köszönthettük egymást, válthattunk néhány szót, merülhettünk el egy-egy pillanatra mélyebben is egymás szemében, hanem azért is, mert volt néhány pillanat, amikor – mindezek mellett – megérezhettem, hogy ez a szeretet nem kötődik sem a Bokorhoz, sem a Piarista kápolnához, sem az ünnepi alkalomhoz, hanem ott lehet velem folyamatosan, bárhol és bármikor, ha *engedem, hogy szeressen* az Isten.

Sokszor és sokat írtam már arról, hogy hol, mikor, milyen körülmények közt lepett meg ez az ott is megtapasztalt érzés, élmény. Évek óta kutatom, miért nem fogadhatjuk be bármikor, miért várunk külső eseményekre, miért másokra, lelkigyakorlatra, lelkivezetőre, ünnepre, vasárnapi szentmisére, csoport- vagy egyéni találkozóra, vagy az esti imára. És lassan rájövök, hogy mindezek a maguk módján eszközök voltak, megállások voltak, *„most”*-ok voltak, vagy legalábbis annak lehetőségei. És mivel évekig, évtizedekig szándékosan-tudatosan gyakoroltuk ezeket, lassan, titokzatosan, mások számára érthetetlenül *új gyümölcs terem, másoknak terem, érik csöndesen erő, győzelem.* Magányos farkasként ez sokáig számomra is érthetetlen volt. Bele kellett kóstolnom az „együtt” ízébe, abba, hogy egyedül szinte semmit sem lehet tenni, együtt talán többet, de – mint kiderült – ennek az *újjáteremtésnek* az elérése érdekében valójában semmit. Tenni, semmit. Sőt mindent, amit ezért tettem, akartam, szerveztem, rohantam, ennek a rovására tettem. És mégsem tehetem meg, hogy ne tegyem a dolgom, akarjak, szervezzek, rohanjak, tervezzek. Nem, mert két világban élek. Az egyik *árad belém,* éltet, *újjáteremt, gyümölcsöt hoz, ha engedem;* a másik *másoknak terem,* mások szükségletét szolgálja, hogy éljenek és... talán hozzátesszük: hogy ember módjára élhessenek.

Igen. Itt akadnak, itt szakadnak meg a dolgok. Az adás, a szolgálat és a szelídség alapelvei a másik világot, mások szükségleteit szolgálják – bár szolgálnák mindenkin át és folyamatosan. Ez olyan szükséglet, amit a gazdagok nem értenek. Nem azt nem értik, hogy támogatni kell a szegényeket, mert a segélyezés, a karitatív munka lassan, de biztosan globális méreteket kezd ölteni, hanem azt, hogy amit önmaguknak megtartanak, az örökre elveszett számukra. Amit megtartunk magunknak, az megtart minket – önmagának. Világunk egyik alaptörvénye, hogy folyamatban vagyunk – úgy is mondjuk: minden változik. Már ez is nehezen fogadható el, ha magamra vagy szeretteimre vonatkoztatom, de még elmegy. Az azonban, hogy ebben a folyamatban szakadások vannak, és ezek a szakadások tartják fenn, teszik lehetővé a folyamat fennmaradását, az már nehezen érthető. Pedig csak nyugodt figyelem szükséges hozzá, hogy meglássuk: például a lélegzésünkre figyelés, például a gyomrunkra figyelés, például az ének mondanivalójára figyelés. Vagy a böjt mondanivalójára figyelés. De nem csak itt. Mai életünk elektromosságra és elektronikára alapozott élet. Minden elektromos jelenség mögött is, alapként ott van ez a törvény: a feszültségkülönbség, az ellenállás, a tárolás és az áramlás. Minden és mindenhol ez az, amiről szó van, legyen az egy éppen nyíló jácint, egy galambpár tavaszi búgása, a felhők mozgása vagy éppen az elektronoké, a csillagoké. Valahol hiány támad, és a hiányba beárad valami. Ez a mozgás tartja fenn az életet, hozza létre újra és újra a formák sokaságát, ez teremti a feltételeket is az élethez, mert alaptörvény. Farkasinszky Tibor *A Miska-kancsó, ősi istenség- és világjelképünk* című könyvében említi meg a világ őseink számára még élő alaptörvényei egyikeként az egyidejű hajtás-ösztönzés és gátlás-korlátozás világtörvényét. Ahol a folyamat elakad – korlátozva van, hiány lép fel –, ott lép be a segítség – a hajtás-ösztönzés, ha van számára hely. Ha belegondolunk egy kicsit – és nyugodtan megtehetjük, hiszen nem ez az egyetlen forrás, amelyben erről a világtörvényről, ha nem is hivatalosan, nem is ezekkel a fogalmakkal,

de tudunk –, egyetlen reményünk ebbe van elvetve. És ezt mindenütt világtörvényként említik. A kérdés mindig az, hogy milyen minőség árad, árad be a hiányba. Az evangéliumból nagyon jól ismerjük azt az embert, aki rendet tesz a lelkében, kiűzi a gonoszt, és ... amikor az visszatér, szépen előkészített, kitakarított helyet talál, így hetedmagával költözik vissza. Talán ez a történet ránk, Bokrosokra már nem igaz, de hogy helyet csinálnánk valami magasabbnak, szokatlannak, valami újnak, hogy az átvehesse a megszokott helyét, hát ez már nehezebb ügy. És itt – világtörvényről lévén szó – nemcsak és elsősorban nem a bűnökről van szó, nemcsak a „mi ezt így értelmezzük”-ről, nemcsak a „mi ezt így szoktuk”-ról, hanem minden megszokott gondolkozásmódunkról, érzelmi reakciónkról, megszokott mozdulatunkról, megnyilvánulásunkról, ami azonnal kezel egy szokatlan helyzetet, egy elakadást, egy kapott beáramlási lehetőséget. Lefordítja a saját nyelvére, lehúzza a maga szintjére, berakja egy ismert skatulyájába, vagy azonnal eldobja mint értelmetlent, butaságot, vagy még jól le is szólja, kritizálja, vitát nyit róla, miszlikre szedi vagy éppen egyetlen részletét elemzi ki az egész figyelembevétele nélkül. Azt hiszem, ezt mindannyian ismerjük, elszenvedjük és gyakoroljuk. Ez az egyszerű kis fenti ének pedig éppen erről beszél: *most nem én..., csak engedem...* beáradni azt, ami éltet, feltölt, épít, tanít, fejleszt, *újjáteremt*. Nem bevetem, hanem odaadom neki magamat, a készüléket, hogy használja arra, amire tervezte. És ez egy másik világ.

Amink van, az belénk köt, megszilárdít, betölt, korlátoz, végső soron elhasznál, lerombol. Mit akadályoz meg ez? Azt, hogy *békén, szabadon szeressen, áradjon belém, újjáteremtsen az Isten.* Ez nagyon különös dolog. Ez az, amit még nem látunk, mert nincs hozzá érzékszervünk. Azt érezzük, hogy szomjasak vagyunk, meg éhesek, és azt is, ha valaki megsért minket – késsel vagy szóval vagy csak egy szájbiggyesztéssel. Már talán azt is, ha mellettünk más van ilyen helyzetben. De ez a másfajta hiány, ez a másfajta éhség alig jelentkezik. Pedig ehhez a megakadás is, és így a táplálék is itt van. Ha be is fogadjuk, nem emésztjük meg, nem válik a lényünkké, azonnal felhasználjuk valamire, amire a világ igényt tart. Miért, meg lehetne takarítani belőle – kérdezhetnénk? Nem tudom. Egy biztos számomra – és ezt Gromon András evangéliumelemzései és tanulmányai is alátámasztják –: akiben összegyűlik ez a beáramló, megemésztett, így a lényévé váló „anyag”, az képes tisztán (másképp) látni, képes tisztán (másképp) gondolkozni, képes tisztán (másképp) érezni, és tenni az egyetlent, ami szükséges. E nélkül az „anyag” nélkül pedig a második világ, a mi világunk sem működik megfelelően. Ez a tett az, amit egyes vallások a Nagy Tettnek neveznek, mert a világon a legnehezebb ezt elérni: ezt a *„hagyni”-t*, ezt az *„engedni* összegyűlni”-t, átitatódni vele és hagyni megnyilvánulni; ezt, amit ott, akkor és már annyiszor már énekeltünk. A nehézsége abban áll, hogy úgy gondoljuk, mi már ezt tesszük, ennek az erejével, ezzel a lelki-ismerettel, erővel és győzelemmel. És sokszor talán így is van. És különben?

A *most* talán nem véletlenül szerepel annyiszor az énekben. És az a furcsa kis *„ha”* a végén... A most – most van. Nemcsak a Bokorünnepen és nem is csak a csoporttalálkozón, a lelkigyakorlaton, ha egyáltalán van. A nehézség annak meglátásában áll, hogy a most – most van. Most, amikor éppen beszívom a levegőt vagy éppen kifújom. *Most teremt újjá, most árad belém, most szeret szabadon,* ha engedem. Nem mondhatom, hogy köszönöm, már vettem elég levegőt, már nem kérek. Erre miért mondom? Lehet ebből elég? És mi van akkor, ha ezt nem tudom, és nem figyelek rá? Semmi. Éltet, árad belém e nélkül is, csak úgy: „adjon úgy is, ha nem kérem” – mondja a költő. A lényeg, hogy tegyem a jót – mondjuk. Sokszor feltettem már magamnak a kérdést: Mire várt Jézus húsz évig? Mennyi jót tehetett volna az ő képességeivel? Igen. Talán jogos a kérdés. Valamit tudott, ami ennek a tevésnek előfeltétele volt, és ma is az. *Ha nem teszek semmit sem, csak..., akkor terem gyümölcs, erő, győzelem.* Talán ezzel készült húsz évig, hogy aztán már teljes szívvel, teljes lélekkel, minden erővel...

Ugyanakkor ott a kert élő példája. Nemrég láttam a BTv jóvoltából *Az ember, aki fákat ültetett...* című filmet. Milyen ismerős is a téma. Van egy hatalmas hiány... Nem emberléptékű. Embertelenül nagy. Hány ilyen van ma...? És valaki, aki nem odavaló, nem az övé a föld, nem akar belőle hasznot húzni, csak látja a hiányt, egyszer csak elhatározza, elültet néhány ezer hektáron makkot. Hogy honnan jött az a *„aranyszín toll”* – ahogy Sinka írja a Virágballadában –, nem tudni. A *mérhetetlenségből* – írja. Minden nap százat ültet. Semmi sem kell hozzá, csak makk és egy vasbot, amivel lyukat fúr a provance-i köves talajba. Hiszen van ideje. Csak úgy. Elkezd valami lehetetlent, valami teljesen valószínűtlent. Nem hívja oda a rádiót, az újságírókat, senkit. Elkezd valamit, *újjáteremt valamit*, ami ezt a hiányt betöltheti – elismerés nélkül és teljes valószínűtlenségben teszi. Mindennek ellenére teszi. Mit neki haszon, közélet, engedély, hozzáértés, szerződés, reklám, szponzor. Bakfitty. Teszi, teszi évekig. És visszatér a tájba, a vidékre az élet. Nem azonnal, pár tíz éven belül. Nem számít. Beengedni, látni és kezdeni, ez számít. Azonban az első lépés nem maradhat ki. A második sem, mert akkor valami félremegy. Vakhit lesz belőle – és automatikusan csalódás a vége. És a nehézség az, hogy az első két lépés esetleg évekig is eltart – talán tízévekig is, ha valaki nem kapja örökségül. És a saját kertünk – ha van? Mennyi munka van vele, amíg jó föld lesz, s mennyi utána, hogy az maradjon, mennyi várakozás – türelmes várakozás –, amíg a magok kihajtanak, és mennyi, mire termőre fordul. Ideje van mindennek... És ki végzi a munkát? A földdel kapcsolatosat a kertész – ha rendes kertész. És a többit? Engedi, hagyja...? Ő bizonyára, hiszen rendes, a rendben van, tudja, mi az ő dolga, és mit kell a természetre hagynia. Meg is teszi minden nap. És a saját „földünk”? Nem a másiké, a sajátunk? Ó, az már évtizedek óta terem – mondjuk. Már nincs vele tennivaló, magától terem – százannyit; no jó, harmincannyit.

A BTv nagyszerű dolog. Ott kaptam választ a „hogyan” kérdésre is. A „hogyan lehet kapcsolatba kerülni a forrással” kérdésre. Az őssejtkutatásról láttam nemrég egy kis előadást. A professzor elmondta: etikailag zűrös volt, hogy felesleges embriókból kellett őssejteket levadászni. Ez patkányoknál még elment, de embereknél zűrös. És ekkor előállt egy japán kutató, aki képes volt a már módosult, vagyis némileg specializálódott – vagyis szöveti őssejtekből – genetikai át-

programozással alap-, embrionális őssejteket előállítani. Azt tette, amit minden rafinált csatornavadász képes megtenni, ha nincs elég pénze az összes tévécsatorna előfizetésére. Ő is rájött, hogy a specializáció mögött ott marad az eredeti embrionális őssejt összes adottsága, csak „szűrőkkel le lesznek fedve” bizonyos funkciók, és ettől lesz speciális. Ha ezeket a „szűrőket” eltávolítják, ott az embrionális őssejt. Az etikai probléma kivédve – mehet a további kutatás, a gyógyszerkutatás és majdan a gyógyítás. Szóval ez a film áttételesen azt mondta nekem, hogy van egy ős adó-vevő bennem, és talán másokban is. Erre a készülékre az elmúlt néhány száz év hagyománya számos szűrőréteget rakott. Így az eredeti „világvevőből” egycsatornás, speciális vevőforrás lett. Azt veszi, amit a szűk környezete ad. Ezt veszi, és ezt is adja. Mi mást tehetne. Ha viszont ezekkel a lehetőségekkel, amelyeket a japán kutató felfedezett, valaki nekiáll egyenként lehámozni ezeket a – gondolkozásbeli, érzelmi, világszemléleti, tudományos és vallási – „rétegeket”, akkor előbb-utóbb, ha nagyon éberen figyel rá, nehogy újra bekoszolódjon, lesz egy „világvevője”, amely lehetővé teszi, hogy *szeresse az Isten.* Ez, valljuk be őszintén, nem kis dolog. Miben szenved ma leginkább hiányt az ember világa, ha nem ebben? Jól értjük? A készülék ott van minden emberi lényben. Az elkoszolódás apáról fiúra szálló, globális, földivilág méretű. Számomra nyilvánvaló, hogy valami érdekében így kellett lennie, de ma már felesleges. Ha azonban a legkisebb nyilvánosság elé kerül is egy ilyen akció, annak vége. Gazdagsággá válik, vagy a kutyák elé vetetés esete. Úgy kell csinálni, ahogy a fákat ültető ember: egyedül, azon a földön, amelyen él, logikátlanul, valószínűtlenül, látva önmaga semmiségét, és hatalmas hittel, látva, hogy „minden felülről jön”. Akkor úgy fog látszani kívülről, hogy *...nem teszek semmit sem.* Belülről pedig – belülről és azok közt, akik értik a módját és együtt működnek – látszik: *csak engedem, hogy szeressen az Isten!*

De az is lehet, hogy az egész kis ének mondanivalója sokkal egyszerűbb, és csak nekem vannak ilyen fura gondolataim róla. Hiszen csak tenni kell a jót! Csak...

Farkas István

A megrendelhető Isten

Komoly problémába bonyolódik az ember, ha felteszi a kérdést, honnan erednek az egyház teológiájában a szentségek mint emberi cselekmények és isteni erő összekapcsolásának titokzatos gondolatai, és még titokzatosabb lesz a probléma, ha hozzátesszük az isteni hatékonyság sajátosan önműködő (*ex opere operato*) tételét. Hogyan született az a meggyőződés, hogy Isten jelenléte, ereje „lehívható”, megjeleníthető és aktiválható valamiféle emberi szertartással, reális és/vagy verbális ügyeskedéssel. Kétségtelen, hogy emberileg rászorulunk jelekre, valamiféle visszajelzésre, hogy szorult emberi lehetőségeinkből távolabbra: Istenig elláthassunk. Az emberi lét jogosan igényli az isteni jeleket, a kérdés csupán az, hogy ezek valóban hozzárendelhetők-e emberi kilátástalanságaink, ellehetetlenüléseink bizonyos csomópontjaihoz, vagy ez csupán olyan emberi igény, amely mögött csak feltételezések vannak, nem pedig megfellebbezhetetlen „tények”.

A gondolat kétszeresen is bizonytalan területekre vezet. Egyrészről alapvető baj van Isten kényszerű „leakasztásával”, vagyis Isten automatikus „működtetésének” elvével, hiszen Isten nincs „alánk beosztva”, és így a mi „megrendelésünk” hatékonysága nem biztosított; Isten közreműködése nem tagadható ugyan, de nem is biztosítható be, tehát nem emberi elhatározásunkon múlik, hogy létrejön-e, amit „feladatául adunk”. Másrészről olyan jelekről beszélünk, amelyek csak itt, csak most és csak általunk lehetségesek. Ha valaki történetesen rosszkor, rossz helyen született, akkor „neki eleve annyi”. A felelősségtudattól átszellemült középkor e szent céltól lelkesülve pusztította el az akkor ismert kultúrák csaknem minden értékét, hazamentve belőlük az aranyat és ékszereket, hogy végre meghirdethesse „a jézusi üdvösséget”, amelyről önmagának is csupán alapvetően zagyva fogalmai voltak. Önmagától és egyedül üdvözítő voltától „elszállva”, az egyház akkor is, de ma is jogot formál arra, hogy az üdvösséget, vagyis Isten elnyűhetetlen szeretetét emberi eszközökhöz, körülményekhez kösse.

Az evangéliumokban hiába keressük az eredetet, sőt tulajdonképpen még az egész Újszövetség is magunkra hagy ebben a hitborzongató kérdésben. Az ószövetségi zsidóságot annyira megterhelte az isteni haragtól való félelem és e félelem elháríthatatlansága, hogy az évenkénti „megtisztulás” csupán „felületi kezelésként” jelent meg, hiszen örökösen ismételni kellett.

A zsidó vallás semmilyen módon nem oldotta meg ember és Isten kapcsolatát a szertartás vagy a „liturgia” erejével, függetlenül attól, hogy természeti vagy ember által létrehozott értékeket, de akár több ezer állatot áldoztak-e fel. Az Ószövetség megfogalmazott olyan helyzeteket, jeleket, amelyek a „bentlévők” számára Isten jelenlétéről, pártfogásáról, hűségéről tanúskodtak; az emberek úgy érezték, hogy az isteni törődés magukra vonatkoztatása megerősíti életüket, életvitelüket. Természetesen ezek a jelek a kívülállók számára éppen ellenkezőleg Isten hűtlenségét, cserbenhagyását jelezték, gondoljunk csak a választott nép hadi sikereire vagy az Egyiptomból való kivonulásra. Az embernek szüksége van jelekre ahhoz, hogy megerősödjön a lét bizonytalanságai közepette, de ezek a jelek mindig viszonylagosak maradnak, hiszen kétértelműségük, valami felé irányultságuk sohasem szüntethető meg. Ami az egyik számára öröm forrása, a másiknak esetleg maga a bukás.

A szentségek egy része valamiféle szentté avatott beavatási szertartás, egy bizonyos közösség, gyülekezet másokkal szembeni felsőbbrendűségének kifejezése, illetve annak kiterjesztése, szétterítése. Ide tartozik elsősorban a keresztség, de másodlagosan a bérmálás/konfirmálás, a pappá szentelés/avatás és a házasság megáldása is.

Kiemelten kell szót ejteni a megbocsátás szentségéről, amely még sajátosabbá varázsolja a valahová tartozást, hiszen az ember szüntelen bűnbeveszettségének mindennapos sulykolása olykor napi szükségletté tette e szentség vételét, mert azt mondták: nélküle nincs „behajtás a mennyországba”, vagyis közeledés Istenhez.

Isten megtalálhatóságának kisajátítása, illetve részbeni eltulajdonítása történik akkor, amikor isteni hatalmat tulajdonítva magunknak, közösségünknek vagy abban egyes személyeknek, a hibák, bűnök, vétségek megbocsátását átengedjük a „hivatásosoknak”, akik boldogan leveszik vállunkról a terhet, mert ezzel automatikusan igazolódik pótolhatatlanságuk és megfizethetetlenségük. A megbocsátás megvalósítása és felelőssége azonban nem hárítható át még Istenre sem, mert azt mindenkinek magának kell gyakorolnia, mindenkivel szemben.

A jézusi élet másik nagy eseménye a búcsúvacsora, amelyből ünnepi szertartást gyártottunk, ahelyett hogy annak lényegét megértve akarnánk azt tenni Jézus emlékére.

Miért kínálta fel nekünk Jézus az *egész* életét – nem kivonatolva! – isteni fogódzópontként? Azért, mert saját életén keresztül is meg akarta mutatni: az embernek valós igénye, hogy Istent támaszként, biztos pontként tapasztalhassa meg, különösen azokban az élethelyzetekben, amikor minden megoldhatatlannak és kilátástalannak tűnik. Elég csak arra gondolnunk, hogy a kenyérszaporítás után imádságos magányba menekült, vagy arra, hogyan készült fel a szenvedésekre az Olajfák-hegyén.

De azt sem szabad felednünk, hogy Jézus életéből nem lehet kioperálni a „misztikus” pillanatokat anélkül, hogy az egész össze ne omolna. Nincs értelme annak a keresztségnek, amely egy bizonyos közösség, gyülekezet, szertartás részesévé akar tenni bárkit anélkül, hogy a jézusi élet határozná meg az illető hovatartozását. A megbocsátás szentsége is értelmetlen, ha a jézusi asztalhoz csak választottakkal akarok odaülni. A búcsúvacsora ismételgetése, áldozattá magasztalása a legügyesebb áthárítás trükkje csupán, ha azok, akiknek az üdvösségéért annyira aggódunk, csak alibiként szerepelnek életünkben, hogy ezáltal elkendőzzük, valójában mennyire idegen tőlünk Isten országának elsődleges keresése, és a „nincs hová lehajtania fejét” mondat mennyire csak szóvirág számunkra.

A szentségek csak akkor vezethetnek Istenhez, és csak akkor erősíthetnek meg Isten szeretetében, ha nem csupán az Istenhez tartozásban, hanem az egymáshoz tartozásban is megerősítenek. A szentségek jelek, amelyeknek éppen az a lényegük, hogy egymásért, egymás által, egymást vállalva vállaljuk a jézusi életet, és találhatjuk meg isteni megerősítésünket. Aanélkül, hogy vállalnánk a másik gyengeségét, szegénységét, lenézettségét, nyomorát, a szentségek nagy kérdéseket vetnek fel, például azt, vajon a kömény és a menta a fontosabb-e, vagy az, hogy fel sem merem emelni a szememet, amíg az életem nem jele a jézusi üzenetnek (Mt 23,23; Lk 18,9-14). A jézusi élet értelmében a szentségek sohasem lehetnek annak jelei, hogy valami isteni vagy istenibb segítségével a másik ember fölé kerekedtünk, vagy erre hivatalosított „managerek” oda juttattak minket.

Jézus kitárta az Istenhez vezető utak teljes tárházát, és bebizonyította, hogy a szőlőtő, a szántóföld, az aratás, az útszélre került vak ember, a házasságtörő, a vámos, a vetőmag, az ég madarai, a hálóban vergődő halak, a mező liliomai, az egész teremtett világ – mind-mind *szentség*, amely szüntelenül az isteni szeretetben erősít meg, ha akarjuk; ha bennünk is kinyílnak ajtók, amelyeken át a teremtett világ szentsége a Teremtő szentségéről képes beszélni; ha mi magunk valóban vevők vagyunk Isten dolgaira, és nemcsak a magunk gyártotta szertartásokba akarjuk belekényszeríteni Istent anélkül, hogy jelnek látnánk a másik embert, a másik ember testi-lelki nyomorát, és mindazt, amit Isten szeretetének jeleként kellene értelmeznünk. Jelnek látnánk a hétfőt és a keddet, a tegnapot vagy a holnapot, az egészséget, a betegséget, a ruhát és a ruhátlanságot, a kenyeret vagy a kelyhet – azokat az adottságokat, amelyeket naponta kínál nekünk Isten, és várja, hogy azok belülről, lelkünk erejéből váljanak az élet valóságos szentségeivé, isteni jeleivé.

Sulyok Gábor

Gautama és Jesua útja

Eredeti formájában a buddhizmus nem vallás, hanem a jógához hasonló praktikus erkölcstan. Mint minden bölcseleti rendszer, logikus fölépítése egyetlen alapvető tételen nyugszik. Ha ezt a legfőbb igazságát a gyakorlat igazolja, akkor egész teóriát képes elviselni, de ha alapgondolatában téves, akkor nem több merész gondolatkísérletnél. Buddha, a megvilágosult abból indult ki, hogy az emberi élet a születéstől a halálig merő szenvedés. Ettől úgy lehet radikálisan megszabadulni, ha minden *vágyunkat fölismerjük és elhagyjuk.* Az élni vágyás megszüntetése azonban önmagában nem megvilágosodásra vezet, hanem bölcseleti-aszketikus öngyilkosságra. Schopenhauer buddhista ösztönzésű pesszimista filozófiája ezért az európai gondolkodás egyik zsákutcájának bizonyult. De maga a vallási buddhizmus sem merő aszkézisből, önsanyargatásból áll, hanem abból a fölszabadító fölismerésből, hogy fizikai illúziók, anyagi élvezetek nélkül élni a legnagyobb élvezet. Célja tehát nem a teljes kialvás *(nirvána),* hanem csupán a fájdalmak megszüntetése, ami nem áll ellentétben számos vallási kultusszal, emberfölötti inspirációval. Ennyiben a buddhizmus ma is jogos és követendő utat kínál, és főleg dekadens, hedonista civilizációban kap értelmet. Nem véletlen, hogy éppen a nyugati jólétben terjed vallástalan értelmiségi körökben. A materiális illúziók megtagadása férfias fölényt is ad az aszketikus túlzásokra különben sem hajlamos keresőknek.

Mivel a szenvedéstől radikális módon az összes vágyak fölismerésével és megszüntetésével, valamint a bajok elviselésével is meg lehet szabadulni, a buddhizmus aszkézise nem torkollik misztikába, a kiválasztott kevesek ezotériájába, hanem mindenki számára követhető utat ajánl. A vágyak radikális elfojtása azonban mégis meghaladja természetes, ösztönös élni akarásunkat, ezért még a fanatikus szerzeteseket sem vezette igazi megvilágosodásra, csupán lelki-szellemi öngyilkosságra, esetleg az őrület valamely szolipszista változatára. A vallási buddhizmus népies (*mahajána*) formában kénytelen volt Buddha idealizálásában, sőt istenítésében, valamint különböző kultuszokban keresni emberfölötti inspirációt. Gautama lelki fölszabadulása (*móksa*) elindította ugyan a keresőket a megvilágosodás felé, de tanítványainak számbeli növekedése megrekedt a rend (*szangha*) külső szervezeti formáinál. Legkedvesebb követője, Ananda nem érte el a mester szintjét, egy másik tanítványa, Devadattu pedig már életében szembefordult a közösséggel. A szakadásokat később sem sikerült megelőzni, és a tanítást magasabb szintre emelni, de abban igaza volt Gautamának, hogy a cél színes bemutatása helyett az oda vezető fáradságos lépések megkönnyítésére fordította tanítványai figyelmét. A megvilágosodás tapasztalatáról azért *nem beszélt,* mert nem akart illúziókat kelteni a megértésre fölkészületletlen szerzetesekben. De még így is túlértékelte követői buzgalmát.

A buddhizmus vallási szempontból abban tévedett, hogy az élet nem merő szenvedés. Minden éles árnyék mögött fénynek is kell lennie. A kereszténység ezért eredetileg örömhír (*euangelion*) volt, amíg nem torzult el éppen a legfőbb öröm forrásának és misztériumának az elhomályosulásával. Amikor a közvetlen istenkapcsolat boldogsága elérhetetlen, távoli mennyországgá silányult, halálon túli reménységgé, akkor kibékíthetetlen ellentétbe került nemcsak a buddhizmussal és minden normális vallással, hanem még saját eredeti forrásával, Jézus tanításával is. A nyolcra redukált keresztény „boldogságokhoz” hasonlóan a „nyolcrétű ösvény” sem vezet a tökéletességre, ha nem válik minél folyamatosabb, önmagát igazoló örömmé, a végső Igazság érezhető szabadságává. Amikor a középkori kereszténység nem tapasztalta megerősítő boldogságát, már tévúton járt. Egyébként a buddhizmus senkit sem sértő jóindulata (*ahimsza*) is emberségesebb tudott lenni, mint az égben röpködő szentek barokk fantazmája. A másokat tiszteletben tartó buddhizmus önmagában is tiszteletet érdemel, ha célja nem életellenes, hanem magasabb szellemi szintre vezet, és tagad minden emberi önáltatást. Csak azt kellene fölfogni, hogy a „mennyeknek” nevezett vallási tökéletesség és szentség olyan *korlátozhatatlan erőforrás,* a bajokkal lehúzó, peszszimista kínlódás ellentéte, amely az Igazság fölszabadító öröme nélkül hiteltelen. A kérdés tehát az, mi ez a végső Igazság, s a véges emberi élet hogyan kerülhet kapcsolatba a végtelennel.

Csak helyeselni lehet a vallások negatív aszkézisét, a nélkülözések vállalását, ha pozitív célra vezetnek. Az *aszketikának a misztika ad értelmet,* mert önmagában csak elviselhetetlen teher lenne. A buddhizmus reális megvilágosodás nélkül éppúgy semmi, amint a keresztény önsanyargatás sem vezetett életszentségre, ha nem tudott örömet, isteni bizonyságot adni. Misztika, emberfölötti lelki tapasztalat nélkül minden vallás illúziókba, tévedésekbe vezet. Hitelt egyedül az adhat a hiteknek, ha kétségtelen bizonyságokhoz segítenek, és már az út során megérintik, a tökéletesség előérzetével bátorítják a keresőket. Nemcsak a fizikában nincs légüres tér, hanem a metafizikában sem. Hiányérzetünket pedig nem kívül kell kielégíteni, hanem a legközelebbinél is beljebb, önmagunkban. Aki szellemi nagytakarításra, kiüresítésre szánja rá magát, hogy tudatában rendet teremtsen, az a szüntelen változások mögött fölfedezheti a maga változatlan lelkét, ami a mai lélektelen világban is óriási fordulatot jelent. A buddhizmus önkiüresítése a keresztény keleten szintén megtalálható: az ortodox *kenózis* követendő példa lehet mindenkinek, aki a látszatoknál többre és biztosabbra törekszik. A legmagasabbra tett cél, a megvilágosodás nálunk is ragaszkodások nélkül közelíthető meg, de nem csak saját erőből. A negatívumoknak egyszer át kell fordulniuk pozitív megkönnyebbülésbe. Az evangéliumokban megkívánt megtérés (*metanoia*) olyan gyökeres szellemi-erkölcsi fordulatot jelent, amelyre manapság kevesen képesek, de egyúttal istenkísértő kockázat is, mert önös ambíciókkal senki sem lesz megvilágosult szent. Csupán a végső Szent szentelhet meg valakit – azt, akiben tisztaságot és befogadókészséget talál. Pusztába menő radikalizmus, minden evilági kísértés elutasítása nélkül Jézus sem kapott volna isteni fölhatalmazást az emberek szolgálatára.

A spirituális nem a fizikai tagadása, hanem fölülemelkedés azon. A legfinomabb energia megérzése, a legjobb ízlés fokozása, minden durvaság, ripacskodás, divat és reklám elvetése. Az inspiráció teljes csöndet kíván, zavartalan üresség-et. Minden gondot és gondolatot félre kell tenni, feladatokat, programokat le kell mondani, mint amikor megérint valakit a halál szele, és nincs több idő. Az érdektelen hiábavalóságoktól megszabadulva az egyetlen lényeg nyilvánulhat meg a maga félreérthetetlen teljességében. A kintről befolyásolt embernek befelé kell fordulnia mindaddig, amíg önmagán is túl meg nem jelenik az „isteni őskép”. A misztika célja a Teremtő keze nyomának, istenképiségünknek a fölismerése a teremtményekben. Ekkor teljesedik be a kiüresedés. Hihetetlenül nehéz feladat az embernek emberfölötti szintre jutnia, egyedül nem is megy, az egóval megzavarodik a kereső is. Ez ad értelmet keleten hiteles, megvilágosult emberek keresésének, mesterek követésének. Nagy bátorság, aszkézis a meditációt makacsul addig folytatni, amíg kontempláció nem lesz belőle. Ösztönzés, személyes példák követése könnyíthet ezen valamit, de csak a *teljesség csodája*, a tökéletesség élő tapasztalata segítheti a célhoz az aszkétát. A negatív teológia akkor minősül át pozitívba, ha a zavarba ejtő, ellentmondó sokféleség egyszerű örömmé, harmonikus egésszé teljesedik. A megtalált végső boldogság sok kínlódásba kerül, talán az élet egészébe. A kitartó keresőt csak a remény élteti, hogy bizonyosságot fog kapni. Nem ő szerzi meg, de bízik abban, hogy egyszer ajándékra lesz méltatva. Reményére és hitére szeretet lesz a válasz, mert értelmes lény nem élhet értelmetlenül.

P. Gábor Mózes

A szépség spiritualitása

Egy elfelejtett út Istenhez

Kurzusaimon olykor elvégeztetem ezt a gyakorlatot: Két ember szembeáll egymással. Az egyik becsukja a szemét. A másik a hit szemével tekint rá, vagyis olyan szemmel, amely nem értékel, nem ítél meg, semmit nem akar kapni – csak a szépet látja a másikban. Aztán szerepet cserélnek. Ily módon ez a két ember, aki a szépség szempontjából tekint a másikra, bensőleg közel kerül egymáshoz. Mély, egisztenciális kapcsolatot éreznek. Ha arra tekintünk, ami a másikban szép, akkor testvérekké-nővérekké válunk.

Ha a szépet szemlélem – a másik emberben, a természetben, a művészetben vagy a zenében –, akkor ez megfelel a kontemplatív misztikus spiritualitásnak. Azt veszem szemügyre, ami van. Befogadom a számomra adott szépséget. És ebben a szépségben megsejtem Isten összépségét, amiről a misztikusok írnak. A szépség tehát fontos út Istenhez.

Ennek ellenére ezt a témát eddig elhanyagolták a keresztény hagyományban, és idáig én is alig méltattam figyelemre. Katolikus oldalon Hans Urs von Balthasaron és Joseph Ratzingeren, evangélikus oldalon Rudolf Bohrenen, Matthias Zeidleren és Paul Tillichen kívül alig akad teológus, aki érdeklődne a téma iránt. Fájdalmasan tudatosult bennem, hogy keresztény spiritualitásunkat az utóbbi két évszázadban a morális határozta meg nagyon erősen, aztán pedig a pszichológia.

Számunkra – számomra is – mindenekelőtt arról volt szó, hogy a keresztény ember az aszkézis révén küzdjön magával, és ezáltal legyőzze hibáit és gyengeségeit, érett és fegyelmezett emberré váljék, aki egyre jobban képes befogadni Jézus szelllemiségét. Ha szemügyre veszem a könyveimet, azt látom: mindig az volt fontos számomra, hogy a keresztény ember – a becsületes önismeret útján – fölfedezze Isten titkát a lelke mélyén. De azt, hogy Isten nemcsak igaz és jó, hanem szép is, a saját spiritualitásomban is elhanyagoltam. Időközben világossá vált számomra, hogy a spiritualitást mindig olyan útnak láttuk, amelyen mi magunk járunk, vagyis a spiritualitás aktív oldalát hangsúlyoztuk. A szépség témája azonban a kontemplatív és misztikus dimenzióhoz vezet el minket.

Mindaz, ami létezik, *jó*, *igaz* és *szép*. Az ókori filozófia – és vele a teológia – így szemlélte, és próbálta megérteni a létet. Az Igaz a teológiai dogmatika tárgya, amely egyre mélyebben be akar hatolni az Ember igazságába és Isten igazságába. A Jóval a morálteológia törődött. A Jó azonban mindig az, amit tenni kellene, azt mutatja meg nekünk, milyenek legyünk és hogyan viselkedjünk. A Szép azonban nem tárgya a „kell”-nek, hanem egyszerűen jelen van. Az utunkba kerül. Nem kell „megcsinálnunk”. Annak érdekében, hogy az összes létezőknek ezt az oldalát észrevegyük, csupán a nyitottság hozzállására van szükség, arra a készségre, hogy olyannak lássuk a dolgokat, amilyenek. Ezért a szépség elhanyagolása mindig azt is jelenti, hogy nem felelünk meg a létezésnek, Isten teremtésének. A szépség spiritualitása kontemplatív spiritualitás. Olyan spiritualitás, amelynek középpontjában Isten ajándéka áll, nem pedig a saját cselekvésünk.

Nem valamelyik teológus, hanem egy író vezetett el engem a szépség elfelejtett spiritualitásához, mégpedig *Fjodor Mihaljovics Dosztojevszkij*, aki azt mondta: „A szépség fogja megmenteni a világot.” Ő legalább évente egyszer elment a Sixtuszi Madonnához, hogy hosszasan szemlélje. „Legalább évente egyszer fel kell tudnom nézni egy emberre, hogy ne essem kétségbe magam és mások miatt”, mondta a képpel kapcsolatban. A Raffaello által szép nőnek megfestett Madonna szépsége lehetővé tette számára, hogy elfogadja önmagát, és ne essen kétségbe a maga törékenysége miatt.

Szépség nélkül az ember búskomorságba süllyed, mondja Dosztojevszkij, aki sok rossz és destruktív emberrel találkozott életében, és regényeiben leírta feneketlen mélységüket és kétségbeesésüket. A szép Madonna szemlélése azonban megváltoztatta azt is, ahogyan ezeket az embereket látta: minden rossz ellenére észrevette azt a szépet is, ami a lelkük mélyén létezett.

Dosztojevszkij számára a szépség a hasznosság ellentéte. Ha mindent a hasznosságnak vetünk alá, akkor megfosztjuk méltóságától az embert. Amikor az író 1876-ban tudomást szerzett egy általa ismert bába öngyilkosságáról, ennek okát abban látta, hogy mindig pusztán a hasznosságról prédikáltak neki: „Ez az asszony a világ szépségére és emberekre vágyakozott volna. ... Ennek a bábának az öngyilkossága az ember szellemi eredetének a bizonyítéka. Kizárólag kenyérrel nem élhet az ember, szépség nél-

kül nem létezhet." Ezért a szépség nem csupán esztétikai fogalom, hanem etikai és vallási dimenziója is van. A szépség az, ami legmélyebb rendeltetéseként van belehelyezve az ember lelkébe.

Dosztojevszkij ezt kifejezetten Jézusra vonatkoztatja: „Mivel Krisztus önmagában és tanításában hordozta a szépség ideálját, elhatározta, hogy elülteti azt az emberek lelkében, abban a meggyőződésben, hogy ezzel az ideállal a lelkükben az emberek testvérekké válnak." Érdekes, hogy itt egyáltalán nem arról a morális követelményről van szó, hogy szeressük felebarátainkat, hanem a bennünk lévő szépség ébreszti föl a felebarát iránti szeretetet.

A szépség szemlélése („kontemplációja") – legyen szó egy tájról, naplementéről, zenedarabról, egy festményről vagy egy román templomról – arra ösztönöz minket, hogy igazi belső képünk valóra váltására törekedjünk. A szépséget szemlélve azzal a határtalan isteni szeretettel kerülünk érintkezésbe, amely lelkünk mélyén lakik.

Amikor manapság a szépségről beszélnek a médiumokban, akkor többnyire a test szépségéről van szó. Mindenekelőtt a nőket értékelik szépségük alapján. Léteznek szépségversenyek, amelyeken a formák és a méretek alapján pontozzák a testet. Ez az „objektív szépségideál" sokakban rossz lelkiismeretet támaszt: a modellek karcsúságához vagy agyonedztett férfiak izmaihoz mérik magukat, és aztán mindig vesztesnek tűnnek önmaguk előtt. Ennek egyik következménye lesz aztán a ma oly gyakori szépségműtét. Az ilyen sebészi korrektúra az ember önmaga elleni agresszív tette. Éppen számos idősebb nő ad ki sok pénzt arra, hogy megőrizze külső szépségét. De aki jól megnézi ezeket a nőket, nem találja szépnek őket. A mesterségesség aurája veszi örül őket. Létezik a divatlapokban bemutatott nők hideg szépsége. Ezek a nők megfelelnek a női szépség „objektív" ismérveinek, de ha megnézzük az arcukat, az csak hidegséget sugároz felénk.

Egy hideg, elutasító arc semmiféle szépséget nem sugározhat ki, bármennyire megfeleljen is az „objektív" ismérveknek. Az ilyen arcokból semmi szeretet nem sugárzik. Pedig a szépség végső soron mindig a szeretettel, egy ember belső lendületével kapcsolatos. Dosztojevszkij azt mondja: „Nem a nyugodt, kiegyensúlyozott arcok szépek, hanem azok, amelyeken Isten és az Ördög küzd egymással, és az ellentétes partok találkoznak. Azok az emberek szépek, akik felemésztik magukat a jó iránti vágyakozásban. Mivél hevesebb ez a vágyakozás, annál szebb az emberi arc."

Ebben az értelemben írják le az evangéliumok Jézus szépségét is. Lukács Jézus „kharisz"-áról beszél; ez a szó nemcsak azt jelenti, hogy „kegyelem", hanem azt is, hogy „szépség", „kellemes lény". Jézus vonzereje nem csupán az üzenetében rejlik, hanem ebben a „kharisz"-ban is: „Kedves lett Isten és az emberek számára egyaránt" (Lk 2,52). Annak a szépségnek azonban, amelyről az evangéliumok beszélnek, semmi köze sincs az esztétikához, nem a világ csúnyaságától és szenvedéseitől való menekülést jelenti.

A János-evangéliumban az a paradoxon válik világossá, hogy Isten szépsége éppen a test esendőségében jelenik meg. János számára Jézus megdicsőülése a kereszten történik meg – a gyalázat és a kegyetlenség helyén. Jézus szépsége megkínzott alakjából világít, megfeszített szépség ez, olyan szépség, amely el van rejtve az elcsúfított és megszégyenített ember formátlanságában.

A szépség spiritualitása ezért nem ellentéte az aszketikus spiritualitásnak. Hogy észrevegyük a szépet, a megtisztulás aszkézisére van szükség. Szembenézek belső homályaimmal, szennyes érzelmeimmel és gondolataimmal, hogy Isten szeretetével megtisztítsam őket. Csak azután leszek képes arra, hogy meglássam a szépet a világban, és az megihlessen.

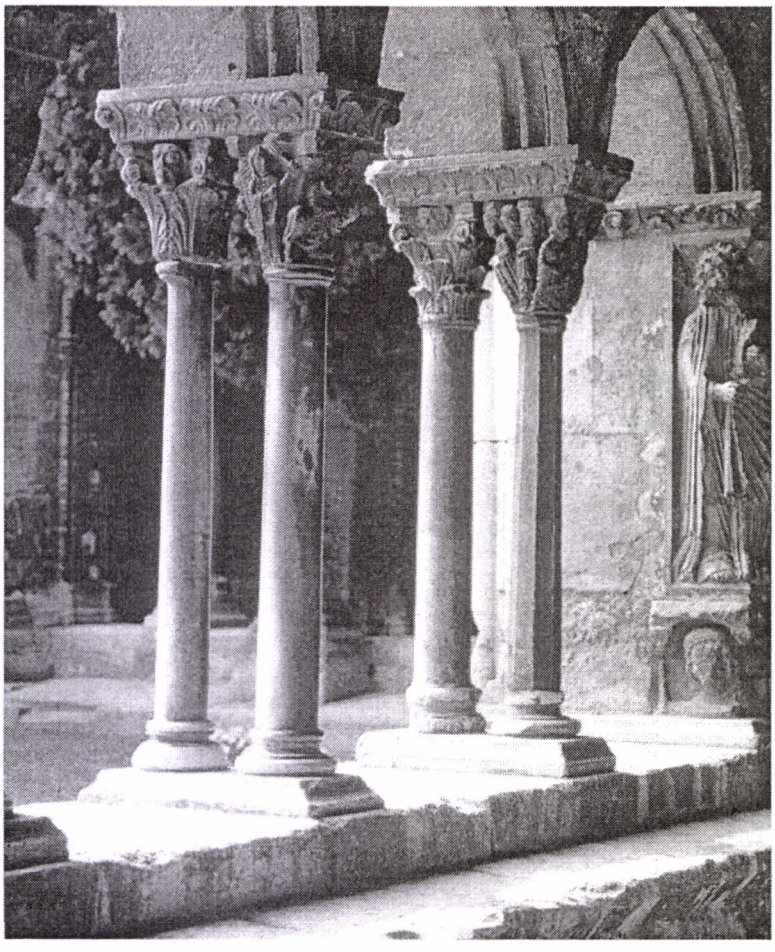

De magának a szépségnek is van megtisztító hatása. A szépség által Isten érint meg engem, és megtisztít. Ha a szép egy piszkos tükörre vetül, akkor arra hív meg, hogy megtisztítsuk tükrünket.

Mindenekelőtt *Dorothee Sölle* tette világossá, hogy a szépség a változás egyik fontos forrása is „Mély, eddig még kevéssé átgondolt kapacsolat van a misztika és az esztétika, az Istenben megtalált öröm és a szépség között", írja a pár éve elhunyt evangélikus teológusnő. „A világ örömtelen, antimisztikus állapotával" olyan spiritualitást állít szembe, amely dicséri Istent és az életet, és mindenben a szépséget hirdeti: „Ebben az értelemben valamennyien felelősek vagyunk azért, hogy az élet szépsége láthatóvá és hallhatóvá váljék." Ezt a gondolatot Misztika és ellenállás c. könyvében fejtette ki Sölle: A szépség éppen a politikailag nehéz időkben lehet a menekülési pont, amely erőt ad, hogy ne essünk kétségbe, hanem küzdjünk a jóért.

A szépség spiritualitása tehát nem menekülés egy esztétikus világba, hanem a menedék keresése e világ *közepette*. A szépség vigaszt és megnyugvást ad erőink latbavetése során, egyúttal pedig az a motor, amely arra indít minket, hogy odaadjuk magunkat, és minden erőnkkel síkraszálljunk e világért.

Anselm Grün

A szerző 1945-ben született, bencés szerzetes, számos spirituális könyv szerzője (ezek közül több magyarul is megjelent), meditációs és kontemplációs kurzusokat vezet.

Forrás: Publik-Forum, 2014/6

A csúnyaság őrülete

A szépség nem a dolgok önmagában vett minősége; a szépség csak a szemlélő tudatában létezik, és minden szemlélő valami mást lát szépnek”, írta kereken kétszázötven évvel ezelőtt *David Hume* brit filozófus. Ez a vélemény ma széles körben elterjedt. De helytálló-e?

A tudomány azt mondja, nem. „Az emberek az egész földkerekségen messzemenően egyetértenek abban, melyik arc mondható szépnek, és melyik nem”, mondja *David Perrett* skót pszichológiaprofesszor. Hat kontinens 37 kultúrájából származó, több mint 10 000 ember megkérdezése az alábbi eredményt hozta: világszerte többé-kevésbé azonos mércét használunk arra nézve, hogy melyik férfi vagy női partner számít vonzónak, s ezáltal szépnek.

Néhány másodpercen belül eldöntjük, ki hat ránk vonzóan, és ki nem. Ez csak azért lehetséges, mivel az egyéni ízlés mögött valami közös rejtőzik – mégpedig az a vágy, hogy továbbadjuk génjeinket, állítják az evolúció-biológusok. Hogy aztán szívünk hölgye vagy ura hasonlít-e a fotómodellekre, nem játszik különösebb szerepet. Jobban ügyelünk arra, hogy partnerünknek olyan vonásai vannak-e, amelyek rossz géneket jeleznek. Az arc két felének egyformasága, egyforma hosszú lábak, azonos ívű ajkak – minél szimmetrikusabb felépítésű a test, annál szebbnek találjuk. A biológusok is megerősíthetik, hogy a szépség egyik alaptörvénye a bal és jobb oldali arc- és testrészek kiegyensúlyozottsága: az egyöntetűség az állatvilágban az egészség és az erő jelképe. Már *Charles Darwin* feltételezte: A szimmetria ott a legnagyobb, ahol az embriótól a felnőtt egyedig tartó fejlődésben a legkevesebb zavar lépett fel. Eszerint a szépség lényege mindenekelőtt a csúnyaság elkerülésében áll.

Jó génekre utalnak bizonyos testi jegyek is, például a hosszú lábak, amelyek minden kultúrában vonzónak számítanak. Nem csoda, hiszen már a *Homo sapiens* előfutárainak is azok biztosították a fennmaradást. Akinek hosszú lábai voltak, gyorsabban tudott menekülni, távolabbra tudott vándorolni, és nagyobb esélyei voltak az életben maradásra. A női idomok hajlatai iránti előszeretet is az ősidőkre nyúlik vissza: a csípőbőségnél egy harmaddal vékonyabb derék azt jelezte elődeink számára, hogy „párzásra képes, de még nem terhes”, feltételezi *David Buss* amerikai pszichológus. És miért találják szépnek a nők az erőteljes arcvonású fickókat? Mert például az áll formája a férfi nemi hormonok pubertáskori termelődésének bőségével függ össze. Az éles, szögletes áll teli tesztoszterontankot jelképez; hajdanában azok a férfiak voltak képesek legjobban megvédeni a barlangot, akiknek ilyen álluk volt. Megfordítva, a finom, tetszetős állú női arc azért hat vonzóan, mivel magas ösztrogénszintet, s így nagy termékenységet és jó egészséget ígér. A szépség ösztönös célja tehát azt szolgálja, hogy megtaláljuk gyermekeink számára a legjobb apát vagy a legjobb anyát.

Messze távolodtunk ettől. Világszerte évente tízmillió szépségoperációt hajtanak végre. Ma mindenki számára lehetséges (akinek a pénztárcája bírja), hogy helyrepofozza a testét, mígnem eltűnik minden eltérés a normától, s a test megfelel az aktuális szépségmintáknak. Ez fordítva azt jelenti a közfelfogásban, hogy aki a plasztikai sebészet ajánlatai ellenére elálló fülekkel, krumpliorral vagy lógó szemhéjakkal szaladgál a világban, az csak magának köszönheti: nem a Teremtő hanyagolta el őt, hanem ő saját magát.

Az az elképzelés, hogy valakinek túl kicsik a mellei, sörhasa, bikanyaka, óriási orra vagy tokája van, vagy ráncok dúlják szét a homlokát, szabályos betegséggé válhat – függetlenül attól, hogy az állítólagos testi hiba egyáltalán létezik-e. Emberek milliói hiszik azt, hogy olyan taszítóak, mint Frankenstein szörnyalakja. A csúnyaságtól való félelemtől szenvednek, amit diszmorfofóbiának is hívnak. Akit a csúnyaság őrülete ért utol, annak számára a teste csatamezővé lesz, az orvosi szike pedig a pszichoterápia pótlékává. A legismertebb példa *Michael Jackson*, az énekes, aki nyilvánvalóan olyasminek tartotta az arcát, amit folytonosan tökéletesíteni kell, s ezért ismételten megoperáltatta és átalakíttatta. Saját csúnyaságunkról meggyőződve lenni olyasmi, mint egy belső mérgezés, „olyan előítélet, amelyet önmagunkra alkalmazunk”, írja *Harald* és *Regina Gasper* Pompás csúnyaság című könyvükben, s azt javasolják, hogy tartsunk nagyobb ironikus távolságot a szépségideáloktól. Magunkat csúnyának érezni – ennek az a legnagyobb veszélye, hogy elszalasztjuk az életet, írják: nem fogunk megtenni bizonyos dolgokat, mert túl csúnyának tartjuk magunkat; más dolgokat halogatni fogunk, mert ilyen orral vagy ilyen bőrrel nem merészkedünk emberek közé; nem megyünk táncolni, amíg ilyen kövérek vagyunk…

A evolúció-biológusok felismerései is inkább azt teszik kézenfekvővé – legalábbis a haladó felnőttek számára –, hogy bánjanak lazán a szépségjegyekkel. Megállapították, hogy minden szépnek tartott testforma kialakulása a szexuális érés kezdetével esik egybe. Ez azt jelenti, hogy minden szépségideál az ifjúkorra van hitelesítve. Csakhogy sokkal tovább élünk, mintsem szépek lehetünk. Ez tulajdonképpen hálára ad okot, nem valami csődélmény miatt beálló rosszkedvre. És jó ok arra, hogy az élet további részét ne az ifjúkori mércékhez való kétségbeesett, de hiábavaló ragaszkodással töltsük.

Ehhez jön még, hogy a kedvesség és a kisugárzás rendszerint fontosabb a szépségnél. Tényleg van valami a közmondásos bölcsességben, hogy „az igazi szépség belülről fakad”. Tanulmányok igazolják, hogy külső megjelenésünket mindig a testbeszédünkkel, a temperamentumunkkal és a hangunkkal összefüggésben értékelik. A partnerválasztásban az együttműködési készség, a megbízhatóság és az intelligencia ugyanannyit nyom a latban, mint az egyenletes fogazat vagy az egyforma nagyságú szemek. Aki tehát növelni akarja vonzerejét, annak – a kutatók egybehangzó állítása szerint – nem kell feltétlenül a plasztikai sebész kése alá feküdnie. Már az is elég lehet, hogy nyitottan és szimpátiával közeledik mások felé, rendszeresen megfésülködik és fogat mos, figyelmes és becsületes, és síkraszáll másokért. Mi lehetne ennél szebb?

Birgit-Sara Fabianek

Forrás: Publik-Forum, 2007/16

Leszkay András bácsi Moha-meséje

„Tessék venni...”

Egy nyári napon így szólt édesapánk Gyopár bátyámhoz: „Légy szíves, kisfiam, vigyél be holnap reggel egy kis csomagot Budapestre.” Gyopár még csak tizenkét éves volt, de már olyan higgadtan, szinte felnőttesen viselkedett, hogy meg lehetett bízni ilyesmivel is.

Nyári szünet lévén megszólaltam tüstént magam is: „Hadd menjek be én is Gyopárral, és menjünk el a Margit-szigetre. Még sose voltam ott.” Gyopárnak nem tetszett ugyan, hogy egy nyolcéves kisgyerek is csellengjen mellette Budapesten, szüleink azonban beleegyeztek, és édesapánk elmondta napunk beosztását is: „A Nyugati pályaudvartól villamoson elmentek az Üllői útig, az Iparművészeti Múzeumban átadjátok a csomagot. Utána megint villamosra ültök, és lementek a Margit híd közepéig, a szigetig. Háromig ott lehettek – édesanyátok majd csomagol ebédet is –, ott megint villamosra ültök, és visszamentek a Nyugatihoz. A négy óra huszas vonattal jöttök haza. Hétre, még világosban, idehaza lesztek.” Pénzt is adott Gyopárnak: „Többet adok, mint amennyi okvetlenül kell. Hátha megláttok valamit, amit meg szeretnétek venni magatoknak.” Édesanyánk meg hozzátette: „A pénzt vissza is szabad ám hozni! Csak olyasmit vásároljatok, amire valóban szükségetek van!” Gyopár komoly ábrázattal bólintott, a pénzt gondosan eltette, és amikor magunkra maradtunk, odaszólt nekem: „Hát jól van, velem jössz te is. De aztán ne nyafogj ám nekem minden kirakat előtt, hogy vegyek valamit!” Egy pillanatig arra gondoltam, most már el sem megyek vele. De aztán megelégedtem annyival is, hogy elhatároztam, nemcsak nem kérek, de el sem fogadok semmit. Úgy gondoltam, könnyű lesz megtartanom ezt az elhatározást, hiszen nem is igen kerülünk kirakatok elé. Villamoson megyünk a múzeumba is, a szigetre is, a pályaudvarra is.

Gyopár azonban a múzeumból kijövet így szólt: „Még korán van, mehetünk gyalog is a szigetre, legalább megtakarítjuk a villamospénzt.” De olyan mohón kezdte nézegetni a József körút kirakatait, hogy megértettem, nem éppen takarékosságból akar ő gyalog menni. Mi tagadás, engem is erősen érdekeltek a kirakatok, és már a második játéküzlet előtt inogni kezdett az elhatározásom. Nagyon megtetszett egy türelemjáték, az útvesztő. Zegzugos folyosócskák tömkelege üveglap alatt, s egy kis ólomgolyót be kell irányítani a középpontba. Tudtam, hogy Gyopár szokása szerint kéretni fogja magát, nyaggatnom kell érte, mégsem bírtam tovább a hallgatást, és az Ezermester bazár előtt már fordultam is feléje, hogy kérjem és nyaggassam. De mielőtt szólhattam volna, egy kisfiú elém furakodott: „Tessék venni, anyuka, trombitát! Anyuka, na, igazán!” Édesanyja szigorúan rászólt: „Petike! Már megint kunyerálsz meg nyafogsz! Nem szégyelled magad?” Petike nyafogva felelt erre is: „Nem szégyellem... Tessék venni trombitát... Na, igazán, anyuka...” „Indulás tovább, egykettő! Különben is van trombitád.” „De nem bojtos... Ezen bojt is van... Tessék venni, anyuka...” Petike elvonszoltatott, én meg boldog voltam, hogy nem szóltam az útvesztőről, és nem aláztam magam ugyanilyen kunyerálóvá.

Mire az Oktogon térig értünk, már legalább húsz nyafogót hallgattam végig egyre nagyobb és nagyobb megdöbbenéssel. Egy Aladár nevű kisfiút nem bírt elvonszolni az édesanyja a kirakat elől. Egy tréfás kedvű idegen bácsi kapta föl, és vitte tovább. Aladár vérvörös lett a méltatlankodástól, rugdosta a nevető bácsi hasát, dühöngött is, zokogott is. Egy Karcsi nevű kisfiú pedig, hogy ne lehessen tovább vonszolni, annyira megfeszítette a lábát, akár a csökönyös csacsi, hogy végigesett az aszfalton, csupa piszok lett a ruhája, édesanyja meg hirtelen haragjában pofon vágta. Engem azonban még a pofonnál is jobban megdöbbentett, hogy a következő játéküzlet előtt – noha még piros volt az arcocskája az ütéstől –, Karcsi már ismét óbégatta: „Tessék venni! Anyuka, na, igazán...” Szerettem volna odalépni őhozzá is, a többi nyafogóhoz is, és mindenkinek jól megrázni a vállát: „Hát nincs benned egy csöpp önérzet sem, öcskös? Ne nyafogj, ne kunyerálj, ne nyaggasd édesanyád. Hiszen ember vagy – ha még csak emberke is –, nem pedig pitiző, cukorért könyörgő kiskutya! Várd meg, amíg édesanyád így szól: „Válassz valamit, kisfiam. Melyik játékot szeretnéd?”

Elgondolkozva baktattam Gyopár mellett, de egyszerre csak észrevettem, hogy a bátyám nyugtalankodik. Már az Ezermester bazár előtt is úgy pillantgatott rám, mint aki vár valamit, most pedig, miután elhagytuk az Oktogon teret, egy játéküzlet előtt csak úgy odavetve azt kérdezte: „Te nem szeretnél semmit?” Nagyon szerettem volna az útvesztőt, de tudtam, hogy bármit kérnék is, élvezni akarná felnőtti szerepét, nem egyezne bele tüstént. Ezt feleltem hát: „Nem kérek semmit.” De nemsokára azt is megértettem, más okból is szeretné, hogy kérjek valamit. Már addig is megállt minden bőröndös üzlet előtt, és főképp az öveket nézegette. Amikor pedig elhagytuk a Nyugati pályaudvart is, és már tarthatott tőle, hogy nem lesz több bőröndös a hídig, így szólt egy bőröndös kirakat előtt: „Nézd csak, milyen helyes kis bugyelláris. Ez jó lenne neked. Én

meg akkor vennék magamnak egy ilyen övet, ilyen fényes csattal.” Ez volt hát a nyugtalanság oka! Kellemetlen lett volna neki szüleink előtt, hogy csak önmagának vásárolt. Azonban így válaszoltam: „Van bugyellárisom odahaza, azt sem használom.” És értetlen ábrázattal hozzátettem: „Jó még a te nadrágszíjad is. Nem szakad el az száz évig se.” Zavarba jött, és hallgatott. Nem merte mondani, hogy a fényes csat végett szeretne új övet.

Közvetlenül a híd előtt megint volt egy bőröndös, és Gyopár most már így próbálkozott: „Választhatsz egyebet is. Esetleg te is övet...” „Köszönöm, nem kell semmi. Mondta édesanya is, csak olyasmit vásároljunk, amire valóban szükségünk van.”

A szigetre mogorván baktatott be, komoran nézegette a látnivalókat. De miután megebédeltünk, és megkérdezte egy bácsitól, hány óra, hirtelen felélénkült. Vidáman kiáltotta, bár kerülte a tekintetemet: „Nagyszerű, hogy még ilyen korán van! Megint megtakaríthatjuk a villamospénzt!

Már kettőkor ismét ott álltunk a hídfőnél levő bőröndös kirakat előtt, és Gyopár unszolt: „No, Moha... Nézd, milyen remek tolltartó...” „Nem kell. De azért te csak vedd meg magadnak az övet.” Hallgatott, ingadozott, szinte láttam a gondolatait. Mit szólnának hozzá szüleink, hogy ő, aki már-már felnőttnek számít, vett magának egy fölösleges övet, nyolcéves kisöccse meg üres kézzel megy haza. Sóhajtott egyet, és továbbindult a Nyugati felé. De már a legelső bazár kirakata előtt megint ajánlgatott: „Itt igazán választhatnál valamit... Nézd ezt az íjat... Vagy ezt a szájharmonikát...”

Túl voltunk az ebédidőn, a gyerekek ismét sétálgattak édesanyjukkal, megint hangzott a kirakatok előtt a nyafogás: „Tessék venni, anyuka...” „Anyuka, na, igazán...” Az ajánlgatás, amit Gyopár művelt kirakatról-kirakatra, egyre inkább hasonlított a gyerekek nyaggatásához, és egyszerre csak ugyanúgy nyafogott Gyopár is, mint a mellettünk állók. Közben egyre közeledtünk ahhoz a bőröndös üzlethez, amely után már a Nyugati pályaudvar következik, és amikor az utolsó játékbolthoz értünk, Gyopár megragadta a kezemet, és a kirakat elé húzott: „Na igazán, Moha... Most már ne akadékoskodj... Válassz már valamit... Na igazán!” Ugyanakkor egy szőke kisfiú is nyafogott mellettünk: „Na, igazán, anyuka... Tessék venni dobot, anyuka...” Gyopár odaintett feléje: „Hallod? Ez nem olyan, mint te! Nem csökönyösködik, nem makacskodik, hanem unszolás nélkül is választ!” Még hallgattam néhány pillanatig, de most már csak azért, mert nem bírtam megszólalni a felindulástól. Szinte belefájdult a szívem a hirtelen sajnálatba, amely Gyopár iránt támadt bennem. Mennyire vágyódhatik szegény egy olyan vacak, fényes csatos övre, ha még arra is képes, hogy példaképül állítson elém egy nyafogót! Öt perc múlva kezemben volt az útvesztő. Gyopár meg ragyogó arccal lépkedett mellettem a maga csomagjával, a fényes csatos övvel.

Az útvesztő, mire Alsó-Gödig ért velünk a vonat, megszűnt a számomra útvesztő lenni. Már egy tucatszor is beirányítottam a golyócskát a középpontba, s ha olyan pici lettem volna, mint a golyócska, akár csukott szemmel bemásztam volna magam is. Egyre jobban bántott, hogy ennek a félórás találgatásnak a kedvéért megvettük. Szégyelltem magam önmagam előtt, Gyopár előtt, már előre szüleink előtt, és a legszívesebben kihajítottam volna az útvesztőt az ablakon. A csömör azonban, amelyet az útvesztő iránt éreztem, csak enyhe volt másik csömöröm mellett. A budapesti kisfiúk egyforma nyafogása járt az eszemben, és ráeszméltem, hogy már régóta, talán már Budapest óta ezt a szöveget hallom ki a vonat kerekeinek kattogásából: „Tessék venni, anyu, ka! Anyu, kana, iga, zán! Tessék venni, anyu, ka! Anyu, kana, iga, zán!” De szánalmat is, és megint haragot is éreztem irántuk. Bárcsak olyan hosszú karom volna, ez jutott az eszembe, hogy visszanyúlhatnék hozzájuk innen a száguldó vonat ablakából, és megrázhatnám őket: „Ne alázzátok meg magatokat könyörgéssel, nyaggatással, nyafogással! Várjátok meg, hogy szüleitek szóljanak: 'Melyik játékot szeretnéd? Válassz, kisfiam!'” Gyopárra néztem, s haragos tekintetem szomorú tekintettel találkozott. Gyopár mozdulatlanul ült mellettem, kezében tartotta ugyan a fényes csatos övet, de már rá sem nézett. Megértettem, hogy már az is megfejtett útvesztő a számára, nem vonz, hanem csömört kelt, és tudtam, hogy azon töri a fejét, mit mondjon szüleinknek, miért vásárolta.

Amikor Nógrádverőcén leszálltunk a vonatról, meg is örültem, meg is ijedtem. Édesanyánk lejött elénk az állomásra kisöcsénkkel, Ugribugrival. De már a következő pillanatban meg is szabadított az ijedelemtől egy ötlet. Átnyújtottam az útvesztőt Ugribugrinak: „Nesze öcskös, a tied!” Villant a szeme Gyopárnak is, és már mutatta is az övet édesanyánknak: „Mit tetszik gondolni? Örülni fog ennek édesapa?” Édesanyánk összecsókolt minket: „Milyen jó testvérek és jó gyermekek vagytok!” Gyopár – aki néha jókat is tudott mondani – megjegyezte: „Édesanyánk, ezúttal nem is hoztunk egyéb meglepetést. Csak azt, hogy édesanya szerint jók vagyunk.”

De jót mondás dolgában már egy hét múlva felzárkóztam melléje magam is. Ekkor ismét csomagot kellett vinnie Budapestre, és most már ő szólt nekem, hogy menjek vele. Fölényességet játszva feleltem: „Jól van, mehetek. De aztán ne nyafogj ám nekem minden kirakat előtt, hogy válasszak valamit!”

LOCSMÁNDI LÁSZLÓ költészete

__Locsmándi László__ költő barátom verseiből válogattam. Együtt gyerekeskedtünk Fertődön, majd görbe életútja néhányszor össze-összekapcsolódott az enyémmel. Minden késői találkozásunkkor versei szellemiekben és lelkiekben gazdagon terített asztalánál ültünk. Talán azért is tud ilyen mélységben beszélni a létezésről, mert szegény sorban induló élete során volt pannonhalmi diák, kispap, gyógypedagógus, magánéletében pedig az élet peremére szorult rokkantnyugdíjas. A saját létezése mellett a versek hordozta fájdalomból mégis az örök emberi remény, hit és szeretet árad. Hogy a dolgok végső soron rendben vannak, és Isten figyelő jelenlétében és szeretetében élünk – ha rosszul is. Jelenleg Sopronban él, fia, leánya, volt felesége és barátai lelki és anyagi támogatásában. Három verseskötete jelent meg. Ő a kisalföldi táj, a Hanság természeti miszticizmusától átszőtt képeibe, a szegényparaszti létet megélt családja iránti vágy és a magányosság fájdalmába csomagolja hitét, szeretetét, világlátását.

egy napon

szemedben madárfészkek
illata, bükkök álma.
nyárvégi határszélek
feküdtek tarisznyádba.

mindig vártalak haza.
jöttél, ha jött az este.
őszi tarlók bánata
kísért, és puskád csendje.

kalapod peremére
heveredett a meggyszag,
a szilvák nyugodt kékje
s néhány kigyúlt csillag.

aztán egy napon:
arcodba bújt a berek,
vadludak sötét V-je.
nem hozol nyúlkenyeret:

már huszonhárom éve…

Laci felnőtté eszmélődésekor meghalt az édesapja. Az apafiú kapcsolat az érzelmek, a feladatok, a vállalások, a sors mély kútjában gyökerező archaikus szerepek így átkerültek az emlékezés, a hiány mindennapi megélésébe. A fiú mindennapi várakozása után már felnőtt fejjel is érezzük, menynyire beleégnek a sorsunkba apáink, rokonaink, és mennyire összefut életünkben a „múlt, jelen s jövő”.

adventi dal

csak szeretni akartam
kicsit bóklászni benned…
rorátés-szép havakban
menni lábnyomod mellett…

csak szeretni akartam
tüzet gyújtani benned…
Jézust-váró havakban
melengetni a lelked…

őszi kedves

szemed kékjét őrzi még
őszi csillag őszi kék
esteledő vadlúd-ék…

barna őszi berkenye
halkan hulló gesztenye
vérző somok sebhelye…

csősz-csoszogta messzeség
csöndes őszi estebéd
nem lehetsz oly messze még…

kökényeknek kék haja
készülődő tél hava
őszi kedves: térj haza…

Az apa és anya hiánya után a kedves hiánya és vágya szól ezekből a versekből. Nagyon keveset és nagyon tapintatosan, de az igazán fontosat vágyjuk egymástól: a melengetést, a tűzgyújtást, az otthont. Juhász Gyulát idéző képeiben, a természet változásában saját belső világát és fájdalmát mutatja be.

ünnepek után …

az ünnepek véget értek
elfogytak a júdás-pénzek

nincsenek magdolna-könnyek
ablakunkon káin zörget

kereszt-cipelni nem várnak
izmos cirenei-vállak

péter-kakasok sem szólnak
nyugodt-álmú árulóknak

a riadt nyájnak nincs ura
zokog kölcsey himnusza

tapossuk a téli sarat
zakeus-fán varjúcsapat

az ünnepeknek vége lett
és vérzik-vérzik hét sebed

Az érzékeny ember – és egy hívő ember miért ne lenne érzékeny – hamar észreveszi a világ, a vallás és a mindennapi élet képmutatásait. És ezt Isten is tudja, látja, és fáj neki. Az ünnep elmúltával Isten velünk van, de vajon mi is Vele maradunk-e? Vagy csak jól kiünnepeltük magunkat, és visszaszökünk mindennapi életünk sáncai mögé. Isten sebei kifakadnak az ünnep utáni (és alatti) mindennapjainkat látva. A keresztény élet sebkötöző élet, amelyben egymás és mások sebeit kötözzük, gyógyítjuk. A „nyugodt-álmú árulók” és a nem vállalt jézusi élet mára nehéz helyzetbe sodorta a körülöttünk lévő világot.

elszámolás…

gazdám a kertet szerettem…
ám vele jól mégsem bántam…

a magokat rosszkor vetettem…
amikor már fagyott akkor ástam…

a szőlőre későn került a permet…
varjak vérezték halálra
a kosaradba kívánkozó meggyet…

gazdám a kertet szerettem…
de vele rosszul bántam…

telet hordozó szél zúg-zokog szememben…
kiszáradt kórok között koppan
csizmáid viselő lábam…

Az embernek számot kell adnia a megtett útról. Szeretünk, de mégis „rosszul bánunk” életünk majd minden terével, legyen szó az érzelmekről, a döntésekről, a kapcsolatokról vagy a feladatvállalásokról. Szeretjük a körülöttünk lévő világot és embereket, de mégsem bánunk jól velük. És magunkkal sem. Az embernek mégis van vigasza. Bár lépteinket mi irányítjuk, de „Isten csizmája” van a lábunkon. Istennel való kapcsolatunk természetes ősi együvé tartozás, velünk van minden botlásunkban és hiányunkban. Így magunkon viseljük a remény zálogát.

még...

Őrizlek
még
mint
álmatlan
búzaszagot
a
júliusi
kazlak...
szeretlek
még
miként
éhező
éji
vándor
a
csillagot
mely
botjával
együtt
hazafelé
baktat...
és
várlak
még
miként
hajdanán
kezem
kifáradt
koppanását
várta
anyám
hófehér
házán
a
nyitva
hagyott
ablak...

Őrizni, szeretni és várni – mindhárom érzés a valakihez tartozás legteljesebb megélése. Még akkor is, ha a költői képek a múltba repítenek, búzaszagos éjszakákba, csillagos estékre és nyitva hagyott ablakokba. Kihez tartozunk? Istenhez, szerelmeinkhez, vagy saját magunk súlypontjait keressük – teljesen mindegy. Nem kell megnevezni. A lét mély sóhajtása ez, a szeretet mindennapi kenyerének éhséges vágya: És van mire emlékezni! Hiszen hordozzuk a létezés alapélményeit: őriztünk, szerettünk és vártunk. Mi is másokat, ahogy mások is minket.

téli kis dal...

Esteledik
esteledem...
fáradt kis
csillag
csatangol át
szent-szemeden...
hajában
behavazott
hajtűdet
megkeresem...
csókod
meleg
csuprába
csordul
ezer-sebem...
Esteledik
esteledem...

A szerelem és a párunkkal való összetartozás gyönyörű verse ez. Az érzelmek nem felszínesek, teljesek, mélyek, egzisztenciálisak. Vágy a nő, vágy a férfi után. Mert a teljes szerelmi kapcsolat az igazi gyógyulás. Kitárulkozás, megpihenés, feloldódás. Gyógyító, teremtő erő. És az élet utolsó szakaszában még fontosabb ez, hiánya még fájóbb. Minden impresszió (legyen az a szem csillogása vagy egy elvesztett hajtű) magában hordozza a kapcsolat hiánytalanságát. Mert minden hordozhatja a másikat, és így teljessé tehet.

ha egyszer...

ha egyszer nagyon-nagyon fázol
itt vagyok: téged váró jászol
ha egyszer majd sírnál hajnalig
szemem partján rád-váró ladik
ha egyszer a remény ellobog
itt vagyok: hallgató templomod
ha nem lesz már vigyázó őröd
itt vagyok: varjúverő csőszöd
ha egyszer hullhullhull a levél
itt vagyok: ne félj: nyugodt legyél

Személyes fájdalom, az elválás fájdalma fogalmazódik meg ebben a versben. Egy embertől, vagy akár Istentől is el lehet válni, de az érzelmektől, emlékektől, gondolatoktól sohasem. Azok ott maradnak a háttérben, biztos, megingathatatlan pontként. Persze csak akkor, ha az érzelmek, gondolatok és emlékek tényleg igazak és teljesek voltak. És ez hordozza a másik fél számára a biztonságot, a visszatérés lehetőségét. Tékozló fiúk és tékozló lányok vagyunk. Jó élni abban a tudatban, hogy valaki van mögöttünk, ott a háttérben, az élet vagy az örök élet terein, akivel megtörtént az összetartozás megélésének csodája. Minden fájdalom, meg nem értés, bántás ellenére. Akik szeretnek, ezt a csodák jelentik egymás számára. Isten vagy a szerelmünk, ezúttal is mindegy, hiszen a létezés összekapcsolt szereplői ezek egy-egy ember életében. Ugyanakkor egy a vágyakozás is, mert a kettő együtt teszi teljessé az életünket.

Garay András

AZ „Érted vagyok” AZ INTERNETEN

Örömmel tájékoztatjuk Olvasóinkat, hogy lapunk (2001-ig visszamenőleg) már az Országos Széchényi Könyvtár archívumában is megtalálható, és ebben az adatbázisban például nevek, kifejezések, témák alapján a szövegkeresés is lehetséges:

http://www.epa.oszk.hu/html/vgi/boritolapuj.phtml?id=02395

A könyvtár tájékoztatása szerint az egyedi cikkek adatai visszakereshetők a http://www.matarka.hu, valamint a http://ehm.ek.szte.hu/ehm adatbázisban.

Kenyér az ablakpárkányon

„Anya, vajon tud-e a Jóisten kenyeret tenni az ablakpárkányunkra?” Séta közben ezt kérdezte édesanyjától a hatéves kislány. 1917-ben történt, az első világháború éhezéstől leginkább sújtott évében. Ma már aligha képes bárki is elképzelni, mennyire éheztünk akkor a Ruhr-vidéken. Igaz, a televízió révén a fejlődő országokból hozzánk is eljutnak éhező gyerekek képei, olyan képek, amelyek sokakat hidegen és érintetlenül hagynak. Ezek a távolból érkező képek a jóléti társadalmakban nemigen fedik saját tapasztalatainkat és élményeinket. Bennem azonban saját élettörténetem állomásait idézik föl: szembesülve a távoli képekkel, újból át tudom érezni az egykori éhséget és ürességet. Az ilyen gyerekkori élmények soha nem hagyják el az embert, különösen akkor nem, ha később ismét át kellett élnie hasonlót, az 1947/48-as szűk esztendőben. Lányom gyakran csodálkozva nézett rám, amikor később kijelentettem: „Tudod, valahányszor egy 25 dekás vajat teszek a vajtartóba, mindig nagy hálát érzek. Akkoriban ugyanis, 1947-ben ez egy felnőtt havi adagja volt.”

Tehát akkor, 1917-ben fejenként két szelet kenyeret kaptunk naponta. Mi, gyerekek aztán választhattunk, hogy ezt a kenyeret az iskolában akarjuk-e megenni, vagy vacsorára. Nekem nagyon rossz fogaim voltak, mert a véglegesek éppen ekkor jöttek ki, és máris romlottak voltak. Ezért nem nagyon tudtam megrágni a kenyér héját, és hazavittem az iskolából. A ház előtt állt a ravaszabbik bátyám, és megkérdezte: „Van kenyérhéjad?” És máris a szájába gyömöszölte. Házunk lépcsőpihenőjén állt a másik bátyám, és ő is azt kérdezte: „Van kenyérhéjad?” Nem volt, már odaadtam. Anyám odafönn répából főzött valamit, és szintén rám várt; ő többnyire nekünk adta a maga kenyerét, oly módon, hogy nekünk valamivel vastagabb szeletet vágott, és azt gondolta: „Hanna úgyis hazahozza a héját!” De két éhes farkas már megelőzte ezen a nyomon...

Egyszer anyámmal temetésre utaztam Kölnbe. Hallottam, hogy ott galambokat lehet etetni, ezért félretettem egy szelet kenyeret; hiszen a gyerekek sem csak kenyérrel élnek. Szerencsére anyám megértette ezt. Ott etettem hát a dómtéren a galambokat, és ujjongtam, ha a kezemre repültek, vagy egyenesen a vállamra ültek. Az emberek megálltak, a kislány és a galambok nyilván bájos képet alkottak. Ekkor az emberek köréből kivált egy jól öltözött úr, hozzám lépett, és így szólt: „Kedves gyermekem, a galambok úgy sem eszik meg a kemény héját, add nekem, én is nagyon éhes vagyok!” Megrémülve adtam neki a héját; a szájába dugta, és elment. Az emberek fejüket rázva szóródtak szét. Ezek az élmények állnak a következő történet hátterében.

Ismét olyan nap volt, amikor éheztünk, de ez valahogyan különbözött a többi naptól. Nyár volt, és anyám magával vitt a sétájára. Történetek mesélésével próbálta elterelni figyelmemet az éhségről. És hogy tudott mesélni anyám! Maga által kitalált történetei közül sokat mindmáig nem felejtettem el. De azon a napon mást vettem a fejembe. Az egyik történet közepén kitört belőlem a kérdés: „Anya, nem tudna-e a Jóisten egy kenyeret tenni az ablakpárkányunkra?” Anyám elképedt: „No hát, tud-e, vagy nem tud?” – „Természetesen tud, de vajon megteszi-e?” – „Miért is ne tenné meg, ha képes rá?”

Igen, miért is ne? Az emberiség egyik ősi kérdése: Mi van akkor, ha képes rá, és mégsem teszi meg? Hol marad akkor az Abba, az „Apácska”, vagyis az az Isten, akiről az evangélium beszél nekünk?

Anyám elszántan próbálta meg elterelni figyelmemet a témáról. „Figyelj csak, tovább mesélem...” – „De, anya, mi lenne, ha fenn az ablakpárkányon feküdne egy kenyér?” – „Ó, az biztosan szép lenne, de előbb hallgasd meg, hogyan folytatódik a történet!” Rövid hallgatás után: „Anya, nem akarunk inkább hazamenni, és megnézni, nem fekszik-e tényleg egy kenyér az ablakpárkányon?”

Minden hiábavaló volt. Semmilyen elterelő manőver nem segített. Anyám nehéz szívvel úgy döntött, hogy megfordulunk, és hazamegyünk. Minél közelebb értünk a házunkhoz, annál lelkesebb és izgatottabb lettem. Végül előreszaladtam, és amilyen gyorsan csak tudtam, fölrohantam a lépcsőn – 75 volt belőlük, gyakran megszámoltam őket. Anyám lassan követett. Aztán fölértem az utolsó lépcsőre, a sarkon kinéztem – és a kenyér ott feküdt a párkányon, szép, sötét, ropogósra sült kenyér. Még ma is magam előtt látom. Örömujjongásal nyitottam ki az ablakot, kezembe fogtam a kenyeret, és így kiáltottam: „Martin, Gerhard! Kávézás!” Így mondtuk, még akkor is, ha csak az ismert lötty volt, ahogy a népnyelv hívta. Tehát Isten mégis csak az ablakpárkányunkra helyezte a kenyeret?

Az én szememben akkor igen. Hiszen nem is vártam mást, csak anyám nem akarta elhinni. Persze a dolog egész egyszerűen tisztázódott. Egy valamivel szerencsésebb családnak maradt egy kenyere. Ilyesmi is előfordult akkoriban. A lányuk ugyanis olyan irodában dolgozott, ahol élelmiszerjegyeket osztottak szét, és olykor rendkívüli kenyérjegyet kapott. Ekkor támadt bennük a gondolat: Kinek szerezhetnének örömöt a kenyérrel? Ránk gondoltak, a három gyerekre. A lány biciklire ült, és elhozta a kenyeret; senki sem volt otthon, nála pedig nem volt sem ceruza, sem papír, így aztán egyszerűen az ablakpárkányra tette a kenyeret, és elhajtott. Tehát ilyen egyszerű volt ez.

Most már talán jobban értjük, mire gondolt Jézus, amikor középre állított egy gyereket, és azt mondta: „Ha meg nem tértek, és olyanok nem lesztek, mint a gyerekek, nem mentek be a Mennyek országába.” – Csak egy gyerek tud ilyen magától értetődően hinni, elvárni, egyvalamire irányulóan vágyakozni és azt az egyet akarni. „Törekedjetek először Isten országára és az ő igazságosságára, s a többit megkapjátok hozzá.” Ezt olvassuk Máténé a Hegyi beszédben. Számomra a kenyér volt a Mennyek országa. Akkor minden kívánságom és minden gondolatom arra irányult. És éppen ezen az alapon történhetnek csodák.

Pszichológiailag nézve szinkronisztikus jelenséggel van dolgunk. Összetalálkozik két dolog, amelyeknek tuladjonképpen semmi közük sincs egymáshoz: a kenyeret ajándékozó család jó szándéka, és annak az éhes gyereknek a hite, aki életének meghatározott napján látszólag lehetetlent vár. A vonalak keresztezik egymást, és a metszéspontban fekszik a kenyér. Végül is ki tette lehetővé a lehetetlent? A gyerek, az ő „hegyeket mozgató hite”? Vagy az anya, aki az éhező gyermekre pillantva olyan erőket mozgósított, amelyek „odavarázsolták” a vágyva vágyott kenyeret?

A legtöbb ember a „véletlent” fogja magyarázatnak tartani. Carl Gustav Jung, aki az egész valóságot egyetlen dinamikus történésnek tartotta, ezt az alapelvet képviselte: „Valóságos az, amit hat.” Történetünkre vonatkoztatva ez azt jelenti: A kislány megtapasztalta, hogy ha egész lelkünkkel kívánunk valamit, az sikeres lehet, mert megmozgat valamit az életben. Ennyiben ez az élmény mérföldkő volt az életében: Bármit mondjanak is a nagyokosok, ez a gyermek titkot fedezett föl: a hegyeket mozgató hit titkát.

Hanna Wolff

Forrás: H. W., Der eigene Weg, 35-39.

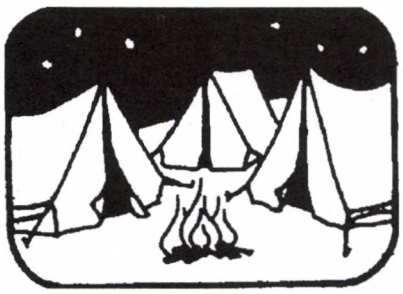

Többre vagyunk képesek, mint amennyit feltételeznek rólunk

Egy gyalogtúra erőfeszítései

„Mit málló kőre nem bízol:
mintázd meg levegőből.
Van néha olyan pillanat,
mely kilóg az időből.”

Weöres Sándor:
Örök pillanat (részlet)

Táborozunk, mint minden évben. Az első csoport úgy döntött: a táborig vezető út nagy részét gyalog akarja megtenni. Rendben. Én is benne vagyok.

Június 28-án felépítettük a tábort Németbánya mellett. Délután hazautaztunk.

A vasárnapi misék után gyorsan kell rakodni, készülődni. Van rá egy órám. Esik az eső. Azt várom, hogy a résztvevők aggódva telefonálnak: Most mit tegyünk? Senki nem telefonál. A pázmándi mise előtt mondom Orsinak: Esik, mit tegyünk? Ő határozottan válaszol: Természetesen gyaloglunk! Megbeszéltük, válaszolom.

Autóval utazunk a pannonhalmi vasútállomásra. Pázmándfaluról és Töltéstaváról is megérkeztek a csoporttagok. Nagy a jókedv. Rajtam kívül senki nem tudja, mi vár rájuk. Közel 40 kilométert fogunk gyalogolni.

Niki szülei és rokonai is eljönnek vonattal Porva-Csesznekre.

Jön a dízelmozdony vontatta vonat. Lefényképezem a felszállást. Én is régen ültem vonaton. A 29 km több mint egy óráig tart. Leszállunk a porva-cseszneki vasútállomáson. Elbúcsúzunk kísérőinktől. Elindulunk Porvára a zöld turistajelzésen. Emelkedett a hangulat. Az erdő gyönyörű. Többször átmegyünk a kiszáradt patakmedren. Meg is jegyeztem: ha ez most tele lenne, nagy gondban lennénk.

Nem teszünk meg egy kilométert sem, amikor elered az eső. A fák védenek bennünket. Nem sokáig. Felhőszakadás kezdődik. Azonnal felvesszük az esőköpenyeket. Nekem egy 100 Ft-os Tesco-s poncsóm van. Meglátjuk, meddig bírja.

Óriási mennyiségű eső esett le perceken belül. A turistaösvényen folyik a víz. Már nem is kell törődni azzal, hova lépünk.

Az esőt túlkiabálom: Ez ám az igazi kaland! Mindenki bólogat. Valami megfoghatatlan érzés vesz erőt rajtam. Mint amikor a kisgyerek örül a víznek és a sárnak. A legmélyebb sárba és a legjobban hömpölygő vízbe lépek. Nemhogy elkeserítene a körülmény, hanem szinte extázisba hoz. Így vannak vele a többiek is.

Mire az erdőszélre érünk, a patakban már félméteres víz zuhog vadul. Nem is tudunk átmenni rajta, csak egy átfektetett rönkfákból álló kis hídon. Niki fél. Átsegítjük. Porva fölé érünk ki a zuhogó esőben. Feledhetetlen látvány. A kukoricaföldön az agyagos talajban vízmosások keletkeznek. Óriási a sár. Agyagos a föld. Elindulunk a faluba. Először egy réten vágunk át. Cuppogva lépünk a vízzel telt cipőkben. Utána kukoricaföldön megyünk. Térdig érnek a kukoricák. Majdnem a sár is. Komjáti Csabi sokadszor hív telefonon, jöjjenek-e menteni bennünket. Mondjuk, hogy nem. Ez igazi kaland. Horváth Tamásnak belekiabáljuk a telefonba, hogy fantasztikus a túra.

Közvetlenül Porva előtt félelmetes látvány fogad bennünket. A földekről az agyagos víz az út teljes szélességében rohan a patakba. Átmegyünk rajta. Az ideiglenes patak szinte a térdünkig felveri a sáros vizet. Egy kicsivel odébb a faluból jön a szennyes áradat. Nehéz fényképezni a zuhogó esőben, de ezt meg kell örökíteni.

Beérünk Porvára. A falu kihalt. A magasabb részekről vadul folyik a víz az alacsonyabb részekre.

A sárga, majd a kék jelzésen elindulunk Szépalmapusztára. Fölfelé megyünk. Az út teljes szélességében hömpölyög az agyagos víz. Át akarok menni a túloldalra. Óriási gödörbe lépek. Belehasalok a szennyes vízbe. Mindenki megnémul. Nem nevet senki. Kérnem kell, hogy húzzanak ki. A fényképezőgép tartója megtelik vízzel. Gyorsan kiveszem belőle a telefonomat és a fényképezőgépet. Hogy működnek-e? Azt nem tudom. Később kiderült: a telefon nagyobb kárt szenvedett, mint a fényképezőgép. Pontosan az öt hónapja műtött térdemre estem. Nem mutatom, hogy fáj. Egy kicsit megcsappan a jókedvem. A talaj csúszós, agyagos. A krumplitermesztők villanypásztoraival is meg kell küzdenünk.

Borzavár fölött kiértünk az aszfaltra. A cipőm tele lett apró kis kövekkel. Az úton folyó vízben próbáltam a zoknimat rendbe tenni. Nem sok eredménnyel.

Szépalmapuszta közelsége érződött. Terepjárók, autók jöttek jól öltözött utasokkal. Szépalmapusztán lefényképeztem a szürkemarhákat. Gyönyörű arborétum mellett mentünk el. A hotel előtt szintén fényképeket készítettünk a szűnni nem akaró esőben.

Már éhesek voltunk, de zuhogott az eső. A legtöbben becsületesen eláztunk.

Szépalmapusztától nem kellett sokat gyalogolnunk, hogy kiérjünk a Bakonybélbe vezető műútra. Az eső kezdett csillapodni. Már közel három órája gyaloglunk. Bakonybél még két óra járásnyira van.

Aszfalton rossz gyalogolni. Csoportokba verődve beszélgetünk. Bálint, Orsi és Dani fázik, így gyorsítanak. Nagyon hosszúnak tűnik a Kőrishegyről jövő út. Már fáj a talpunk, sajog a lábunk.

Megkönnyebbülünk, mikor Bakonybél nyugati szélére érünk. Az eső már elállt. A buszmegállót átrendezzük. Kihozzuk a padokat, mert bent áldatlan állapotok és szagok uralkodnak. Megpróbálunk száraz ruhákba öltözni. Már akinek még van. Rövid imádság után vacsorázunk. A műtött térdem fáj. A talpam még jobban. Mindenkinek van valamilyen gondja. A porva-cseszneki vasútállomástól Bakonybélig megállás nélkül gyalogoltunk. Öt órát egyben.

Mivel nagy a sár mindenhol, aszfalton folytatjuk a gyaloglást Németbánya irányába. Még 15 km. Nehezen fogy az út, erősek az emelkedők. Egyre jobban fáj a lábunk. A térdem jobban szereti az emelkedőt, mint a lejtőt. A talpam egyiket sem. Pedig szuper cipőm van. De legalább nem esik az eső. Lassan egészen besötétedik. Előkerülnek a lámpák. Az erdei aszfaltút gyalázatos állapotban van. Meg kell nézni, hova lépünk.

Dani fejlámpájával megy elöl. Sokszor nézi az erdőt, így az utat nem mindig látjuk. Niki köröket rajzol a levegőbe. Ettől már mi is szédülünk. Egyre csendesebb lesz mindenki. A fáradtság kézzel fogható. Nehezen fogynak a kilométerek, ugyanilyen

nehezen megy az idő. Áhítatos csendben gyaloglunk a sötét éjszakában. A falevelekről csöpög az esővíz. Már erőteljesen kell összeszorítanom a fogaimat minden lépésnél. A bal térdem és a talpaim elmondhatatlanul fájnak. Mindannyian szenvedünk, de tűrjük becsülettel.

A németbányai vadászház után számolom a kanyarokat. Erőim végén járok. Nem a pihenés gondolata motivál, hanem az, hogy amire vállalkoztam, teljesítsem.

Végre a tábor fölé érünk. Innen már csak 10 perc az erdőn keresztül. Számtalanszor jártam erre. Körbeállunk, imádkozunk. Megköszönjük az erőt a mennyei Atyának. Elindulunk. Gyorsan újból vizes és sáros lesz cipőnk, ruhánk. De már itt vagyunk. Betérünk az erdőbe. Biztosra akarok menni, mert itt éjszaka egyszer már eltévesztettem az irányt. Erőteljesen jobbra tartunk. Ismerős az aljnövényzet. Nagy a pára, a köd. Gyanússá válik a helyzet, már a tábor fölé kellett volna érnünk. Az aljnövényzet sem ismerős. Még erőteljesebben jobbra tartok. Csörtetve követ mindenki. Most már biztos, hogy eltévedtünk. Csak az orrunkig látunk. Lejtők, emelkedők, sűrű bozót, szederinda. Nem morog senki, hősiesen jönnek utánam. Már jó ideje megyünk föl-le, föl-le. Itt az ideje segítséget kérni „fentről”. Egyfolytában fohászkodom magamban. Nem lenne jó az erdőben éjszakázni. Minden vizes, nyirkos. Pár percre kétségbeesem. Tudom, hogy ezt nem szabad. Elérkezünk egy patakhoz. Nézem a folyásirányt. Mi a folyásiránnyal szemben haladunk. Reménytelennek tűnik minden. Áthatolhatatlan sötétség, pára, köd, fáradtság. Mindannyian izzadunk. Újból elérkezünk a patakhoz. Leülök egy rönkre. Próbálom megfigyelni, merre mennek a repülők. Természetesen tájolót nem hoztam. Azt hittem, nem lesz rá szükség. Most nagyon jól jönne. Kérdezem a többieket is, sejtik-e, hol vagyunk. Költői a kérdés. Felállok. Mondom a többieknek, hogy várjanak. Át akarok menni a patakon. Beletérdelek a sárba. Átjutok. 5-6 métert megyek a gazban, amikor megdobban a szívem, egy út körvonalazódik a sötétben. Valóban az. Kiabálok a többieknek. Megmenekültünk. Tudjuk, hol vagyunk, csak azt kell eldönteni, merre induljunk. Orsit és Bálintot előre küldöm. Az út emelkedik. Ez vezet a vadászházhoz. Megfordulunk. Most már minden biztos. Mérhetetlen hála él bennem. Imádkozva ballagok sajgó, fájó lábaimmal. Borzasztó hosszúnak tűnik ez a másfél kilométer. Németbányára érünk. Leülök a játszótér padjára. Megvárom a legutolsókat. Tíz és félórás gyaloglás után megérkeztünk. Igazi, felejthetetlen kaland volt. 40 kilométert gyalogoltunk esőben, sárban, nappal és éjszaka, vidáman és fáradtan, vizesen és szárazon, beszélgetve és csendben.

Nem tudtam, de számomra a neheze most kezdődött. Lefeküdtem, de aludni nem tudtam a fáradtságtól és a fájdalomtól. Azonnal eszembe jutott, mit tanácsoltam azoknak, akik nem tudnak aludni: imádkozzanak. Megfogadtam a saját tanácsomat. Először imádkoztam a túrázókért, majd a táborban lévőkért. Sorba vettem mindenkit. Az idő múlt, de aludni nem tudtam. Folytattam az imádságot. Csabi a másik sátorból hallotta fájdalmas nyögéseimet, mert nem találtam a fájós térdem igazi helyét.

Néhány percre elbólintottam. Utána talán még egy félórát is tudtam aludni. Még aznap kipihentem a fáradalmakat. Nagy élmény volt, és nagy kaland.

Vincze József

Isten gyengédsége

„Őrizz meg engem, Istenem, mert hozzád menekülök!
Így szóltam Istenhez: Te vagy az én Uram, boldogságom csak benned van.”

(Zsolt 16,1-2)

Amikor elolvastam ezt a zsoltárverset, eszembe jutott egy fiatalkori beszélgetésem. Akkoriban őrülten szerelmes voltam egyik teológustársamba. Egy idős, igen bölcs asszony volt a lelki tanácsadóm, és azt mondtam neki: „Klára néni, nem fogom túlélni, ha egyszer tönkremegy a kapcsolatunk. Nem tudok nélküle élni.” Ő ezt válaszolta: „Az életben az a legfontosabb, hogy megőrizzük szerelmi kapcsolatunkat Istennel. Társ nélkül lehet élni, de Isten nélkül nem lehet.” Akkor szinte sértésnek tűnt nekem ez a felelet, mivel éppen az ellenkezőjét éreztem.

Klára néni emlékezetében talán a 16. zsoltár ősrégi imádsága bukkant föl, amelyben a bibliai szerző ugyanezen véleményének ad hangot: *„Boldogságom csak benned van.”* A zsoltáros kizárólag Istentől vár valami jót. A védelmet kereső számára egyedül Ő a „legfőbb jó”, mert úgy tűnik, hogy ez az imádkozó többre becsüli az Istennel való közösséget, mint az élet adományát. És jó oka van erre, ugyanis megtapasztalta, hogy Isten kimentette őt az életveszélyből.

Kérdezem: Mit tudunk kezdeni a zsoltáros bizalmának e himnikus kinyilvánításával? Át tudjuk-e érezni, és magunk is imádkozni tudjuk-e azt, amit a zsoltáros mondani akar nekünk, vagy pedig be kell vallanunk, hogy egészen más elképzelésünk van a boldogságról? Az, hogy számunkra nem csupán az istenkapcsolat jelenti a boldogságot. Úgy hisszük: ahhoz, hogy boldognak érezzük magunkat, jó társkapcsolatra is szükségünk van, családunk közelségére, kielégítő foglalkozásra. Bár nagyon fontos számunkra az istenkapcsolat, de semmi esetre sem ez az elsődleges az életünkben.

Dorothea Sölle egészen másként beszélt erről az istenszeretetről. Számára nemcsak az volt fontos, hogyan szeretem Istent, hanem az is, vajon az emberek felismerik-e szavaimban és tetteimben Istent.

Hogyan élhetném át az istenkapcsolat kölcsönösségét? Dorothea Sölle azt mondja: „Gyakran halljuk, hogy Isten szeret, védelmez és melenget minket. De minden valódi szeretet kölcsönös, az adásra és a kapásra egyaránt szüksége van. Istennek nincs más keze, csak a miénk. ... Mi is szerethetjük Istent, mi is védelmezhetjük Istent, mi is melengethetjük Istent, aki talán olykor fázni kezd, ha rátekint erre a világra. Istent mindenekfölött szeretni – ez olyan misztika, amely mindannyiunk számára lehetséges.”

Minden igazi szeretet tartalmazza a döntés mozzanatát is. Az idézett zsoltárszöveg arra kér minket, hogy ismerjük fel és fogadjuk el ezt a döntést. Azt ígéri nekünk, hogy az Istenbe vetett korlátlan bizalom nagy erőforrás lesz számunkra. Próbáljuk ki! Akkor átélhetjük azt is, amit az idézett zsoltár utolsó verse mond: *„Az élet útjára tanítasz engem; színed előtt az öröm teljessége, jobbodon a gyengédség mindörökké.”*

Boldogok, akik átélhetik hétköznapi életükben ezt az isteni gyengédséget, mert ez az érzékelhető isteni gyengédség képessé tesz minket arra, hogy Isten kezévé és szavává, Isten szeretetévé és irgalmasságává váljunk embertársaink számára. Akkor a mi szép hitvallásunk is lehet Jézusra vonatkoztatva: *„Te vagy az én Uram, boldogságom csak benned van.”*

Vörös Éva

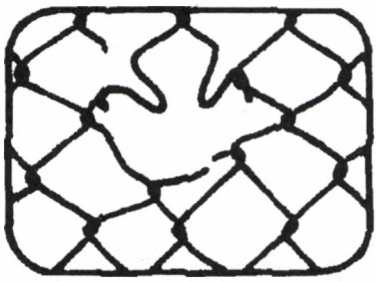

Bergoglio listája

Visszapillantás: 2010. november 8-án Buenos Airesben a város érseke, a 73 éves *Jorge Maria Bergoglio* – a mai Ferenc pápa – bíróság előtt áll. A kihallgatás célja, hogy tisztázza, milyen magatartást tanúsított az akkor még fiatal jezsuita páter a véres Videla-diktatúra idején, 1976 és 1983 között. Elsősorban az országszerte ismert, kétes múltú, *Horacio Verbitsky* nevű sztárújságíró kutatásai alapján vádolják azzal, hogy összejátszott *Jorge Videla* és *Emilio Massena* tábornokokkal, és eközben még két rendtársát is kiszolgáltatta nekik.

Az annak idején negyedik évtizedét kezdő jezsuita páternek, Bergogliónak mint a rend argentínai provinciája főnökének ólmos levegőt kellett beszívnia. Napirenden voltak az elhurcolások, kínzások, mészárlások. 30 000 eltűnt, 500 meggyilkolt anya – akiktől elvették a börtönben született gyereküket – szegélyezte a diktatúra útját. Közben Jorge Videla diktátor a nemzeti Mária-szentélyben, *Lujan*ban jámbor zarándokként az első sorban térdelve mímelte a hívő katolikust. Argentína püspökei – néhány kivételtől eltekintve – valóban nem éppen a diktatúrával szembeni ellenállás hőseinek bizonyultak. Azoknak az anyáknak a panaszait, akik hétről hétre összegyűltek a Buenos Aires főterén álló elnöki palota előtt, hogy eltűnt fiaik és lányaik sorsát sirassák, nem is valamelyik argentin püspök, hanem a rendkívül elkötelezett német-brazil érsek, *Paulo Evaristo Arns* tárta a nyilvánosság elé.

Megrágalmazva

Mindazonáltal a szegények mellett állást foglaló latin-amerikai felszabadítási teológia hullámai Argentínába is átcsaptak. Rendi elöljárójuk, *Jorge Maria Bergoglio* engedélyével két jezsuita professzor, a Magyarországról származó *Jálics Ferenc* és az amerikai *Orlando Jorio* is elment a szegények poklába, a nagyváros szélén lévő nyomornegyedekbe, hogy segítően a szegények mellé álljanak, és hirdessék nekik Jézus Krisztus felszabadító üzenetét Isten fiaiként és lányaiként birtokolt emberi méltóságukról. A diktatúra szemében az ilyen papok ellenségnek, kommunistának számítottak. Bergoglio meg akarta óvni őket a letartóztatás veszélyétől, és az elöljáróiuk iránti engedelmességre hivatkozva visszahívta őket a nyomornegyedekből. Ezt mindketten elutasították. Nem sokkal később tényleg letartóztatták, és ismeretlen helyre vitték őket. Bergoglio aktivizálódott, és hamarosan megtudta, hogy rendtársait a hírhedt *Escuela Superior de Medicina* kínzóközpontba vitték, a haditengerészeti tisztek egyik intézményébe, amelyet nemigen hagyhatott el élve bárki is. Hogy elérje szabadon bocsátásukat, Bergoglio kétszer is kapcsolatba lépett Videla tábornokkal, akitől végérvényesen megtudta, hol tartják fogva a két jezsuitát. Bergoglio aztán fölkereste a bosszúszomjas Massena tábornokot, a diktatúra rettegett halálangyalát is. A tábornokkal létrejött második találkozás végén, a búcsúzáskor odakiáltotta neki: „Hallja, Massena, szeretném azonnal élve visszakapni mindkettőt!” A rákövetkező éjszakán Jálicsot és Joriót elkábították, és helikopterrel elszállították egy lakatlan negyedbe. Hathónapos, embertelen kínzásokkal összekötött fogságuk idején a két jezsuitának kijelentették, hogy rendi elöljárójuk, Bergoglio árulta el, és szolgáltatta ki őket a tábornokoknak. Azóta ez tarthatatlan vádaskodásnak bizonyult.

Mi több: Az akkori jezsuita elöljáró nemcsak hogy senkinek sem ártott a katonai diktatúra idején, hanem – amint a mostanság több nyelvre lefordított, *Steven Spielberg* „Schindler listájára” utalva „Bergoglio listájának” nevezett szenzációs dokumentáció bizonyítja – számtalan ember életét mentette meg azzal, hogy hozzásegítette őket a menekléshez. A rezsim által „felforgató elemeknek” elkönyvelt üldözöttek körében hamarosan ott keringett a jezsuiták Szent Ignác templomának, illetve a hozzá kapcsolódó rendháznak és iskolának a címe. Az üldözöttek itt találkoztak titokban Bergoglióval, aki megadta nekik az utolsó útmutatásokat, mielőtt elhagyták az országot azoknak az uszályoknak a fedélzetén, amelyek gyümölcsöt, gabonát és más kereskedelmi cikkeket szállítottak Buenos Airesből Montevideóba. Az utazás egy óra hosszat tartott. A hatalom birtokosainak sejtelmük sem volt arról, hogyan járt túl az eszükön ez a ravasz jezsuita. Ezt a szigorúan konspiratív módnak lehetett köszönni, amellyel az akciókat végrehajtották. Az üldözöttek lelkigyakorlatra, konferenciára vagy ilyesmire jelentkeztek Bergogliónál, és még rendtársai sem voltak beavatva a dologba. A brazil jezsuiták is benne voltak ezekben az akciókban, de Buenos Airesben egyedül Bergoglio tudott mindenről. Az idős *Juan Manuel Scannone*, ismert argentin teológus, aki akkoriban a rendházban lakott, azt mondja: „Ha valamelyikünk tudott volna ezekről a folyamatokról, az egész akció füstbe ment volna, letartóztatták és megkínozták volna őt. Páter Bergoglio tudatában volt ennek a kockázatnak, ezért csinált mindent szigorúan titokban. Évekkel később sem beszélt róla. Semmiféle hírnevet vagy dicsőséget nem tartott fontosnak.”

Kalandos akciók

Nello Scavo La Lista di Bergoglio (Bergoglio listája) c. könyve (amelyhez a Nobel-békedíjas *Adolfo Pérez Esquivel* írt előszót) nem csupán a 2010. november 8-i kihallgatás jegyzőkönyvét tartalmazza, hanem azon „felforgatók” legkülönbözőbb történeteit is, akiket Bergoglio mentett meg a börtöntől és a haláltól. Elmeséli például *Alicia Oliveira* történetét, az első olyan nőét, akiből Argentínában hóhér lett, s aki a katonai puccs után elsőként veszítette el az állását. Nem volt katolikus, még megkeresztelt sem. Bergoglio az autója csomagterében szállította őt a rendházba, ahol találkozhatott három gyerekével. Befogadott három papnövendéket is, akik püspökük, *Enrique Angelelli*, La Rioja főpásztora meggyilkolásával összefüggésben szintén ki voltak téve a letartóztatás vagy éppen a meggyilkolás veszélyének. Ő mentette meg az író *Alfredo Somozát* is, anélkül hogy az megtudta volna, kinek köszönheti az életét. És amikor a *Gobulin* házaspár, Sergio és Ana a diktatúra célkeresztjébe került a nyomornegyedekben végzett munkájuk miatt, szintén Bergoglióhoz fordultak, aki annak idején eskette őket. A férfit, akit letartóztattak, sikerült szabad lábra helyeztetnie, úgyhogy elmenekülhetett feleségével együtt, aki addig valahol meghúzta magát, mert Videla fogdmegjei lázasan keresték. Az akkori olasz konzulhelyettes, *Enrico Calamai* – az akkori idők másik hőse – autójában vitték külföldre őket.

Julia Komarowski

Forrás: Kirche In, 2013/11

*87 éves korában az örökkévalóságba költözött **Szabó Márta**, „a BOKOR gyerekeinek kinevezés nélküli általános gyermekorvosa”, aki csaknem 40 éven át volt tagja közösségünknek. Az őrá emlékező szentmise prédikációjával és egyik közeli barátnőjének megemlékezésével köszönünk el tőle.*

EGY REBELLIS NŐ

Szabó Márta búcsúztatója

Kedves Testvéreim!

Nehéz feladatot kaptam. Az úgy történt, hogy a messze távolból telefonon felhívott valaki, mondván, hogy ő az *Eszter,* a Szabó Márta lánya. És azt mondták neki, hogy az ő anyjának az volt a kívánsága, hogy a temetésén én beszéljek. Még azt is mondta, hogy ő azt szeretné, ha én amolyan laza beszédet, családiasat mondanék. Hát megpróbálom…

Kedves Márta!

Nem tudom, sikerül-e tíz percben teljesítenem lányod kívánságát, de megköszönöm, hogy rám gondoltál, és hogy most itt én is Rád gondolhatok, ennyi testvéremmel együtt.

Tudod, én csak úgy gondolhatok Rád, mint az *evangéliumi elöljáró* (Mk 5,21-24.35-43): a hála szavával. Az olvasmányban (1Kor 12,4-11) hallott *lelki adományokról* azok szólhatnak majd, akik Téged, a végső megbékélés útjára talált embert, méltóbban tudnak búcsúztatni.

Márta!

80. születésnapodon ketten is méltattak: egy *szentbeszédben* és egy *laudációban,* köszöntésben. Ezekből sok mindent megtudtam Rólad. Felidézem, aztán majd én is elmondom, hogyan emlékezem Rád.

1) A ***szentbeszédből*** megtudtam, hogy Debrecenben voltál kislány és nagylány, aki tudott egy egyházat újítani akaró fiatal piaristáról, aki neked még így, reformerként is túlságosan *vallásos* volt. Akkor nem lettél követője. Megtudtam, hogy gyerekorvos lettél, és amikor később valaki megkérdezte tőled, hogy miért választottad ezt a pályát, azt mondtad, mert nagyon szeretted a kis gyerekeket, még azt is, aki leköpött.

A szentbeszédből megtudtam azt is, hogy Te később csatlakoztál az ún. *„bulányistákhoz”* (később, mint én), mégpedig akkor, amikor már a legnagyobb pergőtűzben voltunk jobbról is, meg balról is (mármint a hierarchia és a diktatúra felől).

Akkor aztán mindent bele, *teljes szívvel* bekapcsolódtál! Már nemcsak a Víziváros utcáit róttad, iskoláit, családjait látogattad rendületlenül, hanem az egész országot is a Trabantoddal, benne Gyurkával és legjobb barátnőddel, Terikével. Csopak bokortanya lett, még Óbudavár előtt.

Az is kiderült, amit én csak megerősíteni tudok (de nem csak én, hanem nézz körül, Márta, lelki szemeiddel, hogy ez a megszámlálhatatlan ember itt gyerek nélkül és gyerekestül), hogy Te lettél a „nem kevés gyermekáldással megáldott Bokor-gyerekek kinevezés nélküli általános gyerekorvosa”. Hát így méltattak abban a szentbeszédben.

2) Elmondom azt is, hogy abból a bizonyos, a 80. születésnapodat ünneplő ***laudációból,*** köszöntőből, mit tudtam meg.

Az ünnepi szónok *„egy fiatal nőt”* ünnepelt. Egy fiatal nőt, aki Te voltál, 80 évesen is. Egy örök fiatal nőt, abból a tényből kifolyólag, hogy egész életedben *kíváncsi* voltál.

Kíváncsi nemcsak a külsőre, hanem a belsőre is. És gyógyítani akartad nemcsak a testet, de a lelket is. De nemcsak az egyes embert, nem is csak a családot, hanem a közösségeket, a Bokrot, az egész társadalmat. Lázasan kerested az utat.

Megtudtam, hogy ünneplésed után az volt a válaszod a jelenlévőknek, hogy *„én, az öreg, biztatlak benneteket, hogy ne féljetek a változástól, a változni tudástól. Nem az eszményeink, hanem a magunk változásától. Fel kell fedezni az akadályt, ami elválaszt minket az Isten Lelkétől…”*

3) És most már helyben vagyunk. Megmondom, hogy számomra ki voltál, Márta: egy ***rebellis nő,*** örök lázadó és változást akaró. Egy rejtélyes nő!

Persze erről semmit sem tudtam, amikor az *alsó-vízivárosi templom* hittanán megjelent egy Csutkai Pali nevű fiúcska, aki elég izgő-mozgó gyerek volt ahhoz, hogy még én is (!) elveszítsem egyszer a türelmemet. (Meg is kaptam a magamét érte az esküvőre felkészítő jegyesoktatáson!). Mert hát az esküvőn szembesültem azzal, hogy a Csutkai Pali nem más, mint Szabó Márta fia. Márta pedig Bulányi páter ismerőse.

Testvéreim!

Később aztán annál többet szembesültünk, mert Márta szemtől szembe, vagy éppen a telefonba egekig *dicsért,* ha valami rosszat tettem. És finoman-durván *lehordott,* ha jó fiú akartam lenni. A harci lendületet nagyon kedvelte, és a „félrelépéseim” is nagyon tetszettek neki.

De nem fukarkodott a *kritikával* sem. Nemcsak velem, de egyikünkkel szemben sem. A megalkuvást nem bírta, a mellébeszélést utálta, a lényeget és az új utakat kereste.

Őszintén elmondta, mi bántja, *mi fáj* neki. Gyermekei, majd unokái után elment a világ végére is. Az igazság megtalálásáért mindenhová elszegődött, tapasztalatokat és barátokat szerzett. Embereket maga köré gyűjtő rendkívüli egyéniség volt, amint lánya mondta: *vezéregyéniség.*

De nem feledkezhetek meg a *„csodadoktorról”* sem. No, nem hókuszpókuszos csodatévő volt. Hanem olyan Jézus-féle.

Bölcs tanító. Aki például harcolt azért, hogy a gyerekek iskolás korukig otthon maradjanak. A szülők ne adják se bölcsődébe, se óvodába gyermekeiket, mert a gyerek egészséges fejlődésének a családi otthon az alapja.

Jó barát. Aki meg tudta nyugtatni a kétségbeesett szülőt, testvért, aki el tudta hallgattatni a siratóasszonyokat és halottkémeket, és adott esetben talpra tudta állítani a mély alvásból a halottnak hitt gyermeket.

Szakmakritikus is volt, a *szeretetösztöntől* vezérelve. Két egyszerű példát tudok mondani, de Ti bizonyára százat-ezret.

A csecsemőn már a *kiszáradás* jelei mutatkoztak. Mit eszik? – kérdezi Márta. Tehéntejre való áttérést javasolta a gyerekorvos – mondja az anya. – Hát ezért beteg…

A koraszülött gyerekről megállapítják a kórházban, hogy lyukas a *szíve*. Hároméves korában meg kell műteni. Műtét előtt az ő tanácsára megvizsgálja egyik szakorvos barátja. A kardiológus megállapítja, hogy nincs, és valószínűleg nem is volt semmi baja a gyerek szívének.

Nem szerette a korlátoltságot, és nem szerette az orvoslobbit.

Kedves Márta!

Nem fecsegek tovább. A jelenlévők úgyis mindent jobban tudnak.

Halotti meghívódon az áll, hogy „május 5-én, délután 4 órakor összegyűlünk a Piarista kápolnában, hogy *szellemével együtt ünnepeljünk”.*

Ünnepeljünk hát: ünnepeljük az *Igazságot*, amit kerestél, az *Utat,* amelyet megtaláltál, és az *Életet*, amelyet éltél, és amelyhez visszatértél. Élj örökké, Te örök mozgó, Te örök fiatal és örök megújulásra és megújításra elkötelezett *rebellis nő*: anya, testvér, barát!

Kovács László

Márta néni, drága!

Markáns egyéniség, – a fiatalok fogalmazásában – nagyon „nagy arc” voltál.

A mi kapcsolatunk 1976-ban kezdődött, amikor felbukkantál a debreceni múltból az Attila utcában, ahol együtt laktunk Gyurka bácsival és Terikével. Attól kezdve szinte mindennapos vendég voltál ott. Terike szobájában órák hosszat beszélgetve múltról, jelenről, gyorsan otthonra leltél a Bokorban.

Azt hiszem, mi voltunk az első Bokor-pácienseid. Sára már szaladt, Bori totyogott, s amikor eléd tettem a soron következő „frissen szültet”, hosszan nézted figyelmes, mélyre látó tekintettel, és azt mondtad: „Ez egy öntörvényű gyerek – itt nem sokat tehetsz.” S ma sem tudom, hogy a gyerek alkalmazkodott-e a jóslathoz, vagy hogyan történt, de így igaz. Nem szenvedhetted mások képmutatását sem. Gyógyításodban mindig az intuíció és a tapasztalat volt a döntő.

Diagnózis után jött a családterápia – a beszélgetés –, hisz tudvalévő, hogy a betegség oka nem a vírus meg a bacilus. Egészséges lelkületű családban ritka a betegség. Beszélgetéseinkben mindig képmutatás nélküli őszinteséggel tudtuk megosztani gondolatainkat. Tudtuk, hogy „csak egymásban moshatjuk meg arcunkat”, s ehhez le kell venni álarcainkat, különben piszkos marad az arcunk.

Köszönöm sokszor kíméletlen *őszinteségedet, álarcnélküliségedet.* Az élet lényege a változás; aki él, az változik, alakul, addig élő, amíg fejlődni képes.

Mindig úton voltál, fizikai, lelki, szellemi úton. Otthontalan otthonossággal járkáltál a világban. Megcsodáltam azt a *rugalmasságot*, amellyel nyolcvan felett is új szellemi, lelki kalandokba kezdtél, amikor mások már rég bezárultak, lezárultak.

Életed, sorsod segített a szabadság megtanulásában. Sok mindentől szabadított meg… Kétszer fosztották ki otthonodat. Kedves tárgyaktól, értékektől, emlékektől szabadítottak meg. Gyermekeid, unokáid a világ másik felére költöztek. Megszenvedted. Közösségektől is el tudtál szakadni, ha úgy láttad jónak.

Köszönöm szabadságodat, minden megkötöttségtől, korláttól mentes gondolkodásodat. Igazi, vérbeli *szabadgondolkodó* voltál. Családjainkat járva megosztottad meglátásaidat, mindig inspiráltál bennünket. „Madárszabadító” voltál.

Életünk sikere azon fordul, hogy rátalálunk-e a létünk legmélyén várakozó Istenre. Nyolcvanadik születésnapodon azt kívántam, hogy amiért egész életedben úton voltál, azt elérd, hogy amit keresel, azt megtaláld! Be kell járnunk a fél világot, hogy rájöjjünk: bennünk van. Közelebb van hozzánk, mint mi magunkhoz. Tudom, hogy *megtapasztaltad*, hogy rátaláltál. Az utóbbi években már nem kifelé, hanem befelé tartottál. Nem többet akartál tudni, hanem tudatosabban élni, hisz nem az eszmék, teóriák útján fejeződik ki az igazság, hanem hirtelen láthatóvá lesz. Eljutottál arra az igazságra, amely a gondolkodáson túl van.

Köszönöm az embereket, akiket magadhoz vonzottál, a *valódi közösséget*, amely megteremtődött körülötted. Köszönöm, hogy hetente kaphattunk egymásból, a csend egységesítő, intim erejéből. Hála a közös vacsorákért, a jó beszélgetésekért.

Nem voltál könnyű beteg. Nagy természeted lassan szelídült.

Köszönöm azt az éjszakát, az utolsót, hogy veled, melletted lehettem akkor. Békés, szép, kisimult voltál. Belesimultál. A tengerből kiáramló Márta néniként megnyilvánuló hullám visszahúzódott, visszaáramlott a tengerbe, ahonnan elindult, a nagy Egységbe.

Hited szerint tenger lettél újra.

Márcziné Sárossy Anna

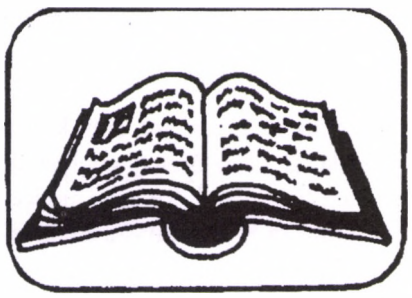

BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket a „Keleti szél” közösség tagjai írták, sorrendben Balogh László (Debrecen), Kis Imre (Tokaj), Orbán Ágnes, Orbán József (Felsőzsolca) és Berta Erzsébet (Debrecen), a szeptemberieket Gyűrű Ferenc (Egyed).

Augusztus 3. — Évközi 18. vasárnap — Mt 14,13–21 — Kenyérszaporítás?

Nehéz kérdések merülnek fel bennem ezzel a szentírási részel kapcsolatban. Miért nehezek? Egyrészt, mert félek, hogy egyeseket megbotránkoztatnak a kérdéseim, és számomra nehéz viselni ennek a felelősségét. Másrészt nehéz lehet annak is, aki komolyan vesz bizonyos következtetéseket, hiszen akkor tenni, cselekedni kell, ami nehezebb, mint az elméleti okoskodás.

A csodálatos kenyérszaporításra legalább kétféle magyarázat létezik.

a) Az egyik a hagyományos, közkeletű. Jézus néhány kenyérből teremtett több mázsányit. Fittyet hányt az anyag- és energiamegmaradás törvényének, amely szerint „anyag és energia nem vész el, és nem keletkezik, csak átalakul”. Tehát például tíz mázsa kenyeret lehetetlen készíteni öt kiló alapanyagból. Ahhoz legalább tíz mázsa alapanyag (liszt, víz, só, stb.) szükséges. Jézus megtehette, hogy a semmiből teremt valamit, mert ő Isten. Én viszont csak ember vagyok, én nem tudom áthágni az anyagi világ törvényeit, kenyeret sem tudok teremteni. Tehát arra a következtetésre is juthatok, hogy nem kell magamat törnöm az éhezők megetetése miatt, ez az Isten dolga.

b) A másik magyarázat szerint a csoda ebben a történetben az, ahogy Jézus a saját példájával osztozásra ösztönözte a tömeget. Amikor a szájától megvonva a falatot, szétosztotta az ételt, akkor a maga jelszerű tettével arra ösztönözte, szinte provokálta a népet, hogy kövessék a példáját. Nem a semmiből teremtett, hanem példáját követve a tarisznyákból előkerültek a kenyerek. Akinek volt, adott annak is, aki nem hozott, és mindenki evett. A közös étkezés után elképzelhető a lelkesült jó érzés, a felszabadult öröm, hogy a „Mester” a jót hozta ki belőlünk. Képesek voltunk önzésünket leküzdve megosztani az ételünket az ismeretlenekkel is. Az alaktalan tömegből közösség született. Aki ki tudja hozni a jót az emberekből, az csodát tesz.

A történet szereplői megtapasztalhatták az ajándékozás boldogságát, a közös étkezés embereket összebarátkoztató erejét, s méltán érezhették, hogy Jézus révén a szeretet csodájának átélői lehettek. (Forrás: Gromon A., Jézus evangéliuma Márk tolmácsolásában.)

Talán mi is voltunk már aktív részesei olyan történetnek, amikor egy jó cél érdekében összefogtak emberek. Ismerősök és ismeretlenek kapaszkodnak össze, az önzetlenség és önfeláldozás jó példája járványszerűen terjed. Elmosódnak a társadalmi különbségek, kicsi és nagy azon töri magát, hogyan tud a „szent”, közös cél érdekében tenni, adni valamit. Ritka, felemelő esemény, amely évekre hitet adhat az embernek. Hitet abban, hogy valahol mindenkiben ott szunnyad a jó. A vágy, hogy dolgozzunk közösen valami igazán szép, nemes, jó célért. Jézus képes volt kétezer éve, és képes ma is előhívni az emberekből a mélyen szunnyadó jóságot. Képes eltávolítani az ember és ember közé önzésből húzott falakat, és olyan magasabb rendű, nemes célokat állítani elénk, amelyekért érdemes élni és küzdeni.

Augusztus 10. — Évközi 19. vasárnap — Mt 14,22–33 — Emberi erőnél több

Ezzel az evangéliumi résszel kapcsolatban két gondolat, illetve kérdés fogalmazódott meg bennem.

1) Jézus első nyilvános „szereplése” után – amikor először volt az apostolok számára is megtapasztalható isteni mivolta, embert szerető, szóval, gondolattal, de étellel és itallal is ellátó csodálatos gazdagsága – az apostolok magukra maradnak a vízen.

Erős szél, hullámzás, himbálózó hajó, a felkavaró események után sok-sok megválaszolatlan kérdés, teljes testi-lelki bizonytalanság. És akkor jön megint egy megmagyarázhatatlan esemény, valami „csoda”! És mi az első reakciója az embernek? Félelem, és a belső gyötrelmek kivetítése: Ez csak egy kísértet, egy rossz szellem, egy démon lehet!

Meg tudom-e különböztetni magamban a Szentet, az Isteni lelket a gyengeségeimből, félelmeimből fakadó démontól?

2) Tudjuk, hogy Péter csupa szív, határozott, félelmet nem ismerő egyszerű halászember, akit Jézus tanítványának hívott. Mindent meg akart tanulni az emberhalászás tudományából, mindent tudni akart Tanítójáról, és mindenben hasonlóvá is akart válni hozzá.

De milyen kevés az emberi akarat, amit kételkedésünk, kishitűségünk folyamatosan gátol! Istenhez való közeledésünkhöz kevés az akarat, ahhoz Jézus segítő együttléte, az isteni kegyelem is szükséges, mert egyébként elmerülünk kétkedésünk, kishitűségünk tengerében!!

Mennyire gondolom én ezt komolyan?

Augusztus 17. — Évközi 20. vasárnap — Mt 15,21–28 — A kánaáni asszony

Ebben a történetben számomra magával ragadó és csodálatra méltó az az erő, amellyel a kánaáni asszony megharcol azért, hogy Jézus meghallgassa, és teljesítse kérését, ördögtől meggyötört leánya meggyógyítását.

A Szentírás gyógyításról szóló történeteit olvasva arra a következtetésre jutok, hogy a meggyógyítottnak, illetve a gyógyítást kérőnek rendelkeznie kellett valami olyan belső hozzáállással, amely lehetővé tette a változás létrejöttét.

Történetünkben láthatóvá válik a gyógyítást kérő hozzáállása, amelyet Jézus hitként nevez meg.

Az asszony ereje mély belső bizalomból: önbizalomból, Jézus iránti bizalomból és a lehetőség iránti bizalomból ered. Ebben vál-

lalható az, hogy makacs kérlelésével személye zavaróvá, terhessé válik. Nem rendíti meg ezt a bizalmat a Jézustól kapott visszautasítás sem.

Tudja, mit akar, nem kételkedik kérése jogosságában. Nem veszti el önértékelését attól sem, hogy Jézus az embergyermekekhez viszonyítva „lekiskutyázza” őt, vagyis leértékeli, odafordulásra méltatlannak ítéli. Elfogadja helyét a sorban, megelégszik az asztalról lehulló morzsákkal, de arra igényt tart. Alázata, odaadása nem mesterkélt.

Ez az asszony önazonosságban, egységben van önmagával. Ez olyan kapcsolati minőség, amely élete minden viszonylatában megnyilvánul. Tiszta, világos gondolkodás, nyitottság és őszinteség (önmagára irányított nyitottság) is jellemzi. Ebben a nyitottságban elhárulnak az akadályok a kívánság teljesülésének az útjából. A lehetőségből megvalósulás lesz.

Lehet, hogy nem is Jézus tette ebben a történetben a csodát, ő csak hitelesítette, jóváhagyta azt, amire megteremtődött a lehetőség ebben a nyitott, őszinte kapcsolódásban. „Asszony, nagy a te hited, legyen úgy, ahogy kívánod!”

Ha elfogadjuk ezt a gondolatmenetet, érdemes feltennünk egy kérdést. A mi személyes életünkben mi érleli és segíti, illetve mi akadályozza ezt az áldott nyitottságot?

Az, hogy a jézusi üzenetnek mi is reményteljes alanyai lehessünk, vagyis táplálásra érdemes, fejlődésre képes gyermekek, és nemcsak vegetáló kutyakölykök, a történet tanúsága szerint független a valahová tartozástól. Előfordulhat, hogy a hitetlennek nagyobb a hite.

Augusztus 24. — Évközi 21. vasárnap — Mt 16,13–20 — „Kinek tartotok engem?”

Jézus Fülöp-Cezárea vidékén tartózkodik (jön-megy) tanítványaival. Hallgatják tanításait, tapasztalják lényét, látják tetteit. Megfigyelhetik, hogy az emberek miként viszonyulnak Jézushoz, hogyan fogadják vagy utasítják el a tőle kapott tanításokat, és egyáltalán az ő kis vándorló közösségüket. Egymás között is megbeszélik a történteket, talán még ki is beszélik Mesterüket. Rajongásuk érte e tapasztalatokból merítkezik, külső és belső élményhatások folyamatában élnek.

Jézus egy csendesebb pillanatukban (ld. Lk 9,18) rákérdez talán az egyik legégetőbb belső vívódásura: Ki is ő valójában?

Itt is, mint oly sokszor, a kérdés feltevésének módjával is vezeti, tanítja őket. Hiszen arról, hogy mit beszélnek róla az emberek, egymás szavába vágva válaszolnak. Ezzel van tele a fejük, erről beszélgetnek a legtöbbet egymás között is. A legnagyobbakhoz hasonlítják, akikről csak jót lehet tudni, hallani, bár személyes ismeretük egyiküknek sincs róluk.

Jézusnak ez a válasz nem elég, tovább megy: „Hát TI (TE) kinek tartotok (tartasz) engem?”

Az addig zsongó csapat elcsendesedik. Kényelmetlenül érzik magukat. El kell szakadni az addig jól bevált, másokkal egyeztetett, konszenzussal kialakult fontos kérdéseket így meg-nyugtatóan tisztázó véleményformázástól. A kívülről, másoktól jövő tudás után Jézus a belülről jövő hangra fókuszálja őket.

Péter töri meg a csendet. Kimondja, amit belül már korábban is érezni vélt, de a külsőkre figyelő gondolataiba nem illeszthető be: „Te vagy a Messiás, az élő Isten fia.” A kimondással bizonyosságra lelt, Jézusban Istenének élő küldöttét – fiát tapasztalta meg.

Mestere a „Boldog vagy, Simon…” kezdettel, és a kőszikla mint megingathatatlan alap jelzővel visszajelzi Péternek, hogy jó úton jár, és bátran építkezhet belső megtapasztalására.

Augusztus 31. — Évközi 22. vasárnap — Mt 16,21–27 — Kétféle gondolkodásmód

Ez az evangéliumi szövegrészlet arra ösztönzött, hogy ismét elgondolkozzam azon, vajon kicsoda is Simon Péter, akit Jézus itt Sátánnak nevez, s mi is az a lélek, amelyre a tanítványokhoz forduló Jézus példabeszéde hivatkozik.

Máté azt beszéli el itt, hogyan fogadták a tanítványok, amikor közelgő szenvedéséről, haláláról és feltámadásáról beszélt nekik Jézus. Péter, aki nem sokkal korábban már képes volt Isten szavának meghallására, s ezzel felismerni Jézusban a Messiást (Mt 16,16-17), most rosszallással fogadja Mestere szavait, s kétségbe vonja a Messiás-Jézus szenvedésének és halálának lehetőségét. A kételkedés által – amely az evangélium többi elbeszélésének tanúsága szerint is újra és újra megkísérti Pétert – az apostol is kísértővé válik: Jézus ezért is utasítja vissza őt ugyanazokkal a szavakkal és ugyanolyan indulattal, mint pusztabeli kísértőjét: „Távozz tőlem, Sátán!” Különös, hogy Jézus kilétét illetően Péter „Isten szerint” tudott gondolkodni (ahogy Jézus kifejezi: „nem hús és vér fedte fel” előtte, hogy ki ő, hanem a mennyei Atya), halálát és feltámadását illetően viszont (ahogy ugyancsak Jézus mondja) „az emberek szerint” gondolkodott (Mt 16,23).

Úgy látom, hogy Péter itt – amint minden más helyzetben is, ahol szellemi és/vagy lelki értelemben gyengének és gyávának mutatkozik – az ember antropológiai (tehát megszüntethetetlen) adottságát is felmutatja. Az emberben megszüntethetetlenül ott munkáló kételkedést, az emberi ész és tapasztalóképesség örökre szóló korlátoltságát, amely korlátozza azt a hitet is, amely Isten felé nyitja ki a lelket. Isten szerint gondolkodni és emberek szerint gondolkodni – Péterben is ez az ellentétes irányba húzó két erő feszül egymásnak. A tanítványok között ő az első, aki meghallja Isten szavát, de annak beszédére éppoly süket is, mint a többiek, hiszen nem tudja elképzelni, hogy Isten részesülhet az emberi sorsban, a szenvedésben és a halálban. Péter szerint Jézus lehet Isten, de ha az, akkor nem lehet ember. Vagyis képtelen megérteni azt a hírt, amelyet a megtestesülés közvetít – ami azt is jelenti, hogy azt a hírt sem értheti, amelyet a feltámadás üzen. Mert az elválasztásra épülő emberi értelem és emberi nyelv (az emberek szerinti gondolkodás) alapján nem könnyű integrálni az istenibe az emberit (megtestesülés, szenvedés, halál), s az emberibe az istenit (feltámadás, örök élet). Ez a megszüntethetetlen antropológiai korlát azonban nem felmentés – sem Péter számára, sem számunkra, akik bizony magunkra is ismerhetünk benne. Sokkal inkább arra figyelmeztet, hogy – amint Péter történetei is példázzák – a hit nem egyszer s mindenkorra elnyerhető tárgyszerű valami, hanem folytonosan újrakeletkező feladat.

Máté elbeszélésében is ennek a feladatnak a kijelölésével folytatódik a történet: Jézus a tanítványokhoz fordul, arra szólítva fel őket, hogy az e világi törvényekre és értékekre irányuló, „emberek szerinti gondolkozást” elhagyva figyeljenek a bennük is meglévő isteni gondolkozás „szervére”, ami nem más, mint a lélek. Hogy az ember a lélek által emelkedik ki (pontosabban emelked*het* ki!) a fizikai világból,

azt legjobb gondolkodási hagyományaink mindig is megfogalmazták; számomra a legszebben Vörösmarty Mihály: „Ember vagyunk, a föld s az ég fia, / Lelkünk a szárny, mely ég fel viszen.” Jézus eszméltető kérdéseinek hátterében is – „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt szenved?”, „Mit adhat az ember váltságdíjul a lelkéért?” – e kettős kötésű ember képe áll. De a kérdés most annak pozitív kötésére veti a fényt: az Istenhez kapcsolódás képességére, lehetőségére – és ezért feladatára.

Szeptember 7. — Évközi 23. vasárnap — Mt 18,15–20 — Jézus számára nincs elveszett ember

Nem lehet közömbös számunkra a másik ember sorsa, életútja. Jézus szinte kötelességünkké tette a másik emberért érzett felelősséget, még a nagyon nehéz figyelmeztetés árán is. A legtöbb magyar fordításban a szöveg így hangzik: „ha testvéred vétkezik valamiben elle-ned”, vagy a legújabb katolikus fordításban: „ha testvéred megbántott”. Ezután következik a javító eljárás három lépése: a négyszemközti, a tanúk előtti, és a közösség előtti figyelmeztetés.

Egyes szentírástudósok azonban rámutatnak arra, hogy a legrégibb kéziratokban hiányzik ez a görög szó: „ellened”. Tehát a szöveg helyesen így szólna: „ha testvéred bármiben is hibázik”. Ez az utóbbi értelmezés azért látszik helyesebbnek, mert jobban megfelel az evangéliumi megbocsátás szellemének.

Jézus nem elégtételvételre akar hangolni bennünket, hanem segítségnyújtási kötelességre szólít fel a vétket elkövetővel kapcsolatban. Ha valaki összeesik mellettünk, ösztönösen utánakapunk, és igyekszünk felemelni. Ilyen erőtlenül összeesők a vétket elkövetők is. Testvéri kötelességünk lehajolni hozzájuk, és felemelni őket. Amint a testi betegek talpra állításához, meggyógyításához szükséges, hogy a beteg is akarjon talpra állni, gyógyulni, ugyanúgy szükséges, hogy a vétkes ember is akarjon talpra állni, gyógyulni.

Jézus először az őszinte négyszemközti beszélgetést ajánlja. Ez természetes is, hiszen az ember legtöbbször még testi betegségét is titkolja – mennyivel inkább a lelkit, az erkölcsi bajt. A legérzékenyebb ponthoz, a lelki sebhez nyúlunk, amikor másokat figyelmeztetni akarunk. Épp ezért úgy kell megfontolnunk minden szót, hogy előbb beleképzeljük magunkat testvérünk helyzetébe. Csak olyan kifejezést használhatunk, amit magunk is jó szívvel tudnánk elfogadni az ő helyzetében.

Jézus a továbbiakban a tanúk előtti megintést, majd a közösséghez fordulást ajánlja. Azonban ezekbe sem szabad valami megtorló vagy büntető eljárást beleértenünk vagy belemagyaráznunk. Csupán arról van szó, hogy amit egy ember nem tud elérni a szeretetével, azt a szót, amit nem tud egy ember bölcsessége megtalálni, többen biztosabban megtalálják.

Szeptember 14. — Évközi 24. vasárnap — Jn 3,13–17 — Jézus nem elítél, hanem fölemel

Jézus életpéldája, tanítása azt hivatott elősegíteni, hogy az emberiség létét élhető alapokra helyezze. Jézus segíteni, felemelni, előbbre vinni, üdvözíteni akarja az embert, nem pedig elítélni. Ezt mondja nekünk többek között a Szent Kereszt felmagasztalása miséjének evangéliuma. Számunkra is érdemes ezt az utat és magatartásmódot követni.

Jézus felemel és mércét ad életpéldájával. Mit mivel mérünk, és mihez mérünk? Nem is sejtjük, mekkora káosz uralkodott a világban az egységes mértékrendszerek bevezetése előtt. Mindenki mással mért, és máshoz viszonyított. Erkölcsi értelemben ma nagyon hasonló időt élünk meg. A jézusi értékrend nincs ott az emberek tudatában. Mindenki máshoz viszonyítja magát, tetteit, világát. Így lehetséges az, hogy semmi sem szent, hogy minden igaz, és mindennek az ellenkezője is.

Jézus felemel és mércét ad tanításával. Talán soha nem volt annyira fontos, mint most, hogy lelki, erkölcsi értelemben pontos mércét használjunk. Hogy tudjuk, ki és mi az értékes, és mi a szégyellni való. Jézus tanítása ebben pontos útmutató. Jézus még megkínzása ellenére is kitartott tanítása mellett. Ezzel azt üzeni minden kor minden emberének, hogy Isten törvényét soha semmilyen rendszer, kormány, gazdálkodó közösség, multinacionális társaság nem írhatja fölül.

Jézus felemel és mércét ad a lelkületével. Emberek tetszése helyett az Istennek tetszés szerint gondolkodik. Hogy mit engedhetünk meg magunknak és gyermekeinknek, hogy mi az, ami igazán lehúz, azt Jézus lelkületében láthatjuk igazán jól. Sokszor apróságnak vélünk dolgokat, holott életveszélyesek lehetnek lelkületünk alakulásában. A durva szó is apróságnak tűnik, de idővel durva emberré formál. Az elmaradó imádság is apróságnak tűnik, de a sok elmaradó imádság megszakítja a kapcsolatot Jézussal. Jézus velem-léte formál, nemesít emberré.

Szeptember 21. — Évközi 25. vasárnap — Mt 20,1–16a — Isten új rendet akar

A drámai feszültségű elbeszélés cselekménye akár ma is történhetne, hiszen alkalmi munkások vagy munkanélküliek felfogadásáról van szó, akik tétlenül ácsorognak a piacon. A szőlősgazda a reggel 6 órakor (az akkori időbeosztás szerint első órában) munkába állókkal egy dénár napidíjban egyezik meg. Ezután 3 óránként újabb munkásokat fogad fel, végül délután 5 órakor is felvesz munkásokat. A drámai feszültség az esti bérkifizetéskor robban ki a szőlősgazda és a reggeltől dolgozók között. Ez utóbbiak igazságtalansággal vádolják a gazdát, amiért a naplemente előtt munkába állók is egy dénárt kaptak, akárcsak ők, akik „a nap terhét és hevét” viselték (Mt 20,12).

Az elbeszélés a mai olvasót – minket – is állásfoglalásra késztet. Hajlamosak vagyunk a méltatlankodó munkások oldalára állni, mert a jutalom nem arányos a végzett munkával. Egyszóval: igazságtalannak érezzük a gazda eljárását. Mai szóhasználattal élve azt mondhatnánk, hogy a gazda eljárása bérfeszültséget teremt, ami ellen a szakszervezetnek vagy a pártoknak fel kellene lépniük. Isten azonban – akit a szőlősgazda megszemélyesít – nem a szakszervezeti és pártvezetők fejével gondolkodik. Isten – aki jóságos mindenkihez – egészen másféle rendet akar megteremteni.

Isten Országában új rend valósul meg. A diktatúráknak és a demokráciáknak, illetve Isten országának egymástól eltérő alapjai vannak. A diktatúra alapja a félelem és a gyűlölet. A budapesti Terror Háza múzeumban olvasható az ávósok egyik vezéreszméje: „Ne csak őrizd [a rabot], hanem gyűlöld is!„ A félelemkeltésre és gyűlöletre alapozták rendszerüket. A demokrácia alapja a jogegyenlőség és igazságosság. Ez a világ gazdaságilag a teljesítményre és a haszonra (profitra) irányul, amely kiszámítható és megtervezhető. A demokráciában mindenki számol és méricskél. Ez a rendszer a pénzre épül. Isten országában olyan új rend valósul meg, amelynek alapja a jóság.

A szőlősgazda – vagyis Isten – mentalitása teljesen eltér az elégedetlenkedő munkások mentalitásától. Azok igazságtalansággal vádolják a gazdát. A gazda azonban nem igazságtalan, mert az első munkások megkapják a kialkudott bért: „Nemde egy dénárban egyeztél meg velem?„ A gazda valószínűleg a később érkezők családtagjaira is gondol, ezért nekik is megadja a megélhetéshez szükséges minimálbért. A család ugyanis nem tehet arról, hogy a családfő tétlenül ácsorog, mert nem fogadja fel senki. Isten – a szőlősgazda – az igazságosságot mindvégig alárendeli a jóságnak, mert a jóság alapozza meg az új rendet, az Isten országát. A diktatúrák és a demokráciák váltogatták egymást a történelemben, és egy idő után mindegyik megrendült. Jézus példabeszéde arról akar meggyőzni minket, hogy Isten Országa, amely a jóságon alapul, rendíthetetlen lesz, mert Isten jóságán alapul, azon a jóságon, amely elpusztít–hatatlan.

Auschwitz, Recsk és a Terror Háza nemcsak arról beszél, hogy a gyűlölet el tudja tiporni az embert, hanem arról is, hogy a szeretet és jóság le tudja győzni a gyűlöletet (pl. Szent Maximilian Kolbe). Ezt mutatta meg Jézus, és ezt az isteni jóságot vagyunk hivatva felmutatni életünkkel mi magunk is.

Szeptember 28. — Évközi 26. vasárnap — Mt 21,28–32 — Isten Országába átalakulással lehet bejutni

A vámosok és az utcanők megelőznek benneteket Isten országában!„ (Mt 21,31) – mondta Jézus a főpapoknak és a nép véneinek. Biztosra vehetjük, hogy a mai társadalmi elithez tartozók nem vennék jó néven, ha őket is az utcanőkkel hasonlítanák össze, méghozzá olyan hátrányosan, mint ahogy azt Jézus tette. Bizonyos, hogy a Jézus korabeli zsidó társadalom elitjét alkotó főpapok sem köszönték meg Jézusnak, hogy az utcanőket és a vámosokat eléjük sorolta. Mi lehetett Jézus keménykritikájának oka – kérdezhetjük. A választ a két fiúról szóló példabeszédben találjuk meg. A példabeszéd két vallási magatartást ír le.

Az első fiú magatartása – aki végül is kimegy a szőlőbe dolgozni – azokra vonatkozik, akik végül végrehajtják a tanítást, jóllehet előtte makacsnak bizonyultak. A második fiú magatartása – aki nem megy ki a szőlőbe dolgozni – azokra vonatkozik, akik meghallgatják Jézus tanítását, de nem váltják valóra. Az előbbiek változtathatnak magatartásukon, az utóbbiak azonban nem változnak, azaz nem térnek meg. Jézus ezt a kétféle vallási magatartást a főpapokra – a társadalmi elitre –, és az utcanőkre – a társadalom megvetettjeire – alkalmazza. Azt állítja, hogy a vallási vezetők nem változtattak életmódjukon azután, hogy hallották Keresztelő Szent János prédikációit. Velük szemben az utcanők viszont hittek Keresztelő Szent Jánosnak, és megváltoztak (vö. Mt 21,32). A példabeszéd jól összefoglalja az evangéliumi erkölcsöt: az erkölcsi tanítást nem elég ismerni, hanem meg is kell tenni. Nem elég mondogatni, hogy „Igen, Uram„, hanem meg is kell tenni az „Atya akaratát„ (vö. Mt 7,21). Amit Jézus hiányol a főpapokban és a nép véneiben, az a megtérés, a gyökeres átalakulás. Jézus elvárása ma is érvényes, mivel a világot nem szép szavakkal és ígéretekkel lehet jobbá tenni, hanem tettekkel. Hadd mondjak erre egy történelmi példát.

Isten országába nem átöltöztetéssel, hanem átalakulással lehet bejutni. A budapesti Terror Háza múzeumban az egyik terem az átöltözést mutatja be. Arról van szó, hogy amikor a nyilasok bukását követően a kommunisták jutottak hatalomra, az egykori nyilasok beléptek a kommunista pártba: tagkönyvet cseréltek, és átöltöztek ávós egyenruhába. Lényegében semmi sem változott, csak a diktatúra színe és ruhája. A társadalmi átalakulások idején előfordulnak ilyen átöltözések, de ezek nem teszik jobbá a világot. A világot egyedül a bűnbánattal párosult gyökeres átalakulás – azaz a megtérés – teszi jobbá. Isten Országába nem lehet bejutni átöltözéssel, csak bűnbánattal egybekötött megtéréssel. A bűnbánat még az utcanőt is bejuttathatja Isten országába, de a bűnbánat hiánya a társadalom elitjéhez tartozót is kizárhatja onnan.

A mai ünnep – Szentírás vasárnapja – rámutat a megtisztulás eszközére, a Szentírásra. A Szentírás átalakító szerepére különösen akkor ismerhetünk rá, ha összevetjük a Bibliát a mai bulvársajtóval. A bulvárújságok bőven tálalnak "csemegézni valót" mások életében, de annál kevésbé késztetnek arra, hogy önvizsgálatot tartsak és megváltozzak. A Szentírás viszont felemel világunk szennyéből, és Isten tiszta gondolataival ismertet meg. Aki ezt lélekkel olvassa, képes lesz gondolatait és életét is megtisztítani, képes lesz a megtérésre, ami az Isten Országába való bejutás feltétele.

Tündérország

Beköszönünk a házba, kijön egy idős néni a teraszra, elmondjuk a hivatalos szöveget: a Nemzeti Park megbízásából régi fajta gyümölcsfákat mérünk fel, van-e ilyen az udvarban, bejöhetünk-e. A néni néz ránk, nem egészen érti. Átváltunk nem hivatalos szövegre:

– Tetszik tudni, az ősi fajta gyümölcsfákat keressük. Mint az a nagy körtefa ott.

A néni szemrevételezi a fát, amire mutatunk.

– Az? – kérdi. – Hát az egy sózókörte.

Nem is így ejti, hanem úgy, hogy súzúkörte, egészen megszoktuk már, lassan mi is így fogjuk kimondani.

– Igen, igen – bólogat a kolléga lelkesen. – Meg azok az almafák is. Megnézhetnénk őket?

A néni megvonja a vállát, majd mintha valami nagyon vicces dolgot látna, elneveti magát:

– Hát persze! Nézzék csak, ha akarják!

Bemegyünk az udvarba, követ minket a tekintetével, de semmi hajlandóságot nem mutat, hogy lejöjjön a teraszról. Az viszont tisztán látszik, hogy valami rendkívül mulattatja. Kérdezősködünk, melyik fa milyen fajta, mikor érik, mire használják a gyümölcsét, persze tud mindent, sorolja a választ, szeme huncutul csillog. Igazán vidám kis öregasszony, már én is nehezen állom meg nevetés nélkül.

– Akkor felmérjük ezeket a fákat, jó? – kollégánk óvatosan kérdezi ezt, a néni széles jókedve valahogy nem hagyja nyugodni.

Újabb nevetés, szeme csupa kedves ránc, úgy érzem magam, mint az a csintalan gyerek, aki valami bájos ostobaságot követett el, és most a felnőttek jutalmul elnézően megmosolyogják.

– Mérjenek csak, mérjenek!

Előkerülnek a műszerek; magasság, kerület, helyzet, közben szorgalmasan jegyzetelek. Árgus szemek figyelik érdeklődve a ténykedésünket. Mire a fotózásra kerül a sor, észrevesszük, hogy a néni lejött a teraszról, és szinte meghökkenve bámul a kamerára.

– Le is fényképezik? – Olyan arccal kérdezi, hogy most már nem bírom tovább, én is elnevetem magam.

– Igen, nagyon fontos, hogy mindent dokumentáljunk! – válaszolok, miközben nagyon komolytalanul bólogatok, és közben rettenetesen szégyellem magam.

Csattog a kamera, készülnek a fotók, a fáról, a gyümölcsről, egészben, félbevágva, aztán kóstolunk is, és mindenféle kérdést felteszünk még, ami csak eszünkbe jut.

A néni továbbra is fényesen mulat. Jókedve végül teljesen ránk ragad, cinkostársai leszünk, szemünk összevillan, elvarázsol minket ez a fehér hajú tündér, és ahogy az őszi napfény ránk vetül a fák ágain keresztül, egészen világosan látni, hogyan mosolyog az aranyalma, időtlenné téve körülöttünk a világot erre az aprócska örökkévalóságra.

Nehezen térünk magunkhoz. Végül a kapuig kísér minket.

Feltesszük az utolsó kérdést: lehet-e majd oltóágat gyűjteni a fákról. Most másképp néz ránk, szinte komolyan, ez a kérdés már teljesen világos számára.

– Hogyne, jöjjenek csak, nyugodtan – még egyszer ránk villantja huncut tekintetét, majd becsoszog a házba.

A fenti történet lehetne szórakoztató kis irodalom, talán nem is úgy volt, és a néni nem is létezik.

Pedig a néni igenis létezik. Igenis ott van, és talán még most is nevet az ilyen habókos népeken, akik méricskélik meg fényképezik a gyümölcsfáit, és nagy komolyan dokumentálják az állományt. Mert neki teljesen természetes, hogy ott van a gyümölcs, mindig is ott volt, és nyilván nem is létezik olyan ember, aki ne rendelkezne vele. A gyümölcsfa ott van szüntelen, végigjárja velünk a kalendáriumot, rügyfakadástól lombhullásig, még a tél dermedt csendjében is ott áll biztosan, végtelen türelemmel várva a tavaszi ébredést. Megtanítja nekünk, mitől lesz élet az élet, hogyan kell születni, magasra nőni, virágban pompázni, gyümölcsöt teremni, és elmúlni. Majd megújulni és újjászületni. Hogyan kell hallhatatlanná válni az élet örök körforgásában.

Az a néni érti ezt, és mindenki érti, aki a fák szoros közelségében él, mert a fák élete lenyomatot képez a bensőkben, előidézi bennünk a folyamatos változást, fa és ember közt szoros a kölcsönhatás. Én is régóta figyelem őket, és nem is vitás, melyik fát szeretem: az ősi fajtát, a régit, vagy annak a gyerekét, mert tudom, hogy mire képes. Láttam több száz éves, hatalmas törzsű, erős fákat, koronájuk az égbe tör, látták az évszázadok viharait, nemzedékek vonultak el alattuk, de ők nem tettek mást, csak virágzottak és gyümölcsöt termettek. Ha valakit érdemes volna megkérdezni az élet nagy kérdéseiről, hát bizony ők lennének azok.

Mert ezeket a fákat az sem zavarja, ha az oldalukon kell feküdniük, az sem, ha kettéreped a törzsük, ha olyan odvas lesz a belsejük, hogy szinte már csak a kérgük van meg. Szelíden eltűrnek minden viszontagságot, lombot növesztenek, ágaikra gyümölcsöt varázsolnak. Erősek, szívósak, sokat tűrnek, és keveset kérnek. Harmóniában élnek a környezetükkel, és generációkat szolgálnak ki. Fajtájukban és gyümölcseikben olyan változatosságot mutatnak, mint megszámlálhatatlan, ezerféle virágával a tarka rét.

Persze a modern, nemesített fát is említenünk kell, láttam ilyen ültetvényt, igazán vicces találmány. Állnak egymás mellett szorosan, nincs is törzsük, inkább száruk van, de ami a legfájóbb: nincs koronájuk! Úgy néznek ki, mintha egy igazi fának levágnánk egy oldalsó ágát, és ledugnánk a földbe. Nem kedvelik a viszontagságot, keveset tűrnek, és sokat kérnek. Nem tudnak beilleszkedni a környezetbe, és legfeljebb egy fél generációt, ha kiszolgálnak, azt is csak akkor, ha az adott generáció egyedei nem terveznek maguknak hosszú életet. A változatosságról meg ne nagyon beszéljünk, egy kezem is elég, hogy számba vegyem a fajtáikat.

Magunkat, embereket is osztályozhatnánk hasonlóképpen, és itt most persze talán sokan megsértődnek.

Ki vagy Te?

Te vagy az az ősi fajta, az a jóféle? Te vagy az, aki az Isten áldott ege alatt naggyá leszel, beszívod a napfényt, a levegőt, gyökereidet a mélybe nyújtod, és biztosan megtart téged az a drága Földanya? Vagy te vagy az a modern, az az öntudatosnak és magabiztosnak látszó, de a napfénytől, levegőtől elzárkózó, aki fél a földbe nyúlni, fél emberré válni, hisz az az út rögös, hosszan tart, és nem mindig biztonságos. Azt gondolod, úgysem bírnád ki, nem igaz?

Mutasd meg szeretett fádat, és megmondom, ki vagy!

Feltéve, hogy van egyáltalán szeretett fád. Vagy egyáltalán van fád.

Szóval odáig jutottunk, hogy fel kell mérnünk a gyümölcsfákat, mert már olyan kevesen maradtak, hogy a végén még szégyenben maradunk.

Valakik azt mondják erre a vidékre, hogy ez Magyarország tündérkertje. Márpedig a tündérek kertjében van szőlő, mosolygó alma és csengő barack. Tényleg van. Láttam is, és ettem is.

De a tündérek kertjében tündérek is vannak ugyebár! Tényleg vannak, láttam őket. Ha nem hiszed, gyere el, és nézd meg magad! Mert csak úgy lehet felismerni őket, ha belenézel a szemükbe. Csak akkor látod meg a varázslatot. Nem viccelek.

Persze az is meglehet, hogy ott jársz vagy élsz közöttük, az is lehet, hogy régóta, mégsem látod őket. El kéne gondolkodnod azon, mi lehet ennek az oka.

Neves néprajzkutatónk, Gönczi Ferenc írta. „…ha már fönt elveszett is a magyarban a magyar, lent a mélyben, az avarban élnek még a százados ízek…” Az ijesztő a dologban, hogy Gönczi körülbelül száz évvel ezelőtt írta ezt a megállapítást. Abban az időben, amikor a falvakban minden házban családok éltek és gazdálkodtak, és a hagyományos, józan emberi, isteni értékeket nem könyvekben őrizték, hanem a szerint éltek. Ha abban a nyüzsgő, élettel teli világban, ahol százszor ennyi gyümölcsfát írhattunk volna össze, már csak az avarban vannak ízek, akkor mi a helyzet most?

Száz tehénből maradt három, azt is nyolcvanéves bácsi gondozza; azt hiszem, ez tökéletesen leírja a helyzetet. A vidék hanyatlásáról, a környezet, a természet pusztulásáról annyi az írás, hogy képtelenség elolvasni csak egy részét is. Másról sem beszélünk nap mint nap, csak a mai rohanó, élhetetlen, stresszes, idegbajos világról, amelyben senki sem érzi jól magát, se szegény, se gazdag. A falvak haldokolnak, tíz házból három eladó, egy meg összedőlt, a lakosság elöregedett, kevés a fiatal, az itt lakók többsége a falun is városias életet él.

Jaj, hadd ne soroljam tovább, ez nagyon szörnyű! Mellesleg, szerintem nem is igaz. Illetve a tények azok tények, talán csak a hozzáállásunkkal van baj.

Az ember úgy lett megteremtve, hogy szoros kapcsolatban és harmóniában éljen az őt körülvevő természetes környezettel. Úgy tud rendesen működni. Az ettől való eltávolodás eredményezi a bajainkat. A tájban élő ember minden igénye kielégül azáltal, hogy ott éli a napjait, élteti a tájat, a táj pedig őt. Semmi újat vagy érdekeset nem mondtam, ezzel mindannyian – legalábbis a többségünk – tisztában van. Ha nem így élünk, és rosszul érezzük magunkat a bőrünkben, nincs kit vagy mit okolnunk érte. Egyszerűen csak fel kell fognunk ezt az egyszerű tényt, és az értékrendünket ehhez igazítani.

Jó kezdés ehhez a gyümölcs. Mert úgy látszik, ez még mindig az az egyetemes nyelv, amelyet sokan beszélünk. És bár ez a munka a gyümölcsfákról szól, én elsősorban mégis az embereket tartanám fontosnak, hisz a fákat emberek gondozzák, és hiába védjük a fákat, ha az embereket nem védjük, mert a mai rosszul összerakott világban sok a hátráltató tényező, és a legnehezebb dolga annak van, aki vállalja a vidéki életet.

Sok a rossz ebben a világban, jól tudom. De hadd idézzem régi barátom, egy öreg mágus szavait:

– Sokak szerint csak óriási hatalommal lehet a gonoszt kordában tartani. Én nem ezt tapasztaltam. Úgy láttam, hogy apróságok, hétköznapi népek kis tettei tartják sakkban a sötétséget. Egyszerű kedvesség és szeretet…

Nos, ez a világunk nagy bölcsessége. Te is megtapasztalhatod. Gyere el erre a vidékre, az Őrségbe! Legyél akárki, magasan képzett vagy egyszerűen gondolkodó, jól szituált vagy rosszul öltözött, fontos beosztású vagy lépcsőházfelmosó, híres vagy híreket nem hallgató, mindegy ki, kellő alázattal és jóindulattal sétálj végig valamelyik utcán, kopogj be valahová, kérj egy pohár vizet, vagy találj ki bármit, hogy szóba álljanak veled. Keresd a tündéreket!

Válj Te is tündérré!

Szakné Bor Tímea

Ez az írás az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság „Magas fák gyöngyei” projektjének keretén belül, a kaszálógyümölcsösök felmérése kapcsán készült.

Forrás: Magyar Élőfalu Hálózat
e-HÍRLEVÉL 25. szám, 2014. január 30.

TARTALOM

Tanulmány
Tomáš Halík: A spiritualitás – a vallás mélységi dimenziója 2–5
Gerhard Breidenstein: „Kápolnák nélküli hit"? 6–7
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 5
Meditáció
Farkas István: Csak engedem.... 8–10
Sulyok Gábor: A megrendelhető Isten 10–11
P. Gábor Mózes: Gautama és Jesua útja 12–13
Anselm Grün: A szépség spiritualitása 13–14
Birgit-Sara Fabianek: A csúnyaság őrülete 15
Vörös Éva: Isten gyengédsége 22
Gyerekeknek Moha-mese
„Tessék venni..." 16–17
Versbemutató
Garay András: Locsmándi László költészete 18–19
Életkép
Hanna Wolff: Kenyér az ablakpárkányon 20
Vincze József:
Többre vagyunk képesek, mint amennyit feltételeznek rólunk. 21-22
Világegyház
Julia Komarowski: Bergoglio listája 23
Megemlékezés
Kovács Lászkó: Egy rebellis nő (Szabó Márta búcsúztatója) 24–25
Márcziné Sárossy Anna: Márta néni, drága! 25
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–29
Környezetvédelem
Szakné Bor Tímea: Tündérország 30–31
(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

MEGJELENT

Gromon András: *Jézus evangéliuma Máté tolmácsolásában*
(320 oldalas evangélium-kommentár).
A könyv megrendelhető a szerzőtől
(tel.: 26/334-155; e-mail: gromonandras@gmail.com).
Ára: 2000,– Ft (+ 400,– Ft postaköltség).

A spiritualitás néhány arca

Az emberek mérhetetlenül gyávák. Nem tudnak hinni abban, amit lehetetlennek tartanak. Pedig azért lehetetlen valami, mert nem hiszünk benne. (Kodolányi János)

Aki nem hisz szabadon, az járjon templomba, hallgassa az Evangélium felolvasását, de maga bele se nézzen: mert elveszíti régi hitét, de hogy újat talál-e, még bizonytalan. (Dimitrij Mereskovszkij)

– Eljön az ideje, hogy kívülről nézz magadra, más szemmel lásd cselekedeteidet.
– Milyennel?
– A Végtelen Szeretet szemével.
– Mit tegyek?
– Élj a lelkiismereteddel egyetértésben!
– Hogy kell azt csinálni?
– Hát ha nem tudod, hogy kell úgy élni, akkor nincs értelme tovább beszélnem veled. (Jurij Ritheu)

A kereszténység megrendülésből fakadó követés. A megrendültség mindig új megrendülést kíván, a követésre hívó első ráébredés nem maradhat az egyetlen. És ezt az új meg új szíven szúrást ki kell bírni, eltompulás nélkül, tudat alá szorítás nélkül... (Corona Bamberg)

Semmi más ne vezéreljen bennünket, mint szüntelen készen állni a változásra, ha jobbat és igazabbat foghat fel elménk. Ne tétovázzunk odahagyni, amit igazságnak véltünk eddig, ha az igazabbról győzetünk meg elménk és lelkiismeretünk által. (Husz János)

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXV/4. (146.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromonandras@gmail.com

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS ÉS TERJESZTÉS:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Előfizetést *belföldi rózsaszín postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2014-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2600,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4500,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXV. évf. 5. szám
2014. október
250,– Ft

Van-e értelme a szenvedésnek?

A félelem szerepe a vallásban

Megbarátkozni a halállal

A pénz bálványa

A pusztító kapitalista civilizáció

Moha-mese

Farkas József emlékezete

Flüe-i Miklós, a béke szerelmese

Gondolatok a reformáció emléknapjára

Vasárnapi szentírási elmélkedések

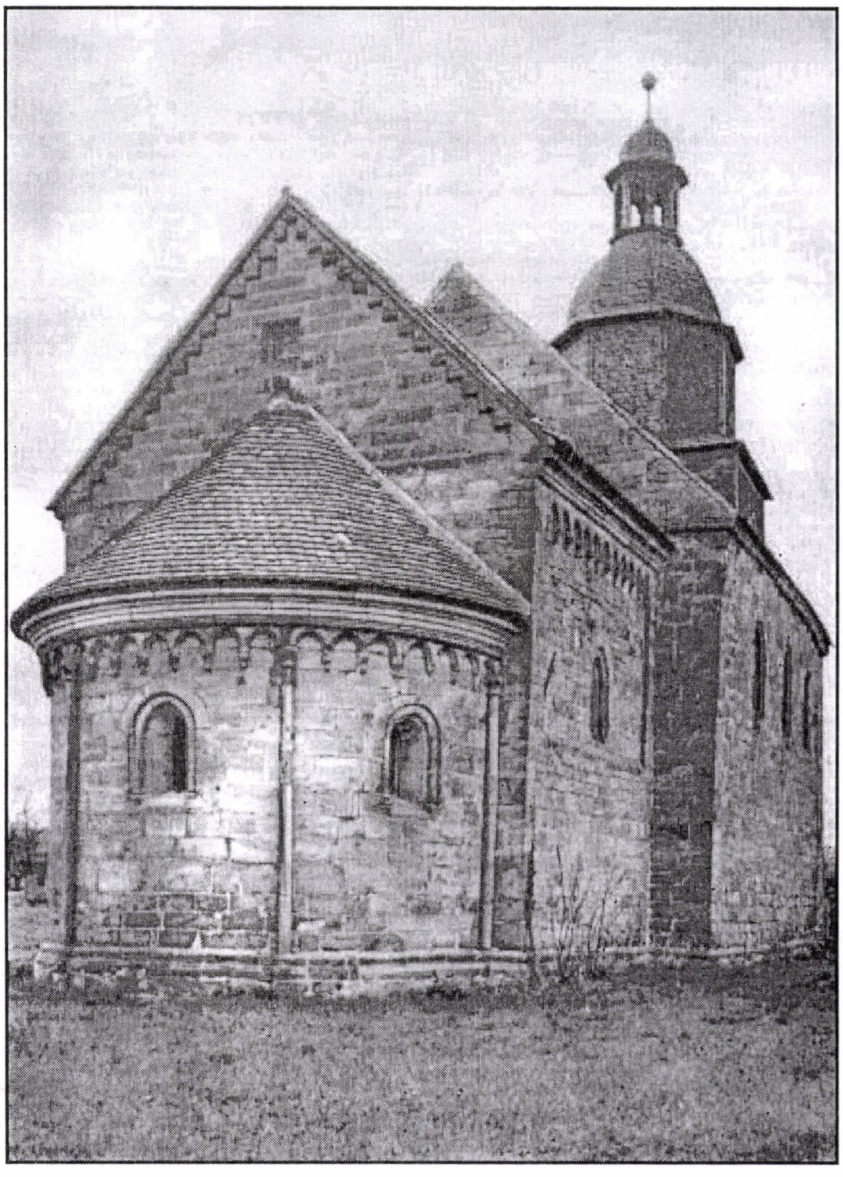

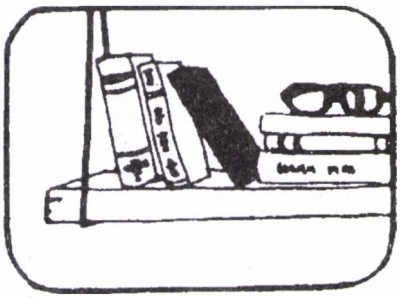

Barcza Barna

Van-e értelme a szenvedésnek?

Ha egyáltalán beszélni akarunk a szenvedésről, és el akarunk igazodni abban a kérdésben, hogy melyik szenvedésnek mi az értelme, akkor előbb leltárt kell készítenünk: Egyáltalán miféle szenvedések vannak?

A szenvedés fajtái

1. Szenvedések, amelyek anyagba ágyazottságunk következményei

Most inkább csak sorolgatni kezdjük, gyűjtögetni, mint afféle leltározásnál.

Gondoljunk itt az időjárás okozta szenvedésekre, a természeti katasztrófákra, egyáltalában védtelenségünkre, kiszolgáltatottságunkra a természeti erőkkel szemben, amelyeket több-kevesebb sikerrel megzabolázunk.

Ide tartozik testbe zártságunk és időbe zártságunk megélése is. Persze, sokan nem is tartják ezt szenvedésnek, mások meg nagyon is szenvedik. Szeretnének repülni, egyszerre több helyen lenni, nem félni az idő múlásától, múltat és jövőt átélni stb.

Mivel az anyag elhasználódik, elromlik, felbomlik, ebből következik a betegség, az öregség, a halál.

Aztán itt vannak a legpozitívabb szenvedések: az ember fejlődéséhez, kapaszkodásához szükséges erőbefektetések. Természetesen ezt egyesek örömmel élik át, mások szenvedik is. Ne felejtsük: embernek nem születünk, emberré válnunk kell! Embernek lenni nem sors, hanem feladat. Nietzsche azt mondja, hogy az embernek állandóan felül kell múlnia önmagát. Gondoljuk meg, hogy a sportban is, ha az ember kimagasló eredményeket akar elérni, állandóan edzésben kell lennie. De ugyanilyen erőfeszítések kellenek a szellemi kibontakozáshoz. Gondoljunk a koncentrálásra, a gondolkodásbeli nyomon maradásra, egyáltalán a tanulás nehézségeire...

E csoportot összefoglalva első közelítésben ezt mondhatjuk: ezen szenvedések egy részére szükségünk van a jó célok elérése érdekében. Más részüket igyekszünk elkerülni, vagyis legyőzendők, és részben le is győzhetők. Amiket nem tudunk elkerülni, azokat tudomásul vesszük mint frusztrációkat, vagy pedig szubjektív módon igyekszünk hasznosítani őket.

2. A közvetlenül vagy közvetve magunknak okozott szenvedések

Noha már előbb említettük a fejlődés erőbefektetéseit, most itt más szempontból tekintjük őket. Hogy célrairányítottak és használhatóak lehessünk, ehhez szükségünk van állandó *aszkézis*re, önmegtagadásra. Hogy eme aszkézisnek ne csak a fárasztó oldalát vegyük észre, hallgassuk meg a Nobel-díjas *Nikosz Kazantzakiszt*, milyen lelkesítően ír erről:

„Világéletemben úgy éreztem, ez az egyetlen kötelességem: összebékíteni az összebékíthetetlent, kibányászni magamból az ősi sötétséget, és amennyire tőlem telik, világossággá változtatni. Nem ez az Isten munkamódszere is? Nem ezt kell-e tennünk nekünk is, ha az ő nyomdokaiban akarunk járni? Ellobbanó kurta villám az életünk. Sietnünk kell. Az egész világegyetem anélkül, hogy sejtené, ezt a módszert követi: minden élőlény egy-egy műhely, amelyben a benne rejtőző Isten megmunkálja, átlényegíti a sarat. Ezért virágzik és terem a fa, ezért szaporodnak az állatok, ezért tudta a majom túllépni önkorlátait, és fölegyenesedve a hátsó lábaira állni. Ma pedig, első ízben a világ teremtése óta, az ember arra is képessé vált, hogy belépjen Isten műhelyébe, és vele együtt dolgozzék, és minél több hús lényegül át szeretetté, szabadsággá, vitézséggé, annál inkább Isten fiává válik az ember. Teljesíthetetlenül nehéz feladat. Egész életemben küzdöttem, küzdök ma is, de szívemben is van még sötét üledék, mindig újra kell kezdeni a harcot... Milyen félelmetes út vezet felfelé a majomtól az emberig, az embertől az Istenig!” (Jelentés Grecónak, Bp., 1970, 22-23. o.)

Természetesen a célirányos feszülés ellentéte még több szenvedést okoz. A hebehurgya, rendszertelen életvitel, a kapkodás, a következetlenség, ami által kiszámíthatatlanok leszünk saját magunk és mások számára...

Ugyancsak magunknak okozunk szenvedéseket a rombolást okozó szenvedélyekkel: dohányzás, alkohol, narkó... Itt a mértéken túli használat rombolja szervezetünket, testi-lelki erőnlétünket.

Főleg fiataloknál jelentős tényező a különböző vakmerőségekből származó károsodások.

Talán az előbbieket és még az utóbbiakat is összefoglalhatjuk ezen mondat segítségével: A bűnös életmódból származó megbetegedések. Az előbbieken kívül ide tartozik a hajszolt életvitel, a szexuális kicsapongások, az önző, másokkal nem törődő élet, pihenés-, ritmus- és harmóniamentesség. Ezek azok az emberek, akik szabadságukat önmaguk ellen fordították. Ráadásul még lázadoznak is Isten vagy mások ellen. Saját butaságukat vagy gyengeségüket igyekeznek mások nyakába varrni. Sorolhatom tovább: a mohóság, a birtoklási vágy szabadon engedése, az előrelátás, a távlati terv hiánya, az önkibontakoztatás elmulasztása.

Itt álljunk meg egy pillanatra! Az ember önkibontakoztatása tehát feladat, annak elmulasztása pedig bűn. De olyan bűn, amely magával hozza a betegséget is. Hallgassunk csak meg egy svájci orvost, hogyan ír eme összefüggésekről:

„Itt válik világossá egy lényeges és fontos különbség az állat és az ember között. Az állat nem felelős cselekvéséért. Az ember azonban szabadságot kapott, azaz megszabadult ettől a cselekvéskényszertől. A embernek tehát az élet mint valódi feladat adatott meg. Ha ez így van, akkor az a lehetőség is fennáll, hogy saját magát és életét elhibázza. Elhibázni pedig akkor fogja magát, ha nem él igazán. Igazi életen itt azt értem, hogy mindannak teljességét, ami képességekben és lehetőségekben benne rejlik, a lehető legtökéletesebben kibontakoztatja. A „lehető legtökéletesebben” kifejezés figyelmet érdemel. Mert alig van olyan ember, aki mindannak teljességét, amit képességekben magában hordoz, kibontakoztatná. Mindenkinek választania kell valamilyen vonatkozásban. De a valóságos és igazi élet dinamikus folyamat, és halálunkig mindig újra és újra lehetőségeink megvalósítását követeli meg tőlünk. Ez a jellegzetes emberi állapot olyan valami, ami az embert döntő módon megkülönbözteti az állattól.

Így képességeink kibontakoztatása az ember számára természettörvény, amelynek követésére hivatott. Ha nem fejtjük ki képességeinket, ez a megbetegedés mindannyiunkban szunnyadó lehetőségét szabadítja fel. Ha a halál éppen olyan fontos, mint a születés, akkor tulajdonképpen magától értetődő, hogy a természetben azok az összefüggések is adva vannak, amelyek a halálról gondoskodnak. A betegség lehetősége mindannyiunkban ott szunnyad. Abban, hogy milyen betegségbe esünk, valószínűleg egész sor egyéb tényező is szerepet játszik: öröklött tényezők, mindenkori környezetünkből, életmódunkból és más külső körülményekből fakadó tényezők.

A betegség a természet módszere, amellyel a halálról gondoskodik. Az ember mindig betegségben hal meg. Az a gyakran alkalmazott hasonlat, hogy az ember élete gyertya módjára huny ki, a kórboncnokok tapasztalatai szerint legalábbis rendkívül ritkán valósul meg a gyakorlatban. Valamilyen betegségnek mindig része van a halálban. Így azoknak a betegségeknek, amelyekről most beszélünk, alapjában véve egységes végső okuk van, nevezetesen a kibontakoztatás akadályoztatása.” (Arthur Jores: A természettudományos szemlélet határai az orvostudományban, Orientierung, Zürich, 1967, VI. 30.)

Összefoglalva e pontot, azt mondhatjuk, ezek a szenvedések részben kihagyhatatlanul szükségesek, más részük bűnös, tehát elkerülendő, részben pedig kijavítandó.

3. A mások által okozott szenvedések

3.1. A jó emberek által

Először talán furcsán hangzik, hogy a jó emberek is okoznak nekünk szenvedéseket. De még mennyit! Mivel jó emberek, ezért természetesen nem is saját rossz szándékukból. Hát akkor hogyan? Pl. félreértenek bennünket. Esetleg nem ismernek eléggé, vagy rosszul ismernek. Aztán nem tudják kiszámítani, hogy éppen mi a jó nekünk. Ebből származhat egy alkalmatlan látogatás, egy fölösleges ajándék stb.

Ott vannak a hibájukon kívül bajbajutottak, akik mégis sok gondot okozhatnak nekünk: betegek, szegények, kórházba kerültek, anyagilag tönkrementek avagy átmenetileg anyagi nehézségekkel küszködők...

Jó emberek is elhibázhatják életüket. Rosszul dönthetnek. Tanácsra, segítségre szorulnak. Mellékük kell állnunk, mert egyedül nem tudnak kievickélni a bajból...

3.2. A rossz emberektől

Hányszor lázadozunk meggondolatlanul a jó Isten ellen, ha bizonyos kellemetlenségek érnek, pedig csak az Istenhez nem igazodó, önző emberek teszik nehézzé életünket. Mennyi elviselni valónk lehet neveletlenségük, gátlástalanságuk következtében! Avagy éppen káros szenvedélyeikkel mennyi borsot törnek az orrunk alá.

Az egészen gonoszok önzésükkel félrelöknek, betartanak nekünk, gáncsolnak. Uralkodni akarnak rajtunk. Az ő céljaikat szolgáló rabszolgáknak tekintenek minket. Nem veszik figyelembe saját céljainkat, kibontakozásunkat. Ki akarnak használni, kizsákmányolnak: anyagilag is, időgazdálkodásunkban is. Felrúgják az emberi együttélés szabályait. Lenéznek, megvetnek valami miatt. Gáncsolják jó és közös elhatározásainkat. Bandákba, klikkbe verődve nehezítik a jók életét.

Az ilyenfajta szenvedésekkel szemben három elvi magatartás lehetséges: vagy figyelmeztetem őket, tehát szembesítem helytelen magatartásukkal, vagy kikerülöm őket, ha lehetséges, vagy elviselem az okozott szenvedést.

3.3. Miért is bántanak?

Nemcsak azt kell megnéznünk, hogy honnan is érkeznek a bántások, hanem azt is, hogy egyáltalán miért is bántanak? Itt három eset lehetséges:

3.3.1. Az ő gonoszságuk miatt

Erre már megadtuk a választ: figyelmeztetem – kikerülöm – elviselem.

3.3.2. Saját hibáim miatt

Ez esetben nekem kell megváltoznom.

3.3.3. Meggyőződésem miatt

Ez a legkiemeltebb szempont. Hiszen ilyenkor Jézushoz tartozásom miatt bántanak. Ez a keresztény ember feladata és sorsa. Hűnek lenni meggyőződésünkhöz, és elviselni az érte kapott bántásokat.

Sorrendben ez így történik. Ha meggyőződésem, Jézushoz tartozásom miatt bántanak, akkor előbb számot adok meggyőződésemről, hitemről. Hiszen esetleg nem is ismeri. Nem is érti meg, hogy miért teszem azt, amit teszek, amibe ő beleköt. Ha számot adtam, akkor két eset lehetséges: vagy megérti, s akkor abbahagyja a bántást, vagy nem érti meg, és akkor folytatja. Ez utóbbi esetben elviselem. Ez az elviselés lesz a szenvedés legsajátosabban keresztény formája, vagyis a kereszt.

Itt értjük meg, hogy nem akármit és nem akármiért kell elszenvednünk. Az Isten iránti hűségünkért kell feltétlenül és mindenáron vállalnunk a szenvedést, vagyis a keresztet. Hogy mennyire sikerül, ez éppen szeretetünk nagyságát fogja megmutatni. Vagy ahogy *Halász Piusz* fogalmazza: „Szeretetünk hőmérője: a *kereszt*.” Erről egy alkalommal így elmélkedik:

„Mintha a szeretet abban a pillanatban, amikor a föld légkörébe hatol, szükségképpen elválaszthatatlan lenne a szenvedéstől. Sine dolore non vivitur amore, mondja Szent Bernát. Az ember világában az igazi szeretet mindig áldozatos. És ha a legnagyobb szeretet testesül meg, a legnagyobb áldozat felé sodródik. Mivel szeretet, azért tökéletesen szabad, de mert földi szeretet, azért szükségképpen áldozatos is. Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, aki életét adja barátaiért (Jn 15,3). A kezdő szeretet a magáét adja, hogy örömet okozzon. A nagyobb szeretet önmagát

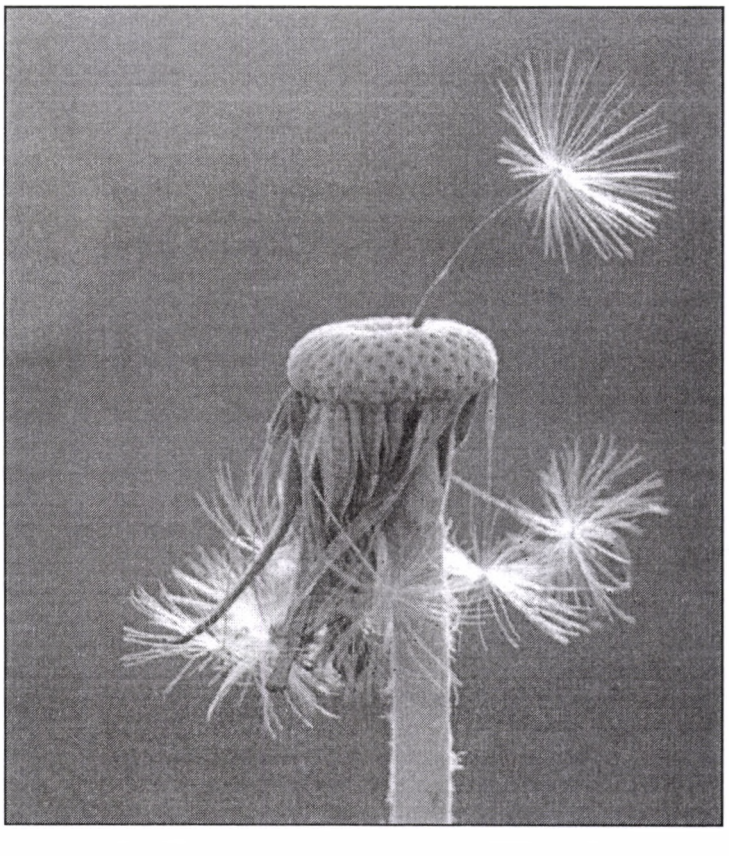

adja, hogy boldogítson. A legnagyobb szeretet pedig az életét adja, hogy üdvözítsen.” (Halász Piusz: Az apostoli élet három formája)

Mit kezdjünk a szenvedéssel?

Négy tételt fogalmazunk meg. Ezeket együtt és egyszerre kell igaznak tartanunk. A konkrét élethelyzetben azt a tételgombot kell lenyomnunk, amelyik arra az esetre alkalmazható. Esetleg egyidejűleg több gombot is le kell nyomnom.

1. Szívesen vállalom azokat a szenvedéseket, azokat az áldozatokat, amelyeket saját magam kibontakoztatása és mások szeretése miatt vállalnom kell (szervetlen és szerves aszkézis).

2. Igyekszem elkerülni, kiküszöbölni mindazokat a szenvedéseket, amelyeket nem okvetlenül kell vállalnom sem a magam kibontakoztatása, sem mások szeretése miatt.

3. Azokat a szenvedéseket feltétlenül vállalnom kell, amelyeket Jézushoz tartozásom miatt (hitemért, meggyőződésemért) kapok másoktól, és a bántókat nem tudom meggyőződéssel jobb belátásra bírni. Ezek lesznek keresztjeim. Ezek Jézus melletti tanúságtételem hitelesítői egészen a vértanúságig, vagyis életem odaadásáig. Nyilvánvalóvá kell tennem, hogy még biológiai életemnél is jobban szeretem az Istent.

4. Azokat a szenvedéseket, amelyekre közvetlenül nincs szükségem, de nem tudom megszüntetni (pl. gyógyíthatatlan betegség, mozgásképtelenség), azokat úgy igyekszem elviselni, hogy a lehető legkevésbé akadályozzanak szeretetem megélésében. Az ilyen szenvedés se tudjon elválasztólag odaállni Isten és közém, illetve embertársaim és közém.

Egy elvi megközelítés

Az ember értéket megragadó és értéket megközelítő lény.

Igen ám! Csakhogy érték nagyon sokféle van. Aki el akar igazodni, és helyesen akarja kibontakoztatni életét, annak először helyes sorrendbe kell raknia az értékeket. El kell készítenie az értékek hierarchiáját. Hogy a különböző anyagi, biológiai és szellemi értékek között el ne tévedjen, főleg pedig, hogy összeütközések esetén melyiket részesítse előnyben, ehhez piramisba kell rendeznie a rengeteg értéket.

Mi, keresztények azt mondjuk magunkról, hogy szeretet-csúcsértékűek vagyunk, mert Isten léttartalmát: a szeretetet helyezzük mindenek fölé, és minden mást ennek akarunk alárendelni. Csakhogy ez az alárendelődés, az alsóbb értékek alárendelődése a felsőbbnek, szenvedésként élhető meg, ha az alacsonyabb rendű érték felől nézem, ugyanakkor örömnek, ha a felsőbb érték oldaláról közelítem meg. Például hogy egy betegnek bevásárolhassak, ehhez le kell mondanom aznapi kedvenc szokásaimról: ez szenvedés. Ugyanakkor lelkiismeretem örül, hogy kihoztam magamból ezt a szeretetszolgálatot.

Hasznosítható-e a szenvedés?

Szubjektív feldolgozási szempontok

Az objektív, a tárgyi, a valóságot megragadó szempontokat már sorra vettük. A gyakorlatban mégis ki-ki a maga választotta feldolgozási szempontok segítségével dolgozza fel szenvedéseit. Néha jobban, mint az objektívnek felkínált szempontokkal. Vegyük sorra most ezeket is. Kritikájukat úgyis ki-ki már maga el tudja végezni. Az élet ilyen vagy olyan szorult helyzeteiben mégis ott lehetnek ezek a szubjektív szempontok mint kapaszkodási fogantyúk az elmerülés ellen.

1. A szenvedések mint Isten figyelmeztető jelei?

A rövid távon gondolkodó ember a szenvedések elviselésekor Istennel perlekedik. Sőt, szidja, káromolja őt. El is távolodik tőle. Nem egy ateista a szenvedések, betegségek és a halál megtapasztalásakor fordul el Istentől.

Az Isten atyai jóságát és gondviselését elfogadó ember a szenvedésekben Isten figyelmeztetését fogja fel: Nem jársz rossz úton? Amit csinálsz, jó az neked hosszú távon?

Valami ilyesmit tartalmaz az egyetlen reánk maradt Prohászka-vers, amelyet ő *M. Teexshe* nyomán fordított németből:

„...Gondolod, kerül életed
útjába egyetlen gátló kő, és hiába?
Lehet otromba, lehet kicsike,
hidd el, ahol van, ott kell lennie.
De nem azért, hogy visszatartson téged,
s lohassza kedved, merészséged!
Jóságos keze utadba azért tette,
hogy megállj mellette.

Nézd meg a követ, aztán kezdj el
beszélni róla Isteneddel!
Őt kérdezd meg, milyen üzenetet
küld azzal az akadállyal neked?!
S ha Istennel találkozott,
útadba minden kő áldást hozott...”

A fatalizmus vádjától talán az utolsó két sor véd meg. Mivel saját életemben is tapasztaltam, hogy bizonyos szenvedések új értelmet adnak életünknek, ezért hálás vagyok ezért a szempontért. Ma például úgy fogom fel börtönbe jutásomat, hogy azzal Isten új irányba terelte életemet. Nálam ez volt a damaszkuszi fordulat, Pálnál más.

2. A szenvedések útján könnyebben rátalálsz Istenre

Tudom, mondhatod, hogy ezek nem szabatosan szétválasztott szempontok. Igazad van. De hát most a szubjektív zónában sétálgatunk.

Nemcsak Istenre találhatsz rá könnyebben, hanem saját boldogságodra, tehát önmagadra is.

Dosztojevszkijt szibériai száműzetésre ítélték a cári Oroszországban. Amikor a fegyveres őrök a lágerből a vagonok felé terelték, a bámészkodók sorából előugrott egy nő, és a kezébe nyomott egy kis csomagot. A csomagban az újszövetségi Szentírás volt, benne pedig 50 rubel. Később erre visszaemlékezve, sőt életét áttekintve azt írja: „Az 50 rubel mentett meg az éhhaláltól, a Szentírás pedig a szellemi éhhaláltól.” Hosszú éveken keresztül ez volt egyetlen szellemi tápláléka. Aki ismeri műveit, az tudja, hogy szinte mindent innen merített, vagy ezzel színezte-értelmezte mondanivalóját.

Dombi Ferenc egyik elmélkedésében hallottam a következőt: Szívünk mélyén ott az olthatatlan vágy Isten után. Istent jelképezi a tenger. A tengerbe eljutni: ez a boldogság. A tenger azonban távoli. Sokan pótboldogságokat keresnek helyette, amelyek közeliek. Ezek a tavak, vagyis a véges érzéki örömök. Egy dolog bizonyos: a tóból sohasem lehet eljutni a tengerbe. A tengerbe csak a folyó sodrása visz. A folyó sodrában lenni: ez a szenvedés. Lelkünk legmélye tehát igényli a szenvedést, ugyanakkor csömört kap a tavi élet problémátlan jólététől. Nagyon sok ember nem döbben rá erre, ezért Istennek ki kell őt pecáznia élvezeteinek tavából, és bedobnia a szenvedések folyójába. Boldog az az ember, aki megtapasztalja, hogy az Isten ennyire törődik vele.

3. A szenvedések befelé fordítanak

Ki látott többet a vak Miltonnál? Ki hallott többet a süket Beethovennél?

Kórházban, börtönben az emberek végre ráérnek gondolkodni. Vera testvérem elmondta, hogy amikor éjszakás nővér volt, mindenki odahívta az ágyához, vagy kimentek a nővérszobába, és ott folyt a nagy föltárulkozás. Könnyű volt mozdítani az életükön, mert csak egy-egy okos kérdést kellett föltenni. Magam tanúja lettem sok börtönbeli cellatársam nagy fogadkozásainak, hogy majd miként fogják átrendezni addigi elrontott életüket.

4. A szenvedések érlelő hatása: elviselésük, legyőzésük bölccsé tesz

Sokszor látjuk, tapasztaljuk a még meg nem próbált fiatalok laposságát, komolytalanságát, felszínességét. Ugyanakkor szembetűnő sok szenvedést elviselt ember bölcsessége. Noha természetesnek tartjuk, hogy az ember általában szabadulni akar a szenvedéstől, azt már kevesebben ismerik fel, hogy érlelő hatása van annak, hogyan dolgozza fel valaki a szenvedéseit.

Egy kedves, tanulságos legenda szerint az Úr Jézus és Szent Péter vitte keresztjét egy meredek úton. Az Úr elöl, Péter utána. Péter nagyon nehéznek találta, és suttyomban le-levágott belőle egy-egy darabot, míg egészen rövid nem lett. Mikor fölértek egy magas hegyre, az Úr így szólt: Megérkeztünk a mennyország elé. A hegy és a felhő közötti szakadékon áttesszük a keresztünket, és átmegyünk rajta a mennyországba. Az Úr Jézus a maga hosszú keresztjét átfektette, átment rajta, s már a mennyben is volt. Péter sehogy sem ért át rajta. Az Úr szavára kénytelen volt visszamenni, összeszedni a levágott darabokat, összeszögezni, ismét megtenni a fáradságos utat, s csak így ért át a mennybe.

5. A szenvedések segítenek lefaragni hibáinkat

Babits írja *Psychoanalysis christiana* c. versében:

„Mint a bókos szentek állnak a fülkében
kívülről a szemnek kifaragva szépen,
de befelé, hol a falnak fordul hátok,
csak darabos szikla s durva törés tátog:
ilyen szentek vagyunk mi!”

Aztán felteszi a kérdést:

„Ki farag valaha bennünket egészre,
ha nincs kemény vésőnk, hogy magunkat vésne,
ha nincs kalapácsunk, szüntelenül dúló,
legfájóbb mélyünkbe belefúró fúró?
Szenvedésre lettünk mi.”

És végül az utolsó versszak:

„Szenvedni annyi, mint diadalt aratni:
Óh hány éles vasnak kell rajtunk faragni,
míg méltók nem leszünk, hogy az Ég Királya
beállítson majdan szobros csarnokába.
Krisztus Urunk, segíts meg!”

Most pedig ismét *Nikosz Kazantzakiszt* hallgassuk:

„...És attól a perctől fogva, hogy beleláttam a mélységbe, egyéniségem kezdett megszilárdulni. Már nem folyt örökké változóan, mint a víz, hanem egy fénymag köré sűrűsödött, lassan felöltötte saját arcát. Már nem tévelygtem jobbra-balra, hogy kitapasztaljam, milyen fenevadtól származom, hanem teljes biztonsággal haladtam előre utamon, mert tudtam, milyen az igazi arcom, és mi a kötelességem: az, hogy ezt az arcot a tőlem telhető türelemmel, szeretettel és művészi készséggel kialakítsam. Mit jelent az, hogy kialakítsam? Hogy lobogó lánggá tegyem, és ha még van időm, mielőtt eljő a Halál, ezt a lángot fénnyé változtassam, és a Halálnak már ne maradjon mit elvennie tőlem. Mert mindig is ez volt a leghőbb törekvésem, becsvágyam: hogy ne hagyjak a Halálnak semmi elvennivalót, legföljebb néhány csontot.” (Jelentés Grecónak, Bp., Gondolat, 1970, 25. o.)

6. A szenvedésekkel vezekelhetünk bűneinkért

Ez az előbb említett önmagunk faragásának passzívabb formája. Az a fajta megtisztulás, amikor az ember maga akarja jóvátenni bűneit. Nem mintha Isten ezt kívánná. Valahogy mégis ott rejlik az ember lelke mélyén. Mióta nyomon követhető az emberiség története, azóta találkozunk engesztelő áldozatokkal. Mintha valami objektív igazságszolgáltatás színe előtt kellene magunkat tisztába tennünk. Ezt a felfogást hordozza a tisztítóhely tanítása is.

Betegágyon, halálos ágyon hányan ajánlgatják szenvedéseiket életük során elkövetett bűneikért, esetleg mások bűneiért...

7. A szenvedés lehet: sorsközösség megélése Krisztussal

A tényleges sorsközösséget már megfogalmaztuk a második részben. Szent Pál azt írja a Kolosszei levélben: „Örömmel szenvedek értetek, és testemben kiegészítem azt, ami még hiányzik Krisztus szenvedéséből, Testének, az Egyháznak javára.”

Ha Jézus egyháza kontraszttársadalom, akkor természetes dolog, hogy az ő követői elhatárolódnak e világ fiainak élvezetközpontú és rövid távú életberendezkedésétől. Ez a másfajta életvitel olyan fajta szenvedéseket szolgáltat, amelyek birtokában úgy haladunk az életszentség útján, hogy egyre hasonlóbbak leszünk Krisztushoz. Minél több ember fog sorsazonosságban élni Krisztussal, annál több lesz látható, tapasztalható az ő egyházából.

Elhangzott lelkigyakorlatos előadásként, valószínűleg az 1980-as évek második felében.

Félni és félni hagyni?

Az élőlények, de megkülönböztetetten az emberi jellemalakulás egyik lényeges tényezője a félelem, és az, hogy miképpen épül bele a tudatba. A cím némi humorra utalhatna, hiszen a jobbára közismert szólásmondás az életre, nem pedig a félelemre vonatkozik, de olyan súlyos, és akár tragikussá is váló kapcsolatról van szó, amely érthetővé teszi a szándékos szócserét. A félelem az a speciális eszköz, amely tökéletesen képes megszüntetni a döntési szabadságot, és megbénítani a személyiség kibontakozását.

A félelem maga, akármilyen ijesztően hangzik is, minden élőlény egyik legszükségesebb tényezője, hiszen bármely faj vagy egyed fejlődése elképzelhetetlen nélküle. Félelem nélkül a fajok egymás mellettisége, de még a fajon belüli rangsor kialakulását célzó küzdelmek is akár az önkipusztításig vezethetnének.

Abban a pillanatban, hogy a fizikai, biológiai törvények feletti tényezők fölénybe jutnak, megváltozik a félelem szerepe. Ami addig szükséges, életmentő gátlásnak minősült, az intelligencia specifikációja, a szociális érzékenység felülkerekedése és nem kevésbé a kommunikáció sajátos továbbfejlődése mellett az önállóvá válás akadályává válik. Ez az a pillanat, amikor a félelem, amely addig a védekezést szolgálta, korlátok közé kényszerül, és így közvetve utat enged a szabad döntés felé. Nem tűnik el nyomtalanul, hiszen a Moro-féle kapaszkodó reflex örök emlékként kíséri az embert egész életén keresztül, de eredeti funkcióját elveszítette, és – normális esetben – az értelem és a személyes meggyőződés kerül vagy kerülhet előtérbe.

Az egyénből indulva a kisebb, majd a nagyobb közösségig haladva, a jelenlévő és kialakuló, vagy kialakított félelem értelmével vagy értelmetlenségével, alattomos aknamunkájával szembe kell néznünk.

Az egyén önalakítása során eljut vagy eljuthat arra pontra, ahol mindennél fontosabbnak tűnik, hogy maga legyen, hogy önállóvá váljon. Ekkor még nem világos előtte, hogy ez szükségszerűen együtt jár azzal, hogy magára marad, és *függetlenné* ***kell*** lennie. Az utóbbi következménye, hogy rá kell döbbennie magányára, és arra, hogy függetlenségét csak kötődéseinek lehántásával, a lét minden terhét és felelősségét kizárólagosan önmagára terhelve érheti el. Ebben a magára maradottságában két lehetőség kínálkozik.

Az *egyik* szerint eddigi függőségét újra cseréli, és még keményebben megalázva magát, leborul az ismeretlen hatalom előtt, azzal biztatva magát, hogy semmivé válásával, az új hatalomhoz kapcsolódása által mindenné képes lenni. Erich Fromm szerint: „Éppen körülhatárolt létéből következően olthatatlan vággyal keresi azt, akinek odaadhatja magát, aki megnyugtatóan felülmúlja őt. Ez a kettősség, amely egyrészről önmaga megtalálását sürgeti, másrészről viszont annak megvalósíthatatlanságával fenyeget, csupán egyet tart kudarcai miatt lehetséges megoldásnak, a lemondást mindarról, amit az értelem lehetségessé tenne, és valami szent odaadásban lemond saját megvalósításáról, áthárítva a felelősséget Istenre, vagy arra, akit vagy amit erre érdemesnek minősít."[1] A *másik* kísérlet legalább ennyire kérdéses: az, hogy önmaga lépjen Isten helyébe, és legyen az, amivé lenni akarna.

A második lehetőség még kevesebb sikerrel kecsegtet, mert az ember mindig több akar lenni, mint ami, és bár az Isten képére és hasonlatosságára van megteremtve, a Biblia megfogalmazása szerint képtelen istenné lenni. Az a kettősség, amely a között van, ami az ember ténylegesen, illetve ami elérhetetlen messzeségben van tőle, bár azzá szeretne lenni: a semmi és a valami, a törpe és az óriás, a véges és a végtelen, az élet és a halál mindörökre félelemmel tölti el, és ez kikerülhetetlenül kíséri egész életén keresztül. Ez az egzisztenciális félelem, amit igazából semmivel nem lehet orvosolni, és amire éppen az önállóság és függetlenség döbbenti rá a gondolkodó embert. A lét nem járható át, nem cserélhető és nem feleltethető meg kívánság szerint.

Az ember szerencséjére fejlődésének kezdeti szakaszában – általánosan fogalmazva gyermekkorában – részben értelmi fejlődésének összetettsége miatt, részben a sajátos környezet, vagyis a család, a szülők jóvoltából a léttel való ijesztő szembenézés várat magára. Az állatok esetében a kezdet lényegében hasonló, a folytatás azonban kemény és életveszélyes, hiszen a szülők gondoskodó magatartása a legtöbb esetben egyik percről a másikra megszűnik. A szülő rákényszeríti az önállósodás küszöbén egyensúlyozó utódait saját életükre, még azáltal is, hogy egyszerűen elzavarja őket saját megszokott „vadászterületéről".

Az ember esetében kissé szelídebb ez a késztetés – *amennyiben van ilyen késztetés.* Többféle megoldás van, amellyel a szülő ellene dolgozik, vagy nem akarja szabadon engedni jól működő gyermekét, és mindent megtesz, hogy az képtelen legyen leválni és önmagává lenni. És itt ismét előtérbe kerül a félelem, bár mondhatnánk, kultúrformában. Anyagilag teszi függővé gyermekét, vagy ha ez nem lehetséges, lelkileg, szellemileg teszi alkalmatlanná, hogy saját életét kialakíthassa, mert mindenről van jobb, sőt egyedül helyes véleménye, aminek következtében a gyermek nem mer maga dönteni. Persze a gyermek is aktív módon teheti lehetetlenné a leválást, amikor szándékos élősdiként a szülőre hárítva minden felelősséget, tudatosan tartja fenn a függőséget. Mindkét megoldás csak tragédiához vezethet, hiszen a feszültség, ami elkerülhetetlen, előbb vagy utóbb robbanáshoz vezet, ahol a szülői féltés (nevezhetjük akár félelemgerjesztésnek is) megöli még a csíráját is annak, hogy a gyermek azzá legyen, akinek valójában hiszi magát. Ez az elbátortalanító hadviselés, titkos megfélemlítés, talán tudattalan manipulálás sajátos különlegessége az embernek mint egy kicsiny közösség, a család tagjának.

Az ember olyan élőlény, aki tudatának elégtelenségéből adódó félelme miatt kénytelen belebetegedni az életbe, ha a ránehezedő félelmet nem tudja azt meghaladó bizalommal ellensúlyozni. A félelem a tudat és a szabadság feszültségéből születik szükségszerűen. A félelem végső értelemben csak ezek feladásával szüntethető meg. Az ember önmagában, Isten nélkül mint végső „bizalomtárgy" nélkül életképtelen, de az Istenhez kapcsolódás kétértelműséget hordoz, mert bár általa lehetőséget teremthetünk arra, hogy emberré legyünk, de egyidejűleg el is vethetjük ennek a lehetőségét az Istentől való félreértett függőség miatt.[2]

Ha innen továbblépünk, eljutunk egy másfajta közösségbe, amelyet ne-

[1] E. Fromm, Pszichoanalízis és vallás, Budapest, 1995, 34.

vezhetünk akárminek, de amelyet sajátos ideológia hat át és tart egybe. Ez lehet egyszerűen bármiféle vallás vagy gyülekezet, de természetesen a tömeg, vagyis maga a társadalom is, hiszen az utóbbi kettő egymásnak gyakorlatilag megfeleltethető. A létnek a vallás által támogatott, alapvetően depressziós megítélése és megélése azt jelenti, hogy az embernek már maga a léte is botrány, és ezt igazában csak totális megszüntetésével lehetne orvosolni. Ha azonban nem orvosolható így, akkor a legmagasabb szintű hasznossággal kell és lehet valamelyest elégtételt adni rá. Az ember egyetlen menedéke hasznossága, amely nélkül nincs magyarázat a létére.[3]

Itt a félelemnek olyan mindent átfogó formájáról van szó, amelyet egyszerűen bűntudatnak szoktunk nevezni. Olyan végtelen hatalmú eszköz ez, amelyet még a felkínált isteni megbocsátás is legjobb esetben csak enyhíteni tud, de megszüntetni nem képes, sőt bizonyos értelemben nem is áll szándékában. Hogy ez nyilvánvalóvá váljon, vessünk néhány pillantást a Bibliára.

Az Ószövetség alapgondolata szerint az ember alávetettsége, bűnös volta határoz meg mindenféle vertikális kapcsolatot. Ez annyira alapgondolata, hogy már-már vesszőparipája a Bibliának. Unalomig lehetne idézni a megfélemlítés és megfélemlítettség megfogalmazásait és dicséretét. Ez a minden vallás alapjául szolgáló istenfélelem, illetve a hozzá kapcsolódó és elmaradhatatlan bűntudat, s ezek együttesen képesek tökéletesen megbénítani az ember önmagára találását. Elképesztően sajátos szemléletet találunk a Biblia szövegeiben, például a zsoltárokban: *„Az Úr félelme szívet derít, vígságot és örömöt ad, és hosszú életet"* (Zsolt 22,12). Egy másikban legalább enyire zavaros biztatást találunk: *„Szolgáljátok az Urat félelemmel, és ujjongjatok előtte remegve"* (Zsolt 2, 11)! Hasonlóan nehezen értelmezhető egy másik prófétai szöveg: *„Ha én atya vagyok, hol a tiszteletem, és ha én Úr vagyok, hol a félelem tőlem"* (Mal 1,6)? Kiragadott részletnek tűnik ez a néhány mondat, de valójában olyan szemléletmódról tanúskodnak, amely alapvetően meghatározza a Bibliára épülő vallási elképzeléseket, így a kereszténységet is.

A keresztény teológia egészében, ha szabad egyáltalán a kifejezést a páli levelekre alkalmazni, ugyanezt a zavaros elgondolást találjuk, hiszen azt olvassuk: *„Nem a szolgaság lelkét kaptátok, hogy ismét csak féljetek"* (Róm 8,15). Ugyanakkor egy másik helyen ennek a visszájaként ezt a *biztatást* találjuk: *„Félelemmel és rettegéssel munkáljátok üdvösségeteket"* (Fil 2,12)! Ezek után döntse el valaki, hogy kell-e rettegni és félni, vagy nem? Zavarba hozó gondolat bonyolítja az összefüggést, ha hozzáteszünk egy másik, jánosinak nevezett mondatot, amely szerint: *„a szeretetben nincsen félelem"* (1Jn 4, 18). Ez azonban sajnos ma sem sokat zavarja a teológiai rendszerek megalkotását és Jézusra hivatkozó terjesztését.

„Úgy összegezhetjük ezt a kérdést, hogy pontosan az ősbűn dogmája a legalkalmasabb arra, hogy az embert gonosznak állítsa be, illetve neurotikus, elsősorban szexuális bűntudatban és a büntetéstől való félelemben tartsa, és ezt a függőséget az egyház saját hatalmának erősítésére használja ki"[4], foglalja össze a teológiai problémát Drewermann. – Ennek értelmében ami emberi, az eleve értéktelen, és Isten és ember között mindenkor csak az úr és szolga függőségi viszonya létezhet, sőt az alávetettség és semmivé alázás maga a boldogság és élet forrása. A legtöbb ember, különösen ha vallásos, úgy érzi, hogy sorsa örökre megpecsételődött, és soha nem nélkülözheti egy felettes hatalom védelmét. Ezt az igényét egy koncentrált apaképben látja megvalósíthatónak, és ez körvonalazza aztán az istenfogalom sajátos karakterét, a félelmetest és a hatalmast.[5] Ennek az összefüggésnek az alapja és fenntartója a magára maradottság, vagyis az elszigeteltség veszélye, amely olyan súlyos félelmeket gerjeszthet, hogy áldozata képtelenné válik az önálló életre, és (inkább) megmarad egész életére gyermeknek.

Ez éppen az ellentéte a természetes fejlődésnek, hiszen minden élőlény alapvető célja, hogy önmaga legyen, illetve hogy olyanná legyen, mint a megfellebbezhetetlen tekintélyű örök apa. Az etológia, de a pszichológia is egyértelműen bizonyítja, hogy a „felettes lény" távolléte vagy hiánya a fejlődés körülhatárolható kezdeti szakaszában elképzelhetetlen gátlásokat, illetve a természetes határokkal szembeni teljes közömbösséget lépes létrehozni. Ennek a károsított állapotnak következtében az illető képtelen lesz a normális önállóságra, de a valós kapcsolatépítésre is. Ez a gondolatmenet látszólag idegennek tűnik, valójában azonban nagyon is jelenlévővé válik, ha figyelembe vesszük a fentebb már hivatkozott értéktelenséget és az önállóság kivihetetlenségét sulykoló, lényegük szerint vallásinak nevezhető tanításokat. Ezeknek megkerülhetetlen céljuk, hogy az embert amúgy is fenyegető magára maradottságot végtelen súlyúvá növeljék, és az alávetettséget maradandó bűntudattá alakítsák.

A bűntudat negatív emóciókkal terhelt önértékelési hiányállapot, amely felülírja a bűn valódi nagyságrendjét, és olyan bélyeget süt az emberre – elsősorban az ősbűn tanítása értelmében –, amelyet az semmiképpen nem képes letépni magáról, illetve – mint ahogy a bibliai őstörténet megkísérli a kiutat megtalálni – a külvilág, a gonosz világ, a sátán és démonai hatalmára igyekszik azt részben vagy egészében áthárítani. Ez a dogmává hatalmasodott ellenőrizhetetlen kiszolgáltatottság pozitív és negatív értelemben is meghatározója lett az ember és Isten kapcsolatának.

A félelem sajnálatos, meglehetősen negatív tanulsága, hogy a pokolra jutással való fenyegetés sokakat jobban visszatart a bűntől, mint a mennybeli remény, amelyet bármely vallás ígér. Azokban a vallásokban, amelyekben a vallás büntetés hangsúlyú és örök kárhozattal fenyeget, ritkább a bűnözés, mint azokban, amelyek jutalomcentrikusak, azaz mennyei, paradicsomi örömöt helyeznek kilátásba. A természetfeletti büntetéstől való félelem alacsonyabb bűnözési rátát eredményez, állítják az amerikai Harward Egyetem kutatói, sőt még az érettségi előtt álló diákok esetében is ezt igazolta vizsgálódásuk. Azok a tanulók, akik inkább egy megbocsátó Istenben hisznek, mint a büntető és fenyegető ítélőben, hajlamosabbak voltak csalni[6].

Az a gondolat, amely szerint félni kell attól, aki szeret, alapvetően értelmezhetetlent állítás!

[2] Drewermann, Pszichoanalízis és erkölcsteológia, Budapest, 1998, 21-23.

[3] Drewermann, i. m. 54.

[4] E. Drewermann, I. m. 1998, 16.

[5] S. Freud, Egy illúzió jövője, Budapest, 1945, 37.

[6] Bővebben: Siófoki napilap, 2012. 06. 22.

A gyermek, mondjuk egyszerűen, hogy az ember, akkor tudja jól érezni magát, ha feltételezheti a védelem valós vagy szimbolikus jelenlétét, illetve a „felettes lény" helyébe tud lépni. Kétségtelen, a szabadság kockázata meggondolásra késztet, ám mindenféle vallási ideálnak, még ha a Bibliára hivatkozik is, el kellene jutnia oda, amit a pszichológia úgy fogalmaz, hogy *a legnagyobb jutalom az ember számára, ha részben vagy egészében meg tudja szüntetni a félelem okát, vagyis kiszolgáltatottságát, mert önállóságának vállalásával ő maga válhat a „felettes lénnyé", a biztonság és védelem forrásává*[7]. El kell ismerni, hogy ez a gondolati feltételezés – eltekintve attól, hogy az egész emberi élet erről szól – nyilvánvalóan iszonyúan sérülékeny és félreértelmezhető. Az ember boldogan veszi át Isten szerepét, akár mint egyén, akár mint közösség, csak arról feledkezik el, hogy nem alkalmas erre a szerepre! Ennek árnyékában a vallásos elképzelések sajnos éppen ellentétesen az örökös kiszolgáltatottság fenntartását, lebegtetését, illetve a *védelmezettség* ilyen mértékű kiszámíthatatlanságát, az isteni szándék, a megváltható-ság kiismerhetetlenségét célozzák, és így (inkább) az önállóság feladását és a problémamentes tömegbe illeszkedést kínálják megoldásképpen. Az emberi lét relatív voltát, sebezhetőségét, kiszolgáltatottságát, elégtelenségét csak beszámíthatósága, önmagában való értéke ellensúlyozhatja. Amíg a létezés értéke, elfogadottsága és szükségessége *szükségszerűen* megkérdőjeleződik, és csupán kívülről várható az értékelése, megbecsülése, addig a bármikori elutasíthatóság félelme az ember örök árnyéka marad.

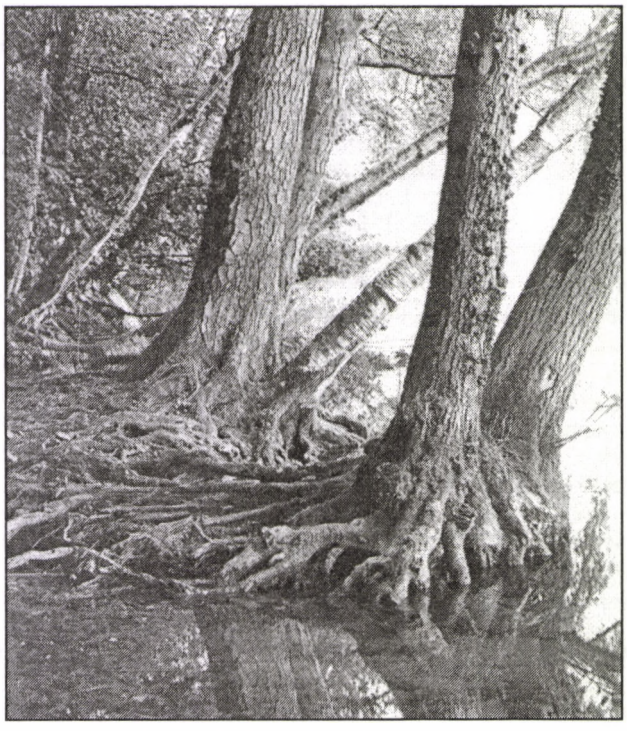

Hogy a félelem és rettegés mi mindent képes elpusztítani az emberben, annak megítéléséhez elég csak felületesen is elgondolkozni saját életünk vagy a környezetünkben élők életének alakulásán, önállóságunk/önállóságuk relatív voltán. Nem kell messze mennünk, elég felfigyelnünk a médiumok *pusztító* hatásaira, hiszen agresszív reklámok és jelszavak segítségével országokat és népeket lehetett, és lehet ma is *tetszőleges* irányba elmozdítani, amiben a legnagyobb mozgatóerő ismételten a félelem, vagyis a magára maradás rémülete. Világháborúk és világégések mélyén mindenkor a hatalom és a félelem szent és Istentől származtatott szövetsége állt. Persze, ha úgy gondolkoznánk, hogy „bezzeg a mi esetünkre ez nem érvényes", elég a félelem hétköznapi területére, a stressz különböző válfajaira gondolnunk, és még inkább az általa okozott egészségi és lelki károkra, károsodásokra. Ezzel nem akarjuk tagadni a pozitívnak is tekinthető hatásokat.

Végső tanulságként visszaugorhatunk a kezdő gondolathoz: bizony, a ***félni és félni hagyni,*** *félelemben hagyni* olyan nagy kísértés, hogy csak nagyon kevesen tudnak és akarnak ellenállni csábításának. Minden igyekezet, amely aranypapírba kívánja csomagolni, és az erkölcs szent eszközévé tenni, semmit sem kisebbít a *megfélemlítés bűnén.* A félelem legkitűnőbb területe a jövő! A vallások legfontosabb mondanivalója, hogy Isten itt, vagy – ami a legbiztosabb! – az örök életben, a túlvilágon kiegyenlíti helyettünk, de természetesen a mi javunkra, az igazság számláját, amit mi korlátolt időnk és lehetőségeink miatt nem voltunk képesek elvégezni. Ezen igazságtétel legfontosabb tényezője az általunk nem megfelelőnek ítéltek pokolba küldése. És itt elértünk a csúcspontra, hiszen a pokoltól való félelem válogatás nélkül mindenféle vallási elképzelésnek évezredes védőbástyája. Itt találkoznak az Isten felé menetelők, azzal a megkülönböztetett sajátossággal, hogy a másik pokla semmi a mienkéhez képest, amelyet mi készítünk – a mi Istenünk – mindazok számára, akik nem tartoznak hozzánk, és nem akarnak közénk állni.

Minden vallás legfontosabb dogmája, hogy ő hordozza Isten személyes üzenetét, azért, mert ő tanítja tévedhetetlenül az isteni üzenetet, ellentétben minden más üzenettel. A baj csupán az, hogy a bizonyíthatóság módfelett bizonytalan, hiszen ahogy a Biblia is bevallja: *„Istent még senki nem látta"* (Jn 1,18), így alig képzelhető el, hogy bárki is Isten személyes üzenetével kérkedhetne. A Biblia végül is ugyanezen okból csupán az Istenre irányuló kapcsolat és függő viszony „papírba foglalása". Az igazolás önmagát kérdőjelezné meg, hiszen azzal akarnánk bizonyítani, amit bizonyítani akarunk, ez pedig logikailag „totálkáros", ahogy ma mondanák, szebb nyelven *petitio principii*, ami filozófiailag megengedhetetlen.

Mindezek tanulságaként el kellene fogadnunk, hogy nem vagyunk istenek – bár nagyon szeretnénk azzá lenni –, ennek következtében pedig még saját dolgainkat sem látjuk tisztán. És nemcsak azt kellene elfogadnunk, hogy nem vagyunk istenek, hanem azt is, hogy sem a jézusi, sem más tanítás által nem lehetünk istenné, hanem emberek vagyunk és maradunk, és ez megnyugtató és jó nekünk, hiszen ha választékosan akarnánk kifejezni magunkat: ez az Isten akarata, emberi létünk nem tévedés. Az pedig, hogy Istennel és az általa gyártandó pokollal riogassunk embereket, és nemhogy megszabadítanánk őket félelmeiktől, még tetézzük is azokat, mintha Istentől ránk bízott küldetésünk lenne a félelem fenntartása – bizony, több mint felháborító, maga a felelőtlenség és lelketlenség. Az egyes embernek, de bármely közösségnek is csak egyetlen célja lehet: visszaadni az embernek önmagát, a korlátokkal és tévedésekkel megterhelt emberi lét valós értékét és értelmét.

Sulyok Gábor

[7] Ranschburg J., Félelem, harag, agresszió, Budapest 1975, 71.

Közös utazáson

Szerelem volt első látásra. És szerelem marad az utolsó pillantásig”, mondja Erik. A 82 éves férfi nem rajongó, nem romantikus lélek, hanem olyan ember, aki sosem vesztegetett sok szót. Ilyennek írja le magát. Ma demenciában szenvedő emberek idősotthonában lakik, három évvel ezelőtt ott bérelt lakást. Öreg, de tökéletesen egészséges. Ötvenéves koráig saját földjén gazdálkodott, aztán teológiát tanult, és evangélikus lelkész lett. Hét gyermek apja. Élete és feleségének élete tele volt munkával. A gyerekek, a parasztgazdaság és aztán a parókia. Feleségével úgy tervezték, hogy öregkorukban kettesben fognak csinálni valamit. Utaznak, megismerik a világot. De hetvenes évei elején felesége egyedül indult útnak, és elköltözött a feledés országába.

Felesége most már néhány éve az említett idősotthonban él, a demens betegek részlegén. Először megpróbáltak otthon zöld ágra vergődni, de amikor a demencia egyre előrehaladottabb lett, már nem győzték. Így Erik is bevonult feleségével az idősotthonba, ahol egyedül él a lakásában. A reggeli idején meglátogatja feleségét. Sétálni megy vele, olykor főz neki valamit kicsi konyhájában, s akkor együtt étkeznek. És történeteket mesél neki, korábbról, amikor még fiatalok voltak. Emlékszel...? Együtt nevet feleségével, aki hallgat. „De együtt vagyunk, és ez ajándék”, mondja Erik. Úgy látja, hogy felesége elégedett. És hiszi, hogy megérti őt. A maga módján. „Ez nem a nyelv és annak nyelvtana, hanem a szavak zenéje, amely eléri feleségem fülét és lelkét”, vallja Erik, és úgy tűnik számára, hogy felesége boldog. Miért kényszerítené feleségét a zavarodottság, a csöndes távollét kegyelmes érzéketlenségéből a jelenbe, amelyben még önmagát sem képes megismerni? És ki mondja meg, kérdezi, hogy a tájékozódni képesek világának mércéi a kizárólagosan helyes, kizárólagosan humánus mércék-e?

A feledésbe vezető úthoz mindkettőjük számára igen sok válság kapcsolódott, félelem, harag, kétségbeesés. Felesége mára megérkezett a saját világába. És Erik úgy akarja elfogadni őt, amilyen.

Csak olykor hosszan elnézi a feleségét, és fölteszi magának a kérdést: Vajon mit gondol most? Mit érez? Megismeri-e még őt? Mennyire tért már vissza a múltba, és mennyi, a férjével és a gyerekeivel kapcsolatos emléket törölt már ki a memóriája? Felesége nem válaszol neki. Ő azonban bízik abban, hogy jó dolog a közelében lenni.

Gyerekei számára bérelt egy második lakást is az idősotthonban, hogy hétvégeken meglátogathassák a szüleiket. És berendezett egy meditációs szobát, hogy gyakorolni tudja a csendet. „Mert amikor a hallgatásban együtt vagyok a feleségemmel, úgy érzem, hogy biztonságban vagyok, és jól érzem magam”, mondja. Havonta egyszer együtt mennek áhítatra az otthon kápolnájába. Elnézik a kis oltáron égő gyertyákat, hallgatják az énekeket és a felolvasást a Bibliából.

És ha kezébe veszi felesége kezét, és megsimogatja az arcát, és egy régi gyerekdalt zümmög, felesége olykor elmosolyodik. Kicsi mosoly ez. Egészen kicsi, apró mosoly. Mintha megismerné őt. Vagy mégsem. Ki tudja?

Erik elmondja, hogy néhány hét óta nem kérdezi önmagától, hogy felesége milyen messzire távolodott már tőle a feledés szigetére. Feleségével van, és mellette is marad: „Feleségem több mint ötven éven át velem járt minden utamon. Most én megyek vele az ő útján.”

Doris Weber

Forrás: Publik-Forum Extra, 2012/1, Liebe im Alter

Vauhallan Sèvres Paris

Hogyan tudnék összebarátkozni a halállal? Azzal a ténnyel, hogy mindabból, amiről azt hiszem, «ez én vagyok», semmi sem fog megmaradni, minden fel fog oldódni.

Mégis megvan az intim meggyőződésem, hogy nem megsemmisülésről van szó, hanem inkább feloldódásról valami finomabb valóságban.

De hogyan lehetne bizalmam ebben az ismeretlen átmenetben, hiszen annyi súlyos gondolat, oly sok ki nem békült érzelem kötődik ahhoz az elkerülhetetlen tényhez, amit számunkra a halál képvisel? Nem is szólva a testünkről és az ösztönünkről, amelyek mit is tehetnének mást, mint fellázadni ellene?

És mégis fel akarok készülni, felkészülők erre az ismeretlen átmenetre.

Utóvégre már nem ragaszkodom annyira ahhoz, amiről azt gondolom, remélem, hogy ez az élet, ez az «én életem». Akkor fel tudom-e tenni magamnak a kérdést: Mihez ragaszkodom személyesen annyira, hogy nem akarnék feloldódni valami nagyobban? Meg tudom-e állapítani hitetlenségemet egy alig észlelhető, de valóságos finom testben, amely végtelenül nagyobb az enyémnél? Fel tudom-e ismerni tárgyilagosan, hogy földi életem vándorlásai után mi maradt a jelenlétemben olyan, ami a kegyelem kegyelme folytán a halálom után, saját identitását valószínűleg feladva, részt tudna venni ebben a finom testben?

Részt venni úgy, mint a saját sejtjeim bennem, amelyek külön-külön – mondhatnánk – nem számítanak, és mégis számítanak, mert nélkülük nem léteznék. Mennyi van belőlük a testemben, és mennyi ideig élnek a testemhez viszonyítva? Jobban értik-e szerepüket a testemben, mint én a szerepemet és egy nálam sokkal nagyobb valamihez tartozásomat? Pedig a sejtjeim együtt a testemet képezik, amely egy az övéknél sokkal hosszabb időtartamra van itt azért, hogy a maga során egy nála sokkal nagyobb alkotásban vegyen részt.

Továbbá megtanultam azt, és az előérzetem is megvan róla, hogy ez a nagy „felsőbb test”, ami vár ránk, valószínűleg sokkal befogadóbb és jóindulatúbb az egyéni lelkek szegény egyéni hozzájárulásai iránt, mintsem én vagyok a sejtjeim iránt, amelyek mégis bátran és hűségesen követik egymást.

Ahelyett, hogy védeni próbálnám azt, aminek tartom magamat vagy amivé válni reménykedem, tudom-e azt az állapotot gyakorolni, amelyben felajánlom magamat egy nagyobb életnek, újra rátalálva az e megtéréshez szükséges nyugalomra és békére?

Mennyi idő áll még a rendelkezésemre ahhoz, hogy tudatossá váljak e két test vagy kozmosz valóságát illetően? Az egyiket hű sejtjeim képviselik az alacsonyabb világban, a másik a magasabb világban rejlik, amelyben fel fog oldódni az, amit az egyéniségemnek hiszek. Ha sikerül ezt elfogadnom, ha kibékülök az életnek ezen törvényével, akkor valószínűleg sok felesleges szenvedést és visszautasítást el fogok kerülni, és képes leszek a nekem kijáró szerepet játszani a Teremtés művében.

Hollán László

A temető az élőké is

Éljen az élet!" „Viva la vida!" – énekli a Duo Dymelo fiatalos hangon, magával ragadóan és ritmikusan, gitárkísérettel. Néhány hallgató a lábát billegeti, az arcokra mosoly húzódik. De néhányan gondolataikba merülve ülnek a fapadokon. Egy idős hölgy ráncos arcán könnyek folynak le. Rendkívüli hangverseny ez, rendkívüli helyen: a Neuss melletti Willich temetőjében. Az egyszerű terem üvegablakain a temetői keresztekre lehet kilátni, s az itt-ott világító sírmécsesekre.

Egyesek számára rendkívül szokatlan dolog az elhunytak nyughelyén az életet ünnepelni. Hirtelen nagyon közel kerül egymáshoz a halál és az élet. De pontosan ez volt a cél! „Teret adunk a temetőt meglátogató hátramaradottaknak és a hasonló helyzetben lévő embereknek, hogy kapcsolatba kerüljenek egymással", tájékoztat *Dietmar Prielipp*, a willichi katolikus egyházközség lelkipásztori referense, aki a temetői kávézó létrehozását kezdeményezte. Meggyőződése, hogy a gyász megosztása mindenkinek segíthet jobban megbirkózni saját fájdalmával. Az egyházközség azért hívta létre a temetői kávézót, hogy ne csak a temető padjain lehessen beszélgetni. Mindenekelőtt elkötelezett, a gyászolókkal és a magányosokkal folytatott beszélgetésekre kész nők működtetik a kávézót, ahol rendszeresen vannak hangversenyek és felolvasások is.

Egy idősebb hölgy, aki elhunyt férje sírját gondozta az előbb, most egy csésze forró kávén melengeti a kezét. Ő örül a lehetőségnek: „Itt legalább le lehet ülni, és az ember kifújhatja magát", dicséri a kávézót. Majd hozzáteszi: végső soron az élők számára készültek a temetők, hogy így fölkereshessék halottaikat. A kávézó a találkozás helye, az egyház nyílt és kötelezettségek nélküli ajánlata. De nem csupán a katolikusok számára: itt mindenkinek felkínálják a segítséget, akinek szüksége van rá – vallási hovatartozásától függetlenül.

Teljesen hasonló ehhez az offenbachi, „Találkozóhely a temető" nevű projekt. 2012-ben alapította az az egyesület, amely szintén hidat akar verni – „hidat az élet és a halál között", ahogyan a vezetőség egyik tagja, *Alexander Kaestner* mondja. Továbbá hidat a különböző kultúrák és vallások között. Az offenbachi sem kifejezetten keresztény hely, ahol találkozhatnak és elbeszélgethetnek az elhunytak hozzátartozói. Nincs imaterem, nincs semmilyen szakrális építmény, nincsenek bibliai jeleneteket ábrázoló keresztény műalkotások. Ehelyett olyan képek lógnak az egyszerű épület falain, amelyek a színekkel játszanak: világító zöld, erőteljes lila. A művész apró virágokat, köröket és téglalapokat rajzolt rájuk kékkel, sárgával és narancssárgával. Minden kép felső peremét arany csík díszíti.

De vissza Willichbe, a temetői kávézóba: rövid szünet után A szivárvány fölött c. dallal folytatja a zenészpáros. Néhány új látogató társul a koncert közönségéhez, a fapadok megtelnek. A temetői kávézó üvegépületét több nyitott sátorpavilonnal egészítették ki a koncert idejére.

Az Ember segít az embernek c. éneket halk taps jutalmazza. Aztán *Dietmar Prielipp* lelkipásztori referens lép a mikrofonhoz, és felolvassa *Henri Nouwen* egyik szövegét, amelynek címe: Van-e élet a születés után? A szerző egy ikerpár beszélgetését tolmácsolja, amelyet azok még anyjuk hasában folytatnak. Arról társalognak, vajon van-e élet a születés után. Az egyik hisz abban, hogy jelenlegi helyzetükben a kinti életre gyűjtenek erőt, a másik kétségbe vonja ezt, és azt mondja: „Ez őrültség." Hiszen nem lehetséges élet a születés után, milyen is lenne az, kérem szépen! Nem tudják pontosan, ezért az utóbb szóló úgy véli, a születéssel vége az életnek. Az első azonban azt mondja: „Elismerem, hogy senki sem tudja, milyen lesz a születés utáni élet, de tudom, hogy akkor látni fogjuk anyánkat, és ő gondoskodni fog rólunk." Ismét a második: „Csak nem hiszel valami anyában? Hol van ő?" „Hát itt! Körülöttünk mindenütt. Benne vagyunk, benne és általa élünk. Nélküle egyáltalán nem létezhetnénk." „Ostobaság", vág vissza a másik, „még semmit sem vettem észre valamiféle anyából, tehát nem is létezik." „De igen! Olykor, amikor teljesen csöndben vagyunk, hallhatod, amint énekel. Vagy érezheted, amikor világunkat simogatja..."

A kis történet ott visszhangzik mindenkiben. Egy idős hölgy lopva megtörli a szemét.

Hogy a temető nemcsak idősek számára való hely, hanem fiatalok is lelki támogatást kaphatnak ott, erről tanúskodik az a tinédzserek számára létrehozott gyászcsoport, amelyet az offenbachi egyesület hozott létre. Ebben vezető segítségével összejöhetnek olyan tíz-tizenhat évesek, akik elveszítették hozzátartozójukat vagy barátjukat. A hasonló korúak körében megtehetik azt, ami otthon nem mindig kívánatos vagy nehezükre esik: Kérdéseket tehetnek föl a halállal kapcsolatban. Beszélhetnek az érzéseikről. Tudatosan szembenézhetnek egy szeretett ember elvesztésével. Megnyitó beszédében az egyesület egyik vezetője, *Alexander Kaestner*, aki nyugalmazott evangélikus lelkész, *Peter Noll* szavait idézi: „A halálra gondolás értékesebbé teszi az életet." És hozzáteszi: „A temető olyan hely lehetne, ahol kicsit utánajárhatunk ennek a gondolatnak. Tegyünk hát valamit a temető tabuja ellen – mert a temető az élők helye is."

Siegfried Pater és
Elisa Reinheimer-Chabbi

Forrás: Publik-Forum, 2014/9

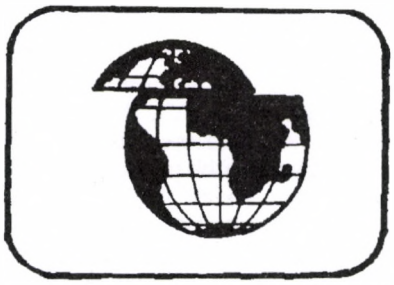

Ulrich Duchrow

A kapzsi pénz

A pusztító kapitalista civilizáció

PÉNZÜGYI VÁLSÁG, EURÓVÁLSÁG, KLÍMAKATASZTRÓFA, fajok kipusztulása, erőforrásválság, energiaválság, élelmezési válság, évente negyven millió halott az éhezés következtében, társadalmi válságok... Túl sok válság? Meglehet. De mindegyik tény, és mindegyik a jövőbeli élet alapvető veszélyeztetettségére utal. Azt állítom, hogy mindezen válságoknak egyetlen központi okuk van: a kapitalizmus civilizációja. Kifejezetten így gondolom: nem csupán a kapitalista gazdaság, hanem az egész kapitalista civilizáció. Mert időközben az élet, a gondolkodás, az érzelmek minden területe a pénz uralma alá került a tőke révén. És a tőkének csak egyetlen célja van: növekedni – tekintet nélkül a következményekre.

Ez a tény az 1980-as évek óta az egyházak világméretű közösségét is foglalkoztatja. A legradikálisabb állásfoglalást a Református Világszövetség „Accra-i Hitvallásának” köszönhetjük (2004). Ez elítéli „a neoliberális gazdasági globalizmus ideológiáját”, és világos nemet mond a jelenlegi világgazdasági rendre. Reménykeltőek Ferenc pápa meglepően kritikus nyilatkozatai és az Egyházak Ökumenikus Tanácsa busani közgyűlésének eredményei is. De eddig éppen a hivatalos német egyházak védekeztek a világos állásfoglalás ellen, és védekeznek az ellen, hogy tudomásul vegyék a világban tapasztalható sokszoros válságnak magából a rendszerből fakadó okait.

HA EZEKET MEG AKARJUK ÉRTENI, és mindenekelőtt ki akarjuk küszöbölni, akkor messzire kell visszamennünk a történelemben, mert csak így érthetjük meg a pénz által mozgatott civilizáció építőelemeit. Akkor felfedezhetjük, hogyan reagáltak a régebbi korok hasonló kihívásaira már a Biblia szerzői is, akik ezzel világos alapot nyújtanak a mai egyházi cselekvéshez is.

Mezopotámiában már kb. Kr. e. 3000-től létezett pénz – de csak az erőforrások, hitelek, adósságok és hasonlók kalkulációs egységeként. Ez a Kr. e. 8. századtól megváltozott, a Földközi-tenger keleti medencéjétől egészen Kínáig. *Karl Jaspers* filozófus „tengelykorszaknak” nevezte ezt a szakaszt, mivel a világnak ezen a táján ebben az időben keletkezett a legtöbb világvallás és a nagy filozófiák. Ekkoriban állították át a hadviselést professzionális, erre edzett katonákra és zsoldosokra, akiket meg kellett fizetni. A legfontosabb fizetség a zsákmány volt, amelybe beletartoztak nemesfémek is, amelyeket könnyen lehetett szállítani. Ezek eleinte alighanem apró darabok formájában voltak forgalomban. Kr. e. 600 körül Lüdia (ma Nyugat-Törökország), India és Kína sok államában szinte egyidejűleg jöttek rá arra, hogy a nemesfémekből érméket verjenek – különösképpen a katonák zsoldjának kifizetéséhez. Az ilyen gyakorlatiasan használható pénznemek révén egységesítették azután – állami segítséggel – a helyi piacokat is, úgyhogy egyre inkább az egész népesség is pénzt használt a mindennepi ügyletekhez. Ez az egész rendszer aztán összekapcsolódik majd a hódításra törekvő birodalmakkal.

Ezen a bázison jött létre a piacokon a számításokon alapuló csere logikája. A javak cseréjét közvetlenül, a pénz kalkulációs egységének segítségével hajották végre. Az áruk sokféleségében csak egyetlen egység, egyetlen központ létezett: a pénz. Persze nem „dologként”, „tárgyként”, ellenkezőleg: társadalmi folyamatokban, tehát emberi együttműködéssel kellett elismerni értékét és logikáját. A pénz ily módon megváltoztatta az emberek lelkét is: elkezdtek egymással kommunikálni a pénzkalkulációról, s ezáltal az egyének közötti versengés elsőbbségre tett szert a közösségi kapcsolatokkal szemben.

A pénz és a magántulajdon többszörösen összekapcsolódik. A pénz mindig magában foglalja a tulajdonhoz való jogot. A magántulajdon az énre irányuló kizárólagosság kifejeződése; másokat kizár, tehát elválasztja az én-t a többi embertől. A pénzben és a magántulajdonban olyan strukturális és pszichológiai-mentális dimenziók kapcsolódnak össze, amelyekkel azután kritikusan foglalkoztak ama kor megfelelő filozófiái és vallásai.

MI TÖRTÉNT A TOVÁBBIAKBAN? A társadalmak arra ösztönözték az embereket, hogy törekedjenek több pénzt szerezni. Az egymással versengő emberek közül az erősebbek képesek működésbe hozni olyan mechanizmusokat, amelyek állandósítják a pénzszaporítást, vagyis intézményesítik a kapzsiságot. A határtalan pénzfelhalmozás iránti mohó vágy első alapvető intézményesítése a kamat. Ez ugyanakkor kiélezi az adósságproblematikát: parasztcsaládok elveszítik elzálogosított földjüket, és adósrabszolgaságba kényszerülnek.

A pénz és a magántulajdon, tehát az új gazdasági eszközök a társadalmak elmélyült kettészakadásához és egocentirkus mentalitáshoz vezettek az ókorban. Továbbá megerősödött a patriarchátus, mert csak a családapák birtokolhattak tulajdont.

A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI, POLITIKAI ÉS PSZICHOLÓGIAI VÁLTOZÁSOK összefonódása sok szenvedést okozott, s ebben a Földközi-tengertől Kínáig terjedően a tengelykorszak minden vallása és filozófiája kihívást látott:

- Izraelben és Júdában a hatalomkritikus próféták és mindenekelőtt a Második Törvénykönyv („Mózes 5. könyve”) 15. fejezete és a Leviták („Mózes 3. könyve”) 25. fejezete szerzői nagyobb igazságosságot követelnek, és olyan jogi rendelkezéseket, amelyek megakadályozzák, hogy egyre több szegény legyen. Javaslataik: kamattilalom, adósságelengedés és az adósrabszolgák felszabadítása minden hetedik évben, egyenlőségen alapuló, ismétlődő földosztás, szegényeket támogató adó.
- Indiában Buddha az összes létezők kölcsönös függőségének figyelmes belátásával próbálja meg legyőzni a három mérget: a kapzsiságot, a gyűlöletet és az Én illúzióját. Szerinte ez a belátás az alapja az emberek, illetve az ember és a természet újfajta együttélésének.
- Kínában a filozófus Lao-ce meghirdeti a lágy elsőbbségét a keménnyel szemben, a kimondhatatlan és ezért manipulálhatatlan Tao, a „helyes út” értelmében. Konfuciusz a társadalmi rendbe történő, újból és újból szükségessé váló betagozódást követeli, egészen odáig menően, hogy a népnek joga van az igazságtalan

uralom elleni forradalomhoz (mindkét mozzanat a társadalmi egyensúly elvének felel meg).

- A görög filozófus, Szókratész arra törekszik, hogy a lélek az igazságnak megfelelően bánjon a realitással, s ne a gazdagságot meg a dicsőséget keresse; Platón célja az igazságosság megvalósulása a közéletben; Arisztotelész megpróbálja a természetes cserekereskedelem etikájával és politikájával legyőzni a pénz felhalmozására korlátozódott gazdasági formát.
- A zsidó vándorprédiátor, a názáreti Jézus az Isten (az Ő országa és annak igazságossága) és a Mammon (a kincsgyűjtés istene) közötti választás egzisztenciális döntésére hegyezi ki a kérdést, és a kicsik elsőbbségét hirdeti a nagyokkal szemben. Ebből következik, hogy mozgalmának tagjai megosztják egymással tulajdonukat, hogy ne legyenek köztük szegények. Pál fölismeri, hogy a Római Birodalomban uralkodó törvényt megfertőzte a mohóság, olyannyira, hogy az ember végül már egyáltalán nem képes jót tenni. A zsidókból és más népek tagjaiból álló, egymással szolidárisan élő messiási közösségekben látja azt a kovászt, amely alulról kiindulva forradalmasíthatja az igazságtalanság római birodalmát.
- Mohamed próféta elítéli a gazdagság határtalan felhalmozásának illúzióját. Hangsúlyozza a kamatszedés tilalmát, összekapcsolva a szegényeket támogató adóval és a – kamat nélküli – részvételi gazdasággal.

Mindenki azt kérdezi: Megéri ez?

A MODERN KORT TÖBB MINT 500 ÉVE JELLEMZI, hogy az ókori pénzgazdaság szélsőségesen kiéleződött a birodalmi kapitalizmus formájában. Ebben a pénz szaporítása válik a gazdálkodás értelmévé és motorjává. Hiszen a tőke nem egyszerűen pénz, hanem pénzben mért vagyon. Azért fektetik be, hogy több pénzt gazdálkodjanak ki. Ehhez különösen a kettős könyvelés kialakulása járul hozzá. Ebből fejlődik ki az input és output nyomán keletkező profitmaximálás funkciómechanizmusa, de egyre több közösségi tulajdon privatizálása is. A patriarchátus megerősödik, egyrészt azáltal, hogy a férfias-racionális gondolkodásmód uralomra jut a filozófiában, a tudományban és a technikában, másrészt az új tulajdoni rend és a birodalmi militarizmus által.

Az újkori történelemben a vallások többsége alkalmazkodott ezekhez a változásokhoz – ezért minden pozitív vallási hivatkozás kezdete a vallásokhoz való kritikus hozzáállás. A 20. század második fele óta minden vallásban kialakulnak a felszabadítási teológiák. Ezek újból felfedezik a tengelykorszak vallásainak és filozófiáinak eredeti impulzusait, azáltal és oly módon, hogy a mai helyzetre vonatkoztatva értelmezik azoknak a (szent) könyveit. Ezért aztán szembefordulnak vallási közösségük alkalmazkodó többségével és az immár birodalmilag globalizálódott kapitalizmussal. Mert ez a kapitalizmus határozza meg az egész nyugati civilizációt: a tudományokat és a technikát, a politikát (Angela Merkel: „piackonform demokrácia") és az embernek mint „a természet urának és tulajdonosának" felfogását (René Descartes), vagyis hatalomra, gazdagságra és tekintélyre törő, és ezért számítgatóan versengő individuumként való értelmezését (Thomas Hobbes). Mindenki csak azt kérdezi: „Megéri ez nekem?"

MIVEL EZEK A FEJLEMÉNYEK NAGYMÉRTÉKBEN VESZÉLYEZTETIK MINDAZT, AMI EMBERI, mindig arra kell törekedni, hogy megváltoztassuk a politikai-gazdasági struktúrákat, és egyidejűleg legyőzzük az egocentrikus gondolkodás- és viselkedésmódokat. Ez azt jelenti: „a pénz spiritualitását" olyan spiritualitássá kell változtatni, amely felismeri, és aztán tettekre is váltja azt a felismerést, hogy a boldogság a sikeres kapcsolatokon nyugszik – a férfi és nő, a társdalmi partnerek, az ember és a természet, s a népek egymás közti kapcsolatának sikerességén.

Ha helytálló az a megállapítás, hogy a jelenleg is uralkodó civilizáció a pénz és a magántuladjon alappillérein nyugszik, akkor egy alternatív kultúrának elsősorban ezeket az intézményeket kell megváltoztatnia. Egy munkamegosztó társadalomban nem lehet lemondani a pénzről mint a javak és szolgáltatások cseréjének eszközéről. Továbbá a pénz nélkülözhetetlen mint a munkavégzési szándék hitel formájában történő előfinanszírozása. De probléma lép föl abban a pillanatban, amikor a pénz eszközből áruvá válik, amellyel még több pénzt akarnak előállítani.

Tehát arról van szó, hogy megfosszuk a pénzt a hozzá kötődő kapzsiságtól. Vagyis a kérdés az: Hogyan lehet úgy megszervezni a pénzgazdaságot, hogy az betölthesse hasznos szerepét anélkül, hogy a személyes és a strukturális kapzsiság révén pusztító folyamatokhoz vezetne, és végül „pénzügyi tömegpusztító fegyverré" válna? A pénznek olyan áruból, amellyel még több pénzt termelnek, a szükségletek kielégítésére irányuló, reális gazdálkodás eszközévé kell válnia. Ez a lényegi követelmény. A pénz közkincs, ezért demokratikusan kell szabályozni.

Hasonlóan mélyreható változásra van szükség a tulajdon rendjét illetően – és ez lehetséges is. Akárcsak a pénz, a tulajdon esetében is az ajándékba kapott, ill. közösen előállított köztulajdonból kell kiindulni. Ez azt jelenti: a föld és a természet minden adománya (teológiailag szólva: a teremtett világ), a víz, a levegő vagy az ásványok mind-mind adományok, és csupán használatra kaptuk őket kölcsönbe. Ugyanez érvényes az alapellátás szolgáltatásaira (szállítás, nevelés stb.). Ennek megfelelően az embernek csak használati jogai lehetnek, abszolút tulajdonjoga soha. Ezt azonban intézményesen és politikailag kell szabályozni.

Tulajdon nélkül nem lehetséges az emberi együttélés. A problémát a pénzben mért magántulajdon egyre növekvő, a személyes és közösségi használaton túllépő abszolutizálása jelenti. Ezért alapvetően meg kell kérdezni: Hogyan lehetne olyan új tulajdonrendet létrehozni, amely a közjót szolgálja?

CIVILIZÁCIÓNK ELPUSZTÍTJA AZ EMBERISÉG ÉS A FÖLD ÉLETÉNEK ALAPJAIT. Ezért a kérdés nem az, vajon ki kell-e alakítanunk az élet új kultúráját, hanem az, hogy belátás alapján *akarjuk-e* megteremteni, vagy pedig egyre nagyobb társadalmi és ökológiai katasztrófáknak kell-e azt ránk kényszeríteniük. Ezért meg kell erősíteni és tovább kell fejleszteni minden olyan erőfeszítést – az egyházakban és azokon kívül is –, amely szembeszáll a kapitalizmus civilizációjával, és kritikus alternatívákat fejleszt ki. Ehhez nagyban hozzájárulhatnak a vallásközi felszabadítási teológiák azáltal, hogy ismét fölfedezik az összes szent iratok eredeti impulzusait. Ez a társadalmi és ökológiai mozgalmak megerősödéséhez vezetne – a modernitás és a kapitalizmus utáni kultúra útján, amely „bőséges" életet tesz lehetővé, és azt, hogy egyáltalán legyen élet a jövőben.

A szerző 1935-ben született, az evangélikus teológia és a szociáletika rendkívüli professzora a heidelbergi egyetemen; a Kairosz Európa ökumenikus hálózatának társalapítója.

Forrás: Publik-Forum, 2014/3

Zsíros üzletek

Hogyan okoznak éhínséget a spekulánsok?

A bankok, biztosítótársaságok és más tőkebefektetők hatalma töretlennek tűnik. Másképpen nem lehet magyarázni azt, hogy a tőkebefektetők egyre inkább spekulálnak az élelmiszerekkel és más nyersanyagokkal, jóllehet fejlesztési szervezetek hónapok óta bizonyítják, hogy ezek a spekulációk fölverik az élelmiszerek árát, és így a szegények legszegényebbjei kevesebb ételt engedhetnek meg maguknak.

Noha világszerte évről évre még mindig elegendő kalóriát állítanak elő ahhoz, hogy táplálni lehessen a növekvő emberiséget, sok élelmiszert nem rendeltetésének megfelelően használnak föl. A gabona jó harmadát állatokkal etetik meg – ily módon hét kalóriányi gabona alakul egy nemes kalóriányi hússá. Mivel az emberiség tovább növekszik, az élelmiszerek szűkössége fokozódni fog.

Az ínség éppen kapóra jön!

Ez a helyzet éppen kapóra jön az olyan tőzsdeguruk számára, mint *Jim Rogers*, aki azt mondja: „Az elkövetkező években nagyon komoly élelmiszerhiányt fogunk megtapasztalni az egész világon, ezért az árak az egekbe szöknek majd.” És akkor a tőzsdeguruk még nagyobb nyereséget remélnek, mint amit már ma is elérnek. A nagy bankok és pénzügyi befektetők évek óta egyre erősebben hatolnak be az élelmiszer-kereskedelembe. Ez harctérré változtatta a nyersanyagok viszonylag békés világpiacát.

Az élelmiszerek és a nyersanyagok piaca mindig is nyitott volt a spekulációkra, hiszen a terméshozamokat – eltérően az ipari termékektől – nehezen lehet megtervezni, ezért aztán az eladók és a vevők egyaránt nehézség előtt állnak: az eladók számára rossz, ha az ár hat hónap múlva a mai ár alá süllyed, a vevők számára rossz, ha például egy tonna kukorica ára akkor sokkal magasabb lesz, mint ma. Ezért a két párt évtizedek óta ún. áruhatáridős üzleteket köt: a tőzsdei kereskedő már ma szabott árat szavatol az eladók és a vevők számára.

Az effajta áruhatáridős üzletek azonban vonzóak a spekulánsok számára, akiknek tulajdonképpen semennyi gabonára sincs szükségük, csak pénzt akarnak keresni. Például kukoricát vásárolnak, mai áron 200 dollárért tonnánként, hat hónappal későbbi szállításra – és azt remélik, hogy a valódi érték addigra 250 dollárra emelkedik. Ekkor megkapják a kukoricát a megegyezett 200 dolláért, és 250-ért adják el.

Az ilyen spekulációs üzletek hosszú időn át még hasznosak is voltak, mert ezek révén a tőzsdei kereskedők több eladási vagy vételi megbízást kaptak, és jobban ki tudták egyenlíteni a vevők és az eladók közti árakat. Ez azonban csak addig volt érvényes, amíg a vevők és az eladók nyersanyagonként és évenként maximum 600 szerződést köthettek a nyersanyagtőzsdén – vagyis túl keveset ahhoz, hogy befolyásolhassák az árakat.

De az ezredforduló táján megváltozott a helyzet. A pénzügyi piacok liberalizálása folytán hirtelen naponta több ezer milliárd dollár keresett új befektetést, persze olyat, amely a lehető legmagasabb tőkehozamot ígérte. Ekkor fedezték fel a befektetők az élelmiszereket is. Az első követ a vezető amerikai befektetési bank, a *Goldman Sachs* dobta. 1991-ben olyan olyan nyersanyagindexet hozott létre, amely 25 nyersanyag jövőbeli árát számította ki. Ennek segítségével a befektetők azokba a nyersanyagokba és élelmiszerekbe fektethettek be, amelyek a legnagyobb árnövekedést ígérték. Mindazonáltal volt még egy probléma: a maximum 600 szerződést lehetővé tévő korlátozás.

Legfőbb ideje volt hát a politikai lobbimunkának. Ezzel kapcsolatban szerencsés véletlennek bizonyult, hogy *Bill Clinton* idején *Robert Rubin* lett a pénzügyminiszter. Rubin előzőleg a *Goldman Sachs* főnöke volt. És persze azt tette, amit egy pénzügyi lobbista tesz a kormányban: minden spekulációs korlátozást megszüntetett.

Azóta nincs megállás. A *Goldman Sachs* már 2001-ben nem 600 vásárlási szerződést kötött kukoricára, hanem 22000-et, szójababra 10000-et és búzára 6500-at. A következő években az olyan befektetési bankok is felugrottak erre a vonatra, mint a *Morgan Stanley*, a *Merrill Lynch* és a *JP Morgan*. A *Deutsche Bank* 2004-ben indította útjára első nyílt nyersanyagalapját.

Ez a befektetési lehetőség először a nagybefektetőknek volt fenntartva, de a nagy bankok aztán olyan értékpapírokat és bizonylatokat adtak ki, amelyek révén a kisbefektetők is részesei lehettek az élelmiszer- és nyersanyagárak növelésének. A nyersanyag-spekuláció tömegsporttá vált. A forgalom hatalmasan megnőtt: 2003-ban még csak kereken 13 milliárd dollárt fektettek nyersanyagokba és élelmiszerekbe, 2011 végéig viszont 600 milliárd dollárra duzzadt ez az összeg.

Ráadásul a bankok is egyre speciálisabb stratégiákat fejlesztenek ki annak érdekében, hogy ellenőrizni tudják a nyersanyag- és élelmiszerárakat. Például a *JP Morgan* amerikai befektetési bank egymilliárd dollárért vásárolt Londonban rezet, ami 7,2%-os áremelkedéshez vezetett. Az elmúlt évben a *Goldman Sachs* megvette a *Metro International*t, a világ egyik legnagyobb raktárhálózatának üzemeltetőjét. A konkurens *JP Morgan* megszerezte a *PBS Sempra Commodities* nyersanyag-kereskedőházat, beleértve a *Henry Bath* logisztikai vállalkozást is. Azóta 130 raktárháza van ahhoz, hogy árukat halmozzon fel, és befolyásolja az árakat.

Bár a pénzügyi befektetők kétségbe vonják, hogy tevékenységük valóban fölveri az árakat, az élelmiszer-kereskedők, akiknek – a spekulánsokkal ellentétben – valóban szükségük van nyersanyagokra, másképpen látják ezt. „A spekulánsok fölfedezték a kakaót, és nekünk kell fizetnünk”, mondja *Wolf Kropp-Büttner* német csokoládégyáros. „Ez a lehető legrosszabb pénzügyi spekuláció”, véli *Howard Schultz*, a *Starbucks* amerikai kávéházlánc főnöke. *Dirk Müller* tőzsdei kereskedő a *Misereor* német segélyszervezet megbízásából tanulmányt készített a témáról, és ő is határozottan abból indul ki, hogy a spekulánsok növelik a keresletet, és fölhajtják az árakat: „Ha a befektetők sáskákként lepik el a vetőmagokat, akkor ingadozó, illetve erősen emelkedő kukorica- és búzaárakról gondoskodnak – és ezzel emberek millióinak éhezését növelik.”

Az étellel nem szabad játszani

Német társadalmi- és segélyszervezetek (*Oxfam Deutschland, Welthungerhilfe, Misereor, Attac, Campact, WEED, Südwind-Institut*) ezért arra szólítják föl a német szövetségi kormányt és az Európai Unió Bizottsá-

gát, hogy hozzon olyan intézkedéseket, amelyek megállítják az éhezéssel folyó üzletelést. Mert ahogyan kampányuk egyik jelszava mondja: „Az étellel nem szabad játszani!" Az EU-ban és más szakmai körökben is több javaslatot vitatnak meg:

- Az első lépés az lenne, hogy átláthatóbbakká kellene tenni a tőzsdéket; a résztvevők számára világosnak kell lennie, hogy az eladó és vásárló kereskedők kicsodák: mezőgazdasági kereskedők, élelmiszertermelők vagy spekulánsok-e. Ez javítaná a tőzsdék átláthatóságát.
- Ha korlátozni akarjuk a rövid távú spekulációt, akkor két lehetőség van: az egyik, hogy bizonyos darabszámra korlátozzuk a szerződéseket, ahogyan ez a múltban is volt; a másik: megadóztatjuk a spekulációt. Jelenleg a spekulánsoknak nem kell szerződéseik teljes összegét kifizetniük, hanem csak egy „biztonsági teljesítést" (*Margin*) kell nyújtaniuk. Minél magasabb lenne ez, annál drágább lenne a spekuláció.
- Végül is csak akkor lehet megvédeni az éhezőket a tőzsdefüggő áremelkedésektől, ha betiltanák a spekulációt az olyan alapvető élelmiszerekkel, mint a kukorica vagy a búza. De jelenleg ez sem Európában, sem másutt a világon nem kapna szavazati többséget.

A politikusok egyelőre a felháborodás és a semmire sem kötelező ígéretek keverékébe menekülnek. A nyilvánosság nyomása azonban nő, mert nem lehet többé eltitkolni azt a botrányt, hogy a gazdagok busás nyereségre tesznek szert a szegények éhezéséből.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum, 2012/13

A pénz bálványa

Interjú a kereszténység mai kihívásairól

Az interjúalanyok: ***Norbert Mette*** *valláspedagógus,* ***Katja Strobel*** *politikai teológusnő és* ***Christian Weisner****, a Wir sind Kirche [Egyház vagyunk] mozgalom egyik alapítója.*

Milyen különleges kihívások előtt állnak ma az európai keresztények?

Mette: Két nagy kihívást látok. Egyfelől azt tapasztaljuk, hogy a társadalom minden területén a gazdaság uralma érvényesül. Ez a terjeszkedő globalizációban mutatkozik meg, amelyet gazdasági szempontok mozgatnak. A megkövetelt növekedés jegyében kizsákmányolják az embereket és a természetet, az élet jelentős területeit teszik tönkre, illetve kultúrákat rombolnak le. A munkanélküliség növekszik – egészen addig, hogy egyszerűen kizárják azokat embereket, akiket kerek-perec fölöslegesnek tekintenek. Világszerte terjeszkedik a brutális társadalmi darwinizmus. A gazdaság térhódítása az egyházakban is érvényesül. Az egyházakat mint munkaadókat is egyre inkább neoliberális elvek vezérlik.

A második kihívás azokban a viselkedésmódokban és beállítottságokban rejlik, amelyeket Charles Taylor nyomán az ún. szekuláris, világias korszak jellemzői közé lehet számítani. A globalizáció nyomása alatt erősödni fog a vallások, és így a kereszténység elértéktelenedési folyamata is. Az emberek egyre kevésbé tudnak tájékozódni, s ennek következtében ellenmozgalmak lépnek föl, mindenekelőtt az a fajta fundamentalizmus, amely fanatikusan viselkedik, és gyakran erőszakossá válik.

Ami a kereszténységet illeti, korszakhatárhoz érkezett, mégpedig a konstantini kor végéhez. Ha meg akarjuk érteni a római katolikus egyházon belüli konfliktusokat, akkor látnunk kell, hogy itt két különböző gondolkodási irányzat ütközik össze: az egyik oldalon a konstanini korszak védelmezői állnak, akik megpróbálják menteni, ami még menthető, a másik oldalon annak az útnak a szószólói és védelmezői, amely következetesen a konstantini korszak utáni időbe vezeti el az egyházat.

Rejtenek-e esélyeket is ezek a kihívások?

Mette: Nagyon is. Látok esélyt arra, hogy az egyházban ismét jobban elgondolkodnak az evangéliumon; hogy a hit személyes döntés kérdésévé válik, és nem csupán megszokásból követik; hogy meg lehet szabadulni az egyház és az állam hagyományos koalíciójából; hogy véget ér a katolikus kleikalizmus, és megfelelően értékelik majd az összes megkereszteltek küldetését és méltóságát; hogy a centralizmus helyébe a decentralizálás, a többszólamúság lép, és eleven egyházon belüli pluralizmus keletkezik, valamint megnyílunk más vallások felé.

Strobel: A neoliberalizmus jelenleg ismét divatban van. Jóllehet sok kapitalizmuskritika hallatszik, de ami a politikában történik, és amit a politika javasol az euró válsága és a gazdasági válság megoldására, az egyértelműen neoliberális: puszta takarékossági politikáról és privatizációs intézkedésekről van szó. A kereszténynek össze kellene fogniuk azokkal a kritikus csoportokkal, amelyek tiltakoznak ezen fejlemények ellen, és alternatívákat javasolnak. Globális egyenlőtlenség áll fönn, és nem ez nem csökken. Noha világszerte összességében kevesebb az éhező, de százalékos arányuk magas marad. Számtalan ember hal meg idő előtt, éhezés következtében, ami nem lenne szükségszerű. Ez botrány, a keresztények egyik nagy kihívása. Ebből adódik az a kérdés, illetve feladat, hogy politikailag másképp alakítsuk társadalmainkat. Ehhez társul a kirekesztés problémája; az Európai Unió határait halottak ezrei szegélyezik. És a társadalmi rasszizmus is inkább növekszik, mint hogy csökkenne.

Nem nyomasztó és bénító-e ez a helyzetleírás?

Weisner: De igen, és éppen ez a probléma: az egyén úgy érzi, semmit sem tud változtatni ezeken a viszonyokon. Az embereket belehajszolják az elszigeteltségbe és a túlélésért folytatott küzdelembe. A világ sok részén valóban élet-halál a tét. A kereszténynek azonban azt kellene mondaniuk: Nem lehet, ez nem maradhat így! Számomra a kereszténység mindig is a cselekvés vallása volt. Vannak bibliai eszményeink: szolidaritás, kiengesztelődés, igazságosság. Ezen eszmények szerint kellene tájékozódnunk. Számomra a szolidaritásnak van központi jelentősége. És annak a tapasztalatnak, hogy mi emberek nem vagyunk egyedül, létezik az az erő, amely kiragad minket a kétségbeesésből, és reménnyel tölt el. Enélkül tulajdonképpen nem is vagyunk képesek élni.

Az 1980-as években és azokat követően létezett az egyházakban az „Igazságosság, béke és a teremtés megőrzése” zsinati folyamata. Úgy tűnik, hogy ez a kritikus politikai-vallási mozgalom kimerült. Miért?

Weisner: Ebben a zsinati folyamatban az volt a nagyszerű, hogy összekapcsolta az igazságosság, a béke és a teremtés megőrzése fogalmát. VI. Pál pápa is látta ezt, s az igazságosságot „a béke másik szavának” nevezte. Úgy gondolom, hogy e fogalmak összekapcsolása mára veszendőbe ment. Bár sokféle dicséretes politikai és társadalmi elkötelezettségű csoport létezik, de ezeknek ismét jobban össze kellene kapcsolódniuk, a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” jelszó jegyében is.

Mette: A katolikus egyházban, legalábbis a mi tájainkon sosem vált igazán sikeressé ez a zsinati folyamat. Peremjelenség maradt, ahogyan az ún. „Harmadik világ”-csoportok vagy az „Első világ”-csoportok is mindig peremjelenségek maradtak az egyházközségekben. Ez egészen egyszerűen azzal függ össze, hogy sok keresztény nem hozza összefüggésbe ezt a fajta elkötelezettséget a hittel. Persze nem is tanították erre őket a hittanórákon vagy a templomi katekézisen. Ha azonban keresztényként megvallom, hogy „Hiszek Istenben, mennynek és földnek teremtőjében”, akkor ezzel egyúttal azt is mondom, hogy „ellentmondok mindannak, ami rombolja a teremtett világot”. Ha hiszek Istenben, akkor ez azt jelenti, hogy visszautasítom mindazt, ami Isten helyébe akar ülni. Ezeket az összefüggéseket ismét tudatosítani kell! Világegyházi mércével mérve azonban mégis reményteljes távlatunk van: A *Keresztény Kisközösségek* vagy a latin-amerikai, ázsiai és afrikai bázisközösségek egészen konkrétan fellépnek a környezetükben élő emberekért, tehát társadalmi és politikai vonatkozásban is. Például fontos békemunkát végeznek Afrikában, ahol halálos törzsi ellenségeskedések dúlnak, vagy sok menekült él nagy nyomorban. Az ottani keresztények egészen más tudattal élnek; éppen a békének és az igazságosságnak van számukra egzisztenciális értéke.

Sok fiatal ma azt mondja: az egyházban semmi vagánység nincs, az egyház érdektelen dolog. Tavaly a Frankfurtban megrendezett Zsinati Gyűlésen nem volt túl sok fiatal. Az egyházi reformcsoportok attól szenvednek, hogy tagjaik átlagéletkora egyre magasabb. „A szegények egyházának” felszabadítási teológiai távlata sem vonzó a legtöbb fiatal számára. Hogyan kellene bánni ezzel a kihívással?

Mette: Ami az ifjúságot illeti, korszakos szakadás előtt állunk. Már most megfigyelhető, hogy drasztikusan csökken a keresztelések száma. Mostanság csak a gyerekek harmadát keresztelik meg, és ez az arány még romolhat. Ez azt jelenti: az egyházaknak arra kell berendezkedniük, hogy hamarosan még inkább kisebbségi helyzetbe szorulnak a társadalomban. Ez az egyik dolog. A másik: A felnövekvők nagyon határozottan érzékelik, hogyan bánnak velük az egyházban. Ha észreveszik, hogy valamiképpen csak „be akarják sorozni” őket, akkor elhatárolódnak. Ezt nem akarják. Egészen más dolog az, ha az egyházak olyan tereket bocsátanak a fiatalok rendelkezésére, ahol kibontakoztathatják saját kreativitásukat, saját kezdeményezéseiket, és megvalósíthatják elképzeléseiket – bármik legyenek is azok. Amíg az egyházak nem mutatják meg, hogy ily módon nyitottak a fiatalokra, vagyis készek befogadni új karizmákat, addig nem csodálkozhatnak azon, hogy a fiatalok távol maradnak. Ám úgy godolom, egy valami vitathatatlan: a fiatalok nagyon is keresik a válaszokat kérdéseikre, illetve támaszt keresnek, de olykor sajnos hamis kikötőkben horgonyoznak le.

Most azt feltételezve beszélgetünk, hogy a keresztény hit meggyőző, hogy Isten létezik. Ma sokan megkérdőjelezik ezt a meggyőződést, legalábbis az emberek bizonytalanok, és ezen a területen tartózkodóak a megingathatatlan meggyőződésekkel szemben. Ezért az egyházakban „istenválságról” beszélnek, abban az értelemben, hogy az Istenbe vetett hit válságba jutott.

Mette: Ez nagyon fontos pont. Isten nincs válságban. A hagyományos istenképek azok, amelyek ma már nem állják meg a helyüket. Itt is paradigmaváltás előtt állunk: Új istenképeket kell kialakítanunk – nem abban az értelemben, hogy olcsón alkalmazkodjunk ahhoz, amit mindig is gondoltunk és tettünk, hanem abban az értelemben, hogy újra le kell fordítanunk a gazdag tartalmú bibliai örökséget.

Strobel: Az istenkérdés valóban központi jelentőségű, és nagyon is jogos. Gondolok itt Dietrich Bonhoefferre és az ő „vallás nélküli kereszténység” programjára. Ez mindig magában foglalja a keresztények számára a vallás-kritika feladatát is. A kereszténységnek meg kell kérdezniük: Mit jelent számunkra a kereszténységünk? Mi mellett állunk ki? Mit értünk „Isten országán”? Ateista kolléganőimnek is van hitük: hisznek egy jobb világban vagy a humanizmusban... Számomra „Isten országa” a reményt jelenti egy olyan világban, amely más, mint amilyenben ma élünk. Ily módon persze a keresztények szemben állnak a fősodorral, amely kiegyezik az éppen adott viszonyokkal.

Mette: Az a veszély fenyeget, hogy a transzcendens dimenzió egyszerűen elpárolog. Ez azzal a finom módszerekkel zajló elhülyítéssel függ össze, amelynek ki vagyunk téve. Ezzel valóban az istenhit forog kockán. Johann Baptist Metz-nek igaza van, amikor azt mondja, hogy Isten halálával együtt jár az ember halála, az ember alanyiságának vége. Ez a kérdés nem hagyhat minket nyugodni, tudatosabban ki kell tennünk magunkat neki. Ebbe az összefüggésbe beletartozik a kapitalizmusról mint vallásról és a pénzről mint istenről folytatott eszmecsere is. De az is, hogy társadalmunkban bizonyos fórumok Isten helyébe akarnak ülni – a politika világában éppúgy, mint a gazdaságéban.

Hartmut Meesmann és
Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2013/11

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Mohabrumm

Ötesztendős koromban egy nyári estén szüleink hazaérkeztek budapesti útjukról, és átadták ajándékaikat Gyopár bátyámnak meg kisöcsémnek, Ugribugrinak. Gyopár kilencéves volt, építőköveket kapott, a kétéves Ugribugri pedig cintányéros pojácát. Énhozzám így szólt édesanyám: „Találkoztunk valakivel itt az erdőben. Azt mondta: Nagyon szeret téged, nálad szeretne lakni. El is jött velünk, bement a szobátokba, és most ott ül az ágyadon.” Kitaláltam, ki ül az ágyamon, boldogan rohantam szobánkba, magamhoz öleltem a nagy, barna mackót – majdnem akkora volt, mint én magam –, és megcsókoltam kedves, bundás ábrázatát. Szüleim, testvéreim akkor már mögöttem álltak, és édesapám ezt kérdezte: „Milyen nevet adsz neki?” Meghökkentett a kérdés: „Én semmilyent. Majd ő megmondja, mi a neve.” A mackó szája elé tartottam a fülem, gondolkoztam egy kicsit, és már tudattam is mindnyájukkal: „Azt mondta, hogy Mohabrumm a neve.” Édesapám megsimogatott, édesanyám megcsókolt. Ugribugri nevetett, Gyopár azonban – noha tudtuk ezt mindnyájan nélküle is – diadalmasan kijelentette… „Nem is igaz, hogy tud beszélni!” Édesapám csodálkozva, édesanyám elnézéssel, Ugribugri meg haragosan pillantott rá. Én nem törődtem vele, már azon törtem a fejem: szobánk melyik kuckójában rendezzek be barlangszerű helyecskét Mohabrummnak, hogy minél jobban érezze magát.

Másnap, miután gyorsan megreggeliztem, siettem vissza a szobánkba, hogy minél előbb játsszam Mohabrummal. Leültettem magammal szemben a szőnyegre és… és nem tudtam, hogyan játsszam vele. Előszedtem hát a vonatot, a tűzoltókocsit, az ólomkatonát, és megkérdeztem tőle: „Hova menjen a vonat? Milyen vonat legyen?” A szája elé tartottam fülem, és már tudtam is a választ: „Kanizsára menjen, és gyorsvonat legyen.” Most már nagyszerűen játszottunk. Egy idő múlva édesanyám benézett hozzánk, és csodálkozott: „Hát te a vonattal játszol, nem Mohabrummal?” Ekkor már szinte szégyelltem új játszótársam előtt, hogy reggel még ugyanolyan játékszernek véltem, amilyen a vonat meg a tűzoltókocsi, és ezt feleltem: „Mohabrumm meg én együtt játszunk a vonattal.”

Délután beállított két unokatestvérem, Liszka és Puliszka. Liszka élénk, vihogós kislány volt, bátyuskája, Puliszka kövér, szuszogós kisfiú. Bemutattam őket Mohabrummnak: „Unokatestvéreim: Liszka és Puliszka”, s Mohabrummot őnekik: „Barátom: Mohabrumm”. Ezen azonban nevettek, elhúzták tőlem Mohabrummot, húzogatták egymástól, hozzányúlkáltak a szeméhez is, felfedezték, hogy átfordítható a karja, és csavargatták, mint valami verkliforgatót. Nem engedték, hogy visszaültessem barlangocskájába, hanem a fülénél fogva ugráltatták, és kiáltották: „Ugrálj, majom!” Persze üvöltöttem… „Ne a fülét fogjátok! És nem majom! Nem szeret ugrálni sem! Cammogni szeret! Adjátok ide!” De Liszka vihogott, Puliszka elégedetten szuszogott, és most már dobálták is egymásnak: „Ni, mekkorát ugrik! Na ugye, hogy majom!” Keservesen sírva fakadtam, és beszaladtam édesanyámért: szabadítsa ki a kezükből Mohabrummot.

Este pedig, miután lefektettem az én kedves barátomat, aggódva megkérdeztem tőle: „Nem fáj a szemed? Nem fáj a füled? Nem fáj a karod?” Szája elé tartottam a fülem, eszembe jutott Liszka és Puliszka hangja, arckifejezése, és már tudtam is, mit válaszol Mohabrumm: „A szívem fáj. Amikor látták, mennyire bánt téged, amit velem tesznek, kacsintgattak egymásnak, örültek a bánatodnak. Az fáj nekem, hogy Liszka és Puliszka rossz.” Annyira megdöbbentett, amiről értesültem, s oly mélyen elgondolkodtam, hogy észre sem vettem: bejött édesanyám. Egyszer csak mellettem állt: „Még mindig búsulsz?” Felugrottam, és hozzásimultam: „Fáj a szívem. Liszka és Puliszka rossz. Mohabrummtól tudom.” Édesanyám komoly hangon felelte: „Ne mondj ilyent az unokatestvéreidről. Mohabrumm tévedett. Te is bántál már helytelenül játékszereddel.” Csodálkozva néztem édesanyámra: „Játékszerrel igen, de nem mackóval!”

Már másnap reggel kiderült, hogy nem tévedett Mohabrumm. Édesanyám lent járt bevásárolni a völgybeli falucskában, s amikor hazajött, így szólt hozzám: „Nyugodj hát meg! Liszka és Puliszka most egy ideig nem fog eljönni hozzánk.” Csak évek múlva tudtam meg, hogy békakínzáson kapta rajta őket ezen a reggelen.

De máris felsötétlett egy másik gondom: az a komor tekintetű kisfiú, akit akkor még csak így neveztünk: „az új gyerek”. Ezen a délelőttön megint ott ácsorgott az erdőszélen, a házunkkal szemben, és mozdulatlanul bámult szobánk ablakára. Ez a gyerek csak néhány napja költözött Törpeházára a szüleivel, még a nevét sem tudtuk bizonyosan. Kisebb volt nálam, mégis nyugtalanított a viselkedése. Biztosra vettem: Mohabrumm kedvéért ácsorog ott már második napja, és többször is kileskelődtem, elment-e már. Eszembe jutott az is, hogy behívhatnám, de tudtam már, miként bánnak Mohabrummal, akik csak játékszert látnak benne, s ennek a gyereknek ráadásul nemcsak a tekintete volt sötét, hanem a keze is a maszatosságtól. Déltájt végre beborult az ég, láttuk, hogy óriási zivatar

lesz, szaladtunk hát haza mindannyian.

Mire hazaértem, már hullottak is az első csöppek, az új gyerek azonban ismét ott állt a házunkkal szemben, s úgy állt ott, mint aki nem is gondol rá, hogy fedél alá menjen. Odakiáltottam neki: „Gyere be hozzánk, ha már itt maradtál, hiszen mindjárt zuhogni fog, és amilyen csöpp vagy, elvihet a szél is.” Egyetlen szó nélkül lépegetett mellettem, és leültünk a konyhában édesanyámnál. A szobába, Mohabrumm közelébe nem akartam vinni, csupa maszat volt a keze akkor is. Édesanyámtól kaptunk sütit, azt eszegettük, és szótlanul néztük a hajladozó, zúgó lombokat. De egyszerre csak megszólalt a kis vendég: „Igaz, hogy olyan nagyon szereted Mohabrummot?” Megkönnyebbültem. Hiszen ez a gyerek nem tekinti pusztán játékszernek, aki ilyent kérdez, nem ugráltatná a fülénél fogva. Letettem a süteményes tányért, és bementem a szobánkba, hogy kihozzam az én kedves barátomat.

De már egy pillanat múlva visszarohantam a konyhába, és rémülten kérdeztem édesanyámtól: „Hol van Mohabrumm?!” Gyopár arca szinte kivilágosodott az elégedettség derűjétől, s hogy azzal is nyújtsa élvezetét, lassan ejtegette a szót: „Ne dühöngj, öcskös, árt az egészségnek. Mohabrumm arra kért engem – mert hiszen nemdebár tud beszélni –, hogy vigyem el magammal, mutassam meg a barátaimnak.” Akkor már szinte esti sötétség volt a zivatarfelhőktől, s ebben a pillanatban óriási dördüléssel kitört a vihar. Üvöltöttem: „És most hol van?! Miért nem hoztad haza?!” Gyopár arca már szinte ragyogott a sötétben a gonosz élvezettől: „Csöndesebben, öcskös. Ha volna benned testvéri szeretet, annak kellene örülnöd, hogy megázás nélkül hazaért a bátyád. Mohabrummot pedig azért nem hoztam haza, mert siettemben megfeledkeztem róla. De légy nyugodt, semmi baja sem lesz. Ott feküdt a sziklánál, Mályva néni veteményese mellett. Amilyen okos mackó, biztosan a sziklához lapul. De ha megázik is egy kicsit, az sem baj. Te még úgyse fürösztötted meg, amióta itt lakik.”

Édesanyám csodálkozva, fejét csóválva hallgatta Gyopár beszédét, én meg úgy éreztem magam, mint valami rémálomban. Nem a sima, finom bundácskáját féltettem Mohabrummnak, nem az bántott, hogy csatakos lesz. Hanem az a szomorúság fájt, amelyet most érezhet. Ott fekszik egyedül, elhagyatva a szikla mellett, úgy, ahogy odadobták, zuhog a szemébe a hideg zápor, csapkodnak körülötte a villámok, és senki sem törődik vele. Már rohantam is szobánkba, magamra kaptam viaszosvászon esőgalléromat, és az ablakon akartam kiszökni.

De édesanyám megsejtette szándékomat, besietett utánam, megragadta a karomat, és szigorúan megtiltotta, hogy elmenjek. Sírva fakadtam, könyörögtem, hiába. Nyugtatgatott, hogy jól érzi magát odakinn Mohabrumm – ezt persze nem hittem el –, és mutatta az ablakon át, hogy csak most kezdődik a zivatar nagyja. Végül pedig, hogy elterelje a figyelmemet, visszavezetett a konyhába: „Gyere, még nem etted meg mind a süteményedet.” Az új gyerek, mialatt benn voltunk, elment. Gondoltuk, megpróbál hazaszaladni a zivatar előbbi szünetében. Édesanyám kezembe adta ugyan a tányéromat, de nem csökkentettem, hanem szaporítottam a tartalmát a süteményre potyogó könnyeimmel.

Egyszerre csak – két villámcsattanás között hallottuk – szaladó léptek alatt csikordult a kavics kertünk útján, és beszáguldott konyhánkba egy kistörpe. Hirtelenében fel sem ismertük benne az új gyereket. Most ugyanis ingujjban volt, a kabátjába burkolva hozott valamit, mintha egy másik kistörpét cipelt volna. Egyenesen hozzám jött, levette a kabátját arról a valamiről, és a karomba adta Mohabrummot. Még villogtak és csattogtak a villámok, zuhogott a zápor, de a sötét felhők már lezúdultak, s most hirtelen ismét világos lett. Édesanyám száraz ingért, törülközőért szaladt az új gyerek számára, én meg úgy éreztem, illenék, ha most megmentője karjába adnám Mohabrummot. De még ekkor is eszembe jutott a keze maszatossága, és rápillantottam. Elámultam: egészen tiszta volt. A sűrű, csapkodó zivatar lemosott róla minden maszatot. Amikor pedig már szárazon, az én ingemben üldögélt a konyhában, ölében Mohabrummal, úgy emeltem fel Mohabrumm mindkét karját, hogy őt is, engem is megöleljen.

Gyopár csúfolódott: „Fogadjatok testvériséget mind a hárman.” Mohabrumm szájához tartottam a fülem, aztán így feleltem: „Azt mondja Mohabrumm, hogy akik jók, azok fogadalom nélkül is testvérek.” Gyopárnak ez persze nem tetszett: „És Mohabrumm nagybecsű véleménye szerint én talán nem vagyok jó?” Ismét Mohabrumm szájához tartottam a fülem, édesanyám azonban intett nekem. Tehát csak ennyit mondtam: „Rólad most nem akar brummogni.” Gyopár elvörösödött, és gúnyos nevetéssel bement a szobába.

Az új gyerek nevét szándékosan hallgattam el idáig, noha már sokszor beszéltem róla nektek. Kökörcsin volt ő, így ismerkedtem meg vele, és így kötöttünk barátságot egész életünkre. Mohabrumm számtalanszor volt vendégségben nála hetekig is, tőle nem féltettem, mert hiszen szerette. Gyakran segített nekünk Mohabrumm, hogy megtudhassuk egy-egy új cimboránkról, milyen gyerek. Nem kellett egyebet tennünk, csak odavinnünk Mohabrummhoz, hagynunk, hogy foglalkozzék vele egy kicsit, és aztán Mohabrumm mindig tudatta velünk, jó gyerek-e, vagy rossz gyerek. Ti is megtudhatjátok társaitokról, hogy mifélék, ha megfigyelitek, miként bánnak egy mackóval.

Október 16-án lenne százéves, és tizenöt évvel ezelőtt, 1999 karácsonyán halt meg ***Farkas József****, a magyar református egyház utolsó „nagy öregje” és egyik – bár nem akadémiai értelemben vett, mégis – legjelentősebb teológusa. Két és fél hónappal halála előtt elmondott beszédének közlésével emlékezünk rá hálás tisztelettel.*

Most kezdem igazán megérteni

SZERETTEIM, egy kis formabontással most csak néhány szót olvasok abból az Igéből, amelyet választottam, majd a prédikáció közben olvasom a további szavakat, de olyan gazdag az első négy szó, hogy egyelőre csak ezt hallgassuk meg: „Most kezdem igazán megérteni.” Ez egy vallomás. Majd kiderül, hogy ki mondja. Valaki azt mondja, hogy most kezdem igazán megérteni. Maradjunk ennél a négy szónál! Ezeket vegyük egyenként sorra!

Most. Most kezdem igazán megérteni – az illetőnek valami élménye lett. Élménye támadt, és az szinte kettévágta az időt. Eddig volt – mostantól... Most kezdek valami újat. Az életünkben vannak ilyen cezúrák, ilyen választóvonalak. Most. Ez az ember, aki ezt mondotta, eljutott egy döntő szakaszhoz, ahol szinte lezárult az addigi élete, azt mondja: „Most”. És alázatosan azt mondja, hogy most kezdem. Olyan nagy valamit éltem át, ami csak a kezdet, most kezdem. Most kezdem igazán megérteni. Szinte csak most kezdődik az egész. Eddig is valahogy sejtettem a dolgokat, tudtam valamit, de azért az nem volt az igazi. Most kezdem igazán megérteni. Megérteni. Micsoda hallatlan gazdag szó!

Ki lehet ez az ember a Szentírásban, aki ezt mondja: „Most kezdem igazán megérteni”? Érdemes elgondolkozni, vajon ki lehet. Persze, hogy megmondom, de jó előtte kicsit elámulni, hogy ez az ember ilyesmit mond? Tudniillik aki ezt mondja, nem más, mint Péter apostol! Péter apostol mondja: „Most kezdem igazán megérteni.” Hát eddig nem értette? Eddig mit csinált?

Ez a „most”, ez jóval Pünkösd után van! Nem tudjuk pontosan, egy-kétháromesztendő, de esztendők teltek el Pünkösd óta. Az Apostolok cselekedeteiről írott könyvből olvastam ezeket a szavakat, a tizedik fejezetből, a 34. verset. Mindjárt elmondom, hogy milyen összefüggésben mondja ezt Péter.

De mielőtt a részletekbe mennénk, szinte megdermedünk. Hogyhogy Péter ezt mondja, hogy „most”? Ott volt Jézussal három esztendőn át, ő mondta először a nagy vallomást: „Te vagy a Krisztus, az élő Isten fia.” Három éven át szinte éjjel-nappal együtt voltak, látta Jézus csodáit, hallgatta csodálatos példázatait. Jézus halála, föltámadása, az ő újbóli kegyelembe fogadása az árulása után... Szóval döbbenetes, mi mindenen ment át, és aztán a pünkösdi csoda! A pünkösdi prédikációk. És alakul az első gyülekezet ott Jeruzsálemben!

Aztán telik az idő, egyszercsak átél valamit, és amikor átéli ezt valamit, azt mondja, hogy „most kezdem igazán megérteni”. Azt hiszem, felfoghatjuk, hogy ez a „most”, ez nagyon nevezetes „most”! Az összes eddigiben nem jutott el idáig, ahova most jutott el. (Sajnos mindjárt hozzá kell tenni, hogy még most sem jutott el igazán ide, mert a későbbiekben ki lehet tapintani, hogyan bukott vissza innen, ebből a fölismerésből.)

Tehát Péter volt, ismerjük az egyéniségét, jellemét; olyan magunkfajta ember volt ez a Péter. De mindenesetre nevezetes pont volt az életében, amikor szinte kiszaladt belőle ez a vallomás: „Most kezdem igazán megérteni.”

MILYEN ÖSSZEFÜGGÉSBEN SZÜLETETT EZ A VALLOMÁS? Elmondom. Már javában folyik a misszió a zsidók között Jeruzsálemben és környékén, a pogányok között pedig Pál apostol végzi már a missziót Európában. A gyülekezet növekedik, a jeruzsálemi gyülekezetben a zsidók megtérnek, azt olvassuk, hogy még farizeusok pártjából is lettek hívővé zsidók, tehát már lüktet az élet az Isten anyaszentegyházában.

Akkor történik, hogy Péter fölmegy az egyik zsidó városba, ott egy családnál vendégeskedik, fölmegy a „felházba”, a tetőre, elmélkedik, imádkozik, és révületbe esik. Így mondja, hogy révület száll rá, és ebben a révületben látomást lát: négy sarkánál fogva egy lepedőszerű valami ereszkedik le az égből, mindenféle állatok nyüzsögnek benne, tiszták és tisztátalanok a mózesi törvény szerint, és akkor hangzik az égi hang, hogy Péter, „öljed, és egyél” ezekből!

Ebelőle kitör a hűséges zsidó, a kóser zsidó: „Semmiképpen nem!”, ilyet ne mondj nekem, én soha tisztátalant nem érintettem, nem ettem! És hallatszik a mennyei kitanítás: „Ne mondd tisztátalannak azt, amit az Isten tisztának mond!” Ez háromszor megismétlődik – fölemelkedik, lejön, fölemelkedik ez a lepedő, aztán eltűnik.

Amikor eltűnik, akkor kopogtatnak lentről, és kiderül, hogy a szomszédságból egy százados, Kornéliusz, egy pogány ember, az istenfélő zsidók felé, az egyistenhit felé tájékozódó pogány ember küldött követséget azért, hogy Péter adjon lelki tanítást. Arról van szó, hogy lépjen be a tisztátalan ember küszöbén át annak a házába. Ilyet még nem csinált Péter. Soha ilyet nem csinált. Erre hangzik az, hogy: „Semmiképpen nem!”

Most érti meg a látomás értelmét, és engedelmesen elmegy, és belép, ott hirdeti az Igét, és áldást kapnak, Szentlélek-áldás száll rájuk. Péter megszégyenülten mondja, hogy hát „hogyan tilthatnám el őket” a lelki tanítástól, sőt, a keresztségtől, ha az Isten megáldotta őket? Most már olvasom a teljes Igét, amit a továbbiakban mond Péter: „Most kezdem igazán megérteni, hogy nem személyválogató az Isten. Hanem minden nép között kedves előtte, aki féli őt, és igazságot cselekszik.”

A nagy élmény az volt, hogy nem személyválogató az Isten. Negatív fogalmazásban: nem számít az, hogy zsidó, nem számít az, hogy kóser. Nincs olyan, hogy tiszta, tisztátalan állat. Nem személyválogató az Isten, és nem „állatválogató” és nem „ételválogató” az Isten. De a lényeg ez, hogy nem személyválogató. Ez óriási lépés. Mert magával Istennel szállt szembe Péter, amikor azt mondta, hogy „semmiképpen nem”. Én ezt nem csinálom. A hitemmel nem egyezik az, hogy én ezeket a tisztátalan állatokat levágjam és egyem. Vagyis hogy én tisztátalan ember házába belépjek.

A KERESZTYÉN MISSZIÓNAK ÜNNEPI ÓRÁJA, „csillagórája” volt ez az óra, amikor Péter fölkiáltott, hogy „most kezdem igazán megérteni”! Az egész keresztyén gondolkodásnak döntő fordulata volt, ami nem ment olyan egyszerűen. Itt Péter felkiált, és azt mondja, hogy persze, megyek, és csi-

nálom – de aztán Pál apostolnak a Galatákhoz írt levelében van egy jelenet (2,11-14), amelyből sajnos világosan kitűnik, hogy bizony, Péter továbbra is visszahőkölt.

Az történt ugyanis, hogy meglátogatta az antiókhiai gyülekezetet, ott gátlástalanul keveredett a pogányokkal, a zsidókeresztyénekkel. Mindaddig evett velük és örült velük együtt, amíg Jeruzsálemből nem jöttek szigorú „ellenőrök, felügyelők”. És akkor megrettent Péter – jaj, én túl messze mentem, amikor egy asztalhoz ültem ezekkel. És akkor visszahúzódik tőlük, és a zsidók közé rejtőzik. Ekkor Pál apostol nagyon keményen ledorongolja Pétert.

Tehát, mondom, lehet, hogy ez a mostani öröm, hogy most aztán kezdem megérteni, még ez sem az igazi. Ez egy kicsit megmutatja, hogy milyen nehéz a mi meggyőződéseinket, hitbeli gondolatainkat megváltoztatni. Istennek is milyen nehéz rávennie minket erre, és önmagunknak is nehéz. Mert olyan mélyen vannak bennünk, hogy ha a fejünkkel tudjuk is, hogy változtatni kellene, mégsem tudunk változtatni.

Nagyon hűséges kép ez. Nemcsak Isten nagyságáról, hogy nem személyválogató, hanem az ember kicsiségéről is, hogy milyen nyomorult az ember. Jöhetnek istenélmények, mégis átüt az élményen az emberi gondolat. Mint a kötésen a vér – így szokták mondani –, átüt a régi gondolat, hogy „de azért talán mégiscsak úgy kell tenni, ahogy eddig gondoltam”.

Tehát itt van az üzenet, ami számomra ünnepi üzenet egyúttal, mert elmondhatom, hogy újra meg újra átéltem ilyet is. Én is átéltem, hogy most kezdem igazán megérteni! Életemnek nagyon előreszaladt szakaszában vagyok immár, és mondom nektek, hogy még mindig vannak ilyen élményeim, hogy most kezdem igazán érteni. Nem szégyellem azt, hogy eltelt öt-hat évtized prédikátori szolgálat, és egyszer csak azt kell mondani, hogy Uramisten, hát most kezdem érteni!

Szégyen az, hogy eddig nem értettem? Csak az mondja nekem ezt, aki semmit nem értett meg. Nem érti ezt a titkot, hogy van ilyen: Eddig nem értettem, és most, Uram, Istenem, kezdem érteni!

Nem személyválogató az Isten. Mi személyválogatók vagyunk, szinte szükségszerűen, mert belénk épültek az ítéletek és előítéletek. Kétféle ember van előttünk, ahhoz képest, hogy mi a mérték: van jó ember, van rossz ember; van hívő ember, van hitetlen; van magyar, van román; van okos ember, van ostoba, de mindenképpen kétféle ember van.

Úgy gondoljuk, hogy Isten is kétféleképpen ítél, gondolkodik: van jó ember, aki majd üdvözülni fog, van-

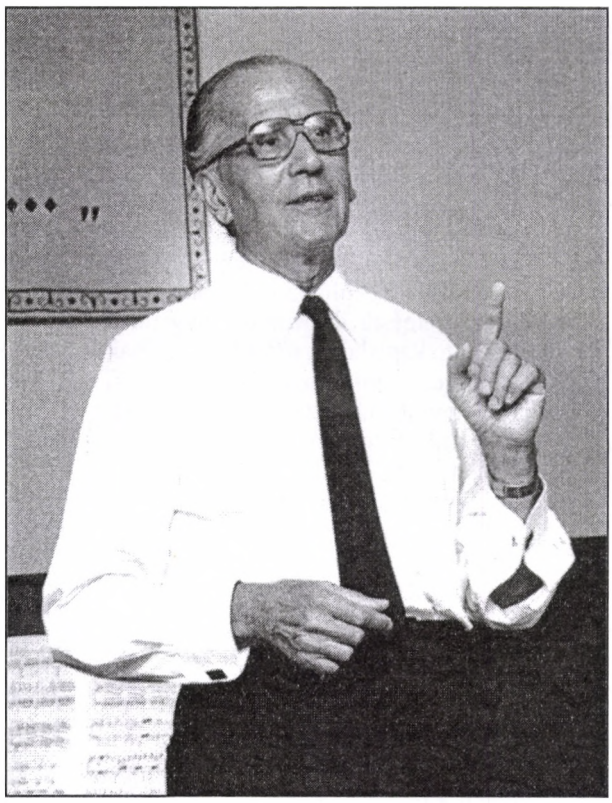

nak rosszak, akik majd örök kárhozatra jutnak. Isten is ilyen, így gondolkodik – véljük. És ez a nagy fölismerés, hogy nem! Nem személyválogató az Isten.

HOGY EZT KISSÉ JOBBAN MEGÉRTSÜK, elmondok valamit, ami itt történt, ebben a gyülekezetben két héttel ezelőtt. Itt járt közöttünk az iszákosmentő misszionak a vezetője, egy nagyon kedves református lelkész, idősebb fajta. (Nálam azért persze jóval fiatalabb.) Egy református lelkész, aki nagy odaadással, szeretettel csinálja, és eredményesen, áldással végzi az iszákosmentő missziót.

Elhívtuk ide, hogy tanítson minket, hogyan kell azt csinálni. A hallgatóság sajátos társaság volt, lelkészek, pszichológusok, egészségügyi dolgozók voltak, tehát emberekkel foglalkozók, iszákosokkal is foglalkozó munkások voltak. Válogatott társaság. És elhívtuk a misszió vezetőjét azzal a kéréssel, hogy beszéljen nekünk az iszákos ember lélektanáról. Ez egy szakmai fölvetés.

Az iszákos ember nyilván más, mint a nem iszákos, tehát vannak sajátosságai, tessék nekünk elmondani, sok tapasztalat alapján, hogy miféle dolgok jellemzik az iszákos embert! Az iszákos ember lélektanát magyarázza el nekünk! A ceruzák hegyezve, papír, jegyzetfüzet, minden, az emberek ültek, és várták, hogy na most valaki, aki sok megtérítéssel dicsekedhet, elmondja a szakmai titkokat. Feszülten vártuk, hogy mit mond ez a tapasztalt ember.

És akkor ez a lelkész azt mondta, hogy az iszákos embert mindenek előtt az jellemzi, hogy... ember. Pont. Szinte nem is kell folytatni. Ember. Szemben azokkal, akik azt mondják, hogy az iszákos egy részeges disznó, gazember, csaló, szenvedélybeteg – mindenfélét mondanak, és ez mind igaz lehet –, ő ezzel szemben azt mondta: ember.

Itt jelentkezett a nem-személyválogatás. Az iszákos is mindenekelőtt ember. És aki nem jutott el ide, hogy „ember”, az ne csináljon iszákosmentő missziót! Aki csak ott tart, hogy részeges disznó, az ne csináljon iszákosmentő missziót! Még akkor se, ha szakmailag ismeri a trükköket. Nincs trükk. Az első számú dolog az, hogy az iszákos is ember.

Tehát ez vezet oda, hogy Isten nem személyválogató. Istennél nincs olyan, hogy ez iszákos, tehát elkárhozik, ez józan ember, tehát ez üdvözülni fog. Ezt csak mi csináljuk. Isten nem csinál ilyet. Istennél nincs személyválogatás.

HOGY A MÉLYÉRE MENJÜNK A DOLGOKNAK, most egy kicsit ezt a szót vegyük közelebbről szemügyre, hogy most kezdem „megérteni”! Mi az, hogy megérteni? Most főként az emberi kapcsolatokra gondoljunk! Megérteni... Erre nézve létezik az az egyszerű gondolat, hogy lehet egydimenziósan megérteni az embert, és lehet kétdimenziósan. Nyilván a kétdimenziós a gazdagabb, és arra kellene eljutni.

Mármost hogyan különítsük el ezt a két dimenziót? Az egyik dimenzió a megértést illetően az, hogy fölsora-

koztatom az adatokat: született ekkor és ekkor, vallása, nyelve, társadalmi helyzete, jelleme, egyénisége, személyisége – ezek az egyik oldalról való adatgyűjtések. A tudomány így dolgozik, hogy gyűjti az adatokat.

A lelki gondozó is, aki iszákosokkal foglalkozik, nyilván gyűjti az adatokat: mióta csinálja, hányszor esett vissza, mik a kilátások... Ez az egyik dimenzió. És lehet úgy is csinálni, hogy csak ez a dimenzió van. Nagyon sok esetben pedagógusok, pszichológusok, orvosok is beérik azzal, hogy minél pontosabban megrajzolják a térképet, az ember lelki térképét. Hogy alakult ki a problémája, mit csinált...

A tudomány növekedése az, hogy még több adatot! Még több adatot gyűjtünk, még finomabban. Az apjáról, a családjáról, még-még, minél több adatot, és ha nagyon sok adatunk van, akkor biztosan jó diagnózist csinálunk, jó módszerrel fogunk hozzá. Ez az egyik dimenzió.

A másik dimenzió az, amit nem az ésszel kell csinálni. Még csak nem is a szívvel. A másik dimenziót talán leginkább ez az idegen szó mutatja: intuíció. Persze a tiszta szív intuíciója kell! A belelátás, beleérzés, az „egyet-érzés”. Meg-értés. Ez a másik dimenzió.

Ez az ember, aki beszélt nekünk az iszákosmentés szolgálatáról, egy egyszerű ember. Teológiailag egyáltalán nem szenzációs, a későbbiekben sem mondott szenzációs dolgokat, de az biztos, hogy sugárzott róla, hogy ebben az emberben megvan ez a másik dimenzió! Ember... Van Dömösön egy otthonuk, és elhiszem neki, amikor azt mondja, hogy ha belép oda egy iszákos, akkor föllélegzik, hogy „itt engem emberszámba vesznek”! Elhiszem neki, biztosan így van.

Az igazi titka ennek az otthonnak, ha ott megtérések vannak, hogy ott emberszámba veszik az iszákosokat. Vagyis ezt a másik dimenziót gyakorolják. Nem olyan fontos, hogy mióta iszik, meg milyen súlyos az iszákossága – ember. Az egyik dimenzió, hogy igenis gyűjtsünk minél több adatot, hogy ki ez, mi ez, mit csinál, hogy csinálja, mióta. Gyűjtsünk adatokat, de értsük meg, hogy ez igazában véve semmi! Ha a gyógyulásról van szó, ez semmi.

Hanem a másik dimenzió, az együttérzés, a megértés, az intuíció. Istent az érdekli, hogy ember. Nincs személyválogatás Isten előtt. Ember. Iszákos, nem iszákos; magyar, nem magyar; zsidó, nem zsidó – nem számít az Istennél. Nem ez számít. Ember. Akármilyen mélyen van, vagy akármilyen magasan van, a döntő dolog az, hogy ember. Isten szellemében van benne egy kis szikra, biztosan van. Ha nem is szikrázik már, nem is pislákol – van valami benne az Istenből.

Most kezdek ráeszmélni. Testvérek, mindnyájunknak van mire ráeszmélnie. Most kezdek ráeszmélni, mi az, hogy „ember”... Ezt az egész vonalon végig lehetne zongorázni, Testvéreim. Mert lehetne arról is beszélni, hogy most kezdem a Bibliát érteni.

A Bibliára nézve is igaz mindaz, amit elmondottam. Kell tanulni ókori történelmet, ha lehet, nyelveket; egzegéziseket olvasni, mindent kell tanulni a Bibliáról; tanulni, minél többet. És aztán kell a másik dimenzió, hogy most kezdem hallani: Mi is van ebben a Bibliában? Akiben nincs meg ez másik dimenzió, hogy most kezdem kapiskálni, most kezdek csak felfigyelni, mi van a Bibliában, aki csak gyűjti az egzegetikai, történeti meg mindenféle adatokat, hát az okos ember lehet – csak éppen nem tudja, hogy mi van a Bibliában.

Tehát a Bibliát is így kell olvasni, hogy igenis minél többet tanulni – én még mindig nagyon boldogan tanulok mindent, ami előbbre viszi, jobban megvilágítja bibliai ismereteimet –, és ugyanakkor nagyon jól tudom, hogy e másik dimenzió nélkül szánalmas a dolog. Esztétika, irodalom.

Így vagyunk Jézus Krisztussal, magával a názáreti Jézussal is! Őróla is minél több adatot kell gyűjteni: mit mondanak a zsidók, mit mondanak a keresztyének Jézusról... Az első dimenziót minél színesebbé, gazdagabbá tenni – és ugyanakkor tudni azt, hogy a lényeg a másik dimenzió. Most kezdem csak megérteni, hogy ki az a názáreti Jézus.

Csodálatos dolog az, amikor a második dimenzió kezdi helyreigazítani az elsőnek a túlkapásait! És ne haragudjatok, hogy ezt mondom, de nagyon szegényes az életetek, ha csak ezt nézitek: adatokat gyűjteni, minél több adatot, sok-sok teológiát, tudományt, filozófiát. Most kezdem csak érteni, hogy mi az, hogy Biblia, és ki az a Jézus.

Elmondtam a lényeget. Nyolcvanöt éves vagyok, és az életemnek a legnagyobb öröme, hogy még mindig képes vagyok ilyesmire, hogy elcsodálkozzak, felsóhajtsak, felujjongjak, hogy végre kezdem érteni! És nagyon ajánlom, Testvérek, nyissatok erre, hogy „most kezdem megérteni”!

Ami azt jelenti – még egyszer mondom –, hogy ne csak egy dimenzióban gondolkodjatok, hanem valami módon próbáljatok igazságokhoz jutni a másik dimenzióban is! A ráérzés, az intuíció, a Szentlélek, ha úgy tetszik, a szeretet világában. Egyszerű a dolog, csak azzal az alázattal kell menni, hogy „Uram, Istenem, én egydimenziós ember vagyok, és ez nagyon szegényes, nyisd meg azt a másik dimenziót”!

Mostanában persze az ember összegez, gondolkozik, elmondom befejezésül, hogy nagyon tetszik nekem egy könyvnek a címe: „Jó volt élni”. Egy kedves, okos, idős asszony egész életében írta a naplóját, és öreg korában, sőt, szinte a halála előtt odaadta a lányának, hogy adjátok ki ezt majd, ha lehet.

Amíg tudott mozogni, ez a kedves, idős asszony itt járt közöttünk, hűségesen vett részt az istentiszteleteken. Egy erdélyi arisztokrata család leszármazottja, a lányai jártak Erdélyben a kastélyánál, amely persze már réges-rég nem az övé... Sok megaláztatás, menekülés, börtön, éhezés, és ezzel fejezi be, ezt adta címéül a könyvének, hogy „Jó volt élni”.

Hát, Testvérek, nyolcvanöt évesen én is ezt mondom nektek, hogy jó volt élni. Jó volt élni, de nem azért, mert szenzációs sors jutott osztályrészemül – egy átlag magyar embernek a sorsa. Az első világháborúban születtem, a másodikban már emberféle voltam, családom volt, és így tovább.

Mindezzel együtt jó volt élni, azért, mert ilyen rácsodálkozásokban éltem, hogy most kezdem érteni. És olyan jó lesz a halálban, biztosan, hogy most, na most aztán végre igazán értem! A halál megint csak egy ilyen nagy rácsodálkozás lesz, hogy na végre, eddig „tükör által homályosan” láttam, most már végre szemtől szemben látom a dolgokat. Nagyon csuda dolog, jó dolog lesz!

Már itt ebben a földi életben is nagyon jó dolog ez, Testvérek, hogy most kezdem igazán érteni. Áldjon meg Isten mindnyájunkat sok ilyen drága, boldog élménnyel!

Elhangzott 1999. október 17-én, vasárnap délelőtt. Jóska bácsi további beszédeit-írásait ld. „Érted vagyok”, 1998. február és augusztus, 1999. október, 2000. április, 2001. február, 2005. augusztus és október, 2008. október, 2009. december, 2012. június, 2013. április, augusztus és október, 2014. április.

A reformáció emléknapjára

Amikor még délben Úrangyalára szólt a harang

Vágyakozás egy erőteljesebb világra

GYEREKKOROMBAN MÉG ERŐTELJES ÉS FÉLELMET KELTŐ világban éltünk, óvó és veszélyes, de ugyanakkor szent világban is. E világ egyik alapszava volt a „szent”. Nem minden volt szent; voltak szent idők, és voltak másfélék. Szent idők voltak például azok, amikor különleges búcsúkat lehetett nyerni, például Mindenszentekkor vagy Halottak napján, vagy a Szent Évben. A Karácsony és Háromkirályok közti éjszakák szentek voltak. A világ félelmetessége újult meg bennük, veszélyes volt ilyenkor a szennyest kimosni. Természetesen a vasárnapok is szent idők voltak. Minden vasárnap Krisztus feltámadására emlékeztetett. Léteztek a negyedévkezdetek (a „kántorböjtök” ideje), vagyis egy-egy új évszak kezdete, amikor böjtöltünk és gyónni mentünk. Voltak szent és erős helyek is, például a kegyhelyek, ahol különleges módon lehetett imádkozni a szem vagy az epe gyógyulásáért, jó férjért és annak hűségéért. Voltak szent formulák, amelyeket pontosan be kellett tartani, ha azt akartuk, hogy hassanak, például a gyónás feloldozási formulája vagy az eucharisztia alapítási igéi. A teremtés még nem romlott meg teljesen. Voltak benne olyan helyek, időszakok, formulák és személyek, amelyek és akik áldottak voltak, és különleges utat nyitottak meg a Szent Valósághoz. Ebben a világban a „szent” fogalmának kevés köze volt az erkölcsi tökéletességhez: szinte az „erős, erőteljes” rokon értelmű szava volt, ellentéte nem a „rossz” vagy „gonosz” volt, hanem az „erőtlen”. A hétköznapi, az erőtlen volt a profán. Ilyen világban éltek az emberek – egyrészt biztonságban, mivel tudták, mit kell tenniük, másrészt pedig szorongva, mivel mindig fenyegette őket a veszély, hogy megsértik a szent cselekvést, a szent formulát, a szent helyet vagy a szent időt. De a fő érzelem az efféle tájakon nem a szorongás, hanem a biztonság, a védettség érzése volt. Az emberek ismerték a helyeket, az időket és az erőket, és ki tudták használni őket. Inkább azt mondhatjuk, hogy vallási szempontból ismert világ volt ez, mint jámbor világ. Így festett a katolikus világ.

A REFORMÁCIÓ, e hatalmas vallási újrakezdés újból fölfedezett ismerete az volt, hogy nem helyek és idők, nem szent személyek és formulák visznek minket az élet felé, hanem Isten kegyelme. A kegyelemről szóló tanításnak és – Isten jósága alapján – a biztonságba vetett hitnek megvan a maga anarchista és képromboló fonákja, nevezetesen minden szimbolikus világ, minden időbeli és helyhez kötött berendezkedés kétségbe vonása. A hit abban, hogy az élet megmentése Isten jóságában gyökerezik, egyúttal fölébreszti az alapvető kételkedést minden szentségi vagy megmentői „ügynökségben”, legyenek azok személyek, helyek, idők vagy technikák.

Ez a kétely a vallási világ csaknem elképzelhetetlen megváltozásához vezetett a reformációban. Profanizálták az időket, a helyeket és a személyeket, és megfosztották őket isteni minőségüktől. Eltűntek a búcsúk, és eltűnt a szentek tisztelete, mert nem volt szükség közvetítőkre. Korlátozták a szentségek számát, megszűnt a templomok díszítése, eltűntek a díszes liturgikus ruhák. Eltűnt a sajátosan „szent”-be és a csodába vetett hit. Az egyetlen csoda Isten kegyelmének betörése volt. Így aztán eltüntették a szent időket, mondván, minden időszak egyformán közel van Istenhez. De nem lehetséges-e, hogy hatalmas szakadékot hozott a világba az élet megfosztása annak varázslatától?

A PROTESTANTIZMUS SZELLEMIVÉ TETTE A KERESZTÉNYSÉGET. Már nem a régi helyek, idők és technikák voltak döntőek, hanem a szív és a lelkiismeret lett drámai hellyé. Ez a változás elkerülhetetlen volt, a kérdés csupán az, hogy elegendő volt-e. „Minden új vallásnak, ha fenn akar maradni – akár csupán egy évtizedre is első, forradalmi fellángolása után –, meg kell tennie a belső vallásosságtól a külső vallásossághoz vezető lépést” (M. Douglas). A szellemnek bizonyos időkre és helyekre kell találnia, ha hosszú távú akar maradni. Most már ezzel a szemmel nézem katolikus gyermekkorom világát, s e világ helyeinek és időinek „szentségét”. Olyan világ volt az, amely megtanított minket különbséget tenni, megkülönböztetni egyik helyet a másiktól, egyik időszakot a másiktól. A helyek, idők és praktikák megkülönböztetésébe talán mindig vegyült egy kis mágia is, de ma megkérdezem, mi a veszélyesebb: egy adag mágia, vagy ha a szellem veszendőbe megy a jellegtelen életben, ha a vallásosság elsivatagosodik, mert nem találja meg a maga helyét.

AZ EGYFORMASÁG ELSORVASZTJA A SZELLEMET. és megöli a figyelmet – az idő egyformasága is. Az életnek adott ritmus révén ezért tettek különbséget az emberek a különböző idők között. Meghatározott gesztusokkal ügyeltek a reggelre, egy kis gesztussal ülték meg a nap csúcspontját, például az Úrangyalára szólító déli harangszóval, és megadták a módját az estének, például imádkozással. Megkülönböztették a vasárnapot a hétköznapoktól; nemcsak azzal, hogy nem dolgoztak, hanem azzal is, hogy másképpen öltözködtek, másképpen étkeztek. Nem elvont tudással fogalmazták meg, hogy mi a vasárnap, hanem konkrét ünnepléssel. Másképp „viselkedtek”, azaz megtanulták a vasárnapra vonatkozó tudást, és olyan „színrevitellel” szilárdították meg azt, amely a másfajta öltözködésben, a másfajta étkezésben, az idővel való másfajta bánásmódban állt. Az élet fontos mozzanatai nem tudnak megnyilvánulni, az élet igazsága nem tud megfogalmazódni, ha nem bontakozik ki az időben, ha nem ünneplik meg, ha nem talál ünnepére. A szellem az időben bontja ki értelmét. A régiek ezért tagolták az évszakokat, és nagy ünnepekkel jelölték ki az idő kiemelkedő pontjait. Az idő rendje, a ritmus megtörte az élet közömbösségét. Az emberek nem egyénként vették figyelembe az idők különbözőségét; a vasárnapok, ünnepnapok, az egyes időszakok hangsúlyozására szánt szokások egy-egy csoport kollektív tudásából fakadtak. Az egyénnek könnyű volt tekintettel lennie az adott időszakra, mivel sokan tették ugyanezt. A szóban forgó idő együttes megülése egyidejűleg közösségeket és kollektívákat teremtett. Az emberek úgy érezték, egymáshoz tartoznak azáltal, hogy közösen megtartják és megünneplik az adott időszakot.

KÜLÖNÖSEN A GYEREKEK, de nemcsak ők, hanem mások is elsősorban nem valami tanként tanulják meg a vallásosságot, hanem a tanok „színrevitele" révén: kívülről befelé haladva tanulnak. Hogy mit jelent a karácsony, a húsvét, a pünkösd vagy egy vasárnap, azt az ilyen napok megülésével, a rájuk való készület által tanulják meg: azáltal, hogy ritmusokba, tagolt időszakokba botlanak. Az időbeli tagolás lehetővé teszi, hogy odafigyeljenek bizonyos tartalmakra. A vallási tanulás egyik nagy zavara a ritmusok szétrombolása és az idők közömbössé tétele. Ha az apa vasárnap lemossa az autót, az anya pedig kimossa a szennyest, mintha hétköznap lenne, akkor a gyerek minden szóbeli oktatás ellenére sem fogja megtanulni, mit jelent a vasárnap. Mellesleg a szülők is el fogják felejteni. Hogy mit jelent egy szent nap, azáltal tanuljuk meg, hogy megszenteljük azt a napot. „Megszentelni a vasárnapot", mondták régen, s ez nagyon szép kép: azt fejezi ki, hogy nem sivár közönnyel vesszük tudomásul az időt, hanem méltósággal ruházzuk fel, oly módon, hogy megünnepeljük. Ha már minden időt pusztává tettünk, és lemondtunk minden ünnepnapról, észre fogjuk venni, hogy a pénzt nem lehet megenni, és hogy a profit nem táplálja a lelket.

Fulbert Steffensky

Forrás: Publik-Forum Extra, 2009/1, Zeit

A szerző a valláspedagógia nyugalmazott professzora, jelenleg Zürichben él. Katolikusként nőtt fel, bencés szerzetes is volt, de aztán áttért az evangélikus hitre.

A bilincses barát

„Az Úr legyen könyörületes Onéziforosz háza népe iránt, mert sokszor felüdített engem, és nem szégyellte bilincseimet. Sőt, amikor Rómában volt, buzgón keresett engem, és meg is talált."

(2Tim 1,16-17)

Sokkal tisztességesebbnek tudjuk magunkat annál, semhogy börtönviselt barátaink lennének. Távol is tartjuk magunkat a forró fejű, konfliktusos emberektől. Harmonikus személyiségű, rendezett életű lelki testvéreket gyűjtünk magunk köré. A Bibliából is az „isteni" sikereket mazsolázzuk ki, azt tartjuk követendő példának.

A „sors" iróniája, hogy miközben attól tartunk, hogy hírbe hoznak bennünket egy-egy ügyeletes „persona non grata"-val, mint amilyen Pál apostol is volt működése nagy részében, és emiatt majd bennünket is töröl-nek a szalonképesek listájáról, valójában ezek a kapcsolatok gyakran életmentőek is lehetnek. A végső számadásnál kiderülhet, hogy ezek váltanak meg a „könnyűnek találtatás" ítéletétől. Onéziforoszt és háza népét éppen ez a bilincses barátság íratta be az Élet könyvébe, mégpedig elismerő ajánlások és áldáskívánások kíséretében.

Az ő kockázatvállalása mindössze annyi volt, hogy gyakorta megvidámította az apostolt, és családjával, feleségével, esetleg gyerekeivel, háztartási alkalmazottaival együtt nem szégyellte Pál „rovott" múltját és jelenét. Sőt, amikor Onéziforosz az akkori birodalom fővárosába, Rómába utazott, nem felejtette el felkeresni népszerűsége mélypontján lévő ismerősét. Talán mindez nem is pusztán „mindössze" lehetett. Hiszen Pál apostol hűséglistáján nem sorakoznak tömött sorokban a nevek!

Onéziforosz méltó arra, hogy számon tartsuk csöndes hőstettét, és engedjük, hogy ez kérdéseket tegyen fel nekünk. Például azt, hogy szemügyre véve röstellkedéseinket, vajon velünk nem eshetik-e meg, hogy éppen egy korábbi szégyenkezésünk miatt kell később szégyellni magunkat?

Eszembe jut az az általános iskolás korombeli családlátogatás, amikor „hithű" kommunista osztályfőnököm keresett fel bennünket. A legfőbb gondom az volt, hogyan tűntethetném el azt a faliképet a nagyszobából, amelyen ez az Ige világított: „Én és az én házam népe, az Urat szolgáljuk" (Józs 24,15). Bosszantott szüleim számomra érthetetlen kockázatvállalása. Nem a nagycsaládos szegénységet szégyelltem, a kopott bútorokat, a fekvőhelyraktár szobákat, a csomagolópapír falvédőket, hanem a híradást egyetlen gazdagságunkról! Éppen azt, amiből máig is élek, és éltetek másokat.

De hát akkor annyira meg akartam felelni azoknak az elvárásoknak, amelyeknek a betonbiztossága mára már köddé vált. Ilyen könnyen kifordíthatóak sarkaikból azok a híres közvélemények? Vagy mégsem? Újra visszatérhetnek, csak más alakban? Lehet, hogy nem véletlenül akadt meg a szemem ebből az ókori szöveggyűjteményből napjainkban éppen a bilincses barátságon?

Van a Bibliában a könnyen röstellkedő emberek számára egy kellemetlen ajánlás: „Azokat választotta ki Isten, akik a világ szemében bolondok... erőtelenek... nem előkelőek, sőt lenézettek, és a semmiket választotta ki Isten..." (1Kor 1,27-28). Vajon van-e bátorságunk ahhoz, hogy közünk legyen ehhez az „istenien" megválogatott társasághoz?

Ha körülnézek a házam táján, be kell, hogy valljam: aggasztóan rendes barátaim vannak! Szeretnék lélekben közelebb kerülni Onéziforoszhoz! Olyan hasznos lenni, mint amit a neve jelent! Meríteni a bátorságából, hogy merjek barátság-gyűjteményembe bevenni és „tárolni" „rendszeridegen" elemeket: börtönt, bolondokházát vagy egyéb klauzúrát vállaló és viselő embereket! Mennyire szégyellték munkálkodása különböző szakaszaiban Jézust is a családtagjai! Milyen összefogással akarták átcímkézni betegséggé a „rendszeridegenségét"!

Onéziforosz bibliai karrierje megszólíthat: Vannak-e bilincses barátaid? Elég baj az, ha nincsenek. Eredj el, és szerezz! Vagy egyszerűen csak ne zárkózz el előlük, ha kopogtatnak! Mit is kockáztathatsz? Esetleg azt, hogy ajtónyitásod ténye túlél téged.

Vörös Éva

Parasztból békepolitikus

525 éve halt meg *Flüe-i Miklós*

„Égnek állt a hajunk, és elállt a szavam.” Az egyik kortárs látogató csak borzongással tudott visszaemlékezni a félelmetes erdei emberre, *Flüe-i Miklós*ra. Sokan, akik először pillantották meg a zilált hajzatú és átható tekintetű remetét, visszarettentek, mintha csak kísértetet láttak volna.

Flüe-i Miklós sosem volt az a kedélyes remete, akit a biedermeier képekről ismerünk. Nemcsak rettenetes külseje idegenítette el az embereket, nem is csupán spártai életmódja. Az emberek már akkoriban sem tudták megérteni, hogy egy ötvenéves nagygazda miért hagyja cserben csinos feleségét és jól sikerült gyerekeit, hogy remeteként éljen valahol a pusztaságban. Nem érték föl ésszel, miféle Isten lehet az, aki azt követeli, hogy valaki mondjon le boldog családi életéről.

Kilépés egy másik világba

De akkor miért érezték úgy az emberek, hogy mágikusan vonzza őket ez a komornak tűnő erdei ember? Miért lepleződött le oly gyakran áldott jó beszélgetőpartnerként, megértő emberismerőként és kitűnő tanácsadóként? Hogyan történhetett meg, hogy a világtól látszólag menekülő aszkéta első rangú politikai tekintéllyé vált?

Több mint fél évezreddel halála után még mindig kihívást jelent az ún. józan ész és az elemi erkölcs számára. Valóban megérteni talán sosem lehet majd, mit tett Miklós. Jobb híján meg lehet kísérelni, hogy közeledjünk hozzá, és valamennyire megértsük.

Az a kicsi paraszti világ, amelybe Miklós beleszületett 1417-ben, egyáltalán nem volt idilli. Az Alpok lakóinak keményen kellett gürcölniük az aljerdők távoli fennsíkjain. A régi beszámolók erős, megfontolt, vékony arcú és kérges kezű emberként ábrázolják Miklóst.

Boldog házasságban élt, és tíz gyereket nevelt vendégszerető házában. Politikailag elkötelezett volt, az igazságosság fanatikusa. Polgártársai polgármesterré és a Kantonok Tanácsának tagjává, ülnökké és bíróvá választották. Megvesztegethetetlenül és bátran folytatott pert saját plébánosa és kapzsi kolostorok ellen.

De a svájci paraszt teljesen normális életébe egyre határozottabban tör be egy másik világ: anélkül hogy elhanyagolná családi és társadalmi kötelességeit, Miklós megteremti magának a magány oázisait. Távoli helyekre vonul vissza, éjszakánként titokban fölkel a házastársi ágyból, hogy imádkozzék. Megnyílik az akkoriban hatalmas teret nyerő misztikus áramlatok és laikus mozgalmak számára.

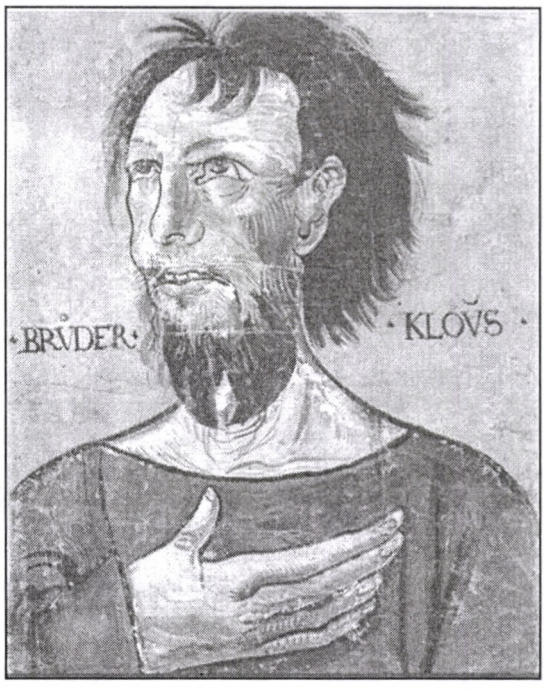

Elkeseredett harc tombol Miklósban: Megszegheti-e a feleségének az oltár előtt ígért hűséget? Magára hagyhatja-e a családját? Nem csupán vallásilag feldíszített, könyörtelen törekvés lenne-e ez az önmegvalósításra?

Egy megvesztegetett bírók által elkövetett, megdöbbentő jogcsavarás élménye váltja ki a végérvényes döntést: Miklós leteszi minden közhivatatát, összecsomagol némi útravalót, és nem messze addigi otthonától, egy hegyszoros peremén remetelakot épít magának. Nincs benne sem asztal, sem ágy, edényekről és hasonló luxustárgyakról nem is beszélve.

Súlyos tanácsok a cellából

De a nyomorúságos cellának van egy ablaka. Most megmutatkozik, hogy bár a remete visszavonult a világi ügyletek nyüzsgésétől, a hatalomvágytól, a tulajdonosi gondolkodásmódtól és a korrupt politikától – de nem vonult vissza az emberektől. Egészen új elevenséggel van jelen számukra. Óv a megalapozatlan féltékenységtől, hiú parasztasszonyoknak világosan elmagyarázza a földi dolgok mulandóságát, testi bajokkal is törődik, és egyszerű biztatásaival beleérző pszichológusnak bizonyul.

Egyes szakemberek manapság meglehetősen komor, szinte pogány vonásokkal bíró istenképet vetnek a szemére, *Carl Gustav Jung* számára azonban Flüe-i Miklós „Isten kegyelméből az egyetlen kiemelkedő svájci misztikus, akinek unortodox, őseredeti víziói voltak, és tévedheteletlen szemmel nézhetett bele annak az isteni léleknek a mélységeibe, amely egy szimbolikus archetípusban még egyesítve tartalmazza az emberiségnek a dogmatika által szétválasztott összes felekezeteit”. Honfitársa, Jung úgy véli, hogy a modern misztikus prototípusaként Miklós legyőzhetné a különböző felekezetek és vallási hitvallások megosztottságát.

Mindenesetre remeteként már nincs mit veszítenie, sem pénzt, sem a hatalom érzését. Ez a függetlenség hiteles tanácsadóvá teszi a politikai viszályokban is. Ahogyan a zarándokok egy szentélyhez, úgy özönlenek cellájához Konstanz és Solothurn tanácsosai, Bern és Luzern kantoni kormányának küldöttei, Albert Cavallazo della Bancha velencei diplomata és a milánói hercegség legátusai. Kapcsolatban áll Zsigmond osztrák főherceggel, s amikor a Svájci Államszövetségnek ez az ősellensége lemond háborús terveiről, és késznek mutatkozik a békés együttélésre, ezt mindenki Miklós testvér befolyásának tulajdonítja.

„A béke szerelmese”

Miklós, a remete hű maradt alaptételéhez, hogy senkinek sem beszél a szája íze szerint. A cellájában élő békebarát szemlátomást kényelmetlenné vált a politikusok és azok számára, akik üzletet csináltak a háborúból. Hiszen a kantonok szégyenletesen gyakran bonyolódtak olyan háborúkba, amelyeket tulajdonképpen mások folytattak. Svájci politikusok kenőpénzt fogadtak el Ausztriától és Fran-

ciaországtól. Azok a polgártársai, akiknek nem ment annyira jól, csapatostul álltak idegen zsoldosvezérek szolgálatába. Miklós éppoly bátran küzdött e divat ellen, mint a kantonok terjeszkedési politikája ellen. Hódításra vágyó hofitársait intette, „ne helyezzék túl messzire a kerítést".

Abban a korban, amikor a pacifizmus még ismeretlen szó volt, és a püspökök teljesen magától értetődően léptek föl hadvezérként és ostromlóként, Flüe-i Miklós már határozottan elvetette a háborút mint a politika eszközét. Híressé vált a berni városi tanácshoz írt levele, amely afféle politikai végrendelete: „A béke minden tekintetben Istenhez tartozik, hiszen Isten maga is béke, és a békét nem lehet elpusztítani. A békétlenség pedig el fog pusztulni. Ügyeljetek ezért arra, hogy a békére irányuljon törekvésetek, védelmezzétek az özvegyeket és árvákat..." A Flüe-i remete mértékadóan részese volt a stans-i ún. szövetségi parlamentnek, ahol 1481-ben elhárították a kantonok és a városok közötti, fenyegető testvérháborút. Az egyenjogú, szuverén kantonokból álló, akkoriban létrejött többnyelvű államszövetség úgy hat mint a 20. századi Európa egyesülésének víziója.

A solothurniak ritka megtisztelő címet adtak a messzire tekintő erdei embernek, talán a legszebbet, amelyet egy keresztény viselhet: „A béke szerelmese".

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2014/3

„Aki boldogtalan, a saját hibájából az"

(Epiktétosz, ókori görög bölcselő)

Nem mások tesznek bennünket boldogtalanná. Nem mások okozzák az elbukásunkat. Nem mások felelősek örömtelenségünkért.

Annak a léleknek, aki a Földön megtalálta a helyét és szerepét, a boldogság társául szegődik. „A boldogság a jó birtoklása az elvesztés félelme nélkül" – Dombi Feri bácsi ezt a gondolatot ültette éveken keresztül a lelkünkbe.

A legnagyobb küzdelem életünkben a harmónia, az öröm, a békesség megtalálásáért folyik.

„Nem szabad leülni, ölbe ejteni a kezet. Minden kezdés, minden küzdés, ha sikerül, ha nem, többet ér, mint a néma és fáradt kétségbeesés...A célhoz csakis meghiúsult küzdelmek árán vezet az út...Ne álmokat, délibábokat kergessünk, ne azt várjuk, hogy szánkba repüljön a sült galamb..." (Perlaky Lajos)

A lelkem akkor lesz békés és harmonikus, ha fel tudom dolgozni a mindennapok eseményeit, de legfőképp, ha a megbocsátást jézusi szinten tudom gyakorolni. Ezt látom a legfontosabbnak, ezt érzem a legnehezebbnek.

Megbocsátás hiányában – bármilyen lelki ember legyek is – növekszik bennem a keserűség, a neheztelés, a megbántottság tudata, a sértődés. Ezek leülepszenek a lélek mélyére, és megakadályozzák, hogy felszabadult, vidám és boldog legyek.

Saját tapasztalatomból tudom, milyen nehéz a felejtés, a megbocsátás. Találkoztam valakivel, aki nagyon ostoba és otromba módon viselkedett velem sok évvel ezelőtt. Első gondolatom az volt, hogy most jól megmondom neki a véleményemet. Megdöbbentem, hogy ennyi év után is magamban hordozom a sértettséget, a megbántottságot, a bosszúságot. Erősen megdorgáltam magam, majd imádságban kértem a mennyei Atyát, hogy tudjak felejteni, megbocsátani, és a lelkem ne legyen tele negatív érzelmekkel. Nehezen ugyan, de megoldottam a feladatot.

Pedig milyen régen elhatároztam, hogy nem engedem a lelkem békéjét tönkretenni egyetlen ostoba emberi megjegyzéstől, viselkedéstől.

A lelki életet élő embernek központi kérdés a megbocsátás. A szív és a lélek békéje akkor születik meg, ha „felülről" segítséget kérve, nagy erőfeszítéseket teszek, hogy ne legyen a lelkemben negatív erő, indulat, előítélet.

Mennyit küzdöttem ezért, és mégis csak részeredmények születnek. Amikor futni vagy kerékpározni megyek, sokszor már az induláskor elöntenek a negatív gondolatok, érzések. Eszembe jutnak grimaszok, megjegyzések, gúnyos szavak, hálátlanság, gyűlölet, ami felém irányult. Ilyenkor azonnal leparancsolom magam arról, hogy ilyenekről gondolkozzam, ilyen dolgok mérgezzék a lelkemet. Nem egyszerű feladat.

A sport elviszi a feszültség, a keserűség, a bánat, a rosszkedv 30-40%-át. A többit a mély Isten-kapcsolat, a személyes találkozás Jézus Krisztussal, és a szemlélődő típusú imádság oldja fel.

Akinek nehezen tudok megbocsátani, aki iránt mély ellenszenvet érzek, azért megpróbálok minden nap imádkozni, mindaddig, amíg távozik belőlem a negatív érzelem.

A lelki ünnep, a felhőtlen öröm, a végtelen szeretet nem adatik meg sokszor. De amikor betölti a lelket, életre szóló tapasztalat, élmény lesz.

Az egyik tábori remetenap végén megkérdezte tőlem egy csillogó szemmel visszatérő remete: „Szeretném átölelni az egész világot! Mit jelent ez?" Csak annyit válaszoltam: hogy tökéletesen sikerült a remetenapod.

Megbocsátani azoknak a legnehezebb, akik velünk, körülöttünk élnek. Az idegen sutasága, ostobasága nem fáj, de a szeretteinkké igen.

Egy amerikai fiatalember azon a repülőgépen ült, amelynek (2009-ben) a felszállás után nem sokkal leálltak a hajtóművei. A pilóta jelezte, hogy nemsokára a földnek csapódnak. Mindenki készült a halálra. A pilóta nagy bravúrral letette a gépet a New York melletti Hudson folyóra. A 150 utas közül csak egy sérült meg súlyosabban. A fiatalember elmondta, 28 másodperc volt az egész, de megváltozott az élete. Azóta nem veszekedett a feleségével. Így indokolta: „Mert nekem ő fontosabb, mint az én igazságom." Ennyit lehet változni 28 másodperc alatt. Ilyen magasságokba lehet eljutni. Ilyen elhatározásokat lehet tenni.

Aki megtelik békességgel, az biztonságban van, mert a béke minden jónak a foglalata.

Vincze József

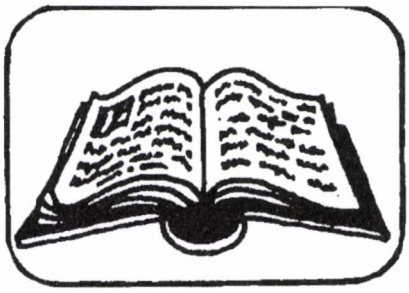

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Bognár Éva (Csömör), a novemberieket a sashalmi közösség tagjai (Biró Géza, Bisztrai György, Biró Gézáné Kárpáti Lívia, Dénes Zoltánné Szőke Zsuzsa, Bisztrai Évi) készítették.

Október 5. — Évközi 27. vasárnap — Mt 21,33–43 — Szőlőmunkások szereptévesztésben

Kézenfekvő lenne hagyományosan a választott népre alkalmazni e példázatot, de talán nem vetem el nagyon a sulykot, ha inkább az emberi magatartásformákat szemlélem benne. Tehát a tetten érhető buktatók: 1/ Túlságosan is otthon lenni a világban, a szerzés és uralkodás vágyával tetézve. – 2/ A bennfentesség érzetének csalókasága: „birtokon belüliség” (szolgálat helyett uralkodás), s az ebből egyenesen következő „mindent jobban tudás”.

1. A szőlőmunkások téves következtetéssel hamis eredményre jutnak. Hiszik, hogy az ő szintjükön átlátják a birtok keresztmetszetét. Történetesen akár igazgatni is tudnák. Nem számít nekik, hogy a szőlőskert egy nagyobb, a Gazda fennhatósága alá tartozó összefüggés része, annak harmóniájában létezik.

Ha valaki „a tengert marék vízként arcához emeli” (Pilinszky), baj, ha elfelejti, hogy a tenger tenger, és nemcsak marék víz – meríthet belőle, de nem uralja, és meg nem szelídítette. Kiterjedése bőven a látóhatárán túl van.

A szőlőműveseknek nincs birtokukban a tér és az idő. (A gazda mégis egyenrangú felekként kezeli őket: önállóságot ad, kér, szolgákat küld…) Szabadságuk van összefogni, és felvirágoztatni a birtokot mindenki javára. Ezzel ellentétben itt a „szerezni” és „uralkodni” győz bennük. Úgy hiszik, teremtés uraivá válhatnak, holott magukon sem képesek uralkodni.

A következmények – a jelen időket tekintve –: a természetes környezet tönkretétele, jólét a harmadik világ kiszolgáltatottjai kárára, háborúk, éhezés, járványok…

Mi részem van ebben? Szabad vagyok az anyagiaktól, kész vagyok a tehetségemet (kreativitásomat, szellemi javaimat, fizikai erőmet) mások javára használni? Meglátom és megragadom ezeket a lehetőségeket? Vigyázok, hogy ne alkossak szabályokat emberi okosságból, ha az nincs harmóniában a Teremtő elgondolásával?

2. A szőlőmunkások viselkedésében felfedezni vélem az „igazság letéteményese” magatartást is. Az önhittség hamis biztonságérzetet generál, mellette pedig az „én igazam az igaz” leegyszerűsítés – a sokszínű valóság kifosztása – tévútra visz.

A pusztítás elpusztítja azt, aki pusztít. Hosszú távon fizikailag is. Előbb elvész a belső út, majd a nem korrigált rossz gyakorlattá válik, végül visszafordíthatatlanná.

Az Ország „oly népnek adatik”, amely alázattal tudja, hol a helye és teszi a dolgát. Alázatként értelmezem azt, ha tisztában vagyok a korlátaimmal. Ha tudom, hogy nem én vagyok a mérték. Ha tisztelem mások elkötelezettségét. Megfejtve és nem túlértékelve a magam szerepét találok szilárd talajra.

Október 12. — Évközi 28. vasárnap — Mt 22,1–14 — Többszörös meghívás

A kép: az Atya terített asztala, amelyhez be lehet térni, vagy közönnyel el lehet fordulni tőle. És nincs mit csodálkozni, ha – mivel a „kebelbarátoknak” más dolguk van – az „alkalmatlanok” lesznek a vacsoravendégek.

Az Atyát (fejben) jól ismerők vehetnének a terített asztalról, és abból táplálkozhatnának, amit ő kínál. Egymást is erősítenék, ahelyett hogy hasznosnak ítélt tevékenységekkel növelnék a maguk nem valós – mert jobbára anyagi természetű – javait.

Nézzük apránként: „elküldte szolgáit”, aztán „más szolgákat küldött”. Tehát nem egyetlenegy, vissza nem térő lehetőség áll fenn, hanem többszörös hívás. A meghívottakat a „valamijük” (szántóföldjük, kereskedésük) akadályozza abban, hogy a király (asztala) köré gyűljenek.

Miről is szól ez? Az én szegényes fantáziám csak arra tud gondolni, hogy lehetőségeket kapok a Teremtőtől, és kihagyom őket. Hogy van ez? És egyáltalán, mikor „alkalmas” valami? Az ellenkezőjére bőven van példa: szinte kizárólag akkor kérnek tőlem eligazítást, ha rohanok, vagy már el is késtem, de „húzósabb”, ha ilyenkor ételt vagy segítséget vár egy szükséget szenvedő. Vagy épp reménykedem, hogy a közelemben toporgó gyengénlátót megsegíti valaki más. Lehet, hogy így lesz; de ha kikerülöm, még cipelhetem magamban hetekig, és gondolatban hiába is megyek vissza! Szóval, az alkalom: az itt és a most! Sem a tegnap, sem a holnap, pontosan ez a pillanat a lehetőség pillanata!

Igy van ez a híváselfogadással is: a jó választás a lehetőség megragadása, akár alkalmas a pillanat, akár nem. Bár a példázat szól arról is, hogy az Atya meghív a szeretetre, hogy aztán legyen munícióm továbbadni. Ha nem fogadom el – biztonsági szempontból, szerénységből, vagy mint a példában, a „dolgaim” okán –, a szív bősége szenved kárt, és a keresztutaknál levő éhesek táborát gyarapítom, ahelyett hogy a Legjobbtól megtanulnám, és gyakorolnám az adakozást!

Ha a hívás az elitről (= az okosak, akik az utolsó betűig értelmezni tudják az igét) visszapattan, ha kéretik magukat, ha megfogalmazzák az ajtó mibenlétét, de nem mennek be rajta, akkor az „útszéliek” tódulnak be. A hiányzó menyegzői ruha esetükben (úgy vélem), a hiányos tudás, vagy az okosság hiánya. A gonoszak tudatlanságból gonoszak, a jók talán ösztönből jók, de a király üdvözli (gondjaiba veszi) őket, ugyanúgy, ahogy az „első kör” meghívottat üdvözölte volna. És a körök nem fogynak el...

A nagy tolongásban besodródik valaki,

„Akinek nem szent az igazság,
Aki nem sajdul a szépség után,
És nem tiszteli az életet”

(Sík Sándor).

Az újabb csavar a példázatban ez a „volt ott egy ember”. (Ha betoldásnak tekintjük is ezt a részt, ami valószínű, értelmezni azért még lehet.) Ő az, aki nem vette fel a létező legszebb, legtisztább rongyait. Tehát egyrészt „nem sajdul a szépség után”, másrészt nem is törekszik szóba állni a Vendéglátóval. Ha ezt embertípusra vonatkoztatom, ő az, aki adott képességeit sem a gyakorlatban, sem szellemi szinten nem használja. Úgy tűnik, ő veszíti a legtöbbet.

Október 19. — Évközi 29. vasárnap — Mt 22,15–22 — Elegáns megoldás

A jól ismert, és különböző célokkal bőven idézett történet: farizeusok – tanítványaik segítségével – csőbe akarják húzni a Mestert. Úgy okoskodnak, hogy semmiképp nem adhat jó választ. Ennek a lélektana egyszerű, de hatásos, ha a kiszemelt eléggé vigyázatlan: hízelgéssel elaltatni az éberséget, majd jöhet a kivédhetetlen labda.

Ez a fajta magatartás – itt a farizeusoké, de máskülönben sem ritka –, csak a fizikai világ határáig lát. Nem képes felismerni a láthatatlan többletet. Nem keres igazi jeleket vagy az igazság útját, csak a saját maga által kijelölt úthoz-célhoz keres megerősítést. Nem fontosak számára a tények, nem fontos a válasz sem, csak felülkerekedni akar a másikon.

Szerintem legtöbbünknek ismerős helyzet: voltunk tanúi, vagy alanyai.

Mi lehet a válasz erre a helyzetre? Nyilván nincs mindenre érvényes, egyetlen válasz. Alapul véve a történetet, de mégis nagyobb területet bevilágítva, egy biztos: ha nem működik jól egy élethelyzet, közösség, emberi környezet, alapvetően két egészséges lehetőség áll elő: valamiképpen változtatok, vagy kilépek belőle. Jézus elegánsan lépett ki…

Az első lehetőséggel foglalkozva a változtatás szó is magyarázatot igényel. Ennek két válfaját látom. Egyik a tevőleges – például a színteret hagyom el fizikailag. De a másik a nagy rálátás lehetősége… Ha rendszeresen tűnnek fel nálam hasonló élethelyzetek, személyiségek, az hatalmas, felkiáltójeles jelzés arra nézve, hogy valamivel számolnom kell – ezeket valamiért vonzom. Ha ez megtörténik a magam oldalán, akkor többé nem zavar sem az ilyen személyeknek, sem az ilyen helyzeteknek a jelenléte, sőt nem is lesz jelentőségük. Nem azért, mert kontroll alatt tudom tartani magam, hanem azért, mert nem lesznek hatással a gondolkodásomra, cselekedeteimre. Tudomásul veszem, de nem túlzom el a jelentőségüket. Kezelni tudom, így mondják divatos kifejezéssel, az ilyen típusú embereket-helyzeteket. Ez nem is jelent feltétlenül cselekedetet: inkább perifériára kerülnek. Jelentőségüket veszítik. Mint ahogy a szemünkkel látjuk azokat a dolgokat is, amikre nem fókuszálunk kifejezetten, de valahol a látótér peremén léteznek. Tudunk róluk, és nem zavarnak meg.

Jézus ügyesen elhajolt a kérdés elől. Kiegyensúlyozott személyiség nem dől be. De aki éhezi az elismerést, akivel nem bántak jól e tekintetben a körülményei, és híján van az önismeretnek, az hatalmas csalódásoknak van kitéve.

Fontos, hogy kiben bízom (barátság); van-e körülöttem közösségi segítség, amely megtámaszt és erősít; és van-e hova visszahúzódnom (lelkigyakorlat, önismeret). A jó minta, szerencsére, előttünk van.

Október 26. — Évközi 30. vasárnap — Mt 22,34–40 — Egyszerű útmutatás

Máté a megelőző történetekkel jól előkészíti és beágyazza ezt a részt. Már tudjuk, hogy Jézus rendkívüli személyiség, a farizeusok és szadduceusok megszégyenültek. Jézusnak többről van tudomása, mint azoknak együttvéve. Nem felületen érinti az Írás értelmezését, hanem mélységében. A provokációt kereken elutasítja, de a hozzá bizalommal fordulóknak hihetetlen türelemmel, példázatok során át, hasonlatokkal, képekkel igyekszik átélhetővé tenni az szerető Atya és az Ország valóságát.

Itt pedig egy törvénytudó (provokációja) ad lehetőséget arra, hogy a mester összefoglalja, egyben kiemelje a két legfontosabb parancsot.

Két, nagyon egyszerűnek látszó szabály – az Ószövetség egész parancsolaterdőt fabrikált köréjük – a gyakorlati megvalósításhoz. De tudjuk, amikor Izaiás erről beszélt (35. fejezet), akkor tulajdonképpen azt a szabadságot énekelte meg a maga nyelvén, amelyet Jézus hozott el felszabadító, mégis minden eddiginél nagyobb, nehezebb követelményt állító törvényeivel.

„Akkor kinyílnak a vakok szemei, és megnyílnak a süketek fülei.

Szökellni fog a sánta, mint a szarvas, és ujjong a néma nyelve. Mert víz fakad a pusztaságban, és patakok erednek a pusztában.

Tóvá lesz a délibáb, és víz fakad a szomjú földön. Ahol azelőtt sakálok tanyáztak, nád és káka terem.

Jól megépített útja lesz, amelyet szent útnak hívnak. Nem jár azon tisztátalan, csak az Úr népe járhat rajta, bolondok nem tévednek rá.

Nem lesz ott oroszlán, nem megy rá ragadozó vad, ilyen nem lesz található, hanem a megváltottak járnak rajta.

Amikor visszatérnek, akiket az Úr kiváltott, ujjongva vonulnak a Sionra. Öröm koszorúzza fejüket örökre, boldog örömben lesz részük, a gyötrelmes sóhajtozás pedig elmúlik.”

Meg kell találnunk ehhez az erőt. A hétköznapok „altatásában” is. Persze könnyű, ha ujjongó nagy örömben együtt erősödünk, egymás mosolyában, biztatásában, testvéri segítségében, elfogadásában. Félek, a Teremtő megvárja, hogy ezt az útmutatást követve magunk köré szépítsük a világot…

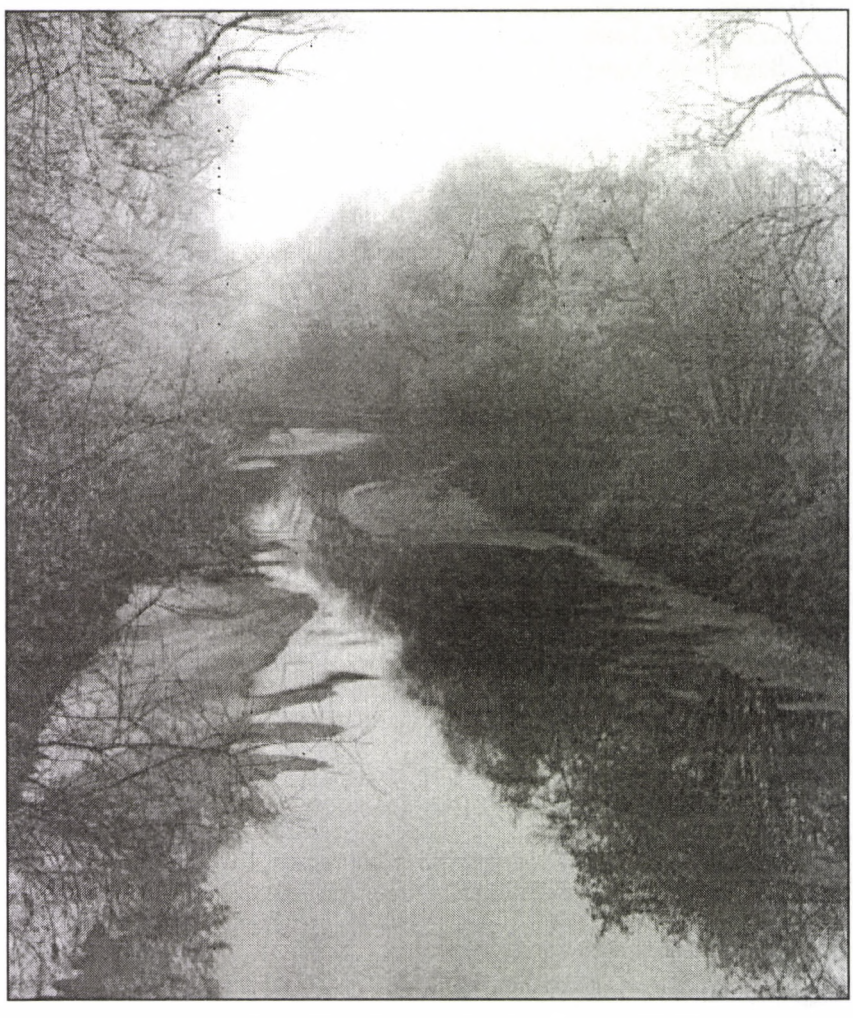

November 2. — Halottak napja — Jn 6,37–40 — Meghívás az örök boldogságra

A mai evangéliumi rész a jézusi örömhír összefoglalása. Az örömhír, amely megvilágítja az életünket, értelmet ad mindannak, ami történik, jónak és rossznak egyaránt, békével és reménnyel tölt el. Nézzük meg, miről is szól!

Ezzel a rejtélyes mondattal kezdődik: „Minden, amit nekem ad az Atya, hozzám jön.”

Mi ez a „minden”? A második mondatból – „S aki hozzám jön...”– az derül ki, hogy ez a „minden” személyek egy-egy csoportja. Emberek. Tehát: mindenki. Mindannyiunkat Jézusnak ad az Atya. Azt jelenti, mindannyiunkat Jézushoz vezet az Atya. Kivétel nélkül. Hogyan lehetséges ez, miként valósul meg ez az életünkben? A katolikus Egyház egyik kateketikai direktóriuma szerint minden ember három, Jézus személyét körülölelő koncentrikus kör valamelyikében találkozik Ővele:

A legszűkebb kör a keresztények, az Egyház mint az a közösség, amely a világ világosságává, sójává, kovászává lett, amelyben Jézus élete láthatóvá vált, a Krisztust-követők (keresztény = khrisztianosz = krisztusi, jézusi) társasága, akikben Jézus él, cselekszik. A közösség, amely a halál eseményeiben, az üldöztetésben, a kicsiségben, a szegénységben, az élet minden nehézségében és szenvedései között is tapasztalja a feltámadást, Jézus hatalmát a halálon és a szenvedésen, és erről nagy erővel tanúskodik. De talán félreérthető, amit írtam. Ez a tanúság nem arról szól, hogy Jézus megszüntet minden szenvedést, betegséget, rosszat az életünkben, hanem hogy adja a Lelkét, amely képessé tesz engem, téged... arra, hogy vele menjünk a keresztre. Menni a keresztre Jézussal, és tapasztalni, hogy az nem pusztít el, nem tesz semmivé és teljesen tönkre, hanem fordulóponttá válik az életemben, átmenet a szomorúságból az örömre, a rabszolgaságból a szabadságba, a halálból az életre, az én elképzelésemből az Isten tervébe. A keresztény az, aki tapasztalja, amint Isten a rosszból, a szenvedésből, a halálból jót, hatalmas örömöt, békét, életet hoz ki, és ezt életével, tetteivel, szavaival hirdeti a világnak.

A második kör a „sózottak”. Olyan emberek, akik talán soha nem lesznek keresztények, talán soha nem lépnek be egy templomba, nem akarnak az Egyházba, a közösséghez tartozni. Mégis eléri őket a jézusi közösség tanúságtétele. Talán életük végéig gyanakodva nézik a közösséget, és bolondnak tartják a tagjait. Mégis engedik, hogy hassanak rájuk, kimondatlanul is becsülni kezdik őket, bár a maguk számára lehetetlennek tartják a keresztények életstílusát, és végül is ennek révén, a szívük mélyén találkoznak Jézussal, hitre jutnak, vele lépnek át haláluk órájában a mennyei életbe.

A harmadik kör a „Júdások”. Emberek, akik teljesen elutasítják a keresztény közösség tanúságtételét, elutasítják a szeretetet, arra gyűlölettel válaszolnak. Ők is találkozhatnak Jézussal, éppen akkor, amikor a gyűlöletük rátör a keresztény közösségre: a keresztények kiontott vére, halála magának Jézusnak a vére, Jézusnak a halála. A keresztények értük elvállalt szenvedése, kiontott vére lehetőséget teremt számukra, hogy mégis megtérhessenek a Szeretethez.

Nyilván senki sem akar saját elhatározásából szenvedni, meghalni. Jézus és követői – mégis erre kaptak, erre kapnak meghívást, mert van értelme, van célja: „Mert nem azért szálltam alá a mennyből, hogy a magam akaratát tegyem meg, hanem annak akaratát, aki küldött. Annak, aki küldött, az az akarata, hogy abból, amit nekem adott, semmit el ne veszítsek, hanem feltámasszam az utolsó napon.”

Ez az Atya célja. Hogy minden ember, mindhárom kör, mindannyian üdvözüljünk, örök boldogságban éljünk Ővele, a Mennyek országában, az Isten országában, a Mennyországban, az örök életben.

Mindezt összefoglalja az utolsó mondat: „Mert Atyámnak az az akarata, hogy mindenki, aki látja a Fiút, és hisz benne, örökké éljen, és feltámasszam az utolsó napon.”

November 9. — Évközi 32. vasárnap — Jn 2,13–22 — A földre terített kabát. Ha-ha-ha!

Ha Innsbruckban jársz, Kedves Olvasó, akkor a város közepén keresd meg azt az útba ágyazott kőlapot, amely jelzi, hogy 1536. március elején ezen a helyen, itt égették el elevenen a tiroli Hutteri Jakabot.

Ha ott állsz, Kedves Olvasó, akkor engedd meg magadnak azt a teátrálisságot, hogy ezen kőlap mellé dobd le a rajtad lévő kabátot, és erre a leterített kabátra ürítsd ki a zsebeidet, a pénztárcádat, dobd oda az euróidat, a forintjaidat, a bankkártyáidat, a slusszkulcsodat.

Ha ott állnak melletted Bokor-közösséged tagjai, akkor még jobb lesz az „előadás”. Többen megteszik ugyanezt. Hullanak a pénzérmék a kabátra, s mit fogtok érezni? Nem tudom. Talán azt, hogy megszabadultatok egy Úrtól, akinek eddig szolgáltatok, s most, közösen bólintotok egy nagyon Szerető Isten nagyon Szerető Legényére, aki – kicsit korábban a történelemben – kizavarta a templomból a tömött zsebűeket.

Ha így tesztek, akkor utánoztátok azt az 1529-es „előadást”, amelynek egyik következménye lett az 1536-os máglyagyújtás, s utójátéka volt a Bokor-alapító Bulányi György 1985-ös kapcsolatfelvétele a hutteri közösségekkel.

Ha innsbrucki utad előtt tanulmányozod a Bokor-irodalomban a hutteri fejezeteket, akkor talán nem fogod majd a földön heverő kabátodon megkeresni és visszavenni a te euróidat, a te forintjaidat, a te bankkártyádat, hanem... Mit fogsz tenni? ... Nem tudom. Lehet, hogy valami nagyon nagyot, mert... hallod magadban a jeruzsálemi templom kövére zuhanó pénzváltóasztal robaját és a guruló pénzek csörgését, s hallod a bankárok dühös káromkodását, hörgését. Hallod a csattanó korbácsot az állatok hátán, farán, és érzed a pénz által megölt lelkedbe visszajáró pénzek vonyítását.

Ha most, ha e percben ott Innsbruckban, vagy itt, kezedben az újsággal megérint Jézus indulata, akkor lehet, hogy indulatba jössz, azaz el fogsz indulni... De... De lehet, hogy nem fog történni semmi, hiszen minden harmadik évben, ebben a hónapban, ezen a vasárnapon, hallod ezt az evangéliumi részt, hallod a papot, aki magabiztosan mondja, hogy „Ezek az evangélium igéi”, s Te – sokadmagaddal – megszokásból válaszolod, hogy „Áldunk téged, Krisztus!”.

Borul a pénzváltók asztala, igen: „Áldunk téged, Krisztus!” Megölik őt mert szeretett, igen: „Áldunk téged, Krisztus!”, s neked csak be kell bújnod a Megváltás fátyla alá, és mondanod a többiekkel együtt, hogy „Áldunk Téged, Krisztus!”, s nem történik semmi. Dehogy nem történik semmi! Jönnek a pénzváltók, a pénzadó bankok, s rabszolgájukká válsz, a családoddal, a közösségeddel, a Bokroddal együtt.

Ha-ha-ha! Ugye, hogy nem történt semmi? Ugye, hogy nem történik semmi? Ámen?

November 16. — Évközi 33. vasárnap — Mt 25,14–30 — Menj be urad örömébe!...

Miért van az, hogy amikor ezt a példabeszédet olvasom, rossz érzéseim támadnak? Én nem ilyennek képzelem az Istent! Túl szigorúnak és ráadásul igazságtalannak tűnik ebben a leírásban!

Két dolgot tehetek. Az egyik az, hogy elvetem ezt a részét az evangéliumnak, és nem foglalkozom vele. A másik út kicsit nehezebb. Elfogadni, hogy a Szentírás Isten Szava, rajta keresztül Isten szól személyesen hozzám, de nem biztos, hogy mindent azonnal megértek – ez alázatot kíván. Mégis érdemes így közelíteni Jézus szavaihoz, mert nagyon nagy mélység és gazdagság van bennük. És mindig mást üzennek. Ezért hozza az Egyház újra és újra elénk, mert érdemes szívünkben forgatni. Lehet, hogy mindenkinek mást mond, de azért jó a közösség, mert egyéni felismeréseink a többieket is gazdagíthatják.

Nekem most 2014-ben ezt mondja ez a rész:

Ne kritizáld az Istent! Ő tudja, mit miért mond vagy tesz. Figyelj arra, ami neked szól ma! Te is sok ajándékot kaptál tőle. Ötnél biztosan többet. Gondold csak végig! Milyen testi-lelki-szellemi-anyagi-kapcsolatbeli adottságaid vannak? Felismered-e őket? Használod-e, kamatoztatod-e őket? Vagy élsz kényelmesen, csak saját magadra gondolva, csak a saját érdekeidet szem előtt tartva? És irigykedve másokra, akik valamiből többet kaptak? Ne félj odatenni magad! Lehet, hogy fárasztó, de megéri! Nem a túlvilági jutalomért! Hol van az még? Menj be Urad örömébe: MOST! A jótett magában hordja jutalmát.

Ennek fényében szegény harmadik szolga esete is érthetőbb lett számomra. Ő nem csinált semmit, nem vállalt semmit, nem kockáztatta az életét, ezért nem is tapasztalhatta meg a békét és az örömet. Adottságai elsorvadtak, kirekesztette magát a közösségből, értelmetlenné vált az élete. Mert az élet értelme az, hogy mások felé fordulunk, hogy odaadjuk magunkat. Aki nem így él, egyedül marad, és az maga a pokol.

Ezt kell elkerülnünk, és másokkal is elkerültetnünk. Ez a keresztény hivatás. Mert sokan nem tudják, melyik út vezet az Életre. Nagy a felelősségünk, de nagy a jutalmunk is. Sokan várják a jó hírt, tovább kell adnunk azt!

November 23. — Krisztus Király ünnepe — Mt 25,31–46 — A jót választani

Ez az evangéliumi részlet számomra azt a kérdést veti fel, hogy rosszat vagy jót tettem-e az életemben. Ugyanis ez lesz majd a lényeg a végső elszámoláskor, az utolsó ítéletkor.

Ha lelkiismeret-vizsgálatot tartok, akkor a következő kérdéseket teszem fel magamnak:

1. Észrevettem-e, hogy valakinek szüksége van ételre, italra, ruhára? Ennek a mai megfelelője: karitász ruhagyűjtés és -osztás, hajléktalanok ételhez juttatása.

2. Adtam-e az időmből, hogy beteget látogassak? Idős, mások által nem látogatott embereket, vagy rokonokat, barátokat, testvéreket.

3. A börtönben lévőhöz odafordultam-e? Börtönpasztoráció.

4. A vándorlót befogadtam-e? Hajléktalanok befogadása.

A legfontosabb a szeretet. Szeretettel tudjak odafordulni, kérdezni, segíteni, bátorítani, vigasztalni, erőt adni, beszélgetni, imádkozni, nyitottnak lenni a másik felé. A mai rohanó világban ezek nagyon nehéz feladatok, de ezen múlik a jövőnk. Az elszámoláskor majd a juhok vagy a kosok oldalára kerülünk-e? Áldottak leszünk-e vagy átkozottak? Miénk lesz-e az ország vagy az örök tűz jut osztályrészül.

Uram, segíts, hogy mindig készen álljak a jót választani és az időmmel jól sáfárkodni. Adj erőt a lehetőségeket kihasználni a szeretet lépéseire, adj erőt az Úton járásban, hogy eljussak Hozzád a végső elszámoláskor. Ámen.

November 30. — Advent 1. vasárnapja — Mk 13,33–37 — Talán alszunk?

Szinte csupa felszólító mondattal van teletűzdelve a mai evangéliumi rész. „Vigyázzatok, legyetek éberek!” – szólít meg minket Jézus. Mire kell vigyázni? Miért kell ébernek lennünk? Talán alszunk? Ezek a kérdések sokasodnak bennem.

A legtöbb ember nem él tudatosan. Ők az alvók, akik csak sodródnak. A világ sodorja és altatja el őket. Nem veszik észre, hogy alszanak, hogy nincsenek jelen a saját életükben, döntéseikben.

Éljünk tudatosan, erre szólít fel Jézus. A legfontosabb az életünkben mindig a jelen, és az az ember, aki most velünk van.

Ébredj fel! Ébredj rá a jelenedre, légy éber, és vigyázz, mert számon kéri a ház ura azt, amit szolgáira bízott!

Bármelyik pillanatban eljöhet a számonkérés ideje. Senki nem tudja, hogy ez mikor lesz. Ezért érthető a figyelmeztetés: Virrasszatok, ne találjon alva, mert váratlanul is érkezhet a ház ura! Készülni kell erre a találkozásra: ébrenléttel, éber jelenléttel.

A földi élet végállomása a halál. Légy hát éber, hogy jól felkészülj a találkozásra, mert nem tudod az időt, ami neked adatott. Éld át, éld meg egyszeri és megismételhetetlen életedet!

A halál naponta érkezik

Keresztény-muszlim háborúzás Afrikában

Ervé Vasszeré a telekhatárig megy elébe látogatóinak, üdvözlésül kinyújtja a kezét, sőt valamelyest kitárja a karját is, olyan gesztusként, amelyet aztán nem fejez be valódi öleléssel. A 43 éves férfi ritkán kap látogatót ezekben a napokban, öröme félreismerhetetlen. Vasszeré Banguiban lakik, a Közép-Afrikai Köztársaság fővárosában, ahol általánossá vált az erőszak a muszlim és keresztény milíciák között.

A válság 2003 márciusában kezdődött, a *Séléka* („Szövetség”) nevű, túlnyomóan muszlim lázadókoalíció puccsával. A lázadók súlyos háborús bűncselekményeket követtek és követnek el a keresztény lakosság ellen, amely erre fegyveres csoportokat hozott létre. *Anti-Balaka* („A macseték ellen”) néven helyi milíciák, valamint a hadseregből megszökött katonák és banditák jöttek össze, és azóta szörnyű bűntetteket követnek el a muszlimok ellen, és egyre gátlástalanabbul fosztogatnak.

Az ENSZ becslése szerint már 2000 embert öltek meg a két vallás híveiből. Az országban kereken egymillió ember van menekülőben, tízezrek kerestek mendéket a határokon túl. A népességnek több mint a fele segítségre szorul, figyelmeztet az ENSZ: élelemre, tiszta ivóvízre, orvosi kezelésre. Azoknak az aránya, akik ténylegesen kapnak segítséget, csekély. A kereken 1600 francia és mintegy 6000 afrikai katona nincs abban a helyzetben, hogy megakadályozza a gyilkosságokat, fosztogatásokat és a száműzéseket.

Vasszeré mostanság már nemigen számít olyan vendégekre, akik békés szándékkal érkeznek, inkább félelem fogja el, ha zajokat hall a nagy vaskapu felől, amely a családja telkét védő falban áll. Vasszeré muszlim, szomszédai legtöbbje viszont keresztény. „Félek”, mondja. Fél a szomszédaitól, akikkel azelőtt olykor összejöttek egy kicsit csevegni, vagy ha arra nem volt idő, akkor barátságosan köszöntek egymásnak, és váltottak néhány szót, ha a negyed utcáin összefutottak.

Vasszeré ritkán megy a kapu elé

Vasszeré világoskék, aranysárga hímzésű *gandurát* visel, sok muszlim földig érő öltözetét. Korábban úgy vette föl a gandurát, hogy nem sokat töprengett a ruházatán. Néhány hónapja megváltozott a helyzet. „Ha gandurában mész az utcára, az életedet kockáztatod.” Most, ha egyáltalán kimegy az utcára, inget és nadrágot hord. De a 43 éves férfi különben sem lép ki szinte sosem a kapu elé. „Úgy élek, mint egy börtönben.”

Vasszeré a feleségével és a gyerekeivel, valamint néhány fivérével és nővérével, illetve azok családjával a Miskine városnegyed egyik házában él, abban a negyedben, amelyben korábban muszlim és keresztény szomszédok éltek együtt. De most sok ház üresen áll. A lakók templomokban, mecsetekben vagy iskolákban kerestek menedéket, vagy éppen Bangui repülőterén: kereken 100 000 ember táborozik részben már hónapok óta a kifutópályák melletti gyepes területen. A muszlimok saját táborukban tanyáznak.

Ervé Vasszeré csak három napja tért haza családjával az egyik templomból. A túlzsúfolt, ideiglenes táborban tartósan elviselhetetlenek voltak a higiéniai körülmények és az állandó nyugatlanság, még akkor is, ha az elűzöttek ott legalább kaptak valami élelmiszert, kukoricalisztet, rizst és babot. Vasszeré családja most még egyszer megkísérli az otthoni életet. „De félek.”

Pedig Vasszeré és családja példa arra, hogy a két vallási közösség korábban viszonylag mennyire problémátlanul élt együtt. Vasszeré apja muszlim volt, anyja keresztény. Őt magát előbb katolikusnak keresztelték, és csak később tért át az iszlámra. Fivérei és nővérei, akikkel együtt lakik, keresztények maradtak. Felesége, *Princia Kosszingou* szintén keresztény. Kilenc gyereküket részben katolikusnak keresztelték, részben az iszlámba vezették be őket.

„De most úgy érzem , hogy még a családom is egyre inkább elutasít”, meséli Vasszeré. A beszélgetésre a kis lakószobába invitált, amelyet feleségével használ. Minden családnak van egy vagy két saját szobája, a teraszt és az udvart közösen használják. „A testvéreim azt mondják, a muszlimok rossz emberek, és hagyjam abba a mecsetbe járást.” Az utóbbi tanácsot kényszerűségből különben is követi: „A keresztények minden mecsetet lerombóltak a városnegyedekben, csak a nagy központi mecset maradt meg.” De oda hosszú az út, és ezáltal túlságosan veszélyes. „Most itthon imádkozom, egyedül. Rejtekben.” Már csak a felesége húz hozzá, de ő is ismételten arra kéri, hogy inkább menjen vele a templomba: „Hiszen ott is imádkozhat az Istenéhez. De a mecsetbe elmenni egyszerűen túl veszélyes.” Hét muszlim barátját már megölték, a többiek közül a legtöbben elmenekültek.

Az utolsó barátnő: Nadifa

Már a gyerekeiket is megfenyegették, mondja a feleség: „Muszlim gyerekeinknek időközben megtiltottuk, hogy fejkendőt vagy más iszlám öltözéket viseljenek”, mondja halk hangon. Számára ez kudarc. Gazdaságilag is nehézzé vált a fennmaradás: Vasszeré gyémántkereső volt, de a lelőhelyekre vezető út már hónapok óta túlságosan veszélyes a dühöngő erőszak miatt. Eddig megtakarításaiból és alkalmi segélyekből tudott megélni a család, „de lassan a végére érünk”, mondja Kosszingou.

Néhány megmaradt barátnője közé tartozik *Nadifa Asszana*, aki a szomszédságban lakik, és bátorkodott megtenni idáig azt a néhány száz métert. Ő is vegyes házasságból származik, mint Vasszeré: muszlim férfi és keresztény nő lánya. Szülei már régen meghaltak. Ő maga keresztény, és muszlim fivéreivel, illetve azok családjával szintén a túlnyomóan keresztény Miskine negyedben lakik. „Talán még veszélyeztettebbek vagyunk, mint a többiek,” , mondja a 28 éves nő. „A keresztények azt gondolják rólam: Hát ez 50%-ban muszlim, tehát gyakorlatilag muszlim nő. És a muszlimok ugyanezt gondolják a fivéreimről: ezek alapjában véve keresztények.” Asszana és családja úgy érzi, minden oldalról mustrálgatják, fenyegetik és üldözik őket. Bőven kaptak már halálos fenyegetést is, és a

keresztény szomszédok kifosztották a házukat, amíg ők átmenetileg egy tempolomba menekültek. Csak hazatérésük után vált világossá számukra, hogy a szomszédok azért óvták őket egy küszöbön álló támadástól, és kényszerítették ezzel menekülésre őket, hogy zavartalanul kirabolhassák a házukat. Mindenekelőtt ez dúlta fel, és nyomasztja mélységesen Asszanát. „Mindig jól megértettük egymást. És most ez történt." A 28 éves Nadifa Asszana nagyon halkan beszél. „A családom fél, én is félek, nagyon szomorúak és boldogtalanok vagyunk. Hogyan érthetnénk meg ezt a viselkedést olyan emberek részéről, akikkel éveken át jó viszonyban voltunk?"

Asszana most már csak kevés dolgot veszíthet el. Iskolái elvégzése után turisztikai eladói képesítést szerzett, majd egy francia nő turisztikai vállalkozásában dolgozott. Főnökasszonya rég elmenekült az erőszak elől, vállalkozását megszüntette. Hogy valamiképp életben maradjon, Asszana elkezdett tűzifát gyűjteni, és megpróbálta eladni. „De a szomszédaim semmit sem vásárolnak tőlem." Esténként többnyire hazaviszi a fát – miközben családjának alig van mit megfőznie a tűzön.

Asszana legszívesebben csatlakozna a menekülő muszlimok valamelyik szekérkaravánjához, mindegy, hogy melyik szomszédos országba. „De az ilyen konvojokat gyakran megtámadják, tehát a menekülés is életveszélyes." Már csak egyetlen célja van: kitalálni, családjával együtt hogyan hagyja el a lehető leggyorsabban és félig-meddig biztonságosan egykori hazáját.

Bettina Rühl

Forrás: Publik-Forum, 2014/6

Grönlandon megtisztult

Ahmed Akkari imám pálfordulása

„Kerekebb lettem", mondja Ahmed Akkari önironikusan. Ez nem csupán teltebb, most szakáll nélküli arcára vonatkozik, hanem testesebb alakjára is. Gondolkodásában sem olyan sarkos már a 34 éves férfi, mint akkoriban, hét évvel ezelőtt, amikor kulcsszerepet játszott abban a karikatúraválságban, amely az iszlám világban gyűlölet tárgyává tette Dániát. „Azt hittem, hogy mindez a jó és a rossz közötti harc. Mindazok, akik másként gondolkodtak, ellenségek voltak, akik ellen harcolni kell." A korábbi radikális iszlamista most azt mondja, hogy megértette a toleráns társadalom értékét, s hogy abban mindenkinek helye van, és úgy gondolkodhat és élhet, ahogyan akar.

Hosszú út áll Ahmed Akkari mögött, két szempontból is: Hétévesen menekült gyerekként érkezett szüleivel Libanonból Dániába. Apja egyike volt azon bevándorlóknak, akik be akartak tagozódni új hazájukba, de a fiú iszlamista környezetben talált barátokra, megszakította tanulmányait, a szent iratokat olvasta és imám [előimádkozó] lett belőle.

Amikor a *Jyllands-Posten* c. újság föl akarta mérni a muszlimok toleranciáját és a véleményszabadság határait, és tizenkét karikatúrát közölt Mohamedről, Ahmed Akkari azoknak az iszlamista szervezeteknek a szóvivője volt, amelyek tiltakoztak „a próféta megsértése" ellen, és bocsánatkérést követeltek, nem csupán az újságtól, hanem a dán államtól is. Amikor ez elmaradt, azonos érzületű társaival elutazott több arab országba, hogy Dánia elleni tiltakozásra izgassa fel az ottani hívőket.

A történet eredménye: dühödt demonstrációk a dán nagykövetségek előtt, amelyek közül többet is felgyújtottak, mintegy száz halott a biztonsági erőkkel folytatott összecsapások nyomán, vásárlási bojkott, amely hónapokra száműzte a dán árukat az arab szupermarketekből. Iszlamista terrorcsoportok dán célpontok elleni támadásra hívtak fel. Akkari ma azt mondja: szégyelli magát akkori szerepéért.

Gondolkodásának megváltozása „hosszú út nyomán született felismerés", mondja. Akkor kezdett el kételkedni, amikor látta, hogy egyes arab országokban „politikai célok és egyéni érvényesülés érdekében hogyan élnek vissza a vallással", és felismerte, hogy ő maga is „ugyanazon az úton jár". Visszavonult a nyilvánosságtól, és népiskolai tanítóként Grönlandra ment. Magányában a történelemről és a társadalomról szóló könyveket olvasott. „Okosabb lettem", mondja: „Elvesztettem az egyetlen igazságba vetett hitemet." És a Mohamed-karikatúrák? Most úgy véli, hogy a *Lyllands-Posten*nek természetesen joga volt közölni a képeket: „Nem vagyok biztos abban, hogy helyes volt a módszer, de elfogadom az újság motivációját."

Sokan még szkeptikusan reagálnak Akkari változására. Az iszlám ellenfelei krtizálják a mozgatórugóit, egykori harcostársai elfordulnak tőle. De *Kurt Westergaaed*, aki a vitatott karikatúrákat rajzolta, és aki azóta állandó rendőrségi felügyelet alatt él, megbocsátott neki: „Már nem vagy iszlamista, hanem humanista vagy, és ilyenekre van szükségünk", mondta egy alkalommal kávézás közben. „Te jó ember vagy", felelte Akkari annak a férfinak, akiről egykor azt gondolta, hogy megérdemli a pokol tüzét.

Hannes Gamillscheg

Forrás: Publik-Forum, 2013/15

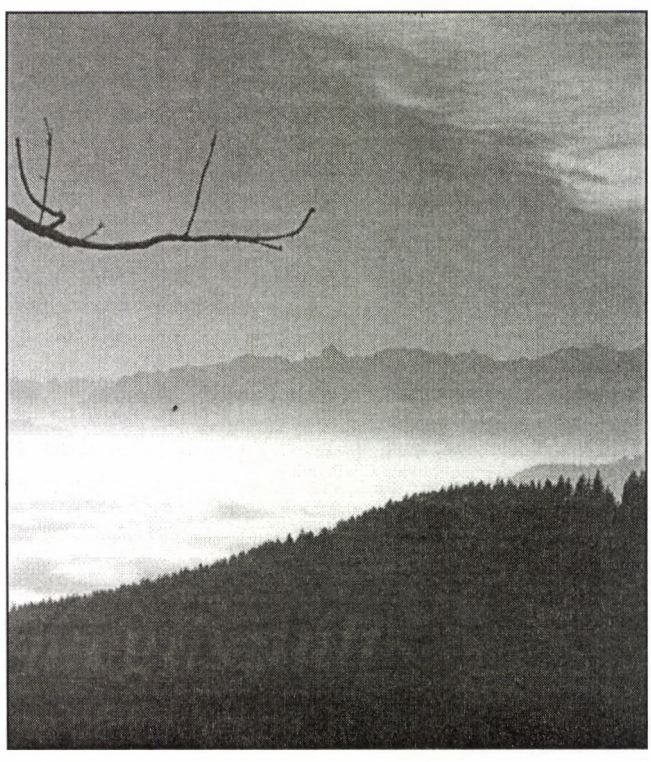

Az örök fájdalom és az erő

Eugénie Musayidire békemunkája

Rupert Neudeck közvetítette számomra a találkozást *Eugénie Musayidire*-rel Ruandában. *„Tes ami sont mes ami”*, válaszolta ő: „A te barátaid az én barátaim.” Ezért vár rám Eugénie a keleti blokkra jellemző komorságú érkezési csarnokban a főváros, Kigali repülőterén, és bevisz a városba. „Soha többé nem történhet meg itt az, ami volt”, ez az egyik első mondat, amit a vékony, magas nő mond nekem: „Soha többé, érted?” Később, amikor a *Kigali Genocide Memorial*ban, a 250 000 meggyilkolt tutszi csontjait tartalmazó tömegsírnál állok, rózsaszálat helyezek a betonlapra és hallgatok, kezdem megérteni.

Eugénie a megértés hídjait építi. Ő valószínűleg a legjobb követe annak a nemzetnek, amelyet traumatizált a húsz évvel ezelőtti népirtás. „Először ledöntött az anyám, a testvérem, a sógornőm és az ő hat gyerekük meggyilkolásának híre”, mondja Eugénie, „aztán éveken át tartó kétségbeesésbe zuhantam.” A fájdalom a békés Bonnban érte, ahol 1977 óta élt német állampolgárként. Szemtanúk azt írták, hogy egy hutu szomszéd baltával ütötte agyon az anyját, az idős tutszi asszonyt, aki vendégként gyakran járt Bonnban. Eugénie ismeri a férfit. Gyerekként együtt játszottak.

„Az *Evangélikus Egyházi Kör* menekültügyi megbízottjaként voltam Bonnban, és ennek következtében sok embert ismertem a világ minden tájáról. De senkit sem találtam, aki enyhíteni tudta volna a fájdalmamat, mert senki sem ismerte hazám, Ruanda életvilágát és kultúráját.” Mit lehet tenni? A baráti kör tagjai megrendültek, de tehetetlenek voltak. Az egyházi munkaadó megpróbált segíteni. Ám semmilyen pszichoterápiai ajánlat nem gyógyította meg mérhetetlen szenvedését. „Egy napon, amikor egészen magam alatt voltam, fölismertem: Ha tovább akarok élni, szembe kell szállnom a fájdalommal és a bűntettel”, mondja Eugénie.

Megismerkedik *Martin Buchholz* filmrendezővel, és veszi a bátorságot, hogy a dokumentumfilmessel hazautazzon Ruandába, a népirtás országába, 2011-ben, a népirtás utáni hetedik évben. „Fel akartam kutatni a tettest, és meg akartam kérdezni tőle, miért ütötte agyon az anyámat, a tutszi parasztasszonyt, akinek kilenc tehene volt.”

Eugénie Musayidire megtalálja a tettest. Büntetését töltő elítéltként talál rá Ruanda egyik börtönében. Martin Buchholz követi a kamerával. Így jön létre az a film, amelyet senki sem felejt el, aki látta. A tömeggyilkosok börtönében lezajló találkozás küzdelem, amelynek során a meggyilkolt lánya lelkileg az életéért harcol. Nem tágít, órákon keresztül. Nem engedi lerázni magát. *Eugénie Musayidire* erősködik. Nem adja olcsón a megbocsátást. Mindent pontosan akar tudni. És kemény marad. Mert a tettes a maga érdekét követi: azt reméli, hogy a beszélgetés által plusz pontokat kap a megkegyelmezéshez.

Amikor a közép-ruandai Gitarama városában bérelt házacskájában délutánonként erről beszél, Eugénie nehezen lélegzik. „Pontosan be kellett számolnia arról, hogyan kényszerítette az idős asszonyt arra, hogy egy óra hosszat gyalogoljon, aztán lefeküdjön a földre, mielőtt bámészkodók szeme láttára agyonverte volna. Be kellett számolnia arról, hogy röviddel előtte anyám hogyan emlékeztette arra, hogy amikor még gyerek volt, tejet ajándékozott neki és családjának.” A ruandai televízió minden áprilisban, a népirtás nemzeti emlékhetében levetíti ezt az alig kibírható filmet.

És a tettes? Ő a Ruandában szokásos indoklással áll elő: a tutszik meg akartak ölni minket, tehát nekünk, hutuknak meg kellett előznünk őket. Önvédelem volt. Én csak a hutu párt és politikusaink parancsára öltem. A *Mille Collines* gyűlöletrádió felhergelt engem...

Az Anyám gyilkosa c. filmet 2002. október 4-én mutatták be, s a rendező megkapta érte a jó nevű *Grimme-díjat.*

– Mit lehet tenni ezek után, Eugénie? – „Ruandában maradtam, és megmaradtam német állampolgárnak”, feleli a 61 éves nő, amikor apró konyhájában vacsorát főzünk. „Német maradok, mert itt Ruandában már nincsenek rokonaim. Valamennyien halottak. Itt egyedül vagyok. Az *Evangélikus Fejlesztési Szolgálat* alkalmazottja vagyok, tehát ha minden jól megy, nyugdíjasként valószínűleg majd Bonnban fogok élni, ahol vannak barátaim.” Ruandai „családjának” a Saint André plébániát és a *Karmel* szerzeteseit tartja.

„A börtönben végzett békemunka az én nagy feladatom”, mondja Eugénie, amikor magával visz a hírhedt gitamarai nagybörtönbe. Nem sokkal később egy gyermekszékecskén ülök, az *Amahoró* [= Béke] *Pszicho-szociális Központ* egyik termében, *Eugénie Musayidire* gyermekparadicsomában. Az elnyűhetetlen 23. zsoltár egyik verse áll a falon, a helybeli és francia nyelven: „És ha sötét völgyben kell is járnom, nem félek a bajtól, mert te velem vagy.”

Játékszer csak kevés van. Viszont Eugénie négy segítője, Madame Rosa, Madame Janine, Madame Odda és Madame Marie apró névkoronákat vágott ki fehér papírból a foglyok gyermekei számára. A négy nő a rabok világos rózsaszín egyenruháját viseli, fölötte zöld köténnyt szolgálati öltözékként. Ötven körüli, erőteljes hutu nők. „Mind a négyen olyan súlyos ítéletet kaptak népirtás miatt, hogy nem fenyeget gyors szabadon bocsátásuk veszélye, és jól tudok stabil gyermekmunkát végezni velük”, súgja a fülembe Eugénie. A négy elítélt körültekintően és melegszívűen bánik a gyermekekkel.

„Nagy súlyt helyezek a mesélésre és az együttműködési játékokra”, mondja Eugénie. Kora reggel, este és éjjel, amikor zárva van a gyerekház – amelyet német *Zöldsisakosok* építettek két évvel ezelőtt –, a kicsik az anyjukkal vannak, de azoknak nincs intimszférájuk a gyerekeikkel: 483 elítélt osztozik a nők csarnokán.

Hasonlóan nagy a férfiak csarnoka Gitaramában. Az 1990-es évek közepéig ez a börtön az öt legrosszabb közé tartozott az egész földön. Akkoriban 7000 népirtási fogoly zsúfolódott össze a 3000 rabnak szánt térben. Ma valamivel jobban élnek a foglyok. Élelmüket maguknak kell megtermelniük a fallal körülvett, hatalmas földterületen.

Eugénie-vel a templomban: fojtott hangon és súlyosan hangzanak az énekek a Saint André templomban, amely egy tágas téglaépületben a Nemzeti utca fölött, a börtön közvetlen közelében található. Lisztharmatként lebeg az ország fölött annak a száz napnak az emléke, amikor gyakran az akkori hutu kormány által külön erre a célra importált macsetékkel vertek agyon 800 000 tutszit – az utcán, a házukban, még a templomokban, sok tutszi menedékhelyén is. Megszabadul-e Ruanda valaha is ettől a horrortól?

Búcsúzás. Miután a gyerekek ismét az anyjuknál vannak a női részlegben, Eugénie és négy munkatársnője szabadon körben imádkozik, mint minden este. Ezeknek a nőknek az istenkapcsolata, akik oly súlyos terhet viselnek, nem szenved hiányt. Hosszan könyörögnek, sok mondanivalójuk van Istennek. Eugénie zárja le az imádságot. *„Ineza iganze”*, mondja bele a csöndbe: „Minden jóra fordul.”

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2014/1

TARTALOM

Tanulmány
Barcza Barna: Van-e értelme a szenvedésnek? 2–5
Sulyok Gábor: Félni és félni hagyni? 6–8
Ulrich Duchrow: A kapzsi pénz 11-12
Wolfgang Kessler: Zsíros üzletek 13-14
Meditáció
Doris Weber: Közös utazáson... 9
Hollán László: Vauhallan Sèvres Paris 9
Siegfried Pater és Elisa Reinheimer: A temető az élőké is 10
Fulbert Steffensky: Amikor még délben Úrangyalára szólt a harang . 21-22
Vörös Éva: A bilincses barát 22
Vincze József: „Aki boldogtalan, a saját hibájából az” 24
Interjú
Hartmut Meesmann és Thomas Seiterich: A pénz bálványa
(Norbert Mette, Katja Strobel és Christian Weisner) 14-15
Gyerekeknek Moha-mese
Mohabrumm 16–17
Megemlékezés
Most kezdem igazán megérteni (Farkas József) 18–20
Christian Feldmann: Parasztból békepolitikus (Flüe-i Miklós) 23-24
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 25–28
Harmadik világ
Bettina Rühl: A halál naponta érkezik 29–30
Hannes Gamillscheg: Grönlandon megtisztult (Ahmed Akkari) 30
Thomas Seiterich: Az örök fájdalom és az erő (Eugénie Musayidire) . . . 31
(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

MEGJELENT

Gromon András: *Jézus evangéliuma Máté tolmácsolásában*
(320 oldalas evangélium-kommentár).
A könyv megrendelhető a szerzőtől
(tel.: 26/334-155; e-mail: gromonandras@gmail.com).
Ára: 2000,– Ft (+ 400,– Ft postaköltség).

Október

Ez már a füstök ideje.
Szétoszlik az anyag.
Avarfüst, kéményfüst, gyertyafüst:
pernye s korom marad,
s a fény emléke. Meglapul
a szemhéjak alatt.
Birsalma, gesztenye, naspolya:
október így arat.

Ekkor indultam, fanyar ízek
és füstök idején.
Mikor az élet elköszön,
akkor születtem én.
Mint fonál sodródik össze
Isten ujja begyén
a búcsúzás és érkezés,
a pernye és a fény.

Kertész Eszter

„Érted vagyok”
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXV/5. (147.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék
illusztrációit
Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromonandras@gmail.com

A lap az „Ingyen kaptátok,
ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében
szerzői honoráriumot
nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az
nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét
fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok
(a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás
nélkül szabadon közölhetők, a forrás meg-
jelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az
újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg,
s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS ÉS TERJESZTÉS:

Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Előfizetést *belföldi rózsaszín postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok” név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2014-re (postaköltséggel):

Belföldre: . . . . . 2600,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4500,– Ft
Nyugaton előfizetve: . . . . . 20,– Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXV. évf. 6. szám

2014. december

250,– Ft

Mire születtünk?

Interjú Tatjana Schnell pszichológussal

A tehetetlen Isten

Teremtménytársaink az állatok

Békességteremtés a házasságban

Karácsonyi elmélkedés

Olvasók fóruma

Túrabeszámoló

Moha-mese

A háború lélektana

Iszlám felszabadítási teológia

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Áldás vagy átok a szója?

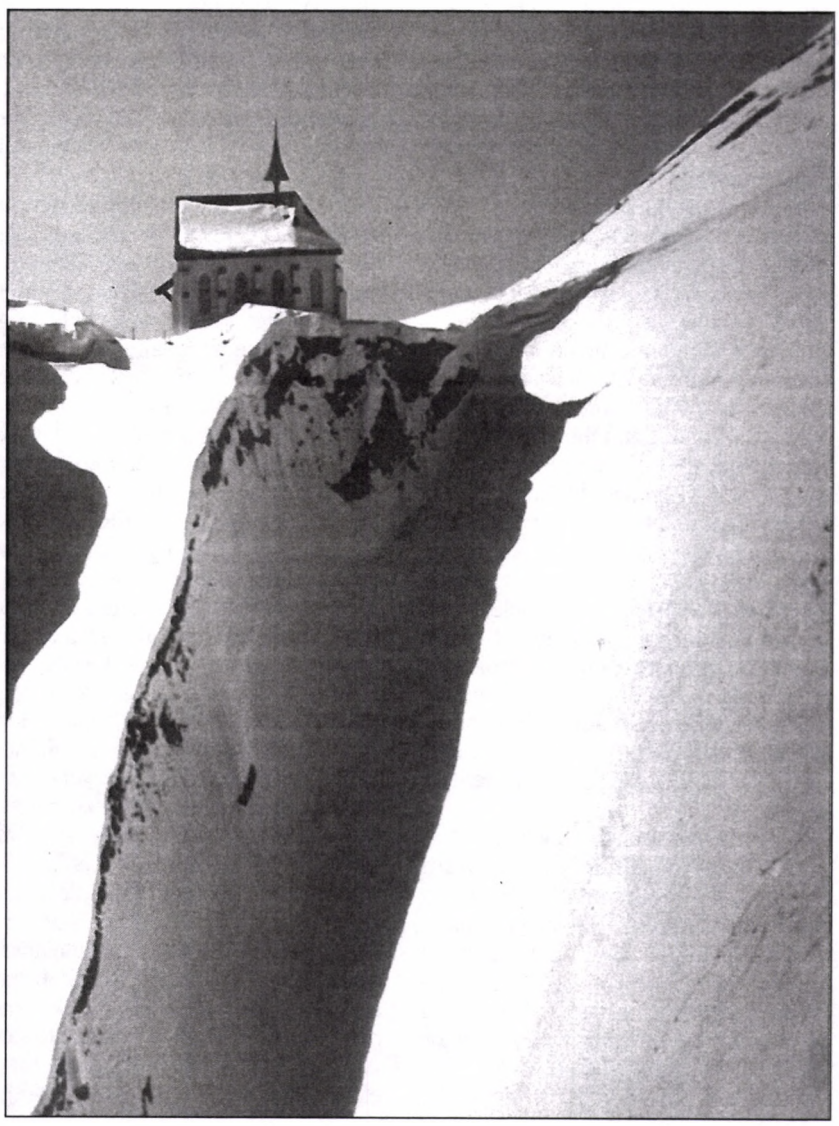

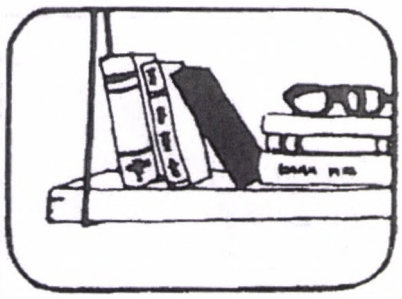

Merza József

Mire születtünk?

Megtörtént-e már veletek, hogy csak egy darabig tudtátok elkísérni iskolába menő gyermeketeket, és valahol, útközben, azt mondtátok neki: most menj szépen tovább egyedül, én majd innen nézlek? A gyerek szót fogadott. Ment tovább, ment, most már egyedül, időnkint visszanézve, integetve, egyre ritkábban megfordulva. Nőtt a távolság, a gyerek alakja egyre csökkent, többé már nem nézett vissza, s a szívünk elszorult, amikor éreztük, hogy a szárnyára bocsátott gyerek immár maga néz szembe a világ – általunk már ismert, de sokszor csak sejtett – ezer nehézségével. Elnéztük azt a kis embert, akit vár egy másik közösség, akinek ott feladatai és barátai vannak. Ő tudja ezt, táskájában viszi könyveit, füzeteit, írószereit, pár harapásnyi tízóraiját, néhány kedves képet, egy eldugott játékot. Fölemeli a fejét, szaporázza a lépteit, már nem hátra, csak előre néz. Ránk immár csak emlékszik.

Kicsi gyerek, hová mégy?

Idősödő fejjel nézem a gyerekemet, ahogy beszél, ahogy tervez, ahogy nevet, ahogy remél. Ahogy megy előre, egymaga, a saját útján. Beszél a dolgairól, elmondja gondjait, kritizál, örül egy ajándéknak, könyvekből és az eseményekből ismerkedik a nagyvilággal. Egyre önállóbban járja útját, véleményemre egyre kevésbé van szüksége. Egy ember elindult.

Visszagondolok saját indulásomra. Karácsonykor három hónapos lehettem. Apám boldog volt, hogy fiúgyermeke született. A zempléni hegyek ugyanolyan feketén állhattak sorba, mint ma, Karácsony éjszakáján, s fölöttük ugyanolyan csendben, kifürkészhetetlenül, hidegen hunyoroghattak a csillagok, mint ma, ha a szél elfújja a tájra oly gyakran rátelepedő téli ködöt.

Egy születése mindenkinek van.

Szeretném megfogni apám, anyám kezét, hogy bizalommal mehessek a karácsonyi misére. Szeretném, ha a csillagok ragyogását láthatnám a karácsonyfán, amikor égnek a gyertyák és villognak a díszek. Szeretném visszakapni gyermekkorom valóságos tündérvilágát, amelyben oly közel volt egymáshoz ég és föld. Szeretném visszakapni a gyermek gondtalan boldogságát, amire felnőtt fejjel hasztalan várok minden karácsonyon. „Ó, fényességes szép hajnal” – hangzik a templomi ének, és eltűnődöm: Vajon az idős ember élete visszatér-e, ha visszatérhet, gyermekkori kerékvágásába? Visszatérnek-e az egykori imák és dalok, és velük együtt az érzelmek? Nemsokára feltűnik-e majd integető anyánk is, hiszen a szárnyára bocsátott gyermek hamarosan újból megtalálja szüleit.

Mire születtünk?

Bármit mondjanak is a történészek, bárhogy vélekedjenek a teológusok, kétezer esztendővel ezelőtt felsírt egy gyermek, és elindult a felnőtté válás útján. Az Atya pedig – aki a mennyben van – lenézett rá, és egy életen át nézte annak a férfinak az útját, aki az Ő fiának nevezte magát. Nézte azzal a szeretettel, aggodalommal és együttérzéssel, ahogy csak egy isteni szülő nézheti gyermekét.

Az Ige testté lett, és élni kezdett barátaiért, testvéreiért. A tudósok elég sok romantikától megfosztottak, s bár bennem élnek az emlékek, mégsem tudom teljes bizonyossággal, hogy milyen volt az az éj, amikor angyalok és pásztorok kerekedtek fel, hogy hirdessék és hírül vigyék az ember új reményének megszületését. De élt már a gyermek, és benne élt az Élet, amely Élet akart lenni a Föld minden embere számára. Az Élet eljött és elindult. Kijött az égi családból, az otthon melegéből, barátaihoz, barátai közé, barátaiért. Kijött, elindult, védtelenül, kiszolgáltatottan, néhány kisember szerény gondoskodásától övezve, hogy majd magányosan vágjon neki Zsidóország útjainak. Hogy élete végéig beszéljen arról, miként él az a család, amelynek Ő a gyermeke.

Az idősödő ember csodálkozva nézi a pályakezdőket, és fürkészve kérdi: Mi az az ismeretlen erő, friss élniakarás, mozgató lendület, ami előre hajtja, vállalkozásra ösztönzi a fiatalokat? Egyszerű gondtalanság, mivel nem látják még életük ívének egészét, nincs jó áttekintésük arról, mennyi egy emberélet? Vagy többről van szó: a titokzatos létezés egy még eleven ágáról, amely frissen csörgedez, nem vetett neki gátat az élet számtalan akadálya? Talán ezért is szeretik az öregek a gyerekeket, akikben annyira észrevehető, érezhető az ismeretlen és mégis valóságos élet el nem rontott, el nem titkolt, ki nem fáradt eleven lüktetése?

Hol a forrás? Merre a forrás?

Nemrég én is fiatal voltam, tudnom kell, emlékeznem kell rá, hogy mit jelent kisgyermeknek lenni, kisgyerekes gondokat hordozni. Mit jelent órákra készülni, felelni és vizsgázni. Mit jelent hivatást vállalni és reményteljes pályát kezdeni. Bízni a felnőttekben, majd csalódni is bennük. Rám sugározhatott két világháborút átélt haldokló anyám aggodalma: Mi lesz 21 éves fiából az élet veszedelmes útjain! Végig tudja-e élni becsülettel azt az életívet, amely előtte áll?

Minden anya aggódik, és minden fiú bízik önmagában.

Feloldódom a karácsony örömében, és gondtalanul felejtem a holnapot. Dicsőség a magasságban Istennek, békesség nekünk! Pásztorok, fel nagy örömre, ma született, aki után a Föld epedett! Születésnap ez, az Ifjúság ünnepe, a találkozásé, az Ajándéké, a Fényé, az ujjongásé. Ámde ahogyan haladok előre az években, egyre kevésbé tudom felejteni, hallatlanra venni azt az egészen más hangnemű dallamot, amelyet az Istent be nem fogadó ember komponált az öröm vezérszólama mögé.

Az élet egészét nem tudom feledni. Valamiért születünk, valamiért élünk, míg meg nem halunk. Valamiért. Azért élünk, hogy meghaljunk? Azért élünk, hogy jól haljunk meg? Azért élünk, hogy tovább éljünk? De hogyan?

Meglehetősen furcsa szálak szaladnak fel egymás mellé az orsóra. Milyen szövet szőhető ilyen fonalakból? Illendő ez a kelme Karácsony szent ünnepén? Hitetlen, groteszk, tudatlan, vallástalan? Mindenbe beleakadó? Miért nem kegyes, vagy éppen miért nem harcos?

Csak őszinte beszédre érdemes odafigyelni. Csak őszinte beszédet szabad mondani. Minden álságért megbűnhődünk.

Csak tiszta ajándékokat szabad adni Karácsonykor. Tisztát, mint a frissen esett hó. Ami kifejezi azt, ami vagyunk.

Csak mélyről jött gondolatokat szabad elmondani. Azokat, amelyek megmutatják, hogy az élet forgása, a napi munkák, a barátokkal tervezgetés és az ellenfelekkel folytatott küzdelem alatt vagy mögött mi is az, ami bensőségesen kapcsol hitünkhöz. Amitől állunk, és ami döntően meghatározza, *hol* állunk.

Amikor ezen a karácsonyon a születésről és a szükségképpeni folytatásról, az életről gondolkodom, akkor nem tudok *csak* egy kisgyermeket látni, mert csak egy *életet* tudok látni. Csak *folyamatot* tudok látni az első sírástól az utolsó kiáltásig. Az ember Jézus folyamatát, amelyet Húsvét után majd másképp látok. Most azonban még nem lát odáig a szemem, és Jézus is *csak tudta*, hogy majd felépíti teste templomát, de egyelőre még egy beteljesítendő élet állt előtte.

Az élettel teli kisgyerek belenevet a világba, az iskolás büszke első ismereteire, az ifjú arra, hogy látni véli, mi is az élet, s hogy abban hol az ő helye. Majd előlép a felnőtt, már nincs körülötte a család védőpalástja, nem veszik körül tanárai, tudásával magára maradt. Már neki kell gondoskodnia másokról, belőle kisugárzó meleget és biztonságot keresnek gyerekei, barátai. Emlékszik-e még egykori hitére, él-e még benne ifjúkora öröme? Vagy már sohasem tér vissza? Ami elmúlt, visszahozhatatlan?

Az élet nagy feladat, amelyben az öntudatlan igenléstől haladunk a tudatos vállalásig. Az öntudatlan, el nem rontott friss élet ott él, mosolyog a kisgyerekek arcán. Ha ki nem oltjuk, végigkísér minket, alakul, belső erőt ad. Életem céljának azt tartom, hogy mindig megőrizzem belső kapcsolatomat ezzel az erővel. Mire kapok erőt?

A meg nem szűnő megismerésre. Élni annyi, mint megismerni. Valahányszor elutasítom az újat, érzem, hogy ellene mondok az életnek. Az egészséges embert minden érdekli, mindenre vállalkozik, legalább elvileg. Nem gondolja, hogy ennyi elég, s ne tovább. A valóságot keresi, nem a megalapozatlan elméleteket, a titokzatos mítoszokat. Nem gondolja, hogy amire jutott, az elég lesz holnap is. Megismerése egyéni és közösségi egyszerre. Tud magányosan gondolkodni, és nem fél ellenőriztetni, alakíttatni látását mások által. Ha nincs érve, hallgat, ha érvei vannak, félelemből, engedelmességből, hamis békességért nem mond le róluk. Elfogulatlanul, képessége szerint fogadja be a teljes valóságot. Ez a valóság élni kezd benne, és általunk nem ismert módon alakot ölt.

Amíg friss és élő bennem ez a tudás, addig mindig túllép önmagamon, és kiáramlik mások felé. Hatni, sugározni, kapcsolatba lépni akarok. A feltöltött ember sokféle módon nyílik meg társai és a világ felé. Az energia áramlani akar: a beszívott élet egy második fázisban alakulva, új módon halad már mások felé. A hatékony közeg segíti ezt az áramlást, mert felismeri az energiák szüntelen mozgását, és ő is részese akar lenni az örök átalakulásnak.

Kitárulni és befogadni, majd a befogadottat továbbsugározni, ez az élőlény alaptörvénye. Aki ismeri, az szeret – mondom mint egy általános, fajon és valláson felüli törvényt. A szeretet nem más, mint befogadott, átalakított és újból kisugárzott tudás.

Az a férfi, aki Karácsonykor megszületett, arról számolt be, mit kell tudnunk ahhoz, hogy ami e tudásból megszületik, az *jó* legyen az ember számára. Még ha megdöbbent is tudásom és szeretetem semmi volta, ismerem és vallom e törvényt. Aggodalmam nem onnan ered, mintha nem látnám a törvényt, hanem abból, hogy kevésnek érzem azt, ami bennem van, s ami belőlem kiárad. Valójában ez minden féltés alapja: törékenyek és kevesek vagyunk, túl nagy az Isten. Nagyon-nagyon nagy. Lát-e bennünket, magányos kisgyerekeket, születni – dolgozni – életünk értelmét keresni – szeretni – elfáradni? Ha nincs Jézus, nem is igen hinném. Ahogy csak mikroszkóppal látom a molekulákat, oly semmi lennék Isten előtt. Van nekem jelentőségem ebben az óriási világban?

Egy csecsemőnek, egy gyereknek, egy iparosnak, egy tanítónak, egy kivégzett tanúságtevőnek döntő jelentősége van a világban – válaszol Karácsony üzenete. Akkora jelentősége van, hogy általa emberek serege mentődhet meg, akkora jelentősége van, hogy e semmiségnek Isten külön, személy szerint, el nem múló életet ad. Bizonyosabb bizonyítékot nem kaphattunk volna rá. Felírhatta volna Isten a szivárványra, kiformálhatta volna hegyekből, beleszőhette volna a szél szüntelen zúgásába: ember, gondom van rád, szeretlek – s ez maradt volna állandó természeti csoda. Isten mást tett. Ember született, aki után ugyanolyan félve nézett az anyja, mint saját anyánk bármelyikünk után. Akinek a bölcsője felett valószínűleg ugyanolyan közömbösen hunyorogtak a csillagok, és aki életében, nemegyszer, ugyanolyan leverve tette egymásra kezeit, mint akármelyik emberfia. Ez az Ember végül azt is megérte, hogy Isten tökéletesen és végérvényesen elhagyta őt, egyszóval átélhette azt, amit mi, emberek, életünk nehéz idején, keservesen megszenvedünk, ami ugyanúgy a fájdalom, a kétkedés és értetlenség kiáltásait adja szánkra, mint Neki. Isten azonban megdicsőítette ezt az emberméretű Embert, hogy bátorságunk legyen utánamenni. Az Első után, aki csak bízott Atyjában, mi, sokadikak, akik már tudjuk, hogy Isten megmenti a benne bízókat.

Megismerni, hogy szerethessünk – ki tud ennél jobbat? Bízni eme élettörvény létrehozójában – van-e más lehetőség? A nagy törvények egyszerűek, de az ember kicsi. Bizonytalannak lenni, fáradni *szabad*. Jézus sem tudta elkerülni ezt. Kétségbeesni, vergődni is szabad. Jézus is tette. De lemondani a szeretetről nem szabad. Elmondhatom az érzéseimet, elmondhatom tudatlanságomat, hogy legjobb igyekezetem ellenére sem vagyok képes belátni valamit. Csak ne szűnjek meg szeretni, akkora tűzzel, amekkora éppen csak van, mert különben kihűl körülöttem a világ.

Egy születése mindenkinek van. Ennek a születésnek az erejében élünk több-kevesebb évtizedig. Becsülnünk kell ezt a születést, mert ettől kaptunk lehetőséget arra, hogy részesedjünk az Életben. Hogy alapfokon elkezdhessünk ismerni és szeretni. De valamikor, még egyszer, meg kell születnünk úgy, hogy ezután már az örömhír ismerete és szeretete határozza meg az életünket. Úgy, ahogyan annyi újraszületett, ismét megszületett elődünk életét határozta meg. A tanúságtevőkét. Ők azok, akik a kérdésre: Ember, hová mégy? – így válaszolnak: Megyek tanúságot tenni a szeretetről – és ezt hittel mondják akkor is, ha a szél nagy erővel ostromolja szeretetlángjukat. Elszorulhat a szívünk, amikor a történelmen végigvonuló parányi fények pislákolását látjuk, mert bizony nagy dráma az, ami a világban a Gyűlölet és a Szeretet, a Halál és az Élet között folyik, de a véglegességben felragyogó, ki nem alvó fények adjanak erőt saját szeretetünk mindenkori izzításához.

Mire születtünk? Hogy elképzeljük és elkezdjük a Szeretet életét, és továbbfolytassuk azt a Mennyek Országában.

Mire születtem? Arra, hogy megszületett és majd elmúló testem talaján kigyúljon a szeretetem, és az engem újjáteremtő Isten majd véglegesen odaadja nekem az Ő Házában.

(1987)

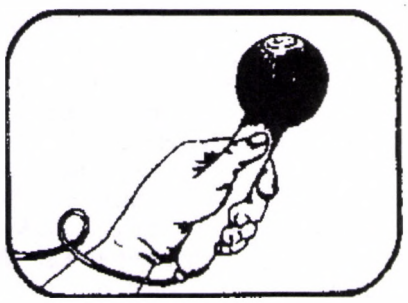

Mi az élet értelme?

Interjú *Tatjana Schnell* pszichológussal

Schnell asszony, mi az élet értelme?

(*Nevet*) Senki sem adhat értelmet a másik ember életének, a pszichológiai értelemkutatás sem. De rendelkezésre bocsáthatunk olyan felismeréseket, amelyek segítenek az embereknek megtalálni életük értelmét.

Végül is hol találják meg az emberek életük értelmét?

Mindenekelőtt ott, ahol maradandó értékű dolgokat teszneк vagy hoznak létre. Ezt „generativitásnak" hívjuk. Tapasztalatokra épülő tanulmányokban 26 olyan életterületet találtunk, amelyet értelemadónak élnek meg az emberek. Ezek közé olyan eltérő dolgok tartoznak, mint a természetközeliség, a teljesítmény vagy a wellness. Az élet értelmének legerőteljesebb forrásai azonban ott törnek föl, ahol az emberek olyasmiért élnek, ami meghaladja magánügyeiket. Amikor túllépnek saját szükségleteiken és érdekeiken, és valami nagyobb egészért vetik be magukat, akkor átélik az élet értelmét. „Öntranszcendenciának" nevezzük ezt a dimenziót.

Társadalmunk azonban kevésbé irányul a kötődésekre, mint inkább az egyéni szabadságra és önmegvalósításra. Tehát helytelenül élünk?

Legalábbis elgondolkodtató, hogy vizsgálataink szerint a németeknek csak 60%-a érzi értelmesnek az életét. Ez nem sok – abban az országban, amelynek mindene megvan. Bulgáriában, Európa egyik legszegényebb országában, ahol szintén végeztünk kutatásokat, lényegesen magasabb ez az arány. Úgy tűnik, mintha nehezebb lenne értelmet találni, ha valaki emberi összetartás nélkül is életben tud maradni.

Tehát vissza kell térnünk a faluközösségekhez, a nagycsaládokhoz vagy a kommunákhoz?

Abban a világban, amelyben már nem létezik természetes közösségi élmény, az embernek magának kell közösséget keresnie. Sok kicsi, a felszín alatti kezdeményezés teszi világossá, hogy az emberek nálunk is a közösségen törik a fejüket. Jól látni ezt például a cserepiacok növekvő kedveltségén vagy a többgenerációs házakon. Az internet virtuális közösségei is arra a szükségletre utalnak, hogy hozzátartozzunk egy nagyobb egészhez.

Mit ért Ön ezen a „nagyobb egészen"?

Mindent, ami túl van a közvetlen horizontomon, mindazt, amiben már nem csupán rólam van szó. Ha anyaként a gyerekeimért élek, vagy tanárként a jövő nemzedékért, vagy építészként házakat építek a köz számára, akkor már átlépem saját énem határait. Ezért beszélünk a pszichológiai értelemkutatásban az öntranszcendencia dimenziójáról: a transzcendencia szó a latin *transcendere = átlép* igéből származik. Az emberek minden munkavégzéssel túllépnek önmagukon, különösen a politikai, egyházi vagy szociális programokban végzett, fizetés nélküli önkéntes munkával. Ilyenkor a nagyobb egészről gondoskodnak – és ebben értelmet találnak.

Vagyis az önkéntes munka és a társadalmi elkötelezettség boldoggá tesz?

Az önkéntes tevékenység értelmet ad, de ez nem jelenti azt, hogy mindig boldoggá is tesz. Az ilyen feladatok gyakran megerőltetőek, és sok kudarcélménnyel járnak együtt. De az értelem megtapasztalása független ettől.

Ön különbséget tesz értelem és boldogság között?

Igen, mert a boldogság ködös fogalom, amely mindenekelőtt a kellemes érzéseket, a pozitív érzelmeket és a fájdalom vagy bánat távollétét jelöli. Aki csak a boldogságot keresi, az gyakran a könnyebb úton jár, és csak arra törekszik, ami szép érzéseket biztosít számára. Az élet értelme viszont akkor születik meg, ha valaki latba veti erejét a sikeres életért, a jóért, amely kellemes érzések nélkül, önmagában is fontos számára. Persze végső soron az értelmes cselekvés is jó érzésekhez vezet, de ezek úgyszólván melléktermékként keletkeznek – és végül is még tartósabbak is.

„Előbb az evés, aztán a morál", mondja Bertolt Brecht, a költő. Bevetheti-e magát valaki a nagyobb egészért még azelőtt, hogy biztosítva lenne saját egzisztenciája?

Nemcsak Brecht, hanem a pszichológia is sokáig abból indult ki, hogy előbb az olyan alapszükségleteknek kell kielégülniük, mint a táplálék, a ruházat, a lakás, és csak utána játszhatnak szerepet a magasabb értékek. Ezt lehet látni például Abraham Maslow értékpiramisán, amelyen a morális és spirituális szükségletek csak egészen fönt bukkannak föl, miután minden más szükséglet kielégült. Ezeket a téziseket azonban időközben tanulmányok cáfolták: bajban és bizonytalan élethelyzetekben is határozottan lehetséges megélni az élet értelmét és a belső méltóságot. Szélsőséges példája ennek Viktor Frankl, a logoterápia megalapítója, aki a koncentrációs táborban tett bizonyságot a lélek ellenállóerejéről. Ő azt mondta: „A fájdalmat teljesítménnyé lehet változtatni, és ezáltal értelmet lehet találni az életben."

Ön Frankl követője?

Nem. A logoterápia bevezette ugyan a terápiába az élet értelmének fontos dimenzióját, de empirikus tanulmányokkal még nem igazolta elégségesen. Pedig minden terápiai irányzatnak rendszeresen ki kell tennie magát a tudományos igazolás követelményének, különben az a veszély fenyegeti, hogy ideologikusan jár el. Frankl terápiáinak dokumentációi például azt mutatják, hogy ő nagyon gyakran alkalmazott utasításokat.

Hogyan lehet tudományosan kutatni az élet értelmét?

Manapság kérdőívekkel is, de elsődlegesen személyes interjúkkal. Az élet értelmének legfontosabb dimenzióira vonatkozó tanulmányunkhoz heterogén szúrópróbákat végeztünk különböző életkori csoportokban, társadalmi rétegekben, és különböző vallási háttérrel bíró nők és férfiak körében. 74 vizsgálati személlyel folytattunk 2-8 órás, igen részletes egyéni beszélgetést. Érdeklődtünk a résztvevők ideáljai és személyes mítoszai, rituáléi és transzcendenciaélményei iránt. És „vezéreltük" a beszélgetéseket.

Vezérelték? Mit jelent ez?

A vezérlés azt jelenti, hogy nem elégszünk meg a gyors válasszal, és nem pipáljuk ki rögtön a kérdést, hanem minden válasz után tovább kérdezünk. Ha például egy férfi azt mondja, hogy számára fontos a család, akkor tovább firtatjuk: „Mit jelent ez?" Talán azt feleli: „A családom harmóniát ad nekem." De azt is mondhatja: „Szeretem a feleségemmel folytatott vitákat, mert ezek elevenen tartanak."

Akkor ismét megkérdezzük: „Mit jelent az ön számára a harmónia, mit jelent az elevenség?” És így egyre mélyebbre szállunk le az élet értelmének forrásaihoz. Sok vizsgálati személy nagyon meghatódott, egyesek sírtak.

És mit találtak?

Az élet értelme megtapasztalásának négy alapismérve van: tájékozódás, jelentőség, odatartozás és koherencia. A tájékozódás azt jelenti, ami szerint irányítjuk cselekvésünket; ez lehet például a keresztény tanítás. A plurális társadalmakban a tájékozódás valódi munkát kíván, mert meggyőződések sokasága közepette nekünk magunknak kell megtalálnunk a magunkét. E tekintetben úgyszólván „eretnek imperatívuszról” beszélhetünk: Tégy különbséget, és dönts! Ez sok ember számára túlzott követelés.

Ez a növekvő vallási fundamentalizmus egyik oka?

Igen, ez a lehetséges következmények egyike. A fundamentalisták számára fölöslegessé válik a saját tájékozódás megválasztásának kínja, ezért rendszerint pszichikailag egészségesek, és nem szenvednek depressziótól vagy hiányos önbecsüléstől. Fundamentalista csoportokban az „odatartozás” és a „jelentőség” ismérve is teljes mértékben érvényesül.

Hogyan tapasztalhatja meg az ember a jelentőséget és az odatartozást?

A jelentőséget ott élem meg, ahol következményei vannak annak, amit teszek, ahol nem mindegy, mit művelek, hanem az hatással van a környezetemre. Ez a tapasztalat közvetlenül hozza létre az élet értelmét. Az odatartozás azt a helyet jelenti, amelyet valamely rendszer egészében elfoglalok, azt a helyet, ahol szükség van rám.

És mi a koherencia?

A koherencia azt jelenti, hogy mindaz, amit különböző életterületeimen teszek, összeillik. Hogy például a foglalkozásomban, a családomban, a hobbimban és szabadságom idején is ugyanazokat az értékeket vagy célokat követem. Ez a koherencia manapság szélsőségesen nehézzé vált, mivel nem léteznek az egész társadalmat átfogó célok, és minden alrendszernek saját törvényszerűségei vannak. Az a veszély fenyeget, hogy az élet szétesik, illetve az élet sok olyan ellentmondást rejt, amely az értelmetlenség érzéséhez vezethet.

Közvetíthetik-e az egyházak az élet értelmét?

Az egyházaknak nagy tartalékaik vannak értelemadó tartalmakból és magatartásokból, amelyek oly mértékben teljesítik a tájékozódás, az odatartozás és a jelentőség alapismérvét, mint egyetlen más társadalmi szervezet kínálata sem. Csak a koherencia ismérvével kapcsolatban válik rendkívül nehézzé a dolog. Az egyházi nyelv, az énekek és a dogmák sokak számára érthetetlenné váltak. Az emberek nem tudnak személyes kapcsolatot teremteni ezekkel, s ezek nem illenek más életterületeikhez. Ez a koherenciahiány azt is megakadályozza, hogy az egyházak nagyobb mértékben értelemadókká váljanak.

Ön mégis az ún. értelemdimenziók közé sorolja a spiritualitást és a személyes istenkapcsolatot.

Igen. Kutatóintézetünkben megkülönböztetjük a vízszintes öntranszcendenciát (ez a világon belül történő erőbevetés, például a társadalom vagy a természet érdekében) és a függőleges öntranszcendenciát (amikor valaki egy túlvilági hatalom szerint tájékozódik). Ez utóbbihoz tartozik a spiritualitás minden formája, a kifejezetten személyes istenkapcsolatig terjedően. Akik megélik ezt, azok számára ez a dimenzió erős forrása az élet értelmének – az üres templomok ellenére.

Ön az Innsbrucki Egyetem Pszichológia Intézetének professzora. Egyáltalán feladata-e ott, hogy az élet értelmét keresse?

Ezt a kérdést a kollégáim is föltették, amikor az ezredfordulón elkezdtem a pszichológiai értelemkutatást. Akkoriban még a trieri egyetem tudományos munkatársa voltam. Akkor a szakterületen dolgozó pszichológusok azt mondták: „Ha feltétlenül be akarod mocskolni a karrieredet, akkor csak csináld ezt!” És: „Menj inkább a teológiára!”

Miért ez a hárítás?

A pszichológiában kényes ügy minden, amit nem lehet racionálisan és tudományosan bizonyítani. Bizonyos tanulmányok szerint a pszichológusok a legvallástalanabb értelmiségiek. Aki az élet értelmének spirituális kérdéseivel és transzcendenciaélményekkel foglalkozik, azt könnyen ezoterikusként könyvelik el. És persze azok az emóciók, amelyeket a pszichológia kutat, nem racionálisak.

Ön mégis ezt tette?

Igen, mert az élet értelmének kérdése végső soron minden ember életében és minden terápiában fölvetődik valamikor. Akik pszichológiát tanulnak, azok is tájékoztatást kérnek arról, hogyan támogathatják klienseiket az élet értelmének megtalálásában, és el vannak ragadtatva a pszichológiai értelemkutatás eredményeitől. Számomra minden a mellett szólt, hogy ehhez a kérdéshez közeledjem. És természetesen engem is hajtott a tudományos kíváncsiság: Tudni akartam, mi mozgatja az emberek életét.

Doktori disszertációját a „bennfoglalt vallásosságról” írta. Mi ez?

A „bennfoglalt vallásosság” fogalma Edward Bailey-től származik, aki az 1960-as években profán életterületeken megjelenő vallásos funkciókat írt le. A szent és a profán kettőssége megszűnik, ha világi dolgokat – például a művészetet vagy egy futballklubot – szentként ünnepelnek. Itt azonban nem működik minden esetben a vallás közösségteremtő és értelemadó funkciója. Továbbá fennáll a fanatizmus veszélye. Bizonyára Hitlernek is megvolt a maga bennfoglalt vallásossága.

A teológia is ismeri a bennfoglalt vallásosság jelenségét. Az ismert teológus, Karl Rahner az 1970-es években alkotta meg az „anonim keresztények” fogalmát. Ezen olyan ateistákat értett, akik tudattalanul keresztény ideálok szerint élnek, és gyakorolják a felebaráti szeretetet.

Igen... Csodálatos... Hiszen sokáig élt az az előítélet, hogy az ateisták teljesen önközpontúak, hogy az élet értelme, morál, tisztelet vagy hála nélkül élnek. Kutatásaink ennek az ellenkezőjét mutatják: ateisták is nagy mértékben képesek megélni az élet értelmét vagy az öntranszcendenciát. Transzcendenciájuk persze vízszintes, a társadalomra vagy a természetre irányul – nem pedig függőlegesen egy magasabb hatalomra.

Eszerint egyáltalán nem létezik olyan ember, aki önelégülten és az élet értelmének kérdésétől függetlenül, csak úgy éldegél egyik napról a másikra?

De igen, sőt sok ilyen van. Tanulmányaink során egy eddig figyelmen kívül hagyott, meglehetősen nagy népességcsoportot találtunk, amelyet „egzisztenciálisan közömbösnek” nevezünk. Ezek az emberek semmiért sem vetik be magukat szenvedélyesen, nem generatívak és csekély az önismeretük. Ennek ellenére nem szenvednek attól, hogy nem látják életük értelmét. A németek kb. 35%-a ebbe a csoportba tartozik, és a fiatalabbak részaránya még nagyobb.

Kik ezek az „egzisztenciálisan közömbösek”? Hogyan élnek?

Közülük sokan szingliként vagy kötetlen párkapcsolatban élnek. Pszichikai szempontból középszerű a helyzetük: ténylegesen nem szenvednek, hanem eléldegélnek valahogy, inkább passzívan, a fogyasztásra irányulva és lelkesedés nélkül. Nagyon kicsi a „belső kontrollmeggyőződésük”; ez azt jelenti: azt hiszik, hogy kevés befolyásuk van

saját életükre és környezetükre; inkább abból indulnak ki, hogy sok minden a véletlentől függ, vagy mások határozzák meg, akik hatalommal bírnak.

Ez nyugtalanítja Önt?

Igen, nagyon is! Ha a népesség ilyen nagy csoportjai, főként fiatal emberek visszahúzódnak a közösségből, nem találnak maguknak feladatot és elidegenedve élnek, akkor ez súlyos következményekkel jár a társadalomra nézve.

Vajon a kapitalizmusból következik-e ez az űr az élet értelmét illetően?

Ezt csak találgatni lehet. De kézenfekvő magyarázatnak találom. Az állandó felszólítás a „Mindig többet!"-re azt eredményezi, hogy a birtoklás kiszorítja a létezést. A minőség helyett a mennyiségről van szó: több személyes tapasztalat, több barát, több öröm, több szabadidős tevékenység, több munka... A politika, a gazdaság és az egyházak feladata is lesz úgy alakítani a társadalmi struktúrákat, hogy az emberek ismét úgy érezzék: meghívásuk van a társadalomba, és odatartoznak; hogy helyük van a nagyobb egészben, és észrevegyék, hogy szükség van rájuk.

Az Ön életének mi ad értelmet? Ön hívő ember?

Fiatalként nagyon vallásos voltam, sőt előzetes teológiai tanulmányokat is végeztem. Különböző tapasztalatok után azonban mégis egyre kritikusabbá váltam a vallási közösségekkel szemben. Majd pszichológiát és evangélikus teológiát hallgattam Göttingenben, és Rudolf Bultmannért lelkesedtem. Követtem az ő tanácsát: „Vesd tűzbe minden meggyőződésedet, tedd ki őket a tűznek, és nézd meg, mi bizonyul igaznak!"

És?

Még mindig vallásosnak nevezném magam, de nem egyházi közvetítéssel, és nincs is kapcsolatom egyetlen gyülekezettel sem. Életemnek a családomhoz, a férjemhez és a fiamhoz kötődésem ad mély értelmet. Az öntranszcendencia lehetőségét mindenekelőtt a művészetben találom meg – de a személyes imádságban is.

Eva Baumann-Lerch

Forrás: Publik-Forum, 2014/10

A tehetetlen Isten

Azt hiszem, az evangélisták azért beszélték el éppen így Isten emberré válásának üzenetét, mivel ez a történet számunkra többet mond el, mint a puszta tény, hogy Isten eljött hozzánk; elmond valamit ennek az Istennek a lényegéről is.

„Isten eljött hozzánk" – ez lehetne éppenséggel elrettentő üzenet is.

Önök még sosem féltek Istentől? Én már igen. És egy kisfiú egyszer elmesélte az iskolában, hogy egyik éjjel az volt az érzése, Isten eljött a szobájába; erre félelmében a takaró alá mászott.

Ez a fenyegető Isten, a büntető Isten, a csapdaállító Isten, a kiszámíthattalan, félelmetes Isten. Hogy ez az Isten eljött hozzánk, nem lenne „örömhír".

De a betlehemi történetben Isten egészen más. Egy bepelenkázott gyerek! Senki sem fél. „Ne féljetek!", mondja az angyal. A kisfiúnak már nem kell a takaró alá másznia. Egy kisbabától senki sem fél.

Na igen, de akkor nem csinálnake majd az emberek azt, amit akarnak, ha már nem kell félniük Istentől? Ha a mindenható Isten lemond a hatalmáról, ha már nincs semmi hatalma, ha már semmit sem tehet velük?

Ó nem! Épp ellenkezőleg. Ha valaki csak azért nem tesz rosszat, mert fél Istentől, akkor ez előnyös ugyan azok számára, akikkel különben rosszat tett volna, de ő maga ettől még egyáltalán nem lesz jó ember. A mindenható Istentől való félelem nem teheti őt jóvá.

Egy gyerek azonban igen! Egy gyereknek nagy hatalma van. Egy ilyen kisgyerek jóvá tehet egy rossz embert.

Megfigyelték-e már, hogyan válik egy vad, erős, gonosz férfi kezessé és gyengéddé, ha egy kisgyereket tart a karjában? Ez az apró, törékeny teremtmény hogyan teszi szelíddé és halkká, szeretetteljessé és jóvá a vad óriást? Mivel érzi, mennyire rászorul ez kis vakarcs. Ebben áll a kicsi, tehetetlen gyermek hatalma.

Ebben áll a mindenhatósága annak a tehetetlen Istennek, aki gyermekké lett, és kiszolgáltatja magát nekünk.

A betlehemi gyermek története azt mondja el nekünk, hogy Isten egészen más, mint azok az istenek, akiket az emberek alkotnak maguknak. Ugye, ilyen gyámoltalannak és tehetetlennek még sosem képzelték el Önök Istent?

Ez nem az az Isten, aki tűzzel-vassal teremt rendet. Ez nem az az Isten, akire a hatalmasok hivatkozhatnak, hogy akaratukat keresztülvigyék. Nem az az Isten, aki ítél és elítél és büntet, akivel félelmet lehet kelteni másokban. Nem az az Isten, akinek a nevében „szent háborúra" lehet felhívni a népeket.

Ez az Isten szegény, védtelen, hatalom nélküli, kiszolgáltatott. Olyan Isten, akitől semmi mást nem lehet várni, mint hogy még minket is szerető emberekké tesz. Ebben áll Isten mindenhatósága.

Gondoltak-e már olykor arra: Ha Isten mindenható, és ezért mindent megtehet, amit akar, akkor miért nem teszi meg, hogy az embereknek ne kelljen olyan sokat szenvedniük, hogy nem akadályozza meg a világban lévő rosszat, ha egyszer jó Isten?

Most talán megértik, hogy Isten mindenhatósága aligha lehet ilyen természetű. Ez a mindenhatóság csak Istennel kapcsolatos vágyelképzeléseink kivetítése lehet. Ez olyan Isten lenne, akit mi alkotunk meg a magunk képére. Egy bálvány.

Az igaz Isten az, aki a názáreti Jézusban nyilvánult meg. A jászolban fekvő kisbabában, a végtelenül kiszolgáltatott rabbiban, akit az emberek megkínoztak és kivégeztek, a kereszten tehetetlenül haldoklóban.

Ilyen Istent sosem gondoltak volna ki az emberek. Ez az Isten nem az emberi kívánságok és vágyak kivetítése.

Ez az Isten szeretet, semmi más, mint színtiszta szeretet. És végső soron ez a szeretet fog győzni mindenen. Le fogja győzni a bennünk lévő rosszat, betegséget, elvetemültséget. Ebben áll a tehetetlen Isten mindenhatósága.

Helmut Blasche

Forrás: Kirche In, 2013/12

Nem néznek vissza, és nem kutatják a jövőt

Az állatok megvetése az emberi gőg jele.
Az állatok ugyanis teremtménytársaink,
és mély vágyainkat testesítik meg.
Erre is emlékeztet a karácsony.

Mátétól és Lukácstól eltérően a Názáreti Jézus története Márk evangéliumában nem a gyermekségtörténettel kezdődik, hanem Jézus keresztségével és megkísértésével; szinte szűkszavúan csak ennyi áll ott: „Együtt volt a vadállatokkal, és az angyalok [Isten követei] szolgáltak neki." Az evangélista ezzel tudatosan Izajás könyvének 11. fejezetére utal, amelyben a farkas a bárány mellett fekszik, az oroszlán és a borjú együtt legel, és egy kisfiú őrzi őket.

Ily módon az a téma szólal meg, amelyről a keresztény teológia szinte teljesen megfeledkezett, hiszen figyelmét erősen Jézusra, a megváltás közvetítőjére összpontosította. Ő a teremtés közvetítője is, ahogyan többek között a Kolosszeiekhez írt levél is kifejezi: „Az isteni szeretet gyermeke a láthatatlan Isten képmása, elsőszülött a teremtésben; mert a mennyben és a földön minden benne teremtetett, a láthatók és a láthatatlanok, a trónok és uralmak, a hatalmak és erők. Minden általa és érte teremtetett" (1,15-16).

A kezdetekre gondolni – ez hozzátartozik a karácsonyhoz! És amikor Márk arra gondol, hogy Isten új lapot kezdett velünk, emberekkel, akkor egészen messzire tekint vissza: annak az Ádámnak a történetére, aki Éden kertjében szintén a vadállatokkal volt dolga, ezeknek kellett nevet adnia, még mielőtt Éva megjelent volna a színen.

Tegyük fel, hogy Ön Ádám vagy Éva, és lehetőséget kap arra, hogy még egyszer visszatérjen az elveszett Paradicsomba. Feltehetően a szemét dörzsölné! Mert teremtménytársai, az állatok még mindig ott vannak! Amaz áldatlan „bűnbeesés" utáni sorsukról a Biblia semmit sem mond, de kézenfekvő feltételezni, hogy nekik nem kellett elhagyniuk eredeti otthonukat.

Ezekkel a gondolatokkal rendkívül jó társaságban vagyunk. A nagy teológus, Aquinói Tamás ugyanis azt mondja az állatokról, hogy nekik nagyobb „istenközvetlenségben" van részük, mivel az emberrel ellentétben közvetlenül Isten mozgatja őket. Próbáljuk meg lefordítani ezt!

1. A jelenben élés: Az ember tudatos időben és idővel élése fejlődésbiológiailag minden kultúrateremtés és minden vallásosság kezdetét jelenti. Csak a tervező, előre néző tekintet, telve reménnyel a következő tavaszt illetően, vagy telve nagy aggodalommal, ami a halál utáni időt illeti – csak ez teszi emberré az embert. Az én hétköznapjaimnak is lényeges része a tegnapi nap feldolgozása és a holnapi nap megtervezése.

De spiritualitásom valami másból is él: az Itt és Mostba való megérkezésből, és az abban való elidőzésből. Ennek gyakorlása mindennapos feladat. Ebben segíthetnek ők, a teremtménytársaim. Mert ők nem kutatják a jövőt, és ezzel – akárcsak a gyerekek – arra a mély vágyakozásra emlékeztetnek, hogy bárcsak tudnék teljesen az adott pillanatban élni.

2. Az érzékelésben élés: Minden tevékenységünk a következő hármasságnak köszönhető: érzékelés – gondolkodás – cselekvés. Az idők során e területen is egyre nagyobb hangsúlyeltolódás következett be: Az ébredező tudatban egyre inkább a gondolkodói teljesítmények határozzák meg az emberi életet, például az elvonatkoztatás és a rendszerezés.

Kétségtelen, hogy a modern ember döntő mértékben magasan fejlett gondolkodási képességének köszönheti sikerét. Ez azonban ugyanakkor mindig akadály is, amikor a valóság közvetlen érzékeléséről van szó. Miközben mi, emberek túlságosan is gyakran intellektusunk és elképzeléseink alapján értelmezzük a világot, az állatok életét az jellemzi, hogy megmaradnak az érzékelésben – tehát abban a létmódban, amelyre a misztika minden vallásban állandóan törekszik.

Ennek gyakorlása is megváltoztatja hétköznapjaimat: ti. hogy a gondolkodás megpihenhet, és egészen „az érzékeimnél vagyok", hogy a hallásban, a nézésben, a szaglásban, a tapintásban és az ízlelésben természetes környezetem mélységi dimenzióit érzékelem és ismerem fel.

3. Otthon-lét: „Az ökör ismeri gazdáját, s a szamár urának jászlát; Izraelnek azonban nincs ismerete", áll Izajás könyvének első fejezetében. Az állattól idegenek az olyan kérdések, mint: Ki vagyok én, és hová tartozom? Ezek annak a tudatnak a következményei, hogy távolság áll fenn a világ és köztem, sőt köztem és önmagam között. Itt is érvényes, hogy az ember evolúciós előnye egyúttal hátrányt is eredményez.

Az emberi vágyakozás alapkészletéhez hozzátartozik, hogy be legyünk ágyazódva egy nagyobb értelmes összefüggésbe, és betöltsön minket annak felismerése, hogy saját helyünk van Istennél, és ennélfogva a világban is. Ennek a vágynak a beteljesedését már Izajás próféta az ökörben és a szamárban látta megtestesülni; későbbi művészek pedig a betlehemi jászol mellé állítják ezt a két állatot, jól tudva, hogy elvitathatatlan hely illeti meg őket Isten emberré válásának misztériumán belül.

Az állatoknak is van lelkük

Csak a 16. század óta azonosítják az „animális" (= „állati") szót az „idegen"-nel; a latin *animal* (élőlény, teremtmény, állat) eredetileg az *anima* (lélegzet, lélek) szót rejti. A mai vitákban az egyik leggyakrabban megfogalmazott érv az, hogy az emberrel ellentétben az állatoknak nincs lelkük – és gyakran éppen azok képviselik ezt, akik kereszténynek tartják magukat. Hogyan lehetséges az, hogy az állatok bibliai nagyrabecsülése, amely egészen a lélek és az állat nyelvi rokonságáig terjed, veszendőbe ment?

A 15-16. században nagy változás ment végbe az emberi gondolkodásban. Abban a korban, amikor már nem volt megtartó ereje annak, ami addig magától értetődő volt (kopernikuszi fordulat, reformáció, vallásháborúk, pestisjárványok), új meghatározásra várt az emberre vonatkozó kérdés: Mitől ember az ember? Milyen szerep illeti meg az élőlények összességében?

A francia filozófus, *René Descartes* racionalista feltevése jutott érvényre;

ennek értelmében egyedül a gondolkodás biztos: „Gondolkodom, tehát vagyok” (*cogito ergo sum*). Mivel Descartes nézete szerint az állatok nem tudnak gondolkodni, ezért azok csupán „lélek nélküli automaták”. Itt végzetes fordulat következett be mind az állatok történetében, mind annak történetében, ami minket, embereket legbelül lelkesít. Nem is szólva az Istenről mint „az élet szerelmeséről” szóló gondolkodásról...

Ma nemcsak másként gondolkodnánk és másként hinnénk, hanem alapvetően másképpen viselkednénk a természettel szemben is, ha az európai gondolkodás nem René Descartes-ot követte volna. Ő pedig biztosan másként gondolkodott volna, ha egyrészt ismerte volna a bibliai állat- és emberképet, másrészt lettek volna ismeretei az állatok hallatlan gondolkodási és érzelmi teljesítményeiről.

„Okos Janó” egy ló volt, amely tudománytörténetet írt az elmúlt század elején. Tulajdonosa, *Wilhelm van Osten* mutatványos ide-oda vándorolt ezzel a csodaállattal, mert úgy tűnt, hogy az tud számolni. Ha például valaki odakiáltotta neki: Mennyi hét meg kilenc?, akkor Janó 16-szor dobbantott a patájával. Akkoriban csak *Oskar Pfungst* pszichológus jött rá arra, hogy az állat a tulajdonos vagy a publikum önkéntelen mozgásaira reagált, például a csekély akaratlan feszültségoldódásra vagy a halk kilégzésre éppen abban a pillanatban, amikor ő 16-ig számolt. A ló megérzése olyan kifinomult volt, hogy már a szemöldökök apró rándulása vagy az orrcimpák kitágulása elég volt neki ahhoz, hogy megtalálja a helyes választ. De ahelyett, hogy felismerték és megbecsülték volna ezeket a hihetetlen érzéki képességeit, az „ostoba” ló karrierje a vágóhídon ért véget.

A modern magatartásbiológia, amely nem csupán a lovak mesteri teljesítményeivel foglalkozik, időközben kilépett Descartes árnyékából; bizonyítja, hogy az állatok rendelkeznek érzelmi, szociális és ökológiai intelligenciával, és ezzel ismereteket szolgáltat az újabb agykutatásnak. Ezek az ismeretek pedig azt mutatják, hogy a megfelelő viselkedés egyik központi alapja az emocionalitás – és nem csupán a racionalitás.

Érzek, tehát vagyok c. könyvében *Antonio Damasio* neurobiológus beszámol agykárosodott páciensekről. Azok közül, akiknek az érzelmi központja – limbikus rendszere – károsodott, senki sem cselekszik többé értelmesen. Ezzel a felismerésével feje tetejére (jobban mondva: ismét a talpára) állítja az újkor vezető alapelvét, amelynek értelmében jobb, ha az ember nem az érzelmei, hanem csak a gondolkodása által vezetteti magát.

A csimpánzok személyiségek

Az 1960-as évekig nagyjából semmit sem tudtunk a vadon élő csimpánzokról. *Jane Godall* magatartáskutatónak köszönhetjük alapvető ismereteinket szőrös rokonainkról: több mint húsz évnyi megfigyelőmunkával komplex képet rajzolt ezekről az állatokról. Olyan teremtménytársaink ők, akik mindenben – részint aggasztóan – közel állnak hozzánk. Megfigyelhető náluk teljes viselkedési és érzelmi repertoárunk; a csimpánzok ugyanis nemcsak ügyes szerszámkészítők, gondos szülők és féltékeny szerelmesek, hanem vérszomjas háborúzók is.

Jane Godallt – aki ma az ENSZ békekövete, 17-szeres díszdoktor és számos kitüntetés birtokosa – erősen bírálták munkája kezdetén, mivel a csimpánzok életének leírására gondtalanul használt olyan szavakat, mint gyermekkor, ifjúság, motiváció, felindulás és hangulat. Még rettenetesebb vétsége abban állt, hogy magától értetődően személyiséget tulajdonított a csimpánzoknak.

Ma már tudjuk, hogy a csimpánzok ténylegesen felismerik magukat a tükörben, és képesek beleélni magukat mások helyzetébe. Nincs messze a homo sapiens-hez vezető ugrás. Lehetséges, hogy minket, embereket csak a transzcendenciára való képességünk különböztet meg az állatoktól, vagyis az, hogy az ember Istenkereső...

Milyen jó, hogy a szamárnak és az ökörnek biztos helye van Jézus jászla mellett! Hiszen arra emlékeztetnek minket, hogy a karácsony az egész teremtés békeünnepe. A teremtés pedig elsődlegesen nem „napból, holdból és csillagokból” áll, hanem testtel bíró, érző teremtménytársakból. *Elias Canetti*, a költő azt mondja: „Ahogy gyarapodnak az ismereteink, az állatok egyre közelebb lesznek az emberekhez. Ha azután ismét olyan közel lesznek, mint a legrégebbi mítoszokban, akkor már aligha léteznek majd állatok.”

Igaz: egyre több emlős, kétéltű, hüllő, hal és madár tűnik el a világ lélegzetelállító élettereiből. Ha ez így megy tovább, akkor már 2020-ra kihal az összes fajok harmada. És a többi állat is eltűnik – a szemünk elől, mert egyre nagyobb állatgyárakban élnek már: a pulykák, tyúkok és disznók. Számuk egyre nagyobb, mert egyre mértéktelenebb az ember mohó vágya egyre több – s a lehető legolcsóbb – húsra.

Amikor Márk evangélista ezt a mondatot adja végrendeletként a feltámadott Jézus szájába: „Hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek!” (Mk 16,15), akkor biztosan nem arra gondol, hogy „prédikációkat tartsunk nekik”, hanem az eleven spiritualitás keretében és a felelős keresztény életmódon belül megbecsüljük és méltassuk őket. Erre is emlékeztet a karácsony.

Rainer Hagencord

A szerző 1961-ben született, katolikus pap és magatartásbiológus, a teológiai zoológia intézetének vezetője Münsterben.

Forrás: Publik-Forum 2013/24

Békességteremtés és konfliktuskezelés a házasságban és a családban

„Nem olyannak látjuk a világot, amilyen, hanem olyannak, amilyenek mi vagyunk” (Anais Nin). Egy házasság, egy család el nem rejthető jelenség. Az emberek látják ilyen-olyan életjelenségeiket, tapasztalják küzdelmeiket felmerülő problémáik megoldásában. Némi humorral mondhatjuk: a házasság olyan problémák megoldására kialakult kapcsolat, amely problémák házasságon kívül nem léteznek. A valóság inkább azt mutatja, hogy egyéniségünket belevisszük párkapcsolatunkba, házasságunkba, és meglévő alapjainkra épülhet későbbi fejlődésünk, vagy netán visszafejlődésünk. Mennyi naivitást tapasztalhatunk, amikor álmodozásainkat fogalmazzuk meg a szerelem sodró erőterében: „Majd én megváltoztatom eddigi rossz természetét!” Ismerek olyan – mára már zátonyra futott – házasságot, ahol erre a naivitásra építve négy gyermeket szült az asszony, úgymond „a férjének”. Ez sem tudta kimenteni férjét az alkoholizmusából. Sajnos! Hasznos, ha a „manikűrözött önkép” (Bishop) és házasságkép helyett a realitásra igyekszünk építeni. A mi házasságunk 42 éve talán másokat is segít ebbe az irányba.

Családmeghatározás: Egy nő és egy férfi *életre szóló, fejlődőképes szeretetszövetségére* (ez a házasság) épülő közössége a gyermekekkel. Érezzük, hogy minden szónak jelentősége van. Nem két férfi, nem két nő, kultúránk szerint még csak nem is egy férfi és több nő köt házasságot. Életre szóló, amely nem kalandozásokat megengedő, nem önös szempontok alapján ideigóráig tartó kapcsolat. Szövetség, amely nyilvánosan vállalt minőségi kapcsolat, nem csupán magánakció. Olyan szövetség, amely életre szólóan, sőt életbe vágóan komoly kölcsönös vállalás. Az ókorban a szövetséget úgy pecsételték meg, hogy az áldozati állatot kettévágták, és a szövetségre lépő felek elvonultak az állat két fele között, jeléül annak, hogy „így járjak, ha megszegem szövetségünket”. Kemény és kifejező szokás volt. Ennek ellenére felbomlottak szövetségek, miként ma is, sajnos egyre nagyobb számban, felbomlanak házasságok. Következmények nélkül? Nem. Súlyos következményekkel, főként a gyermekek számára. Mi most építsünk a pozitív alapokra!

A házasság szentség, a család a megszentelődés alapvető és természetes élettere. A szenteket égre tekintőnek, a szerelmeseket egymásra nézőnek, a hitvestársakat egy irányba nézőknek lehetne ábrázolni. *Minden békességmunkáló élet alapja a jó, közös és rugalmas elvrendszer.* Jó, vagyis kipróbált, az emberi közmegegyeződésben alapértékként meglévő. Közös, ami azt jelenti, hogy a szövetségre lépő felek együtt, egyeztetve, egymáshoz előrelépően igazodva fogalmazzák meg. Rugalmas, ami annyit jelent, hogy az élet kihívásainak jó megoldása, sőt egyre jobb megoldása érdekében fejleszthető elvrendszer. Érdemes megfogalmazni kinek-kinek a maga „Credo”-ját, „miben hiszek” és „mit remélek” vallomásait. Semmiképpen nem egyéni dogmatikai, megmásíthatatlan, tévedhetetlennek gondolt tételekre gondolok! Tudjuk, hogy nincs menekvés a problémák elől. Azt is érdemes nagyon tudatosítani, hogy a problémák megoldásában rejlik emberi, párkapcsolati, házassági fejlődésünk.

Minden békétlenség gyökerében az önérvényesítés húzódik meg, az Ego. Az a párkapcsolat, az a házasság, amely – szövetség helyett – szexuális és gazdálkodási szerződés, csak addig áll fenn, amíg a felek kompromisszumokkal ki tudnak egyezni. A békétlenségek megoldási lehetősége egyenes arányban van *az elvi harmóniával és az önfegyelemmel.* Az elvi harmónia és az önfegyelem lelkiség és szellemiség gyümölcse. Most új kulcsszóként az önfegyelem fogalmazódik meg. Melyikünk szereti, ha parancsolgatnak neki, ha utasítgatják a házasságában? „Jókat kell tennem, hogy velem is jó dolgok történjenek” (Slaughter). Ezt nem lehet megspórolni… Öt olyan tényt fogalmazok meg, amelyek megrengették a mi önközpontúnak indult házassági kapcsolatunkat, de ugyanakkor megadták feszültségeink élhető és éltető megoldásait is.

1) A család autonómiára és ugyanakkor támaszra is vágyó egyéniségek közössége. A többieket lehengerlő férj/feleség nem erős, hanem erőszakos egyéniség. A mindig, mindenben engedékeny feleség/férj nem szelíd, hanem éretlen ember. Az egészséges lelkületű ember vágyik önmaga kiteljesedésére, várja ebben házastársa támogatását. Mindannyian vágyunk önállóságra is a magunk vállalta kötelékeken belül is. Önmagunk belülről jövő kézben tartása önismeretünkre és a kívülről jövő jelzésekre épül. Az önfegyelem megelőzi, a megbocsátás megszünteti a békétlenséget. Ütközéskor lehet sokféle magatartást tanúsítani: harcolni, bezárulva védekezni, kimenekülni… Harc helyett azonban lehet toleránsan hozzáállni is (néhány pengeváltás után rádöbbenhetünk harci zajunk idegenségére). Bezárulás helyett lehet megbeszélést kezdeményezni, kimenekülés helyett lehet belékarolni a másikba. A konfliktusba kerültek közül az akkor éppen erősebbnek bizonyuló fél tud kezdeményezni. A nagy baj akkor jelentkezik, a konfliktus akkor húzódik el, ha egyik fél sem szedi össze magában szeretetének kezdeményezni tudó erőit. Az egyoldalú kezdeményezéstől megmenthet, ha némi humorral megfogalmazzuk magunkban: Legközelebb nekem illik kezdeni…

„Hamupipőke” veszélyű élethelyzetből feleségem, Zsike így lett egy dinasztia „ősanyja”, „szentfazék, okos tojás”-kísértésemből így lettem én, Náci, földön járó, égre tekintő „ősatya”.

2) Feszültségeink robbanóerejét érzelmi telítettségünk határozza meg, nem pedig az igazunk ereje. Hógolyónkból érzelmeink tudnak lavinát csinálni, pedig lehetőségünk lenne az irritáló homokszem hatására a gyöngykagylóhoz hasonlóan igazgyöngyöt hozni létre. Minden békülékenynek indult mondat, amely „de”-vel folytatódik, csírájában öli meg a békesség lehetőségét. „Jó, neked van igazad, de miért nem állsz mellém a gyerekekkel szemben?” – hangzik mifelénk még ma is az anyai kérdés. Van „igazság” szerinti, és van „érzelem” szerinti melléállás.

Az „igazság bajnoka” lánctalpas tankként átgázol a másikon, pedig elég lenne az igazság erejében, nem pedig saját hangerejében bíznia. Hamis prófécia az a szöveg, amely szerint „ha sokszor és hangosan mondjuk igazunkat, akkor a népben igazzá is válik” (Sztá-

lin). Ha megérvelve és szelíd szerénységgel mondom, talán elfogadásra jut igazságom… *Van azonban olyan konfliktushelyzet, amelyben az „igazságom” már a megbékélés alapjait, a kapcsolatban levést veszélyezteti.* Minden újraépítkezésnek az alapja ugyanis a kapcsolat. Tudjuk, hogy a szeretetnek nem a gyűlölet az ellentéte, hanem a közöny! Lehet olyan romos állapotú a házasság, mikor az „igazságomnál már nagyobb érték a kézfogás” (Wass Albert).

A „szív bajnoka” parttalan özönvízzel (könnyeivel) sodorja el azt, amit elég lenne mértékkel megöntöznie. „A szó veszélyes fegyver” (Bródy), de a „szívember” sem fegyvertelen, hiszen ott vannak érzelmi eszközei: hiszti, durci, könnyek… Ezt is lehet mértékkel alkalmazni, amint ezt a könnyeiket nevetve törölgető feleségek tanúsíthatják. Eszközeink azért adattak, hogy a szükséges, de elégséges mértékben rendelkezésünkre álljanak.

Folyamatban élünk az erényeinket illetően is: elutasítás (1) – elviselés (2) – elfogadás (3) – együttműködés (4) – értékelés, méltatás (5). Konfliktusainkban lehiggadva (azokba belefáradva), némi öniróniával akár osztályozhatjuk is viselkedésünket: a megbukástól (1) az élhetőn át (2, 3) a konstruktív (4) egymásért élés kitűnő (5) bizonyítványáig. Időnként az sem árt, ha egymással átbeszélgetve egymásról is kiállítjuk ezt a bizonyítványt. Ha sértődés lesz ebből, akkor ez az „akkor és úgy” alkalmatlan közös állapotunk jele. Házasságépítésünk, nem pedig hadállásunk állapota szükséges ahhoz, hogy egymás hasznos lelkivezetői is lehessünk.

Kezdő apaként az mentett meg férji, apai életem legnagyobb bűnétől, hogy gyermeknevelés-ügyben Zsikét keményen leültettem, és neki volt ereje ülve maradni, és „csak” sírdogálni. Ki volt az erősebb?

3) Az alkalmasság (habilitas) elve alapján üzemelünk. Patriarchális (apaközpontú) és/vagy matriarchális (anyaközpontú) modelleknek nincs helyük a szeretet rendjében. Életünk szolgálati (miniszteri) tárcáit aszerint kell elosztanunk egymás között, hogy *melyikünk mire alkalmasabb*. Fejlődésre hivatott emberekként ez változik az évek során, és rugalmas módosításokat, igazodást kíván tőlünk. Ez a fejlődés mindenekelőtt azt jelenti, hogy magamat igyekszem fejleszteni. Ezzel kínálok támaszt hasonló előrelépéshez a páromnak is. Az állatvilágra oly jellemző territóriumharcok sok békétlenség forrásai a házasságokban. Most csak kettőt, a mi életünkben kiemelkedő területet említek.

A pénzügyi tárca nem a pazarlóbb kezébe való. Az ünnepek irányítása nem a zsugoribb kezébe való. A magabiztos takarékos fél általánosan érvényesítendőnek éli meg ezt az erényét. Elszámoltat, zsörtölődik… Élhető egyensúlyt az jelent, ha a takarékosabb kezeli a hétköznapok pénzügyeit, a bőkezűbb szervezi a jeles napokat. Az összekoccanásokat megelőzhetjük az előzetes megbeszélésekkel... és humorral: „Megéri ez a kiadás, hiszen anyátok egyszer dorgál meg, ti pedig tizenhatszor megdicsértek.” A spórolós Zsike megengedőbb lett, a herdálós Náci fegyelmezettebb lett az évek során.

Feladataink átfedésekor, illetve helyettesítésekkor az addigi tárcavezető utasításokkal teheti tönkre társa fejlődését. Inkább a javaslat és az elfogadó, megértő tolerancia előzheti meg a későbbi csattanásokat. Képtelenség-e egy ilyen mondat: „Egy férjnek a szülésen és szoptatáson kívül mindenhez elviselhető szinten értenie illik”? Mindenhez, ami a család életéhez szükséges és elégséges feltételeket biztosít. Elviselhető szinten, vagyis felesége számára elfogadható minőségben. Nem születünk sem zseninek, sem polihisztornak, de két balkezesnek és élhetetlennek sem. *A feladat ugyanis megszüli mesterét,* ha az ember hajlandó kilépni kövületeiből. Ismerek ötvenes éveiben járó pedagógust, aki nem képes egy szöget beverni a falba. A kényelemből megjátszott alkalmatlanság fejlődésünk halála. A türelmetlen magabiztossággal viszont kiölhetjük egymásban azt a fejlődést, amelyre majd nagy szükség lesz betegség, öregség esetén. A feleség nem konyhai és takarítói ingyencseléd. A férj nem folyamatos műszakú karbantartó. A férji jegygyűrű fényét a mosogatás adja. A feleségé attól patinás, hogy a kalapács nyele is illik hozzá. Ha az élet úgy kívánja. *Nem egymás helyett, hanem egymásért munkálkodunk. Nem egymás boszszantására, elvárásaink dacos demonstrálására, hanem egymás szolgálatára dolgozunk.* Ez ahhoz is segítség, hogy tiszteljük egymás életterét.

4) A testi kapcsolat több, mint hormonháztartásunk karbantartása. Segítendő a szerelem és szeretet fogalmainak tisztázását, felkínálok egy „szerelmi” meghatározást. *A szerelem egy nő és egy férfi között kialakult ösztönös, érzelmi sodródás, amely a fajfenntartás ösztönére épül, hogy eljuttassa az embert az egymásért élés szeretetrendjébe.* Ezzel félresöpröm az ilyen sóhajtásokat: „Oh, a mi szerelmünk már meghalt, már csak szeretjük egymást…” A szerelem része a szeretet életre szóló hivatásának. *Az önszeretettől fejlődünk az önát-*

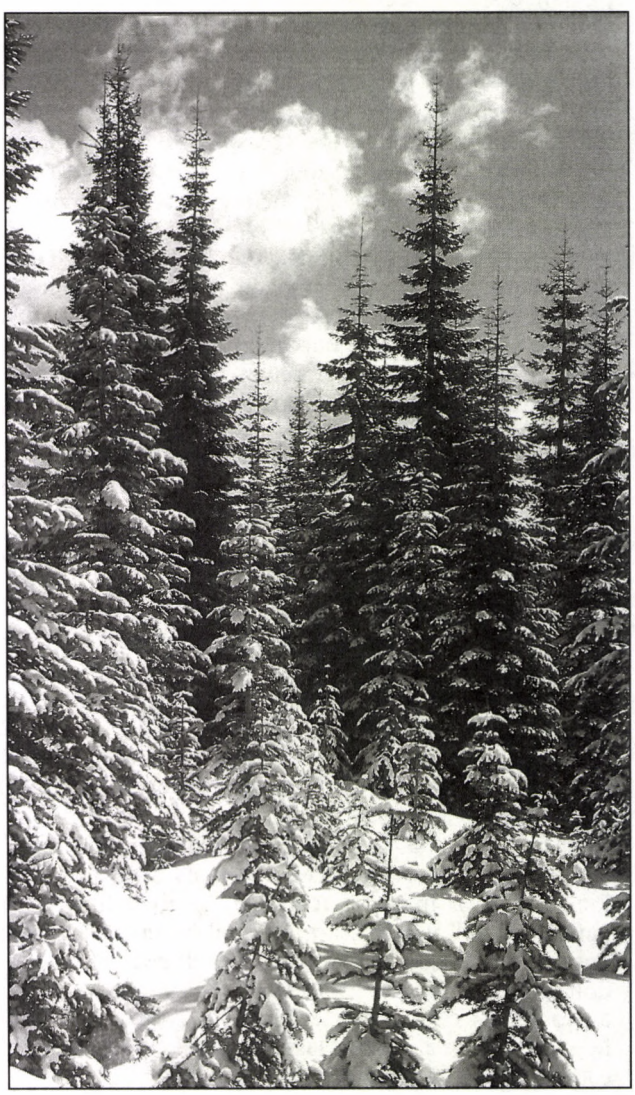

adás felé. Ha valaki kisgyermek szintű önszeretettel („enyém") akar házasságot kötni, az ilyen lesz az asztalnál és az ágyban is. Az asztalnál, ahol övé az első és legjobb falat, vagy éppen övé a felszolgálás hatalma, a „mit, mennyit, hogyan" kizárólagos eldöntése. A „testbeszéd" pedig az érintéstől az egymást megajándékozni akaró egyesülésig sokféle magatartást jelent. Van ideje a röpke simogatásnak, és van ideje az ölelésnek. Ahol azonban az Én körül forog minden, ott a „szeretlek" nem vallomás, hanem elhallgatása annak, hogy „szeretlek birtokolni". Ölelésünk így válik szexuális elvárássá, követeléssé vagy akár irgalmaskodó elviseléssé, pótcselekvéssé. A csakis az ágyban kibékülő felek az ösztön felületén éppen békét kötnek, de újratermelik konfliktusaikat, amelyeket ölelésük előtt kellene megbeszélniük, és majd ezután öleléssel lepecsételniük békességre találásukat.

A házasság szexuális megnyilvánulása úgy is megfogalmazható mint a test szentsége. A szentség valamit lepecsétel, és valamire küld. Ölelésünk hivatott lepecsételni harmóniára törekvő addigi igyekezetünket, és küld a felkelés utáni összemosolygó, pozitív sugárzású újabb helytállásainkra. Az ezen a területen is ajándékozni akarásunk a hűség záloga. A karcsú derék és az izmos vállak vagy egyéb sajátosságok kellenek, hogy felfigyeljünk egymásra, de kevesek az életre szóló hűséghez. Ehhez ajándékozni akaró önátadás kell. Az egészséges „testbeszédhez" is fel kell nőni. Az ösztönös sodródás kevés a célba jutáshoz, sőt veszélyes is lehet. Amint a folyón evező ember a sodrást is felhasználja, de azért maga tartja kézben evezőjével a mikormerre-hogyan döntéseit. „Testbeszédünk" csúcsa az, ami által növekedünk az egymásért élés szeretetében. Aki azt gondolja, hogy a szerelem csúcsa csakis a szexuális kielégülés lehet, az még nem élte át azt a boldogságot, amikor féltékenysége féltéssé szelídült, és egyszerű, de könnyeket kicsaló átölelésben oldódott fel, fejeződött ki…

Zsike kezdetben is munkából való hazaérésem után tudott csak elmenni egy óra kikapcsolódó futásra, kerékpározásra. Hónapokig duzzogtam, féltékenykedtem, mire rájöttem, hogy értem, értünk kell neki a regenerálódást biztosítanom! Ez is kellett ahhoz, hogy a 28 év gyes, gyed, gyet… alatt ne legyen „otthonitisz" betegsége. Pedig de féltékeny voltam, hiszen Gyökössytől tanultam, hogy meg lehet csalni egymást mosogatóronggyal, TV-nézéssel… kerékpározással is…

5) A gyermek teszi családdá a házasságot, mégsem a miénk, „csak" ránk van bízva. Személyes konfliktusaink kétharmadát miattuk kellett megvívnunk egymással. *A gyermek nagy áldás, de ugyanakkora kihívás is.* Olyan új problémák jelentkeznek általuk és értük, amelyek elől nincs mód elmenekülni a mulasztás bűne nélkül. Álljon itt öt olyan közhely ízű mondatunk, amely segített megelőzni vagy megoldani konfliktusainkat.

Minden gyermeknevelés az én önnevelésemmel kezdődik. Ehhez azonban alkalmas eszközök kellenek. Szempontok, amelyeket időnként átgondolok, értékelek. Lelki tükörnek nevezik ezt, amely elveimre épülő, de nagyon személyre szabott szempontrendszer. Házasságunkban ezek a szempontok a mindkettőnkre vonatkoztatható részeikkel erősítik azt a közös nevezőt, amely nélkül közös szövetségi vállalkozásunk esélytelen lenne ebben a diabolizáló (szétdobáló) világban.

A minőségre nevelés akkor is kötelez, ha most nem látom gyümölcsét. Az ősbizalom lelkülete kell ahhoz, hogy szeretetünk befektetetett energiája megmaradásának reményét fel ne adjuk. Vannak átvészelendő életszakaszok (tinédzserkor). Gyermekeink lázadó időszaka után a saját családjuk éltetésének gondjaiban rendre előkerülnek a régebben elutasított szülői szempontok. Hinnünk kell értékeink áthagyományozódásában.

Gyermekeink rólunk való leválása születésükkor kezdődik, és a mi halálunkig tart. A családi fészek feltöltődésre, menedékre és kiröptetésre van. A fészekben megülő gyermek felnőtté válván akarjon kirepülni. Aki jól elvan otthon, az jó, ha kipróbálja életképességét akkor, amikor neki kell a napi élethez szükséges dolgokat intézni, megcsinálni, kifizetni, beosztani idő-energia-pénz felhasználását… A szeretet életképességre, nem pedig kényelemre szoktatásra segíti gyermekeit.

Gyermekeink kimenekülésnek és önmegvalósításnak élik meg leválásukat. A lázadás az életképesség egyik jele. Az életképességnek is éretté kell válni. Ennek a kimenekülésnek egészséges formája, amikor valamiről valamire irányul ez a törekvés. Valahonnan a semmibe vagy a meglévőnél értéktelenebbe vágyni, ez bizony még az éretlenség jele.

Szülői felelősségünk nagyon behatárolt, aggódásunk felettébb határtalan. Nem mindenben felelős a szülő gyermekeit illetően. Ismerhetünk zilált szülőktől származó, szép gyümölcsként mutatkozó gyermeket. Ismerhetünk szép szülői háttérből elbitangolt gyermeket. Emberi mércével, itt és most így néz ki… Bíznunk kell gyermekeink esetében is az élet folyamatában rejlő fejlődési lehetőségekben. A szülők alapvető joga: szomorkodni gyermekük rossz irányvétele miatt. A szülők alapvető kötelessége: ébren tartani gyermekeik figyelmét saját személyes felelősségük tudatosítására.

Családunk jelmondata minden konfliktushelyzetünkben kapaszkodót jelent: „MEMENTO VITAE!" (Emlékezz az Életre!). Aki házasságra lép, az élet és az Élet szolgálatára lép – minden konfliktus ellenére –, mintegy mennyei Atyánk meghosszabbított kezeként a földön.

Király Ignácz

A szerző Király Ignácz, „Náci" (64 éves), felesége Tojzán Erzsébet, „Zsike" (59 éves): teológus-asztalos és ápolónő-csecsemőgondozó szülők, 16 saját gyermekkel és jelenleg 16 unokával, a Bokor Közösség tagjai 44 éve.

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2015. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára kis mértékben emelkedik, az egyes számok ára 265,- Ft, az éves előfizetés ***1600,- Ft*** lesz, illetve annak, aki postán kéri, *a postaköltséggel együtt* ***2800,- Ft.***

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy a belföldi rózsaszín postautalvány címzésében az „Érted vagyok" és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl (1076 Budapest, Thököly út 11. I/6).

Karácsonyi elmélkedés

Sokáig töprengtem, mi legyen idei karácsonyi elmélkedésem témája. Aztán imádságaim nyomán megérlelődött a cím, majd a tartalom is. Sokszor énekeltük: „Királyi törvény, szeress, hogy élj!" Ennek egyik mondata: „E királyi törvény írja, minden ember testvérünk! S aki éltét másért adja, az a testvér szent nékünk!"

Szent Jakab említi a levelében: *„Ha az Íráshoz híven teljesítitek a királyi törvényt: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat – helyesen tesztek"* (Jak 2,8).

Nekünk, hívőknek világos kell, hogy legyen: a karácsony nem az ajándékozásról szól, nem is a családról, nem az érzelgős szeretetről.

Mikor mennyei Atyánk nekünk ajándékozta Fiát, elkezdődött a legintenzívebb és legerősebb küzdelem a sötétség fiai és fejedelme ellen. Azóta vég nélküli ez a küzdelem.

A Sátán gazdasági ünneppé, a pénzköltés ünnepévé tette azt az áldott percet, órát, napot, mikor a Fiú megtestesült. Nem újdonság ez: amire rátelepszik a pénz, a kalmárszellem, az nem ünnep többé, hanem zsibvásár.

Mi lett Szent Miklós püspök ünnepéből is: egy csokoládégyáros találta ki a Mikulást az 1800-as évek elején. Azóta boldog-boldogtalan mikulásozik. Ma már hivatásos Mikulások járják a világot, bohózatba illően elferdítve Szent Miklós püspök magasztos alakját.

Micsoda üzlet a mikulás és a karácsony a pénzhez értő embereknek, kereskedőknek. A kereskedők, boltosok, áruházak állítják, éves bevételük legnagyobb részét a december hónap hozza. Karácsonykor napjainkban 6 milliárd Ft értékű szaloncukor fogy el, miközben az adózók az elmúlt évben jövedelmük 1%-ából 2,1 milliárd Ft-ot juttattak a katolikus egyháznak.

Ha mindenkit elkap a gazdasági hév, az ajándékozási láz, akkor valamit nagyon elhibáztunk.

Miről szól a karácsony?

- Volt valaki, aki kétezer éve eljött a Földünkre, hogy segítsen minket a tájékozódásban: merre kell mennünk, mit kell tennünk.
- Volt valaki, aki intenzíven és keményen felkészült hivatására. Nem dédelgetett vágyálmokat, tudta, hogy az életével fizet vakmerőségéért.
- Volt valaki, aki küldetésének kezdetén elhatározta: nem tölti idejét azzal, hogy pénz szerezzen, hogy gazdag legyen.
- Aki tudta, hogy nincs szüksége a népszerűségre, mert nem akar megsüvegelt, elismert ember lenni.
- Aki tudta, hogy semmiféle földi hatalomban nem akar rész venni, mert az igazi hatalom a szívünkben van, amikor önmagunknak parancsolunk, amikor megbocsátjuk a sértéseket, amikor tudjuk szeretni azokat is, akik nem szolgáltak rá.
- Volt valaki, akinek Isten Országa fontosabb volt és lett a saját életénél, aki adásban, osztozásban, békességteremtésben és szolgálatban gondolkodott és élt.

Aki ma rálép Jézus Krisztus útjára, azelőtt csodálatos, de nagyon kemény élet nyílik meg. Ki kell űznünk saját szívünkből a sötétséget, a szeretetlenséget, a féltékenységet, a gyűlöletet, a megvetést. A világosság gondolataival és cselekedeteivel kell megtöltenünk a szívünket. Akkor megértjük – látva világunkban a sok testi, szellemi, lelki nyomort –, csak egyet tehetünk: életünket mások szolgálatára szenteljük.

Csodálatos példákat látunk magunk körül, sokan áldozzák életüket másokért.

- Paptestvérem, aki lemondva gazdag plébániájáról, misszióba megy Kárpátaljára.
- Akiket megérintett a dévai árvák sorsa, és időt, pénzt, energiát nem kímélnek, hogy segíthessenek.
- Paptestvérem, aki iskolát üzemeltet, hogy a felnövekvő generáció mind több értékkel gyarapodjon – nem törődve a sorozatos magaláztatással, gáncsoskodással, meg-nem-értéssel.
- Amikor elkötelezett lelkek munkája nyomán kisközösségek alakulnak, ahol gyermekek, fiatalok, felnőttek ismerkednek azzal a gondolattal, hogyan kell majd nekik is másokért élő, szolgáló életet élni.

Aki a szolgálat szent munkáját vállalja, maga is megszentül. Aki az életét másokra áldozza, pazarolja, arra úgy kell tekintenünk, mint szent emberre, mint a mennyei Atya követére.

Törekednünk kell az ilyen életre, hogy az utánunk következők azt tudják, mondják rólunk: „Az életét másért adta, ezért ez a testvér szent nékünk."

Vincze József

Olvasók fóruma

Gyengédség vagy gyönyörűség? – Az *„Érted vagyok"* augusztusi számának a 22. oldalán szép cikket találtam, amely Isten gyengédségéről szól. Figyelmesen elolvastam – ugyanúgy, mint az újság többi tanulmányát –, és láttam, hogy a cím és a központi gondolat a 16. zsoltár 10. versére támaszkodik. A szerző ezt a fordítást közli: „Az élet útjára tanítasz engem, színed előtt az öröm teljessége, jobbodon a gyengédség mindörökké." Mivel ezt a verset sokszor idéztem már, tudom kívülről, ezért meglepődtem a szövegen, és nyomban utánanéztem.

A 2007-ben kiadott új fordítás így közli: „Megismerteted velem az élet útját, teljes öröm van tenálad, örökké tart a gyönyörűség jobbodon." Biztonság kedvéért tovább kutattam. A Neovulgata alapján készült katolikus fordítás, amely 1977-ben Budapesten jelent meg, így fordít: „Megmutatod nekem az élet útját, az öröm teljességét színed előtt és a gyönyörűséget jobbodon mindörökké." Megnéztem a „Szentírás magyarázata" című kommentárban (Budapest, 1995, II. kötet, 551. o.), ahol Dr. Karasszon Dezső ószövetségi professzor így magyarázza a verset: „Az ő színe előtt örömök vannak, 'jobbján' kedvesség, gyönyörűség." Tovább mentem, és az igen elismert Jeruzsálemi Biblia fordítását kerestem meg, melyet gyakran használtunk fordítói munkánk során. Ott ez áll: „Den Weg des Lebens weisest du mich, vor deinem Angesicht die Fülle der Freude, Wonne zu deiner Rechte auf ewig."

Az eredmény tehát az, hogy a szerző által közölt fordítás tévedésen alapszik. Itt nem gyengédségről, hanem gyönyörűségről van szó. Persze a cikk tartalma ettől függetlenül igaz, de a zsoltárvers fordításában a gyengédség helyébe a gyönyörűség kerül.

Dr. Szathmáry Sándor teol. professzor
Miskolc

Püspök civil kurázsival

Itt a Westdeutscher Rundfunk. Rheinland-Pfalz miniszterelnökét ma meglepetésszerűen kikiáltották kölni érseknek. A székeskáptalan, a püspöki tanácsadó testület és – a laikusok képviseletében – a katolikusok egyházmegyei tanácsa különböző frakciói nem tudtak közös jelöltben megegyezni. Amikor a heves viták után az a veszély fenyegetett, hogy a konfliktus elszabadul, a kormányfő megjelent a választógyűlésen, hogy lehűtse a kedélyeket.

A szavazásra sem jogosult laikust azután teljesen meglepő módon új püspökjelöltként vonták be, és meggyőző többséggel megválasztották. Az egyházmegyei tanács szóvivője kijelentette: „Kompromisszumos jelöltben egyeztünk meg, hogy megakadályozzuk a kölni érsekség fenyegető szakadását." Róma állítólag már jóváhagyta a választást.

MA ELKÉPZELHETETLEN LENNE egy effajta rádiójelentés. De pontosan így indult a milánói kormányzó, Ambrus egyházi karrierje, amikor több mint 1600 évvel ezelőtt Milánó püspökévé választották, jóllehet még meg sem volt keresztelve. Az egyháztörténelem e korai századaiban azonban ez teljesen normális dolog volt: az is, hogy a klérus és a nép egyszerűen közfelkiáltással választott püspököt a maga köreiből, és az is, hogy meggyőződéses keresztényként az ember csak felnőtt korban kérte a keresztséget – tiszteletből a szentség iránt, amelyre több éves tanulási és gyakorlási folyamat során készült föl.

A megkeresztelletlen, kompromisszumos jelölt mindenesetre az ég ajándékának bizonyult a milánóiak számára. Ambrus a korai keresztény idők egyik legjellegzetesebb püspökévé vált. Tekintélyi föllépésű, sugárzó és kérlelhetetlen volt – ugyanakkor a lelkiismereti szabadság védelmezője, szociálisan elkötelezett, és igen gyakorlatiasan gondolkodó teológus, ráadásul még himnuszköltő és komponista is.

339-BEN SZÜLETETT TRIERBEN, egy magas rangú állami hivatalnok fiaként. Apja halála után a család visszament Rómába. Ambrus sok időt és energiát fordított klasszikus és jogi tanulmányokra, az állami szolgálatban meredek karriert futott be, már fiatal férfiként a római törvényszék tagja volt, és kb. 30 éves korában rábízták Felső-Itália kormányzását, Milánó székhellyel.

Ott nagy türelemmel és beleérző képességgel megpróbálta elegyengetni a különböző keresztény frakciók közötti állandó veszekedéseket; Áriusznak egy zsinat által elítélt tanítása akkor nagy divatban volt, Auxentius püspök maga is ariánus volt.

Amikor a püspök meghalt, és féktelen zűrzavar volt várható az utód megválasztásakor, Ambrus, a kormányzó a gyűlésbe sietett, hogy megakadályozza a forrongást. Szinte hanyatt vágódott a meglepetéstől, amikor a nevét kiáltották – a legenda szerint egy gyerek tette –, és a Santa Maria Maggiore egész gyülekezete lelkesen ujjongva köszöntötte.

AMBRUS PÜSPÖK BEVÁLTOTTA A HOZZÁ FŰZÖTT REMÉNYEKET. Pappá szenteltette magát, komoly munkával megszerezte a hiányzó teológiai ismereteket, vagyonát szétosztotta a szegények között, és minden olyan ügyét, amelynek nem volt köze püspöki hivatalához, rábízta a testvérére. Radikálisan szegény élete hamarosan éppolyan nagy hatást keltett, mint csiszolt prédikációi – amelyek egy olyan ünnepelt szónok számára készítettek utat, mint Ágoston, és döntően járultak hozzá ahhoz, hogy Ágoston keresztény lett, és a nagy püspök tanítványa.

Prédikációiból és a keresztelendők számára tartott katekéziseiből, tehát lelkipásztori gyakorlatából sok írás keletkezett. Amit kora felső rétegének emlékkönyvébe írt, azt saját egyszerű életstílusa hitelesítette: „Egyébként csak a sajátjukat adod vissza a szegényeknek. Mert jogtalanul tetted csak a magad tulajdonává, ami mindenki használatára adatott. A föld mindenkié, nem a gazdagoké... Ezért csak adósságodat fizeted meg, és messze vagy attól, hogy nagyvonalú ajándékozó légy!"

MEGVESZTEGETHETETLENÜL ÉS BÁTRAN KÜZDÖTT azért, hogy az egyház független legyen az államtól, amely éppen nem rég ismerte el államvallásnak a kereszténységet – és ezzel persze azt a veszélyt hozta rá, hogy az állam gyáva cinkosa legyen. Amikor Nagy Theodosius császár Tesszalonikiben hétezer embert mészároltatott le, köztük nőket és gyerekeket, hogy bosszút álljon egy népfelkelés során megölt katonai parancsnokért, a püspök kiközösítette az uralkodót. A császár gőgös daccal reagált; de a karácsonyi időszakban vezeklőruhában ment a templomba, és alázatosan bocsánatot kért.

Ambrus 397-ben, 58 évesen halt meg. Értékes porfirból készült szarkofágban temették el püspöki templomában, amelyet később Szent Ambrus-templomnak neveztek el.

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2013/12

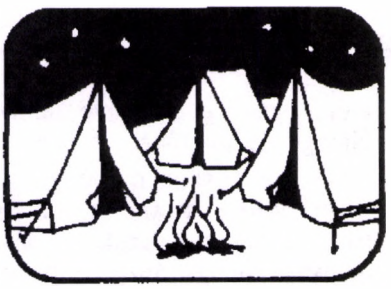

Dezsávü
Villanófény

A címszó jelentésével, gondolom, sokan tisztában vannak. Sőt valószínűsíthetően többeket elfogott már az az érzés, mintha a pillanat, amelyben vagyunk, a látvány, amelyet látunk, vagy a szó, amelyet hallunk, egyszer már pont ugyanúgy az életünk része lett volna. Velem ez gyakorta megesett biciklitúráinkon. Sokszor hittem azt, hogy „ismerős, ismerős, jaj, nagyon ismerős, már jártam itt, voltam itt, átéltem”.

A tudomány a maga eszközeivel többször próbálkozott már a jelenség magyarázatával. Így például felmerült, hogy mindez valamiféle jövőbelátás. Vagy csupán arról van szó, hogy a megélt esemény előidézi a tudatalattiban tárolt emlékfoszlányok felszínre kerülését? De az is lehet, hogy ismerős helyek és emberek előhívják előző életünk eseményeit. Mások szerint a párhuzamos dimenzió alternatív valóságának érzékelése idézi elő a jelenséget, vagyis a jövő megtapasztalásának, múltszerű megélésének élményét.

Magyarázatok után kutathatunk, és találhatunk is világlátásunknak megfelelőeket. Most azonban ennél egyszerűbb, tényszerűbb az érzet oka. Tíz évvel ezelőtt jártunk már a Morva-karszt vidékén. Valóságos a visszatérés, valóságos az átélés. Persze ez nem minden 2014-ben együtt MICIKLI-ről mondható el. Ugyanis azon a 10 évvel ezelőtti túrán néhányan közülünk nem voltak ott. Így nekik nem is jutott a dezsávü-érzésből semmi. Bezzeg nekem…!

Az alcím – Villanófény – utalhat a fényképezőgépre, amellyel emlékeinket megörökítjük. De utalhat a nyár fényeire, amelyek az idő törlőkendőjével kifényesítik az átélteket. De utalhat olyan gondolatra is, amely az agyunkban lenyomatot képezve, örökre velünk marad.

Az a jó, hogy a dezsávü-érzésben nincs jelentősége az időnek. Sem sorrendjének, sem tartamának, sem kezdetének, sem végének. Így most én is felmentem magam eme érzet mentén, és nem az időrendet, hanem a villanófényben megjelenő eseményeket „töltöm át” a megmaradó írás keretébe.

A Morva vidéke rendkívüli gazdagságnak örvend látnivalókban. És persze mi is örvendtünk a látnivalóknak. Valtice kastélya kínálta magát elsőnek, amikor Sopronból indult rövid autózás, majd némi kerékpározás után megérkeztünk. Kellem, báj, gazdagság, jó ízlés, tágasság és vál-

tozatosság – ezek a kifejezések jutottak eszembe a Lichtenstein-kastély és hatalmas parkja láttán. Az egykoron főúri gazdagságban élő hercegi család birtoka 1920-ig Alsó-Ausztriához tartozott. A történelem túllépett az osztrák császári dinasztián, és egykori életük értékeit ma turistalátványosságként tartják fenn.

A környékben élő főurak bosszantására a család török minaretet építtetett a parkban, kilátó gyanánt. A minaret csigalépcsőjén haladva felfelé, kissé szédülten, átéreztük a müezzinek istendicsérő lelkiállapotát. Fentről csodálatos látvány tárult szemünk elé. A levegő napfényes és tiszta volt, mintha egészen a soproni TV-toronyig elláttunk volna. Tíz évvel ezelőtt. Mert most nem mentünk fel a szédítő térbe. Viszont első cseh sörünket Valtice városában ittuk, most, 2014-ben.

Mikulov vendégmarasztaló városa azzal kötött magához bennünket, hogy nagy éhségünkben sok régi utcáját megjártuk, olyan éttermet keresve, amelyben 10 főnek van lehetősége terített asztalhoz ülni. Ez jelentéktelennek tűnő apróság annak, aki nem éhes. Nekünk viszont nem kis problémát okozott a keresgélés. De megérte, mert végül olyan méretes bécsi szeletet kaptunk, amely lelógott a tányérról. Szó szerint!

A „Detský domov” olyan biztos szálláshely, amely határokon átnyúló kollegiális kapcsolatoknak köszönhetően Csehországszerte rendelkezésünkre állt. Néha kastélyszerű épületekben adva ideiglenes otthont, amelynek erkélyén reggelizve a nyugalom és béke csendjével indíthattuk a napot. Valamikor régen, 2004-ben. Mert mostanság már az interneten talált, és előre lefoglalt szállásokon laktunk. Az idei évből egy olyan hídra villantott rá a fény, amely elválasztott és összekötött bennünket. A híd Szent Lajos király hídjára emlékeztetett, bár nem hosszúsága és összeomlása okán, hanem labilis volta miatt. Akik közülünk megjárták, erőteljesen elgondolkodtak hátralévő éltük bizonytalanságán.

Brno központjában, a Petrov-hegyen található két fő látványosság bennünket is vonzott. Viszont nehézkessé vált bejutásunk a központba. Túl sok a kerékpárút a környéken, magyar ember ehhez nincs hozzászokva, nem szoktatták hozzá a magyar viszonyok. Döbbenten tapasztaltuk a kerékpárutak kihasználtságát is. Rengetegen tekernek, görkorcsolyáznak, nordic walkingoznak, sétálnak arrafelé. Eltévedettségünkben „életvízhez” kellett folyamodnunk. Érdekes, azt könnyen találtunk!

Miután az útkeresők tisztázták az irányokat és értelmezték a nyilak jelentését, már biztosabban tekertünk a városközpont felé. Megtaláltuk a Péter-Pál katedrálist, amely épp egy

esküvőnek volt a helyszíne, így megfigyelhettük a kifelé jövő násznép ünneplési szokásait, a viccelődés és éljenzés sajátosságait. A rabláncra fűzött vőlegény szabadulását és a feldíszített iga édes terhe alatti mosolygását. Menyasszonya csak szépségével statisztált mindehhez. A nőknek talán szükséges, ami a férfiaknak nehézség?

Csodák pedig vannak, és kérni is lehet őket! Erre nyertünk bizonyosságot, mert Brnoból az autókhoz visszavezető utunk végeláthatatlan tekerésnek tűnt, ismerve az odavezető út nehézségeit. Fohászkodásba kezdtünk tehát valami titkos lehetőségért, ami megkönnyítheti sorsunkat. És íme, megkaptuk!! Egyszer csak egy másik út adódott, amelyen hipp-hopp megérkeztünk kiindulópontunkhoz. És ez most történt, 2014-ben!!

Vasutasokkal barátkozni veszélyes kaland lehet, mert vonzzák a vas utat... ☺ Azon az úton azután bármi érkezhet. Egy csésze kávé vagy sütemény, de akár egy tál knédli is. Jópofa ötletet láttunk, és vicces tapasztalat ülni egy vendéglőben, ahol modellvasút vagonjain érkezik a megrendelt étel-ital. Kiépített vasúthálózat járja körbe az asztalokat, a pincér által felvett rendelés után pedig szállítja, amit a vendég mosolyogva fogad. Ez a Vytopna (magyarul: Fűtőház) étteremben található.

A Macocha-szakadék szélén kilátó épült, ahonnan letekinthettünk az évezredekkel ezelőtt beszakadt mélységbe. Nézelődésünk során egy narancssárga-fekete pillangó kereste társaságunkat. Kishíján a fényképezőgép objektívjére repült. Ott kellette magát körülöttünk mindaddig, míg fotóvégre nem került. Itt üldögél azóta is, a kilátó vaskorlátján. Immáron tíz éve.

Az idei évben csak a cseppkőbarlangon sétáltunk végig, megérkezve a szakadék aljába. A látvány fenséges. Amikor kiléptünk a sötét barlangból, és szemünk láttára nyílt meg a hegy gyomra, ugyanazon lenyűgözöttségérzés talált meg, mint amikor előzőleg itt jártunk. A magasság és a mélység találkozása, a sötétséget felváltó világosság ereje, a végtelen tapasztalatát adta nekem, most is. A Punkva-folyó a szakadék alján, a hegy gyomrában folyik. Barlangi hajóút vitt ismét a szabadba bennünket.

Meditatív kerékpározás a zöld erdő lombja alatt, a fölénk magasodó hegyek között. Kell ennél több? Nekem nem! Ez az „Imádok élni..." állapota. Csend, ritmus, levegő, biztonság. Ilyen út vezetett szállásunkra bennünket, még azelőtt hazaérve, hogy az égi lavór tartalmát a földre zúdította volna Eső Isten. Az égzengést és földindulást kényelmes fotelekben ülve, emelkedett lelkülettel éltük át, miközben kedves barátunk gondolatait hallgattuk „a dühös Jézus"-ról.

Predklásteri kolostora sajátos építészeti elrendezésű. Történelmi és építészeti korszakok egyaránt alakítottak külső megjelenésén. A 90 fokban összeépített két templom mint két nővér karol egymásba. A Mennyek kapuja – Porta Coeli – román stílusban épült. Álltunk már ebben a kapuban, reméltünk is a Mennyekben. Talán már léptünk is át olyan kapukat, amelyek mögött megtaláltuk.

De a mennyország mellett ott a pokol is. Én azt is megjártam. Mert nekem a pokol a rettegés. És ezen a túrán is volt rettegés. Pedig olyan szépen indult az út, amely a félelmet rejtette. Folyópart, víkendházak, erdő. De az erdei út egyszer csak felkúszott a domboldalra. Egyre magasabban és egyre keskenyebben kanyargott. A fák gacsibákat, kiemelkedéseket gyűrtek az útba gyökereikkel. Kerékpárt tolni hegynek felfelé, csúszós erdei úton, miközben alattunk kanyarog egy nevenincsfolyó. Nos, ez félelmet keltett bennem. De a MICIKLI-túra nem magányos vállalkozás, és a bajbajutott nem marad egyedül. Én sem maradtam. Mezítlábas mentőszolgálatos tolta át a bicikliket a folyón, míg mi, a többiek, száraz lábbal másztunk a hegyoldalban. Talán mondhatjuk azt is, hogy ez az útszakasz izgalmas volt. Sok leküzdendő nehézségen kellett átvergődnünk. Kellett, hogy ilyen is történjen velünk, azért, mert egy másik dezsávü-érzésben támaszkodhatunk erre a pozitív tapasztalatra. Félelem és az azon való túljutás.

A tökéletes dezsávüt Pernstein váránál éltük át. Amikor 10 tíz évvel ezelőtt itt jártunk, zárva volt, filmforgatás miatt. Visszatértünk hát, hogy megnézzük. De ismét zárva volt, hétfő szűnnap lévén. Ez a vár nem adta magát. Talán egy újabb visszatérés során túljutunk kapuin és falain. Bár, mintha már láttam volna valakit, aki végigsétált a falakon...

A hazafelé vezető úton meglátogattuk a Kolonáda Valtice építményét. Ez egy klasszicista oszlopsor, amelyet a Lichtenstein család építtetett az elmúlt évezredben. Lankás domboldalon található. Furcsa látványt nyújt ott a zöldben ez a monumentális építmény, körülötte a mezővel meg néhány fával. Kissé hihetetlen, hogy ott van. Leültem a domb alján, és azon járattam az agyam, mit keres itt? Miközben ott üldögéltem, odajött hozzám egy kicsi lány. Elkezdtünk beszélgetni. Hogy miről, nem tudom. De aranyosan mondta, mondta a maga nyelvén csehül, én meg válaszoltam a magam nyelvén magyarul. Így van ez...

Aztán megidéztünk egy emléket egy 5 literes unicumos üvegről, amelyet vendéglátóink 10 évvel ezelőtt bontottak fel közös bicajozásunk emlékére. Több éve várt a pillanatra az üveg, olyannyira, hogy parafadugóját már nem lehetett kihúzni, mert szétesett a dugóhúzó húzó tevékenysége közben. Az ital fenséges volt!

Az éveket, amelyekben együtt töltünk néhány napot a vasparipán, már tízesével tudjuk csoportosítani. Az élményeket nem kell, csoportosulnak önkéntelenül. Aztán sűrűsödnek, párolognak, átrendeződnek. Talán nem is számít, melyik évhez kapcsolódnak, melyik tájon történtek, melyik város volt a helyszínük. Csak a létezésük fontos, a megőrzésük – mint annak a régi unicumos üvegnek –, hogy amikor villanófényben újra láthatóvá válnak, jó barátok között ízlelhessük őket!

Csizovszkiné Szabó Erzsébet

Leszkay András bácsi Moha-meséje

A veszekedés művészete

Egy nyári reggelen szép kis sárga kocsi gördült be a kertünkbe. Két almásszürke póniló húzta, és négy utasa volt. A bakon egy törpe bácsi tartotta a gyeplőt, mellette egy törpe kisfiú ült, a hátsó ülésen egy törpe néni mosolygott, mellőle meg egy nagyobb, olyan magam korú törpe kisfiú vizsgált engem érdeklődve. De arra is volt gondja, hogy előbbre szóljon a kisebbnek: „Viszszafelé én ülök a bakon!”

Édesapánk nemrégiben odaát járt Pöttöndön, a Börzsöny-hegység másik törpe falujában, és megismerkedett evvel a bácsival, aki szintén ötvösmester volt. Ez volt a neve is: Kopácsoló. Meghívta hozzánk egész napra, családostul.

Fölvezettük őket a verandára, egy kis második reggelire. Utána a kisebbik fiú – Meskete – Ugri Bugrival szaladt játszani. A magam korú meg – azaz Cincér – igen komolyan így szólt hozzám: „Fontos beszédem van veled. Vezess olyan helyre, ahol senki sem hallgathat ki minket!”

Fölvezettem a ház mögé, hegyoldali kertünkbe, és leültünk a padra a cseresznyefa alatt. De Cincér még a fára is fölvizsgálódott, mielőtt megszólalt volna. Aztán hosszasan nézett engem, és ravaszkás mosoly bujkált a szája körül. Végül elkezdte. „Hát te vagy az a híres Moha? Ahogy ezt a jámbor ábrázatodat nézem, nem is hinném, hogy milyen talpraesett fickó vagy” – és kacsintott. Szólni akartam, hogy téved, és legjobb tudomásom szerint nem vagyok talpraesett fickó, de nem engedte, hogy szóljak. „Hallgass! Én mindent tudok rólad, és mi meg fogjuk érteni egymást! Azzal kezdem, hogy hoztam neked egy nagyon szép könyvet, a Robinsont, de csak akkor adom oda, ha megérted, mit kérek érte. Engem sokszor csúfolnak a nevem miatt: Cincér, Pincér! Ebből persze veszekedés lesz, meg másból is. De sajnos nem mindig sikerül úgy veszekednem, hogy én győzzek. A pöttöndi kistörpék nagyon szájasak, túlbeszélnek, lehurrognak, kinevetnek, még ez a vacak Meskete is! Egy szó mint száz, nem tudok úgy veszekedni, hogy én maradjak fölényben. Rólad viszont azt hallottam, hogy te mindig győzöl. Moha mindenkinek fölébe kerekedik! Mohát nem lehet zavarba hozni! Mohát nem lehet megszégyeníteni! Moha mindenkit lefőz! Arra kérlek hát, Moha, áruld el nekem a fortélyaidat, segíts hozzá, hogy én is mindig győztes legyek! Taníts meg engem, hogy úgy mondjam, a veszekedés művészetére! Magadnak nem ártasz vele, hiszen én csak Pöttöndön fogok veszekedni, viszont megkapod érte – s megint csak kacsintott – a Robinsont!”

Elgondolkodtam. Cincér aggódó tekintettel várta, mit felelek. Ezt feleltem: „Megtanítalak rá, de kikötöm, ha valaki veszekedni kezd velem, neked nem szabad beleszólnod! Te csak figyelsz, hogyan viselkedem.” Cincér szélesen elvigyorodott örömében: „Megígérem! És hogy lásd, mennyire bízom benned, máris odaadom neked a Robinsont.”

A kocsihoz mentünk, kivette a könyvet az ülés párnája alól, bevittük a házba, és elhelyeztem a könyvszekrényemben. Meleg nyári nap lévén, azt indítványoztam, menjünk el a kistörpék fürdőzőhelyére, a patakhoz. Nagyon megörült ennek: „Kitűnő! Fürdés közben gyakori a veszekedés! Fröcskölés, buktatás miatt, meg a homokvárépítésben is össze szoktunk veszni. Tanulhatok! Gyerünk!” Adtam neki egy fürdőnadrágot, és negyed óra múlva már vetköztünk is a part menti bokrokban, azután kézen fogva egymást, szaladtunk a patak felé. Ekkor máris történt valami, aminek Cincér ismét nagyon megörült. Az történt, hogy futtomban nem néztem a lábam alá, és fölrúgtam, tönkretettem egy homokvárat. Már szaladt is felém kiáltozva a kövér Szuszi Muszi. Nyilván ő építette, csak elment egy pillanatra. Cincér a kezét dörzsölgette örömében. Rám kacsintott, és odasúgta nekem: „Rögtön te támadj, hogy minek építette éppen ide az útba!”

De még ha akartam volna, akkor sem támadhattam volna, mert Szuszi Musziból ömlött a szó: „Nahát, Moha! Hogy te miket csinálsz, az rettenetes! Szégyelld magad! Hát nincs neked szemed, vagy talán azért nem láttad, mert vendéged van Pöttöndről, és magasan hordod az orrod? De hisz elég magasan hordod te vendég nélkül is! Most azonban ne az orrodat hordd, hanem magadat hordd el innen, de minél előbb, mert látni sem bírlak. Reggel óta csinálom a várat, és most kezdhetem elölről! Még mindig itt vagy?!”

A patak felé indultam tovább a többi kistörpéhez. De Cincér megfogta a karom. Másfelé vezetett, és megdöbbenve az arcomba bámult: „Mi volt ez, Moha? Miért engedted, hogy összeszidjon? Mert ez bizony nem volt veszekedés, csak szidás, hát miért hallgattál?” Hirtelenében magam sem tudtam: „Miért hallgattam? Hát azért, mert hát miért is? Azért, mert sosem szoktam belevágni másnak a szavába.”

Cincér nagyot nézett: „Mégis te maradsz végül fölényben?” Erre már nyugodtan bólinthattam: „Én bizony! Mindjárt taníthatlak is valamire! Azt tanuld meg legelsőnek, hogy ha veszekedik veled valaki, sohase akard elhallgattatni.” Cincér nagyot nézett: „Ne vágjak a szavába?” Megráztam a fejem: „Sohase! Majd akkor mondd meg neki, amit mondani akarsz, ha magától elhallgatott.”

Cincér megragadta a karom: „Most már hallgat ez a Szuszi Muszi! Hát gyerünk oda, mondd meg neki, amit akarsz!” Bólintottam: „Igazad van, gyerünk vissza!” Megálltunk Szuszi Muszi előtt. Cincér terpeszállásban és csípőre tett kézzel, én pedig így szóltam Szuszi Muszihoz: „Az előbb nem hagytál szóhoz jutni, de most már hadd mondjam meg, hogy nagyon bánt a figyelmetlenségem, ne haragudj, bocsáss meg!” Szuszi Muszi felém nyújtotta mindkét maszatos kezét:

„Hát persze, hogy nem haragszom! Nem is lett volna szabad annyit jártatnom a számat; de most már üljetek le, és segítsetek építeni! Neked, ugye, Cincér a neved?”

Ebéd után, amikor Cincér meg én a faluvégi játszórétre lépegetve befordultunk egy közbe, megpillantottam egy kistörpét. A nagyhangú Hamm volt az, amint éppen leugrott egy kőfalról. Ugrás közben kiesett a zsebéből egy sötétvörös alma. Fölkapta, visszadugta, és anélkül, hogy minket észrevett volna, a játszórét felé szaladt. Mialatt a kőfalig értünk, elmondtam Cincérnek, hogy ez a sötétvörös alma csakis itt terem, Mosolygó bácsi gyönyörű gyümölcsösében. Megálltam vele a kőfal előtt: „Kapaszkodjunk föl, nézzünk be! Nagyon szép látvány ilyenkor!”

Fölkapaszkodtunk a falra, néztük a kertet, és akkor kiáltás hallatszott a játszórét felől: „Aha, almát akartok lopni!” Mire lemásztunk a falról, már ott is állt előttünk a rágalmazó, és Hamm nekik is kiáltozta: „Almatolvajokat fogtam! Éppen másztak befelé, amikor rajtacsíptem őket!”

Cincér arca ragyogott az örömtől, biztos volt benne, hogy végre igazi veszekedés lesz, és tanulhatja úgynevezett fortélyaimat. Rám kacsintott, és a fülembe súgta: „Látni, hogy három alma van a zsebében. Vágd a szemébe, hogy tolvaj!” Én azonban nyugodtan megindultam a játszórét felé – a többiek velünk –, és azt mondtam közben Hammnak: „Mosolygó bácsi többször is mondta, ha alma kell, kérjünk tőle, ne csenjünk. Igaz, hogy csak egyet szokott adni, de ez az egy többet ér, mint az a három!” Hamm a haja tövéig elvörösödött, de harciasan kérdezte: „Miféle három?”

Cincér már emelte a karját, hogy Hamm zsebére mutasson diadalmasan, de lefogtam, és odasúgtam neki: „Hallgass! Úgy egyeztünk meg, hogy nem szólsz bele.” Hangosan, hogy mindenki jól hallhassa, így feleltem Hammnak: „Az a három, amelyet esetleg lopna valaki.” Hamm arcáról lassacskán eloszlott a vörösség, de továbbra is sötéten nézett rám. Én azonban láttam, hogy e mögött a sötétség mögött már dereng a hála.

A játszóréten Cincér azonnal félrevont engem: „Hát, Moha, ez megint nem volt veszekedés. Miért nem vágtad a szemébe, hogy tolvaj!” Rábámultam: „Hát miért vágtam volna? Tudja ő azt nélkülem is!” Cincér dühösen kiáltotta: „Hogy fölénybe kerülj!” Elmosolyodtam: „Jó, hogy említed! Ez a második, amit meg kell tanulnod, hogy soha ne akarj fölénybe kerülni. Akkor mindig fölénybe kerülsz.”

Cincér szavában harag és gúny lobbant: „Úgy látom, korán raktad be a szekrényedbe a Robinsont! Ha csak olyasmikre tanítasz, hogy ha veszekszik velem valaki, ne akarjam elhallgattatni, és ne akarjak fölébe kerekedni, akkor nem érdemelted meg a könyvet. Van még több efféle bölcsességed is?” Nevettem: „Még egy harmadikat is meg kell tanulnod, és úgy látom, még ma meg is tanulod.”

Ebben a pillanatban, Hamm szaladt felénk. Cincér rám kacsintott: „Na most, Moha! Úgy látszik, újból akarja kezdeni.” De Hamm megkérdezte: „Hát miért nem labdáztok? Mert nagyon süt a nap? Átengedem nektek az árnyékos részt! Labdázzatok ott!”

Amikor hazaértünk, Cincér behívott a szobámba, és így szólt hozzám: „Add vissza a Robinsont!” Én meg így szóltam: „Eszem ágában sincs!” Ő meg így: „Ha nem adod vissza, csibész vagy!” Nyugodtan válaszoltam: „Tévedsz. Úgy egyeztünk meg, hogy megtanítalak érte a veszekedés művészetére, és tanítalak ezekben a pillanatokban is.” Már kiabált: „Szép kis tanítás! Egész nap egyetlen egyszer sem veszekedtél. Ha nem adod vissza, csirkefogó vagy!” Teljes nyugalommal, és lassan válaszoltam: „A csirkefogóra ugyanaz vonatkozik, amit a csibészre mondtam.” Üvöltött: „Szélhámos!” Elmosolyodtam: „Tévedsz!” „Csaló!” „Ismét tévedsz!” Ekkor olyan szót rikoltott felém, amelybe bele is sápadt: „Ha nem adod vissza a könyvet, jellemtelen vagy!” Nyugodtan feleltem erre is: „Megint tévedsz.” Az asztalt csapkodta: „Nem tévedek! Nem akarsz megtanítani engem a fortélyaidra! Te szándékosan nem veszekszel velem! Pedig éppen azért sértegetlek agyba-főbe, hogy veszekedjél, és tanuljak végre valamit. Vagy talán arra akarsz tanítani ezzel – és ekkor gúnyos lett a hangja –, hogy tűrjük el a legsúlyosabb sértéseket is?” A szemébe néztem: „Eltaláltad. Arra akarlak megtanítani, hogy nincs sértés. Attól, hogy jellemtelennek nevez valaki, mákszemnyit sem leszek jellemtelenné! A harmadik tehát, amit még tudnod kell, így hangzik: Ne hidd, hogy megbánthat valaki. A becsületednek csak olyan sértő szó árthat, amelyet te mondasz ki.”

De Cincér tovább dühöngött: „Ne akarjak senkit elhallgattatni? Ne akarjak fölénybe kerülni? Ne higgyem, hogy árt a becsületemnek a sértés? Ez volna a veszekedés művészete?” Nevettem örömömben: „Ez bizony! Már megtanultad! Most már rajtad áll, hogy valóban művésze légy a veszekedésnek. Vagyis fölébe kerekedjél minden veszekedésnek, és te magad ne veszekedjél soha.”

Cincér a könyves szekrényemhez ugrott: „Nem csapsz be! Visszaveszem a könyvet!” De tüstént hátra is tekintett rám megdöbbenve: „Ez be van zárva!” Most már én kacsintottam: „Be bizony!”

Amikor hazaindult a Kopácsoló család, és a kocsihoz mentünk, a kis Meskete már fent ült a bakon. Cincér dühösen felém fordult: „No tessék! Visszafelé is ő akar a bakon ülni! Mered-e azt állítani, hogy most sem kellene veszekednem?” Megkérdeztem tőle: „Hol jobb ülni, a bakon, vagy a kocsiban?” „A bakon!” „No hát, akkor jó helyen ül az öcséd! Nincs szükség veszekedésre!” Mintha holdkóros lett volna, úgy szállt föl Cincér a kocsiba. Mialatt szüleink búcsúzkodtak, kerülte a tekintetemet, és hallgatott. Nem nézett a szemembe kézfogásunkkor sem, és csak suttogta: „Szervusz, Moha!”

Elkísértük a kocsit a kapuig, és utánanéztünk. Egyszerre csak halljuk, hogy megáll. Cincér leugrott róla, és szaladt visszafelé. Sejtettem, miért szaladt vissza, és elébe mentem. A Robinsont ugyanis, mielőtt készülődtek volna, titokban bedugtam az ülés párnája alá. Jól sejtettem. Azt hozta. Felém nyújtotta, átvettem, ő meg így szólt: „Most már tudom, hogyan kell érteni, amit beszélnek rólad, hogy te mindig mindenkinek fölébe kerekedel. Szervusz.”

Még egyszer kezet fogtunk, de most már bizalommal és vidáman a szemembe nézett, aztán visszaszaladt a kocsihoz.

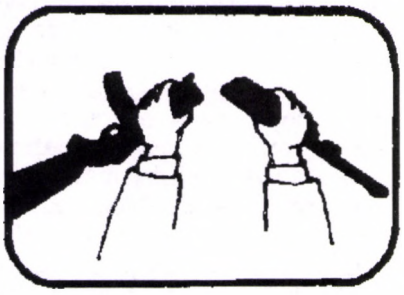

Háború az egyházak áldásával

100 éve kezdődött az I. világháború

Az 1914 júliusában kezdődött I. világháborút évtizedeken át készítették elő. Munkások tízezrei robotoltak a bányákban, acélművekben és fegyvergyárakban. Mérnökök és tudósok ezrei találtak fel új, még szörnyűbb fegyvereket. Adófizetők milliói finanszírozták ezt. Aztán három császári birodalmat romboltak le, 17 millió embert öltek meg, egész népeket traumatizáltak. Senki sem akarta. Mindenki ártatlan volt. De milliók vettek részt benne. Mert hiszen minden háború átfogó, kollektív gyengeelméjűség.

Mindezek után a népek elkezdtek kételkedni abban az egyházban, amely azt mondta nekik, hogy „Isten velünk van”, tehát a többiek ellen, és a háború istentisztelet, vagyis Isten szolgálata [*a németben szójáték: Gottesdienst – Dienst an Gott*]. Ez a háború nyilvánvalóvá tette Európa két évezredes keresztény kultúrájának csődjét. Ezzel elkezdődött az európai egyházak nagy válsága. És ezt a háborút nem lehet megérteni az egyházak magatartása nélkül.

Olyan teológia uralkodott, amely megáldotta a fegyvereket és a katonákat, azonos síkra állította Jézus kereszthalálát és a katonák halálát, a felsőbbségnek való engedelmességet azonosította az Istennek való engedelmességgel. A teremtő Isten nemzeti hadúrrá vált. Az iskolában és a templomban azt tanították: „Minden felsőbbség Istentől van” (vö. Róm 13,2!). Ezek a tévtanok egyenesen vezették Európát a 20. század őskatasztrófájába.

Az egyházak ünnepi istentiszteletekkel küldték a katonákat a „csatamezőre”. Hideg borzadály fogja el az embert, ha ebből a korból való prédikációkat olvas. „A dicsőség mezején” elszenvedett halált úgy dicsőítették mint „a haza oltárán hozott áldozatot”. Sokan azt mondták, hogy a háború a nép lelki megtisztulását és megnemesedését szolgálja. Ezt az őrültséget a szószékekről is lehetett hallani. Művészek és értelmiségiek is áldozataivá váltak a háborús eufóriának. Közülük sokan hamarosan kigyógyultak ebből a szellemi eltévelyedésből.

Sok zsidó egyenesen tülekedett, hogy hőstetteket hajtson végre. Bizonyítani akarták, hogy ők „jó németek”. Fritz Haber, a mérges gáz feltalálója, zsidó volt. Ha a zsidók tudták volna, hogy már nem sokkal ezután hogyan hálálja meg ezt a haza, aligha nyomakodtak volna a háború felé. Haber 1934-ben meghalt Bázelben. Különben nagy valószínűséggel valamelyik gázkamrában ért volna véget az élete.

Az egyházak igényt támasztottak arra, hogy ők isteni bölcsességet hirdetnek. Az isteni bölcsesség az lett volna, ha minden nép tagjait kollektív engedelmesség- és parancsmegtagadásra szólították volna fel. Akadtak katonaságmegtagadók és dezertőrök, különösen a kvékerek, a mennoniták és Jehova Tanúi körében... A nagy egyházakban csak ritka kivételként – és egyházuk gyalázatosan cserben is hagyta őket.

Az egyházak nem tiltakoztak a nemzetközi jog megtiprása ellen, amikor lerohanták a semleges Belgiumot. Nem tiltakoztak az 1914 augusztusában, Tamineszben végrehajtott mészárlás ellen, sem Löwen néhány nappal későbbi elpusztítása ellen. Nem tiltakoztak az örmény népirtás ellen, sem a mérges gázok bevetése ellen, sem akkor, amikor a császár bordélyokat rendezett be a katonák számára. A katolikus egyház rossz tapasztalatokat szerzett a császársággal folytatott kultúrharcban, mégsem szólított fel a katonáskodás megtagadására. A katolikusok is „jó németek” akartak lenni. A békepápaként is ismert XV. Benedek pápa véget akart vetni a vérontásnak, de békefelhívásai hatástalanok maradtak – a német katolikus egyházban is.

A háború után egyes teológusok, művészek, értelmiségiek megváltoztatták gondolkodásmódjukat, a nagy egyházak azonban nem. A néptömegek sem. Így aztán a német nép hagyta, hogy kihasználják a következő, még nagyobb katasztrófában.

A német egyházaknak még mindig nehezükre esik, hogy bevallják csődjüket a két világháborúban, és levonják a következtetéseket: A teológiából nem száműzték az „igazságos háború” tanítását. A tábori lelkészek működését az állam pénzeli. A „Stuttgarti Hitvallás” nem az egész evangélikus egyház vallomása. A német gyárak naponta ezerszeres halált termelnek, és szétküldik a világba. Az egyházak hallgatnak erről. De csak akkor fognak kivezető utat találni válságukból, ha elutasítanak minden kísértést a hatalomban való részvételre, és – Jézus parancsának engedelmeskedve – feltétel nélkül azok oldalára állnak, akik fegyverek nélkül akarják elérni a békét. Nem csupán az Északi-tengerben fekvő, az I. világháborúból ott maradt hordókban lévő mérges gáznak lehet halálos hatása, hanem a hamis teológiának is.

Erich Busse

Forrás: Publik-Forum, 2014/9

A szerző 1949-ben született, evangélikus teológus, Drezdában él.

Miért tör ki újból és újból a háború?

Bernhard Verbeek evolúcióbiológus valláskritikája

Bernhard Verbeek szerint az evolúció nem az erkölcsöt, hanem a sikert jutalmazza. Ezért „az ellenségszeretet erkölcse”, amelyet a Biblia évezredek óta prédikál, sosem működött. „Ez abból fakad, hogy azok a populációk, amelyek önzetlenül ráhagyták forrásaikat az idegenekre vagy egyenesen ellenségeikre, már az ember előtti korokban sem maradtak fenn sokáig, ellentétben azokkal, amelyeknek a tagjai csak a saját csoportjukért szálltak síkra odaadóan, a versenytársakat pedig kizárták a rendelkezésre álló javakból.” Az, hogy a békeszeretők birtokolják az országot, csak a zsoltárköltők jámbor óhaja.

A sikeres politikai és vallási vezetők mindig tudták, hogy a háború előnyöket ígér számukra, még akkor is, ha így ellentmondásba kerültek vallásuk vezérelveivel, mondja *Verbeek*. „A kereszténység mindig is a tiszta szeretetet, sőt az ellenségszeretetet prédikálta, ténylegesen azonban heves háborúkat folytatott. Az iszlám, amelyet hívei gyakran harcos módon a világ legbékésebb vallásának neveznek, rögtön alapítása után mindenekelőtt állandó és sikeres hódító háborúi révén vált ismertté.” A megtisztelő „Nagy” történelmi címet nem véletlenül adományozták hatalomittas hódítóknak, Sándortól Heródesen és Konstantinon át Károlyig. Az ókor, illetve a középkor, sőt szinte napjainkig az újkor minden jelentős keresztény uralkodója – vallási igényei ellenére – hadúr volt.

Evolúcióbiológiailag nézve a vallás és az erkölcs mindenekelőtt arra szolgált, hogy mély, egyforma érzelmeket alakítson ki, amelyek aztán belülről mozgatják az embereket, véli *Verbeek*. „A metafizikai elképzelések iránti erős érzékenység megerősítően hat. Ezért a nacionalizmus és a rasszizmus, de az osztálysovinizmus és a vallási fanatizmus is olyan, a természet által kínált eszköz, amelyre a demagógok nagyon sikeresen építhetnek. A sikerrel ellentétben az erkölcs nem téma a szelekció számára, de rögtön azzá válik, ha a siker eszközeként jelenik meg. A szigorú belső erkölccsel bíró csoportok verhetetlenek voltak. Azt azonban, hogy ki tartozik 'az én csoportomhoz', a nagyobbá váló populációk esetében nem lehet a tényleges rokonság és a személyes ismeretség révén követni. Ekkor már kulturális ismertetőjegyekre van szükség: mindenekelőtt a nyelv válik fontossá bizonysággá, valamint a vallás, az értékközösség, bizonyos jelszavak és ruhadarabok, és természetesen a zászlók.”

Az evolúcióbiológus szerint mindez egy hosszú evolúciós folyamat eredménye, de ettől még egyáltalán nem jó. Az ember nevű kultúrlény számára az egyetlen esély abban áll, ha újból és újból tudatosítja ezeket a genetikai-kulturális meghatározottságokat, hogy ne essen bele a sztereotip „természetes” minták csapdájába, hanem szembemenjen azokkal. „A kulturális evolúció villámgyorsan szétterjedhet 'horizontálisan' is... Mérhetetlen mennyiségű tapasztalatot lehet írásban, és ma már digitálisan is felhalmozni és összekapcsolni. A kultúra az a recept, amely lassú nekifutási szakasz után néhány évezred alatt a legsikeresebb emlős állattá tett minket, embereket – mindenesetre veszélyes mellékhatásokkal.”

Az ukrajnai konfliktust aktuális bizonyítéknak tekinthetjük az evolúcióbiológus nézeteire. Vlagyimir Putyin, aki a Krímben és Kelet-Ukrajnában is támogatta a szeparatista háborúskodást, és egyik kezdeményezője volt annak, egyidejűleg igyekszik összetartani az orosz ortodox egyház legfőbb képviselőivel, és ezt a médiumokban is terjeszti. De az állam Kijevben is megszervezi az egyházi fedezéket.

Michael Schrom

Forrás: *Christ in der Gegenwart, 30/2014*

A lelkek békéje

A vallások és a „szent” háborúk

Sok hasonló érzületű barátommal együtt én is mély, radikális tudati változáson megyek keresztül. A turbókapitalizmus és a csúcstechnológia diadala két áthidalhatatlan pólusra hasítja szét az emberek belsejét és külsejét. Amint egykor a bibliai Babilonban, az ember egy új, óriási torony fölépítésével van elfoglalva. Az „egyre gyorsabban, egyre magasabbra, egyre meszszebb”-et azonban sokak számára a befelé menekülés követi, ami gyakran az élet értelmének, a dolgok szívének kétségbeesett kereséséhez vezethet – de a gazdaság és a társadalom emberellenes irányultságaival szembeni ellenálláshoz is. Az Egyházak Világtanácsa által szervezett, és 2011. májusában, Jamaicában megtartott nagy találkozó csak egyik példája ennek (noha egy szakértő csupán „egy erősen megszervezett bürokrácia életmegnyilvánulásának” nevezte a találkozót). De tudati változásaink afféle iránytűje nem annyira a sokféle dokumentum lehet, hanem inkább a keresztény misztikára való újbóli ráeszmélés, a másként gondolkodókkal szembeni türelem és Isten újbóli felfedezése a másik emberben.

A keresztény misztika – erre tanított minket *Ernst Bloch*, az a filozófus, aki Marx és Engels nyelvén beszélt – a keresztények Istenében a minden emberben benne lakót látja, a lélek mélyéből feltörő, kimondhatatlan sóhajtást, amelyből Isten beszél. Hogy *Dorothee Sölléve*l szóljunk: „A misztika úgy győzi le az Istenhez fűződő engedelmességi viszonyt, hogy szerelmi viszonnyá alakítja át.” A kereszt-

tény misztikusok alighanem legradikálisabb gondolkodója, *Eckhart mester* pedig azt mondja nekünk: „Isten közelebb van a lélekhez, mint a lélek önmagához. Isten egész istenségével jelen van a lélek mélyén." Mindebből prófétai misztika fakad, amely tettekre, politikai akcióra ösztönöz. Mindenesetre még sok karizmatikus meggyőző erőre lesz szükség, amíg minden egyház megérti, hogy az egész emberi történelem e felé a pont felé törekszik, és állandóan úton van e felé.

A vallások és az erőszak

Az olyan filozófusok, mint *Peter Sloterdijk*, ecetet öntenek ebbe a borba. Kihívó módon azt állítják, hogy a vallások az emberiség jövőjének útjában állnak. Állítólag inkább a háborúkhoz járultak hozzá, mint a békéhez, sőt a megváltási és felszabadítási utópiák több szenvedést okoztak, mint amennyit megakadályoztak. Mózes, Jézus és Mohamed tanításának önkényes értelmezéseire, s azok következményeire gondolnak e filozófusok, és emlékeztetnek a szent háborúkra, keresztes hadjáratokra, eretnek-, boszorkány- és zsidóüldözésekre, a rabszolgaságra, nők és gyerekek meggyalázására, erőszakoskodásokra – mint a vallási fanatizmus eredményeire. Az effajta érvek nehézzé teszik annak a szemrehányásnak a kivédését, hogy a vallások nem saját ősbölcsességüknek megfelelően válaszoltak az erőszak kérdésére. Ezért aztán, mondják, aligha vannak abban a helyzetben, hogy a jövő nemzedékek számára egyengessék az erőszakmentes spiritualitás felé vezető utat.

Az emberiség jövője – nagyban és kicsiben – attól függ, hogy a vallási közösségek következetesen elszakadnak-e saját erőszakpotenciáljuktól. Ám nem elég, ha fölülvizsgálják viszonyukat a háborúhoz. Az erőszakhoz való viszonyuk egészéről van szó – a gazdaság, a politika és a média területén, el egészen az élet hétköznapi kapcsolataiig, a gyerekeket, a nőket, a férfiakat egyaránt illetően. És arról a kérdésről is szó van, hogy az igazság kizárólagos birtoklására irányuló mindenkori vallási igény oda vezet-e, hogy az igazat, a jót és a szépet – ha nem is brutális, de enyhe erőszakkal – ráerőltetik-e a másként hívőkre és másként gondolkodókra, vagy megfegyelmezik, és engedelmességre kényszerítik-e a saját soraikban található elhajlókat és eretnekeket. Az erőszak ellenerőszakot szül.

Az abszolút és tekintélyi igazságigény – a rá jellemző ügybuzgó és vetélkedő misszionáriusi viselkedéssel – a türelmetlenségből táplálkozik. Ezért minden vallásnak feladata, hogy megszabaduljon a benne lakó türelmetlenségtől és erőszaktól. Ahol látszólag a végső igazságért folyik a harc, valójában túlságosan is gyakran az utolsó előtti dolgokért zajló „kultúrharcról" van szó. Abszolút ellentmondásban áll a toleranciával a túlerőben lévő, erőszakos világbíró Isten képe, azé a bíróé, aki az „utolsó napon" tűzzel-vassal pokolra taszítja az átkozottakat. Ez az istenkép az évszázadok során nyilvánvalóan kapóra jött a nagyhatalmú keresztény fejedelmeknek, hogy Isten helytartóiként idejében saját kezükbe vegyék az ítéletet, és ily módon irtsák ki a rosszat és a roszszakat.

Teológiai forradalom

A kereszténységnek sok évszázados erőszaktörténelmük van. A názáreti Jézus eredeti erőszakmentessége a kereszténység elterjedésével feledésbe merült. Ez a római birodalmi egyház intoleranciájával kezdődött. Jézus nevében világmissziót műveltek. Az Efezusi Zsinatra összegyűlt püspökök 431-ben – a legsúlyosabb büntetések terhe mellett – megtiltották, hogy valaki csak gondolatban is más tanítást képviseljen, mint amit az egyházi tantételek megfogalmaztak. Ince pápa 1252-ben kiadott egy bullát, amely a tolvajokkal és rablókkal helyezte egy szintre a másként hívőket, és a világi uralkodókat arra kötelezte, hogy halállal büntessék azokat, akiket vétkesnek találnak. A mindmáig legbefolyásosabb egyháztanító, *Aquinói Tamás* pedig azt fogalmazta meg a maga korában, hogy az eretnekeket ne csak egyházi átok érje, hanem a világi halálbüntetés is. Egyes pápák még a 19. században is elvetendő tévelygésnek bélyegezték a lelkiismereti és hitbeli szabadságot. A hittel kapcsolatos kételyek elleni harc azt eredményezte, hogy a hívők elfojtották kételyeiket, s inkább a „hitetlenek" ellen harcoltak.

Az egyházak ma toleránsabbak, mint a korábbi, sötétebb korszakokban. Ma senkit nem akarnak saját hitelveik átvételére kényszeríteni. A modern keresztény teológusok hitbeli kötelezettségként hirdetik a toleranciát. Ha már a tudás és az általános emberiesség fejlődése is az elemző gondolkodás és a kritikus kérdezés képességétől függ, akkor a vallásos hitnek és intézményeinek sem lesz jövőjük e képesség nélkül. Ez azt jelenti, hogy a tolerancia, a kritikus gondolkodás és a tárgyilagos párbeszéd szelleme döntő alapját alkotja a vallásos életnek. Az effajta „teológiai forradalom" elengedhetetlen.

A vallásos békére nevelésnek a vallási közösségek ügyévé kell válnia. A keresztény valláskritika tájékozódási pontja az a jézusi gondolat, amelynek értelmében a vallás az emberekért van, és nem szabad visszaélni vele valamely idegen uralom eszközeként. Hogy miképpen fejeződhet ki a keresz-

tény indíttatás politikailag aktív erőszakmentességben, jól mutatja az a „gyertyás forradalom”, amelylyel az egykori NDK álkommunista rendszere véget ért. Az egyházak nagy látomásának a világméretű hitbeli közösséget kellene szem előtt tartania, olyan egyházi közösséget, amely képes a kölcsönös párbeszédre és segítségnyújtásra.

Megszabadulás a provincialitástól

De hogyan válhat valóra ez a fajta párbeszéd? Az elmúlt évben elhunyt teológus és misztikus, *Raimon Panikkar* szerint csak akkor lehetséges, ha az emberek „szeretettel és szimpátiával megnyílnak egymás felé”, és közben osztoznak a másik valóságtapasztalatában. Panikkar rámutatott a tisztán intellektuális párbeszéd határaira, s a világvallások ökumenéjének hídverőjeként szembefordult azzal a világfelfogással, amelyben az ember más emberek uralkodójaként lép fel. Emlékezve a csaknem 2000 évvel ezelőtti első (jeruzsálemi) zsinatra, a kereszténységnek – akárcsak egykor az ősegyháznak – el kell szakadnia az elitista kiválasztottsági elképzelésektől. A kereszténység akkoriban az egész emberiség ügye lett, és nem csupán a zsidók kiváltsága: Pál sikeresen szállt szembe Péterrel, az egyház nem maradt szekta, s a keresztény lét ezzel megszabadult a vallási „provincialitástól”; Jézus Istenének már nem volt kizáró jellege.

A személyes hit összefügg azzal az istenképpel, amelyet az ember megalkot magának. A képek hidat jelentenek az istenihez, segédeszközök, mankók az egyenes járáshoz. Istenképek nélkül „Isten elpárolgása” következik be. De nemcsak a képek mint szemlélhető tárgyak, hanem az intellektuális fogalmak is szolgálhatnak Isten megismeréséhez vezető hídként azzal, hogy „felfoghatóvá” teszik Istent. Isten valamiféle „kapcsolat”, egészen személyes, bennem „óceáni” módon jelenlévő valóság, köztem és önmagam között, valamennyiünk között és mind a között, ami van. Ez a kapcsolat nem kézzelfogható, mégis létezik. Egyúttal abszolút bizalom is, amelybe az ember félelem nélkül belevetheti magát. Így értve a hit nem azt jelenti, hogy egyházi dogmákban és törvényekben mint végső igazságokban hiszünk; ezek útmutatók az élethez, nem többek, de nem is kevesebbek. A rendszereket és intézményeket eredeti céljukhoz mérten kell megítélni.

Harald Pawlowski

Forrás: Publik-Forum, 2011/11

Öldöklés vagy szelíd engëdelmesség?

A kínaiak hajdanán rátaláltak a lőporra. Esetükben a zonban félrevezető e mëgnevezés: lőpor. Ők ugyanis nem lődöztek vele. Csak játszadoztak. Ünnepeiket fűszërëzték hatásos pukkanásokkal, látványos szikraesőkkel. Nem látták mëg benne hatalmuk és országuk kiterjesztésének lehető eszközét. Mëgelégëdtek világcsodája Nagy Falukkal, mely elhatárolta és védte őket Belső-Ázsia fürgén száguldozó és mestërien nyilazó népeitől, akik visszapattantak e kemény és erős Falról. Így mëgszilárdult a helyzet: kint a ló és nyíl, a Falon belül mëg a tűzijáték s a birodalom.

Hanem a lőpor titka később mégis csak eljutott egészen nyugatra. Itt nem ëlégítëtte ki a népeket, hogy csak bohón játszadozzanak vele. Addig mestërkëdtek, míg kitalálták, hogy mindënféle csövet befenekëljenek, mëgtömjék lőporral mëg golyóbissal, s így pukkantgassanak. A golyó kiröpült, amerre a cső szája mutatott, és ellenállhatatlanul kilyukasztotta az útjába kerülőket. Azzal is hatásosan ölhettek, ha erős vastartályokba zárták ezt a robbanékony a nyagot, s így sütötték el. Létrejött a hatékony fegyvertár: pisztoly, puska, ágyú, bomba és gránát. Aztán továbbfejlesztëtték ezëket. Sorozatlövőkkel már igazán jól lehetëtt gyilkolni.

Ám a nyughatatlan embër még tovább haladt. Így alig pár embëröltő óta beköszöntött az atomerő korszaka. Ez a találmány is – mint az eddigiek – két irányban hasznosítható: élet vagy halál szolgálatára. A halál szolgái voltak fürgébbek: előbb pusztítottak el vele két virágzó nagyvárost, mintsem világítottak, fűtöttek volna segélyével. S a világhatalomra törők nemhogy elrëttentek volna borzalmas tettük következményétől, hanem őrült versenybe kezdtek az atomerő háborús célú, minél hatékonyabbá fejlesztésével. El is jutottak a semmi perëmére. Közel kerültek az egész Föld s vele az élet eltörléséhëz. Amikor már ëgymásnak feszült két hatalmas – nem beszélve csatlósaikról –, a jóságos János pápának këllëtt John és Nyikita közé állni, hogy rádöbbentse őket a helyzet valós fenyëgetésére...

De Káin lelkülete mëgmaradt az embërben. Már elhangzott az 1933-as – vagy e körüli – év előtt a mëgoldás, amiként Krisztus Jézusunk mëghagyta (Mt 5,39 és 5,43-44; Lk 6,27-36). Ám melyikünk vëtte komolyan?! Évszázadokig öltük ëgymást ëgy i bëtű vagy veszszőcske miatt is, holott Jézus nem ezt mondta s nem ezt parancsolta (Mt 5,19). Mëg amikor túlbuzgó tanítványai erővel akarták elnémítani a külön járó követőt: „Ne tiltsátok mëg nekik!” (Mk 9,38-39 és Lk 9,49-50). Mégis évszázadokon át... Noha több szentírási helyën is mëgtalálhatnánk az ítélkëzés, az önbíráskodás tilalmát (pl. Jn 5,22-24). Sosem jutott eszünkbe, hogy mily hallatlan vakmerőség akár a Bíró, akár a végrehajtó ügyébe ártakoznunk?! Most is – mint azóta többször is – eszëmbe jut ëgy falra írott mondat 1956-ból: „Krisztus a béke fejedelme”. Így igaz. De aki nem engëdelmes fejëdelmének, az népe-e neki? Krisztianusz, azaz kërësztény-e?!

Nádaspëtër

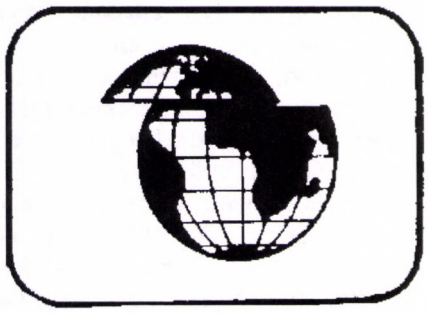

A tizenkettedik imámra várva

A síita ajatollahok és a politika
Interjú *Gotthard Fuchs* teológussal

Fuchs úr, önnek kétszer is volt lehetősége arra, hogy beutazza Iránt, és ott muszlim-síita teológusokkal beszéljen. Mi az, ami a nyugati keresztények számára érdekes és izgalmas a síita iszlámban?

Először is fontos, hogy megismerjük a síitizmust, és ne csupán az iszlám köztársaság jelenlegi kormánypolitikájának szemüvegén át lássuk. Akkor feltűnik például a nagy strukturális hasonlóság a zsidósággal és a kereszténységgel: ugyanis ők szintén egy messiási megmentőre várnak.

Tehát adott egy erősen eszkatologikus irányultságú hit?

Valóban. A síiták a tizenkettedik imámot, a „Mahdi"-t várják. Ez azt jelenti: az Igazat. Az eddigi történelem során már tizenegy imám jött, Ali óta. [*Imám = muszlim egyházi vagy világi fejedelem; a próféta utóda; más összefüggésben: muszlim előimádkozó. – A szerk.*] A tizenkettedik imám rejtőzködik. De ha eljön, megmenti a világot, mindent rendbe hoz, és minden igazságtalanságot kiküszöböl. Egy ajatollah azt mondta nekem: „Ha eljön a mi Mahdink, akkor a ti Krisztusotokkal együtt megmenti a világot."

Hogyan zajlik egy effajta teológiai találkozás síita papokkal?

Nehézkesen. Ez már az előkészítés során megmutatkozott, amikor az iszlám köztársaság berlini nagykövetségén előzetes megbeszéléseket folytattunk az Iráni Kulturális Hivatallal. Rendkívül bonyolult dolognak bizonyult a teológia képviselőivel beszélni. Az egyik sirazi, majd ghomi medreszében, azaz teológiai főiskolán találtunk teológiai beszélgetőtársakra. Ezek a találkozások többnyire formálisak, mert Irán diktatórikus rendszerében állandóan ellenőrzik a nyugatiakkal folytatott beszélgetéseket. Szinte mindig jelen van egy felügyelő, aki az állambiztonság megbízásából esetleg rögzíti is az elhangzottakat. De aztán hál' Istennek, a második ghomi megbeszélésen hamar elhagytuk a kölcsönös bizonykodást arra nézve, hogy mi minden barátságos dolog található a Koránban és a Bibliában. Ekkor világossá vált, hogy sok teológus milyen távol áll a teheráni hatalmi központ klérusának jobboldali, politizáló szárnyától. Ezek a párbeszédek az egykori NDK-ban lezajlott beszélgetésekre emlékeztettek. Mindenesetre fontos mozzanat: az iszlám nem ismeri a mi nyugati – erősen racionális és egyetemi jellegű – teológia-felfogásunkat.

Milyen témák kerültek még szóba a megbeszéléseken?

Például a béke, az erőszak és az erőszakmentesség kérdése, vagy a kereszttel és a feltámadással kapcsolatos keresztény hit, továbbá a zsidóellenesség kérdése. Síita beszélgetőtársunk végül azt mondta: „Meg kell néznünk szent könyveinket." Állítólag sem a Biblia, sem a Korán nem akar erőszakot, mindkettő igazságosságot és békét prédikál. Következésképpen a közös elemeket kell keresnünk, és nem a teheráni meg a nyugati hatalmi központok politikusaira kell tekintenünk. Aztán az ajatollah még hozzáfűzte: „Gondoljon a berlini falra!" Egy effajta kijelentés megsejteti, mennyire reménykednek ott a változásban, sőt a forradalomban. Mindenesetre Iránban nagy hevességgel folyik a politikai és a teológiai hatalmi harc.

Milyen teológiai táborok küzdenek egymással jelenleg Iránban?

A teheráni hatalmi központban létezik például a legszélsőségesebb jobboldali teológia. Van ott egy áttekinthető létszámú teológuscsoport, amely a harcos messianizmust hangsúlyozza, a végidő radikális hitére épít, és ezért feltétel nélkül, teológiai érvekkel támogatja az iráni atomfegyverkezést. Úgy vélik, a végső kölcsönös atomcsapás meggyorsíthatja a Mahdinak a síiták által remélt eljövetelét, mert így messiási fájdalmak keletkeznének, és ebbe a káoszba jönne el aztán megmentőként a Mahdi.

Ezzel szemben állnak a liberális síita teológusok, akik saját hagyományaiknak megfelelően a hit és az értelem felvilágosult viszonyát képviselik, és rendkívül jól tájékozottak a nyugati vallási és filozófiai gondolkodásról, de a buddhizmust is ismerik, vagy Kína vallási gondolkodását.

Nagy szakadék tátong tehát a klérus baloldali és jobboldali tagjai között. Továbbá egyesek erősen hajlanak arra, hogy teljesen elszakadjanak a síita papi rezsim hivatalos teológusaitól. Ők inkább Irán világi politikájára építenek, vagy nacionalista hangsúllyal, vagy felvilágosultan. Céljuk, hogy végre megszabadítsák a síitizmust attól, hogy a politikai uralom végzetesen visszaéljen vele.

Folynak-e vallási beszélgetések is az utcán?

Nagyon is előfordult, különösen ha egyénileg vagy kettesben sétáltunk, például esténként a folyóparton Iszfahánban. De idegenként résen kell lenni, ha például egy fiatal iráni elmeséli az embernek, hogy ő keresztény, a barátnője azonban muszlim, aki szeretne kereszténnyé lenni, és megkérdezi, hogyan lehetséges ez. Egy másik pár elmesélte, hogy el akarja hagyni az országot. Hogyan juthatnának el biztonságosan Németországba? E kérdések mögött feltehetően nagy szenvedésnyomás állt, de az ember sosem lehetett biztos abban, hogy nem csapda rejtőzik-e e találkozások mögött.

Mi tűnik még föl egy nyugati kereszténynek, ha a síita iszlámmal találkozik?

Számomra, katolikus meghatározottságú keresztény számára a síitákkal való találkozás izgalmas időutazás volt a saját történelmünkbe. A síita önértelmezés és a római katolikus – legalábbis a második évezredé, a II. Vatikáni Zsinatig (1962-1965) – strukturálisan nagyon hasonló. Mindkettő egy végidőbeli megmentőt vár, és e megmentő képviselőjének tartja magát. Ennek az a veszélye, hogy a képviseleti rendszer önállósul. A pápa a 11. századi Gergely-reform óta „Krisztus helytartójának" nevezi magát, és az egyház római katolikus alakját – ezt a zsinat előtti egyházat mint „az eljövendő üdvösség képviseletét" – nagyon is a mai teokratikus jellegű iráni rendszer analógiájaként lehet értelmezni. Amikor Ghomban eljutottam egy nemzetközi főiskolára, azt gondoltam, hogy az 1960-as évek egyik katolikus papi szemináriumába érkeztem: ugyanolyan férfias meghatározottságú, ugyanúgy szentképek díszítik a falakat.

Hogyan hatnak az iráni hétköznapok a nyugati látogatóra?

A közvetlen benyomás, amely lendületével szinte feldöntött, a népesség fiatal volta. Az irániak több mint 70 százaléka harminc év alatti. Ami az utcaképet illeti, szembeötlő

volt az emberek hihetetlen kapcsolatkészsége, a kapcsolatfelvételben lelt öröme és a kíváncsiságuk – különösen is a fiatal nőké. Egyáltalán nem félnek érintkezésbe lépni velünk, nyugati férfiakkal, nincs semmiféle kapcsolati gát, ellenkezőleg, vibráló, kíváncsi élet zajlik mindenütt. Feltűnő, hogy a kapcsolatteremtés nagyon erősen a szem révén történik.

Mivel kötelező a lepelviselés?

A lepelnek kétségtelenül megvan a maga izgalma is. Ám mindenekelőtt a teljes kulturális összefüggésről van szó. Egy iráni beszélgetőtársam elmesélte, hogy németországi látogatásán rosszul érezte magát, mivel senki sem nézett egyenesen rá. A hétköznapi érintkezésben az irániak sokkal közvetlenebbül veszik szemügyre egymást, mint az európaiak, akiknek a kultúrájában illetlen dolognak számít az effajta szemrevételezés. Különben Irán az ellentétek világa, a város és a vidék, a sivatag és a termékeny terület, a belső és a külső közötti ellentéteké.

Ön személy szerint mit tanult?

E két iráni út révén ismét megtanultam, hogy egyáltalán semmit nem segít, ha stigmatizáljuk a másik oldalt, vagy – mint Irán esetében – csak a teheráni nacionalista politika szemüvegén át szemléljük. Ha az ember belülről látja a síitizmust, akkor egy olyan vallás áll előttünk, amely nagyon határozott vonásokat visel, és az igazságosság meg a béke iránti vágyakozás, vagyis eszkatologikus dimenzió mozgatja. Továbbá a síitizmus önértelmezésében nagy jelentősége van a vallási „hivatalnak”, „a hívők közösségének”, sőt egyfajta „egyháznak”. Következésképpen a mai Iránban a teológiai problémák feltűnően hasonlítanak a római katolikus egyház teológiai problémáira. Nem véletlen, hogy a Vatikán és síita teológusok között régóta élénk tárgyalások folynak, rendszeres konzultációk formájában. De egyetemi síkon is fontos párbeszédek kezdődnek, például paderborni és ghomi teológusok között.

A nyugati keresztényeknek az a feladatuk – nem utolsósorban a béke megőrzésének okán –, hogy jobban megismerjék a síita iszlámot a maga belső, részben misztikus dinamikájában, illetve vallási vágyakozásában. Nem kicsi dolog kapcsol össze minket, hiszen a síiták éppúgy Ábrahám örökösei, mint a zsidók és a keresztények.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2011/15

A Koránnal és együttérzéssel

Iszlám felszabadítási teológia

„Ahhoz, hogy vallásos legyen valaki, három tulajdonság szükséges: az igazságra törekvés, a szerénység és az együttérzés”, mondja ***Ahsgar Ali Engineer*** indiai teológus. „Az, hogy az ember milyen gyakran látogat meg egy keresztény vagy nem keresztény templomot, avagy mecsetet, milyen gyakran végez el valamilyen szertartást, vagy mennyire ékesszóló, semmilyen szerepet nem játszik.” Mahatma Gandhira utal: „Gandhi sosem járt templomba, sosem végzett hódolati szertartást, de az említett tulajdonságok jellemezték.”

Ahsgar Ali Engineer alighanem India legismertebb iszlám reformteológusa. *Az iszlám és a forradalom* c. könyvében a 73 éves teológus a felszabadítási teológiának olyan távlatát vázolja föl, amely az igazságosságot nem a túlvilágon helyezi el, hanem itt és most. Az igazi iszlám mindig a kizsákmányoltak, elnyomottak, szegények és gyengék oldalán áll, magyarázza. A közvetlen és a strukturális erőszak elleni fellépésben nem a fegyveres szent háborúra épít, hanem kizárólag a civil engedetlenség erőszakmentes akcióira. Működési helye a 18 milliós nagyváros, Mumbai, az ország vezető gazdasági központja. Az utóbbi két évtizedben Mumbait gyakran sújtották terrortámadások és pogromok. Noha az izgalom hullámai magasra csaptak, nem történtek kihágások a muszlim kisebbség ellen, amelyet sok hindu nacionalista „Pakisztán ötödik hadosztályának” tekint, és akiknek a pártja – a *Shiv Szena* – több mint 15 éve kormányozza Mumbait. Ehelyett sok muszlim közösség béketüntetéseket szervezett, amelyeken részt vett *Ahsgar Ali Engineer* és az általa vezetett *Társadalom- és szekularizmustanulmányozási Központ* is. „Meg kell mutatnunk, hogy indiaiak vagyunk, muszlim indiaiak. Nem engedhetjük, hogy saját országunkban kirekesszenek minket”, mondja *Engineer* munkatársnője, *Kutub Kidwai*.

Ahsgar Ali Engineer először építészmérnöki diplomát szerzett, de nem sokáig gyakorolta ezt a tevékenységet. „A szívem más dolgokért dobogott, a vallási tanulmányokért, a filozófiáért és az összehasonlító vallástudományért”, mondja. Egyetemista korában sok összeütközés volt hinduk és muszlimok között. „Azt kérdeztem: Miért harcolnak egymás ellen az emberek a vallás nevében? A vallás a felelős ezért, vagy valami más?” Kutatni kezdte ezt a jelenséget, és eközben konfliktusba keveredett saját vallási közösségével, a *Dawudi-Bohrával* is, amelyben felnőtt.

A muszlimok alkotják India második legnagyobb vallási közösségét. A *dawudi-bohrák* kicsi síita kisebbséget alkotnak a 150 milliós, többségükben szunnita muszlimokon belül. „A *bohrák* műveltebbek és jobb módúak, mint az indiai szunnita muszlimok”, mondja *Engineer*. Szigorúan ellenőrzött közösségről van szó, egy olyan papi család vezetésével, amely „a pápához hasonlóan viselkedik – rendelkezéseit végre kell hajtani”. Aki nem áll be a sorba, azt kiközösítik, és társadalmilag is törvényen kívül helyezik.

Amikor *Ahsgar Ali Engineer* 1972-ben megkérdőjelezte a sáriát, kitört a botrány. A sária nem isteni, megváltozhatatlan dogma – képviselte a bohra-közösség vallási vezetőjével és az egész iszlám klérussal szemben –, hanem csupán emberi értelmezés eredménye. „Lehetővé kell tenni, hogy minden ember, a nők is emberhez méltó életet éljenek, és ugyanazokat a szabadságjogokat élvezzék; számomra ezt jelenti a Korán szelleme”, mondja. A sáriában azonban mindez veszendőbe ment, „mivel egy olyan korban értelmezte a Koránt, amikor a társadalom még feudális jellegű volt”. *Engineer* szerint a sária minden törvényét újból át kellene gondolni, és más kritikusokkal együtt megalapította a *Progresszív Dawudi-Bohrák* reformmozgalmát.

Kritikája erőszakos támadások céltáblájává teszi *Ahsgar Ali Engineer*t. „Ötször próbáltak megölni, egy alkalommal egyenesen egy mecsetben támadtak meg”, meséli. Körülbelül negyven bohra-muszlim brutálisan összeverte. „Mielőtt elájultam, még hallottam, hogy ezt kiabálják: Ez a sátán nem menekülhet meg élve, kioltjuk az életét.” A bohrák erős politikai befolyással bírnak. „Rúpiamilliárdjaik vannak, és megkenik a politikusokat.”

Engineer mégsem akar falak vagy biztonsági emberek mögé rejtőzni. Sokat utazik, szemináriumokat és kongresszusokat szervez, állandó párbeszédben áll vallási, társadalmi és politikai szervezetek képviselőivel. Ez sebezhetővé teszi, de nem tudja megfélemlíteni: „Az ember nem lehet szabad, amíg fél. Különben rabszolgává válik."

Ahsgar Ali Engineer húsz főállású munkatársával szervezi munkáját, amely egész Indiára kiterjed: műhelyek és szemináriumok ifjúsági és női csoportokkal, utcai színi előadások, tudományos vizsgálatok, vallásközi párbeszéd, felvilágosító munka rendőrségi hivatalnokokkal, a rendőri erőszak áldozatainak támogatása – mindez része a tevékenységének. A fundamentalizmus elleni harcában a különböző vallásokkal való bánásmód indiai hagyományára épít: „Vegyes kultúránknak köszönhetően az indiai iszlám különbözik más országokétól. Már azoknak a muszlim dinasztiáknak is, amelyek Indiában uralkodtak, mérsékelniük kellett vallásosságukat, mert a népesség többsége egy másik vallási közösséghez tartozott."

A népesség hindu többségéhez viszonyítva az indiai muszlimok kevésbé jutnak hozzá az oktatáshoz, szegényebbek és kevésbé részesülnek társadalmi szolgáltatásokban. Ennek megváltoztatását is vallási feladata részének tekinti *Engineer*. „Baloldali beállítottságú vagyok", mondja a teológus, „de sosem értettem egyet azokkal a marxistákkal, akik ópiumnak nevezték a vallást. A vallás fel is szabadíthat. Hiszen minden vallás az emberek megváltásának igényével terjedt el a földön; az iszlám is hangsúlyozza a gazdasági igazságosságot", érvel *Engineer*. „Ha kevesen nagy gazdagságot halmoznak föl, akkor ezzel a pokol tüzét szabadítják rá a szegényekre, de végső soron önmagukra is. Ezért fejlesztettem ki egy iszlám felszabadítási teológiát."

Ahsgar Ali Engineer özvegy, két gyereke van. Elmondása szerint 2000-ben elhunyt felesége ugyanolyan független életet élt, mint ő, baráti köréhez nők és férfiak egyaránt tartoztak. *Engineer* lánya a bahái valláshoz tartozó férfihez ment feleségül. A fia marxista, és sok éven át élt gyári munkások körében. *Ahsgar Ali Engineer* az utóbbi években cukorbeteg lett, és magas vérnyomástól szenved. „Már sokszor előfordult, hogy szemináriumokon és kongresszusokon kómába esett. Nagyon aggódunk érte", mondja *Kutub Kidwai*. *Ahsgar Ali Engineer* azonban folytatni akarja munkáját: „Ha beletörődöm a körülöttem lévő hiányosságokba, a kizsákmányolásba és kényszerekbe, ha egyszerűen becsukom a szememet, akkor nem vagyok vallásos", mondja. „Az embernek képesnek kell lennie arra, hogy kilépjen egy adott helyzetből, és mindig előtte kell állnia egy jobb világ látomásának, egy igazságosabb, egyenlőbb, emberibb és szabadabb világénak."

Gerhard Klas

Forrás: Publik-Forum, 2012/4

Félelem és bizakodás között

Keresztények és muszlimok Kenyában

Joseph Mutunga lelkész óvatosan megy a templom közepére. Talán még mindig bajtól tart? Talán ily módon fejezi ki tiszteletét a terrortámadás áldozatai iránt? A templom közepén megáll, és azt mondja: „A merénylők a főbejáraton át érkeztek, a kapuk nyitva álltak."

A templom, amelyen keresztül a lelkész most áthalad, az *Africa Inland Church*-höz tartozik, a kenyai Garissában áll, amely kb. 120 km-re délre fekszik a szomáliai határtól. Az egyszerű csarnok most üres, de 2012 júliusának első vasárnapján minden hely foglalt volt.

Templomán áthaladva beszél arról Mutunga, hogy a prédikáció alatt két tompa puffanást hallott a hullámlemeztetőn. A gyülekezet tagjai nyugtalanná váltak, és Mutunga kiküldött két férfit, hogy nézzék meg, mi történt. „Akkor már lövéseket is hallottunk, és láttam, hogy egyesek már a földre borultak, így keresve fedezéket. Tehát én is a padlóra vetettem magam."

Aztán két merénylő rontott be a teli teplomba, kalasnyikovjukkal a tömeg közé lőttek, és egy gránátot is felrobbantottak. Egy harmadik kint maradt, és megölte azt a két rendőrt, aki a templom közelében ült egy fa alatt: ők voltak megbízva a templom védelmével az istentisztelet idején. A templomban holttestek feküdtek, minden csupa vér volt. A kiáltozás és a pánik nyomán érkeztek az első segítők. A terroristák akkor már rég messze jártak, és a mai napig sem fogták el őket.

Garissza a hívők elleni merénylet után is békés városnak tűnik. A forgalmas utcákon a legtöbb férfi a muszlimok hosszú ruháját hordja, a nők fejkendőben és bő ruhában, többnyire tarka afrikai színekben pompázva. Az arab nők fekete ruhája kivételes, és szinte egyikük sem fátyolozza el az arcát.

A keresztények itt kisebbségben vannak, jobbára Kenya más részeiből költöztek ide. Az őshonosak muszlimok, és etnikailag szomáliak, akárcsak a lerombolt Szomáliában a határon túl. Első pillantása nem lehet fölismerni, hogy valaki szomáliai vagy kenyai-e.

Csaknem egyidejűleg az *Africa Inland Church* esetével, a garisszai katolikus templomot is megtámadták; ott nem voltak halottak, viszont az *Africa Inland Church*-ben 16 hívő halt meg, meg a két rendőr, és körülbelül hatvan ember sebesült meg. Egy héttel később a iszlámista *Shabaab-milícia* vállalta a felelősséget a merényletért; ez a szervezet Szomáliában harcol, és az *Al Kaida* terrorhálózathoz tartozik.

Ez a milícia az utóbbi években Kenyában is ismételten elkövetett terrortámadásokat. Hogy föllépjen az iszlámista harcosok ellen, a kenyai hadsereg 2011 októberében bevonult Szomáliába. Az iszlámisták bosszúval fenyegetőztek. A kenyai terrorcselekmények száma emelkedett: a szomáliai határ menti városok, a tengerparti turistaközpontok és a főváros, Nairobi lett célponttá, konkrétan pedig a kenyai rendőrök, a turisták által látogatott bárok vagy a közterek.

GARISSA EGYIK ÉLÉNK FORGALMÚ PIACI UTCÁJÁBAN ÜL *Deca Kuso*, és szója- meg kukoricaliszt keverékét tölti kicsi zacskókba. A liszteszsákon nagy betűkkel ez áll angolul: Németország ajándéka. „A világélelmezési program keretében kaptam lisztet, mivel alultáplált vagyok", mondja Kuso, „De megpróbálom eladni a lisztet, mivel pénzre van szükségem." Bő ruhája alatt kifejezetten sovány testet lehet sejteni.

Deca Kuso muszlim hölgy. A liszt áttöltögetése közben újból és újból fölnéz. „Itt bármikor történhet valami", magyarázza. A forgalmas piaci utca éppoly vonzó célpontja a Shabaab-milíciának, mint egy teli templom. Kuso számára gondot okoz, hogy sok vevője kerüli a forgalmas

utcát. „Azóta sokan elmaradtak, és egyre kevesebbet keresek”, mondja.

Veszteségről panaszkodnak a mopedtaxik, a „boda-bodák” vezetői is. A városközpont egyik benzinkútjánál várnak utasokra. *Zakayo Kilonzo*, az *Africa Inland Church* tagja csak szerencsés véletlen folytán nem ment el az istentiszteletre azon a rettenetes július 1-én. „Azóta nem megyek el a templomba, félek”, mondja.

Mivel a boda-boda sofőrök már nem érzik biztonságban magukat Garisszában, esténként korán hazamennek, noha korábban az éjszakába nyúlóan dolgoztak. Jövedelme a felére apadt, mondja Kilonzo. Bukósisak helyett csak megfordított baseballsapkát visel. Most ő is bátortalanná vált a muszlimokkal szemben, noha „mindig békésen éltünk együtt. Merényletek csak azóta vannak, amióta a kenyai hadsereg bevonult Szomáliába”. Állítása szerint a tulajdonképpeni probléma nem az iszlám, hanem a rendőrség körében nagyon elterjedt korrupció. „Ha valakinél robbanótöltet van, csak 500 schillinget kell adnia a rendőrnek, és már mehet is.” Az 500 schilling kb. 5 eurót ér. Így nem lehet a terror ellen küzdeni, véli Kilonzo.

A MERÉNYLET ÓTA nemcsak Zakayo Kilonzo marad távol az istentisztelettől. „A következő vasárnapokon csak harmadáig telt meg a templom”, mondja Mutunga lelkész. „Addig mindig minden hely foglalt volt.” Néhány gyülekezeti tag már el is költözött Garisszából. „Félelemből, hogy az eset megismétlődhet.” Mutunga eltökélt abban, hogy helyben marad. „Én is félek”, vallja be, „de imádkozom Istenhez, hogy ne a félelem győzzön le engem, hanem én a félelmet. Bár el lehet mondani, hogy a muszlimok támadtak meg minket, de ennek ellenére szeretettel kell fordulnunk feléjük, és Krisztus szavát kell hirdetnünk.” Másfelől a lelkész még abban sem biztos, hogy véleményével nem sérti-e meg muszlim testvéreit: „A merénylők talán nem is voltak igazi muszlimok. Talán csak puszta terror volt ez – a szomáliai háború következményeként.”

A nemzetközi sajtó beszámolt a garisszai kettős merényletről, és egyes orgánumok a nigériaival vetették össze a helyzetet. Garisszában és egész Kenyában célzatosan üldözik a keresztényeket, állt a hírekben. Emiatt nemcsak Joseph Mutunga lelkész bosszankodott, hanem *Abdullah Salat* is, aki a Muszlimok Legfelső Tanácsának elnöke Garisszában. A városból kievezető út menti irodájában ülünk, a kitárt ajtókon beárad az autók és mopedek zaja, a kecskék mekegése, és mindenekelőtt a por. „Itt nincs vallási probléma”, biztosít minket Salat. „A keresztények több mint hatvan éve élnek itt. Garissza lakóitól kaptak telket, hogy templomot építhessenek.”

ABDULLAH SALAT VEZETÉSÉVEL a muszlimok tanácsa ugyanazt teszi Garisszában, mint a muszlim lelkészek egész Kenyában: a sejkek és imámok rendszeresen találkoznak a lelkészekkel és papokkal, és a békéért dolgoznak. A két közösség vallási vezetői meg akarják érteni a merényletek hátterét, és lehetőleg csírájában el akarják fojtani a gyűlöletet vagy a bizalmatlanságot.

A régió fiatal muszlimjainak szervezete ezért rögtön a támadások után kijelentette, hogy a jövőben őrizni fogják a templomokat. A keresztények elvetették ezt, mert nem akarták fölmenteni a kenyai államot a polgáraiért viselt felelősség alól. De *Hassan Salat*, a muszlim ifjúsági szervezet vezetője mindenre kész. „Közülünk senkinek sincs fegyvere”, mondja a magas, szikár férfi. „De ha támadás éri a kereszténye ket, akkor mi még előttük akarunk meghalni.” Élénk tekintete elárulja, hogy komolyan gondolja szavait, kétes esetben halálosan komolyan. Az ő nézőpontjából a merényleteknek kizárólag az a céljuk, hogy gyűlöletet és széthúzást támasszanak a vallási közösségek között. „Már régóta békében élünk együtt”, hangsúlyozza a 34 éves férfi, „és nem engedjük meg, hogy tönkretegyék együttélésünket.”

A MERÉNYLET ÓTA Mutunga lelkész naponta elmegy a kórházba, hogy vigasztalja a gyülekezet sebesültjeit, és csírájában elfojtsa az esetleges gyűlöletet. „Most nem szabad ellenségnek tekinteniük a muszlimokat”, magyarázza. „És ne nézzenek bizalmatlanul minden szomáliaira se!” Mert ha a Shabaab-milícia tettesei az iszlám nevében követték is el a terrortámadást, „ezek feltehetően nem igazi muszlimok. Az iszlám tiltja az emberölést.”

A kórterem zajszintje az első pillanatban minden gondolatot kiver az ember fejéből. Több mint harminc ágy áll a teremben, és minden betegnek van látogatója. A lelkész megáll az egyik ágy előtt. „Ő Helen”, mondja, és megszólítja. A nő mozdulatlanul fekszik az oldalán, és úgy látszik, mintha aludna. Előtte az ágyon egy láboska ennivaló áll, de még nem nyúlt hozzá. „A csípője sérült meg”, mondja Mutunga, „de megint tud majd normálisan járni.”

Helen Mwendkia, aki nyilvánvalóan hallotta az eddigieket, megfordul. „Még mindig nemigen értem az egészet”, mondja a 24 éves hölgy. „Minden hangos ajtócsapódásra fölébredek.” Még mindig sokk hatása alatt áll: „Az igazat megvallva, most félek a muszlimoktól.”

Bettina Rühl

Forrás: Publik-Forum, 2013/9

„Aki fél, nem leli békéjét"

Interjú *Boualem Sansal* algériai íróval

Az arab férfiak unalmasnak találják a békét, írja ön Allah bolondjai – Hogyan hódítja meg az iszlamizmus a világot? *című könyvében. A béke inkább nőies fogalom az arab országokban?*

Ellene vagyok annak, hogy valamilyen nemet tulajdonítsunk a békének. De az igaz, hogy nálunk a férfiak unalmas dolognak tekintik a békét. Ez a nevelésből fakad. Ha Algériában kinyilvánítom a nézeteimet, akkor azt mondják: „Így csak egy nő beszél! Ez totálisan elnőiesedett! Ez homoszexuális, ennek a szájára kell csapni!" Ha például az Izraellel kötendő béke mellett foglalok állást, akkor rögtön jönnek az emberek, és azt mondják: „Tudod te, mit beszélsz? Mi arabok 350 millióan vagyunk, és nem fogunk békét kötni Izraellel: Hiszen azok csak tízmilliónyian vannak. Ezeket ledaráljuk, kitekerjük a nyakukat – és el van intézve a dolog!" Ez a földközi-tengeri macsó magatartás, amely országunk törzsi struktúrájában gyökerezik: a békét gyávaságnak tekintik, csak a győzelem számít.

Mit tenne ön, ha mondjuk megválasztanák Algéria elnökének? Hogyan gondoskodna a különböző etnikumok és vallások közötti békéről?

Nincs esélyem arra, hogy megválasszanak, de bárkit választanának is: A béke nehéz téma nálunk, mert az uralkodó alapállás ez: Aki másmilyen, az az ellenségem! A nyugati ember, a keresztény, még a szomszédos marokkói is ellenség. Ezzel szemben én azon a véleményen vagyok, hogy nem léteznek ellenségek. Emberek közötti problémák léteznek – és azokat el lehet rendezni.

Ön 2011-ben megkapta a Német Könyvkereskedelem Béke-díját. Mit jelent önnek a béke fogalma?

A béke először is a háború távollétét jelenti. De vannak olyan emberek, akik elutasítják a békés bánásmódot a másikkal, mivel idegennek tekintik azt: „Az keresztény, én muszlim vagyok – a kettő nem fér össze."

Ön muszlim író egy muszlim országban. Ennek ellenére súlyos támadásoknak volt már kitéve ön és a családja is.

Igen, mindig problémáink támadtak, amikor megjelent egy könyvem. Ez 2003-ban kezdődött, amikor napvilágot látott *Személyes és politikai naplóm – Algéria, 40 évvel később* c. művem. Az ipari minisztérium igazgatója voltam, és ezután elbocsátottak az állami szolgálatból. A következő könyvem után fölmondtak a feleségemnek: tanítónő volt, és a szülők állítólag nehezményezték, hogy nem elég vallásos. Aztán a testvéremet vették célba, egy egyszerű parasztot: olyan magas adópótlékot róttak ki rá, hogy mindenét el kellett adnia; teljesen tönkretették. De jóllehet most már csak a könyveim bevételeiből élünk, és minden zaklatás ellenére: nem szeretném elhagyni az országomat.

De hogyan éri el, hogy békés maradjon, tekintettel azokra a támadásokra, amelyeknek ki van téve?

Azáltal, hogy megpróbálom legyőzni a félelmet. Aki fél, nem találhatja meg belső békéjét. A belső küzdelem teszi stabilabbá az embert. Mert akkor el tudjuk érni, hogy hideg fejjel elemezzük a helyzetet. Ha félünk, akkor ez nem sikerülhet.

Ön sosem félt?

Amikor írni kezdtem, hazámban megfenyegettek, megvádoltak és megsértettek: akkor valóban nagyon féltem. Ha az ember fél, akkor nem képes értelmesen gondolkodni. Haragos lesz, és azt mondja magában: „Ezek gazemberek!" És kedve támad megölni őket. De aztán megpróbáltam úrrá lenni a félelmen, és most képes vagyok egészen másképp látni a helyzetet: aki fenyeget engem, az nem szükségszerűen az ellenségem. Bár ellenfelem, de talán fennáll az egymást megértés lehetősége. Talán tisztázhatok számára valamit. Talán egyszerűen félreértett engem. Talán elborította az agyát a propaganda.

Hogyan győri le az ember a félelmet?

Ha megjelenik a félelem, elgondolkodom róla. Más út nem létezik. Foglalkoznom kell vele. Most olyan helyzetben vagyok, amikor már nem félek. Éber vagyok. Fenyegetések érnek, történhet velem valami, egy őrült megtámadhat az utcán; mindennek tudatában vagyok; de nem félek.

Ön író. Az irodalom a béke helye az ön számára?

Az irodalom mindenekelőtt a világ vizsgálatának eszköze. Különleges pillantás a világra.

Allah bolondjai – Hogyan hódítja meg az iszlamizmus a világot? című könyve egy beavatott rátekintése arra, hogy radikális muszlimok egyre növekvő tömege kész erőszakot alkalmazni.

Igen, így van. Az ő meggyőződésük nagy energiával lát el engem. Ők mindenre készek. Készek az öngyilkosságra is. Ez egy fasiszta mozgalom, nem vallási. Kezdetben talán létezett a vallási motiváció, de aztán átbillent a fasizmusba, az őrületbe. És mivel a társadalom nem tudja, hogyan bánjon vele, visszahúzódik.

Megpróbált ön iszlamistákkal vitatkozni?

Igen! Korábban reggeltől estig vitáztam velük. Némelyikük a barátom, sokan a szomszédaim. Minden embernek joga van arra, hogy megbeszélhesse a dolgait. Vitázom velük. Mind a mai napig.

De épp az imént mondta, hogy az iszlamisták fasiszták.

Vannak különbségek. A pacifista iszlamisták azt mondják: Vallási alapon akarunk kormányozni, de megölni nem akarunk senkit sem. Ez azt jelenti, hogy törvényileg fognak megtiltani sok mindent. Meg fogják parancsolni a nőknek, hogy teljesen elfátyolozzák magukat, mint Szaúd-Arábiában, meg fogják tiltani nekik az autóvezetést. A férfiakat eltiltják majd a dohányzástól és az ivástól.

És a másik fajta?

Ezek azok, akik egyáltalán nem vitáznak. Ezek egyszerűen megölik azokat az embereket, akik másmilyenek és másképp gondolkodnak, mint ők. Ezekkel az iszlamistákkal is vitatkoztam már. Ezek olyan férfiak, akik illegalitásban voltak, évekre eltűntek a láthatárról, és aztán megint visszatértek a civil életbe. Válaszaikból világossá vált, hogy számukra a hatalomról van szó; hogy a teljes hatalmat akarják, nem csupán egy kicsi hatalmat. És számukra csak idő kérdése, amíg megszerzik. De nem hagyom abba a beszélgetést velük – és elmondom nekik a véleményemet.

Brigitte Neumann

Forrás: Publik-Forum, 2014/7

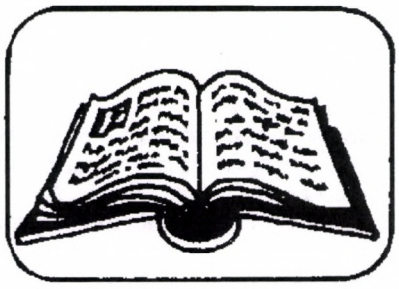

BIBLIA

A decemberi elmélkedéseket Csiky Lajos (Budapest), a januáriakat Tarnai Imre (Nagyoroszi) készítette.

December 7. – Advent 2. vasárnapja – Mk 1,1-8 – „Készítsétek elő az Úr útját!”

A mai ember számára talán nagyon furcsának tűnik Keresztelő János alakja. Nem illik bele világunkba a teveszőrruhás, sáskával táplálkozó, bozontos próféta. Mondandója azonban világos: utat készíteni jött az Úr előtt! A konkrét helyzetben, ott Palesztinában ez Jézusra vonatkozott, az ő előhírnöke volt.

A mi adventünk, a mai „úrjövet” azonban másnak tűnik. Valóban szükség van útkészítésre? Az Isten nem tud közvetlenül megszólítani minket, nincs mindig közel hozzánk? Vannak akadályok, amelyek útját állják közeledésének? Akárhogyan van is, idei adventi készületünk egyik alapgondolata lehet az, hogy útkészítőknek kell lennünk.

Az útkészítés elsősorban saját magamra vonatkozik: Hogyan teszek meg én mindent, hogy ne akadályozzam az Úrral való találkozásomat? Ebben Keresztelő János alakja gondolatébresztő lehet: Ő hosszú éveken át magányosan élt a pusztában, lélekben készülve küldetésére. Nekünk is nagy szükségünk van arra, hogy életünk zajos, sodró forgatagából erőnek erejével is kiszálljunk, csendet teremtsünk, elvonuljunk. Így hallhatjuk meg jobban Isten szavát, érezhetjük meg jelenlétét. De a Keresztelő aszkézist sugárzó ruházata, magával mit sem törődő étrendje is példaértékű lehet: az étkezésben, ruházkodásban való visszafogottság, önmagam fegyelmezése és edzése, a lemondani tudás mind-mind olyan tulajdonság, amely segíthet abban, hogy elsősorban ne a magam igényeinek kielégítése körül forogjak, hanem felkészüljek a szükséges áldozatok vállalására, testileg-lelkileg egyaránt. Erőt ad ahhoz, hogy legyőzzem kényelemre hajló magamat, s minden dolgomban egy célra rendezett legyek, mint Keresztelő János: útkészítő! Mert bizonyos értelemben ez mindannyiunk élethivatása!

S itt eljutottunk a másik vonatkozáshoz: az útkészítés azt is jelenti, hogy valószínűleg nem prófétaként, utcai prédikátorként, de életünk szinte minden mozzanatában egyengethetjük az utat embertársaink és Istenünk között. Számomra ennek igen megkapó példája a közös imádság. Sokszor tapasztaltam már, hogy testvére(i)m imája szinte „létra” volt számomra az istenkapcsolat átélésében. De amikor meghallgatjuk mások gondját, bánatát, amikor vigasztalunk vagy jó tanácsot adunk, a Lélek szólhat belőlünk. Ha önzetlenül segítünk a bajbajutottaknak, Isten jóságából mutathatunk meg valamit, ami felnyithatja felebarátaink szemét, s befogadóvá teheti őket. Így épülhet, terjedhet napról napra Isten országa általunk is. Tudatosítsuk magunkban ezt az útkészítői hivatást!

Még egy tulajdonsága van a Keresztelőnek, ami követésre méltó: ez pedig a mélységes alázat. Rabszolgához hasonlítja magát, hisz a saruszíj megoldása, a saru odakészítése a rabszolgák feladata volt. Számomra ez azt jelenti: tudom, hogy hol a helyem. Ha sikerül az útkészítésben eredményesnek lennem, ha érzem küldetésem nagyságát, akkor tudom, hogy nem én vagyok a fontos, hanem az, akire rá szeretnék mutatni, aki közel akar lenni mindnyájunkhoz.

Segítsen mindnyájunkat az idei adventben az Úr, hogy egyre jobb útkészítőivé váljunk önmagunk és mások felé!

December 14. – Advent 3. vasárnapja – Jn 1,6-8.19-28 – Bűnbánati idő?

A mai evangélium központi alakja – az elmúlt vasárnaphoz hasonlóan – Keresztelő János. A papok és a farizeusok kérdéseire válaszolva pontosan megfogalmazza küldetését: ő előfutár, aki meghirdeti a messiási kor kezdetét. Abban az időben a keresztelés az eszkatologikus kort idézte, Ezekiel próféta jövendölését – „Akkor majd tiszta vizet hintek rátok…” – az eljövendő Messiásra vonatkoztatták. Ezért is hangsúlyozza a Keresztelő, hogy ő csak meghirdeti ennek a kornak a közelségét. Annak eljövetelét jelzi, aki majd „új szívet ad, és új lelket olt belénk, aki kiveszi testünkből a kőszívet, és hússzívet ad nekünk”. Erre rímel az a mondata: „Ő majd Szentlélekkel fog keresztelni.”

Folytathatjuk a múlt vasárnapi gondolatot: Mit tanulhatunk a Keresztelőtől?

Ma is elhangzik a kérdés: „Ki vagy te?” S hozzá hasonlóan nekem is tudnom kell válaszolni (magamnak és másoknak is). Önértelmezésem alapján bátran mondhatom azt, hogy küldött vagyok? Nem elsősorban magamért élek, hanem azért, hogy tanúságot tegyek a világosságról? A pusztában kiáltó szava vagyok, aki a mai világba, vagy annak kicsiny szegletébe belekiáltja az Úr üzenetét?

János a bűnbánat keresztségét hirdette. Aki odament, s a vízben alámerült, ezzel bűnös mivoltát vallotta meg, s a megtisztulás, jobbá levés szándékát. Manapság hajlamosak vagyunk megfeledkezni a bűnbevallásról, nem tartjuk fontosnak, hogy bűneinket arra méltó testvérünk, vagy legalább közösségünk előtt kimondjuk, s legyen látható-hallható jele jobbulási szándékunknak, és Isten megbocsátó jóságának. Isten végtelen szeretetének egyoldalú hangsúlyozása könnyen túlságosan magabiztossá és vakmerővé teheti az embert. A magunkba nézés, a bűneinkkel, hibáinkkal való szembeszállás szükséges lelki fejlődésünkhöz. S bizony a gesztusok, szertartások sokat segíthetnek abban, hogy átélhetőbb legyen Isten megbocsátó szeretetének megtapasztalása. Nem volna erre szükségem az idei adventben?

Keresztelő János a bűnbánat keresztségét hirdette, s keményen bírálta kora vallásosságát, valamint a nép vétkeit. Annyira nem félt, hogy Heródesnek is szemébe merte mondani bűnös életmódját. Kíméletlenül kimondta az igazságot, nem törődve a várható súlyos következményekkel. Mennyivel könnyebb kerülni a konfliktusokat, visszahúzódva csendben maradni, megtartani a véleményünket! De nem hallgathatunk! Nekünk is feladatunk, hogy megpróbáljuk pontosan megfogalmazni, melyek azok a bűnök, amelyek jelen vannak az emberiség, egy-egy ország, kisebb közösség vagy családunk életében. Nagy a felelősségünk, ha félelemből vagy kényelemből nem figyelmeztetünk. Persze nem könnyű ítéletet mondani, bűnbánatra inteni, hiszen magunk is gyarlók vagyunk, s kimondott szavunk önmagunkat is kötelezi a változásra. Meg a hozzánk közel állóknak könnyen el is nézzük a hibákat, hallgatólagosan bízva abban, hogy velünk is ezt teszik majd. Közösségi szinten is komoly feladatunk, hogy meghirdessük, miben kell bűnbánatot tartania a ma emberének, hiszen most is olyan helyzetben vagyunk, amire rámondhatnánk: „A fejsze a fák gyökeréig ér!”

Tudunk-e egyénileg és közösségileg, szavainkkal és tetteinkkel felkiáltójel lenni?

December 21. – Advent 4. vasárnapja – Lk 1,26-38 – „Történjék velem szavaid szerint!”

Keresztelő János után ma Máriára figyelhetünk, tőle próbálhatunk tanulni.

Az angyali üdvözlet története, ha a lényegét nézzük, egy odaadott, hívő ember és Istene közötti kommunikáció szép leírása, nekünk is szóló tanulságokkal.

Az alapvető üzenet: Isten szól! A legtöbb ember az imádságon vagy egy kötött szöveg, vagy a saját szavainak elmondását érti. Nem is hagyja Istent szóhoz jutni. Itt Mária keveset beszél, inkább figyel, s visszakérdez. Csendben van, kinyitja szívét, s hallgat. Valóban szól ma is hozzánk az Isten? Tudunk úgy csendben lenni, odafigyelni, kizárni minden mást, hogy meghalljuk szavát?

Nem könnyű megkülönböztetnünk Isten üzenetét a saját gondolatainktól, elképzeléseinktől, az eddig felhalmozott tudásunkból kiemelhető motívumoktól, de mégis sokkal több lehet ezeknél. Különösen biztosak lehetünk ebben akkor, ha megdöbbentő, váratlan feladatok hallatszanak lelkünk mélyén. Mert Isten leginkább életünk alakításáról, tennivalóinkról, küldetésünkről szeretne velünk beszélni, mint tette ezt Máriával, vagy olvassuk az evangéliumokban az Atya és Jézus vonatkozásában. És az ima akkor válik beszélgetéssé, ha visszakérdezek, mert visszakérdezhetek, mint Mária. Mit tegyek, hogyan tegyek, és a lehetetlennek tűnő dolgok hogyan valósulhatnak meg? S ha jó lelkiismerettel, belső megnyugvással születnek válaszok, hihetem, hogy Vele vagyok kapcsolatban. S talán menetrendszerűen kaphatok megerősítést: „Istennél semmi sem lehetetlen!”, vagy ahogyan Pál mondja: „Mindent megtehetek az által, aki nekem erőt ad.” S akkor én is kimondhatom az „igen”-t, vállalhatom az adott feladatot, belesimulhatok Isten szándékába. Persze nem automatikus ez az egész folyamat, s utána a megvalósítás sikeressége végképp nem az, mégis csodálatos és erőt adó lehet.

Mit is jelent az, hogy „Istennél semmi sem lehetetlen”? Nyilván nem azt, hogy csodáival állandóan belenyúlkál a világba, vagy erővel ránk kényszeríti akaratát. A lehetetlent szeretete győzi le. Az a végtelen jó szándék és törődés, amellyel az emberiség javát és üdvösségét akarja, amellyel keresi, hívja és erősíti azokat, akik hajlandóak együttműködni vele. Amikor minden nehéz helyzetben azt mutatja, hogyan épülhet az által is Isten Országa. A Lélek erejét jelenti ez, amely ebben a történetben Máriát eltölti, de az Újszövetség visszatérő szófordulata szerint mindenkit, aki Istennek odaadott.

Biztató azt látni, hogy Mária is kicsinynek érzi magát a feladathoz, számára is szinte felfoghatatlan, mi vele az Isten szándéka, mégis rábízza magát. Földi életünkben mindnyájan csak a fonákját látjuk annak a szőttesnek, amelyet Isten tervez, s Vele munkálkodva mi készítjük, de a másik oldaláról nézve végül csodálatosan szép és harmonikus lesz. Isten a görbének látszó utakon is tud egyenesen írni, a fontos az, hogy életünk bármilyen helyzetében rábízhatjuk magunkat, ha jó lelkiismerettel tesszük a dolgunkat.

Jó lenne Máriához hasonlóan boldogságot lelni abban, hogy beteljesedik életünkben mindaz, amit az Úr mondott, amire az Úr hívott!

December 25. – Karácsony ünnepe – Jn 1,1-18 – Hatalmat adott, hogy Isten fiává legyünk!

A János-evangélium előszava csodálatosan foglalja össze Isten tervét és üdvtörténetét. Ma, Karácsony napján ebből emeljünk ki néhány gondolatot.

Megdöbbentő, ahogyan János sommásan ítélkezik népe felett: övéi nem fogadták be az Isten Fiát. Pedig tulajdonába jött, hiszen övé az egész világ, szeretetből teremtette, s övé a nép, amelyet előkészített a megtestesülésre. De megkockáztatom, hogy ma sem ítélne másképpen. Az emberiség jelentős része alig hallott Jézusról, a tradicionálisan keresztény világban is felszínessé vált a Karácsony. Az ünnep sokaknak csak a vásárlásról, az üzletről szól, a rárakódott külsőségekről. Mivel egy kisgyermek születését ünnepeljük, elsősorban gyerekszemmel nézzük, a gyerekek számára igyekszünk átélhetővé tenni. Igaz, hogy a betlehemi történet számos mély gondolatot és érzést indíthat el bennünk, mégis úgy vélem: lehet, hogy ezzel elfedjük a lényeget.

A Karácsony annak az ünnepe, hogy Isten közénk jött, egzisztenciálisan közösségbe került velünk, közöttünk lakott, szó szerint fordítva: „közöttünk sátorozott”. Az Isten, akit sohasem látott senki, Jézusban megnyilatkozott számunkra. János ezt a titkot tárja elénk.

János nem azon kesereg, hogy a többség nem fogadta be Jézust, hanem azokkal örvendezik, akik befogadták őt. És számunkra ez a Karácsony igazi belső története: hittel elfogadni, hogy megszületett az Isten Fia, befogadni Őt az életünkbe, és magunknak is Isten fiává lenni! János előszavában nemcsak a Messiás születéséről van szó, hanem hangsúlyosan arról is, hogy az őt befogadók hatalmat kaptak arra: Istenből születve Isten fiává legyenek! Nem akarva csorbítani vagy kisebbíteni az Ige megtestesülésének értékét és nagyságát, de ki kell jelentenünk: egész életünk folyamatos születés, állandó törekvés, alakulás arrafelé, hogy Isten kegyelméből élve gyermekei legyünk. Nem csupán abban az értelemben, hogy mindnyájan az egy Atyának vagyunk szeretett gyermekei, hanem egyre inkább a Jézustól látottak, hallottak, tapasztaltak alapján, hozzá hasonlóan.

Isten szeretett fiaként olyan közeli kapcsolatot szeretnék az Atyával, mint amit Jézusnál láttunk: bárhol, bármikor megszólítja, elvonulva minden dolgát vele beszéli át, titokzatosan egy vele.

Isten szeretett fiaként olyan engedelmesen keresem akaratát, mintha az lenne a „mindennapi eledelem”.

Isten szeretett fiaként úgy szeretném embertársaimnak megmutatni és közel hozni Isten szeretetét, mint Jézus tette.

Isten szeretett fiaként szeretném Országát olyan áldozatosan építeni itt a földön, hogy azért még életemet is tudjam adni.

Szóljon ma az ünnep arról, hogy befogadtuk Őt, s megerősödünk ezen az úton!

December 28. – A Szent Család ünnepe – Lk 2,22-40 – „Az Úrnak szentelni!”

Jézus bemutatása a templomban olyan történet, amely családjaink számára, s elsősorban a szülő-gyermek vonatkozásban tartogathat megfontolandó gondolatokat. A Szent Család, a maga különleges helyzetében nyilván több dologban sem másolható, de tetteik, irányultságuk példaértékű lehet.

Elgondolkodtató az a hagyománykövető vallásosság, amely jellemzi őket. Nem csupán itt, a tisztulási és felajánlási áldozat bemutatásakor, hanem a „szokásos” évenkénti jeruzsálemi zarándoklatok alkalmával is, „az ünnepi szokás szerint”. S valószínűleg átszőtte életüket a zsidó családokban szokásos szertartások elvégzése, ünnepek megtartása, előírások megtartása. A mai ember hajlamos arra, hogy a kétezer év alatt kialakult, megszentelt szertartásokat (amelyek sokszor kiüresedtek vagy csak külsőségesek) elhagyja, feleslegesnek tartsa. Pedig a megszentelt hagyománynak óriási megtartó ereje lehet a család számára is. Ha egy-egy vallásgyakorlattal, szertartással nem tudunk azonosulni, talán elhagyhatjuk, de meg kell találni azt az új formát, amely kifejezi Istennel való kapcsolatunk egy-egy mozzanatát, s így új hagyományt kell teremtenünk, akár családi, akár közösségi szinten. Az átélt, bensővé vált és megszokott, közösségben otthonosan gyakorolt vallási cselekményekre nagy szükség van.

A mózesi törvény szerint az elsőszülött fiúgyermeket az Úrnak kell szentelni. Ezt fejezte ki Mária és József áldozata. Számomra ez ma azt üzeni, hogy a jó szülő tisztában van azzal, hogy gyermeke nem a sajátja (bármennyire büszke lehet is rá),

hanem Istené, nem magának neveli, hanem arra a küldetésre, amelyre Isten szánja: „Ti vagytok az íj, amelyről gyermekeitek eleven nyílként röppennek el” – ahogyan Kahlil Gibran írja. S akkor már nem a tanulmányok, a sporteredmények, az esetlegesen hátrahagyott örökség lesz a legfontosabb, hanem az, hogy a gyereket felkészítsük önálló életútjára, amelyet Isten megálmodott róla. S ebben a jó példa, a sok megértő beszélgetés, az érte mondott imádság, a közösség ereje lehet segítségünkre.

Még egy apró momentumról hadd tegyünk említést. Simeon jövendölésében szó van a tőrről, mely Mária szívét járja majd át. Ez azt a sok fájdalmat jelképezi, amelyet át kellett élnie Jézussal kapcsolatban, egészen addig, amíg a kereszt alatt látta kínszenvedését, majd ölében kellett tartania halott fiát. Mária számára, de számunkra mint szülők számára is ez a „tőr” leginkább a tehetetlenség átélése. Szörnyű dolog, amikor a gyermekem szenved, amikor végigkísérem betegségében, fájdalmában, néha a halál árnyékában. És az a nehéz, hogy igazából nem tudok segíteni, csak mellette állni, ápolni, vigasztalni, imádkozni érte, az Úr kezébe ajánlani. De ugyanezt élem át akkor is, ha nem értem gyermekem terveit, szándékát, vagy ha más lesz, mint amit elképzeltem róla, netán tékozló fiúként rossz útra téved. Akkor is ott kell állnom, készen arra, hogy megértsem, hogy támogassam, hogy visszavárjam, s kifejezzem szeretetemet.

Segíts, Uram, olyan szülőknek lennünk, akik megtanultuk Máriától az átélt vallásosságot, amely szívből fakadó Igenekhez vezet. Ezáltal is tudjuk gyermekeinket Neked ajánlani, és egész életútjukon végigkísérni.

Január 1. – Újév – Lk 2,16-21 – Az Édesanya

Régóta izgat már, hogy amikor valakinek születésnapja van, akkor miért őt ünnepeljük. Hiszen ő maga tett a legkevesebbet azért, hogy megszülessék. Az Édesanyát kellene ünnepelni, aki ugyancsak megszenvedett érte.

Nem vonnám ki ez alól Jézus születésnapját sem. Jó: szép és hangulatos ünnep a karácsony, de az Édesanya valahogy nagyon háttérben marad, mintha valami mellékszereplő lenne. Pedig ha ő nem mondja ki annak idején – az angyalnak adott válaszként – azt a csodálatos mondatot („...legyen szavaid szerint”), akkor nincs karácsony!

Ezt a csorbát köszörüli ki most a zsinat utáni liturgikus reform azzal, hogy karácsony nyolcadik napját a Boldogságos Szűz ünnepévé, pontosabban istenanyaságának ünnepévé teszi. A szövegek eddig is őróla szóltak, csak nem nevezték nevén az ünnepet.

Ez persze nem jelenti azt, hogy mi ezen a napon ne ünnepelhessük az év kezdetét is. Legfeljebb minősíti az által, hogy felhívja a figyelmünket: ne csak egyszerűen „Jézus nevében” kezdjük el az új esztendőt (hiszen az ő körülmetélését és az ezzel járó névadását, vagyis a „Jézus” nevet is ünnepeljük ma). Akkor lesz ez igazán kegyelmekben gazdag, ha Mária kezét fogva, közbenjárását kérve ajánljuk a ma kezdődő 365 napot az Istennek.

Január 4. – Karácsony utáni 2. vas. – Jn 1,1-18 – Mit is ünneplünk karácsonykor?

A keresztény kultúrkörben kiemelkedő helyet foglal el karácsony ünnepe. A nem hívők ugyanúgy megünneplik, mint a hívők. Sikerült nekik teljesen kilúgozniuk belőle minden vallásos momentumot. A szomorú az, hogy a magukat vallásosnak vallók közül is sokan ezzel a tartalommal (vagyis igazából tartalom nélkül) veszik át az ünnepet. Még jó, ha legalább az éjféli misére elmennek, és rácsodálkoznak a betlehemi jelenetre, ahogyan azt Szent Lukács evangéliuma tolmácsolja!

Hogy a magunk számára mit is kell jelentenie karácsonynak, arra rávilágít az a tény, hogy az ünnep napján (vagyis csúcspontján) már nem a Lukács-féle hangulatos betlehemi jelenet meghallgatásával idézzük azt fel, hanem a megtestesülés teológiáját magasra szárnyalva kifejtő, súlyos jánosi szavakkal (nem véletlen, hogy az evangélisták szimbólumai közül a sas jutott Jánosnak), és ez a szakasz az ünnep utáni napokban (így ma is) újra előkerül.

Nem baj, ha a pásztorokkal együtt mi is rácsodálkozunk a Betlehemben történtekre, sőt segíthet e csodálkozás a mélyebb megértéshez. Baj akkor van, amikor itt megrekedünk, és nem lépünk tovább.

A magunkfajta számára üres a karácsony, ha nem vesszük észre, hogy olyan ajtó nyílt meg ezen a napon, amelyen a közlekedés kétirányú. „Szeretet”-nek hívják ezt az ajtót. Mert az Isten önzetlen és határt nem ismerő szeretete hozta le közénk rajta keresztül az Igét, és egyúttal megmutatta az utat számunkra visszafelé. Megtanulhatjuk belőle, hogy a szeretet csak az esetben nevezhető így, ha önzetlen, viszonzást nem váró. Ennek a kritériumnak pedig aligha felel meg az az oda-vissza ajándékozgatás, ami karácsonykor szokásos. Nem is ajándékozás ez, hanem cserebere.

Ha valóban meg akarom találni az „ajtót” visszafelé, az utat az engem tárt karokkal hazaváró Apácskánk, az Isten felé, akkor olyanok felé kell kinyújtanom a kezemet, akik e segítséget nem tudják viszonozni. Ez ennek az ajtónak a kulcsa.

Január 6. – Vízkereszt – Mt 2,1-12 – Mit tanulhatunk a bölcsektől?

Mi is a mai ünnepnek a mondanivalója? Erre a kérdésre tíz ember közül kilenc így felel: „Hát a háromkirályok hódolata a gyermek Jézus előtt.” Csakhogy ez a válasz több szempontból is félreértésen alapul. Először is a „háromkirályok” nem királyok voltak, az evangélium „bölcseket” emleget. Másodszor nem is biztos, hogy hárman voltak. Az biztos, hogy többen voltak, mert az evangélium többes számot használ, de számot sehol nem említ. Az ajándékok számából szokták valószínűsíteni a hármat.

De az igazán zavaró félreértés nem is ez. Ennek forrása abban rejlik, hogy a nyugati, európai emberek agya „más srófra jár”, mint a keletieké. Utóbbiak szeretnek a dolgok mélyére nézni, képesek elvontabban gondolkodni, amíg az előbbiek inkább a kézzelfogható, érzékelhető eseményeket keresik. Annak idején egymástól függetlenül alakultak ki az ünnepek. Mindkét oldalon Jézus születése az ünnep tartalma, más-más megközelítésben: nyugaton a karácsony, középpontban a betlehemi barlanggal és a pásztorokkal, keleten az Epifánia (ezt hívjuk mi magyarul vízkeresztnek) = Isten megjelenése a teremtett világban. Amikor mi, nyugatiak átvettük ezt az ünnepet is a karácsonyunk mellé, kézzelfogható, konkrét eseményeket kerestünk az ünnep tartalmául. A születés története, ami eredetileg volt, már nem jöhetett szóba, mert ezt karácsonykor már megünnepeltük. Elődeink végül is úgy találták, hogy három olyan eseményről ad hírt az evangélium, amelyből az derül ki, hogy Jézus születésével valóban az Isten jelent meg: a bölcsek hódolata, a Jézus keresztelésekor elhangzott kinyilatkoztatás és Jézus első, feltűnést keltő csodája Kánában. E három esemény közül az ünnep napján az elsőt emeljük ki, ezért a szokásos vélemény, amelyet az e gondolatsor elején idézett válasz tükröz. A másodikra az ünnep nyolcadik napján (a zsinat óta az ünnep utáni vasárnapon) emlékezünk, a harmadikra pedig a rá következő vasárnapon.

Így hát végül is a mi számunkra valóban a bölcsek látogatásáról szól a mai ünnep. Sok egyéb között megtanulhatjuk tőlük, hogyan lehet az ember szíve tele az Isten látása utáni vágyódással. Megtanulhatjuk, hogy ha alkalom nyílik e vágy beteljesülésére, nem szabad semmiféle nehézséget, áldozatot sajnálni, hogy az alkalmat kihasználjuk. Megéri! És ha nem olyan formában teljesül a vágyunk, mint amilyennek elképzeltük, akkor biztosak lehetünk benne, hogy messze többet kaptunk, mint amire egyáltalán számíthattunk. És nem utolsó sorban megtanulhatjuk, hogy nem illik üres kézzel az Isten elé járulni. Persze mi nem vagyunk keleti sejkek, akiknek nem gond, hogy gazdag kincsekkel hozakodjanak elő. Földi kincseknél sokkal értékesebbeket tehetünk a lábához: Isten- és emberszeretetünk gyakorlati megvalósulásait. Persze csak akkor, ha rendelkezünk ilyesmivel. Gyűjtsünk hát sokat, hogy legyen ajándékoznivalónk! Ez nem kerül pénzbe.

Január 11. – Urunk megkeresztelése – Mk 1,7-11 – Ősi szertartás új tartalommal

Vajon Jézus tényleg megkeresztelkedett a Jordánban? Ha ezt a kérdést magyarul teszik fel, akkor bizony – bármennyire megbotránkoztatónak tűnnék is első pillanatban – a helyes válasz: „Nem”.

Jézusnak nyilván nagyon tetszett ez az ősi szertartás, hiszen pontosan azt juttatja kifejezésre a szimbólumok nyelvén, ami az ő központi mondanivalója: „Metanoeite!”, „Változzatok meg!” Ezért tette az ő közösségébe történő felvétel szentségévé, egyúttal ennek tartalmát is gazdagítva. Mert aki az ő keresztségében részesül, halálának és feltámadásának is részese lesz: amikor bemerítik a vízbe, jelképesen Jézussal együtt eltemetik, amikor pedig kiemelik, vele együtt jön elő a sírból. Amióta ez a szertartás ezt a tartalmat kapta, azóta lehet „kereszténnyé tevésnek” = „keresztelésnek” nevezni. A szertartás tehát ugyanaz volt János esetében is, mint a keresztelés, de még nem nevezhető keresztelésnek, legfeljebb analógia alapján. (Zárójelben meg kell jegyeznem, hogy ez a probléma csak a magyar nyelvben mutatkozik, de erre most nem térek ki részletesebben.)

Nagyon világosan kitűnik az említett különbség az Apostolok cselekedetei 19. fejezetének elején olvasható történetből. Ez fehéren-feketén megmagyarázza, mennyire lényegesen több a jézusi keresztség, mint a jánosi. Márpedig mi az előbbiben részesültünk, idézzük hát fel a mai ünnep alkalmából – a teljesség igénye nélkül –, mi minden jutott ennek révén birtokunkba, vagyis a három legkiugróbb gyümölcsöt!

Legelsősorban maga a Szentlélek, az Isten 3. személye, akinek vezetésével az istenszerető ember az életét végigéli, akit a történet szerint nem is ismerhet az, aki nincs megkeresztelve. Azután nyilvánvaló, hogy Jézus szőlőtőkéről és szőlővesszőkről szóló hasonlatát is a keresztelésre kell alkalmazni. Ez alkalommal történik velünk az, ami a vesszővel akkor, amikor a tőkébe ojtják: szerves, organikus egységben leszünk Jézussal, Szent Pál szerint egyetlen, titokzatos egységet alkotunk vele. Végül a keresztség az a szentség, amely jelzi, hogy az Atyaisten a saját egyszülött Fia mellé bennünket is gyermekévé fogadott. – Íme, birtokoljuk az egész Szentháromságot!

Jó lenne, ha ezt a felfoghatatlan kitüntetést minél sűrűbben eszünkbe idéznők, és egész életviselkedésünkkel, ennek – akár súlyos áldozatok árán is – Isten szándéka szerinti berendezésével mutatnók ki hálánkat Isten ajándékozó szeretetéért.

(Imre bácsi október végén elhunyt, betegsége miatt már nem is tudta elkészíteni a január 18-i és 25-i elmélkedést. Személyének méltatására később visszatérünk.)

Nem kell esőerdő a tányérra!

Ma olcsó hús kell – a szupermarketek zöme árcsökkentést kínál. Árháború azonban csak „állatgyárak” révén lehetséges. A marha, sertés, csirke és pulyka rekordidő alatt hízik – dél-amerikai szójatakarmánnyal. Az emberek és a természet a vesztes.

Németországban az *Edeka* húshetekre invitál: 1 kg thüringiai sovány sertéshús szuper ára 2,99 euró, a „jó csirkecomb kedvező áron” csak 2,45 euró, de a marhacomb kilója slágeráron 6,99 euró. Darabról darabra tiszta élvezetet ígér reklámjaiban a kereskedői hálózat, hangsúlyozva, hogy szeretjük az élelmiszert.

Az *Edeka* csak egy a sok német kereskedőcég közül, amely dömpingáron kínál állati termékeket – vagyis messze valós értékük alatt. A hús, a tojás és a tejtermékek náluk olcsó, és sok honfitársunk tányérján még mindig ezek a legfontosabb élelmiszerek. A statisztika szerint a németek évente fejenként 70 kg húst, 105 kg tejterméket és több mint 200 tojást fogyasztanak. Az árak és az étkezési szokások a szomszédos országokban is hasonlók. Az olcsó árajánlatot az állatok tömeges tartása teszi lehetővé.

Ezért a valódi árat az állatok, a környezet és az emberek fizetik meg – mindenekelőtt a déli államok, ahonnan a tömegtakarmány érkezik. A németek húséhsége évente 55 millió sertés életébe kerül. Ezek egyharmada végül a szemétbe jut, mert a gyomrunknak szánt kínálat nyilvánvalóan túlzott.

Minden kiló sertéshús előállításához 540 gramm szójadarát etetnek meg

Az állatok hízlalása és vágása gyakran rémes körülmények között történik. A hizlaldákban egymás hegyén-hátán tartják a sertéseket, és sok millió marha, csirke és pulyka helyzete sem jobb. Sok állat ürülékkel szennyezett, megsérülnek a csúszós padlaton vagy sorstársaik kínozzák őket állandó stresszel. Megfelelő tartásról szó sem lehet, inkább a betegségek és járványok jellemzőek. Az állatokat gyakran kell antibiotikummal kezelni.

A sertéseket, hogy rekordidő alatt elérjék a 115 kg-os vágási súlyt, erőteljes takarmánykeverékkel etetik, amely átlagosan 15% szójadarát tartalmaz. Átszámítva tehát minden kilogramm sertéshúsban 540 gramm szójadara van. A proteinben gazdag hüvelyeseket azonban nem a hazai földeken termesztik. Elsősorban Dél-Amerikából évente mintegy 35 millió tonna melegkedvelő babot importálnak az Európai Közösség országai a marhák, sertések, csirkék és pulykák takarmányozására.

Így Argentínában, Brazíliában és Paraguayban néhány éve fellendült a szójaipar. 45 millió hektáron – ez Németország és Hollandia együttes területe! – kiterjedt szója-monokultúrával találkozhatunk, aminek háromnegyede génmódosított szója, a hírhedt amerikai Monsanto-konszern terméke. Az agrártermelők, hogy minél nagyobb termőterülethez jussanak, felégetik az esőerdőket és a trópusi szavannákat. A lángok martalékaivá válnak óriáspapagájok, bőgőmajmok vagy tapírok is, és ezzel feláldozzuk Dél-Amerika egyedülállóan sokszínű természeti világát – a rendelkezésünkre álló olcsó takarmány és hús kedvéért.

„A növekvő szójatermelés egyre inkább drámai erdőirtást követel. A múlt évben egyedül Chacóban [az Andok közelében fekvő lapos terület Argentínában, Paraguayban és Bolíviában] naponta több mint 1000 hektárt taroltak le”, mondja *Marcos Andrés Glauser*, a paraguayi BASE IS Szociológiai Kutatóintézet munkatársa. A szójaüzlet kiszorítja az állattenyésztőket, akik most a chacói száraz trópusi erdőkben keresnek helyet nyájaiknak.

A szójaüzlet a chacói trópusi erdőbe tereli a marhatenyésztőket

A szójaültetvények árát a lakosság fizeti meg. Mindenekelőtt a kisparasztokat és a bennszülötteket szorítják ki vagy űzik el szülőföldjükről. Vagy permetezéssel mérgezik meg őket. Mérgező vegyianyag koktélokat – többek között a totálisan ölő Round-up-ot – vetik be a szójaültetvényeken, aminek szörnyű következményei a fejlődési rendellenességek, vetélések, veseelégtelenség és rákos megbetegedések.

„Az ipari szójatermelés egyáltalán nem teremt munkahelyeket. Egy-egy ezer hektáros szójaföldön csak egyetlen munkást foglalkoztatnak”, panaszolja *Perla Álvarez Britez*, a paraguay-i Kistermelők Szervezetének tagja.

Innen északabbra, a brazíliai Mato Grosso államban található *Blairo Maggi* szójabirodalma. *Andre Maggi* nevű szójakonszernje a világ piacvezetője, az ültetvények, a feldolgozás és az export, valamint az esőerdői fakitermelés ura is. Magginak mint Mato Grosso kormányzójának hivatali idejében történt Brazíliában a legnagyobb őserdőirtás.

Mégis az ő cégcsoportja kapta a 2011-ben újonnan megalapított, „A felelős szójatermelés kerekasztala” nevű díjat. Mindkét kitüntetett óriásfarmot az Amazonas déli szélén, az erdő közepén hozták létre, ezt űrfelvételek egyértelműen bizonyítják. A géntechnológiával megváltoztatott szója is használhatja az említett címkét. Hogy ebben mi nevezhető „felelősnek”, az a társaság tagjainak titka marad.

Hogy azonban haszonállatot nagyon is lehet felelősségteljesen tenyészteni, mutatja a *Biobranche*. „Nem teszünk bele szóját, hanem visszatérünk az olyan hazai hüvelyesekhez, mint a csillagfürt, a borsó és a bab”, mondja a biotermelő *Georg Lutz* Gut Wulfsdorfból, a Hamburghoz közeli Ahrensburg körzetből. Az üzem, mint a Demeter Mezőgazdasági Szövetkezet tagja, lemond minden takarmányimportról. „Szigorúan ökológiai termesztést folytatunk, zárt rendszerben, műtrágya, növényvédő szerek és más vegyszerek nélkül. Nem termelünk olcsó tömegárut, és tisztelettel viszonyulunk az állatokhoz.”

Forrás: www.regenwald.org, 2012/4

TARTALOM

Tanulmány
Merza József: Mire születünk? ... 2-3
Rainer Hagencord: Nem néznek vissza ... 7-8
Király Ignácz: Békességteremtés a házasságban ... 9-11
Meditáció
Helmut Blasche: A tehetetlen Isten ... 6
Vincze József: Karácsonyi elmélkedés ... 12
Interjú
Mi az élet értelme? (Tatjana Schnell) ... 4-6
Olvasók fóruma
Szathmáry Sándor: Gyengédség vagy gyönyörűség? ... 12
Portré
Christian Feldmann: Püspök civil kurázsival ... 13
Túrabeszámoló
Csizovszkiné Szabó Erzsébet: Dezsávü ... 14-15
Gyerekeknek Moha-mese
A veszekedés művészete ... 16-17
Megemlékezés
Erich Busse: Háború az egyházak áldásával ... 18
Michael Schrom: Miért tör ki újból és újból a háború? ... 19
Harald Pawlowski: A lelkek békéje ... 19-21
Nádas Péter: Öldöklés vagy szelíd engedelmesség? ... 21
Az iszlámról
Gotthard Fuchs: A tizenkettedik imámra várva ... 22-23
Gerhard Klas: A Koránnal és együttérzéssel ... 23-24
Bettina Rühl: Félelem és bizakodás között ... 24-25
Boualem Sansal: Aki fél, nem leli békéjét ... 26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések ... 27-30
Környezetvédelem
Nem kell esőerdő a tányérra! ... 31

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2015. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára kis mértékben emelkedik, az egyes számok ára 265,- Ft, az éves előfizetés ***1600,- Ft*** lesz, illetve annak, aki postán kéri, *a postaköltséggel együtt* ***2800,- Ft.***

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk. – Kérjük, hogy a belföldi rózsaszín postautalvány címzésében az „Érted vagyok" és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl (1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.).

FELHÍVÁS

Szeretném összegyűjteni, megőrizni és valamilyen formában közreadni THIERY ISTVÁN atya írásait. Ő évekig együtt ült börtönben Bulányi atyával, s amikor épp szabadlábon volt, ajtaja nyitva állt mindenki előtt: rengeteg „lelki gyermeke" volt, gyakran hívták kisközösségekbe, ezért gondolom, hogy lehetnek elfekvő „szamizdat" teológiai írásai a Bokor Közösség tagjainál is. Címem: g-domjan@freemail.hu

Előre is nagyon köszönök minden segítséget:

Domján Gábor

Füle Lajos

Kinek Csillaga van

Kinek Csillaga van,
legyen maga a béke,
hogy minden dolga itt
békében menjen végbe!

Kinek Csillaga van,
legyen felette bátor:
szeressen vakmerőn,
de érte mit se várjon!

Kinek Csillaga van,
öltözzék friss reménybe,
hogy ISTEN LELKE is
cselekszik benne, érte!

Kinek Csillaga van,
ámuljon, mert az IGE
testté lett, s boldogan
daloljon Róla szíve!

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXV/6. (148.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre és Szitár Zsolt tördelő
A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre
Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromonandras@gmail.com
A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.
Készült: FÉBÉ Ev. Szeretetszolgálat, Piliscsaba
Felelős vezető: Balogh Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS ÉS TERJESZTÉS:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Előfizetést *belföldi rózsaszín postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2015-re (postaköltséggel):
Belföldre: ..... 2800,– Ft
Szociális előfizetés:
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 5000,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját. A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.